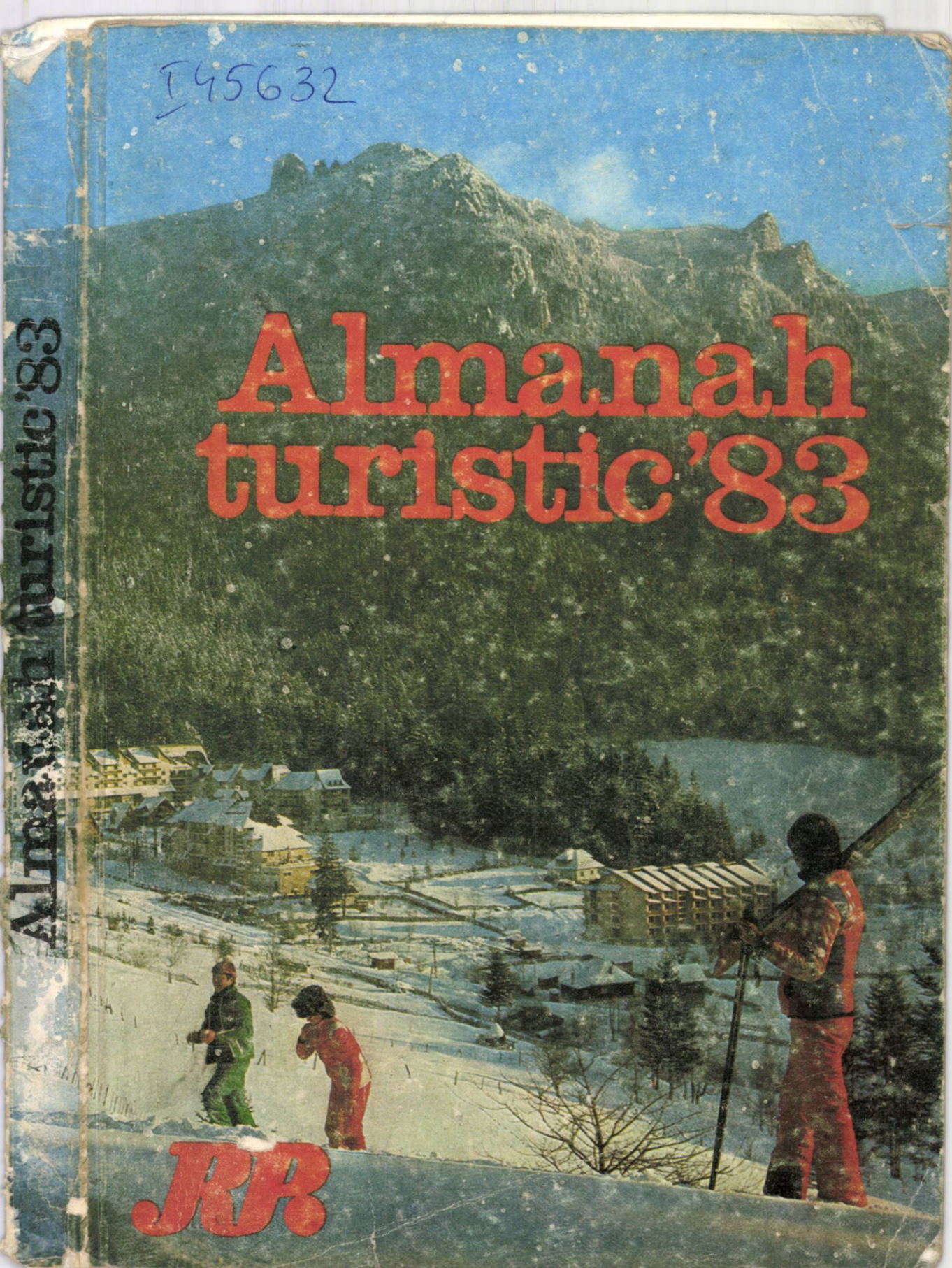

T45632

Almanah turistic '83

Almanah turistic '83

JRR

65

DIMENSIUNEA CONTE

Unul din marile merite obținute în fața națiunii române de secretarul general al Partidului Comunist Român, președintele Republicii Socialiste România — tovarășul Nicolae Ceaușescu — îl constituie și faptul de a fi repus istoria reală a poporului român în drepturile ei legitime, de a o fi așezat la temelie activității de educare a maselor. Cu strălucita sa capacitate de pătrundere a cursului vremurilor,

IMPORANĂ A ISTORIEI

semnificând dezvoltarea creatoare a tezaurului materialismului dialectic și istoric, tovarășul Nicolae Ceaușescu s-a aplecat asupra istoriei noastre, i-a deslușit permanențele, i-a detașat și i-a valorificat marile sensuri. În opera secretarului general al partidului, sînt definite marile permanențe și identități ale istoriei românești, momentele fundamentale ale evoluției mereu ascendente a poporului nostru prin vremuri: vechimea, statornicia și continuitatea istorică pe pămîntul străbun; civilizația traco-geto-dacică și apoi cea romană; constituirea voievodatelor, iar ulterior a celor trei principate românești — Țara Românească, Moldova, Transilvania —; legăturile multiple și organice dintre ele, exprimîndu-se ca manifestări ale unui tot; luptele eroice, pline de imense jertfe, împotriva opresiunii străine, pentru păstrarea ființei proprii, pentru libertate socială și națională, independență și unitate, pentru integritatea meleagurilor străbune. Referindu-se la aceste impresionante trăsături și direcții ale istoriei poporului român, tovarășul Nicolae Ceaușescu subliniază că «fiecare metru de pămînt și fiecare piatră sînt stropite cu sudoarea și sîngele moșilor și strămoșilor noștri. În cele mai grele timpuri, înaintașii nu și-au părăsit pămîntul unde s-au născut, ci, înfrățindu-se cu el, cu munții și cîmpiile, cu rîurile și codrii falnici, au rămas neclintii pe aceste meleaguri, apărîndu-și ființa, dreptul la existență liberă».

Pe acest fundal a evoluat istoria românească, au avut loc marile sale momente, ca: unirea tuturor țărilor românești sub o unică cîrmuire, a lui Mihai Viteazul; revoluția de la 1821, condusă de Tudor Vladimirescu; revoluția română de la 1828; formarea statului național modern român, în 1859; cucerirea independenței de stat depline a României, în 1877; apariția și afirmarea pe scena politică a țării a mișcării muncitorești, a partidului politic al clasei muncitoare din România.

Marea Unire din 1918 a determinat intrarea României într-o nouă etapă a dezvoltării sale, creînd premise pentru creșterea mai intensă a forțelor de producție, pentru accelerarea progresului economic și cultural al țării. În acest context, problema programatică a sarcinilor și perspectivelor revoluției din România, a strategiei și tacticii de urmat a fost abordată pe un plan superior de Partidul Comunist Român,

tocmai pe temelia reunirii tuturor forțelor revoluționare ale proletariatului de pe întreg cuprinsul României întregite și orientării, în noile condiții, nu doar spre activitatea pregătitoare, de organizare și iluminare a clasei muncitoare, ci spre mobilizarea forțelor în vederea **înfăptuirii** revoluției socialiste.

Urmînd, prin întregul său program, realizarea acestor idealuri, Partidul Comunist Român a avut un rol principal, organizînd și conducînd luptele maselor populare, îndeplinindu-și misiunea istorică în conducerea clasei muncitoare, a forțelor progresiste din România pentru lichidarea vechii orînduiri sociale, pentru trecerea la făurirea societății socialiste.

Ideea de continuitate istorică ascendentă, de ancorare a contemporaneității românești într-o întreagă evoluție anterioară a acestei țări, de abordare a viitorului pe temeiul și în lumina datelor și cerințelor proprii solului național, idealurilor poporului nostru și-a căpătat multiplele ei valori, dimensionînd istoria de la adevăratele ei izvoare. În acest fel, ne apare în întreaga sa forță ideea că anii biruințelor noastre socialiste sînt, în fapt, istorie, o istorie vie și emoționantă, sînt anii celui mai înalt dinamism al devenirii noastre istorice. În gîndirea și acțiunea tovarășului Nicolae Ceaușescu se transfigurează, astfel, conștiința de sine a poporului român, identitatea sa în actualitatea vremii, felul de a fi și de a se manifesta în istoria pe care o trăim.

În noua imagine în care este proiectat trecutul poporului și partidului, marile probleme ale istoriei noastre, începînd cu originea poporului român și sfîrșind cu epopeea făuririi societății socialiste multilateral dezvoltate din zilele noastre, sînt definite și apreciate într-o viziune unitară, în spiritul concepției partidului nostru, al materialismului dialectic și istoric, în concordanță cu adevărul istoric.

Istoria clasei muncitoare, a mișcării socialiste, a partidului comunist — relevă tovarășul Nicolae Ceaușescu — trebuie prezentată în contextul vieții economice și sociale a țării, integrată în istoria generală a poporului, în strînsă legătură cu activitatea celorlalte forțe revoluționare, democratice și progresiste care au contribuit la dezvoltarea societății. Pe bună dreptate a spus secretarul general al partidului «**că nu avem două istorii, ci una singură, a poporului român**». **Aceasta nu este numai o cerință metodologică, ci expresia realității istorice a dezvoltării mișcării muncitorești din România, apărute mai de timpuriu în țara noastră decît în alte țări europene.**

Ilustrînd în chip strălucit concepția de mare valoare teoretică și practică a secretarului general al partidului despre unitatea dintre trecut, prezent și viitor, despre menirea istoriei de a contribui la formarea unor sentimente puternice de atașament pentru patria socialistă, pentru pămîntul strămoșesc, opera istorică a tovarășului Nicolae Ceaușescu pune în lumină faptul că mîndria națională, patriotismul socialist nu sînt opuse altor națiuni sau naționalități. Dimpotrivă, ele sînt înțelese în strînsă legătură cu dezvoltarea spiritului de prietenie cu alte popoare, de conlucrare și conviețuire a oamenilor muncii români cu cei aparținînd naționalităților conlocuitoare din țara noastră, patriotismul socialist fiind, așadar, în viziunea partidului nostru, un factor al întăririi unității națiunii noastre socialiste, al colaborării internaționale.

Analizînd în interiorul lor fenomenele și tendințele noi din viața politică și economică mondială, schimbările care se produc în raportul de forțe pe plan internațional, președintele României socialiste a fundamentat aprecieri și concluzii de mare însemnătate teoretică și practică, soluții de rezolvare a conflictelor care au loc în diferite părți ale lumii. De o deosebită importanță este teza potrivit căreia, în prezent, în viața internațională se confruntă două tendințe diametral opuse: pe de o parte, politica imperialistă, de forță și dictat, de menținere și reîmpărțire a sferelor de influență, de accentuare a înarmărilor, pe de altă parte, orientarea tot mai puternică spre o politică nouă, care să pună capăt folosirii și amenințării cu forța, dictatului, zonelor de influență, cursei înarmărilor, să asigure dezvoltarea independentă a popoarelor, colaborarea lor bazată pe principiile egalității, respectului independenței și suveranității naționale, neamestecului în treburile interne.

Unitatea tuturor partidelor și forțelor progresiste antiimperialiste, a tuturor forțelor care se pronunță pentru pace — subliniază tovarășul Nicolae Ceaușescu, secretarul general al partidului nostru — constituie astăzi o cerință de importanță excepțională a vieții internaționale. **«Pot să fie păreri diferite asupra multor probleme internaționale, asupra căilor și metodelor de făurire a socialismului. Se poate vorbi că un socialism sau altul e mai bun sau că va fi superior; viața va demonstra toate acestea. Nu deosebirea, nu faptul că unul va construi societatea socialistă într-o formă mai bună sau cu rezultate mai bune și mai repede decît pînă acum trebuie**

să fie astăzi problema centrală. Problema centrală — arată tovarășul Nicolae Ceaușescu — este de a ne uni forțele pentru înlăturarea pericolului de război, pentru a asigura dreptul popoarelor de a-și hotări dezvoltarea fără amestec din afară, de a-și alege calea așa cum o doresc ele. Nimeni nu poate impune nici calea socialistă, nici împiedica dezvoltarea socialistă a popoarelor! Popoarele înseși vor hotări — și noi avem ferma convingere că socialismul și comunismul reprezintă viitorul de aur al omenirii!».

Analizând situația internațională existentă, fenomenele de criză economică ce se manifestă și care generează ample frământări politice și sociale în cadrul diferitelor țări, nesiguranță și instabilitate în raporturile internaționale, tovarășul Nicolae Ceaușescu a elaborat o adevărată doctrină cu privire la semnificația și la componentele esențiale ale unei noi ordini economice și politice internaționale. Acest concept, gândit și formulat de secretarul general al partidului nostru și președintele României socialiste, și care are în vedere, de asemenea, istoria, experiențele și concluziile care se desprind din studiul ei, semnifică nu numai soluționarea problemelor complexe ale vieții economice internaționale actuale, ci înseamnă întronarea unor principii larg democratice și echitabile, care să avantajeze toate părțile, eliminându-se pentru totdeauna aservirea statelor și națiunilor mai mici. Istoria însăși demonstrează — relevă tovarășul Nicolae Ceaușescu — că tot ce s-a clădit prin forță, dictat și presiune de orice fel s-a prăbușit pînă la urmă sub loviturile luptei popoarelor. Noua ordine economică și politică internațională presupune principii noi, de egalitate, de respect al voinței și libertății fiecărei națiuni. Era «senatorilor de drept» în cîrmuirea politicii la nivel planetar este în declin și va apune cert, deși etapa pe care o traversează acum omenirea este încă tributară unor politici urmate și impuse timp de secole de mari puteri cu pretenții la hegemonia lumii. Înfăptuirea unei politici noi în viața internațională, de egalitate, de respect, nu poate fi decît rezultatul acțiunii convergente a tuturor statelor, a tuturor popoarelor lumii.

Amplu argumentată, și științific fundamentată, doctrina românească asupra instaurării unei noi ordini internaționale a intrat în circuitul mondial al valorilor politice ca o contribuție originală, teoretică și practică, de cea mai mare însemnătate la îndeplinirea unuia dintre cele mai arzătoare deziderate ale popoarelor, a unuia din obiectivele fundamentale ale contemporaneității, de care depinde însăși asigurarea progresului și păcii în lume.

Situîndu-se pe un teren sigur și fertil, dezvoltarea gândirii și cercetării în domeniul științelor istorice prezintă — cum a relevat, în dese rînduri, tovarășul Nicolae Ceaușescu — o importanță deosebită. «Acesta cu atît mai mult cu cît, în prezent, în lume se formulează tot felul de

interpretări denaturate, falsificatoare ale unor procese și realități istorice, în scopul justificării unor stări de lucruri inechitabile atât din trecut, cât și din prezent. Astfel, pe plan mondial se fac frecvente încercări de a prezenta istoria dominației imperialiste, colonialiste, politica de asupraire și jefuire a altor popoare, promovată timp de secole, drept manifestări progresiste care au venit în sprijinul dezvoltării popoarelor asupraite. Dezmembrarea unor state, divizarea unor popoare sînt prezentate, de asemenea, drept expresii ale unor necesități, iar rezultatele unor asemenea situații artificiale create sînt teoretizate și interpretate ca un proces firesc de formare a unor națiuni distincte».

În aprecierea acestor denaturări, în întreaga analiză a dezvoltării istorice a popoarelor — arată tovarășul Nicolae Ceaușescu — trebuie să pornim de la principiile fundamentale ale socialismului științific, de la Programul partidului nostru, care subliniază cu putere rolul hotărîtor al maselor populare în făurirea istoriei, în dezvoltarea ascendentă a societății omenestii. Urmînd această cale cu adevărat științifică, vor putea fi înlăturate și combătute orice erori în evaluarea trecutului nostru, va putea fi concepută o istorie obiectivă. **Istoria** — afirmă cu puterea secretarului general al partidului nostru — **trebuie să prezinte întregul proces al luptei revoluționare în complexitatea sa, să pornească de la analiza științifică a realității sociale, să înfățișeze faptele nu după dorințele subiective ale oamenilor, nu după nevoi politice de moment, după criteriile de conjunctură, ci așa cum s-au petrecut ele, corespunzător adevărului vieții... Valoarea unei istorii cu adevărat științifice constă în înfățișarea obiectivă a faptelor, în interpretarea lor justă, constituind astfel o oglindă a conștiinței de sine a poporului, a claselor, înmănunchind experiența de viață și de luptă a maselor și a conducătorilor».**

Ni se înfățișează, prin aceasta, un uriaș orizont de prospecție, de aprofundare a mersului istoric al omenirii, avem adevărata măsură a ideii că înaintarea omenirii spre noua formațiune social-economică — socialistă —, istoria devenirii socialismului nu a fost rectilie, nu a rezultat dintr-o fatalitate, dintr-un automatism al acțiunii legilor generale ale dezvoltării sociale, ci din acțiunea creatoare conștientă a forțelor revoluționare.

Prin gîndirea științifică revoluționară a tovarășului Nicolae Ceaușescu, prin indicațiile teoretice și metodologice de excepțională însemnătate, prin înaltul exemplu pe care îl oferă în prospectarea istoriei și în descifrarea experienței și mesajului acesteia, istoriografia română beneficiază de un teren sigur și luminat pentru a aborda în modul cel mai fructuos obiectivele care îi stau în față, pentru a-și manifesta eforturile în lucrări de sinteză și monumentalitate.

ION POPESCU-PUȚURI

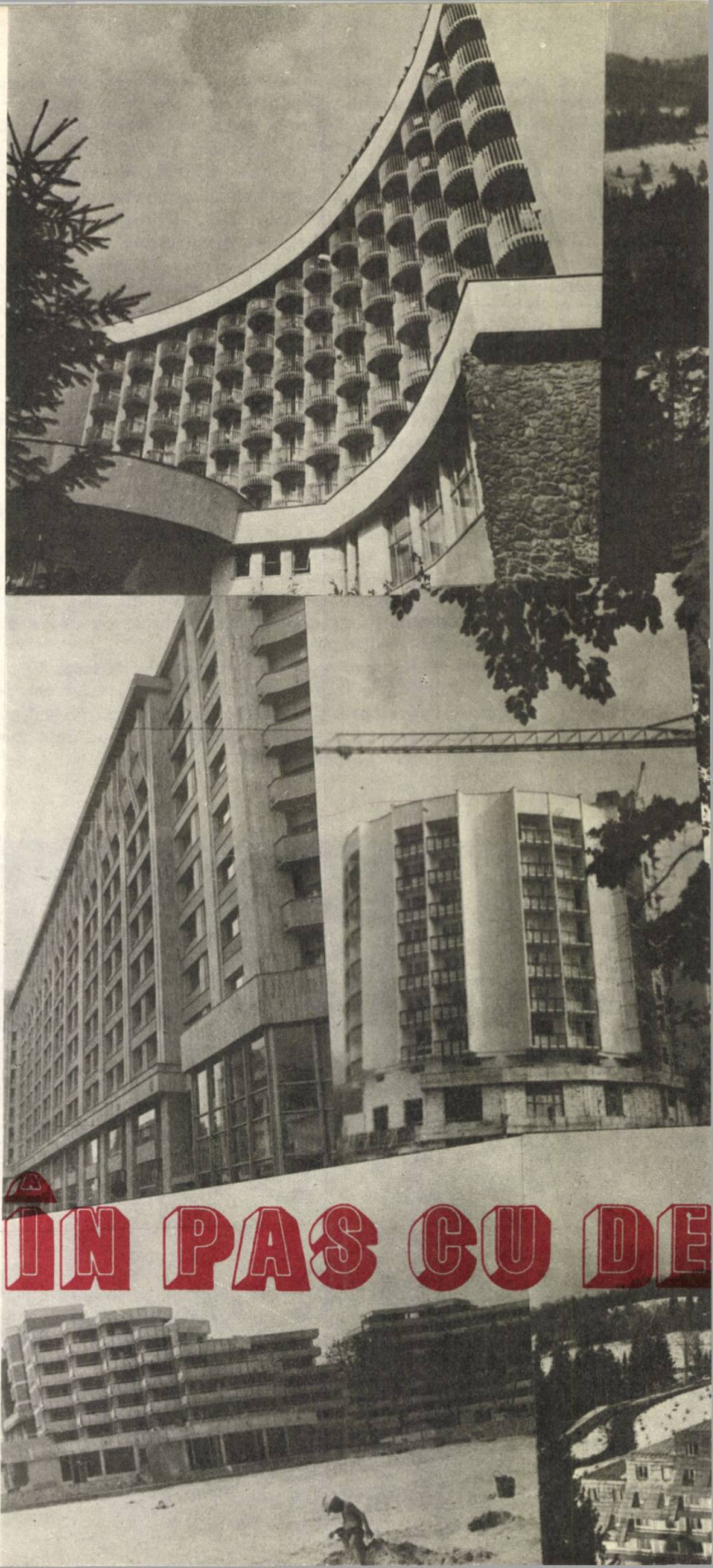

Casele de ospetie ale turismului, construite în anii noștri, se înscriu armonios în noua arhitectură a orașelor, dau o personalitate distinctă stațiunilor balneoclimatice, subliniază și pun tot mai mult în valoare frumusețea cadrului natural în mijlocul căruia au fost ridicate. Numai în 1982 au fost puse la dispoziția turiștilor noi hoteluri la Covasna (250 locuri de cazare și 300 de alimentație publică), Ploiești (260 locuri de cazare și 430 de alimentație publică), Mamaia (2 hoteluri de câte 250 de locuri).

Odată cu darea în folosință a noilor spații de cazare și de alimentație publică, amplasate în puncte de maxim interes turistic sau în locuri recent introduse în circuitul turistic, atenția constructorilor s-a concentrat asupra obiectivelor care urmează să fie date în folosință în cursul anului 1983. Se execută ultimele lucrări de finisare la hotelurile din Sovata, Băile Felix, Drobeta Turnu-Severin, Moreni și Fântânele.

Se apropie inaugurarea noului hotel «București» din centrul Capitalei. Această unitate de lux a turismului bucureștean va dispune de 850 locuri de cazare repartizate în 450 de camere. Oaspeții săi vor avea la dispoziție două restaurante, cofetărie, florărie, braserie, două piscine, dintre care una acoperită, terase, sală de gimnastică, saună, saloane de frizerie, coafură și cosmetică, bazine de înot, parcaj subteran. «Gigantul» de pe Calea Victoriei mai are în dotare săli pentru conferințe de presă, convorbiri, întâlniri de afaceri, reuniuni, precum și o sală multifuncțională cu o capacitate de 500 de locuri, utilată cu instalații de proiectare a filmelor și de traducere simultană în mai multe limbi.

Beneficiind, din partea statului, de importante fonduri de investiții pentru extinderea și modernizarea bazei sale materiale, avînd de la un an la altul un tot mai larg caracter de masă, turismul românesc își aduce astfel o prețioasă contribuție la dezvoltarea economică și socială a patriei.

IN PAS CU DE

ZVOLTAREA ȚĂRII

«Crearea în 1893 a Partidului Social-Democrat al Muncitorilor din România constituie un moment de însemnătate istorică în dezvoltarea luptelor sociale din țara noastră, în organizarea clasei muncitoare pe plan național, începutul afirmării sale în principalele probleme care frământau viața social-politică a societății din acea vreme».

NICOLAE CEAUȘESCU

90 DE ANI DE LA CREAREA PARTIDULUI SOCIAL-DEMOCRAT DIN ROMÂNIA

LA IZVOARELE AFIRMĂRII MIȘCĂRII SOCIALISTE ROMÂNEȘTI

Sînt evenimente istorice care, în momentul declanșării lor, apar mici și neînsemnate ca amploare, nu atrag atenția; cînd însă în evoluția lor, proporțiile capătă cu totul alte dimensiuni, se modifică și semnificația momentului de început care trecuse neobservat la timpul respectiv. Un astfel de exemplu îl reprezintă datele de naștere ale partidelor muncitorești în diverse țări. Aceste partide s-au născut de regulă în secolul trecut din grupuri mici, în locuri tănuite, în case conspirative, într-o poiană, pe un munte, sau în alte locuri ferite de ochii autorităților potrivnice. În scurt timp însă, tocmai aceste partide aveau să ocupe un loc important în viața social-politică a țărilor respective, proiectînd astfel o însemnătate istorică corespunzătoare asupra datei lor de înființare.

În România, partidul clasei muncitoare își celebrează nouă decenii de la Congresul său de Constituire din 31 martie — 3 aprilie 1893. Este o dată de hotăr în istoria României moderne care a avut o puternică înriurire asupra evoluției ulterioare a întregii noastre națiuni. Congresul Partidului social-democrat al muncitorilor din România a fost un eveniment cu o puternică rezonanță în societatea românească, chiar la data desfășurării sale. Explicația acestui fapt trebuie căutată în condițiile specifice — politice, sociale, naționale, din țara noastră. În România, muncitorul a apărut pe scena istoriei, în același timp, cu desfășurarea unor mari evenimente care priveau destinul și viitorul poporului român: Unirea Moldovei cu Țara Românească în 1859 și cucerirea independenței depline în 1877. Această legătură între începuturile organizării proletariatului din țara noastră și afirmarea statului român modern unit și independent a avut un caracter activ, muncitorii participînd cu energie la aceste mari evenimente. Datorită acestor împrejurări, România este una din țările lumii în care clasa muncitoare a constituit temelia existenței ei în epoca modernă, așa cum țărănimia a fost în decursul a peste două milenii factorul principal de continuitate, rezistență și progres al poporului român.

Cînd, în dimineața zilei de 31 martie (era o duminică) 1893, s-au deschis lucrările Congresului partidului social-democrat al muncitorilor din România într-o sală din Piața Amzei — locul este marcat printr-o placă memorială — evenimentul s-a bucurat de o largă popularitate. El a fost consemnat de întreaga presă românească, dar mai important decît aceste consemnări era trecutul acestui partid care își organiza primul congres abia în primăvara anului 1893. Căci, paradoxal, partidul clasei muncitoare din România nu și-a început existența odată cu congresul de «constituire» din 1893, ci cu 14 ani mai înainte. Așa spunea și unul dintre conducătorii partidului, celebrul ziarist Constantin Mille: «De ani de zile ideea unui congres ne urmărește... De 14 ani, de cînd facem propagandă socialistă în țara românească, mișcarea a mers progresînd...» În continuare, Mille scria că ei, adică socialiștii români, nu au vrut să organizeze un congres decît după ce au avut cîteva organizații muncitorești «închegate», care «să alcătuiască sîmburele unui partid».

Într-adevăr, dacă privim în cei 14 ani — și această cifră exprimă, după cum vom vedea, o dată exactă, adică răs-timpul 1879—1893, se va putea observa prezența unei mișcări socialiste, în continuă ascensiune în viața social-politică și culturală a țării.

Momentul 1879 este data a două consfătuiri de la Ploiești și București unde un grup de socialiști au elaborat un prim proiect de document programatic pentru mișcarea socialistă din România.

Documentul, cu data de 25 februarie 1879 (pentru consfătuirea de la Ploiești) și cu data de 27 februarie (pentru «ședința» de la București), consemnează constituirea unei «societăți», numită « Internaționala democratică din România », cu scopul de a uni « grupurile socialiste din București cu grupurile socialiste din Iași ». Dar ceea ce este demn de relevat din această cîrnă de document programatic este mențiunea făcută la punctul privind mijloacele răspîndirii socialismului în România, că acesta are « o existență instinctivă în popor ». O remarcă asemănătoare făcuse și unul dintre

pionierii socialismului în România, doctorul Nicolae Z. Codreanu care asocia (într-o scrisoare către un tovarăș de idei) perspectiva răspîndirii ideilor socialiste în România cu apariția unui nou Tudor Vladimirescu, cu alte cuvinte, se avea în vedere faptul că noile idei puteau să privească nu numai noua clasă socială — proletariatul — ci și vechea și principală clasă socială a țării — pe muncitorii pămîntului.

Este un fapt asupra căruia nu s-a insistat prea mult în cărțile noastre de istorie, de teamă să nu se considere o «lipsă» a partidului clasei muncitoare din România, acela că el a avut de la început o legătură trainică cu marea clasă a poporului român, cu țărănimea. Și în chip semnificativ, element relevant pentru prima oară abia anul trecut în paginile revistei «Magazin istoric», președintele provizoriu pînă la alegerea organelor de conducere al primului congres muncitoresc din România a fost **țăranul** Gheorghe Petrovici. Nu știm pînă acum numărul exact al țăranilor socialiști delegați la congresul din 1893 (în sensul că din cei 63 de delegați nu s-au identificat nominal decît 37).

(Știam însă că la congresul al II-lea al partidului, din 1894, s-a consemnat la timpul respectiv, în documentele Congresului, participarea a șase delegați din rîndurile țărânimii.

Grup de colaboratori la «Lumea nouă»

Spuneam mai sus că evenimentul din 1893, primul congres al partidului clasei muncitoare din România, era un mare eveniment public, pregătit într-o perioadă îndelungată de timp, anunțat în presă cu un an de zile mai înainte. În ce privește principalul obiectiv al congresului — adoptarea Programului partidului — acesta fusese și el publicat încă din luna decembrie 1892, în coloanele gazetei «Munca», organul de presă al clubului muncitoresc din Capitală. Practic, acest proiect de program era al treilea dacă luăm în considerare enunțurile programatice din 1879 și lucrarea «Ce vor socialiștii români» publicată în 1886.

Referindu-se la însemnătatea proiectului de program ce fusese publicat în vederea dezbaterii lui în prealabil și a adoptării la Congres, Anton Bacalbașa, releva caracterul nedogmatic al teoriei socialismului științific: «În toate țările din lume, scria el, socialismul științific se deosebește de utopiști și anarhiști prin aceea că el nu se închide în cercul strîmt al unei doctrine de cabinet, al unor formule infailibile, cărora să li se dea puterea de a sfida veacurile. Cu evoluțiunea socială săvîrșită pe nesimțite, socialismul științific își modifică și el unele amănunțimi de idei, adaptîndu-se noilor cerințe ale societății». Anton-(Tony)-Bacalbașa a fost un ziarist înflăcărat, un scriitor de talent și un neegalat orator la adunările muncitorești din secolul trecut. El a murit de tînăr, în 1899, cînd nu împlinise nici 40 de ani. Era popular — în primul rînd în cercurile muncitorești — dar rămîne încă un mister nedezlegat de istoricii literari, — colaborarea pe picior de egalitate a acestui tînăr socialist cu deja celebrul scriitor în 1893 I. L. Caragiale la scrierea și editarea gazetei humoristice «Moftul Român».

Am început prezentarea notorietății principalilor protagoniști ai congresului din 1893 cu Tony Bacalbașa dar de fapt el venea în urma unui Ioan Nădejde sau V. Gh. Morțun, primul consacrat de peste un deceniu ca principal editor al revistei «Contemporanul» (1881—1891), al doilea, avocat și scriitor dar și deputat în parlamentul țării, aproape fără întrerupere, începînd din 1888. Căci partidul care se **năște** în 1893, avea reprezentanți și în parlament, în pofida sistemului electoral care împiedica, practic, alegerea democratică a deputaților. Morțun era ales de regulă la colegiul al III-lea al țăranilor din județul Roman.

Dar C. Dobrogeanu-Gherea nu era un nume cunoscut și respectat în opinia publică românească? După mulți ani de anonim și de folosirea unor pseudonime, lui Gherea i se recunoscuse în, 1890 și prestigiul și cetățenia română, astfel încât cel care declanșase o adevărată dezbateră în cultura românească, criticându-l pe Titu Maiorescu pentru teoria «artă pentru artă» era un scriitor recunoscut și în același timp un militant socialist, în deosebi pe terenul teoriei. Nădejde, Morțun, Gherea au prezidat pe rând lucrările congresului din 1893. Al 4-lea prezident — congresul și-a desfășurat lucrările timp de patru zile și în fiecare zi a prezidat altcineva —, a fost Al. G. Radovici, un tânăr intelectual din Ploiești care editase în 1892 în urbea lui gazeta socialistă «Democrația socială».

Printre numele delegaților la Congresul din 1893 care aveau deja o rezonanță în societatea românească, mai amintim pe Constantin Mille și Emil D. Fagure, ce vor deveni ziariști cu o îndelungată activitate în presa democratică românească, până după primul război mondial.

Era firesc, în condițiile participării la organizarea congresului din 1893 a unor asemenea personalități, ca evenimentul să aibă, cum spuneam la început, chiar la data producerii lui, un loc de suprafață în societatea românească. Dar istoria nu restituie evenimentelor însemnătatea lor, decât prin prisma urmărilor pe care le-au produs. Și, din acest punct de vedere, **obiectiv**, istoria are datoria să restituie congresului din 1893 marea sa însemnătate politică și socială pentru dezvoltarea ulterioară a societății românești. Congresul din 1893 a înfipt adânc în solul românesc ideile lumii moderne, ideile socialismului științific, prin prisma analizei datelor concrete ale realităților social-economice și politice din țara noastră. Formulind cu claritate obiectivul fundamental privind «desființarea proprietății private asupra mijloacelor de producție și prefacerea lor în proprietate socială», precum și «desființarea societății burgheze și întemeierea societății socialiste», Partidul social-democrat al muncitorilor din România, creat la Congresul din 1893, enunța drumul istoric al clasei muncitoare, al poporului român din următoarele decenii care avea să fie încununat cu declanșarea revoluției de eliberare socială și națională în august 1944, în împrejurările celui de-al doilea război mondial.

Creat ca un organism viu, rezultat din nevoile societății românești, P.S.D.M.R. s-a afirmat activ în viața socială, politică și economică a țării, participând cu energie la lupta pentru progres în toate domeniile de activitate. În condițiile unui regim bazat pe lipsa de drepturi politice pentru masele largi populare, partidul a pus pe primul plan al marilor sale acțiuni de masă cerința de a se legifera votul universal. Lozinca «Votul universal» a avut un considerabil ecou în straturile cele mai largi ale poporului și a raliat, sub diferite forme, directe sau indirecte, în jurul partidului muncitoresc, toate forțele progresiste ale țării. Socialiștii au chemat să se alătore acestei acțiuni grupuri și personalități progresiste radicale din alte partide, cum au fost gruparea radicală (condusă de Gh. Panu), disidența liberală, de sub conducerea lui N. Flea, grupul «drapelist», condus de economistul P. S. Aurelian ș.a.

O atenție deosebită au acordat socialiștii luptei pentru desăvârșirea unității naționale a poporului român, condamnând cu vehemență aspirarea românilor din Austro-Ungaria. «Noi, socialiștii... nu putem fi decât pentru drepturile naționalităților și dezrobirea popoarelor, mai ales pentru dezrobirea tuturor românilor». Una dintre hotărârile importante ale Consiliului general al P.S.D.M.R., din martie 1894, releva necesitatea de «a întreprinde răspîndirea broșurilor socialiste române și printre românii din provinciile subjugate».

Crearea P.S.D.M.R. a avut un puternic ecou în opinia publică. Ideile socialiste, revendicările general-democratice imediate ale noului partid — cum erau ziua de muncă de 8 ore, votul universal, învățămîntul gratuit, egalitatea în drepturi a femeii cu bărbatul, legislație pentru ocrotirea muncii ș.a. — au adus un suflu nou în viața social-politică a țării.

Cuvintele simple, dar de o profunzime istorică remarcabilă, ale fondatorilor partidului clasei muncitoare din România, scrise cu 90 de ani în urmă, străbat timpul fără să-și fi pierdut semnificația lor social-politică: «Noi, socialiștii, sîntem încredințați că poporul muncitor e chemat să aducă la îndeplinire scopul nostru — idealul nostru. Poporul muncitor e acea clasă care e chemată de istorie pentru a realiza societatea socialistă... Deci rolul partidului socialist e de a organiza puterile muncitoare, de a face poporul muncitor conștient de adevăratele lui interese, de rolul istoric ce-l are».

Încă de la începutul existenței sale, partidul clasei muncitoare din țara noastră s-a situat în avangarda forțelor politice ale societății românești. Ideile lui au pătruns adânc în conștiința publică iar concepția sa generală, concepția materialistă a influențat puternic știința și cultura românească. Savanții români de renume mondial Emil Racoviță și C. I. Parhon au făcut parte din partidul clasei muncitoare în ultimul deceniu al veacului trecut. Alți oameni de știință ca Nicolae Iorga, D. Voinov, I. Cantacuzino, Paul Bujor, au frecventat cercurile socialiste, au fost influențați în activitatea lor de ideile partidului muncitoresc.

Marii scriitori Mihail Sadoveanu și Gala Galaction au recunoscut mai tîrziu că mentorii lor din adolescență au fost socialiștii, marele dramaturg I. L. Caragiale a avut ca cel mai bun prieten pe C. Dobrogeanu-Gherea și, în ciuda aparențelor, scriitorul satiric se întîlnea cu socialiștii pe terenul criticii realităților social-economice ale României, așa cum avea să dovedească în eseu «Din primăvară pînă-n toamnă», scris și publicat în anul 1907, în legătură cu marea răscoală.

Partidul clasei muncitoare creat în 1893 a unit proletariatul român într-o **unică** organizație politică. Ideea unității partidului a fost deosebit de scumpă în mișcarea muncitorească, revoluționară din țara noastră și ea a fost respectată tot timpul. Spre deosebire de alte țări, unde s-au creat mai multe partide muncitorești, în România s-a creat și a rămas un singur partid al clasei muncitoare pînă după primul război mondial.

Printr-o neîncetată primenire, partidul s-a organizat în 1921 pe temelia statului român unit, în condițiile și pe principiile rezultate din experiența proprie și afirmate în mișcarea muncitorească internațională.

Era însă același partid care, cîștigînd tot mai mult teren în viața social-politică a țării avea să se plaseze în fruntea luptei pentru apărarea intereselor fundamentale ale poporului, în marea bătălie antifascistă.

Împietind lupta de eliberare socială începută cu multe decenii în urmă, încă din secolul trecut, cu lupta de eliberare națională, în împrejurările celui de-al doilea război mondial, Partidul Comunist Român a devenit forța politică organizatoare și conducătoare a insurecției din august 1944.

Istoriceste, bătălia pentru cucerirea puterii de către Partidul Comunist Român în anii 1944—1947 se întinde pe o perioadă de peste o jumătate de secol. Revoluția de eliberare socială fusese anunțată de partidul clasei muncitoare chiar de la întemeierea lui, în 1893.

NICOLAE COPOIU

PINIA ROMANĂ ÎNTR-O NOUĂ INTERPRETARE

Convorbire cu antropologul doctor **DARDU NICOLĂESCU-PLOPȘOR**,

Se știe că în epoca romană apar la unele morminte niște pietre lucrate în forma conului de pin. Prin asemănare, li s-a și spus pinii funerare. Foarte bine cunoscute și foarte frecvente, ele apar atît la împrejuririle de morminte, cît și la terminațiile de aedicole funerare romane.

Acceptate ca atare de istorici, ele nu erau de natură să genereze alte întrebări cu alte posibile răspunsuri. Alcătuiau unul dintre acele adevăruri care nu au avut niciodată nevoie să fie demonstrate. S-au ivit însă întrebările, studiul și răspunsurile antropologului doctor Dardu Nicolăescu-Plopșor care par să tulbure spre o altă limpezire apa necălcată pînă acum de nimeni a piniei funerare. Vă amintiți de unde a pornit studiul dumneavoastră? A fost la început o îndoială, nu?

— Da. M-am întrebat ce fel de conifer e acesta care apare atît de des pe piatra funerară. Părea într-adevăr un con de brad. Dar care anume conifer să fie? Pentru că este o mare varietate de forme! Și am început să stu-

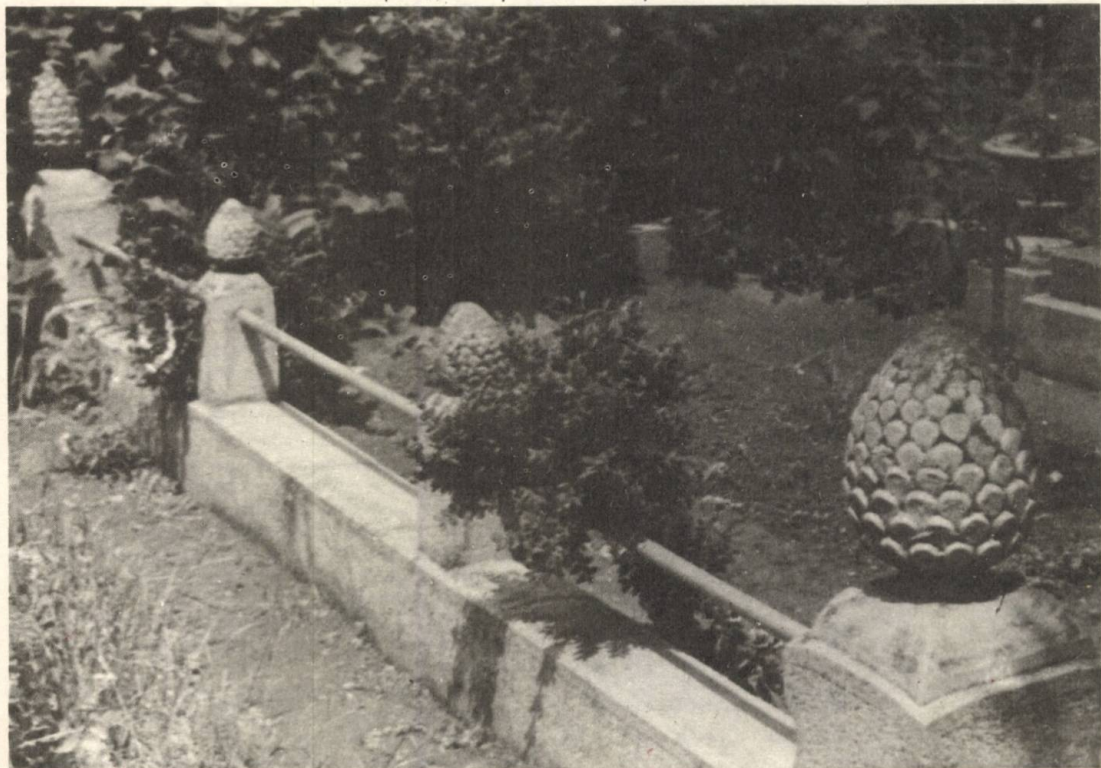
diez peste 180 de asemenea pinii funerare de epocă romană descoperite la noi în țară și aflate la ora aceasta în muzee, precum și altele, din publicații sau din alte provincii ale imperiului roman.

Rezultatul pentru acea fază a cercetării a fost o surpriză neașteptată. Doctorul Dardu Plopșor nu a găsit nici un singur exemplar care să poată fi atribuit unei specii anume dintr-o serie întreagă de conifere.

— Ați fost desamăgit?

— Firește. Eram la capătul unei cercetări de cîțiva ani. Uneori însă întîmplarea îți deschide ochii și te îndreaptă pe alte făgașe. Prin 1971—1972, încheiasem săpăturile din necropola romană de la Alba Iulia, împreună cu arheologul Wanda Wolska și ne îndreptam către hotelul de unde urma să plecăm la București. Ca să cîștigăm timp, am scurtat drumul și am trecut prin cimitirul actual al orașului. Spre mirarea noastră, am văzut o serie de morminte tratate aidoma unor monumente funerare romane-cavou

Pinii funerare de epocă romană în parcul de la intrarea în Muzeul de istorie — Deva.

— unele de formă asemănătoare sarcofagelor, dar și cavouri de tip aedicolă. Am zăbovit un timp ca să vedem pe îndelete, și într-un astfel de cavou deschis am găsit la intrare două plante ornamentale care aveau niște frunze lanceolate iar la bază erau răsrinite de jur-împrejurul unui trunchi foarte scurt, de formă conică.

— Vă apăreau deosebite de cele văzute pînă atunci?

— Da. Deosebite. Baza lor semăna însă perfect unui con de pin. Din păcate, n-am avut pe cine întreba cum se numește planta pe care piatra o imita. Ajunși în gară, a fost a doua întîmplare neașteptată: pe peron, se aflau în niște vase mari de lemn vreo șase plante ornamentale perfect identice aceloră întîlnite în cimitir. Și fiindcă trenul întîrzie, tot încercînd să aflăm denumirea lor, am ajuns pînă la persoana care le avea în inventar. În registrul de inventariere figurau sub numele de Phoenix. De aici ne-a încolțit un gînd legat de perioada de folosire a pinilor funerare în epoca romană și anume perioada de trecere de la incinerare la inhumare. Mergînd mai departe am aflat că e vorba de o specie de palmier care, așa cum spun textele antice, schimbă douăsprezece frunze pe an. În funcție de vîrsta acestei specii de palmier, la baza plantei se formează un fel de con de aspectul celui de pin, de dimensiuni variabile.

— Curios, nu știu acum la ce plantă să mă gîndesc. Mai poate fi văzută?

— Uneori. Eu am văzut-o cu ani în urmă la hotelul Ambasador și la Athenée Palace.

— Așadar, această coincidență v-a atras atenția.

— Da. Și cred că semnificația rituală inițială era legată de simbolul păsării Phoenix care renaște din propria cenușă. Dealtfel, primele pinii funerare apar tocmai în perioada trecerii de la incinerare la inhumare.

Mormînt de secol XIX — terminat cu o urnă cu capac — cimitirul Sineasca — Craiova.

— Ați presupus deci că așazisele pinii funerare nu au ca motiv conul de brad. Ați avut și alte argumente?

— La prima vedere coincidența putea să nu fie convîgătoare, motiv pentru care am și continuat căutările și toate drumurile ne duc pe urmele plantei Phoenix. Dealtfel, simbolul are o mai mare răspîndire. De pildă, în India veche, și pînă tîrziu încoace, asceții care se retrăgeau și își purtau tot avutul cu ei, duceau, printre altele, un vas pentru pomeni închis într-o cutie de lemn de *Kharjûra*, pe numele ei științific *Phoenix silvestris roxburgh* — de asemenea o specie de palmier. Asemenea recipiente apar dealtfel, reproduse de mai multe ori, mai ales la Ajantă, în Caverna, 26, și e denumită parinirvâna. Așadar, nu e vorba de conuri de pin cum se știa și cum încă mai cred specialiștii, ci de un palmier, care prin schimbarea frunzelor — 12 pe an, 12 luni ale anului —, face legătura cu pasărea mitică ce renaște din propria-i cenușă, — simbolul vieții viitoare. Dealtfel, simbolul e vechi. În Egipt, de pildă, alături de pasărea Phoenix apar frunze de palmier, frunze care revin într-o serie întregă de reprezentări pe monumentele funerare.

— E uimitoare memoria noastră istorică. Mă gîndesc la permanența piniei funerare de la romani încoace neschimbată.

— Această continuitate și permanență sînt asigurate de faptul că în practicile ritualului funerar, abaterile, oricît de mici, sînt condamnabile.

— Nu sînt și epoci, chiar și scurte, în care pinia funerară să lipsească?

— Nu. Dar lucrurile nu sînt tocmai atît de simple. La unele morminte de la începutul secolului trecut observăm în multe cimitire actuale că pe lîngă împrejmuirea terminată în colțuri cu așa numitul con de pin, monumentul funerar poartă deasupra, tratat în piatră, o urnă, fapt ce ne îngăduie să ne întoarcem cu mai multă certitudine spre înțelesul trecerii de la incinerare la inhumare. De pildă, v-ați întrebat vreodată de unde vine expresia «oale și ulcele»?

— Nu. Am crezut că știu.

— Accepția este aceea de urnă și vine din epoca incinerăției cînd rămășițele pămîntești se puneau în vase de lut. Așa cum, bunăoară, găsim și astăzi vasele de pomeniri — oala cu mîncare, ulcele și străchini — rămase în ritualul funerar tocmai din epoca bronzului — cultura Gîrla Mare — Cîrna, cînd ofranda nu se mai pune alături de urnă ca atunci, ci se dă. Ca să nu mai spun că, din toate popoarele romanice, sîntem singurii care păstrăm cuvîntul *oală*; iar în textele vechi latinești *olla* era un vas de lut ars cu o capacitate de circa 3,7 litri — gîndită astfel tocmai cît să încapă cenușa și resturile de oase incinerate ale unui individ adult. Ele pot fi întîlnite la Cîrna iar această cultură e cu mult înainte de epoca romană, adică în bronzul mijlociu și final. Și nu e vorba de coincidențe sau analogii întîmplătoare, întrucît la Cîrna întîlnim și alte elemente vechi de ritual funerar. De pildă, în cazul copiilor nu sînt respectate întru totul regulile ritualului și lucrul iarăși nu este întîmplător, dacă la Cîrna în urnele copiilor s-a adunat și depus în mod simbolic foarte puțin de pe vatra rugului, un număr redus de fragmente osoase și puțină cenușă, în timp ce în cazul adulților, maturilor și vîrstnicilor se aduna absolut tot, cu o grijă deosebită astfel că toate părțile scheletului sînt reprezentate și pot fi astăzi studiate antropologic.

— Vreți să spuneți că și azi, ca o expresie a continuității, regăsim diferențiată această atitudine rituală în funcție de vîrsta defuntului?

— Fără îndoială. La copii mici de tot, pomenirile se țin între trei și șapte ani; odată cu pubertatea însă, cînd fata e împlinită, e îmbrăcată mireasă; iar flăcăul «s-a făcut om», rînduilele sînt de asemeni ținute toate cu strictețe.

Cît de adînc rămîn în memoria noastră rădăcinile ritualului, se poate vedea mai cu seamă în unele zone ale țării. De pildă, în Banat, se spune și azi «i s-a frînt olul», egal cu «i s-a frînt viața»; sau, în unele regiuni, cînd se scoate mortul din casă, se sparg niște vase de lut iar, cînd pornește cortegiul spre cimitir se aruncă în urma lui o oală cu cenușă. Sigur că astăzi aceste practici sînt fără înțeles și nici nu ne întrebăm îndeobște de unde vin, de ce le purtăm, dar ele sînt tot ecouri ale epocii de incinerare. Sînt practici foarte vechi care au intrat în uz, dar în uz ritual unde nu ai voie să intervii cu nimic.

— Știu. E un sacrilegiu să schimbi ceva deși, pe provincii istorice ale țării sînt unele deosebiri.

— Sînt unele deosebiri e adevărat, dar neesențiale. La noi, fondul de permanențe în obiceiuri, credințe populare și practici funerare se păstrează pînă azi, spre deosebire de alte popoare romanice, datorită faptului că sistemul de credințe al geto-dacilor și al înaintașilor a fost foarte apropiat de elementele pe care le aduce creștinismul, iar creștinarea s-a făcut «din mers», schimbîndu-se doar denumirile odată cu canonizarea unor elemente de cult păgîne la care nu se putea renunța.

— Cu alte cuvinte, păstrarea structurilor a fost posibilă tocmai pentru că fondul de viață era foarte vechi.

Fondul de viață este într-adevăr foarte vechi, dar în afară de spațiu și timp — vatra de formare a poporului român fiind însăși vatra strămoșească, cu rădăcini adînc înfipte într-o durată de cîteva milenii — dimensiunea istorică fundamentală, hotărîtoare, a fost dimensiunea demografică. Numai așa se explică de ce modificările care apar pe parcurs nu ating esența. Aceasta e în fond permanența.

DONA ROȘU

Împrejmuire cu motivul conului de pin la un mormînt de la 1836 — Cimitirul Sineasca — Craiova...

Artă și mitologie GETO-DACĂ

«Dacă viața Spiritului are un sens atunci este cel de-a fi «întru ceva».

CONSTANTIN NOICA

Încă din neolitic, cînd omul preistoric a început «a gîndi» la fenomenul «viață», observînd cu răbdare succesiunea în timp a generațiilor de semeni apropiați, a luat naștere în mintea sa fragedă asaltată de umbrele forțelor naturii, ba brutal dezlănțuite, ba uneori domolite, noțiuni vagi generate de forțe «supranaturale», care ar avea eventual rolul de apărare, de îndepărtare a unor pericole potențiale sub forme de reprezentări figurative zoomorfe și antropomorfe, megalitice, ceramice sau chiar în arta născîndă a prelucrării metalului nobil, aurul. Astfel au luat naștere totemurile apotropaice, arta primitivă a primelor zeități în spațiul tragic primitiv: «ZEIȚA-MAMĂ» și zeități «cu brațele în

cruce» — masculin și feminin, cu cap mic triunghiular «de pasăre» («Zeița-pasăre» — Maria Giumbutaș, Atena, 1972) cu extremitățile terminate în motivul spiralic, ca idolii de aur descoperiți în tezaurul preistoric de la Moigrad în 1912. «Semnificația social-istorică a acestui tezaur este covîrșitoare» (Ștefan Burda).

În epoca bronzului și a fierului în mintea și imaginația omului preistoric aceste fantasma apotropaice s-au concretizat în simboluri solare pînă la apariția zeităților urano-solare, apoi și a celor telurice (ctonice).

Acest presupus om gînditor, contemporanul acelei epoci preistorice, îl avem astăzi atestat în fața ochilor noștri vizitatori, descoperit la Cernavodă — cultura «Ha-

Fig. 1. Carul «Solar» de bronz, cu protome de lebede și cazanul cu «apa vieții» de la Bujoru-Teleorman (Epoca bronzului).

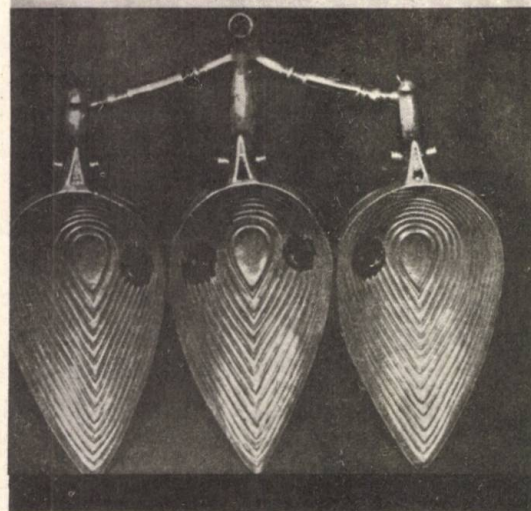

Fig. 2. a) Moneda de argint a Deronilor (sec. VI. î.e.n.) cu simbol solar.

b) unul din cele două mari discuri «solare» de aur din tezaurul de la Vălcitrău-Plevna.

c) «Triplul vas» de aur, tot cu simbolistică solară-eliptoidală din Vălcitrău. (Epoca tîrzie a bronzului sec. XIII-XII î.e.n.).

mangia» realizat în lut ars — de o forță sugestivă de neuitat. El face legătura în timp cu așa-zisa cultură pelasgică și arc în timp cu sculptura modernă a unui Brâncuși.

Reconstituirea spiritualității geto-dacice preromane întîmpină greutăți deosebite, din cauza puținelor texte antice grecești, care o menționează. Izvoarele principale rămîn Homer, Pindar, Herodot. În ceea ce privește încercarea de reconstituire a religiei geto-dacice, numai Herodot insistă asupra apariției fenomenului Zalmoxismului și pune în lumină unicitatea doctrinei regelui-preotzeu Zalmoxis în lumea antică, grație căreia întregul neam getic trăia în extraordinara credință că este nemuritor — eroic.

Ba mai mult, se îndoiește că filosofia Școlii lui Pitagoras ar fi stat la baza acestei doctrine getice, cum credeau unii greci antici, emițînd ipoteza sa că doctrina Zalmoxismului apare anterior școlii filosofice grecești din secolul VI î.e.n. Rezultă logic că începutul Zalmoxismului în lumea getică ar trebui situat în secolele VIII sau VII î.e.n.

Reforma religioasă a preotului-zeu-daimon Zalmoxis a umplut de uimire și admirație întreaga lume antică, în special pe greci. Unii cercetători moderni au considerat fenomenul ca demonstrînd un monoteism religios antic în lumea traco-getică hiperboreică, chiar dacă se discută la nivelul unei credințe henoteiste-ierarhizate (V. Părvan). Este o exagerare. Religia traco-getică apare ca o religie asemănătoare cu a lumii grecești vecine pe care desigur o influențează în trecutul îndepărtat (invazia dorienilor, care vin cu zeitățile lor preferate: Apollo și Artemis și de care este parțial influențată în perioada de maximă strălucire a Atenei și elenismului).

Deci, religia traco-getică este o religie politeistă obișnuită, care conține pe lîngă divinitățile tradiționale (urano-solare), divinitățile telurice (ctonice) și divinitățile instituționale.

Despre primele, izvoarele grecești scrise sînt puține și succinte. Herodot enumără zeitățile tracilor și atît. Latona, Artemida-Regina, Ares, Dionisos atestă indirect cultul lui Apollo la Tracii Dolonci și la Ciconi prin marele preot al zeului Apollo, Maron. (Herodot VI, 34—36 și IV 33, precum și în legenda hiperboreenilor). În acest mod «contradicția» dintre relatările lui Homer și Pindar de o parte și ale lui Herodot pe de alta, referitoare la locul și rolul cultului lui Apollo pe tărîmurile Traciei este mai curînd aparentă decît reală (Hristo M. Danov).

Deci «omisiunea» lui Apollo la Herodot trebuie «interpretată». Și după noi această omisiune trebuie interpretată: nu putem vorbi decît de cultul lui Apollo și Artemis, cuplul celor doi frați gemeni, fiii Latonei hiperboreene (cultul unuia incluzînd și pe celălalt). A se vedea: «Legenda Hiperboreenilor la Diodor din Sicilia și Herodot»; G. Iliescu «România pitorească» și «Amfiteatru», București 1982.

Într-adevăr, după interpretarea științifică a legendei hiperboreenilor la Diodor din Sicilia și Herodot, care se «întregesc» chiar dacă la prima vedere operația noastră poate apărea «anacronică» prin importanța pe care noi o acordăm mai întîi spuselor lui Diodor din Sicilia (sec. I î.e.n.), ce descrie evident în țara hiperboreenilor, «insula Daciei intracarpatică», unde cultul lui Apollo este cel mai important dintre cel al tuturor zeităților.

Legăturile deosebite de prietenie ale tracilor hiperboreici cu Grecii în general și cu cultul religios al Greciei antice ale acelei epoci, centrul religios din insula Delos,

prin marele preot Abaris, este subliniat de Herodot (sec. V î.e.n.) în mod deosebit (Herodot, IV, 33—35). Drumul «ofrandelor divine» către Delos din partea hiperboreenilor traco-geți este atât de clar după spusele lui Herodot, că nu lasă loc nici unei alte variante aberante de interpretare a textului «ermetic» al acestei legende, astăzi în mod științific în sfârșit interpretată.

Dacă vom căuta lămuriri suplimentare de atestare a cultului lui Apollo și Artemis ca zei celești: Soarele și Luna, vom găsi material bogat în toreața traco-getică. Afară de numeroasele reprezentări solare din perioada preistorică (epoca bronzului și începutul epocii fierului) cu extraordinarele care «solare» cu protome de lebede care conțin în cazanul central «apa vieții», evident un cult sincretistic al acelor vremuri îndepărtate (Care «solare» găsite la: Duplaja în Iugoslavia; Costești-Orăștie în Transilvania, Bujoru-Teleorman în Cîmpia Getică etc.). Și cercetătorii iugoslavi și cei români (Acad. Em. Condurachi) sînt de părere că aceste părți solare pot fi puse în legătură cu cultul lui Apollo din Delphi la hiperboreeni. Ba, acad. Condurachi face legătura dintre lungul «popas» al dorienilor la tracia hiperboreică și divinitatea preferată a dorienilor care apare ca fiind chiar zeul Apollo. Acesta va deveni în timp una din zeitățile principale ale grecilor. Ori, în această privință, cel mai mare specialist în «istoria religiilor», Mircea Eliade, scrie clar: «Paradoxal, zeii Apollo și Artemis nu au o etimologie greacă». Noi credem că țara lor de origine trebuie căutată mai puțin în țările microasiatice (Apulonas pentru Apollo — la hitiți și Arma, Arm, pentru Artemis — la hitiți, luviti, lydieni, lyceeni etc.). Legenda hiperboreenilor la Diodor din Sicilia și Herodot interpretată în mod științific, nu ne mai lasă altă alternativă de interpretare originală decît regiunea traco-getică hiperboreică (Apulo pentru Apollo și Sarmis pentru Artemis). În ajutorul acestei concepții vin și atestările vechi grecești la Homer și Pindar.

Zeitățile Latona, Apollo, Artemis, Ares și Afrodita iau parte și uneori intervin chiar în luptă de partea troienilor (populația de origine tracică îndepărtată), în timp ce Hera, Pallas-Athene, Poseidon, Hermes, Hephaistos țin partea grecilor achei.

Pentru atestarea cultului lui Hermes la principii traci de sud avem mărturia lui Herodot, care o face cu o evidentă notă de ironie cînd ne spune că aceștia «regii traci jură numai pe acesta (Hermes) și pretind că descind chiar din acesta (Hermes)».

Hera este atestată la triburile cebrenilor și sicaboilor ca zeiță a cerului (Polyinos, *Stratagemata* VII, 22 și Gh. Mușu, *Din mitologia tracilor*, București, 1982) și reprezintă evident influența directă a vecinătății cu poporul grec, ca și în cazul cultului lui Hermes la casele regale tractice de sud.

Pentru atestarea cultului lui Apollo și Artemis în lumea geto-tracică la sfîrșitul epocii bronzului și începutul epocii fierului avem de semnalat extraordinarul tezaur în aur de la Vălcitrăn-Plevna. Discurile mari de aur (2) cu încrustații în argint în tehnica niello, au simbolistică «solară» evidentă, ca și cele cinci discuri mai mici (planete?) Vasul mare pentru «apa vieții» asemănător vaselor de aur din Biha și Biia, precum și «triplul vas» comunicant, împreună cu o cupă mai mare destinată vasului mare și trei cupe mai mici destinate logic transvasării «apei vieții» în triplul vas, ne arată clar, destinația acestui extraordinar tezaur de aur, pentru cultul zeităților urano-solare, Apollo și Artemis (Apulo și Sarmis) în lumea traco-getică.

Semantica hermeneutică ne-ar arăta clar o posibilă legătură simbolică a celor două discuri mari solare pentru cuplul Apulo-Sarmis, precum și a «triplului-vas»

Fig. 3. Tetradrachmă Selinonte (Magna Grecia) Cuplul Apollo și Artemis. (Sec. V. î.e.n.).

Fig. 4. Artă getică antropomorfă și zoomorfă pe coiful de aur de la Poiana Cotofenesti (sfîrșitul sec. V — sec. IV î.e.n.) scenă de cult: războinicul-rege-preot pregătește sacrificiul berbecului (zeul războiului sugerat indirect — ca la sciți — prin pumnalul ritual).

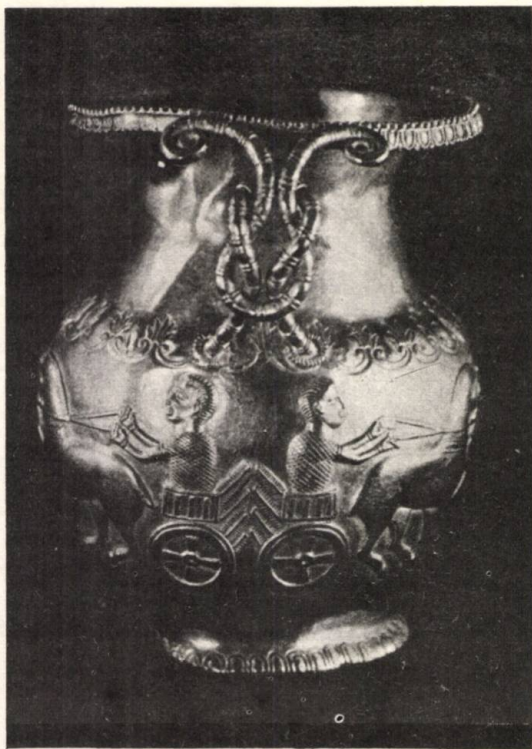

Fig. 5. Cană cu toartă (aur) Tezaurul de la Vrața — Bulgaria (380—350 î.e.n.) Apollo în car «solar». Zeul este fără barbă și poartă tunică cu mâneci scurte. Roata carului are patru spițe; coșul carului este prevăzut cu aripi (I. Venedikov).

Fig. 6. Artă getică antropomorfă pe coiful de aur de la Băiceni-Cucuteni (sec. IV î.e.n.) scenă de cult: zeița Sarmis — protectoarea ținând în mîna stîngă rythonul și în dreapta cupa pentru «apa vieții». Alături de zeiță, tolba cu săgeți.

de cult legat simbolistic de singura «triadă» sacră în lumea traco-getică: Latona-Apolo-Artemis (Latona-Apulo-Sarmis). Cum la începutul epocii fierului în lumea traco-getică nu se făcuse încă trecerea la reprezentarea «antropomorfă» a zeităților solare, care va apărea mult mai târziu (sec. VI-IV î.e.n.), sîntem îndreptățiți să credem că aceasta era destinația de cult reală a tezaurului de la Vălcitrăn-Plevna.

Ne alăturăm ipotezelor școlii germane (Wilke și P. Reinecke), școlii românești (Ion Andrieșescu și Vasile Pârvan), școlii bulgare (V. Mikov și I. Venedikov) cu privire la destinația de cult a acestui tezaur, pe care noi ni-l închipuim decorînd adecvat orice sanctuar rotund sau patruleter dedicat «cuplului» Apulo-Sarmis sau «triadei» Latona-Apulo-Sarmis, precum și ipotezei cercetătorului german Reinecke, că aurul din piesele acestui tezaur ar putea fi aurul transilvan (Herodot IV, 104); la fel cu cel din tezaurul descoperit recent la Hinova, dar care are numai un caracter de împodobire a membrilor princieri getici, chiar dacă diadema de aur are tot o simbolistică «solară» evidentă.

Odată cu apariția reprezentărilor «antropomorfe», în arta traco-getică (sec. VI-III î.e.n.) atestarea cultului pentru cuplul Apolo-Artemis (Apulo-Sarmis) devine și mai evidentă și capătă un caracter de artă originală, deosebit de arta greacă sau iraniană din care evident se inspiră.

Ryhtonul de la Poroina, evident un vas de cult, ne oferă «cheia» identificării celor patru personaje umane care decorează acest vas. Discutat de Odobescu, Vasile Pâr-

van și mai ales de Dumitru Berciu, acest vas ne permite astăzi dezlegarea misterului său hermeneutic.

Cele două personaje centrale așezate simetric pe cele două scaune-tron, ținînd într-o mînă același vas rython simplificat și în altă mînă un vas, bol cupă, sînt cuplul «androgîn» al zeităților getice Apolo și Artemis (Apulo și Sarmis) așa cum vor apărea (numai figura de față) și pe moneda geto-dacică zisă de tip «Larissa-Apollo» în jurul anilor 300—250 î.e.n. (vezi tezaurul de la Bugiu-lești, Hinova, Craiova).

Personajele secundare laterale, care țin ridicată cîte o mînă, sînt într-adevăr preoți (Stefan Burda) și sînt îmbrăcați într-o canavață originală, ca și cuplul divin, așa cum sugerase altă dată și Odobescu (a se vedea îmbrăcămintea unor personaje geto-dace pe metopele de la Adam-Klisi).

Comparația cu rythoanele găsite pe teritoriul Traciei sud-dunărene sau teritoriile nord-vest-pontice, ne dă o confirmare strălucită că pe aceste vase de cult (rythoane) reprezentările antropomorfe sînt simboluri sacre în legătură cu mitologia locală.

Astfel în tezaurul de aur de la Panaghiuriste — Bulgaria, deși este vorba de artă elenistică confecționată pentru casele regale tracice, găsim pe cele șapte rythoane de aur și un alt vas, numai subiecte din mitologia tracă și greacă. În primul rînd, cuplul divin al fraților gemeni Apolo și Artemis, alături de Hera și de zeița Victoriei — «Nike»; apoi «Judecata lui Paris», Hera, Athena, Artemis și Afrodita; Dionisos și suita sa; subiecte de Herakleomachie; amazoane, centauri etc. Numele zeităților

principale în litere grecești se găsesc lângă capul fiecărei zeități. De aceea este normal să ne gândim că și în cazul rythonului de la Peroina, care este în schimb artă originală traco-getică avem de-a face tot cu reprezentări de zeități locale, respectiv Apulo și Sarmis și nu numai «suită de preoți» sau anacronicele «mare-zeiță» sau «zeiță-mamă», sau cine știe ce altă zeitate, fie și «iraniană»?

Și Dumitru Berciu subliniază că acestea trebuie să fie mai curînd reprezentări «apollinice».

Într-adevăr aceasta este ipoteza științifică cea mai probabilă. Că interpretarea noastră este mai aproape de adevăr o demonstrează toreașica geto-dacică de mai târziu (sec. III î.e.n. — sec. I e.n.) unde întîlnim aceleași reprezentări ale cuplului «androgin» Apolo-Artemis, pe falerele și fibulele de argint (unele aurite de la Herăstrău-București, Coadă Malului, Bălănești-Olt sau cele găsite în Transilvania (muzeul din Budapesta).

Simplul fapt că găsim totdeauna cite două personaje, unele mai asemănătoare figurii masculine, altele mai asemănătoare figurii feminine ne-a făcut să gândim la reprezentarea cuplului divin Apulo-Sarmis. De altfel Dumitru Berciu în monografia sa despre arta traco-getică sugerează această posibilitate de interpretare la care ne raliem.

Fig. 7. Rythonul de la Poroina (sf. sec. IV — sec. II î.e.n.). Artă getică originală. Zeul Apolo ținînd în mîna dreaptă rythonul și în cea stîngă cupa pentru «apa vieții». Preotul de lângă zeu ridică mîna dreaptă în gest ritual.

La Piatra Roșie (Boșorod-Hunedoara), cetate dacică din epoca lui Burebista-Decebal (sec. I î.e.n. — sec. I e.n.) un element important al sistemului dacic de fortificații în munții Orăștiei, apărînd Sarmizegetusa Regia dinspre vest, între numeroasele descoperiri, deosebit un mic bust de bronz în altoareliet turnat, probabil reprezentînd-o pe zeița Sarmis sau Armis și nu Bendis (ipostază la tracii de sud). Este dovada a ceea ce puteau înfăptui artiștii autohtoni atunci cînd știau și le plăcea ceea ce voiau să facă, așa cum ne-o produce imaginea zeiței «Sarmis» de la Piatra Roșie (Paul Mac Kendrick, *Pietrele dacilor vorbesc*, București, 1978).

Figura zeiței Sarmis pe medalionul de aur găsit la Popești-Argeș (Helis-Sornum după noi) apare în unicat și este lucrată în aceeași artă arhaizantă rigidă care caracterizează toate reprezentările «antropomorfe» de tipul celor descrise mai sus: reprezentări «heliapolinice».

Este cazul să discutăm pe scurt și reprezentările zeităților Apolo și Artemis pe moneda dacică. Afară de moneda inițială de tip zis «Larissa-Apollo» mai există și reprezentările acestui cuplu divin (Apulo-Sarmis) pe moneda tribală dacică în tezaurul de la Șilindia. Este vorba pare-se de imitații dacice locale după tipul zis «Larissa-Apollo» și care în același stil arhaizant, par ceva mai noi (cronologic aproximativ 250—200 î.e.n.). Este

Fig. 8. Unul dintre cele 7 rythoane de aur de la Panaghiuriste cu reprezentarea cuplului; Apolo și Artemis; Hera și Nike (artă elenistică pentru Tracia).

Fig. 9. Pe rythonul de la Poroina, reprezentarea zeiței Sarmis ținând în mîna stîngă rythonul și cu dreapta cupa pentru «apa vieții».

Fig. 10. Moneda dacică tribală originală zisă «Larissa-Apollo» (sec. III î.e.n.) jumătate din monezi, prezintă pe avers figura zeului Apolo (Apulo) și jumătate, figura zeiței Artemis (Sarmis), zeii geto-dacilor sunt prezentați pe monedă și ca zei ai fertilității și fecundității (masculin-feminin).

și cazul numeroaselor reprezentări tot cu zeitățile Apolo și Artemis din profil de această dată după modele grecești sigure, din tezaurele de la Kriciova, Tulgheș-Kriciova, Tulgheș-Copăceni și Șilindia, dar care nu vor atinge niciodată forța de sugestie artistică originală de pe moneda tribală oltenească zisă de tip «Larissa-Apollo».

Așa cum am arătat în altă lucrare «De la zeii Dacilor pe efigii monetare, la unele cetăți geto-dacice cu sanctuare» («Noi, tracii», octombrie 1981) făceam legătura între moneda dacică absolut originală, cu reprezentările zeităților dacilor ca fenomen analogic important de luat în considerație și destinația posibilă a sanctuarelor unor cetăți dacice cunoscute, pentru aceleași divinități. Un teren vast de cercetare pentru viitor se deschide astfel ochilor noștri. Numai la o cercetare sumară de etimo-

Fig. 11. Fibule de argint găsite în Dacia-Transilvania (în prezent în muzeul din Budapesta) cu reprezentarea cuplului androgin Apulo-Sarmis.

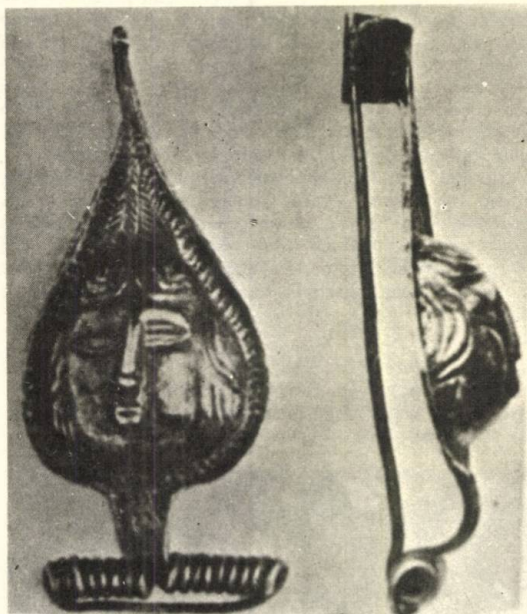

Fig. 12. Medalionul de aur de la Popești-Argeș (Helis-Sornum?) cu figură feminină reprezentînd-o pe zeița Sarmis.

Fig. 14. Fibule de argint aurit, de la Coada Malului, cu reprezentarea cuplului androgin Apulo-Sarmis (sec. I, î.e.n.).

Fig. 15. Bronz dacic în altorelief, reprezentând-o pe zeița Sarmis și nu Bendis — ipoteza sa, tracică de Sud, (sec. I î.e.n. — sec. I e.n.).

logie lingvistică a numelor unor cetăți geto-dacice cu sanctuare, precum și la numele unor triburi geto-dacice care apar în geografia lui Ptolemeu, sîntem izbiți de derivația toponimelor și etnonimelor cu punct de plecare de la numele zeităților geto-dacice și în special de la numele cuplului divin getic Apulo și Sarmis (vezi Almanah turistic 1982): «Cetăți geto-dacice cu nume de divinități» (G. Iliescu). Astfel: **Apulo-Apulon** > **Apulum** și tribul **Apulilor**; **Sarmis** + **Getas** sau **Getusa** > **Sarmizegetusa** și tribul **sargeților**; **Apolo Iataos** > **Apolo Salutaris** (Vindecătorul), devine în perioada de emigrație slavă: **(A)Polo-Vraci** × **Polovraci** (probabil cetatea dacică de pe Pades; **Apolondava** > **Polondava** > **Pelendava** > **Craiova** în epoca de influență slavă și tribul **Potulatensiilor** < **(A)Po(Tu)latensii** < **Apolatensii**; **Piro-Bori-Dava** = cetatea focului (Soarelui) boreal (nordic). **Pur, Por** = foc (epitet pentru Helios-Apolo-Apulo ca și Porolissum din nordul Daciei antice, vezi Gh. Mușu, Din mitologia Tracilor, Llaton, Kratylus, par. 404; vezi pag. 148—150).

În acest prim studiu al nostru ne-a interesat numai arta și mitologia geto-dacică de debut, deci perioada preromană, cînd arta influențată de spiritualitatea mitologiei primordiale își păstrează vigoarea creînd o artă originală incomparabilă mai ales în aur și argint, așa cum a fost descrisă aproape exhaustiv în ultimul deceniu de către cercetătorii români în frunte cu Dumitru Berciu.

Constantin Noica în «Spiritul românesc în cumpătul vremii» București, 1978, scrie demitizînd: «Zei s-au

dovedit bolnavi. După ce au făcut o lume mai proastă decît te-ai fi așteptat de la ei, unii dintre ei s-au retras, devenind „Zei leneși”, un fel de naturi prea generale (Katholov), fără chip și fire; alții, dimpotrivă, s-au amestecat prea mult în treburile omenești, ca zeii greci, devenind naturi prea individuale (tode-ti) aproape unilaterale și mutilate de specializarea lor; alții în sfîrșit rămînînd naturi generale au avut totuși chip și fire, dar n-au mai avut un regim clar de viață și n-au știut să-și dea determinații (horos) sau și-au dat necontrolat de multe, ca zeii indieni «Zei sînt bolnavi». Religiile nu reușesc să dea opere de artă mari (decît arhitectonice, unde generalul nu se exprimă direct).

Religiile din trecut au putut duce la creații artistice mari ori de cîte ori credința slăbea, ca la grecii de după veacul al V-lea î.e.n. Artiștii au nevoie de un general crepuscular. Platon avea dreptate să spună că «Dumnezeu geometrizează».

Spiritul nostru românesc are vocația generalului, are cel puțin deschiderea către el și cu un cuvînt de-al său «are ceva sfînt».

Are dreptate Noica? Putem răspunde cu cuvintele «aproape toate religiile antice, pentru a se pune la îndemîna oamenilor, se complică, se degradează, îmbătrînesc, pe măsură ce se îndepărtează de surse» (Maurice Maeterlinck. Le royaume des morts, Paris, 1932).

GABRIEL ILIESCU

DUNĂREA ȘI ROMÂNIA MODERNĂ (1829 — 1918)

Sintetizînd în 1921 rolul istoric al Dunării în existența poporului român, savantul naturalist Grigore Antipa scria cu deplin temei: «De Dunăre — ca și de Carpați — se leagă întreaga viață a poporului nostru». Mai politică era viziunea asupra fluviului pe care o exprima în 1882 Mihail Kogălniceanu: «În adevăr, de la moși și strămoși, există în poporul român instinctul că fără Dunăre, România nu poate fi și nu ar avea rațiune a fi!».

Axă a comerțului european, străbătînd teritoriile multor națiuni și primind apele a numeroși afluenți, importantă arteră de apă, bogată în pește, avînd la capătul ei delta, Dunărea trece pe o întinsă lungime **de-a lungul** sau **prin** teritoriul României moderne. «Cea mai mare dintre toate avuțiile naturale ale țării noastre este, fără îndoială, Dunărea — scria tot Antipa — și aceasta chiar dacă nu am considera-o decît sub aspectul ei de arteră mondială de navigație și comerț».

Timp de aproape o jumătate de mileniu, funcțiile naturale ale Dunării față de riveranii cursului ei inferior au fost paralizate prin expansiunea otomană în Europa. Transformată pe o bună parte a cursului ei și tocmai spre vărsare, în fluviu otoman, s-a impus cu

necesitate în epoca modernă eliberarea ei de sub o tutelă monopolizatoare. Într-o primă fază a etapei moderne a istoriei Dunării, atunci cînd «omul bolnav» a început a da primele semne ale slăbiciunii sale, s-a tîns spre o împărțire a stăpînirii fluviului între Imperiul otoman, cel habsburgic și cel țarist. Multă vreme încă riveranii, de la Porțile de Fier la gurile Dunării, n-au avut un cuvînt de spus în ceea ce privea bătrînul fluviu. Dacă la Paris în 1814 și la Viena în 1815 biruitorii lui Napoleon decisese introducerea regimului libertății de navigație pe fluviile occidentale, Dunărea n-a fost supusă aceluiași prevederi, ea rămînînd mai departe la dispoziția celor trei imperii care dominau Europa de Sud-Est, în ceea ce privea cursul ei inferior.

Dar procesul de eliberare al poalelor din această zonă a continentului era în plină desfășurare și Dunărea a devenit evident una din cele mai importante componente ale procesului de eliberare. În ceea ce privește Principatele Române, destinele marelui fluviu s-au împletit cu cele ale statului român în curs de constituire. Prin restituirea teritoriilor vechilor raie — Turnu, Giurgiu și Brăila — și prin înlăturarea în 1829, în virtutea stipulațiilor tratatului de la

Adrianopol, a prezenței militare și economice a Imperiului otoman pe malul stîng al fluviului, măsură coroborată cu înlăturarea monopolului Porții otomane asupra principalelor produse ale Principatelor Române și prin integrarea acestora în circuitul economic al lumii, prin dreptul acordat Principatelor de a-și refăce o forță militară proprie (inclusiv în domeniul marinei) și de a institui o carantină înspire imperiul suzeran, prezența românească la Dunăre a redevenit activă «...drituri pierdute de veacuri — spunea în 1843 Kogălniceanu — ni se întorc înapoi».

Prezența imperiilor limitrofe a continuat a fi copleșitoare atît pe plan politico-militar, cît și economic, dar Principatele Române au folosit concurența dintre marile puteri pentru a-și afirma propriile drepturi de state riverane. În masă au pătruns pe Dunăre pentru a aduce mărfuri, dar mai ales pentru a ridica grînele românești, vase din toate părțile și în mare număr vase britanice și italiene (de la 7 vase engleze trecute prin gurile Dunării în 1843 s-a ajuns la 128 în 1849 și două treimi din comerțul britanic din zona Mării Negre era orientat în acei ani spre Dunăre).

Porturile dunărene românești în noile condiții ce se creaseră au

avut o dezvoltare spectaculoasă. Unde fuseseră raiatele, fostele cetăți au fost surpate și pe locurile lor au fost ridicate, bază de planuri de sistematizare, noi orașe. Reședințele de județe au fost deplasate din interior spre porturile renăscute de la Dunăre. Aici au fost ridicate clădiri publice, le-au fost amenajate porturile cu cheiuri, s-au construit magazine și depozite. Galații au fost suptuși unui proces similar de modernizare. În aceste centre portuare s-au înregistrat importante creșteri de populație. La Brăila în 1838 se înregistrau sub 600 de familii, deși avântul orașului începuse; peste un deceniu, un călător străin aprecia — deși neîndoiește exagerând — populația orașului ca fiind superioară cifrei de 30.000 de locuitori. Progresele înregistrate de Galați îl vor determina pe Kogălniceanu a-l numi «Marsilia Dunării». Secretul dezvoltării acestor orașe dunărene a constat în spectaculoasa creștere a activității lor economice. De la 2 corăbii intrate în 1831 în portul Brăila s-a ajuns la peste 300 numai cu șase ani mai târziu. Capete de pod pentru trimiterea peste hotare a producției cerealiere, «orașe cu negoț» așa cum fusese intitulat Turnu Severin în decretul de înființare, aceste centre danubiene au concretizat importanțele urmări pe care le avuseseră începutul recăștigării drepturilor asupra Dunării de către Principatele Române.

Conferințele de la Viena în timpul războiului Crimeii și apoi Congresul de la Paris din 1856 au dat Dunării un caracter internațional, deși totodată au instituit asupra fluviului autoritatea marilor puteri, inclusiv cele neriverane. A fost creată Comisia Europeană a Dunării și cea a statelor riverane, în cadrul căreia guvernul imperial habsburgic a încercat să-și impună autoritatea tutelară. Deși instituită temporar, inițial numai pentru doi ani, cea dintâi comisie a avut o lungă viață, sediul ei fiind stabilit la Galați. În condițiile politice ale începuturilor statului modern român, existența unei garanții colective europene a jucat un rol pozitiv. Kogălniceanu arăta că «reînflorirea țărilor române n-a început iarăși decât din ziua cind cetățile turcești de pe țărmurile noastre s-au sfârșit și cind liber-

tatea Dunării a fost pusă sub scutul Europei». «Prezența statului național român la Dunăre deși evident mai accentuată n-a suferit o schimbare nici în urma protocolului din 28 martie 1866 al Conferinței de la Paris și nici prin hotărârile Conferinței de la Londra din primele luni ale anului 1871; cucerirea independenței avea să asigure această schimbare așteptată de națiunea română accentuând prezența ei «internațională».

Tratatul de la Berlin din 1878 a recunoscut neatrănarea României și a acceptat ca ea să fie cuprinsă printre membrii Comisiei Europene a Dunării. Au început însă dificultăți accentuate cu Austro-Ungaria, care a căutat în această vreme să se amestece în administrarea Dunării românești. În 1881, în răspunsul la mesaj, Camera deputaților afirma cu multă demnitate: «Românii țin dar la păstrarea libertății Dunării ca la cea mai puternică garanție a existenței viitorului lor». Deși marile puteri au evitat să accepte România la masa tratativelor noii conferințe de la Londra din 1883, dîrza ei rezistență — și în ceea ce privește Austro-Ungaria și orientarea ei spre Tripla Alianță — a făcut ca atît monarhia dualistă cît și marile puteri în ansamblu să renunțe la pretențiile lor față de Dunărea românească, stipulațiile înțelegerii de la Londra neacceptate de statul român neputînd fi vreodată traduse în viață.

Atunci cînd Kogălniceanu legase progresul României moderne de Dunăre el susținuse o realitate. Via activitate economică desfășurată pe Dunăre a avut un evident efect asupra progresului României în perioada dată. Este semnificativ faptul că de la 3.761.169 tone de mărfuri ieșite pe la Sulina în etapa 1871—1876 s-a ajuns în etapa 1906—1910 la 15.806.932 tone. În ceea ce privește rolul economic al Dunării în existența însăși a României merită să fie semnalat că în 1910 exportul ei se desfășura cca. 70% pe Dunăre (3.189.530 tone dintr-un total de 4.478.927 tone), iar importul cca. 50% (382.452 tone dintr-un total de 771.535 tone). Numai prin Brăila se efectua 22% din export și 20% din import în 1911.

Însemnătatea Dunării a determinat pe creatorii statului român

modern să-i acorde o deosebită atenție. În 1862 a fost elaborat un regulament al marinei comerciale, în 1863 o lege a porturilor a dat temei operațiilor de modernizare a acestora la un nivel general european; acestei legi i se vor aduce îmbunătățiri prin legile din 1874 și 1887. După cucerirea independenței a fost organizat un serviciu tehnic hidrolic, care va deveni în 1908 Direcția generală a Porturilor și Căilor de comunicație pe apă. Porturile dunărene — și mai ales Brăila și Galați — au fost dotate cu cheiuri, docuri, magazine, rezervoare, elevatori și totodată s-au executat constante operații de dragare pe întreg parcursul românesc al fluviului. La dezvoltată și flotila românească a Dunării. Navigația Fluvială Română (NFR) deținea în preajma primului război mondial 13 vapoare pentru călători, 14 remorchere, 14 cisterne și 108 șleपुरi; în anul 1911—1912 au călătorit pe vase românești un număr de 327.675 de pasageri. Cu toată afirmarea României la Dunăre, Nicolae Iorga considera în 1908 că statului român îi revenea încă mult de făcut în această privință. «Vrem Dunărea? — scria el — Să lucrăm, să economisim, să acoperim marele riu cu vase ducînd steagul nostru, care îi va stăpîni mindrul valurilor».

Oricum, în preajma realizării statului unitar în granițele întregii națiuni, Dunărea redevenise un element de seamă al procesului de consolidare a statului național și independent român. Vremurile în care porturile românești de la Dunăre se găsiseră sub ocupație străină sau fuseseră stinjenite în fireasca lor dezvoltare, trecuseră. Prezența națională și internațională a României la Dunăre constituia o realitate europeană, ca și rolul pozitiv, modernizator, care îl juca pe porțiunea de fluviu cuprins în hotarele ei. Odată cu desăvîrșirea unității statale se vor deschide noi perspective de afirmare a României și cîteva decenii mai târziu, noua noastră orînduire avea să afirme cu noi valențe prezența poporului român la Dunăre în condițiile socialismului. Îndemnului N. Iorga din 1908 prinde viață cu zi, sub ochii noștri, ai contemporanilor și steagul țării filfice mîndru pe apele bătrînului fluviu.

DAN BERINDEI

«LIMES SCYTHIAE», o călătorie în timpul Dobrogei

British Archaeological Reports este o prestigioasă editură din Oxford care publică monografii și colecții de documente din domeniul arheologiei, istoriei clasice și medievale britanice, antropologiei și numismaticii, în ultimii ani începînd și tipărirea unei serii internaționale cu lucrări valoroase ale specialiștilor din întreaga lume. La sfîrșitul anului 1980, apărea în cadrul acestei Internațional Series o carte de 238 de pagini, în excelențe condiții grafice, purtînd titlul «LIMES SCYTHIAE». Autorul ei este arheologul constănțean, doctor în istorie CONSTANTIN SCORPAN, al cărui nume rămîne legat de descoperirea cetății Sacidava. «Înainte și după ultimul război — scrie, într-o recenzie critică din «Bibliographical Leaflets on Archaeology», James Lander — arheologii cunoșteau extrem de puțin despre limes-ul Romei de-a lungul Dunării de Jos, față de ceea ce știau despre Africa de Nord sau Orientul Apropiat. Chiar recentele cercetări din Europa de est au apărut în foarte puține publicații accesibile savanților din vest. Așa încît, lucrarea lui Scorpion în engleză despre frontiera «scitică» este o rară carte care va îmbogăți mai ales pe cei care doresc să compare măsurile defensive ale Romei pe Dunărea Inferioară cu mai bine cunoscuta politică romană pe alte frontiere.»

— «Limes Scythiae» a fost difuzată, Constantin Scorpion, și la noi, bibliotecilor și institutelor de specialitate și ar fi de dorit ca un editor să dea într-o zi publicului larg originalul ei românesc. Te rog să spui cum s-a ajuns la tipărirea ei în Anglia.

— În 1979, la Londra, la un congres al limesului roman, am ținut o comunicare despre Sacidava, cu unele ipoteze referitoare la întregul limes. Discuțiile cercetătorilor englezi, germani, americani au atras atenția reprezentanților editurii BAR, care m-au întrebat dacă nu aș putea pregăti o monografie. Materialul era strîns de mulți ani, în mare parte redactat. Manuscrisul, corecturile, le-am trimis prin poștă. De asemenea, iconografia, care cuprinde 51 de planșe — secțiuni stratigrafice, planuri de fortificații, hărți — și 25 de fotografii ale construcțiilor și inscripțiilor.

— La Rasova, pe dealul Musait, Sacidava, pe care ai descoperit-o și la care ai săpat zece ani, scrutează pînă foarte departe zărilor Dunării. Țin minte ce vorbeam cu colegii în ziua în care am venit, acum trei ani, s-o vizităm: pentru noi era, la ceasul acela de amiază, un loc frumos, de tihnă — pentru romani a fost un punct important de veghe. Nu e greu de presupus că gîndul cărții tipărite la Oxford de aici a început.

— În '69, cînd ajungeam acolo prima oară, găseam un deal unde ieșeau la iveală cioburi de ceramică romană. După un deceniu, apărea o puternică fortificație în piatră, cu ziduri și turnuri masive, dominînd Dunărea. E un monument unic ca mărție, conservare și stil arhitectonic. Vestigiile Sacidavei, concluziile ei se cereau comparate, confruntate, confirmate. Sacidava nu era o apariție dispartă, era o stea a galaxiei în sistemul roman de fortificații, cu particularități, cu viața proprie, dar mișcîndu-se în timp după legile generale. Era, în fond, limes, o cetate de pe limesul roman de la Dunărea de Jos. Așa s-a născut ideea monografiei care încearcă o sinteză, o înmănunchere a tuturor datelor topografice și stratigrafice de pe întregul limes al Dunării Inferioare. Spun încearcă, încercam în momentul apariției, întrucît azi adevărurile științifice se învechesc rapid. Eu personal cred în ipotezele pe care le-am emis. Dacă timpul va dovedi că în unele concluzii am greșit, poate că se va găsi cineva care să-și amintească acel «nu ajungi la înțelegere fără să greșești», pe care-l spunea Mefisto al lui Goethe.

— Ce înseamnă limes?

— La origină, în latină, a însemnat «drum». Cu timpul, i s-a dat sensul unui sistem de fortificații care apăra și ținea sub supraveghere granițele imperiului roman. Cu totul general, termenul ar fi frontieră, care cuprinde însă nu o linie ci un teritoriu cu cetăți, șosele, forturi și tabere militare, fixe ori mobile. Au existat astfel un limes al Rinului, altul de-a lungul Eufratului, limesul Numidiei și al Britaniei, în fine cel al Dunării de Jos, acesta din urmă foarte important, ca un pînten în lumea barbară, apărînd frontiera imperiului în fața atîtor atacuri de neamuri migratoare. Cum au demonstrat cercetările arheologice, aici, în părțile noastre, toată zona Dunării poate fi considerată limes, mai mult, romanii au fortificat și cetățile de la mare, Histria de pildă, Adamclisi, Troesmis care a fost centru de regiune.

— Titlul cărții, «Limes Schythiae», se referă firește la Schythia Minor, cum au numit romanii teritoriul Dobrogei.

— Da, ea s-a chemat astfel, din epoca lui Vespasian, când a fost anexată provinciei Moesia. Aceste pământuri au oferit, prin însăși configurația lor geografică, excelente condiții strategice. «Dobrogea — scria Pârvan — e o cetate. Zidurile ei sînt malul înalt al Dunării și Mării. Șanțurile ei cu apă sînt Dunărea și Marea». Limesul pune în fața istoricilor probleme dintre cele mai complexe despre istoria imperiului roman la Dunărea de Jos. Studiarea lui, pe baza cercetării arheologice, este importantă pentru înțelegerea întregii dezvoltări politice, sociale, economice și administrative în provincia Scythia Minor, unde, cum scrie tot Pârvan, «din cele mai vechi timpuri au locuit și au stăpînit-o — alături de puțini sciți și de alte neamuri călătore pe aici — dacia noștri din Dacia, așa cum mai tîrziu au stăpînit-o voievozii Țării Românești și pe urmă, noi, cei de azi». De altminteri, Pârvan este cel care, încă la 1906, atrăgea atenția asupra importanței limesului în Dobrogea, ca principal obiectiv pentru viitoarele cercetări arheologice.

— Autorul «Vieții romane la gurile Dunării» a început, din cîte știu, săpăturile la Ulmetum, la Histria și Tomis.

— Așa este, dar fortificațiile și cetățile limesului la Dunărea de Jos începuseră să fie explorate încă pe la 1895, cînd Grigore Tocilescu scotea la lumină primele vestigii de la Adamclisi, apoi la Axiopolis, Callatis, Troesmis. Prin 1932, apăreau cele dintîi ziduri ale Capidavei, în 1936 ale Sucidavei, în 1939 ale Dinogetiei. Pînă astăzi, avem cunoștință despre 40 de fortificații, despre care pomeneșc sursele antice cum sînt Geografia lui Ptolemeu, Tabula Peutingeriana din secolul al III-lea, Notitia Dignitatum — versiune datînd din epoca lui Constantin al II-lea, cu o addenda de la începutul sec. V reflectînd epoca lui Diocetian și Constantin — Procopius din Caesarea, care a consemnat evenimentele din timpul împăratului Justinian, Itinerarul antonin din anii 212—218 e.n., modificat în epoca lui Diocetian. Printre aceste fortificații menționate în lungul timpului de documente, 18 sînt identificate, 11 săpate, celelalte rămînînd deschise descoperirilor viitorului.

— Axiopolis, despre care vorbeai adineauri este Cernavoda de azi, Troesmis este Iglița, Dinogetia se află la Bisericuța — Garvăn.

— Și au mai fost Carsium — actuala Hirșova, Aegyssus — Tulcea, Arrubium — Măcin, Noviodunum — Isaccea, Altinum, Beroe, Cimbriana — la Bugeac-Dervent, Salsovia probabil la Murighiolul de azi. S-au mai descoperit vestigii neidentificate încă în localitățile Somova, Luncavița, Carcaliu, Rachela, la Murighiol, unde se presupune că ar fi existat cetatea Gratiana. Îi putem considera pe împăratul Traian fondatorul limesului roman la Dunărea Inferioară, crearea propriuzisă, tot mai puternică, a acestui mare sistem strategic veghind și apărînd granițele imperiului, petrecîndu-se însă în epocile lui Hadrian și Marc Aureliu, în special după invazia costobocilor, de la anul 170.

— Un capitol amplu din carte consemnează invaziile barbare care au bîntuit de-a lungul secolelor și pămînturile Scythiei Minor. Prin ele, se poate înțelege limpede însemnătatea limesului care le-a ținut piept.

— Nu numai atît. Cetățile și fortificațiile, vreau să spun vestigiile lor arheologice, ne vorbesc despre epoci de prosperitate și apoi de restriște, despre refaceri repetate și sisteme de construcție, despre viața care s-a perpetuat în aceste locuri, unde cohorte, legiunile, soldații unităților militare romane au trăit în strînsă legătură cu geții, oamenii pămîntului, s-au amestecat cu ei, au format poporul român. Și limba română. De altfel, denumiri de cetăți ca Sucidava, Sacidava, Capidava, poartă în rezonanța lor — DAVA — ecoul direct al așezărilor geto-dacice lîngă care au fost înălțate. Inscripții cu numele populației autohtone, vase de ceramică dacică, în special, podoabe vorbesc în aceste cetăți și fortificații despre existența laolaltă a cuceritorilor și a învinșilor, despre CONTINUITATE.

— Cum afirmai în carte, Scythia Minor a fost transformată într-o puternică fortăreață.

— Ea a fost și o forță vitală a dezvoltării urbane în perioada romană-tîrzie, ce începe cu Diocetian, după marea criză a imperiului din secolul al III-lea, la mijlocul căruia Dobrogea este ținta unor mari invazii barbare. Cercetînd acest sistem defensiv al limesului scitic, care în secolele IV-VI a însemnat un mare concept strategic, putem observa că numai în Dacia și Britania Romană el a fost organizat prin construirea de fortificații largi, în planuri rectangulare, cu turnuri în interior, protejate extra muros cu arii urbane ca la Troesmis, Noviodunum și Sacidava. Am încercat, din acest punct de vedere, și o prezentare a etapelor de dezvoltare urbanistică a cetăților, cu reliefarea unor elemente originale de construcție, neobservate pînă acum. În plin secol al IV-lea, de exemplu, găsim unele ansambluri arhitectonice inedite, nemăintîlnite în zona aceasta, cum este PRINCIPIA — la Sacidava, la Troesmis, la Adamclisi — un complex de clădiri care adăposteau statuia împăratului, zeii importanți, steagurile, trofee de luptă. Analiza stratigrafiei cetăților m-a condus, de asemenea, la nevoia de a încerca și o periodizare generală a istoriei antice a Dobrogei, din secolul II pînă în sec. al IV-lea.

— După zece ani de săpături, de fapt de viață la Sacidava, pe dealul Rasova, căci ai lucrat acolo cîte trei-patru luni pe an, care este sentimentul ce ți-a rămas?

— Poate că acea stare de fericire despre care vorbea Caligula, «acordul dintre pămînt și picior». A fost epoca și vîrsta cînd pasiunea devenise esențială, o adevărată măsură a forțelor. Există pentru fiecare om un timp cînd simte nevoia să găsească un adevăr pentru sine, o idee pentru care să poată trăi și muri. Sînt fericit că știu că astăzi Sacidava a ieșit de sub pămînt ca o cetate cu ziduri ciclopice, cu uriașe turnuri rectangulare, cu istoria ei care ascunde cîteva sute de ani cînd destinul i s-a împletit cu al întregului ținut, cu acele inscripții ce povestesc despre un Marcus Valerius, veteran al cohortei a II-a Galorum, despre soldații din legiunea a V-a Macedonica și a II-a Herculeia, dar și despre cerceii unei femei gete care a murit în cetate într-o cumplită noapte de invazie...

Zagra, Salva, Romuli, Parva, Nepos

Prin părțile Năsăudului au fost cîndva cnezii și voievozii care aveau putere juridică asupra satelor românești din susul văii Someșului Mare. La 1475 Matei Corvinul încorporează valea Someșului la orașul Bistrița și numește ținutul **Vallis Valachalis**, ce se pomeneste astfel în catastihurile de dări din 1547. Ștefan cel Mare a avut

pe aici posesiuni cît cuprindea cu ochii: Ciceiu, Ungurașul, Rodna, Reteagul. Petru Rareș l-a posedat în întregime.

La porunca lui Iosif al II-lea, între 1762—1763 s-a format aici al doilea regiment de graniță românească, care s-a desființat la 1851. Împăratul voia ca aceste regimente să fie un instrument politic folosi-

tor lui, iar pe de altă parte se temea că purtarea armelor și unitățile militare proprii cu steaguri pe care sta scris **Virtus romana rediviva**, sporind conștiința de sine a noii puteri militare a românilor, comporta riscuri. De aceea a inclus printre ofițerii români cîțiva italieni, francezi, spanioli. Aceștia, descoperindu-și comunitatea de

PARÎNG, într-o zi de vară

Mi-au mai spus-o și alții care au fost înaintea mea pe acest pisc carpatin. Dar nu-mi venea a crede că de aici, de prinzi zăpezile curate ca lacrima, poți vedea țara toată. Stau neclintit, înflorat, pe cel mai mare vîrf al Parîngului și, să nu des-tram clipa de vrajă, nici nu mai îndrăznesc să respir. Dacă întind mîna, ating bolta cerului și pot lua soarele în palmă. La picioarele mele doinește Oltul iar mai încolo curge, purtînd undele de argint, frăține-său, Mureșul. În zare se văd bungetele negre ale Maramureșului. Ceahlăul îmi face semn și-l aud, parcă, vorbindu-mi în graiul dulce, moldovenesc al mamei ce mi-a dat viață; dincolo, pe plai transilvan, Moldoveanul, vîrful suprem al Carpaților, îmi dă binețe fluturîndu-și cujma-i de nea. Spre Oltenia iar am rădăcini: tătăne-meu se trage din stirpe de oameni veseli, cinstiți, iuți la mînie care nu rabdă jug: un străbun al său a fost ridicat în furci la porțile Băniei pentru că s-a împotrivit unor străini boierici peste pămîntul strămoșesc, împărțind dreptatea cu hangerul din goana calului, haiducînd cu cetele Jianului, cel ce avea să devină pandur de-al Vladimirescului, cu toți oamenii săi ce țineau în codri, nestînsă, făclia dreptății. Văd Țara Hațegului cu cetățile ei dacice și înspre Gorj pămînturile ce-au fost cîndva mindra Țară Litua, ce se întindea din Oltenia pînă în Transilvania, unde și voievozii erau aleși într-o adunare a tuturor, aici, în Poiana Voievozilor, de pe Parîng, cum scria Iorga. Iată-n vale Istrul, fluviul sfînt al Dacilor, așa cum egiptenii își aveau Nilul — și unii și alții închinîndu-se Soarelui, zeu suprem. Da, departe, iată, se vede marea cea mare — se deslușește bine dacă-ți mijești ochii și stai cu privirea îndelung ațintită pînă se obișnuiește cu depărtările. Mă simt copleșit în fața frumuseții țării mele, dar puternic, încît simt dorința s-o strîng la piept într-o îmbrățișare de fiu iubitor. Mă las în genunchi și sărut pămîntul de sub picioarele mele. Și-mi aduc aminte înflorat în timp ce scriu aceste rînduri de ceea ce spunea Alexandru Vlahuță în a sa

«România pitorească» atunci cînd urcase pe Parîng, tot într-o zi de vară și văzuse toată cununa Carpaților și toată rotunda și minunata țară românească: «În munții aceștia s-a înche-gat țaria și unitatea neamului românesc... Aici, în întăriturile acestea (...) au stat adăpostiți aproape o mie de ani strămoșii noștri, cînd prin șesurile Dunării curgeau puhoaiile de barbari, cînd o năpusteau cu duiumul, împingîndu-se unele pe altele asupra Europei, jefuind orașele și pustiind pămîntul pe unde treceau... În locurile acestea tănuite, pe veci îngărdite de străjile Carpaților, plutesc umbrele strămoșilor noștri. Mai tîrziu, după ce-au conținut năvălirile și s-au scoborit ai noștri iar la șesuri de cîte ori o primejdie mare ne-a amenințat, munții ne-au chemat în adăposturile lor și vai de dușmanul care ne-a urmărit în teritoriul nostru!».

Mă ridic și-o pornesc în jos cu inima plină. O vrajă mă poartă înaripat și nu mai simt obo-seala unei zile de urcuș. În spațele mele, soarele s-a proptit pe crestele Parîngului, și parcă nu-mi vine să cred că distanța pînă la el se măsoară în ani-lumină. Cred, în aceste clipe închinat mai degrabă cîntecelor, versurilor, doinelor de sub Parîng care spun că aici e sălașul Soarelui. Nicolae Densusianu susținea în «Dacia preistorică» că Parîngul este locul unde marele zeu l-a înlăntuit pe Prometeu drept pedeapsă că a adus oamenilor focul din ceruri. Poate că așa o fi fost cîndva! Soarele era atotputernicul acestor pămînturi; nu-mi dă pace un gînd și încerc să-mi explic de ce, la doi pași de Parîng, dacii au construit magnificul lor calendar solar din piatră. Și deodată mi-aduc aminte de un îndemn al unui bătrîn: «cînd ajungi pe Parîng roagă-i pe ciobani să-ți zică o poveste despre soare; știi foarte multe, dar nu le prea spun străinilor!».

Arșița soarelui pălește dintr-odată și o boare rece mă izbește în spate. Se pare că nu e bine să iscodești împărăția soarelui nici cu gîndul. Cît cuprind privirile roată în jur, nu zăresc țipenie de om, vreo stîină măcar. Grăbesc pasul

origini cu poporul român, subliniau contrastul dintre mărirea antică și decăderea din vremea lor, incitând mândria originilor romane și a vechilor virtuți militare. Italianul Antonio Cosimelli, căpitan în regimentul II — Nășăud, compunea la 1768 un **Poemation** închinat regimentului său și îi numea pe camarazi **romulizi**, adică nepoți ai lui Romulus. Ofițerii austrieci, cu educația lor latinească la modă, constatau și ei că limba română se aseamăna cu latina mai mult decât celelalte. Împăratul însuși era convins de sorgintea

romană a poporului român și chiar își măgulea supușii cu latinitatea lor pentru a le stimula credința și virtuțile militare.

Inspectându-și regimentul, poposi în **Salva** și fu foarte încântat, — ca împărat «roman» — să descopere că numele acelui sat era un nou element roman, în cuprinsul imperiului său. Atunci, într-un moment de inspirație exclamă: **Salve Romuli parva nepos!** (Fii salutată nepoată mezină a lui Romulus!) O legendă spune că aceste vorbe le-ar fi rostit intrând în ograda unei țărânci.

A vrut împăratul să rămână pentru eternitate atestatul său imperial asupra originii și continuității românilor din Transilvania. Și astfel trei sate de grăniceri români primiră numele **Romuli, Parva, Nepos**, rămase și azi, așa cum tot acolo s-a păstrat numele satului **Zagra**, ce trimite cu gîndul la zeul autohton Dionisos Zagreus, care trebuie să fi avut un cult deosebit pe acolo, prin nordul Transilvaniei, unde trei sate diferite se numesc **Valea-Vinului**, altul **Valea-Viei** și altele două, chiar lângă **Zagra, Valea-Viilor**.

pe poteca prăpăstioasă. Cerul se întunecă, acoperit fiind de un nor jos, gros, negru, tivit pe la margini cu alb, de parcă soarele a trimis un cercetaș să vadă cine i-a încălcat hotarul. Norul mă învăluiește și mă strînge dintr-odată într-o revărsare cu potop de grindină. Bocancii mi se umplu cu apă, rucsacul devine de plumb și doar o pelerină neputincioasă mă mai apără de deluviu. «Potop în plină vară!» mă aud eu gîndind cu glas tare. Înaintez orbește și deodată mă apucă frica. Singurătatea mă apasă. Tovarășii mei de drum n-au vrut să urce pe Parîngul Mare, m-am avîntat de unul singur. Pot să mă rătăcesc, să cad, să pier neștiut de nimeni. Dar merită orice pentru clipele acelea de măreție ce le-ai trăit sus, îmi spune cugetul.

Dau după un colț de stei și mă pomenesc atacat de trei zăvozi de stîină, fiecare de două ori cît mine. Mă las la pămînt, sub rucsac — singurul mod de a mă apăra de cîinii ciobănești. La zece pași prin piclă și ceață densă, nu se vede. Aud un chiot bărbătesc și apoi o poruncă:

— La oi! La oi! — poruncește baciul de dincolo de vălurile de nori și de ploaie.

Cîinii mă mai latră de cîteva ori și apoi îmi întorc spatele cu părere de rău că nu mi-au hărtănit pielea. Dau să mă ridic cînd în fața mea apare, ca din pămînt, un cioban cît un munte, cu tîndră lungă pe el cu o măciucă floroasă în mînă. Stă și mă privește din virful unei ridicături de potecă intrigat că i-am luat locul.

— Bună ziua, baciule!

Mă privește lung printre șirurile de apă ce curg între noi. Se uită cu milă la mine — is ploat pînă la os, înfricoșat și speriat de dulăii săi. După care se răsucesc pe călcîie, rostind scurt, tot a poruncă:

— Hai, ș-om mere la stîină.

Peste vreo oră eram uscat, ospătat cu mămăligă, caș și jîntiță. Stau tolănit pe un cojoc cusut din blana a vreo zece oi și nu prea am cu cine discuta. Baciul, gazda mea, e un taciturn cum n-am mai pomenit. Doar cîteva vorbe am schimbat, de fapt mai mult eu am vorbit.

— Mulțam frumos de găzduire. N-o să stau prea mult.

— ...

— Trebuie să mă întîlnesc spre seară sau mîine în zori cu alți tovarășii de drumetie, tocmai sub virful Cîrja.

— Știu.

— Păi de unde știi, baciule, că doar nu ți-am spus-o.

— Știu, și gata.

Așa că stau și tac, nu pot lega vorbă cu baciul cel singuratec. Vorbesc cu cîinii, cu focul de sub ceaun. Baciul tace și mă iscodește din priviri.

— Ei, o da Domnul Soare să iasă iar și să mi usuce hainele, vorbesc eu cu cerul.

Baciul mă întreabă intrigat.

— De unde știi fătul meu, de Domnul Soare?

— Am stat cîteva zile la Cîmpul lui Neag. Și-am aflat acolo legende și obiceiuri vechi și cîntecul bradului care se zice cînd moare omul, în timp ce satul nu-l plînge, ci horește și cîntă lângă cel dus; și vorba asta mi-a plăcut cel mai mult: Domnul Soare, stăpînul vieții.

— Așa, care va-să-zică! — mormăie ciobanul și-mi întoarce spatele.

— Baciule, nu știi vreo poveste cu Domnul Soare?

Nu-mi răspunde. Privește în depărtări peste văile Parîngului; el știe unde. După o vreme, de din jos, aud chemare lungă de buciurn. Baciul ascultă, apoi intră în bordei și reappare cu un buciurn scurt ce poate fi ascuns sub tîndră. Îl duce la gură și slobozește un șir de sunete prelungi; cînd aspre, cînd melodioase. Celălalt buciurn îi răspunde.

— Ce a fost asta, baciule?

— Am purtat o vorbă cu Pătru, unul din ciobanii mei.

Iar mi-amîntesc de vorbele lui Vlahuță: «de cîte ori n-au răsunit codrii și văile acestea de buciurnul vitejilor noștri plăieși!» Dar dacă acum cei doi oieri au buciurnat doar pentru ceva treburi de-ale stîinii, cum vor fi sunat buciurnele peste ai noștri munți — coloana vertebrală a pămîntului românesc — cum numea Carpații Alexandru Odobescu, cînd se ridicau oamenii la vremuri de restriște? I-a venit, oare, vreunui compozitor ideea să scrie o simfonie cîntată doar de strămoșeștile buciurne?

Domnul Soare s-a îndurat și a pus iar stăpînire pe cer, uscîndu-mi straietele. Dar a apus degrabă, învăluit într-o mare purpurie. Gazda nu mă bagă în seamă, eu îmi strîng calabăful cu gînd de plecare.

— Noptează aici, omule, nu pleca singur noaptea peste munte. O să meri mîine, în ziurel de

zi. Mersul pe munte nu se face cu grabă.

A fost cea mai lungă frază ce mi-a rostit-o baciul de când stau la stîna. Acum trebăluiește. Întinde sedilele la uscat, cară apă, atîță focul. Fierbe mămăligă, taie slană, face scrob. Dă hrană ciinilor și apoi se trage la foc lîngă mine. Îmi dă porția mea, ruptă dintr-a lui, îi dau și eu bunătați de prin rucsac. Pe tăcute. Apoi ne întindem pe cită o tundra. Stăm sub noaptea ce coboară sub cerul jos, spuzit cu stele de parcă doar noi doi am fi pe lume. Baciul se ridică, intră în bordei. Cînd se așează iar pe tundra lui, bag de seamă că duce fluierul la gură. S-apoi îmi sfîșie sufletul cu un cîntec lung, duios, grav și zglobiu, uneori, din care răzbate și dorul și veselia și jalea și bucuria și tristețea. Cînd îl termină bagă fluierul sub chimir și-l aud vorbindu-mi:

— Acum că s-a dus la hodină Domnul Soare, să-ți zic o poveste de pe Parîng. Era pe vremea cînd pe aici, în împărăția Soarelui, un bărbat frumos, harnic și viteaz se însurase cu Ziua, o fată de o frumusețe fără asemănare. Mult au fost ei fericiți împreună și fără măsură s-au iubit și bine s-au mai înțeles pînă cînd Ziua a împlinit sorocul nașterii. Și a pornit o mică sfadă între ei: voinicul tare își dorea un băiat căruia să-i lase învățătură de muncă și pricepere la mînuit paloșul; dar Ziua vroia să aibă o fată căreia să-i lase sufletul ei cald și frumusețea. Și tot mergînd peste Parîng, și neîmpăcîndu-se în dorință, iată înțîlnesc în cale Zina Muntelui — o femeie care îl slujea pe Domnul Soare, stăpînul tuturor, căruia tot ce are viață i se închină. Zina pieptăna doi copii de o frumusețe cum nu se poate povesti.

— Uitați-vă bine la acești doi prunci și hotărîți-vă de vreți băiat sau fată.

Soțul și soața nu se puteau hotărî. Amîndoi copiii erau atît de frumoși că și se tăia răsufierea. Erau unul mai frumos ca altul. Băiatul, negruț la păr, cu ochi căprui, iar fata bălăioară și cu ochii albaștri.

— Vreau un băiat ca el — arătă Ziua pruncul cel minunat.

— Vreau o fată frumoasă ca mica zînă bălaie, dori bărbatul.

Zina Muntelui s-a înduioșat și le-a grăit celor doi soți:

— Aceștia nu pot fi copiii voștri. Băiatul e fiul Muntelui, iar fătăuța e odrasla Cîmpiei. Îi cheamă Ion și Ileana. Dar o să aveți și voi copiii voștri. Și o să trăiți fericiți și în belșug numai dacă vă veți cîștiga hrana prin muncă și vă veți purta cu ai voștri sau cu străinii numai cu cinste și omenie. Doar într-un singur fel să fiți neîndurători, neînduplecați: cînd oamenii răi vă calcă cu gînd dușmănos pămîntul ce va fost dat. Și dacă se va întîmpla așa ceva uitați-vă la stîncă aceea: cei nepoștiți pe moșia voastră vor fi alungați îndată; cei doi frați gemeni o vor urni din loc și vor lavi cu țaria ei pe cel venit cu gînd dușman. Voi și urmașii voștri veți stăpîni locurile astea cită vreme Domnul nostru Soare va răsări. De aceea, voinicule ți-ai luat-o de soție pe Ziua ca să întemeiezi un neam care va dăinui veșnic.

După cele spuse, Zina Muntelui a plecat cu cei doi prunci spre vîrfurile cel mai înalt al Parîngului, unde adastă, o țîră pe tronul său de purpură, Măria Sa Soarele, la vremea asfințitului.

Soțul și soața s-au întors la căsuca lor tot vorbind despre cele ce le spusese Zina Muntelui. Și în curînd fu sorocul nașterii. Mare bucurie: Ziua născu doi gemeni, un băiat și o fată, unul mai frumos ca altul. Creșteau într-o zi cît alții într-un an — cumînți, harnici, viteji așa cum era și felul părinților lor. Pînă cînd într-o zi împrejurimile s-au înecat în jale. Țara s-a umplut de armii dușmane. Tatăl lui Ion și al Ilenei și-a înșeuat calul, și-a închinat armele și a alergat la luptă. Nici nu a plecat bine și Ion și Ileana au sosit la casa părintească și-au încins și ei armele cu gînd de plecare. Căci fuseseră crescuți cu știință de toate. La munca stînei, a cîmpului, dar și cu iscusință la mînuitul armelor. Mare spaimă a cuprins-o pe mamă la gîndul că-și putea pierde copiii în luptă. Jale și plîns et a cuprins-o, — doar cine-i mamă știe ce înseamnă o inimă iubitoare pentru plodul pe care l-a zămislit. Ileana a dat s-o mîngîie:

— Tătuca așa mi-a spus că noi mereu să fim uniți cu părinții și frații ce trăim sub același soare. Și nu i-om lăsa acum la greu. Dar Ziua știa ea ce știa. Și le-a spus și copiilor ei:

— Zina Muntelui mi-a spus înainte de a vă naște voi că dușmanul nu va putea fi alungat din țară decît dacă doi copii gemeni se vor aduna — chiar dacă sînt de o parte sau de alta a muntelui — unindu-și puterile ca să prăvălească stîncă aceea uriașă.

Și mama arătă un vîrf semeț de pe Parîng. Ion, voinic și mintos, ținu să spună și el o vorbă:

— Apoi, mămucă, dacă așa-i vorba, să-ncercăm. Ileana a venit de la cîmpie, eu aici la munte îmi duc văleatul. Gemeni sîntem: să vedem dacă Zina a avut dreptate.

Și îndată au pus cei doi frați gemeni mîna pe stîncă, s-au opintit o dată și au prăvălit-o în valea unde tatăl lor se lupta cu dușmanii.

Acum povestea nu spune mai departe dacă Ion, Ileana și tatăl lor s-au întors sau nu din luptă. Dar de cînd tot răsare Măria Sa Soarele, țara pe care a lăsat-o el urmașilor lui Ion și ai Ilenei, în ciuda multor urgii ce s-au năpustit mereu peste hotarul ei, a lor a fost mereu frumoasă și liberă, chiar dacă uneori peste ea s-a așternut Noaptea, dușmana de moarte a Zilei.

În largul serii care a coborît n-am mai scos nici o vorbă. Orice cuvînt ar fi fost nelalocul său. M-am învăluit în tîndră și-am adormit cu ochii la luceafărul de seară. Cînd m-am trezit, soarele era iar pe moșia lui. L-am căutat pe baci. Plecase pe munte. Nici măcar nu l-am întrebat de nume, nici nu apucasem să-i mulțămesc de găzduire. Dar a fost oare el aievea sau un duh al Parîngului? Duhul bun, căci mi-a lăsat pe lavița de care sta spijinit rucsacul meu un dărab mare de caș.

Întîlnit, mai apoi, cu ceilalți tovarăși de drumetie, am aflat că aceștia se rătăciseră după ce ne despărțirăm ca eu s-o apuc spre vîrfurile Parîngului Mare.

— E un loc numit Piatra Surpată. Am dat acolo de un cioban singuratec. El ne-a pus pe drumul cel bun...

Eu, pe tăcute, am jurat să revin la stîna de sub Piatra Surpată.

ION PREDĂ

ORAȘUL PREAȘTRĂLUCIT AL HISTRIENILOR

— Era vară, iulie 1914, cînd Vasile Pirvan începea săpăturile la Histria și, cum spunea mai tîrziu, «nu se arătau la fața pămîntului decît niște mobile și valuri de pămînt pe care creșteau din belșug buruienile». Au trecut de atunci aproape 70 de ani. Marele istoric a organizat șantierul permanent, a avut bucuria să scoată la lumină o bună parte din zidurile cetății, iar noi o putem vedea azi atît de frumoasă și emoționantă, fiindcă patru generații de arheologi au continuat să scormonească pămîntul și timpul ascuns în el. Și numele dumneavoastră, **Maria Coja**, este legat de acest loc. Cîți ani sînt de cînd săpați la Histria?

— În vara asta se împlinesc 32 de ani. O singură dată am lipsit, din pricina unei operații, și atunci m-am simțit de două ori mutilată.

— Am venit la dumneavoastră să-mi povestiți o «Histrie sentimentală», Histria după 32 de ani.

— Arheologii au un defect...

— Că lucrează într-un nobil anonim?

— Că le vine mai greu să româneze. Nu prea merge să desprinzi partea de cercetare, rigoarea, de emoție. Hai să încercăm, totuși. Dă-mi voie, însă, să fac un mic ocol. Merită să ți-l spun, pentru că întîlnirea mea cu Histria, de fapt cu arheologia, a început ca o mică aventură. Eu sînt dobrogeancă, vin dintr-o familie săracă, tata era factor poștal și întreținea din greu 6 copii. După ce am terminat liceul în Constanța, am făcut trei ani de specializare la București și am intrat în învățămînt, la Mangalia, pe urmă în comuna Bărăganu, lîngă Murfatlar și la Eforie-Sud. Eram avidă de carte, vroiam să fac neapărat o facultate, aveam capul plin de literatură. La reforma învățămîntului, am aflat că mă pot prezenta la examen, în sfîrșit, și am trimis un coleg în capitală, să mă înscrie la filologie. El însă a greșit și m-a înscris la... istorie. Așa că, într-o bună zi, m-am pomenit într-un amfiteatru în care Ion Nestor vorbea despre neolitic. Am fost atît de fermecată, că mi-am zis — ce minunat ar fi să pot și eu să fac arheologie... Știi cîți ani aveam? 30, dar lucrul ăsta nu m-a speriat. Dimpotrivă, începeam drumul cu o altă putere de înțelegere și cu o dorință imensă de a realiza ceva. Eram la Istorie veche șapte studenți, patru băieți și trei fete, din care două s-au rătăcit pe drum.

— Cine erau «băieții»?

— Radu Florescu, Alexandru Vulpe, Gheorghe Bichir și Vasile Boroneanț. Toți sînt arheologi.

— Și profesorii?

— Șeful catedrei era Emil Condurachi. Apoi au fost D. M. Pippidi, D. Berciu, Gh. Ștefan, Mihai Berza, Oțetea, Elian, bizantinologul, un erudit și un orator desăvîrșit. Toți acești profesori nu ne-au predat numai, ei ne-au deschis sufletul către dragostea de carte, către cultura făcută serios. Fiecare a trezit în noi, cred eu, lucrul esențial — aspirația. Cînd mă gîndesc în urmă, mai am un loc unde se află un om mai modest, un om admirabil — e Remus Bușiepure, învățătorul meu din Techirghiol, de la care am rămas cu aritmetica, gramatica și istoria, cu primele adevăruri ale copilărie. Acum poți să mă întrebi despre Histria.

— Vorbiți despre ziua în care ați văzut-o prima oară.

— Eram în vara celui de-al doilea an de facultate. Am dormit la o colegă în satul Histria, iar a doua zi am pornit cu convoiul de săpători, am trecut lacul cu barca și am asistat la momentul cînd profesorul Condurachi făcea apelul. A făcut după asta un lucru extraordinar, și-a sacrificat din timp ca să ne ducă pe noi, două studente, să ne explice întreg șantierul. Eram nu numai emoționată, eram timidă, terorizată de timiditate, ca orice provincială. Tot anul următor nu l-am întîlnit de loc pe profesor la facultate. A venit însă vara și începeau campaniile de săpături. Aranjaseam să mă duc la Sărata-Monteoru, unde era un șantier de preistorie. Profesorul mă vede într-o zi pe coridor și mă întreabă: «ei, ce faci, nu mergi la Histria?» Și la Histria am rămas toată viața.

— Pot să vă întreb cîți ani aveți acum?

— 62, dar zău că mă simt ca la 30. Prima săpătură la Histria... A fost ceva uluitor. Mă stăpînea întruna senzația teribilă că mă aflu într-un oraș al tăcerii care-ți vorbea prin cîteva monumente și că tu trebuia să începi să înveți. Să ascuți pămîntul. În arheologie, asta nu e o metaforă, înțelegerea pămîntului e fundamentală. El îți vorbește sau nu-ți vorbește. Abia pe urmă vin pasiunea, informația de bibliotecă, abnegația. Și curajul muncii, fără de care nu se întîmplă nimic important într-o viață de om. Am în minte foarte apropiată ziua cînd am găsit la Histria prima vatră de foc. Stătea la doi metri sub pămînt. Lîngă ea — cărbuni, cenușă, oase de pui, de pește. Mi-am închipuit o familie de oameni cu copii, iar noi, după două mii de ani, venind să le stricăm liniștea. Te simțai năpădit de fantome. Îți mai spun ceva de care nici nu mă jenez, fiindcă e o vreme la care candoarea are prețul ei. În partea de vest a cetății era o necropolă romană, în care s-au descoperit niște schelete de oameni. Curățam oasele cu pămîntul, cu pensuila, și, deodată, gîndindu-mă că acela a fost un om viu, un om care a ris și s-a uitat și el cum plouă, am fost cuprinsă de un sentiment de vinovăție, de lipsă de pietate. Știi, i-am zis profesorului, ar fi așa că mîine eu m-aș duce pînă în sat să aprind cîte o luminare pentru histrienii aceștia!

— A fost un oraș frumos Histria?

— Foarte frumos! I s-a și spus «orașul preastrălucit al histrienilor». Azi, nivelul mării e mai ridicat cu 5—6 metri, dar cu 7 veacuri înainte de era noastră cetatea se înălța pe un promontoriu, cu monumentele ei sacre orientate spre întinderile apei. Corăbiile antice au văzut-o de departe și au admirat-o ca pe o adevărată fiică a Milletului ce-a fost. A păstrat pasul, din punct de vedere al organizării și concepției urbane, cu cele mai avansate orașe din Asia Mică, viața a pulsant aici, ca în orice port, mai agitat și mai colorat. De altfel, milesienii nu s-au oprit să întemeieze în acel colț al Pontului Euxin o colonie pe un pământ gol, într-o terra deserta. Aici erau pășunile, terenurile de agricultură, vitele geților, cu care Histria a avut permanent legătură, de la care și-a luat și sursa de existență. Histrienii țineau exploatarea peștelui din Deltă, până la Sfintu Gheorghe, băteau monedă proprie, aveau o intensă activitate meșteșugărească, întrețineau relații comerciale cu vestul pontic și Mediterana, cu toate coloniile din Asia Mică.

— Ce-au scos arheologii la iveală putem numi o cronică în piatră?

— Este orașul antic a cărui istorie locală înglobează și explică și marile etape prin care au trecut și pământurile dobrogene și lumea greco-romană din zona vest-pontică. Nici la Tomis, nici la Callatis, nici în cetățile din Bulgaria nu s-a putut citi cu atita ușurință în cartea vestigiilor, și asta pentru că acolo timpul nu s-a oprit, cum s-a întâmplat la Histria, s-au înălțat așezări ce dăinuie și azi, care ascund sub ele mărturiile vieții antice.

— Cind ați intrat din plin în tainele cetății?

— În 1955, cînd am făcut prima săpătură pe contul meu. A fost la incinta grecească, unde am găsit zidul de apărare din secolele V și IV, epoca Pericle și post-Pericle, cum se numește. N-am avut dubii, l-am identificat ca atare de la început. Pe urmă, am dat de un alt zid de apărare, la care am lucrat peste 10 ani ca să-l scoatem la lumină. Se află în partea de vest, în afara centrului religios și oficial, în cartierul unde trăia populația obișnuită a cetății. Mai apoi, am ajuns să surprind cea mai veche fortificație, din secolul al VI-lea ante-era și, legat de ea, abia în 1972, să descopăr două mari străzi, un fel de șosele, urmate de ivirea unui cartier artizanal de olari, unde am găsit un cuptor cu diametrul de 3 metri. Descoperirea fortificației a fost o surpriză, căci se credea pînă atunci că partea aceea de oraș nu fusese organizată edilitar. Apoi, odată cu identificarea tronsonului din zidul de apărare arhaic, s-a dezvăluit clar scheletul de organizare urbană a Histriei. În fond, succesiune celor trei ziduri de apărare din epoca greacă, alături de alte două de epocă romană, sînt momentele cruciale din istoria cetății. Pentru noi, cei de azi, neputnea de cetate s-a pierdut, dar la vremea aceea orice oraș avea un hotar limitat care se închidea prin ziduri, pentru securitate, așa cum se închide gardul în jurul casei și ogrăzii.

— Nu era deci un spațiu foarte întins.

— Histria a fost puțin mai mică decît, să zicem, vechea Mangalie. Trebuie să ne-o imaginăm clădită casă de casă. În fața năvălirilor barbare era mai puțin apărată decît Tomisul, iar în epoca romană o găsim decăzută din splendoarea ei de odinioară. Orașul a fost distrus de Darius în 513, pe urmă, încă odată, în epoca clasică, de Filip al II-lea, tatăl lui Alexandru Macedon. În secolul al II-lea, în epoca lui Marc Aureliu, a fost atacul costobocilor, pe urmă, după un atac gotic, s-a refăcut zidul de incintă în secolul al III-lea...

— Cît timp se stătea pe șantier?

— Veneam primăvara și plecam toamna, în general. Oricum, nu rămîneau mai puțin de două luni jumătate.

— Lumină electrică nu era.

— Nu. Și apa se căra cu sacaua, era o fîntînă la o jumătate de kilometru. Cohortele de țințari și tot soiul de alte insecte ne țineau companie fidelă. Cu toate astea, să știi că nu există nopți mai frumoase decît nopțile înstelate de august la Histria. Ne uitam întruna pe cer, am văzut perfect și primii sateliți. Primăvara, cum ajungeam, de la pod mă învăluia mireasma tulburătoare a vegetației de lagună, care nu mă lăsa mult timp să dorm. Culoarele din plină vară la Histria sînt cam aspre, dar ce lumină splendidă e acolo în septembrie, ce frumos era zborul cocolilor... În primii zece ani, lucram cîte 10—12 ore pe zi. Începeam foarte devreme, ca să profităm de răcoarea zorilor, căci e ușor de închipuit ce înseamnă norii de țărînă pe arșiță. Nu vă plătisți, dragă, în pustietățile alea? ne întrebau prietenii citadini. Sigur că eram privați de multe, de «distracții», transportul se făcea cu o căruță, la pline făceam mare economie, din roșii gustam abia prin august.

— Un asemenea mod de viață poate face dintr-un om un «dur»?

— Exclus! Dimpotrivă, îți sensibilizează și mintea și sufletul. Întîi era fascinația cercetării, săpătura, fiecare monedă, opaiț, cărămidă, scoase din pământ cu o emoție de adolescent. Se iscau dispute, discutam sub cerul liber pînă dincolo de miezul nopții. Trăiam ca într-o familie, ne gospodăream laolaltă, profesori, săpători, studenți. Serile ne plimbam prin cetate sub clar de lună. Zidurile antice căpătau o înfățișare fascinantă, se auzea clipocitul apei, adiau miresmele lacului, se crea o asemenea stare de spirit, încît, deodată, te pomeneai vorbind în șoaptă. Natura te copleșește la Histria. E o muzică ce nu se poate uita. În tinerețe, acasă, la București, mă visam adesea acolo.

— Vizitele la Histria sînt azi un fapt obișnuit pentru turiștii litoralului. Presupun că ați ghidat și dumneavoastră grupuri.

— Firește, și cu mare bucurie. Cîndva, un călător pe acolo era doar un curios, poate un singuratic care iubea natura. După 1960, cînd s-a construit șoseaua, a început să vină tot mai multă lume. Îmi plăcea să le explic țărânilor, țărânelor și om cu mintea limpede, ascuțită, obișnuit și el cu pămîntul ca și arheologul. Cîte unul zicea: «măicuțică», bolovanii ăștia mari, oamenii i-au pus aici, oameni ca noi i-au cărat, nu-i așa?» Iar inginerii făceau mai totdeauna remarcă asta: «dom'le, ce piatră e aici, ce material de fundație!» Și se arătau foarte interesați de conductele antice care aduceau apa în cetate de la vreo 25 kilometri.

— După aproape 70 de ani de săpături, Histria mai poate oferi surprize?

— Multe. Cred că pentru încă două generații de arheologi. S-a scos una din așa-numitele zone sacre. Dar trebuie să mai existe încă una, dacă nu două, peste care stă orașul roman. Pînă acum cunoaștem bine partea din interiorul zidului mare din secolele IV—VII e.n., dar tot orașul din epoca romană e încă sub pămînt, trebuie să mai apară un teatru grecesc, unul roman, piața principală a orașului grecesc, străzile principale...

— V-ați gîndit la un moment anume în care vă veți opri?

— Uneori, după ani, ajungînd la niște certitudini, îți spui că te poți opri. Dar uite că n-o faci! Arheologia e o meserie în care nu obosești niciodată.

ANDA RAICU

REMEMORĂRI

SLAVICI

Toamna trecută am fost la Șiria, satul în care, cu 135 de ani în urmă, se naștea Ioan Slavici. Peste dealurile așternute pînă-n grădinile oamenilor, soarele răspîndea o lumină albă, difuză, scoțînd la vedere ciorchinii grei, rubinii, ai viilor. Știam din povestirile lui Slavici că Șiria, aflată în plină Podgorie arădeană, este cea mai mare și mai de frunte dintre așezările acesteia, iar șirienii, fruntea frunții, adică podgorenii cei mai de ispravă.

Aș fi vrut să fac mai întîi popas la casa părintească, dar, din păcate, ea nu mai există demult, de la începutul veacului. Din această cauză, muzeul ce-i cinstește trecerea prin viață ființează din 1960 în castelul domnului de pămînt Ioan Bohuș. Acolo văzusem expusă macheta unei case țărănești, din a cărei simplitate și modestie se desprindea starea socială a celor ce au clădit-o. Nu știu cît de exactă era reconstituirea, dar în muzeu ea trebuie să sugereze o fărîmă din universul copilăriei scriitorului, pe care-l socot asemănător în multe privințe cu al unui alt fiu de țărani, anume cu al humuleșteanului venit pe lume, nu cu mulți ani mai devreme de cealaltă parte a Carpaților răsăriteni.

Castelul, mai degrabă un conac cu un singur cat, dispus pe un plan rectangular, în mijlocul unui parc plin cu salcîmi, tei și nuci bătrîni, aparținuse unuia dintre oamenii cei mai avuți din comitat. Soția acestuia, cu descendență aristocratică, prezida la Arad, la Pesta și aici, la Șiria, reuniunile femeilor din Ungaria, la care luau parte cînd și cînd personalități remarcabile din universul artelor. Evenimentul care avea să așeze castelul lui Bohuș în istorie s-a petrecut însă la 13 august 1849, la un an după nașterea lui Slavici. În acea zi, în odăile domnului de pămînt din Șiria se săvîrșea capitularea oștilor maghiare comandate de Arthur Görgey în fața armatei ruse a generalului Paskievici. Fiul lui Savu Slavici apucase să vadă, la vremea copilăriei, masa care slujise la semnarea actului capitulării, cu data evenimentului înkrustată în mijloc, pe o placă de argint.

Șirienii, părtași la unul dintre episoadele dramatice petrecute în timpul Revoluției de la 1848, cînd au încercat să țină piept forțelor represive, pornite să lovească prin surprindere oastea țărănească a Craiului Munților, și-au îngropat frații și părinții căzuți jertfă în movila străjuită, vreme îndelungată de-atunci, de furcile prinse una în alta, ca și cînd ar fi format verticala unui monument. În familia celui ce avea să lase novelisticii noastre pagini

nepieritoare, Sigismud Borlea, văr al mamei, se numărase printre revoluționarii înrolați în lupta pentru drepturile naționale și sociale ale românilor transilvăneni, osemintele lui aflîndu-și odihna aproape de mormîntul lancelui.

După mai bine de un secol, saloanele martore la atîtea întîmplări păstrate încă vii în memoria locului, și-au deschis larg ferestrele, făcînd loc luminii să pătrundă pe pereți, prin unghere, peste fotografii, faximile, cărți și manuscrise, peste biroul sau biblioteca la care a trudit ani buni de viață gazetarul, profesorul, scriitorul Ioan Slavici.

Muzeul memorial din Șiria reușește să ofere vizitatorului un comentariu sugestiv asupra vieții și activității creatoare a acestei personalități complexe și contradictorii a literaturii române. Datorită unor generoase donații de familie (Slavici a avut doi fii și patru fiice), colecția existentă a fost apreciabil îmbogățită cu piese de mobilier și prețioase documente de epocă, aport căruia îi datorăm o importantă lărgire a orizontului biografic al celui ce le-a deținut în timpul vieții. Ne sînt evocate astfel mediul geografic și social al satului natal, anii de școală petrecuți mai întîi sub severa îndrumare a dascălului Dimitrie Voștinar, obișnuit să își aplice metodele pedagogice cu «Joarda» în mîină, apoi la Arad, Timișoara, Budapesta și Viena, prietenia statornică și sinceră cu Eminescu, activitatea literară desfășurată la «Familia» și la «Convorbiri literare», la «Tribuna» și «Vatra», primele volume, preocupările pedagogice, intimitatea cadrului familial. Un mănunchi de evenimente mari și mici, de la nevinovatele zburdălnicii din copilărie pînă la consacrarea literară și la prețuirea pe care i-au arătat-o contemporanii, deapănă limpede, fără hiatusuri, povestea vieții unuia dintre marii noștri prozatori afirmați la sfîrșitul veacului trecut, pe care George Călinescu, în ciuda faptului că a fost nedrept cu el, uneori exagerat de subiectiv, l-a așezat alături de Creangă și Caragiale.

Cred că Slavici poate să stea alături de Creangă nu numai într-o prestigioasă istorie a literaturii române și nu numai pentru că amîndoi s-au simțit legați sufletește prin toate fibrele ființei lor de Mihai Eminescu. Apropierea dintre ei se petrece cu osebire pe cîmpul neîntinut al copilăriei. Același neastîmpăr, același dor de ducă, aceeași candoare în fața splendorilor naturii, același respect față de vorba înțeleaptă a bătrînilor, un dar al povestirii în care se întîlnesc adeseori ecourile unor accente comune.

Privită de pe piscurile senectuții, copilăria lui Slavici se confundă cu nostalgia locurilor natale: «E cuprins fiecare de înduioșare când își aduce aminte de locul său natal, numai însă dacă și-a petrecut zilele copilăriei bucurându-se de viață... lubim locurile unde am trăit ceasuri plăcute, și scumpi ne sînt toți oamenii care într-un fel ori într-altul ni-au îndulcit viața... Avînd să descriu lumea prin care am trecut, nu pot să-ncep decît de aici, unde m-am născut, unde mi-am petrecut copilăria și cea mai frumoasă parte a tinerețelor, unde au fost așezate temelile vieții mele sufletești».

Pentru autorul acestor însemnări copilăria mai însemna farmecul povestirilor lui Moș Fercu, unchiul după mamă, cel ce pusese zidirea cetății Vilagășului de pe culmea care străjuiește satul, pe seama fiicei unui uriaș «care-ngrămădea bolovani de peatră într-un car cu patru boi, pe care-l lua în poala ei și-l ducea în vîrfurile dealului». La marginea bălții sau în panaghină, unde era liniște, seara, în jurul focului, se spuneau povești, cîmilituri și snoave, se cînta și se glumea. Duhul serilor cu basme și voie bună plutea mai departe peste sat, pînă se porneau zăpezile: «Și dacă ispita era grea, vina nu era ațit a mea, cît a lui tata-bătrîn, minunatul povestitor, care-n timpul lungilor seri de iarnă mă deprinsese atît să ascult, cît și să spun povești, să mă-ndulesc cu ele».

Însemnau, de asemenea, îndemnurile blinde ale educației materne, ce se sprijineau pe tradițiile de înțelepciune și bunăcuviință ale șirienilor: «Mai stăruia mama să nu las mîncare-n farfurie, ci să-mi iau din blid numai cît pot să mănînc, fiindcă ceea ce rămîne-n blid se păstrează pentru alți oameni, iar ceea ce lași în farfurie li se aruncă porcilor și cîinilor, și e mare păcat să tragi pentru porci ori pentru cîini mîncare de la gura oamenilor. Aceste și multe altele de felul acestora mama nici nu le-a născocit din capul ei, nici de prin cărți nu le-a scos, ci le-a nvățat de la lumea în mijlocul căreia a crescut și-și petrece viața. Așa gîndeau și sîmțeau șirienii și fără-ndoială tot ca dînșii toți românii cu mintea limpede».

Mai tîrziu, după ce se obișnuise cu rînduiala slovelor, alăturase îndemnurilor părintești tilcul bogat al cărților: «Veneau atunci pe la noi călare niște «voștinari» și aduceau în desagii lor cărți de la Sibiu: Căldindar, Isopia, Leonat, Arghir și Elena, Alexandria și încă cîteva cărți tipărite cu slove». Acum, la vîrstă scolioi, poveștile lui Moș Fercu își despleteau vraja, trecînd-o prin adîncimile slovelor, pentru a stîrni și mai energic, vîpăile imaginației: «Mai tîrziu, cînd am ajuns să știu citi, mi-a căzut în mîini o cărțică în care se spunea că Vilagășul era în ființă cînd romanii au cucerit Dacia. Citindu-le aceste negru pe alb, nu mă-ndoiam că ele sunt adevărate, și de cîte ori se ivea-n fața mea Vilagășul, vedeam în gîndul meu regi, voievozi, pașale și cete care trec în mers furtunatic pe sub dealuri și se războiesc pe șesul întins și neted».

Pentru Slavici, copilăria reprezentase, nu în ultimul rînd, școala educării voinței, a oțelirii caracterului, avînd drept cadru spațiul sublim al naturii: «Bine e fără-ndoială să vezi multe și să cunoști natura din propria ta intuițiune. Nu mai puțin bine e să faci mișcare în aer liber, să ostești urcînd și coborînd, să mănînci cu poftă și să dormi dus după ce te-a răpus osteneala. Acestea nu sunt însă decît un fel de accesorii ale excursiunilor, foloase de mîna a doua, pe care poți să le ai și preumblîndu-te de ici pînă colo prin împrejurimile binecunoscute ale satului ori ale orașului în care-ți petreci viața. Excursiunile făcute în timpul copilăriei și-n al tinerețelor au în vedere mai presus de toate formarea caracterului».

Memoria scriitorului a păstrat pînă la adînci bătrînețe filmul plin de culoare al evadărilor în natură. Hălăduirile pe Padină, printre dealuri, sau pe Baltă, în cîmpie, porneau, ca și la Creangă, din tainica iubire față de lumea înconjurătoare, din bucuria de a trăi liber în mijlocul ei: «Am prins încă din timpul copilăriei mele slăbiciune pentru asemenea preumblări făcute numai în vederea mulțumirii de a le fi făcut... și zilele petrecute în asemenea cutreierări sunt cea mai plăcută parte a vieții mele».

Cutreierînd țara, întîlnind oameni cunoscuți sau necunoscuți, Slavici descoperise sensul patriotic al excursiunilor: «Dacă voim deci să dezvoltăm în inima viitorului cetățean iubirea de țară și neam, avem să-l preumblăm de ici pînă colo și să purtăm de grijă ca el să aibă de pretutindeni pentru toată viața reamintiri plăcute. Numai așa pot să-i fie dragi, atît locurile, cît și oamenii din țara lui... E însă lucrul anapoda să alergi prin țări străine cîtă vreme nu te-ai învrednicit să-ți cunoști țara și poporul din care faci parte. Putem să ne cunoaștem țara și din descrieri făcute de alții, din ilustrațiuni și mai ales din reproduceri cinematografice. Vorba e însă că numai cele trăite azi ici, mîine colo, pot să dea tăria simțimîntului patriotic». Tot în timpul călătoriilor deslășise o trăsătură definitorie a românilor: «Pretutindeni pe unde mă duceam, oamenii mă îmbrățișau cu dragoste, încît minune nu-i dacă m-am pătruns în curînd de gîndul că lumea e alcătuită din oameni care mă iubesc și pe care am deci să-i iubesc și eu. Abia acum, la bătrînețe, îmi dau seama că această dragoste obștească se mărginea la români». În aceleași împrejurări luase aminte la felul cum se însoțește țărănul român atunci cînd se pornește la drum lung: «Românul nu pleacă adevărat singur la drum mai lung, ci se întovărășește cu alții, oameni de seama lui, iar cei plecați împreună se ajută la nevoie între dînșii. Cînd bunăoară dau de vreun pripor, atît la mînece, adică la urcuș, cît și la clin, adică la coborîș, pun umăr la umăr. Nu însă cu oricîine intră românul în asemenea întovărășiri. De aici vorba: «N-am a face cu el nici în clin, nici în mînece», adică nici la deal, nici la vale».

«Una din cele mai luminoase părți a tinerețelor mele» fusese însă o călătorie de unul singur, pe jos, care l-a purtat timp de șase săptămîni de la Satu Mare, unde obținuse, diploma de maturitate, pînă acasă, la Șiria. Trecuse prin Baia Mare, Baia Sprie, Căvnic, Dej, Gherla, Cluj, Turda, Abrud și, din valea Crișului Alb, se lăsase spre casă, culegînd destule foloase, după cum singur mărturisise: «Multe am văzut, multe am trăit, multe am gîndit și am simțit, multe am învățat în timpul acestei călătorii».

Slavici își scria amintirile în 1924, la 77 de ani. Se afla la Panciu, la una dintre fiicele sale unde, în anul următor, avea să închidă ochii. Se născuse în bogata Podgorie a Aradului și își încheia viața printre viile Vrancei, în mijlocul unui peisaj ce-i fusese atît de familiar. Poate că dealurile moldave încărcate cu rodul viței de vie l-au făcut să se simtă aproape de meleagurile copilăriei și, de bună seamă, din foisorul în care își scria ultimele pagini, imaginile primilor ani de viață s-au derulat cu limezime, în universul lor firesc.

Multe dintre lucrurile și întîmplările amintite aici, întărite pas cu pas de autenticitatea faptului documentar, le-am aflat de la o vrednică absolventă de filologie care deschide în fiecare dimineață ușa de la intrarea principală a fostului castel al domnului de pămînt din Șiria, muzeografa Ileana Florea.

N. DOGARU

Dreptul la demnitate al POPORULUI SUVERAN

Se împlinesc în această primăvară 135 de ani de la revoluția populară din 1848. Prilej de înălțătoare aduceri aminte față de lupta bravilor înaintași pentru făurirea României moderne, dar și de cunoaștere nemijlocită a locurilor legate de desfășurarea evenimentelor, a monumentelor înălțate întru slava celor mai înflăcărați dintre aceștia.

Amploarea acțiunilor, desfășurate pe zone întinse din Transilvania, Moldova și Țara Românească, ecoul lor în conștiința urmașilor au fost atât de puternice, încât astăzi aproape că nu există drum înscris într-un traseu turistic care să nu înglobeze de-a lungul lui un muzeu, un monument, o însemnare comemorativă despre oamenii și faptele lor de istorie săvârșite în focul revoluției.

Semnăind, în limita spațiului pe care-l avem la dispoziție, câteva dintre cele mai importante mărturii lăsate în urma lor de reprezentanții uneia dintre cele mai tumultuoase generații de patrioți, deschidem tot atâtea porți către inimile celor ce continuă astăzi de pe culmile unui ev nou, opera înaintașilor.

denței de stat a României cu un impresionant ansamblu monumental închinat memoriei revoluționarilor de la 1848. Plasticienii din generația noastră au adăugat simboluri înălțătoare la efigia de aur cu care Blajul a fost dăruit de istorie. În impetuosul an al revoluției, Blajul întruchipa, așa cum Alba Iulia avea să întruchipeze la 1 Decembrie 1918, înflăcărata chemare la luptă pornită din zeci de mii de inimi, credința în împlinirea unui vis multiseclar. Ansamblul monumental «Gloria», ridicat în 1977, reînvie în trupul masiv al pietrei idealurile și îndemnul care s-au revărsat, limpede și răspicat, în acea primăvară fierbinte peste cîmpia așternută la marginea Blajului. Pașii îți sînt călăuziți pe lângă bolta înaltă a unei porți pe care au fost săpate aceste rînduri: «La 15 mai 1848, pe Cîmpia Libertății, reprezentanții poporului român au rostit răspicat dorința arzătoare a realizării unității naționale a statului național român, visul de aur al unor veacuri de suferință și luptă prin istoricele cuvinte: «Vrem să ne unim cu țara». O alegorie în bronz — siluețele a trei tinere femei — sugerează înfrățirea dintre țările surori, imaginea Daco-Romaniei, așa cum și-au dorit-o cei ce s-au aflat aici acum 135 de ani. Dincolo de poartă, pășești în istorie. Unde va fi fost instalată tribuna de la care Simion Bărnuțiu a pretins desființarea iobăgiei și a respins uneltirile nobilimii maghiare, de uniune a Transilvaniei cu Ungaria? Din ce parte va fi venit vuietul celor patruzeci de mii, porniți să cînte împreună cu conducătorii lor, «Marșul lui Iancu»? Pe care latură a patruleterului ocupat de o mare de oameni s-au așezat August Treboniu Laurian, Ioan Axente Sever, Alecu Russo, Alexandru Ioan Cuza, Costache Negri, Lascăr Rosetti, George Sion, Grigore Balș, Costache Epureanu, Dumitru Brătianu și ceilalți revoluționari ardeleni, munteni și moldoveni prezenți la istorica adunare? Obeliscul impunător pe care-l vedem înaintea noastră se află oare pe locul imaginat de Ioan Raț atunci cînd propunea să se ridice «un monument demn de națiunea română, în eterna memorie a acestor zile glorioase?»

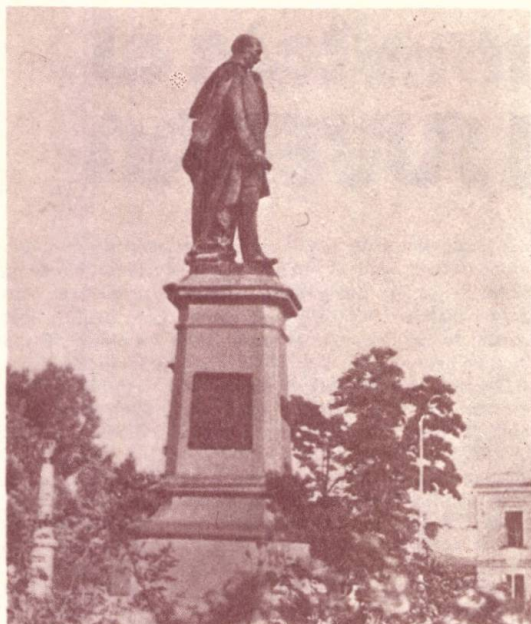
În acea splendidă duminică din maiul anului Revoluției, aici, pe Cîmpia Libertății, conștiința de neam, pentru o națiune română de sine stătătoare, liberă și independentă, dăduse cel mai strălucit exemplu al maturității sale.

Dincolo de «poarta istoriei» te afli în panteonul eroilor revoluției. De-a lungul unei alei arcuite, au fost așezate pe socluri busturile marilor tribuni, a marilor personalități: Nicolae Bălcescu, Avram Iancu, Alexandru Ioan Cuza, Mihail Kogălniceanu, Vasile Alecsandri, Ion Heliade Rădulescu, Costache Negri, Cezar Bolliac, Simion Bărnuțiu, George Barițiu, Eftimie Murgu, Al. Papiu Ilarian, Timotei Cipariu, C. A. Rosetti, Andrei Mureșanu, Al. G. Golescu-Negru, Stephan Ludwig Roth, Ion Ionescu de la Brad, Aron Pumnul... Reprezentanți ai unei revoluții unice, ai unui popor unic ajuns, după ce scria George Barițiu, «unul din principalii conducători ai revoluției nu numai la conștiința individualității sale naționale, dar și la conștiința demnității și a valorii sale». După numai unsprezece ani, cîțiva dintre ei făceau următorul pas istoric: Unirea Valahiei cu Moldova, împlinind astfel unul dintre înălțătoarele idealuri ale pașoptiștilor: făurirea statului național român.

**Ansamblul monumental «Gloria»
înălțat pe Cîmpia Libertății din Blaj**

Odată ajuns în Blaj, te lași purtat de drumul care coboară pe nesimțite spre Cîmpia Libertății. Locul, pînă mai ieri pustiu, s-a înăvuit din anul centenar al indepen-

Iași. Statuia lui Vasile Alecsandri

În Moldova, unul dintre momentele incandescente ale revoluției s-a petrecut la Iași, în saloanele hotelului Petersburg. În ziua de 8 aprilie, peste o mie de locuitori ai orașului, «de toate clasele și de toate opiniile», însoțiți de oameni de prin toate colțurile Moldovei, s-au adunat în acest cunoscut edificiu, astăzi dispărut, din centrul Iașului, pentru a protesta împotriva stării «nenorocită și vrednică de jale» a Moldovei cîrmuite de Mihail Sturza. Cuvîntările înflăcărâte rostite de Lascăr Rosetti, Al. I. Cuza și Vasile Ghica au transformat adunarea de la hotelul Petersburg într-o tribună de luptă revoluționară, de la care s-a hotărît întocmirea unei petiții-program, cuprinzînd revendicări îndreptate spre înfăptuirea celor mai arzătoare reforme economice și social-politice. Aproape o treime dintre cei ce luaseră parte la întrunire au fost arestați, pe unii așteptîndu-i exilul fără întoarcere în Imperiul otoman. N-au reușit să scape de sub pază decît Vasile Alecsandri, Alecu Russo, Alexandru Ioan Cuza și încă vreo cîțiva care, trecînd în Transilvania și în Bucovina, și-au continuat activitatea revoluționară.

11 iunie, 13 septembrie. Două date, două evenimente petrecute în același an 1848, întipărite adînc în memoria bucureștenilor. După cum nota un cronicar al vremii, la 11 iunie «poporul se îndreptează în grămadă către palat unde strigă mereu lui Vodă să iscălească Constituția». După ce ascultase Proclamația în care se oglindeau revendicări multiseculare, «poporul», întruchipat de mii de meseriași și țărani de prin împrejurimi, purtînd steaguri, eșarfe și cocarde tricolore, s-a îndreptat către palatul lui Gheorghe Bibescu, somîndu-l să accepte programul și guvernul revoluționar din care făceau parte Ion Heliade Rădulescu, Ștefan Golescu, Gheorghe Mașcheru, Cristian Tell, Nicolae Bălcescu, Al. G. Golescu-Negru, C. A. Rosetti și I. C. Brătianu — ultimii patru numiți doar cu titlul de secretari. După două zile de la semnarea noii Constituții, Bibescu Vodă abdică, lăsînd puterea de stat în mîinile guvernului provizoriu. Era ziua cînd se decreta instituirea drapelului tricolor al revoluției, pe faldurile căruia sta scris «Dreptate-Frăție».

Bălcescu își amintea cu emoție mai tîrziu: «Revoluția de la 11 iunie a fost cea mai frumoasă ce s-a întîmplat vreodată la un popor».

La 15 iunie, peste treizeci de mii de cetățeni ai orașului, avîndu-i în frunte pe membrii noului guvern, se reuneau pe Cîmpia Filaretului, hotărîți să sprijine și să apere cauza revoluției. Printr-o simbolică solidaritate cu adunarea de la Blaj, desfășurată cu numai o lună înainte, locul acesta de întîlnire avea să se numească tot Cîmpia Libertății.

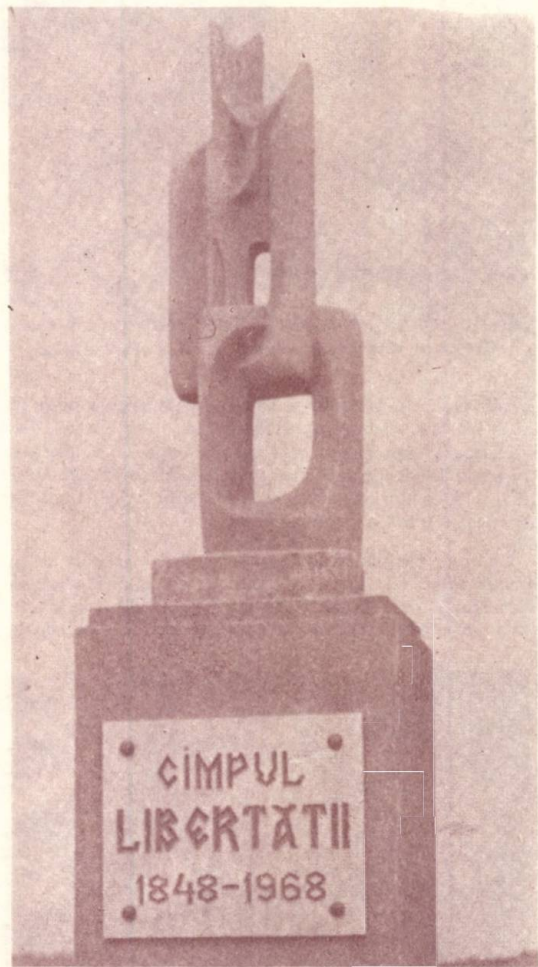
Două luni mai tîrziu, la 13 septembrie, pompierii din Dealul Spirii, aflați sub comanda căpitanului Pavel Zăgănescu, au dat o înălțătoare pildă de eroism în fața unei numeroase armate otomane, adusă în București pentru a suprima revoluția. Ostașii companiei de pompieri au acționat cu o hotărîre exemplară, zădărnîcînd planurile inamicului, superior numericeste de cîteva ori. Cît de grea și de glorioasă pentru pompierii căpitanului Zăgănescu a fost lupta din Dealul Spirii, comentată cu admirație dincolo de hotarele țărilor române ne-o spune în însemnările sale unul dintre combatanți: «Lupta cu turcii din ziua de 13 septembrie 1848 a durat pînă seara. Au tras mai întîi turcii în sentimentele noastre, pentru că n-au voit a le preda cazarma ca s-o ocupe ei. La auzul acestor detunături, parucicul Zăgănescu comandă foc în turci. Sergentul D. Merișescu luă atunci la ochi chiar pe Kerim Pașa cum sta pe calul său alb ca zăpada și din două focuri de armă îl culcă la pămînt dimpreună cu calul

București. Monumentul închinat luptătorilor din Dealul Spirii

său. După căderea lui Kerim Paşa, lupta se încinse între noi şi turci, din ce în ce mai mult. Noi încărcam armele aşezaţi în rînduri pe brînci sub coasta Dealului Spirii, ne ridicam în sus cu iuţeală, trăgeam în ei şi iarăşi ne aşezam pe brînci. Gloanţele turcilor zburau ca lăcustele pe deasupra noastră către vale, iar ale noastre, fiind îndreptate cu dibăcie în trupele lor, cădeau cu grămada».

Un al treilea Cîmp al Libertăţii consfinţea, pe platoul din partea de răsărit a Lugojului, declanşarea revoluţiei în Banat. Promotorul ei, Eftimie Murgu, îşi lămură astfel concetăţenii: «Am găsit de cuviinţă a ne aduna în oraşul

Obeliscul ridicat pe Cîmpia Libertăţii din Lugoj în memoria revoluţionarilor de la 1848

Lugoj spre a ne sfătui împreună despre mijloacele trebuitoare pentru asigurarea ţării... Pentru aceea dar alerg a chema pre toate comunităţile şi pre toţi patrioţii acestei ţări a Banatului să aibă dragoste a veni spre a ne sfătui cu toţii în treaba aceasta». Avînd loc la puţină vreme după declanşarea revoluţiei din Transilvania şi Moldova şi în acelaşi timp cu evenimentul petrecut pe Cîmpia Filaretului, acţiunea bănaşenilor înscrisa obiective asemănătoare asupra drepturilor sociale şi naţionale ale populaţiei româneşti. Un număr de 10—12.000 de ţărani de pe Timiş şi Bîrzava, de pe Nera şi Bistra, Minis şi

Rudăria îmbrăcaţi în portul lor tradiţional, tîrgoveţi şi meseriaşi din Lugoj, Caransebeş, Reşiţa şi Timişoara, precum şi «toată inteligenţa română» din Banat au răspuns la apelul celui ce avea să fie proclamat preşedinte al adunării, venind în ordinea cea mai desăvîrşită la locul stabilit. Tabloul, plin de culoare, este înfăţişat astfel de către unul dintre manifestanţi: «Garda naţională, în frunte cu fanfara, a deschis impozantul convoi al miilor de români. La mijloc venea Eftimie Murgu în batar deschis, de la care se desprinseseră caii, mulţimea îi trăgea. Glasuri detunătoare se auzeau pretutindeni».

Inimile bănaşenilor, hotărîţi să se bată pentru înfăptuirea dezideratelor lor, precum şi pentru afirmarea deplină a conştiinţei naţionale, ardeau la aceeaşi temperatură cu ale fraţilor din celelalte provincii locuite de români.

Islazul a fost, alături de Iaşi, Blaj şi Bucureşti, unul dintre punctele cardinale ale revoluţiei. Ecurile mişcării lui Tudor erau încă puternice la acest mal al Dunării, urmaşii pandurilor, gata să pornească acţiunea. Locul

Bucureşti. Statuia lui Ion Heliade Rădulescu

unde avea să se desfăşoare adunarea primea, de asemenea, un nume simbolic: «Cîmpul Regenerării». Mulţimea a ascultat mai întîi cuvîntarea însufleţită a preotului Radu Şapcă din Celei, unul dintre principalii organizatori ai manifestării din 9 iunie, după care Ion Heliade Rădulescu a dat citire celor 22 de puncte care alcătuiau programul revoluţiei muntene. Era «Proclamaţia de la Islaz». Încă de la primele cuvinte, «Proclamaţia» se dovedea a fi un viguros instrument de denunţare a vechilor orînduiri sociale: «Timpul mîntuirii noastre a venit; poporul român se destăpă la glasul trîmbiţei îngerului mîntuirii

și își cunoaște dreptul său de suveran». În aclamațiile mulțimii se constituia Guvernul provizoriu, primul guvern pașoptist din Țara Românească, format din Ion Heliade Rădulescu, Ștefan Golescu, Radu Șapcă, Nicolae Pleșoianu și Cristian Tell.

Din centrul orașului Râmnicu Vilcea pînă la Rîureni (devenit astăzi o suburbie a municipiului), nu sînt decît 3 kilometri. Tabăra militară a generalului Magheru, în care se strînseseră peste zece mii de voluntari, ființase pe Cîmpul lui Traian, aflat la marginea satului. Ideea înarmării maselor populare și a instruirii lor în vederea organizării unor centre de rezistență apte să apere revoluția, susținută de Bălcescu și de ceilalți revoluționari hotărîți să meargă pînă la capăt, trebuia să-și găsească transpunerea în practică în tabăra militară pe care Magheru, bine cunoscut prin părțile Olteniei (fusesse ocîrmuitor al județului Romanați) o crease aici, nu departe de malul Oltului.

Entuziasmul combatanților și devotamentul ofițerilor făcuseră din tabără de la Rîureni «inima» rezistenței pașoptiste, «onoarea revoluției noastre și viitorul poporului român», după cum scria, plin de speranțe, generalul Magheru. Din păcate, evoluția ulterioară a evenimentelor avea să-i constrîngă pe revoluționarii munteni să desfacă tabăra. Era pe la sfîrșitul lui septembrie cînd pandurii și dorobanții se întorceau acasă cu inimile îndurate.

Ecoul faptei lor răzbate limpede, cu vibrații grave, bărbătești, pînă la noi. Cel ce își poartă astăzi pașii pe platoul de la Rîureni se va putea apropia, cu sufletul și cu gîndul, de momentele emoționante pe care le-au trăit cei din tabără. Complexul muzeistic Gheorghe Magheru organizat pe acest loc istoric, reunește muzeul taberei militare, un obelisc și o placă pe care au fost încrustate cuvintele: «În acest loc, în toamna anului 1848, generalul Gh. Magheru și-a instalat tabăra militară a armatei de revoluționari de panduri și voluntari. În memoria acestui eveniment, în anul 1973, cu prilejul aniversării a 125 de ani de la revoluția de la 1848, s-a ridicat obeliscul, iar în casa de pe deal, sediul statului major al armatei, a fost inaugurat «Muzeul taberei militare». Complexul muzeal redă o pagină din istoria luptei revoluționare pentru făurirea României moderne, este un omagiu adus celor care și-au închinat viața intereselor poporului, propășirii patriei». Pe frontispiciul obeliscului citim o frază care exprimă crezul de-o viață al celui ce o rostise: «Eu, fraților, sînt român și ca român sînt fericit a muri pentru țara mea. Gh. Magheru».

O tabără militară lua ființă, din îndemnul lui Avram Iancu, și la Cîmpeni, în plină «țară» a moșilor, unde se afla, de fapt, și cartierul general al Craiului Munților. Ea îi reunea pe patrioții din oastea țărănească, pe prefecții și tribunii chemați să-și însușească tehnica de luptă și să se deprindă cu asprimea vieții militare, pentru ca apropiatele confruntări cu dușmanii revoluției să-și găsească oțeliți, cu arma în mînă. După vizita făcută în tabăra de la Cîmpeni, Nicolae Bălcescu nota cu admirație: «Fost-am de am văzut eu însumi pe acei... moși... în acea vreme cînd inima îmi era zdrobită, căci din toate părțile vedeam naționalitatea română călcată și strivită de dușmani străini, fusei fericit a găsi acolo pe acele piscuri uriașe, pe deasupra norilor, o naționalitate și o viață românească înfocată și puternică...»

La puțină vreme, luptele pentru cauza revoluției s-au pornit cu îndîrjire. Mai ales în jurul Munților Apuseni, unde țărani lui Iancu erau la ei acasă. La Brad, în defileul Crișului Alb, sub comanda lui Ioan Buteanu, și la Abrud,

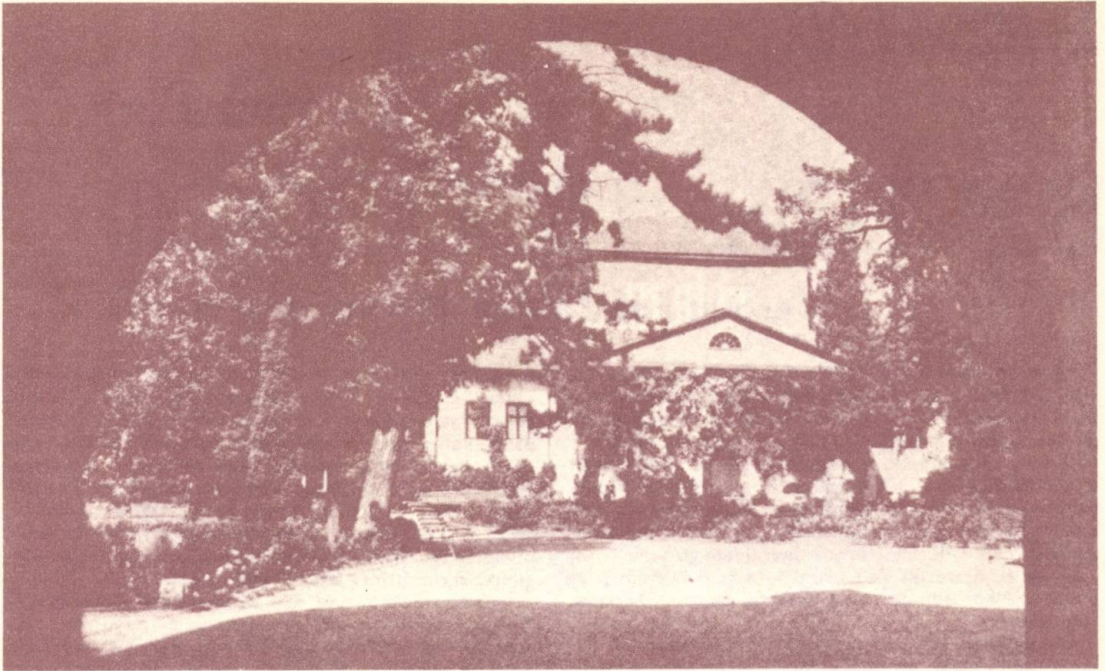
Cîmpeni. Statuia ecvestră a lui Avram Iancu

lîngă izvoarele Arieșului și Ampoiului; la Sălcuia, pe Arieș, și la Mărișel, pe Someșul Rece; la Iara, Lita, Cacova Ierii și Băișoara; lupte grele, în care oastea lancelui s-a întrecut în fapte de vitejie s-au mai purtat la Zlatna și Cricău, la Blaj și Alba Iulia, precum și la Huedin, unde în fruntea oastei a mers Avram Iancu însuși.

Comuna Nicolae Bălcescu și-a rînduit vatra pe valea Topologului, nu departe de șoseaua ce leagă Pitești de Râmnicu Vilcea. Conacul Bălceștilor se află la capătul unei alei în pantă, care se termină într-o frumoasă pajiște

Casa părintească a lui Avram Iancu

Muzeul Golești. Imagine de ansamblu

însorită. L-a ridicat în 1824 Zinca Bălcescu, din dorința de a-și crește în liniște copiii — Costache, Maria, Sevaștița, Nicolae și Barbu. Nicolae Bălcescu se născuse în București; conacul mamei îi fusese însă leagăn dulce al copilăriei. Mai târziu, aici avea să vină adeseori vara, în timpul vacanțelor, pentru a-și petrece zile și nopți la masa de lucru; aici aveau să încolțească primele gânduri despre emanciparea socială a țăranilor, primele îndemnuri ale revoluției. Bărbatul cu chipul blînd și privirea pătrunzătoare, așa cum l-a cunoscut și i-a tălmăcit cu penelul trăsăturile venite din adîncurile sufletului Gheorghe Tattarescu, a apucat puține zile în ambianța senină a satului. Pășind acum prin odăile muzeului l-am regăsit în fiecare cameră, în fiecare ungher, în fiecare tablou. Îi simt pașii plutind ca un vis prin dormitorul Zincăi, străbătînd apoi sufrageria, cu masa lungă, în jurul căreia încăpeau toți ai casei, strecurîndu-se în holul spațios, unde lumina se așterne difuz peste jilțuri și covoare, pentru a-și întîmpina prietenii. Cînd casa era cufundată în liniște, se retrăgea cu grabă în încăperea din stînga, unde îl așteptau vrafurile de manuscrise, pana, călimara, încremenite nefiresc pe tăblia unui birou neîncăpător. Eram — și simțeam cu înfiorare lucrul acesta — acasă la Bălcescu. Muzeul reușește să transmită vizitatorului sentimentul de familiaritate al casei, al prezenței copleșitoare a Eroului romantic, dîrz, visător, neînfricat.

Alte muzee și case memoriale împlinesc aceeași datorie sacră față de fiii revoluției de la 1848: Avram Iancu, Goleștii Vasile Alecsandri, Costache Negri, Stephan Ludwig Roth, familia Mureșenilor, Gh. M. Tattarescu și încă mulți alții. Cei ce pornesc la drum mînați de dorința de a pătrunde cu temeinicie în sanctuarul de spiritualitate al patriei vor avea neprețuit cîștig dacă vor cuprinde în drumurile lor comuna moșească Avram Iancu, Goleștii Argeșului, Mirceștii bardului Alecsandri, Minjina gălățeană, astăzi Costache Negri, Mediașul cărturarului Stephan Ludwig Roth, Brașovul lui Andrei Mureșanu,

autorul celebrului «Deșteaptă-te române», devenit marșul revoluționarilor români de la 1848, ori, ca să ne mîrșinim doar la aceste puține exemple, strada Domnița Anastasia din Capitală, unde, în imobilul de la numărul 7 și-a petrecut o bună parte din viață artistul cetățean Gheorghe Tattarescu.

Amintirea luminoasă a eroilor revoluției dăinuie în alte zeci de monumente, obeliscuri, plăci comemorative, multe dintre acestea fiind inaugurate, în semn de aleasă cinstire, de generația actuală, în anii din urmă. Sate și orașe în care s-au născut, au trăit, au luptat ori s-au jertfit cei mai înflăcărați partizani ai revoluției păstrează cu îndreptățită mîndrie dovezile de venerație ale națiunii. Chipul lui Avram Iancu, transpus în valoroase lucrări de artă monumentală, veghează la Tîrgu Mureș, Blaj, Brad, Cîmpeni, Baia de Criș, Tebea; Nicolae Bălcescu este reprezentat în busturi și statui ridicate la Pitești, Rîmnicu Vîlcea, Focșani, Tecuci, Brăila, Cîmpulung Muscel, Sf. Gheorghe, Tg. Mureș, Oradea, Blaj, grădina Cișmigiului din Capitală. Dealtfel, parcurile, grădinile și piețele publice ale Bucureștiului dețin un adevărat record în materie: statuile lui Mihail Kogălniceanu, C. A. Rosetti, I. H. Rădulescu, Dinicu Golescu, Monumentul eroilor pompieri, busturile lui Vasile Alecsandri, August Treboniu Laurian, un număr mare de plăci comemorative.

Un itinerar al locurilor înnobilate de chipurile sculptate în piatră sau turnate în bronz ale pasoptiștilor ar trebui să cuprindă Craiova, Timișoara, Cluj-Napoca, Tîrgu Ocna, Piatra Neamț, Iași, Galați, Brăila, Buzău, Rîmnicu Vîlcea, Brîncoveni, Caracal, Telegra, Tîrgu Jiu, Rădăuți, Tecuci, Sibiu, Rășinari, Tîrnăveni, Tîrgu Mureș, Albești, Zlatna, Tîrgu Secuiesc, Oradea...

Flori ale recunoștinței în care, deși timpul a încrustat pe răbojul său 135 de trepte din ziua cînd au fost sădite în pămîntul sacru al patriei, ne regăsim pe noi înșine.

NICOLAE DOCSĂNESCU

LA TÎRGU JIU

ECATERINA TEODOROIU

evocată de **Sabina Moruș**, sora eroinei

«Am auzit că nu știu unde, o fată dîră ca a noastră a fost arsă pe rug. Parcă-i zicea Ioană. Cătălina noastră avu o soartă mai bună. Oscioarele ei se află aici, în Tîrgu Jiu, în mormîntul din Piața Victoriei, de lîngă Primărie».

În vorbirea-i simplă, în cuvinte înțelepte, cu trimiteri la amintirea Jeannei d'Arc, marea eroină a Franței medievale, martirizată la Rouen, după ce luptase pentru apărarea pămîntului patriei sale, Sabina Moruș pare că îmbracă în aură de legendă statua tinerei fete gorjene — am numit-o pe Ecaterina Teodoriu — care și-a jertfit și ea viața, mai aproape de zilele noastre, pentru libertatea țării sale.

În casa modestă, amenajată ca muzeu memorial, din fostul sat Vădeni, azi Bulevardul 1 Mai, unde a văzut lumina zilei, la 14 ianuarie 1894, brava eroină de la Jii, oficiul de ghid pe care-l întreprinde Sabina Moruș, sora Cătălinei, o femeie azi în vîrstă de 75 de ani, cu părul nins, dar cu o minte deosebit de ageră, se transformă lesne într-o impresionantă evocare a unei pagini de istorie.

Despre Ecaterina Teodoriu s-au scris înflăcărâte poeme, numele ei figurează în toate manualele de istorie, chipul ei a inspirat creații muzicale valoroase, momente din viața și lupta ei au fost transpuse pe ecran, într-o izbutită peliculă a cineaștilor noștri. Dar, poate că nicăieri cinstirea eroinei nu capătă mai adînci semnificații și înțelesuri decît aici, pe meleagurile Gorjului. Pentru că aici, în Tîrgu Jiu, amintirea Ecaterinei Teodoriu se păstrează vie, puternică, pentru că aici, pe meleagurile Gorjului sculptorița Milița Petrașcu, avea să întâlnească

după propriile-i mărturisiri, chipuri de femei, aidoma celui al Cătălinei — de unde ideea de a pune în fiecare colț al mausoleului ridicat în anul 1935 în centrul orașului, basoreliefuri simbolizînd trupuri de femei demne, viguroase, cutezătoare «ca niște Ane de Meșteri Manole». Idee care, nu întîmplător, cum tot sculptorița mărturisește astăzi, i-a fost sugerată de Constantin Brîncuși, cel ce avea să lăsă locurilor sale natale, prin monumentalele opere în aer liber, cea mai vibrantă expresie a nemărginitei recunoștințe față de eroii neamului.

În cele două mici săli ale muzeului memorial, în fața puținelor, dar atît de sugestivelor expozate, prezentate și comentate de Sabina Moruș, ai senzația că întorci o filă cu valoare de simbol din cartea vitejiei românești, a acelei epoci care a dus, în 1918, acum 65 de ani, la marile act al unirii tuturor românilor într-un singur stat național.

Două imagini fotografice deschid suita expunerii: una, cu membrii familiei lui Vasile Teodoriu, în alta, Ecaterina Teodoriu în costum de elevă. «Eram opt copii la părinți — explică sora Cătălinei. N-am rămas în viață decît eu și un frate ceva mai mare. Pe atunci eram tare săraci. Dormeam cu toții într-o singură încăpere. La 7 ani, Cătălina a început să meargă la școala primară de aici, din Vădeni. Și, cînd părinții au văzut că-i place cartea, au dat-o mai departe la gimnaziu, tot aici, în Tîrgu Jiu. Avea în clasa ei și colegi veniți din case de oameni înstăriți. Dar, cînd profesorul punea o întrebare și nimeni nu ridica mîna, spunea pe dată: „Să răspundă Cătălina, că ea știe”. Și Cătălina răspundea pentru că știa! Lucram cu toții pe moșia unui boier. Într-o zi, avînd nevoie să-i facă cineva niște socoteli, a întrebat care dintre oameni știe să adune și să scadă bine. Cătălina s-a oferit imediat. Cînd a văzut boierul cît de repede i-a calculat ce-l interesa, i-a spus: „Eu cred că ar fi bine ca de azi încolo tu să-i conduci pe țărani”. „Mulțumesc, dar mai bine m-oi duce să conduc în altă parte” — a răspuns Cătălina. Și a plecat pentru totdeauna de pe moșia aceea. Aveam în curte doi duzi bătrîni. O găseam adesea așezată la umbra lor, fie citind o carte, fie cu hîrtie și creion în mînă, dînd meditații, cum se spune azi, unor colegi mai slab pregătiți».

— Într-un colț al încăperii, sub geam de sticlă, sînt expuse două piese de îmbrăcăminte personală: o fustă maron și o iie în culori vii pe care le purta adesea în anii studenției. «Au fost anii cei mai senini, dacă nu singurii, din viața Cătălinei noastre, — intervieve Sabina Moruș. Cum credeți c-a ajuns la facultate? A venit o comisie specială de inspectori și profesori și cînd s-a văzut că are numai note de zece, i s-a aprobat să meargă la București, cu bursă, ca să urmeze Facultatea de limbi străine. Cînd a plecat, de una singură, ne-am întristat cu toții. A vrut să mă ia și pe mine la București, să încerc și eu a-mi face un alt rost în viață. Dar nu am putut lăsa casa. Și a

Casa părintească a Ecaterinei Teodoriu

pornit-o într-o toamnă cu o valioară în mână și cu opinci în picioare. Era tare mindră. Ca să nu mai spun cât era de frumoasă... Dacă n-ar fi venit războiul...»

Sora Cătălinei își oprește firul gândurilor. Sub sticla altor vitrine, câteva obiecte și documente transmit privitorului fiorul unor momente cruciale din existența tinerei luptătoare. Printre altele, cămașa militară pe care a purtat-o pe frontul din Moldova, o fotografie înfățișând-o în ziua depunerii jurământului ostășesc, o copie după decretul prin care i se conferea ordinul «Virtutea Militară».

În privirea bătrînei Sabina Moruș surprind o undă de tristețe. Cu emoție în glas, își continuă amintirile: «Cînd a început războiul din 1916, s-a înscris voluntară ca infirmieră. Și-a lăsat și cărțile și vioara la care-i plăcea să cînte uneori... A zis că nu poate sta nepăsătoare cînd e atîta suferință în jur. Dar n-a trecut mult și o veste tristă a venit să ne înlăcrămeze sufletele: unul din frați, Nicolae, căzuse pe frontul de luptă de la Sîmbotin, la nord de oraș. S-a hotărît atunci să schimbe șorțul alb pe care-l purta ca infirmieră, cu haina militară. Și s-a înrolat cercetașă în armată, îmbrăcînd chiar uniforma pe care o purtase fratele nostru Nicolae. Avea 22 de ani cînd a luat prima oară arma în mînă, în acel octombrie din 1916. Trupele germane se apropiu amenințător de oraș. Populația a fost chemată, cu mic cu mare, să apere podul de pe Jiu».

Inscripția inserată pe placa memorială fixată în anul 1920 la unul din capetele podului de fier situat aproape de centrul orașului consemnează lapidar evenimentul, intrat

în istoria marilor fapte ale poporului în lupta pentru libertate: 14 Octombrie 1916. Aci, bătrîni, femeile, cercetașii și copiii Gorjului au oprit năvala vrăjmașă, apărîndu-și cu vitejie căminele. Aniversare a victoriei de la Jiu».

«Victoria de la Jiu parcă i-a dat noi aripi — continuă custodele ad-hoc al muzeului. După luptele de la Rovinari și Țințăreni de aici, din Gorj, a primit gradul de locotenent. Și cîteva luni mai tîrziu, a plecat în Moldova. A intrat împreună cu regimentul de infanterie pe care-l comanda în marea bătălie de la Mărășești. Acolo a căzut ea, în noaptea de 22 spre 23 august 1917, răpusă de gloanțele unei mitraliere dușmane. Ni s-a zis că înainte de a închide ochii, încă îi mai îmbărbăta pe soldați să-și facă datoria pînă la capăt pentru apărarea gliei străbune. Mult s-a zăbătut maica noastră ca să se aducă rămășițele pămîntesti ale Cătălinei mai aproape de Vădeni, de unde a plecat. Pînă la urmă a izbutit. În 1921 osemintele ei au fost reînhumate aici. La mausoleul din Piața Victoriei nu re ducem numai noi, cîți am mai rămas din familie. Îi aduc prinosul de recunoștință toți cei ce trec prin oraș. Mulți dintre aceștia vin: să-i vadă și casa asta, cu lucrurile puține cîte s-au păstrat de la ea, cu mes-cioara asta rotundă și scaunele foarte joase, din lemn, ca scaunele lui Brîncuși, din Grădina Publică, în jurul cărora ne adunam mereu în copilărie...»

...Un muzeu... O scurtă, o mult prea scurtă viață de om... O viață, o viață plină, de erou...

C. DARIE

Garibaldi și românii

La începutul verii anului 1882 inima unuia dintre marile personalități ale lumii din secolul trecut, înceta să mai bată. Giuseppe Garibaldi, cel pe care Marx îl denumise «veteran al revoluției», omul care-și pusese îndrăzneala și curajul, animat de cel mai nobil ideal, dezinteres, în slujba cauzei libertății popoarelor, acționînd în Europa și America Latină, patriotul italian, constructor alături de Cavour și de Mazzini, al Italiei moderne, murea înconjurat de admirația și dragostea tuturor celor angajați în lupta pentru progres și libertate națională. Peste veac, el a continuat a rămîne un simbol, numele său însușindu-și faptele sale constituind pînă în zilele noastre un îndemn la dăruire patriotică și umanitară.

Încă în tinerețe, atunci cînd nu era decît un marinar ce învăța în înfruntarea cu marea ce însemna spiritul de inițiativă și curajul. Garibaldi a cunoscut litoralul Mării Negre — aci fiind chiar inițiat în activitatea societății secrete patriotice «Tînăra Italie» — și, în 1826 a ajuns și pînă în portul Galați. Două decenii mai tîrziu, cel care între timp se ilustrase în lupta de eliberare a Americii Latine a devenit o personalitate marcantă în procesul de eliberare și unificare a Italiei, faptele sale din timpul revoluției din 1848—1849 și mai ales conducerea de către el cu eroism și dirigență a rezistenței Republicii Romane făcîndu-l pretutindeni cunoscut, numele său pătrunzînd și în presa românească din 1848. În deceniul următor, pentru fruntașii revoluției române

exilați dincolo de hotare, Garibaldi a reprezentat o figură deosebită. C. A. Rosetti scria lui Ion Ghica în 1851 relatîndu-i că fetița sa Libertatea, pronunța numele eroului italian și-i arăta chipul, și tot el cu doi ani mai tîrziu relata într-o scrisoare soției sale Maria C. A. Rosetti detalii privind viața și personalitatea lui Garibaldi. Este foarte probabil ca în acei ani Rosetti să fi ajuns să-l cunoască chiar personal pe eroul italian al cărui portret, alături de cel al lui Mazzini, se va găsi după revenirea sa în țară în biroul său de redactor șef al «Românului», cunoscuta foaie liberal-radicală.

Dar, în atenția generalizată a românilor a ajuns Garibaldi mai ales în anii 1859—1860, în momentul în care nașterea italiană — ca și cea română — se afla plener angajată în lupta de unificare, eroul evidențindu-se din nou, în dimensiuni neobișnuite, ca unul dintre marii făuritori ai unității italiene. «Garibaldi — se scrie în vara anului 1859 în «România» — a trecut Tessinul și a intrat în Lombardia **el cel dintîi**»; peste cîteva zile, dîndu-se noi amănunte asupra desfășurării războiului sardo-franco-austriac, se relata că eroul dobindise «izbinzi strălucite». «Steaua Dunării» ieșeană, «Buletinul resbelului din Italia» — publicat chiar în timpul evenimentelor de mazzinianul Marc'Antonio Canini, aflat în acea vreme la București și desigur «Românul» — au publicat în acele luni și biografia marelui italian, adăugîndu-se într-unul din comentariile însoțitoare următoarele: «Dacă ziua de rescutare, de unire a tuturor românilor va suna

curind, să dea Dumnezeu ca și România să aibă un Garibaldi! Eu sint sigur că nu poate lipsi o inimă mărinimoasă într-o țară care în timpuri mai rele decât cele actuale a născut un Tudor Vladimirescu.

Un mare ecou l-a avut la români campania «celor o mie» prin care Garibaldi a eliberat în 1860 Italia de sud. Faptele eroului demonstau (ceea ce firește nu putea lăsa în acel moment pe români indiferenți, ei înșiși aflându-se angajați într-un proces istoric esențial pentru destinele națiunii lor) că o națiune **putea** prin dirzenie, dăruire și eroism să-și realizeze năzuințele, să dea viață visurilor celor mai înaripate. Garibaldi era denumit «ilustrul bărbat al Italiei», «celebrul general», «vechiul erou al libertății», «marele partizan» ori «inteligența și brațul unui popor setos de libertate». Lupta garibaldienilor a fost urmărită pas cu pas, cu deplină încredere în izbînda finală a acțiunii lor, deoarece — cum se scria în «Românul» — pentru cei care luptă sub asemenea stindarde, a lupta și-a birui face una». La mijlocul lunii iunie, un comentariu publicat în aceeași foaie relatează că eroul italian «dă libertate celor apăsați, dreptate celor nădreptați, pline celor flămînzi, îmbrăcăminte celor neavuți și despuiați... tuturor bună voie, bucurie și amica sa... eacă ce face Garibaldi; toată lumea este și va fi cu el». În septembrie 1860, poetul radical C. D. Aricescu închina versurile sale eroului: «Dar cine e acela al cărui sonor nume/Insuflă spaimă, groază, despoților din lume?/E bravul Garibaldi, oștianul democrat,/E spada Italiei, stindardul ei sacrat...».

Doi ani mai târziu, un grup de tineri români l-a vizitat pe erou și unul dintre ei i-a ținut un înflăcărat discurs. «Sînteți pentru poporul nostru, ca pentru toate — a spus tînărul — ca un mit, un simbol de mîrire, de bunătate, de glorie, curat de orice pată de base (joase) ambițiuni...». «Oriunde va apărea cămașa roșie — mai adăuga el, evocînd uniforma garibaldienilor — pe unde va luci spada lui Garibaldi, sintem siguri că drepturile românilor vor fi apărate». Mișcat, luptătorul italian a răspuns tinerilor vizitatori printr-o cuvîntare, făgăduind sprijinul său pentru consolidarea «naționalității» române și cerîndu-le să propage în România «mai ales frăția, alianța, concordia popoarelor» în lupta împotriva dușmanului comun, Austria habsburgică. Peste două zile le trimitea și o adresă: «Români, stînd cu tărie la postul vostru în adunarea națiunilor, voi meritați frăția lor și mai ales a Italiei, cu care aveți comunitate de sînge, comunitate de origină... împreună să dăm ultima lovitură tiraniei...».

Cînd în vara anului 1862, oprit de autoritățile guvernamentale să elibereze Roma de sub autoritatea papală, Garibaldi a fost rănit și reținut apoi la Varignano. C. A. Rosetti a manifestat în repetate rînduri în paginile «Românului» solidaritatea sa cu eroul italian. «Salutare tie — scria el — purtător al sfîntului stindard al independenței și unității naționale! Lumea zice c-ai căzut, sacrificiul tău însă te face mai mare decât totdeauna și România, care a auzit și-a înțeles bătăile inimii tale, acum cutează a rădica vocea ei spre tine și a-ți zice că te recunoaște, te respectă, te iubește, te veneră, te înțelege...» Doi ani mai târziu, Garibaldi avea să scrie el lui C. A. Rosetti. «Primesc regulat ziarul d-tale — îi arăta el — și trebuie să-ți mulțumesc pentru el». Peste vreun deceniu, Garibaldi primind pe deputatul român Negură avea să-i spună că îi sosea în continuare «Românul» și că înțelegea «ceva» din limba română.

Participarea eroului italian la acțiunile de eliberare din 1866 care vor duce pentru Italia la eliberarea Veneției, ca și poziția sa față de marele moment al eliberării Romei în 1870, au fost evocate în presa înaintată românească, pentru ca ea să salute apoi sacrificiul pe care-l use bătrînul luptător punîndu-și spada în serviciul

Franței învinse din toamna anului 1870. «Garibaldi — se scria cu acest ultim prilej într-un comentariu al «Românului» — este omul-victorie; cauza pentru care a luptat el a triumfat totdeauna, pentru că aceea era a dreptului, a umanității, a libertății. Garibaldi este unitatea italiană, Garibaldi este Roma capitală, ambele săvîrșite; Garibaldi va fi în Franția polul magnetic care va atrage în juru-i mii de luptători».

Atunci cînd în 1875 a reizbucnit criza Orientului, Garibaldi era bătrîn, dar sufletul îi rămăsese tînăr și entuziasmul neîntinat. Gîndurile sale au fost dedicate acum popoarelor care luptau pentru eliberarea lor de sub dominația ori suzeranitatea otomană. În 1876 el transmise prin discipolul său Ștefan Sileanu și prin deputatul Negură un îndemn românilor de a se angaja în lupta de eliberare, alături de popoarele balcanice. În același sens îi va scrie și lui Titus Dunca. Vizitîndu-l, deputatul Negură a fost adînc impresionat de înfățișarea bătrînului erou. «Dinaintea... lui Garibaldi — scria el — m-am simțit uimit. Natură dotată, prin figura, prin alurul, prin espresuni, prin voce, prin gesturi, prin costum, în fine prin tot ce-i aparține, se pare destinat a comanda Lumei întregi și el a știut a da carieră unei naturi care nici într-o condițiune n-ar fi putut rămîne mediocră; este nalt, frumos, simpatic, vocea tare și sonoră, ochii mici și negri, figura blondă. Manieri naturale și elegante, de o simplitate în adevăr democratică...».

Garibaldi a întîmpinat cu evidentă bucurie și caldă satisfacție, în primăvara lui 1877, ridicarea românilor la lupta pentru libertatea patriei lor. Colonelul Sgarellino, comandantul legiunii de voluntari italieni, care la îndemnul lui Garibaldi se alăturaseră luptătorilor sîrbi, era îndemnat acum de generalul revoluționar să se alăture oștirii române. «Voluntarii d-tale — îi scria Garibaldi — să spună fraților români că deși departe, gîndul și inima lui Garibaldi sint cu ei. Dee Dumnezeu ca victoria să fie cu dinșii». Vestile celei de-a treia bătălii pentru Plevna din 30 august i-au dat deplină satisfacție bătrînului erou. «Descendenții vechilor legiuni, românii — avea el să scrie — se luptă astăzi pentru independența lor, cu eroism pe țărmurile Dunării; îmi pare că e bine să facem să se audă aplauzele capitalei lumii antice și ale Italiei întregi adresate bravilor noștri consingeni». «Cuvintele Dumneavoastră — i-a scris atunci mulțumindu-i Rosetti — au fost pentru noi curcubeul care ne asigură în sfîrșit că Roma își ține privilegiile îndreptate spre noi. Vă mulțumim și vă vom mulțumi prin cite vor proba că avem, ca și voi, credința inalterabilă în justiție și în libertate».

Poporul român a întîmpinat firesc o jumătate de deceniu mai tîrziu cu durere vestea dispariției lui Giuseppe Garibaldi dintre cei vii. În numele Camerei deputaților, Dimitrie Brătianu, președintele ei, va telegrafia Camerei Italiei, arătînd că pentru a se conforma votului deputaților, adresa condoleanțelor sale pentru pierderea lui Garibaldi, Italiei, «patria ilustrului soldat al unității italiene, a constantului apărător al libertății». «Garibaldi, se mai arată în telegramă, aparține tot atît Italiei cît și popoarelor care au luptat pentru reconstituirea lor națională». În frunte cu C. A. Rosetti, românii vor contribui bănește la înălțarea monumentului de la Roma al eroului.

Caracterizînd pe Garibaldi în 1907. N. Iorga îl definea drept «marele dezinteresat... nebunul idealului». «Antichitatea erică — mai adăuga el dînd o apreciere globală asupra vieții și acțiunilor generalului libertății — pare a fi pecetluit ultima pagină a Bibliiei eroismului. Căutîndu-se mai bine, s-a găsit un loc pentru Garibaldi. Pînă acum însă, **numai** pentru el».

DAN BERINDEI

datina și dorul

TREI MARAMUREȘENI

Petru Pop din Breb

Binecuvântate acele locuri în care, sub mina morosă-nului, lemnul e ridicat la cea mai înaltă expresie. Înaltă nu numai prin numărul de stînjeni ai turelor înfrățite cu cerul, ci, mai ales, prin măiestria cu care omul preschimbă lemnul în operă de artă. Îl preia din natură și-l restituie, îmbogățit, frumosului, drept fapt de cultură. Renumite sînt porțile și casele și monumentele de lemn, dar mai puțin cunoscute sînt alte vrednice alcătuirii, mici ca dimensiuni ale realității, majore ca iscusință. Cuvine-se să preamărim și capodoperele minuscule, înobilate prin funcționalitate cotidiană, frecvente în fiecare gospodărie. Obiecte «împistrite» — linguri, sărărițe, pipernițe, coșere sau melesteie, spărgătoare de nuci și de alune, căușe și atitea altele — sînt animate de pereți, așezate pe meșter-grindă, în lingurare și în colțare.

În această mică lume de lemn, cu o personalitate aparte sînt investite pecetarele (sau prescurnicerile), un soi de sigilii menite de a consemna prin apăsare pe un aluat anume, amintirea înaintașilor. Dacă celelalte obiecte uzuale funcționează la timpul prezent cu o utilitate viitoare, pecetarele au semnificația proiectată în toate cele trei timpuri: execută o incursiune în trecut, aducînd spre prezent amintirile și sortindu-le viitorimii, menținînd vii imagini ale celor care au fost. Sînt instrumente ale continuității noastre.

Față de lucrurile gospodărești, îndeobște rezumate la acțiunea concretă asupra concretului, mai au o virtute: se află la interferență cu abstractul — misiunea lor e duală, și asupra materialului, și, în semnificație, asupra unei lumi invizibile, evidențiate dar nu evidente. Pecetare vechi de o stranie frumusețe cuprinde colecția Victor Pop din Sighetu Marmației sau a lui Mircea Antal din Breb. În acest sat răzleț, ultimul de sub Creasta Cocoșului și de sub Vîrfu Gutii, cocoțat la cumpăna apelor între Valea Marei și cea a Cosăului, trăiește Petru Pop zis Niță, care mi se pare a fi cel mai priceput meșter de pecetare din întreaga țară.

Inspirat din motivele tradiționale, el întocmește un univers de figurine, cu un uluitor simț al proporțiilor, creînd o micro-arhitectonică delicată și totuși robustă. Am sub ochi cîteva duzini din ciopliturile lui. Nu există una aidoma alteia, și totuși varietatea nu exclude unitatea stilistică. Elementele decorative se înfrățesc prin dibăcia care, cu unelte rudimentare, reusește performante pînă la filigran. Pe polița unde le păstrez, pecetarele lui Petru Pop se constituie într-un mini-peisaj amplu prin armonie și prin tîlcuri, alinător clipelor de cumpăna sau de însingurare. E un pandant geometric, contemporan și românesc al statuetelor de Tanagra sau al ambianței mirifice din miniaturala Menagerie de sticlă a lui Tennessee Williams.

Pentru pecetarele, căușele, lingurile și celelalte giuvăeruri în lemn pe care le întocmește, lui Petru Pop din

Breb, mare creator al universului mărunț, merită să i se alăture numele celor al lui Gh. Borodi, Stan Ion Pătraș, Ion Ștefan Țiplea, Vasile Apan, Pătru Godja, adînci cunoscători atît ai sufletului lemnului, cît și ai sufletului nostru

Pătru Godja din Valea Stejarului

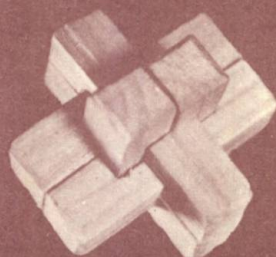
Dacă Petru Pop răstoarnă dimensiunile, miniaturizînd, în schimb, Pătru Godja zis Pupăză, din Valea Stejarului, hiperbolizează. Sub destoinicia lui, fusul cu «țurgălaună» irupe din măsura obișnuită, ceva mai mare de-o palmă, și se transformă într-un stîlp monumental, splendid ornamentat, ridicat în propria-i bătătură, un *axis mundi* care vrea să arate cum că osia planetei străbate Marmăria; sau e un omagiu strădaniei femeilor de la miazănoapte; sau menține amintirea fusului cu «zdrangăne» al Rozalinei, fiica ultimului uriaș de pe Valea Izei...

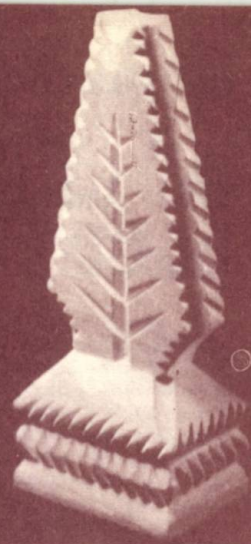
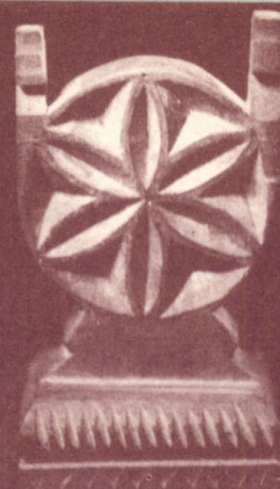
Tot în răsturnarea măsurilor, dar în păstrarea arhetipurilor, Pătru Godja întocmește mobilier: biblioteci cu înfățișarea porților maramureșene. Dar face și porți în toată puterea cuvîntului. Meșteșugul înțelegerii lemnului l-a deprins de la taică-său, care-l știe de la propriul tată, și tot așa, îndărăt, probabil pînă la vremea dacilor liberi. Aspectul serial, de continuitate către timpurile dintîi, îl sugerează chiar numele cu care e cunoscut meșterul în vatra satului: Pătru lu'lonu lu'Mihai. Substantivul patronimic ne ademenește și mai mult retroactiv, către lumea iliro-tracă: în **Comentarii la Legenda Meșterului Manole**, (București, 1943, p. 29), Mircea Eliade (citînd studiul lui D. Caracostea **Material sudest european și formă românească**), ne spune că «meseria de zidar a fost exercitată în Balcani de către Aromânii care se numeau *goge* (...). Într-adevăr „Gogii din Macedonia aromânească erau atît de mult identificați cu meseria de zidar, încît pentru sirbi și albanezi cuvîntul aromân *goga* este tot una cu zidar”». În dicționarele etimologice, găsim pe *goge-kodza* atît în albaneză cît și în sirbo-croată sau în bulgară, dar nu-l întîlnim în idiomurile slave din nord de spațiul românesc. Și poate, pledînd iarăși pentru sorginea paleo-aborigenă, nu este întîmplător că într-o altă «țară» decît cea a Maramureșului, în Vrancea, un joc teatral de priveghi, compatibil cu mentalitatea dacă (cules de Romulus Vulcănescu, **Revue Roumaine**, 3/1973, p. 112) e denumit **Gogiul**.

Exponent al spiritualității străbune, Pătru Godja ciopește porți și fuse, face sculptură, dulgherie și tîmplărie. În afara utilului și a decorativului, se avîntă și în criptic. Mi-a dăruit mai demult un obiect fără asemănare, dar cu o structură înrudită fusului cu zdrangăne, o alcătuire unitară din șase mici bucăți de lemn astfel îmbinate încît, fără să cuprindă cui sau clei, întocmesc un tot indestructibil.

— Asta e ceva care se cheamă **unitate** — mi-a spus. O unire cum e a tuturor românilor. Numai că dacă știi care anume lemn să-l scoți, obiectul ăsta se desface, pe cînd noi românii, o dată la un loc, n-o să ne mai despărțim în veci.

Multe sînt harurile meșterului. În tulburătoarea carte a nevîrnicului său frate, Ilie, tipărită postum datorită omeniei și spiritului selectiv ale lui Nicoară Timiș, aflăm sumedenie de versuri populare culese de Pătru. Acum, cuprinderea artistică i s-a împlinit cu date noi: l-am văzut interpretînd rolul principal din **Firul vieții**, de Ion Ardeleanu-Pruncu, spectacol premiat în finala ediției I a «Cîntării României». Pătru vădea eroismul și tragismul acestui popor, așa cum vine el din veac și pînă la cumplita încercare a ultimului război. Cu fața dîră, cu măreția aspră și iluminată a dacilor de pe Columna traiană, părea o cioplitură vie. De data asta nu lemnul, ci el însuși era rodul sculpturii sale, își devenise propriei arte atît subiect cît și obiect. Era un proces de compensație: se preschimbase pe sine în sculptură după ce ani în șir, sub mîinile lui, lemnul se transfigurase și căpătase frumusețe de ființă aievea.

Profesorul

Personalitate de renume mondial, cel care, din 1971 și pînă la sfîrșitul deceniului a dirigit, ca președinte Societatea internațională de etnologie și folclor — s-a născut în Maramureș, la Glod, și a devenit adolescent la Apsa. Din 1925 s-a stabilit la București și s-a făcut cărturar. Cărturar atît de însemnat, încît statul nostru l-a titularizat profesor universitar și i-a încredințat frînele Institutului de etnografie și folclor, iar străinii îl tot cheamă la manifestări de prestigiu. Austriei i-au acordat premiul Herder, în ultimul deceniu a ținut cursuri la Universitatea din Marburg (RFG), pe coasta Pacificului, la Berkeley, California, și la Ann Arbor, Michigan, pe malul Marilor Lacuri dintre Statele Unite și Canada. Dar fluxul e dublu — nu numai Profesorul trece hotarele spre a-i învăța pe alții; acei «alții» vin la noi să studieze, sub oblăduirea lui, spiritualitatea românească. Nu o dată l-am întîlnit în cinștie-ce-colt de țară, ades în Maramureș, înconjurat de reprezentanții celor mai diferite seminții ale Pămîntului, uniți printr-o singură trăsătură: prețuirea pentru tot ce e românesc. Și de asemenea, nu o dată l-am văzut pe Profesor, asaltat de întrebări ca la Turnul Babilonului, cum răspunde fiecăruia pe graiul lui; căci vorbește curent româna, italiana, franceza, engleza, germana, rusa, ceha, slovacă, polona, ungara. În toate tîlmăcește aceeași dragoste și înțelegere pentru poporul nostru, în devenirea lui continuă din vremurile străvechi și pînă azi. E surprinzător să constăți la un om care prin știința cu care se îndelnetnicește are privirea mereu către origini — un simț acut al contemporaneității; îl pasionează îndeobște mutațiile actuale interferate tradiției; deși lucrează într-o disciplină a conservării, în loc să fie conservator în mentalitate (ca atîți alți colegi de breaslă), îl preocupă interceptarea viitorului; industrializarea, urbanizarea, zborurile cosmice și ecourile lor — iată teme care-l animă în discuțiile cu sîtenii. Și în locul unei aplecări melancolice, duioase, paseiste și oarecum empirice, cum denotă destui dintre folcloriști către obiectul vocației lor, Profesorul e analitic, cu o modernă metodă de investigare spre structură.

Acest cercetător ieșit din tipare pare ieșit și din timp. Cele trei sferturi de veac nu i se trădează, e mereu scăpărător, vivace, plin de inițiative. Activ citu-i ziua de mare, se odihnește cu egală dezinvoltură în hotelurile Hilton și în odăile cătunelor de sub tăuri. Acest om de știință cartezian, obiectivat, are un haz și o căldură de seazătoare. Acest Profesor prin definiție, care chiar în momentele de relaxare, de sporovăială e dens în a le furniza celor din jur informații științifice organizate, nu numai îi învață pe alții, ci învață neconștient de la vremuri, de la locuri și de la oameni. Discută cu ciobanii sau cu minerii sau cu țapinarii nutrindu-le un interes respectuos, totdeauna găsește ceva util în răspunsurile lor (e drept că manifestă dibăcie aparte în a pune întrebările...) și intră imediat într-o legătură de la suflul la suflul, chiar dacă interlocutorul n-a părăsit vreodată Valea Lăserului, iar profesorul-doctor a ținut prelegeri la capătul lumii. Explicația: cărturarul de autoritate internațională a rămas tot timpul român, cu precădere maramureșan. De aceea, chiar hălăduind în Marmația doar cîteva zile sau cîteva săptămîni pe an, toată majoritatea timpului trecut prin Capitală sau peste hotare pare-i-se vremelnică, iar vatra cunoștinței sale a rămas statornică văilor din care descălecau voievozii. După cum Gheorghe Borodi sau Pătru Godja cioplesc porți de lemn, el cioplește suflute tinere prin care să intre duhul civilizației românești. Păcat că, asemeni țărănilor, scrie puțin. Așa făceau și înțelepții lui Zamolxis, nu pentru că scrierea ar fi fost ignorată, ci pentru că ei credeau în forța cuvîntului viu, se temeau de irosirea puterii lui o dată scris, deci căzută în nemișcare, aflat sub ochii tuturor. Profesorul are un verb fascinant, itinerariile parcurse alături, cu piciorul, capătă o aură peripatetică, de seninătate elină; și, tot o dată, de preumblare lingă un baci sfîtos, pe brînele marilor înălțimi liniștite, deoarece deși Profesorul este într-atîta Profesor încît toată lumea îi spune așa, el ne mai fiind nominalizabil, ci reprezentînd esența superioară a unei categorii intelectuale — el rămîne acel țaran maramureșan, acel ciopliitor de suflute, cu nume de țaran, cu nume de ciopliitor: Pop, Mihai Pop din Glod.

Dar rămîne tot o dată Mihai Pop din România.

MIHAI DIMIU

datina și dorul

SĂ RĂMIIE DREPT ZESTRE

Din drum, casa nu se lasă zărită, deși stă cocoțată pe gîlma unui pripor. Este învăluită de pomii și tufe de viță de vie. Printr-o porțiță mă strecur în ogradă, înaintînd aplecat printr-o galerie de corzi năpădite de struguri. După cîțiva pași buni privirea mi se izbește de rădăcina unor pereți de vîlătuci care tăbîresc poalele alunecate ale acoperișului casei. Încerc să o cuprind cu ochii și-mi este cu neputință. Să-i dibui forma — nici atît. O casă bizară, care s-a tot lărgit, ca și cercurile din trupul mărului petrecut — cine mai știe de cînd? — prin acoperișul de carton asfaltat.

În pragul ușii, moș Costache pare o icoană vie, un anahoret. Îi dau bună ziua. Fără să-mi răspundă, continuă să mă măsoare. După o pauză, îmi zice: Pînă mai încoace, cei bătrîni dădeau bună ziua celor tineri. Era o binecuvîntare căreia trebuia să-i răspunzi cu mulțumesc. Azi nu se mai știe, obiceiul s-a pierdut... Și nu numai aista.

Din tînda stăpînită de o rîșniță pătrundem într-o cameră, aducînd mai mult a coridor, străbătem apoi o altă, și încă una — un adevărat labirint — și ajungem în fața «casei matcă». Durată la deschiderea veacului, ea seamăna leit cu cele megieșe, cu toate casele din Dăneștiul Vasluiului. Avea, adică, două odăi și o tîndă în care se înlănțuiau și munca, și iubirea, și cîntul, și necazul, și cam tot ce trăia o casă obișnuită. Cu timpul, a devenit neîncăpătoare pentru patina soților Eugenia și Costache Buraga și larma celor zece copii ai lor.

Din afară, acest original muzeu are o înfățișare stranie. Înăuntru, te tulbură fără scăpare. Îmi opresc ochii pe o laviță plină de pietre de rîu, botezate cîndva «eolite», și cioburi de tot soiul, cu zetitări trude în piatră și topoare din aceeași materie, cu fragmente din amfore grecești — descifrăm o stampilă pe unulul toartei unei anfore de la Sinope — către Dănești a purtat «cu vreo două milenii și încă un veac și mai bine în urmă o marfă de cea investită și cheazășită cu simbol în lege și cu semnătură de prea cunoscut astinom», precizează moș Costache — și ceramică de Cucuteni, toate rînduite spre un limbaj mai presus decît propria semnificație a fiecărui obiect în parte. Între acestea, și două ciocane de piatră. Unul găurit prin frecare cu băful de trestie, celălalt dus doar pînă la jumătate. Moș Costache, adîmîndu-și barba răvășită, spune ca pentru sine: De ce oare o fi fost abandonat acest ciocan după atîta osîrdie irosită?

Sînt nevoia să-l întreb cînd a început să cotrobăie pămîntul, vatra acestui sat. Ar fi fost bine să-l fi cotrobăit sistematic... îmi răspunde. Singur nu poți fi în stare de o așa ispravă. Tărîna a fost și este darnică lîngă ignoranța noastră. Să fi avut vreo patru spre cinci ani cînd buza unui deal mi-a scos la iveală niscaiva cioburi. Se întîmpla cu 70 de ani în urmă. De atunci nu mi s-au mai ostit nici pasul, nici brațul, nici gîndul, nici curiozitatea. Geamănă mi-a fost și osteneala mîierii mele Eugenia. Lucrurile vechi nu trebuie lăsate să dispară. Ele au o viață a lor și necunoașterea pulsului ei ne sîrăcește în ce avem mai sfînt.

Stăm lîngă două rafturi cu ucele, oale, chipuri care să fi tot adunat în pîntecul lor mai multe sute de ani. Această frumoasă ulcică sarmatică, îmi explică moș Costache, lucrată la roată cu lut cenușu și socotită a fi din veacul al treilea al erei noastre, a fost descoperită într-un mormînt. Fusese umplută cu merinde pentru cel așezat la hodînă...

Colecția de numismatică se învecinează cu o altă de obiecte de rit. Alături, o «panoplie» de pandantive, agrafe — una dintre ele este celtică și a fost găsită în locul ce-i zice «La Meri» — ace, altele podoabe. Ei da, zîmbește moș Costache, cu șiragul ista de mărgelă de smaragd la gît și moartea se poate mărita!

Dintr-un colț în altul un întreg arsenal al războiului de țesut: stative, vatale, suveici, vîrtelnice, ragile, suluri. După ce mă iscodește, moș Costache mă întreabă: Știi ce se spune cînd intri într-o casă unde este pus un război de țesut? Să crească rostu mare! Se rostește tot mai rar...

Măsuța rotundă și joasă, înconjurată de scăunele, parcă își așteaptă mesenii. În mijlocul ei, fundul pentru mămăligă s-a subțiat ca o lamă. Pereții odăii care a fost cîndva de curat — lada de zestre, învrîstată ca o catrină, piramida de perne, valurile de pichiri, oghealurile, celelalte lucruri au fost mutate într-o altă cameră — sînt căpușii pînă în tavan cu cărți. Citim: «Codicele voronețean, cu un vocabulariu și studiu asupra lui de Ion al lui Sbiera, profesor» — Cernăuți, 1885, «Psalteriu». Publicată românește la 1577 de Diaconulu Coresi. Reprodusă cu un studiu bibliografic și un glosar comparativ de B. Petriceicu-Hasdeu» — București, 1881, «Dictionnaire de biographie, mythologie, géographie anciennes pour servir à l'intelligence des auteurs grecs et latins en usage dans les établissements d'instruction. Accompagné de près de 1.000 gravures d'après l'antique. Paris, 1865; M. Francois Bopp, «Grammaire comparée des langues indo-européennes comprenant le sanscrit, le zend, l'arménien, le grec, le latin, le lithuanien, l'ancien slave, le gothique et l'allemand», Paris, Imprimerie Imperiale MDCCC LXVI...

Dar moș Costache nu e un simplu și lacom colecționar de cărți. Alături de soția sa Eugenia, el a întreprins o stăruitoare și îndelungă osîrdie de cercetare științifică a vastului material pe care l-au strîns, dovedind o autentică vocație enciclopedică. Mai mult, ei înșiși și-au încercat puterile în ogorul cuvîntului scris, publicînd la Editura Junimea, în 1977, cartea, cu totul insolită, «Dămuiri dăneștene». Tulburătoare a «arheologie lingvistică» pe care au făcut-o cei doi autori sugerează, printre altele, dacă nu chiar în primul rînd, că limba nu numai se vorbește, ci și se țîește. Sînt lăsate spre pierire, ne spune moș Costache, și lucruri vechi ale stră-străbunilor noștri și vorbe curat românești pe care ne-am întemeiat ființa noastră fără seamăn. Pentru noi toți obîrșia lor ar trebui să singereze.... Singerează și fără să ne dea veste fiindcă tot mai puțini sînt cei care le mai stăpînesc tîlcul, și tot mai puțini cei care cearcă a le salva. Să nu se mai știe oare că o babă vorbind ori un dîmb aburînd — pe cînd el se pălește la soare — trag mult mai virtos peste brațul cîntarului dreptei aflări, de cîm încă gîndesc bună samă din cei ce chează pentru înțelepciune aduc talismanul ce-i scapă de grija păstrării în cap a măruntelor fleacuri, cu care școlarii smulg notele bune? Să nu pară a laudă mult călcătoare de haturi a ceea ce spunem dar vie oricine să vadă că nu sînt cîvinte în stare să poată — măcar și mai slab — zugrăvi tot ce numai că nu are glas de vorbit ici în casa pe care am înfrumusețat-o cu toate izvoadele de prin bătrîni bătrînilor, ca să rămiie drept zestre, din parte-ne, satului nostru Dănești pentru încredințare că, chiar din gemunile zorilor OMULUI, glia pe care noi ținem picioarele fu prefirată prin palme și degete...

Ies în noaptea de vară. Luna Dăneștiului se cuibărește în răsufierea dintre muri și galeria de viță. Nu mi-am luat rămas bun. Am să mă întorc, ar trebui să ne întorcăm cît mai mulți aici, într-o zi. Mă întreb cîte lucruri, cîte minuni de-ale obîrșiei va mai aduna moș Costache în această casă care seamănă cu un basm. Avem nevoie de basme și de asemenea oameni care să le aducă printre noi.

MIHAI OGRINJI

AVEM O CONȘTIINȚĂ ECOLOGICĂ ?

Am auzit de mai multe ori această întrebare. La colocvii științifice, în școli, în programele de manifestări ale caselor de cultură, chiar și pe stradă. Ne-am pus-o și noi de fiecare dată când ne-am întâlnit cu lipsa de respect a unora față de natură în mijlocul căreia trăiesc. Și-o pun, de bună seamă, numeroși locuitori ai planetei, întrucât impactul naturii cu acele presiuni care îi provoacă degradarea învelișului vegetal, alterarea ciclului geochimic, schimbarea bilanțului apei, a raporturilor biotice a luat în ultima vreme forme dintre cele mai îngrijorătoare.

A avea o conștiință ecologică înseamnă, mai presus de orice, a acționa în mod **conștient** pentru protejarea mediului ambiant, pentru menținerea, cu argumentele educației, a bunelor raporturi dintre om și natură. Când și din ce motiv se rupe acest echilibru?

Iată motivul pentru care am inițiat ancheta de față, repetind obsedanta întrebare din titlu în fața unor oameni de știință, cercetători și specialiști în domeniile ecologiei și biologiei: dr. **Marcian Bleahu**, dr. **Eugen Tereanu**, medicul șef al stațiunii Sovata, dr. **Ștefan Negrea**, de la Institutul de speologie «Emil Racoviță» — București și ing. **Constantin Bîndiu**, cercetător științific la Institutul de cercetări și amenajări silvice.

Ștefan Negrea: ÎNTR-ADEVĂR, FĂRĂ EDUCAȚIE NU SE POATE!

Diversitatea și abundența resurselor naturii îi fac pe mulți să creadă că omul nu va ajunge să le epuizeze niciodată; că, dacă totuși unele bogății — de pildă petrolul — sînt pe cale să se termine, cercetătorii vor găsi mereu soluții și totul va merge ca și pînă acum. Se uită însă că populația lumii crește în ritm tot mai accelerat, confortul societății moderne cere tot mai multe produse naturale, industrializarea necesită o exploatare tot mai epuizantă a surselor de materii prime, aducînd modificări profunde mediului înconjurător. Despăduririle și eroziunea solului, folosirea pesticidelor în tehnica agricolă, poluarea apelor cu deșeuri industriale, precum și alte intervenții ale omului modifică structura și dinamica biosferei. Dar, ceea ce trebuie să ne pună cel mai serios pe gînduri este faptul că toate aceste acțiuni provoacă distrugerea echilibrului natural format de-a lungul mileniilor, că ele cauzează modificări ireversibile, cu grave repercusiuni asupra viitorului societății umane. În unele regiuni ale Terrei deteriorarea echilibrului ecologic a dus la epuizarea resurselor de apă dulce și a solurilor, la dispariția a numeroase specii vegetale și animale; în schimb, s-au dezvoltat specii inferioare, mai ușor adaptabile la noile condiții, dar mai puțin folositoare, dacă nu chiar dăunătoare omului.

Viața trepidantă din marile aglomerări urbane a creat locuitorilor acestora nevoia acută de a petrece timpul liber în mijlocul naturii. Din nefericire, unele forme de turism, precum și comportamentul acelor indivizi lipsiți de orice urmă de conștiință, își pun amprenta nefastă asupra biosferei. De foarte multe ori, rănilor provocate naturii în acest mod nu se mai pot vindeca niciodată. S-a gîndit careva dintre cei ce au distrus podoba unei peșteri, ori s-a mulțumit doar cu «nevinovatul» obicei de a-și scrijeli numele sau de a-l picta cu vopsea ori cu fumul de la torțe pe pereți și concrețiuni, ce urmări au intervențiile lor nesăbuite? Dîmbovicioara este una dintre peșterile grav afectate de circulația turistică. Membrii unui cerc speologic au luat inițiativa — lăudabilă, dealtfel — de a o despovăra de «atențiile» turiștilor. Numai că «restaurarea», adică ștergerea semnaturilor, trebuia să fie, de fapt, o spălare zdravănă cu detergenți. Iată cum o intervenție în necunoștință de cauză poate să distrugă

Ancheta noastră ♦ Ancheta noastră ♦ Ancheta noastră ♦ Ancheta noastră

fragilul echilibru biologic al ecosistemului cavernicol și să declanșeze fenomene nedorite, ireversibile, care pot merge până la dispariția definitivă a faunei subterane. A spăla podeaua, pereții sau concrețiunile cu detergenți sau alte chimicale înseamnă, pentru viețuitoarele din interior, un lucru la fel de grav ca, de pildă, deversarea reziduurilor industriale în albia unui râu. Decât așa, mai bine să veghem să nu se adauge alte inscripții, cu alte cuvinte, să recurgem la o stăruitoare muncă de educație.

Influența crescândă a omului asupra biosferei trebuie conjugată cu o temeinică înțelegere a cauzelor care provoacă dezechilibrul ecosistemelor. Bunăstarea omenirii depinde de conservarea resurselor biosferei; ea este determinată la rândul ei de menținerea echilibrului dintre om și natură. Iată de ce este necesară elaborarea unui ansamblu complex de cunoștințe ecologice care să stea la baza educării maselor.

Problema ca atare a fost dezbătută pentru prima dată la «Conferința Națiunilor Unite asupra mediului înconjurător» desfășurată la Stockholm în anul 1972, reluată apoi în cadrul diferitelor reuniuni ale «Programului Națiunilor Unite pentru mediul înconjurător», la reuniunile «Programului om-biosferă», precum și la alte reuniuni internaționale. Este de reținut în special Conferința de la Belgrad din 1975 desfășurată sub auspiciile UNESCO, la care au participat specialiști din 64 de țări, precum și Conferința de la Tbilisi, ținută doi ani mai târziu.

Din aceste dezbateri a rezultat faptul că, fără participarea din convingere a fiecărei cetățean al planetei, indiferent de locul pe care îl ocupă în societate, la acțiunea de conservare a naturii și a menținerii în stare de sănătate a mediului înconjurător vor fi în zadar toate eforturile specialiștilor și guvernelor. Această largă contribuție va trebui privită ca o parte integrantă a educației generale, începută în școală și continuată cu generațiile următoare.

Dr. Eugen Țereanu: NUMAI PRINTR-O ATITUDINE CIVILIZATĂ

Nu de puține ori, prin actele noastre de fiecare zi, contribuim, cu sau fără știință, la poluarea mediului ambiant. A mediului în care trăim și care ne oferă toate condițiile pentru a ne menține într-o deplină stare de sănătate. A mediului în care nu trăim singuri, izolați, actele noastre lipsite de o elementară conștiință ecologică putând să influențeze starea de sănătate a celor din jur, fie că ne manifestăm în cadrul unor mari concentrări urbane, fie în perimetrul, uneori foarte restrâns, al unei stațiuni balneo-climatice. Cu atât mai grele sînt efectele nocive ale poluării în acest al doilea caz, cu cît știm că într-o stațiune, același lac, aceeași pădure, aceeași apă curgătoare suportă, pe parcursul unei lungi perioade din an, presiunea unui număr foarte mare de turiști. Sovata se numără printre stațiunile supuse unor solicitări permanente din partea vizitatorilor. Natura, oricîte măsuri de autoapărare și-ar lua, nu reușește singură să înlăture consecințele gesturilor nesăbuite ale oamenilor. Dacă într-un mare oraș poluarea se distinge cu ochiul liber, într-o stațiune ea poate sta ascunsă uneori, poate avea un efect întîrziat. Este știut că sistemul de ape pluviale dintr-o stațiune joacă un rol foarte important, care poate fi însă modificat de intervenția masivă a turiștilor. Să ne imaginăm cam cum se petrec lucrurile după un prînz «la iarbă verde» într-o pădure sau în preajma unui pîrîiaș cu apa cristalină. Dacă nu rămîn pe loc, în dreptul fiecărei «mese», resturile de mîncare sînt strînse și aruncate în pîriu, pentru că, de, «le ia apa și le duce la vale». La prima vedere, aspectul de necurătenie dispăre; obiectele aruncate (de obicei ușor alterabile) plutesc citeva zeci sau sute de metri, apoi se opresc după o meandru sau într-un loc deschis, devenind astfel o periculoasă sursă de infecție. Praful și murdăria pe care le îndepărtăm de pe autoturismul tras în mijlocul rîului dispar de asemenea fără urmă de la locul faptei, dar vor face curînd front comun cu microbii născuți din reziduurile alimentare, ajungînd astfel în lăcul în care facem baie de la sfîrșit de săptămînă. Din păcate, și aici vom da peste numeroși adepți ai crezului potrivit căruia natura vine ea și înlătură toate relele nevăzute, semănate de om, nesocotînd faptul că pentru satisfacerea unor necesități fiziologice le stau la dispoziție locuri anume amenajate, care nu poate fi în nici un caz apa lacului.

Exemplele date aici par a fi lipsite de efecte secundare prea mari, dar ele influențează puternic mediul ambiant al unei stațiuni balneo-climatice, cum spuneam, un mediu hotărîtor pentru menținerea factorilor de sănătate.

Cum putem face să dispară acest mod de comportament? Prin a începe să facem, toți cei ce ne simțim prieteni devotați ai naturii, o stăruitoare muncă de educație în rîndul maselor de turiști. Am dat prea puțină importanță educației gesturilor simple, ne-am adresat sporadic copiilor, primii în stare să învețe deprinderile igienice, nepoluante, scriem prea puțin în presă despre datoria noastră, a fiecăruia, de a iubi și respecta natura ca pe una dintre componentele esențiale ale vieții. Purtăm în noi răspunderea de a atrage atenția asupra pericolelor care pîndesc păstrarea nealterată a mediului de viață, de a atrage de partea noastră toți factorii educaționali capabili să acționeze cu eficiență în acest sens. Educația sanitară cu efect profilactic se înscrie printre preceptele cele mai riguroase ale medicinei omului sănătos.

Dr. Marcian Bleahu: NU-MI VOI ASCUNDE ÎNGRIJORAREA

În foarte multe cazuri conștiința ecologică față de peisajul turistic a încetat să mai existe. Atît la nivelul individului, în speță al turistului, cît și al factorilor, organizațiilor, care ar trebui să poarte de grijă acestor locuri. Este de ajuns să vedem cum arată spațiile din jurul cabanelor, popasurilor turistice, pădurilor de agrement, refugiiilor pentru parcare de pe șosele după o zi de duminică, pentru a trage concluzii dintre cele mai critice despre lipsa celei mai elementare conștiințe ecologice a unei părți foarte însemnate a turiștilor. De bună seamă, negrija față de curățenie trebuie combătută cu toată fermitatea pretutindeni unde se manifestă — și pe stradă și în stațiile mijloacelor de transport în comun, și printre blocurile de locuințe, și în trenuri sau gări —, dar parcă niciunde ea nu impune, o atitudine mai fermă de condamnare din partea opiniei publice, decît în templul sacru al naturii. Din păcate, această stare se continuă în atitudinea publică: nu există nici o autoritate care să aibă în

grijă golirea coșurilor de gunoi din locurile cu destinație turistică, de evacuarea sau de distrugerea resturilor menajere, ambalajelor alimentare etc. de la cabanele turistice. La Padiș, cabanierul avea grijă să adune toate aceste resturi și să le arunce undeva mai sus, într-un fel de ravenă; în timpul ploilor, apa, folosită de pionierii din tabăra de corturi trecea peste toate cutiile de conserve și celelalte deșeuri depozitate acolo. Nici măcar la Stîna de Vale, socotită stațiune turistică de prim ordin, nu exista un serviciu organizat pentru ridicarea și distrugerea gunoaielor.

Pentru că am amintit tabăra de corturi din munții Apuseni vreau să semnez două aspecte (nici pe departe localizate doar aici) care țin de educația... educatorilor. Primul se manifestă în prima zi de tabără, când copiii sînt învățați ca după instalarea cortului să sape un șanțuleț în jurul lui, pe unde să se scurgă apa de ploaie. Ei bine, nimic nu este în stare să distrugă mai cu temei peisajul decît acest șanț pentru că acolo, continuitatea păturii de sol și de iarbă este ruptă și nu se va mai reface decît cu mare greutate. În Padiș aceste pătrate, dreptunghiuri și cercuri — mărturia corturilor pe care le-a găzduit — se înmulțesc de la un an la altul. Cel de al doilea exemplu se produce de obicei la încheierea șederii pe munte, cînd se organizează celebrul foc de tabără. N-am înțeles niciodată de ce pionierii nu fac niciodată focul de tabără în același loc unde l-au făcut și cei de dinaintea lor, ci totdeauna alături. Dacă un șanț se poate reface în zece ani, urmele unui foc de tabără nu se șterg nici în douăzeci. Trebuie să punem capăt unor astfel de practici, să le combatem cu fermitate, să le prelucrăm în primul rînd cu profesorii răspunzători de educarea ecologică a copiilor. Aceste minunate expediții ale «Cutezătorilor» nu-și pot atinge scopul pe deplin decît dacă au în fruntea lor cadre didactice bine instruite, capabile să îndrume spre turism primii pași ai celor mici, să le cultive sentimentul de respect pe care-l datorează naturii. Aceași atitudine trebuie să se manifeste în toate împrejurările, cu orice categorii de participanți la excursii, fie ei tineri sau vîrstnici, pentru a impune prin puterea exemplului, printr-o stăruitoare muncă educativă sau prin aplicarea fermă a unor legi întocmite în acest scop, un comportament unic în raporturile oamenilor cu mediul lor ambiant. Am asistat nu demult la un colocviu despre ocrotirea mediului ambiant unde unul dintre participanți s-a plîns că nu avem suficiente legi pentru acest domeniu atît de vast al naturii. I s-a amintit că există patrusprezece legi care guvernează starea solului, a apelor și a aerului, dar că probabil ar mai fi nevoie de încă una care să le facă obligatorii pentru toată lumea. Avem legi pentru păstrarea în stare bună a cadrului nostru de viață cum puține țări de pe glob le au, dar nu sîntem consecvenți în aplicarea lor. De cîte ori ați văzut un vizitator amendat (conform legii!) de către un reprezentant al ordinii publice, pentru că a rupt niște flori, declarate monumente ale naturii sau o stalactită dintr-o peșteră ori că a făcut focul într-o pădure unde lucrul acesta era interzis?! Tentativele făcute de a da în judecată astfel de infractori s-au oprit la indiferența tribunalelor locale. În cazul acesta, strădania de a forma o conștiință ecologică trebuie îndreptată mai întîi asupra celor ce răspund, la nivelul comunelor, orașelor, și județelor, de aplicarea întocmai a respectivelor legi, de a-i lămuri că sînt datori să vegheze cu aceeași intransigență și asupra patrimoniului natural al țării noastre.

Categorii tot mai largi de turiști și-au adaptat, după exemplul celor cu experiență, echipamentul și materialele cu care pornesc în excursiile montane, folosesc cortul, sacul de dormit, salteaua pneumatică. Mă întreb: dacă se pot achiziționa cu relativă ușurință aceste facilități de viață, de ce pare uneori atît de dificilă însușirea unor precepte morale?

Ing. Constantin Bîndiu: TRADIȚIILE — IZVOR DE ÎNVĂȚĂMINTE

Dacă ne referim la trecut, răspunsul meu nu poate fi decît afirmativ. Poporul nostru are străvechi tradiții în cunoașterea și stăpînirea tainelor naturii: făcînd agricultură de milenii pe pămîntul acesta, el s-a confruntat de la început cu adversitățile pămîntului, ale ploilor și vînturilor, ale secetelor și zăpezilor, le-a învins de fiecare dată, acumulînd mereu cunoștințe noi pe care nu le-a luat de-a gata de niciunde pentru că a fost aici de la începutul începuturilor. Țăranul român s-a născut odată cu pămîntul pe care s-au născut strămoșii lui, a fost martor și părtaș la sporirea rodniciei cîmpului și la înobilirea pădurilor. Acum șase mii de ani, cînd aici se făcea o agricultură temeinică, respectîndu-se întocmai legile aratului, semănatului și culesului, sub ochii lui a pătruns, venind din nord-vest dinspre Atlantic, fagul. A înaintat lent în covorul vegetal, separînd două specii care fuseseră pînă atunci surori: coniferele — îndeosebi molidul — și stejarii. Molidisurile au fost împinse către golurile alpine, iar stejărișurile, lăsate la cîmpie. Și fagul și bradul s-au așternut doar pînă la malul Nistrului; mai departe n-au vroit să mai înalțe pădure.

De ce spun că poporul nostru a trebuit să pătrundă singur toate tainele naturii? Întrucît aceasta era esențiala lui condiție de existență: el trebuia să cunoască, pe lîngă agricultura propriuzisă, meteorologia, pedologia, zootehnia, pomicultura; să aibă noțiuni de biologie și din alte ramuri ale științei pe care le aplica, e drept, empiric, rudimentar. Trebuia însă să le știe bine, altfel n-ar fi rezistat pe aceste locuri. Că le-a cunoscut cu temeinicie face dovadă faptul că a rămas aici și că solul patriei noastre nu a ajuns pînă la noi degradat, nu a suferit transformări ireversibile, așa cum s-a întîmplat în alte arii geografice. El a înțeles dintr-un început că trebuie să păstreze capacitatea productivă a gleei și să respecte anumite legi. A știut să-și apere pămîntul de ploi și torenți; acolo unde putea să apară primejdia, unde cursurile de apă amenințau să iasă din matcă și să spele solurile, el a plantat pe maluri frasin, paltin, tei, stejar, plop și mai tîrziu, după ce a fost adus din America, salcîm. A fost doritor să-și creeze o ambianță a lui, nu numai pe ogorul pe care l-a lucrat întotdeauna cu chibzuință, ci și acasă, în gospodărie. Țăranul român nu și-a lăsat ograda goală, lipsită de vegetație și arbori, de flori. Spre deosebire de așezările altor popoare și naționalități, satul românesc își apare mai întîi, dacă-l privești de departe, ca o pădure deasă. De fapt, satul este adeseori continuarea pădurii cu livada, aceasta, la rîndul ei se continuă cu grădina, iar grădina pregătește intrarea în casă. Cînd și-a clădit casa, gospodarul a știut să-și aleagă cu știință de constructor, materialele. El nu taie orice brad pentru a-și ciopli stîlpii, orice arbore pentru

a-l așterne la temelia casei, a-și face șindriila sau dranița. Așa cum l-a conceput și l-a creat, satul este, în conștiința țărânului român, vatra care a adăpostit copilăria omenirii, locul în care s-a regăsit totdeauna pe sine. Țăranul nostru a crescut odată cu vatra lui, a trăit și s-a legat de ea pe vecie, a înțeles sensurile acestor legături.

Ce avem de făcut astăzi pentru a continua străvechile tradiții ecologice ale poporului nostru? Problemele care ne stau în față sînt deosebit de complexe și de dificile. La un simpozion organizat la Cluj-Napoca în primăvara anului 1982 s-a subliniat necesitatea de a conserva nu numai o vegetație extrem de bogată, în cadrul unor parcuri naturale ci, odată cu ea, tot ce cuprind, pe suprafețe mari aceste ecosisteme. Cu alte cuvinte, să rezervăm zone geografice mai largi, în care să fie incluse așezări umane cu gospodării, locuințe, construcții anexe, porți, folclor, port popular. Eu aș adăuga la pledoaria pentru rezervarea unor zone etno-folclorice încă una, care ar susține aplicarea aceluiași regim și în cazul cîtorva zone — să le numim tot rezervații — agricole. A face acest lucru înseamnă nu numai a rezerva o formă arhaică de lucru în una dintre ocupațiile tradiționale ale țărânului; mai înseamnă posibilitatea de a menține variabilitatea și zestrea genetică a agriculturii noastre. De cîteva decenii, agricultura îngustează mereu baza genetică a plantelor cultivate. Continuînd astfel, vom ajunge cu timpul la o variabilitate redusă, ceea ce va însemna o rezistență slabă la adversități și un real factor de risc. Lucrurile stau în acest mod în foarte multe țări, ridicînd probleme la scară mondială, fapt ce l-a determinat pe Conors să scrie în celebra sa carte «Cercul care se închide» că în agricultura practică astăzi deșeurile ale activității agro-industriale sînt îndreptate pe o cale liniară, ele nu se mai întorc în locul de unde au plecat, ci sînt deversate în alte medii, pe care le poluează. Iată motivul pentru care sînt de părere că ar fi bine să ne creăm anumite zone în care să ne păstrăm structurile genetice tradiționale. Dar, aici, un cuvînt greu de spus îl vor avea agronomii. Ei pot veni cu propuneri deosebit de interesante, și, desigur, de competente.

De data aceasta nu vom trage nici o concluzie. Răspunsurile date de interlocutorii noștri constituie suficiente teme de meditație în care concluziile se impun de la sine. A sosit momentul să considerăm ecologia drept o materie de învățămînt. Nu numai pentru elevi și studenți, ci pentru toți cetățenii țării. A avea o conștiință ecologică înseamnă, în primul rînd, a acționa în mod conștient pentru menținerea în stare de desăvîrșită curățenia a solului, apelor și atmosferei patriei noastre. Ancheta de față este un apel adresat tuturor celor ce înțelegînd acest imperativ al epocii, se simt angajați pentru transpunerea lui în viață.

NICOLAE DOCSĂNESCU

ANIMALE ȘI PĂSĂRI RARE OCROTITE ÎN ROMÂNIA

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1	A	C	V	I	L	E	▼	C	O	R	B	I
2	S	A	I	G	A	▼	▼	▼	▼	▼	▼	▼
3	E	L	A	N	▼	B	O	V	▼	A	O	S
4	▼	I	B	L	S	I	▼	F	E	T	A	▼
5	S	F	I	E	T	▼	A	I	G	▼	S	B
6	P	A	L	▼	E	G	S	▼	R	A	T	A
7	U	R	▼	D	R	O	P	L	E	▼	E	B
8	R	▼	L	O	S	T	R	I	T	A	▼	I
9	C	E	R	B	▼	C	E	▼	A	C	A	T
10	A	V	▼	O	D	A	T	A	▼	E	R	A
11	C	A	P	R	A	N	E	A	G	R	A	▼
12	I	▼	R	I	S	I	▼	B	R	E	B	I

ORIZONTAL: 1) Mari păsări răpitoare... — ... și altele semirăpitoare, de pe lista celor ocrotite. 2) Antilopa stepeilor ponto-caspice... — ..., specie de bovid sălbatic... 3) ...mare mamifer rumegător — ...și «...sur», strămoșul vitelor mari, cornute, care fiind vinat fără socoteală, a dispărut de pe meleagurile noastre în ultimele secole — «Asociația oamenilor de știință» din R. S. România (siglă). 4) Păsări din familia Palataleidae, ai căror reprezentanți din

țara noastră, **lopătarii**, fiind foarte rari, se bucură de ocrotirea deplină a legii — Varietate de brînză din Grecia. 5) Sfios (înv.) — «**Capră**» — Din Sibiu! 6) Palid (poetic — Emilio Gino Segrè — «...cu **Boraz alb**» specie din ordinul Anseriformes, care, nemaigăsind condiții de cuibărit în interiorul țării, clocește relativ rar la noi, în special în Delta Dunării și la malul unor lacuri dobrogene. 7) Bou sălbatic — Mare pasăre de stepă — Eugen Barbu. 8) Una din podoabele riurilor de munte, pe cale de dispariție. 9) «...**lopătari**», mamifer rumegător aclimatizat în țara noastră — Ceai! — Sălcim (reg.). 10) Alexandru Vlahuță — Cîndva — Epocă. 11) Stăpîna a piscurilor stîncioase ale Carpaților (2 cuvinte). 12) «**Pantera Carpaților**», care a fost pusă sub ocrotire încă din 1935 (pl.) — Animale înrudite cu castorul, care, din cauza vînzării excesive, au dispărut pe la începutul sec. 19.

VERTICAL: 1) Așa (reg.) — Pasăre migratoare, înrudită cu dropia. 2) Două specii de păsări migratoare, (alb și roșu), din familia rațelor, care cuibăresc în lacurile Razelm și Sinoe. — Pisc în Carpații Orientali, situat către poalele nordice ale masivului Rarău (alt.: 1 009 m). 3) Capabil să trăiască — Liviu Rebreanu — Vestitorii primăverii! 4) Slănină proaspătă fiartă înfundat (S. Mold.) — A ucide din zbor. 5) Către — Neclar — Decaster (simbol). 6) Trofeu de bizon! — Podoaba cea mai de preț a pădurilor de conifere, dintre păsările pădurilor de munte (pl.). 7) Conținut în ozon! — Specie endemică de pești, pe cale de dispariție, descoperită în 1957 într-o zonă restrînsă din riul Argeș și în Vislan. 8) Păsări răpitoare de noapte, din familia bufnițelor — Obiecte de artizanat — Pseudonim al prof. Alexandru A. Bădărau. 9) Este direct în problema ocrotirii mediului — Gen de păsări migratoare de baltă — George Ranetti. 10) Altă ortografie pentru Rabat, capitala Marocului — Alt nume dat vulturilor. 11) «...țestoase», altă categorie de animale ocrotite, devenite în ultimii 30 de ani din ce în ce mai rare — Cal pursinghe oriental. 12) Termen sportiv (egalitate) — Alt nume dat pelicanului comun.

Dr. NICOLAE ANDREI

NATURA ȘI EROZIUNEA UMANĂ

Este greu de precizat dacă această binecuvântată planetă care este Terra și care face parte din acest imens conglomerat de aproximativ 150 miliarde de stele, alcătuind galaxia noastră, atât de poetic numită Calea Lactee este, într-adevăr, cea mai binecuvântată dintre toate.

Teoretic, condiții propice pentru ecloziunea vieții pot să existe și în alte locuri din acest infinit univers și, ca atare, posibilitatea existenței și a altor civilizații, nu trebuie contestată. Dar, cu toate acestea, deocamdată, știu numai de miracolul apariției și perpetuării vieții pe planeta noastră.

Terra totalizează, după cum știm, o suprafață de aproximativ 510.101.000 km², dintre care 28,7, la sută revin suprafeței uscatului, iar 71,3 la sută mărilor și oceanelor. Din acest motiv, nu întâmplător, primii oameni care au putut să o contemple de la distanțe cosmice, — cosmonauții — au denumit-o «planeta albastră» și tot după cum știm, Terra evoluează pe orbita sa, la o distanță convenabilă de circa 150 milioane de kilometri de furnalul solar, ceea ce condiționează temperaturi propice dezvoltării vieții.

Dar, numai cu pământ, apă și temperaturi convenabile civilizația noastră nu s-ar fi putut dezvolta, dacă n-ar fi existat și atmosfera. Or, pământul este înconjurat, după cum știm, de un asemenea înveliș aerian, gros de aproximativ 3000 km., înveliș care, pe de o parte, permite propagarea spre pământ a circa 3/4 din radiația solară și, pe de alta, reține în același timp pe aceea a pământului, contribuind pe această cale la mărirea cantității generale de căldură, atât de necesară dezvoltării proceselor naturale de la suprafața sa. Atmosfera, și acesta este lucrul cel mai important, facilitează acest proces fundamental al vieții care este respirația. Viața este, după cum știm, posibilă atât în marile abisuri oceanice, unde presiunii atmosferice i se adaugă și aceea a apei, ca și în condițiuni de rarefiere a aerului, cum se întâmplă în straturile superioare ale atmosferei. Vulturii de exemplu, pot trăi și la înălțimi de 5 000 m., acvilele pînă la 7 000 m., stâncuțele de munte pînă la 8 000 m., condorii pînă la 9 000 m., iar diverșii microbi și bacterii chiar la înălțimi incomparabili mai mari.

După cum vedem, litosfera, respectiv partea solidă a scoarței terestre, hidrosfera și atmosfera alcătuiesc, în condițiile unui plasament convenabil față de furnalul solar, un binecuvântat mediu natural de existență, care a facilitat ecloziunea acestei substanțe cenușii a materiei care este biosfera. Pe bună dreptate, Baudelaire, identifică acest mediu cu un autentic «templu cu stilpi vii». Oamenii, animalele și plantele sînt, așadar, colocatari ai acestui mediu, și acestei locuințe care este Natura, alcătuind cu toții o strînsă comunitate de viață. «Om — după cum precizează biologul Jean Dorst — exceptînd personalitatea sa spirituală—nu este decît o specie printre multe altele cu care formează o comunitate vie, guvernată de legi, pe care nici unul din elementele acestei comunități — nici chiar cel înzestrat cu rațiune — nu are

dreptul să le încalce. Dimpotrivă, tocmai din cauza înzestrării sale, omului îi revine sarcina de a se ocupa de administrarea și gospodărirea acestei locuințe. Or, același om, ignorînd, subapreciînd sau minimalizînd legile de care este vorba mai sus, a influențat adeseori negativ, și uneori într-o manieră considerabilă, mediul natural de existență, fie pe calea defrișării pădurilor, a vînațiilor excesive, a creării condițiilor eroziunii solului, fie pe aceea a diverselor poluării sau a diverselor transformări a biotipurilor originale».

Există o permanentă eroziune umană în ceea ce privește mediul natural de existență, care își face permanent simțită prezența, acționînd într-o multitudine de forme și ipostaze. Dacă ar fi să dăm cel mai banal exemplu, n-ar fi decît să vă împrăștiăm memoria cu aspectul diverselor păduri, a diverselor crînguri și dumbrăvi, a diverselor poieni și pașți, așa cum arată ele după ce au suportat agresiunea umană a exodului sfîrșitului de săptămînă. **Eroziunea umană, împreună cu alți factori, își lasă din plin amprenta asupra cadrului natural de existență,** influențînd în anume situații, într-o manieră mai mult sau mai puțin gravă, echilibrul ecologic.

Un exemplu destul de edificator pentru sublinierea consecințelor nefaste a ceea ce înseamnă perturbarea

echilibrului biologic ne este furnizat de drama așa-numitei «Marea Barieră». După cum știm, această formațiune naturală, alcătuită din recifi coraliformi dublează și, implicit protejează litoralul de nord-est al continentului australian, pe o întindere de aproximativ 2300 km. Pitoarele atoluri ce țin de această formațiune, sînt pur și simplu asaltate de turiști, sau de cei ce își petrec în aceste locuri week-end-ul, fie pentru frumusețea lor, fie mai ales pentru exploatarea posibilității vînașiei tritonilor, a acestor moluște gasteropode, purtătoare a unor foarte căutate și decorative cochilii, vietăți acvatice, care își au pe aceste meleaguri un mediu absolut ideal de existență. Tocmai în scopul acestei vînașii, plină de satisfacții sportive, și mai ales materiale, mii de amatori ai pescuitului subacvatic, înarmați cu lămpi electrice și cu perfecționate harpoane, mișună pur și simplu printre lagunele și canalele cu apă azurie ce circumscriu aceste atoluri. Din nefericire însă, împușcarea tritonilor a facilitat invazia unei specii de stele de mare, care devorează cu aviditate corali, creînd astfel breșe în atoli și, facilitînd, pe această cale, acțiunea nocivă a unei alte eroziuni — aceea a valurilor oceanului — asupra uscatului, a țărnișelor și plajelor. Exemple de acest fel pîd în fața noastră.

Domeniul în care omul a exercitat cele mai impresionante efecte erozive este însă acela al solului și al pădurilor. Această bogăție naturală care este solul, și care se formează la nivelul de contact dintre litosferă, atmosferă și biosferă, reprezintă sursa fundamentală de existență, el cuprinzînd aproape toate substanțele care ne sînt necesare pentru hrană, cît și majoritatea materiilor prime de care ne servim pentru a ne produce îmbrăcăminte și obiecte uzuale. Solul este supus permanent și în mod firesc unui proces de eroziune naturală, proces generat și întreținut de vînturi și ploii. Acest proces este însă lent. Paralel cu eroziunea naturală, acționează însă o eroziune rapidă, mult mai pustiitoare: eroziune accelerată, generată și întreținută de om; ea constă din gospodărirea necorespunzătoare a solului, din exploatarea sa excesivă, din defrișarea pădurilor și din pășunatul excesiv. Hugh Hammond Bennett, unul dintre șefii Serviciului pentru ocrotirea solului din S.U.A., aprecia că suprafața pămînturilor cultivate ruinate sau serios sărăcite de-a lungul celor 150 de ani de istorie a acestei țări, se ridică la nu mai puțin de 114 milioane hectare cultivabile, în timp ce, pe o altă suprafață de 313 milioane hectare, eroziunea accelerată a îndepărtat o mare parte din pămînturile super-

ficiale care constituiau terenul arabil.

Asaltul asupra habitatelor naturale efectuat de către om s-a soldat cu accelerarea eroziunii, deoarece acestea au o rezistență cu mult mai mare în fața devitalizării solului decît habitatele modificate. Pădurea cu subarborul ei reprezintă, indiscutabil, cel mai eficient protector al pămînturilor, datorită atît puternicului sistem radical al arborilor mari, cît și țesăturii fine de rădăcini, ținînd de plantele erbacee. Din anumite puncte de vedere, pentru că pădurea reține apa ploilor, împiedicînd șiroirea lor și, implicit, eroziunea pămînturilor în vecinătate, ea poate fi comparată, și pe bună dreptate, cu un autentic lac de acumulare, cu un lac de baraj. Cercetările lui Furon din 1947 au demonstrat că un metru pătrat de mușchi, din acela care se găsește din abundență în păduri, și care cîntărește în stare normală doar 1 kg reține după o ploaie puternică nu mai puțin de 5 kg de apă. Este de presupus, deci, prin prisma acestor cercetări, că covorul verde al mușchilor unei păduri de 10 000 hectare, va reține în jur de 500 000 metri cubi de apă. Alte cercetări efectuate în Ohio, SUA, ne-au demonstrat că, pentru a putea îndepărta straturile superficiale ale unui sol aluvial, pînă la o adîncime de 20 cm., apelor de șiroaie le-ar trebui 174 000 de ani dacă solul este împădurit, 29 000 dacă este vorba despre o pășune, 100 de ani dacă cultivarea pămîntului se face în mod rațional, printr-o rotație chibzuită a culturilor și numai 15 în cazul unei monoculturi de porumb. Pe de altă parte, cercetări pedologice efectuate în Congo au reliefat faptul că înlăturarea unui strat gros de 15 cm. de sol cultivabil se face cînd există o mantie protectoare forestieră în 10 000 de ani în condițiile existenței unei pășuni, și între 28—100 ani în condițiile unei culturi de bumbac. Dacă aceste cercetări ne arată condițiile în care straturile cultivabile se pot împușca, altele ne arată condițiile și mai impresionante, în care aceste straturi se pot reface. Este demonstrat că, pentru formarea unei păduri de sol cu o grosime de numai 3 cm., este nevoie de 300—1 000 de ani, ceea ce înseamnă că pentru formarea unui strat de cca. 20 cm. grosime — strat care de fapt constituie ceea ce cunoaștem sub numele de strat arabil — sînt necesari 2 000—7 000 ani.

Presiunea demografică pe de o parte, ca și căutarea de noi pămînturi arabile, care să le înlocuiască pe cele devenite sterpe, pe de altă parte, stau la originea asaltului asupra învelișului forestier al Terrei. Tehnica modernă, care a făcut posibilă înlocuirea toporului, a facilitat enorm acest asalt. În USA, suprafața împădurită era, la începutul secolului trecut, de circa 365 milioane hectare și era acoperită cu arbori aparținînd unui număr de peste 1 100 varietăți. În zilele noastre nu au mai rămas decît 18 milioane hectare împădurite, cu numai 262 de varietăți. Spania a fost și ea cîndva o imensă pădure, pentru că, în zilele noastre, această țară să ne ofere un spectacol arid și neospitalier, din punct de vedere al peisajului. La ora actuală numai 1/8 din teritoriul țării este împădurit. O situație asemănătoare înțelîm și în altă țară mediteraneană — Grecia — a cărei suprafață împădurită era cîndva de 65 la sută, pentru ca astăzi să fie doar de 15 la sută, din care numai 4 la sută sînt păduri productive. Nu întîmplător, Lamartine, în celebra sa «Călătorie în Orient», scrisă în 1835, avea să precizeze următoarele: «Acest pămînt al Greciei nu mai este decît lîngoliul unui popor și seamănă cu un vechi mormînt din care s-au scos osemintele și ale cărui pietre au fost chiar împrăștiate și înegrite de trecerea veacurilor». Și mai plastic, pe aceeași temă s-a exprimat Platon, în celebrele sale Dialoguri (Cristias III), cu multe secole mai înainte: «Pămîntul nostru a rămas față de ceea ce a fost, ca scheletul unui corp descărnat de boală. Părțile grase și moi s-au scurs de jur-împrejur, și nu a mai rămas decît scheletul dezgolit al ținutului».

Gravură în lemn din anul 1871 reprezentînd masacrarea bizonilor de către călătorii unui tren al Societății «Kansas Pacific Railroad»

Drama despăduririi pământurilor Terrei este încă în plină desfășurare, cel puțin pe anumite arii, din moment ce încă 2/3 din omenire utilizează lemnul pentru prepararea alimentelor și 75 la sută din populația latino-americană nu dispune de alt combustibil în afara lemnului. Nu este însă vorba numai de aceste necesități primare, fundamentale, care sînt gătite și încălzite. În aceeași măsură, lemnul este necesar pentru dezvoltarea culturii în general, pentru generalizarea ei. În acest sens, s-a calculat, de exemplu, că **un mare cotidian are nevoie anual, de masa lemnoasă furnizată de o suprafață de 400 hectare.**

În Nigeria, dispar anual circa 250 000 ha pădure, pentru a se face loc plantațiilor și care în curînd vor fi pustiite de către fenomenul eroziunii. Shantz preciza undeva,

Pădure incendiată în scopul obținerii de noi terenuri agricole (Mexic)

încă cu trei decenii în urmă, că, după calculele sale, pădurile africane s-au redus cu două treimi, în timp ce alți cercetători din zilele noastre susțin că, dacă nu se vor lua măsuri corespunzătoare, **pădurea virgină tropicală, riscă să dispară chiar în cursul vieții generației următoare.**

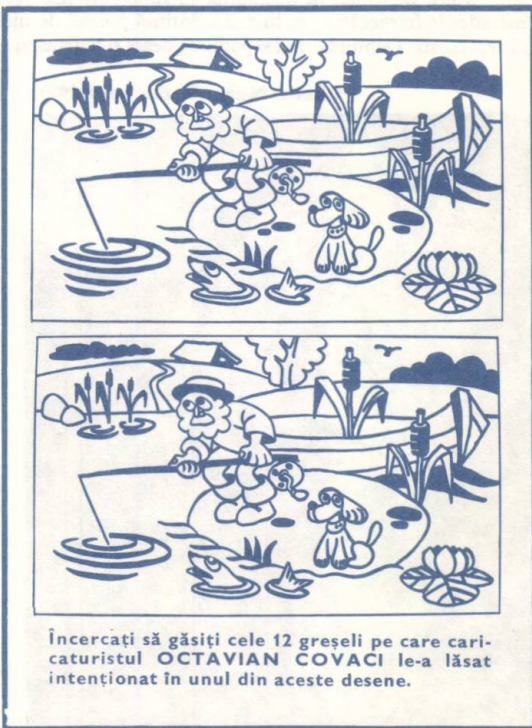
Mai trebuie precizat oare faptul, că pentru a obține noi terenuri pentru culturi, pentru îmbunătățirea pășunilor și pentru intensificarea vînatului, oamenii se servesc de focuri aprinse, în mod intenționat, așa cum este situația cu această practică milenară, **pădurea virgină tropicală, riscă să dispară chiar în cursul vieții generației următoare.**

Mai trebuie precizat oare faptul, că pentru a obține noi terenuri pentru culturi, pentru îmbunătățirea pășunilor și pentru intensificarea vînatului, oamenii se servesc de focuri aprinse, în mod intenționat, așa cum este situația cu această practică milenară, încă în curs de desfășurare și care este incendierea brusei. Acest proces, după cum specifică Fraser și Darling, apare ca un adevărat nonsens, cu totul artificial. «Totul se petrece ca și cum natura s-ar strădui să producă substanță vegetală, pe care omul o distruge înainte ca aceasta să se fi putut realmente integra în ecosistem». Eroziunea umană s-a exercitat însă și asupra munților, priviți ca receptori și acumulatori de apă, facilitînd pe această cale eroziunea solului. Iată ce spune biologul Jean Dorst în această privință: «Civilizațiile se nasc și se prosperă într-un anumit sens ca rezultat al unei fericite valorificări a resurselor hidrice. Dacă ne amintim de exemplele marilor civilizații din Orientul Apropiat, constatăm că ele s-au născut la marginea deșerturilor, devenite fecunde, grație acțiunii omului și stăpînirii de către acesta a apelor ce izvorăsc din munți învecinați. Ruinarea civilizațiilor a fost în mare parte determinată de eroziunea munților, care au încetat de a mai funcționa ca receptori și acumulatori hidraulici. Urmele marilor orașe din Asia apuseană și din nordul Africii ne sugerează, în mod convingător, acest fenomen: exemple asemănătoare găsim în Asia răsăriteană, precum și în America Centrală și Meridională».

În mod deliberat nu vorbim despre deteriorarea me-

diului natural de existență pe calea diverselor poluări, pe calea abuzului de erbicide, insecticide și furnicide, pe calea împușcării speciilor prin vînătoare sau dezechilibrări ecologice, deoarece aceste aspecte sînt în general cunoscute publicului larg. **Așadar, biogenosfera, respectiv această plămădă a Terrei, în structurile căreia apare și se perpetuează viața, în infinitele ei morfologii și funcționalități, cu toate cele 4 straturi ale sale — litosfera, hidrosfera, atmosfera și biosfera — apare în parte amenințată, ca urmare a continuei eroziuni umane.** Aceași biogenosferă reprezintă însă, după cum vedem, o formațiune naturală complexă, toate elementele sale constitutive condiționîndu-se reciproc și contribuind pe această cale la menținerea stării de echilibru. Nu un singur element constituent ne poate garanta acest echilibru, ci toate împreună. Totul se întîmplă exact ca în cazul setei, care nu este condiționată exclusiv de absența apei din alimentație, cum am fi înclinați a crede la prima vedere, ci și de prezența vînturilor de temperatură etc. Pînă și ambianța sonică influențează setea, sunetele înalte intensificînd-o, iar cele joase, dimpotrivă, atenuînd-o. Iată rațiunea pentru care sîntem cu toții martorii unei vii mișcări de idei pe marginea ocrotirii naturii în numele căreia au loc manifestări științifice și consfătuiri interstatale la toate nivelele, în numele cărora se creează legiuri menite să o protejuească. Iată rațiunea pentru care **sîntem cu toții martorii creării unei autentice stări de spirit, a unei autentice conștiințe ecologice în rîndul omenilor.** În acest sens se tinde ca ecologia să devină o știință cu caracter absolut general, care să faciliteze și să ghideze toate celelalte științe. **Ecologia tinde să devină în secolul nostru și probabil și în cel viitor, ceea ce a fost latina în evul mediu. Această nouă știință tinde astfel să devină busola omului modern.**

Dr. A. PERCEK

Încercați să găsiți cele 12 greșeli pe care caricaturistul OCTAVIAN COVACI le-a lăsat intenționat în unul din aceste desene.

VIITORUL PARC NAȚIONAL CHEILE NEREI-BEUȘNIȚA

Parcul Cheile Nerei-Beușnița va cuprinde în final cinci rezervații integrale. Cea mai importantă din ele este rezervația care dă numele întregului parc. A fost creată acum mai bine de un deceniu și are rolul de a ocroti Cheile Nerei în întregime, inclusiv o zonă tampon în jurul lor. Se pune astfel sub protecție peisajul neasemuit de frumos al celor mai lungi chei din România, cu valoarea lor deosebită sub aspect floristic, faunistic și speologic. Această rezervație urmează să se extindă puțin spre sud-est, nord și, îndeosebi, în partea centrală, pentru a cuprinde întreaga zonă de la est la riul Beu. Șusara, a doua rezervație a parcului, este o vale sălbatică din apropierea Sascăi Montane, cu versanții calcaroși abrupti, acoperiți de o vegetație de liliac, frasin și numeroși arbori viguroși de tisă. Rezervația munților Simion și Rol din apropierea Oraviței, cu vegetație aproape nealterată, va cuprinde întregul masiv calcaros. Parcul va mai conține rezervația Bigăr din Cheile Minișului, inclusiv pitorescul izbul cu același nume, și zona calcaroasă învecinată Lisovacea pentru arboretele de brad și molid plantate, dar foarte frumoase. Cele cinci rezervații ale parcului vor totaliza 2721 hectare, dintre care 1564 hectare arborete de protecție absolută a solului, restul urmînd zona tampon (26.458 ha) alcătuită din pădurile exploatabile, izlazuri și pășuni. La apus și răsărit va exista cîte o zonă de preparc, alcătuită în mare parte din terenurile agricole ale comunelor învecinate. Cu alte cuvinte, viitorul parc va cuprinde o bună parte din sudul munților Aninei și o mică parte din nordul munților Locvei. Sînt munți calcaroși de altitudine medie (vîrfurile cel mai înalt atinge 1160 m) aparținînd celei mai extinse zone calcaroase ale țării. Așa se explică prezența numeroaselor doline, chei, izvoare carstice și peșteri. Vedeta numărul unu a parcului rămîne, de departe, Nera. Născută ca pîrîu cristalin pe platoul golaș al munților Semenici și devenită în depresiunea Bozovici un rîu leneș și milos de cîmpie, nimeni n-ar putea bănuîi vigoarea apelor sale. După Șopotu Nou, la 200 metri altitudine, întîlnind impunătoarea masă de calcare mezozoică a zonei Reșița-Moldova Nouă, Nera își schimbă brusc direcția, cotește spre nord-vest și, ajunsă la o nouă tinerete, își ferăstruiește cu vigoare pe o lungime de peste 18 kilometri un defileu îngust. În ciuda unei energii de relief nu prea accentuată, cheile sîpate de acest rîu sînt de o măreție și un farmec fără seamăn. Ele întrunesc sălbăticia Cheilor Carășului, grandoarea Cheilor Bicazului și gingășia Cheilor Turzii. Strecurîndu-se meandru după meandru printre cîrșii și cleanțuri semețe cu vîrfuri pînă la 400—650 metri, Nera și-a rostuit cheile: o adevărată chemare lansată iubitorului de drumeție, de liniște și de frumos. Este drept că ele nu oferă pe alocuri nici un drum confortabil și uneori nici măcar o potecă drumeților temerari care străbat colțul acesta de țară de o aspră măreție. Călea trebuie uneori dibuită prin hățîșul de pădure în care «șerpîi» încolăciți ai lianelor întretes parcă năvodul care să-l rețină pe călător. Abrupturile calcaroase înalte, cu frunțile zimțuite și cu piciorul înecat în oglinda apei, pot fi cîteodată urmărite pe poteca îngustă, dăltuită în stîncă; dar, de cîte ori nu se pierde această potecută, lăsîndu-te, lipit de perete, să calculezi cu grijă locul unde vei așeza pasul următor pentru a nu te prăvăli în apele rîului, aici involburate, aici suspect de liniștite și afunde!

Valea Beușniței ne întîmpină cu superbe sale cascade ce se succed pe albia de tuf calcaros. Peisajul protejat e într-adevăr fermecător, incluzînd o întinsă poiană dominată de abruptul semeț al Pleșivei, salba de cascade arîntite, izvorul carstic Ochiul Beului și pădurea deasă și bătrînă în care cresc arborii și arbuștii relictari de origine sudică și sud-est

Cheile Nerei la Borbeșu Mare Cheile Nerei

Cascada Beușniței

europăeană, cum sînt alunul turcesc, liliacul, cărpinița și mojdreanul. Păduri asemănătoare întîlnim și în Cheile Minișului, și pe valea Șușara. În total se cunosc aici 1 200 de specii și subspecii de plante superioare. Alunul turcesc, una din raritățile florei române, atinge abundența maximă pe valea Beușniței. Fauna terestră include și ea o serie de elemente sudice (mediteraneene, balcanice sau caucaziene), dintre care unele rare; este vorba de specii de melci, miriapode și gîndaci carabizi, de scorpionul carpatic și de unele specii de șopîrle și șerpi care trebuie protejate. Cheile Nerei sînt folosite de păsările sudice drept culoar de pătrundere spre Europa centrală. Peșterile din aceste chei adăpostesc și ele o faună bogată — cel mai remarcabil element fiind un coleopter descoperit și descris din Peștera Porcariului. Nera rămîne singurul rîu din lume în care se poate asigura supraviețuirea peștelui *Cobitis elongata* (fisa mare), relict preglaciar în fauna Europei.

Nera este încă unul dintre cele mai curate riuri din țară, pădurile din jur în bună parte neatînse de secure, iar peșterile intacte. Iată de ce turistul zilelor noastre nu trebuie să uite nici un moment că sîntem datori să lăsăm generațiilor următoare o natură tot atît de viguroasă și de frumoasă ca aceea care ne încîntă astăzi pe noi.

ȘTEFAN NEGREA

SURÎSUL ȘI TRISTEȚILE UNUI MUNTE

CORONGIȘUL

De pe drumul de creastă ce o ia din Ineu către Scărișoara și Cișa, vizitatorul Rodnei poate localiza cu ușurință piciorul de munte care însoțește din dreapta Izvorul Băilor. Prins de coama masivului în vârful Omul, interfluvii își atinge cota maximă în Corongiș (1988 m alt.), la o depărtare de aproape trei kilometri spre sud de Omul.

Privit de la distanță, prin ceața obișnuită de vară, ascunzătorile și abrupturile acestui munte, zidit în parte din calcare (mezozoice), nu se lasă ghicite. Iarna avalanșele îi rămân anonime. În aceeași măsură, nebaneuite pagini de istorie naturală s-au consumat acolo, și se consumă încă, fără răsunet. În liniștea dintre cer și pământ Corongișul a pierdut pe traiectul ultimei sute de ani un număr de cel puțin zece specii de plante, câteva din acestea stingându-se între timp de nești. Herbarul lui Schur din Lvov ne rezervă aici o mușcătură de tristețe: un exemplar de *Ranunculus hybridus* Biria cules din Corongiș în veacul trecut se află, povățuitor și straniu, între filele sale. Splendide apariții de *Gentiana orbicularis* sau *Linaria alpina*, cuprinse și ele odinioară în zestrea vegetală a muntelui nostru, s-au retras astăzi doar în câteva masive ale Carpaților meridionali. Macul alpin (*Papaver coronasanti-stephani*) mai există în Rodna dar pe alte povârnișuri...

În alternativa compensațiilor, un suris va stăruii totuși să ne uimească. Corongișul e locul unic din țară în care viețuiește *Saussurea porcii* (compoziția a fost descoperită în 1856 de rodneanul Florian Porcius). În plus, plante ca *Astragalus penduliflorus*, *Ranunculus glacialis*, *Callianthemum coriandrifolium*, *Erigeron atticus* (endemită românească), *Oxytropis campestris*, *Salix alpina* sau *Saxifraga hieraciifolia* sînt dintre acelea ce s-ar putea regăsi într-unul, cel mult două masive ale țării. Printre plantele ocrotite ca monumente ale naturii, muntele adăpostește ghințura, tisa, floarea de colț, sîngele voinicului.

De pe pantele sudice ale Corongișului din Saca, narcisele sălbatice își dispută un record de altitudine cu suratele de sub Pop Ivan. Bănuim că odinioară iluștri ca Baumgarten Schur, Porcius, Nyarady sau Prodan s-au delectat copios prin văgăunile acestui munte. Le datorăm altminteri majoritatea semnalelor ce fac astăzi lamura tabloului său vegetal. Că, între timp, veacul nu s-a îndurat de măsurile de protecție ce s-ar fi convenit locului, este într-adevăr un amănunt de care n-am ști să dăm întru totul seama. Ironică asigurare, *Pinguicula alpina*, specie carnivoră aciuată pe versantul estic al Corongișului, nu înhață... decît insectele. Spre sfîrșitul lui mai, coasta cu narcise a Săcii poate fi atinsă pornind din stațiunea Valea Vinului, fie pe Izvorul Săcii, fie pe Piciorul Popii, dar, tot așa de bine și din valea Anieșului, plecînd în acest caz pe Izvorul Tomnaticului și apoi pe sub coama muntelui, spre nord, pînă la stîna nășăudenilor (obișnuit, narcisele înfloresc odată cu revenirea turmelor în munte). Facultativ, dincolo de vârful Saca (1715 m.) pe acea muchie șuie și sălbatică azvîrlită spre nord, se conturează o posibilitate de acces la marele vîrf sau, după caz, numai pînă la pozițiile de mirador ce se deschid din preajma Portiței către priveliștile magnifice ale Inelui (acoperit în mai cu zăpadă). Albastrul gențienelor abia înflorite (*G. verna* și *G. kochiana*) precum și parfumul rafinat de ciuboțica cucului îi pot indica proaspătului venit prin aceste locuri alternative spre o mare și leneșă sărbătoare. Călea directă însă, spre vârful de aproape două mii de metri al Corongișului, i se deschide celui

pornit din Valea Vinului de-a lungul drumeașului de pe Izvorul Roșu. El se continuă cu poteca ce duce la stîna feldrihanilor situată nu departe de vîrf. Din valea Anieșului, alegînd ca punct de plecare gura Izvorului Saca (omonimie întîmplătoare cu numele afluentului Izvorul Băilor), ne stă la îndemîină poteca de pe versantul drept al izvorului. Aceasta trece la început printr-o fineață la marginea căreia se pitește cîteva căsuțe de vară ale localnicilor. Pe lîngă bulbucii și garoafele de munte crescînd într-o abundență surprinzătoare, i se poate întîmpla trecătorului liniștit să zărească pe aici și căprioare. Mai departe, poteca urcă prin pădure piciorul Bîzdîga. Din golîște, țînînd dunga în sus, fără potecă se ajunge pe coama Corongișului, la o mică distanță (spre sud) de vîrf.

Îi propunem celui sosit la timp, dar cu o clipă mai tîrziu în taxonomia plantelor, experiența unui scurt și poate mai amuzant contact cu exigențele acestea. Pe un relief întrucîtva accidentat, crîmpeul de calcare de pe muchia nordică a Corongișului ne scoate în cale tufe de înălțimea unui bocanc ale salciei pitice *Salix reticulata*. Aproximativ eliptice și lungi de 1—3 cm., frunzele arbuștilor au marginea ușor răsfrîntă spre pagina inferioară, unde ca într-o ofertă de asigurare a ochiului, trec din verde într-un alburii evident. Mîțîșorii (subțiri, cilindrici), comparabili în lungime cu frunzele, încheie cu prisosință diagnosticul speciei. *Salix reticulata* crește doar în Maramureș, Rodna, Ciucaș, Țara Bîrsei, Bucegi și Făgăraș.

TITUS REGVALD

În legătură cu harta masivului din ultimul ghid rodnean (Iuliu Buta, Ana Aurelia Buta, «Munții Rodnei», Editura Sport-Turism, București 1979) sînt de precizat următoarele:

— cota de 1705 m. înscrisă la sud de «Poarta lui Beneș» indică locul vîrfului Saca și nu al vîrfului «Păltiniș» (există un Paltin și nu un «Păltiniș» la o distanță apreciabilă spre sud);

— ceea ce apare ca «Dealul Săcii» la sud-vest de vârful Corongiș este în realitate tocmai piciorul Bîzdîga.

«ECOÎNVĂȚĂMÎNTUL»

UN EXPERIMENT SAU UN PAS SPRE ȘCOALA VIITORULUI?

• O școală cu clase în păduri și pe munți. • Educație în și prin natură. • Elevi-cercetători alături de academicieni. • Turismul, un instrument de învățămînt. • Concluzia inspectorilor școlari: elevi excelent pregătiți. • Visul profesorului Nicolae Diminescu.

Victoria, acest oraș răsărit ca din pămînt acum 25 de ani, rămîne și azi o localitate insolită. Cînd poposești aici, venit din vînzoleala marilor urbe, afli o liniște benefică, o altă lume, cu ritmuri de demult: oamenii nu sînt deloc grăbiți, arareori trece cîte o mașină, aerul pe care-l respiri e curat și doar rîsetele copiilor tulbură liniștea străzilor din această mică localitate așezată între bătrînul Olt și crestele Făgărașului, a cărei existență gravitează în jurul marelui combinat chimic ce s-a înălțat aici și care de fapt a determinat și apariția, pe harta țării, a orașului.

«Pînă și școala e cuprinsă de o liniște inexplicabilă», îmi rostesc cu voce tare gîndul.

Cu școala este altă poveste. N-auri zumzetul ei pentru că elevii sînt plecați la cursuri — îmi explică prietenul meu Ion Rusu, care-i secretarul Comitetului U.T.C. al orașului. Copiii din școala noastră nu prea învață în clase, ci în mijlocul naturii. De un deceniu și jumătate, aici la Victoria, se aplică un sistem original de educație și învățămînt. N-ai avea deloc de pierdut dacă ai sta să faci o vizită directorului «școlii ecologice»...

Mi s-a părut că Nicolae Diminescu este un om cam prea tăcut la cei 45 de ani ai săi; e greu să legi o conversație cu el, dar atunci cînd l-am rugat să-mi explice cum e cu învățămîntul în mijlocul naturii, s-a descătușat brusc.

— Vreți să scrieți ceva despre școala noastră? Presa nu prea ne-a băgat în seamă. Am avut doar șiruri de controale, de inspecții, de teste neîndurătoare cu profesorii și elevii. Era și normal ca ministerul să se ocupe de noi, întrucît la școala noastră tradiționalul sistem de învățămînt a fost înlocuit cu unul nou, conceput experimental de cadrele didactice de aici. Am trecut cu bine peste opoziții, critici vehemente, împotriviri acerbe față de ideile și metodologia de educație preconizată. Vă mirați că nu vedeți elevii în sălile de curs și că liniștea domnește în școală? Elevii sînt acum la cursuri în afara școlii. Iar școala se umple de gălăgia și voioșia lor de-abia după-amiază — ei vin aici în timpul liber.

— Dar faceți-mă să înțeleg care-s principiile de învățămînt pe care le-ați statuat aici?

— Ideea de bază a sistemului educațional al școlii noastre este să redăm copilul naturii-mamă și să-l educăm și instruiem printr-o integrare în mediul ambiant natural, cu ajutorul lui.

— Să înțeleg că preluați ideea de educare a copilului în mijlocul naturii așa cum o susținea cîndva, iluministul francez Jean Jaques Rousseau?

— Nu este vorba de o simplă întoarcere a omului în natură, de ruperea elevului de tot ceea ce îi poate da civilizația actuală. În societatea modernă copilul trebuie dezvoltat multilateral și încă la parametri înalți; el trebuie să stăpînească bine tainele naturii — ale chimiei, fizicii, biologiei, să știe matematică, să aibă un mare bagaj de cunoștințe și pe deasupra **să fie perfect sănătos**. Ne trebuie pentru azi și pentru mîine oameni despre care încă acum două mii de ani romanii sintetizau idealul în celebrul lor dicton «**mens sana in corpore sano**».

Nu un Emil lăsat să se autoeduce prin contemplarea naturii vrem să avem în școala noastră, ci un copil căruia să i se transmită tot ceea ce educația și învățămîntul modern pot da, dar nu încătușat în clasă, chircit ore întregi în bancă, un copil care să învețe cele mai «imposibile» discipline în aer liber, în mijlocul naturii, în plină mișcare, sub soare.

— De unde ați ajuns la această concepție?

— De la un fapt banal și de la o observație care m-au dus la concluzii triste. Conform unor vechi obiceiuri, copiii își pregăteau la botanică sau zoologie ierbare și insectare cu piese adeseori procurate de alții sau cumpărate și pe care nu le cunoșteau cu adevărat. Ne-am zis că e absurd să crești copiii în mijlocul unei naturi generoase, ce debordează de frumusețe, cum avem noi aici la poalele Făgărașului, iar ei să nu o cunoască, să nu poată deosebi o plantă de alta. Împreună cu ceilalți învățători și profesori am început să ne desfășurăm munca de educație în mijlocul naturii și cu ajutorul ei. Doar ea, natura, oferă omului (și se pare că el a uitat) cele mai perfecte modele pentru realizările științei și tehnicii contemporane în toate domeniile — chimie, fizică, aeronautică, biologie, ba chiar și matematică. În aria artei și culturii nu tot natura este cea care ne înfrumusețează și ne frumusețează și miracolele ei fac să izvorască poezia, muzica, pictura, gîndirea filosofică? Tot natura oferă exemple strălucite și în domeniul organizării sociale; cine a studiat viața unui stup de albine a rămas uimit de organizarea sa «socială» și de munca perfect organizată. Orice ființă vie demonstrează, dealtfel, că viața înseamnă luptă și muncă. Într-o societate înaintată nu poți educa un copil rupt de natură, de munca intensă, de activitate concretă de mișcare eficientă. Cînd să mai preia copiii efluvii de energie cosmică ale soarelui, cînd mai umblă ei desculți prin iarbă, cînd mai inhalează ozon și ioni negativi, cînd mai înglobează în trupurile lor acele emanații ale naturii care le dau vigoare și sănătate, dacă noi le punem mereu în față case din beton armat? Nu demult, doi biofizicieni canadieni au demonstrat că principala funcție fiziologică a plămînilor nu este oxigenarea sîngelui; ei sînt înainte de toate, o antenă de captare a energiei cosmice! Cu aceste gînduri am început să asociem școlii natura înconjurătoare.

— Și care a fost primul pas în această direcție?

— Am interzis să se mai facă ierbare și insectare. De ce să rupi o plantă și să omori o insectă pe care niciodată omul nu le poate crea? Iată prima problemă de gîndire pe care am pus-o copiilor. Și ei s-au entuziasmat la ideea că vor putea să studieze flora și fauna în mediul lor natural, acolo și nu din erbare și insectare. **«Contactul cu natura este primul pas adevărat spre cunoaștere»**; iată prima deviză în sistemul nostru de «ecoinvățămînt». În școală au apărut o sumedenie de noutăți care au interesat imediat, în cel mai înalt grad, elevii, noutăți, bineînțelese, «premeditate» de profesori. Programa școlară a fost adaptată, pe discipline de învățămînt, la existența unor cercuri de studii ce au luat ființă în școală. Ființează acum cercuri de ecologie, de meteorologie, de acvaristică, de iubitori ai păsărilor și ai plantelor, de turism, de geografie, de istorie, etc. în cadrul cărora prin rotație, elevii învață toate cite le poate da azi școala.

— Aș vrea să ne dați cîteva exemple.

— Bunăoară, cercul de meteorologie își desfășoară activitatea în stația meteorologică de pe lîngă școală — construită de profesori și de elevi —, dar are foarte multe ore de deplasare în munți, în pădure, pe văi de riuri. Discipline diverse sînt cuplate chiar, ca astfel de deplasări să poată cuprinde nu numai cunoștințe de științele naturii, ci și de chimie, fizică, geografie, botanică, matematică, ba și desen sau muzică și altele care se predau curent în școală. În plus, ei învață toate acestea în **procesul muncii**, întrucît în stația meteorologică elevii lucrează efectiv, fac observații, studii, experiențe, calcule, prognoze în decursul cărora ei minuiesc conștient, creator toate cunoștințele căpătate în școală!

În cercul de turism posibilitatea de instruire este și mai mare, mai complexă. Elevii fac excursii mai lungi sau mai scurte în decursul cărora învață sub îndrumarea directă a profesorilor, nu numai noțiunile teoretice ce le-ar fi căpătat în clasă, dar, în plus, văd la față locului natură, **trăiesc** în mijlocul ei, **sînt** ceea ce nu pot avea în clasă. O lecție despre munții României ținută chiar pe culmile Făgărașului are cu totul o altă reprezentare, are alt grad de percepere pentru elevi decît una în fața hîrții. La cercul de turism, în lecțiile itinerante prin natură, nu se predă numai geografia sau științele naturii, ci și istoria, literatura (cite scrieri nu preamăresc frumusețea mealegurilor românești!), desen, astronomie, orientare în spațiu, cosmonautică, geologie etc. Apoi, mai este un imens cîștig, în răstimpul excursiilor-lecții: copiii, trăind nemijlocit în natură, deprind multe alte cunoștințe extrașcolare care îi ajută apoi în viață: cum să gătească, cum să-și coasă un nasture sau să-și spele rufele, să fie buni camarazi, gospodari și ordonați; ei își călesc trupurile, învață să muncească de mici, pînă și să fotografieze sau să picteze — ceea ce nu e prevăzut în nici o programă școlară.

— Cunoșcînd experimentul școlii din orașul Victoria, iată, sînt tentat să desprind o nouă valență a turismului, de cea mai mare importanță socială: aceea de instrument viu în procesul de instruire și educare a omului încă de pe băncile școlii.

— Tot ceea ce am realizat noi în școală cu ajutorul turismului ne face să afirmăm că el este un excepțional mijloc de învățămînt și cred că în viitor programele școlare vor avea incluse nu numai ore sau zile de lecții-excursii, ci chiar luni sau trimestre.

— Cum se manifestă în contextul «evadării» lor în natură calitatea pregătirii elevilor?

— Am mai spus că experimentul nostru a stîrnit multe furtuni și opoziții, era chiar să sucumbă la un moment dat. Inspecțiile s-au efectuat cu exigență maximă. Dar, la toate examenele privind calitatea cunoștințelor însușite de elevii noștri, indiferent de vîrstă, au răspuns strălucit. Copiii din școala noastră s-au dovedit, mai bine pregătiți, mai sănătoși, mai îndemînatici, mai harnici decît alți elevi. Într-un cuvînt, pregătirea lor școlară și pentru viață s-a constatat a fi net superioară. În afară de faptul că elevii au o conștiință, o implicare și o răspundere socială impresionantă.

— Ce vreți să spuneți?

— După ce am reușit să «implantăm» elevii în natură, i-am supus unui alt program de pregătire școlară și generală care se desfășoară sub deviza: **«Cunoaște îndeaproape natura, îndrăgește-o și ocretește-o»**. Pe copiii care au trecut pragul celei de a doua etape a integrării în natură i-am supus, inițial, la un test, ale cărui rezultate ne-au uimit și îngrijorat. În mijlocul unei păduri liniștite, vreo sută de elevi au fost puși să asculte două feluri de sunete de pe o bandă de magnetofon: un cîntec de ciocîrlie și mersul motorului unui automobil. Doar vreo doi

au recunoscut pășarea după tril, restul s-au dovedit a fi specialiști în motoare. Astăzi, copiii care altădată nu cunoșteau cîntecul privighetorilor fac studii ecologice — cu fișe de observații, diapozitive, filme, experiențe de laborator realizate de ei înșiși; țin comunicări științifice, au întîlniri cu academicieni, profesori universitari, specialiști în biologie, chimie, științele naturii — întîlniri organizate de școală. S-au făcut chiar studii de ocrotire a ecosistemului care, puse în fața organelor locale ale puterii de stat, au determinat luarea unor măsuri salutare de protecție a mediului.

— Ce spuneți dumneavoastră este extraordinar!

— Comitetul executiv al Consiliului popular al orașului a rămas plăcut surprins cînd elevii școlii noastre au prezentat un amplu material documentar despre poluarea riului ce trece prin oraș; drept urmare, o sesiune a Consiliului popular a fost consacrată ocrotirii mediului. Alte studii au vizat curățenia străzilor, organizarea optimă a spațiilor verzi, desființarea zonelor cu gunoae menajere de lîngă vatra orașului etc. Elevii participă la acțiuni ample de înfrumusețare a urbei, la construirea unei baze de agrement, a uneia pentru practicarea sporturilor de iarnă, la marcarea unor trasee turistice, la plantări de pomi și îngrijirea pădurilor. Școala noastră și-a construit o cabană în apropiere, unde au loc taberele noastre zilnice, săptămînale sau de vacanță, și pe o care o considerăm un amfiteatru în aer liber al școlii.

— Ce se întîmplă cu acești copii după ce părăsesc școala? Le-ați mai urmărit destinul în viață?

— Desigur, și pot spune cu bucurie că rămîn pentru toată viața iubitori și ocrotitori ai naturii. Marea lor majoritate se îndreaptă spre meserii legate de natură — se fac agronomi, silvicultori, geologi, geografi, biologi; chiar muncitori în chimie, dacă devin, cred că e un mare cîștig să ai un chimist în industrie pe care să-l doară inima, dacă la uzina sa se poluează mediul înconjurător.

— Cum a fost primit «experimentul Victoria»?

— Îmi place s-o cred, cu un mare interes. Noi avem tabere, studii, cercetări în fiecare vacanță la care participă școli din toate județele. La cabana noastră vin profesori și elevi din întreaga țară, participă la lecții organizate în mijlocul naturii. Studenți sau universitari urmăresc îndeaproape această experiență. Cu toții iau parte intens la programele de cercetare și ocrotire a naturii, căci avem astfel de programe care se întind pe mulți ani și care mobilizează forțe diverse, de la academician la elev — cercetător. Facem tot felul de excursii — cu pasul, cu trenul, cu autocare, mai ales cu bicicleta; școala a cumpărat 800 de biciclete pe care copiii le utilizează cu ardore și le întrețin perfect. Și din străinătate ne vin oaspeți: din Cehoslovacia, Polonia, Bulgaria, R.F.G. Școala municipală din Köln a venit de mai multe ori.

E o bucurie să vezi că generații întregi de copii s-au apropiat de natură și cresc în cultul ei, că au căpătat o conștiință ecologică, că respectă și ocrotesc cu dragoste natura patriei. A fost un vis al meu, ca dascăl, să cresc astfel de copii.

— Mai aveți vreun vis, profesore?

— Să existe cît mai multe școli de ecoînvățămînt în care elevii să se instruiască în mijlocul naturii. Așa, oamenii de mîine vor fi din ce în ce mai sensibili, mai inteligenți, mai puternici, mai sănătoși și mai buni.

ION PREDA

PRO
NATURA

6 PORTRETE CARPATINE

Drumețind fără odihnă pe povîrnișurile munților, profesorul TITUS REGVALD s-a oprit în această vară în fața cîtorva dintre gingașele ființe care populează poienile și stîncăriile munților, le-a admirat culorile, le-a sorbit parfumul, schițîndu-le portretele cu sensibilitatea unui mare iubitor de natură.

Păstăiata*

În umbrișurile montane, pe arii accentuat testrîne prin cerința ca solul să se fi îmbrăcat cu prisosuri de humus, nu rareori în preajma huceagurilor prin care fericita jurîncă se pierde neștiutoare de griji-

le strungașului plecat de cine mai știe cînd s-o caute, crește păstăiata: o cruciferă cu inflorescența săltată pînă la genunchiul, pînă la ranița trecătorului. Nu totuși luminile floriilor ce-și întinde cu gingăsie cele patru petale violete i-au ar us plan-tei vreo prețuire. Ceea ce face frumusețea struțului ivit pe cloplul păstorului maramuresan cuprinde un mănunchi de semne mai tîrzielnice.

Acestea se retrag în foșnetul ca de ciudată hîrtie pornit pe neașteptate în noapte de sub hăizășurile unor stîni ca acelea din Farcău, Lutoasa, Bîrsănescu. Grohot sau Bardău. Acolo, pe cînd telauă și oamenii alunecă în somn, palele vîntului scormonesc buchetele uscate cu fructe de păstăiată puse de ciobani de-o parte, pentru ei, pentru cunoscuți, pentru prieteni. Odată

cu brînza i se transmit de obicei brînzarului (cândoarea nu moare) și vreo două-trei fire de păstăiată. Plahta devine bijuterie numai în august cînd o anumită operație ce i se cere aplicată îi strămută alura în nerecunoscut. Îndepărtîndu-se, atunci, dinspre codiță spre vîrf, valvele siliculei — și este aceasta o adevărată plăcere s-o faci — ți se dezvăluie subit strălucirea de argint a septumului (peretele despărțitor din interiorul fructului). O scoică, un septum de păstăiată, o frunză de paltin în toamnă... doar un pas... doar un cat.

*) *Lunaria rediviva* L. Au fost reținute, prin cordialitatea botanicii, analogiile de contur dintre lună și sămînța plantei. Deși nu tocmai generoasă în răspîndirea ei, specia e prezentă în mai toate masivele țării.

Rugina pitică*

Nefurajeră, nevitaminizată, nemeliferă, nemedicinală, netinctorială, neotrăvitoare, neodoarantă. O iarbă. Destul de uitată, destul de subțire, destul de scundă. Cele două-trei frunze — nepăroase, cilindrice și ascuțite spre vîrf — se prind de baza plantei prin teci despicate. La cîțiva centimetri de sol, un glomerul de trei flori minuscule încheie simplu verticala tulpinii. De aproape, învelișul floral apare ca o rozetă brună, alcătuită din șase foliole. Stamine: șase. Stil cu trei stigmat. Prin iunie-iulie, înflorirea pregătește capsula de toamnă ale cărei seminte vor fi mai multe decît trei.

Protagonistă a plămuirilor miniaturale de reliefuri înalte (doar Rodna, Bucegi, Făgăraș și Parîng),

rugina pitică te incită cu acest joc: să o găsești. La cei două mii de metri, unde viețuiește în bună tovarășie cu rogozurile și bumbăcărițele mlaștinilor alpine, n-o mai ajung indulgențele climatice de nici un fel. Zloata, cețurile cit săptămîna, par să-i hrănească în vuietul din înalțuri un orgoliu pieziș ca un vîrf de țepușă. «Eu sorb nectarul stelei fine și rare acolo unde dumnealor își vor plăti prezența cu arginții diverși ai sudorii. În lneu, sub Colții Obîrșiei, pe malul Caprei și încă... și încă...»

*) *Juncus triglumis*, familia Juncaceae. Un congenar al plantei *Juncus castaneus*, își mai poartă florile prin Alpi, Scandinavia, Laponia, Urali, Siberia, și... Rodna. În măsivul din urmă planta se anunță ca pereche de elită a unicatului *Lychnis nivalis*.

Primula minima

Pe culmile brăzdate de izohietele cu umoarea cea mai zbîrlită, acolo pe unde triburile regnului verde își vor reduce drastic exuberanța formelor angajate în convoiul ultim, fantezia expresiei florale este încă activă. Se pitește între toate, sus, pe șisturile plesnite de fulgere și de vînturi, acea primulă căreia Linné, întemeindu-se pe compara-

țiile de rigoare, îi acorda distincția «minima». Proporțiile rămase pînă și în urma unui dop de sticlă ne prezintă picul genului și chiar al familiei.

Roz-liliachie, cu diviziunile (cinci) spintecate, floarea atinge o lărgime comparabilă cu înălțimea plantei însăși. Cazul e rar. Poate, mai jos, brîndușa... Aceasta din urmă trăiește însă pe soluri de-a dreptul mănoase. Aproape orice minut îi aduce brîndușei cîte o picătură din apa zăpezilor topite în jur. Lucrul nu se repetă pe muchiile de piatră din înalțuri unde fiecare zîmbet al soarelui devine un minus de umezeală. Și atunci... iat-o cotorobăind cu acest veritabil Hercule, rizomul, în crăpătura din adîncul stîncos. Și atît de înverșunat, încît o primulă aparent culeasă este aproape sigur o primulă ruptă. Frunzele plantei sînt întărite pe măsura vîntoaselor de pe creste. Aproape fără codițe, ele se termină cu desenul retezat al unui mic ferăstrău cu patru pînă la nouă dinți. Lucitoare, încordată, tăcută,

rozeta de frunze așteaptă clipa supremă. Spre a-și sălta atunci în azur capsula de trei milimetri, codița florii defuncte își va dubla, pur și simplu, lungimea.

Răskoagea*

Regăsești în spatele deliciilor mierii de obîrșie montană galeria unor portrete consacrate: brad, șopîrlită, Scara Domnului, ghizdei, arin, cununită, scoruș sau bîrcoace. Printre ele, nu însă ultima ca importanță, se situează și răskoagea. Specie comună, adesea invadată pe rările versanților despăduriți unde produce puzderia de flori voalul prin care muntele pare să-și compenseze pierderea, oferindu-se deopotrivă, ca o vitaminizantă sursă de salată sau de ceai

(«ceaiul lui Ivan»), îmbogățind, încă, nutrețurile vinatului montan, răskoagea își petrece numele sub

cele 500—1 000 kilograme de miere pe care le poate asigura pe orice hectar dominat de prezența ei. Familia din care face parte, Onagraceae, o înrudește cu tilișca și pu' lița. Caliciu cu patru sepale, corolă cu patru petale, stigmat cu patru lobi, patru plus patru stamine, patru muchii pe fruct (capsulă) și patru valve care îl deschid. Lungimea frunzei bazale, precum, și cea a fructului, cunoaște limita inferioară de patru centimetri. Când o potecă de munte naufragiază în decorul vreunui parchet, vegetația pe care trecătorul o poate strivi în mersul agitat este făcută, adesea, tocmai din tufele de răskoage.

*) *Epilobium angustifolium*. Tulpina înaltă de circa un metru are frunzele alterne. Lanceolate, moi, mărunț dințate și aproape fără pețiol, acestea descresc uniform spre inflorescență, unde devin bracte (micșorându-se, la rindul lor, spre vârful plantei). Înflorirea, din iunie până în august.

Afinul

La un capăt al ei, familia nobilelor **Ericaceae** ne prezintă o societate de indivizi numeroși, extrem de utilizabili și nostimi. Sintem, cu tufele kilometrice de afini, departe de apariția fantomatică a unei ruginări sau a strugurilor-ursului. Cea care se așază la vremea culesului pe covorul de afini poate rămâne

șampilat cu un soi de bazoane. E compensat totuși incidentul de plăcerea ospățului. Uți până și de mustățile albastre — mai scurte sau mai lungi — agonisite fără să vrei. Într-un itinerar curent, în lipsa posibilităților de uscare a fructelor, de preparare a afinatei sau a dulceții, o noțiune fără egal se vrea selectată. La capătul unei lungi și ostenitoare traversade alpestre, așezarea cortului în marginea unui afiș ține de tărîmul celor mai realizabile lucruri... Acolo, cu niște mici provizii de zahăr, cu o câniță de email și-o linguriță, ne putem garanta un regal pe care zeii deshidratați l-ar pizmui de bună seamă.

Stăruind să ne amuze un timp, însemnele de cerneală de pe dinți și buze conțin mesajul bachelor zemoase de **Vaccinium myrtillus**, arbust cu ramurile muchiate și frunzele fin dințate. Iată, însă, că se pot ivi pe unii versanți (umezi, necalcaroși) fructele care nu pătează, dulci și ele, ale celuiilalt afin, **Vaccinium uliginosum**. Cum ele amenință cu efecte narcotice, preferăm să reținem noul diagnostic: ramurile sînt de data aceasta nemuchiate, rotunde, iar frunzele au marginile întregi. Cu impri-

meuri nu tocmai elegante, am plătit, așadar, calea cea bună. (Ni se amintește, în medicină de însușirea afinelor de a vitaliza mucoasele tubului digestiv, precum și de bunele influențe în diabet ale ceaiului făcut din frunze).

Căldărușa alpină

Îi apar drumețului ajuns printre stîncile Ciortei făgărășene florile albastre, nutante, ale acelei ranunculacee, endemice Carpaților meridionali, pe care Schur o numea

prin 1852 **Aquilegia transsilvanica**. Urcînd dinspre vest, și cu popasul deja consumat pe malul Avrigului, envenimentul poate trece, în graba obișnuită, neobservat. Pantele Ciortei se înăspresc tocmai pe unde n-ar trebui, iar cabana Negoiului este încă departe... A fost oare dată plantelor din marginea mult circulatei poteci o șansă de supraviețuire?

Încîntătoarea specie al cărei pigment pare să fi captat splendoarea azurului se detașează de sumedenia altora prin alcătuirea învelișului floral. Cinci petale alternează cu un număr egal de cornete, albastre și ele, deschise larg spre gineceu. În capătul opus (cel superior, floarea fiind aplecată) cornetele se subțiază în niște pinteni puternic încovoiați. Foliiolele-pîinii, nectariile, întesc sicul unui periant care, de la distanță, nu și-ar fi dezvăluit dubla identitate a pieselor ce-l compun. Ca talie, planta amintește de modestia unor sălcii pitice. Congenerul căldărușei alpine — ancolia pe care Apollinaire o rima, în timbrul său cîmpenesec, cu melancolia — este **Aquilegia vulgaris**. Ea trăiește la altitudini net inferioare, uneori în grădinile cultivatorilor (talie mai mare, pîntenul florii mai puțin încovoiat, deschiderea nectariilor mai îngustă). Ceea ce în Ciorte, Arpașu, Laița, Negoiul, Slăveul sau Caraimanul prelinge stropii de cer ca o mîngiere peste stîncile sure aparține numai căldărușei alpine.

(După Șerban Cioculescu, numele popular consacrat astăzi genului *Aquilegia* și-a făcut apariția odată cu scrierile lui Nestor Urchiu. Cunoscutul drumeț, «bucgîstul» fără leac de odinioară, ne-a lăsat și prima cîntare a grațiilor căldărușei.)

SPIRU HARET

ȘI GEOGRAFIA PITOREASCĂ A ROMÂNIEI

În decembrie 1912, deci acum 70 de ani, a încetat din viață Spiru Haret, personalitate remarcabilă a culturii românești, părintele învățămîntului din țara noastră și nu numai al învățămîntului, ci — s-ar putea spune — al unei întregi opere de culturalizare a maselor largi din mediul rural, atît de inapoiate la vremea aceea. În acest sens, Nicolae Iorga scria în **«O viață de om așa cum a fost»**: «Haret, (...) se gîndise la o revistă literară a cărei necesitate era cu atît mai mare, cu cît **Convorbirile literare** de un caracter pronunțat istoric, supt conducerea harnică a lui Ioan Bogdan, aveau o răspîndire foarte mică. Pentru această sarcină în care era și — sau **mai ales** — gîndul luminării satelor, pe o treaptă mai ridicată decît a vechii publicații **Albina**, el dădu mijloacele trebuitoare unei tovarășii create de dînsul dintre poezii înscrise în bugetul ministerului ca «referință»! Vlahuță și ardeleanul Coșbuc, cari găsiră sau, mai probabil, primiră de la ministru titlul eminamente «cultural» de **Semănătorul**».

Dar, nu numai revista **Semănătorul** a însemnat, în viața lui Spiru Haret, realizarea acestui plan de **luminare a satelor**, fiindcă din documentele rămase în bogata-i arhivă de la Biblioteca Academiei Române rezultă o întreagă listă de proiecte avute în vedere de el; chiar dacă nu s-au realizat toate, ele sînt însă de natură să dea măsura reală a concepției sale despre mijloacele prin care se putea atinge scopul propus. Astfel, a contractat cu Caragiale editarea unui volum cu «scene din istoria țării», intitulat **Istoria populară a românilor**; i-a propus lui Enescu să compună un imn național, pe versuri de Vlahuță; a stăruit și a reușit să-l determine pe Nicolae Iorga să ducă la bun sfîrșit **Istoria lui Ștefan cel Mare** ce urma să fie răspîndită pînă în fundul țării în mii de exemplare; Gheorghe Coșbuc trebuia să scrie o antologie și tot el, împreună cu Alexandru Vlahuță, era solicitat să alcătuiască o **Colecție de nuvele și poezii țărănești**, pentru săteni; i-a propus lui Simion Mehedinți să realizeze un **atlas geografic românesc**.

Am lăsat, în mod special, în afara enumerării de mai sus, realizarea acelei inițial numită în documentele lui Spiru Haret **«Geografia Pitorească»** de Vlahuță, carte apărută în anul 1901 sub titlul **«ROMÂNIA PITO-REASCĂ»**, fiindcă, dacă autorul acestui volum a fost Alexandru Vlahuță, «părintele» lui necontestat a fost considerat ministru Haret. Într-atît de notorie a fost la vremea apariției cărții contribuția lui Spiru Haret, încît critica literară de atunci (Mihail Dragomirescu și Pompiliu Eliade) îi reproșau autorului că a lucrat la comandă, amănunt pe care Vlahuță nu l-a contestat și care de altfel a apărut și în critica literară recentă. (Ion Roman în 1973: «Volumele redactate de scriitor din însărcinare oficială...»).

Cartea însă, care a împlinit și ea — destul de recent — venerabila vîrstă de 80 de ani, și-a dovedit valoarea nu numai ca literatură de popularizare și culturalizare, ci ca o lucrare pe care generațiile au cerut-o și editurile s-au grăbit s-o aducă în rafturile librăriilor. Fiindcă, deși în octombrie 1901, a apărut într-un tiraj de 3000 de exemplare, succesul de public a fost atît de mare, încît **ROMÂNIA PITO-REASCĂ** a fost reeditată imediat,

în anul 1902, de același editor I. V. Socecu, primind Premiul Academiei Române, iar în anul 1908 Editura Minerva o reeditează într-o destul de frumoasă ținută grafică, bogat ilustrată și cu reproduceri «după tablourile lui Nicolae Grigorescu», pentru ca în anul 1912 să se înregistreze apariția la Praga a unei ediții cu fragmente din **ROMÂNIA PITO-REASCĂ**, în traducerea lui Karel Droz. Începînd din anul 1929 sînt semnalate apariții cu o frecvență destul de rar întîlnită (1929, 1936, 1938, 1939, 1943), apoi o pauză de zece ani; între anii 1953—1967, Editura Tineretului scoate nu mai puțin de opt ediții (1953, 1956, 1956 I. maghiară, 1958, 1959, 1961, 1963 și 1967) la care se adaugă un volum editat de Editura pentru literatură, în anul 1965, împreună cu alte două scrieri ale lui Vlahuță: **Pictorul N. I. Grigorescu** și romanul **Dan**. În ultima vreme n-au mai văzut lumina tiparului decît ambele două ediții în anul 1972, una în Editura Ion Creangă, cu o prefață de Gheorghe Șovu, în Biblioteca Școlară.

Cum am mai spus, Spiru Haret a gîndit această carte ca o **geografie pitorească a României**. Alexandru Vlahuță, înțelegîndu-i perfect intenția, a tradus-o în fapt în mai puțin de patru ani. În **Gazeta Săteanului** din luna martie 1898 apărea scrisoarea autorului către învățători în care îi înștiința că «Ministerul de Culte mi-a dat însărcinarea să fac această carte, care va fi intitulată **Geografia pitorească a României**» și le cerea să-i comunice: «I. O mică descriere a regiunii în care vă aflați; II. Ce poziții frumoase, sau locuri istorice, sau monastiri, băi, ruine, etc. găsesc prin împrejurimi; III. Pe scurt legenda sau credințele populare legate de acestea; IV. Izvoarele de bogăție, traiul și portul țărănilor de pe acolo». În octombrie 1901 **ROMÂNIA PITO-REASCĂ** vedea lumina tiparului.

Titlul, schimbat față de cel propus de Haret, a intrat puternic în limbajul turistic, fiindcă numeroase asociații și cercuri de turism l-au adoptat (de la cea condusă de profesorul Nicolae Ioan în anii '30 care a pus atît de frumos în valoare turistică masivul Ciucaș, pînă la actualul club de turism din Pitești), radio-ul și televiziunea, și-au intitulat emisiunile turistice cu aceeași inspirată denumire și, în fine, actuala revistă de turism sub egida căreia apare și Almanahul nostru pe al cărui frontispiciu stă scris tot **ROMÂNIA PITO-REASCĂ**.

Este incontestabil că în cei 80 de ani de la prima apariție a cărții în România reintregită în hotarele sale firești, și-a amplificat frumusețile cu noi valori datorate descoperirilor arheologice, cercetărilor istorice, importanțelor construcții industriale, monumentelor comemorative; totodată a sporit numărul marilor cărturari-drumești cu un Nicolae Iorga, Calistrat Hogas, Mihail Sadoveanu, Bucura Dumbrăvă, Alexandru Bădăuț, Emanoil Bucuță, Geo Bogza, Ionel Pop.

Am considerat drept o pioasă obligație faptul de a reaminti generațiilor de astăzi, care se întîlnesc atît de des cu **ROMÂNIA PITO-REASCĂ**, numele lui Spiru Haret care a avut ideea și căruia i s-a datorat, prin Vlahuță, minunata ei realizare.

MIRCEA DUMITRESCU

Tolstoi în România:

«Soarta acestui popor este duioasă și tristă»

Apărut în traducere românească (editura Univers, 1975), **Jurnalul** lui Tolstoi, pasionantă poveste a unei vieți și a unei uriașe conștiințe — ne reține în mod special atenția cu însemnările anului 1854, epocă la care Războiul Crimeii antrena meleagurile noastre în operațiunile militare rusești. În zilele de 16, 17, 18 februarie 1854, viitorul autor al «Anei Karenina» se afla la Moscova și nota în jurnalul său: «Sint fizic și moralmente dezordonat și am făcut mult prea multe cheltuieli». Nu împlinise încă 26 de ani, se înrolase în armată, fusese înaintat sublocotenent și ceruse transferul pe frontul dunărean. La 12 martie, după o călătorie prin Poltava-Chișinău, sosea în Principatele Române, la București, iar la 14 martie, începând un nou caiet de jurnal, scria: «E trist să constat că n-am fost în stare să trec prin fericire, la fel cum n-am fost în stare să trec prin nefericire. (...) Seara voi sta acasă și mă voi ocupa de **Adolescență**». Tolstoi lucra, așadar, la a doua parte a trilogiei autobiografice («Copilăria» apăruse în 1852) care avea să-l impună în literatura rusă. Nu se știe unde anume a locuit în București, dar primele impresii despre așezarea de pe malurile Dimboviței i le comunica într-o scrisoare cu data de 17 martie matusii sale T. A. Ergolskaia: «Sint născut. Un oraș mare și frumos, obligația de a te prezenta multora, opera italiană și teatrul francez.» Tot de aici, în 24 aprilie, îi expediază în Rusia, lui Nekrasov, manuscrisul «Adolescența», apoi pleacă la Giurgiu și participă în lunile mai-iunie la asediul Silistrei. Îl găsim la sfârșit de iunie din nou în București, iar însemnările din jurnal de aci înainte vorbesc despre lipsuri bănești («n-am nici un sfanț și sint dator»), despre o operație «cu clorofom», dar mai ales despre frământări sufletești în centrul cărora dorința de autoperfecționare ce l-a stăpinit toată viața revine chinuitor, obsesiv. Ziua de 6 iulie o petrece citind «ba pe Lermontov, ba pe Goethe, ba pe Alphonse Karr», pentru că în 7 iulie să-și facă unul din acele autoportrete care au acaparat de atâtea ori atenția biografilor săi: «Sint

irascibil, plictisitor pentru ceilalți, lipsit de modestie, intolerant și rușinos ca un copil. Sint nereținit, nehotărât, inconsecvent, prostește vanitos și violent, ca toți oamenii lipsiți de caracter. (...) N-am o inteligență practică, nici una mondenă, nici una operativă. Sint cinstit, adică iubesc binele, mi-am făcut un obicei să-l iubesc; și cind mă abat de la el mă sint nemulțumit de mine...»

În aceeași zi, seara, peisajul pe care și-l notează ne face să ne gândim cu emoție la Bucureștiul acelei vremi: ...m-am rezemat de balcon și m-am uitat la felinarul meu drag, care luminează atât de plăcut printre ramuri. După câțiva nori negri care au trecut și au udat azi pământul, a rămas unul mare, care a acoperit întreaga parte de sud a cerului, și în aer o anumită transparență și umiditate plăcută. «Urmează tot aici rinduri de fină observație a detaliului, parcă un crochiu pentru una din neuitatele scene din romanele de mai târziu, poate cu o tinărată asemănătoare Natașei Rostova: «Drăgălașa fiică a gazdei stătea, ca și mine, la geamul ei, rezemându-se în coate. Pe stradă a trecut o flașnetă, și cind sunetele bunului și bătrînelui vals, depărtându-se din ce în ce, s-au stins înșfîșit cu totul, fetița a oftat din adîncul sufletului, s-a ridicat și a plecat repede de la fereastră. M-am simțit dintr-o dată atât de dulce trist, încît am zîmbit fără să vreau și am rămas multă vreme să-mi privesc felinarul, a cărui lumină era cînd și cînd acoperită de ramurile legănate de vînt, să privesc copacul, grilajul, cerul, și totul mi s-a părut și mai frumos ca odinioară.» Este o perioadă — luna iulie — în care lucrează la «Însemnările artificierului (proză ce va deveni nuvela «Tăierea pădurii»), îi recitește pe Goethe, Pușkin, Lermontov, Dickens, își face repetate reproșuri pentru «lene, nehotărîre» și «lipsa de modestie», suferă «ca și altădată, adică îngrozitor de timiditate», încearcă să compună versuri. «În convorbirea avută cu doctorul — citim în dreptul datei de 11 iulie — mi-a dispărut părerea prostească ce mi-o făcusem la adresa valahilor, părere generală în toată armata și pe care mi-am

însușit-o de la năstăraii cu care am avut de-a face pînă acum. Soarta acestui popor este duioasă și tristă.» În 13 iulie merge cu un oarecare Bartolomei la plimbare — «am fost la Herăstrău și am stat de vorbă pînă la 12». Își petrece 20 iulie la Moara Domnească, în 21 iulie e la Sinești, la 25 iulie pleacă la Curești devreme («tot drumul m-am chinuit teribil, atît fizic — fața îmi ardea îngrozitor și se spunea — cit și moralmente»), ajunge în 26 iulie la Buzău într-o stare «îngrozitoare» («Bolnav, iritat, cu desăvîrșire singur, am reușit să le devin tuturor antipatic, în cea mai proastă și echivocă situație din punctul de vedere al serviciului și fără bani») și marșul continuă cu Rîmnicul, prin care trece călare în 30 iulie, pentru ca a doua zi să-l poarte la Focșani, unde rămîne cîteva zile, în seara de 1 august «tălălîind după fete», scriind însă cu spor în zilele următoare la «Însemnările artificierului» («am scris bine pentru că am scris cu plăcere»). Merge într-o misiune la Birlad în 11 august, face o plimbare la Odobești în 15 august, din nou la Focșani în 16 august se acuză de «lipsă de caracter», pentru că a alergat «după o muiere, cu toate că-mi dădusem cuvîntul să nu mai îmbrățișez pe nimeni cel puțin o lună și atunci numai în caz de dragoste». În 17 august, la Tecuci, se lasă seara «dus de visare», notînd ca foarte importantă lupta pentru îndreptarea celor trei «vicii principale», «lenes», «lipsa de caracter și irascibilitatea», gîndul preocupîndu-l tot mai intens și la Tecuci, unde, la 20 august, notează că a terminat «Tăierea pădurii», iar seara a umblat «brambura, nu cu gînduri frumoase», și din pricina unei dureri de dinți care-l va chinui și în zilele următoare, 22 și 23 august, în timpul celor două marșuri de la Birlad la Vaslui. La Vaslui, în 24 august, face «un popas de o zi» și înseamnă în jurnal: «Am primit de la Nekrasov o scrisoare măgulitoare despre Adolescență, care ca totdeauna, mi-a ridicat moralul și m-a stimulat pentru continuarea acestei indeletniciri. «La 27 august ajunge la Iași, în 3 septembrie e la Sculeni, iar în 16 septembrie la Chișinău, de unde va pleca spre patrie, la Odessa. Va ajunge, la început de noiembrie, la Sevastopol, loc de cumplite bătălii despre care ne-a lăsat pagini nemuritoare.

ANDA RAICU

BUCUREȘTI

ISTORIE LITERARĂ

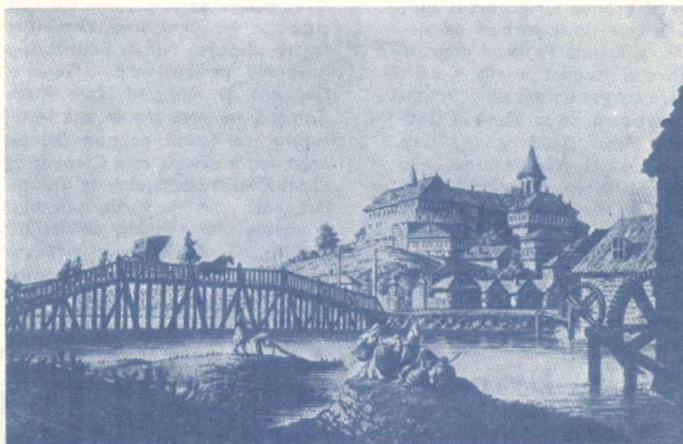
Bucureștii în literatură! Este o temă vastă, am putea spune ineputabilă. Acum vreo două decenii a apărut un întreg volum purtând acest titlu. Se pot cita mulți autori care au consacrat Bucureștiului operele lor literare. S-au făcut și identificări literare. Exegetul Augustin Z. N. Pop a cercetat cu mîgălă locurile unde a trăit și muncit Eminescu. Acum 40 de ani poetul Ion Minulescu strîngea într-un volum articolele sale despre București sub titlul «Bucureștii tinereții mele». Poetul Tudor Arghezi a scris și el «Cu bastonul prin București». Dar despre București au scris și alți foarte mulți autori. Am putea spune că inima literară a urbei noastre a fost și este mereu tînără. Dar, să pornim la drum și să începem, cum se spune cu... începutul orașului pe care strămoșii noștri l-au luat din legendă, iar noi din istorie. Deci să plecăm de la biserica lui Bucur (sec. XVIII), aflată în apropierea confluenței bulevardului Mărășești cu Splaiul Unirii. Alexandru Odobescu o citează în opera sa «Domna Chiajna». Plecînd spre Piața Unirii, putem spune că tot în această năvălă istorică este amintită și biserica de la Curtea Veche. Și, fiindcă tot ne aflăm în această zonă este bine să cităm și opera lui Matei Caragiale «Craii de Curte Veche», localizată și ea aici. Hanul lui Manuc (construit în 1808) din apropiere a constituit fundalul povestirii lui Gheorghe Tomozei «Tudor la Hanul lui Manuc». Multă vreme acest han s-a oglindit în apele Dimboviței, pînă la canalizarea și acoperirea acesteia cu un planșeu. Nicolae Gane ne povestește în «Trecute vieți de Doamne și Domnițe», cum peste apa ei, în această zonă, se afla un pod, pe care îl trecea domnitorul Constantin Brâncoveanu, mergînd spre grădina sa, unde mai tîrziu a fost

construit Spitalul Brâncovenesc. Se știe că în acest așezămint a stat un timp și scriitorul Ion Creangă.

Dimbovița își continuă prezența în literatură și prin povestirile pline de haz ale lui Anton Bacalbașa, prin personajul de factură cazonă «Moș Teacă» cel ce intenționa, nici mai mult nici mai puțin, decît să taie «din ordin» cheiul Dimboviței. Poetul Ion Minulescu are și el Dimbovița drept fundal în poezia «Vara în Capitală», asemănînd anotimpul canicular cu o fată de țară, care «se răsfăță-n Dimbovița cît îi place/ca Suzana clasică la baie». Trecînd peste Splai, ne vom afla în dreptul Palatului de Justiție (Tribunalul), construit în 1895, amintit și el în cunoscuta carte a lui Alexandru Predescu «Dimboviță, apă dulce». Ni se vorbește și de «Sala pașilor pierduți» de aici pe care și un alt maestru al condeiului și al barei, Radu D. Rosetti o amintește în volumul său «Spicuirii». Vis-a-vis, pe Calea Rahovei se află biserica Domnița Bălașa, ctitorită de una din fiicele Brâncoveanului, în 1745. Biserica este amintită și de Ion Ghica în povestirea «Pe vremea Zaveriei». Dealtfel, trebuie spus că Ion Ghica a locuit un timp în apropiere, pe «ulița Caliișii», cum i se spunea pe vremuri acestei artere. Mergînd mai departe, vom întîlni în drumul nostru strada Antim, amintită de George Călinescu în «Enigma Otiliei». Tot aici, în zonă, se află mănăstirea Antim Ivireanul. Revenind la Piața Unirii, vom pleca pe Calea Călărășilor care, în drum, intersectează Calea Văcărești, luată și ea drept fundal pentru romanul «Calea Văcărești» a lui I. Peltz. Mergînd pe Calea Văcărești spre centru, vom ieși în strada Lipscani, despre care amintește Camil Petrescu în «Un om între oameni». Oprindu-ne pentru o clipă în Piața Sf. Gheorghe, în dreptul bisericii

cu același nume ne vom aminti aici a fost depus sicriul cu coră neînsuflit a lui Mihai Eminescu fiind de față unii din membrii «Junimeii» care purtau crengu de flori de tei, atît de dragi poetului. Înhumarea a avut loc la cîntărilor Bellu. Mergînd în continuare spre Universitate, la confluența cu strada Doamnei, ne vom adăminti de episodul descris de Slavici, al dăruirii de către Eminescu, în plină iarnă, a încălțămîntelor sale, unui om desculț și zdrenț. Apropiindu-ne de locul care marchează fostul Turn al Cetei, este cazul să spunem că apropierea a fost accidentat de tramvaiul poetului Nicolae Labiș. Alături de el, mergînd spre Calea Victoriei, trecînd prin dreptul statuiilor, trebuie spus, că aici se afla Școala la Sf. Sava, unde au făcut curșetă ca elevi, Ion Ghica și Nicolae Bălcescu. Ajungînd la Calea Victoriei, încercată și ea de amintiri literare: fostul Pod al Mogoșoaii numit după 1877 Calea Victoriei este folosit drept scenă pentru unele secvențe din «Răscoala» din «Golanii» aparținînd lui Liviu Rebreanu. Calea Victoriei se regăsește și în titlul romanului scris de Cezar Petrescu. Despre ea ne vorbește și Ion Marin Sadoveanu «Sfîrșit de veac în București». Pliindu-ne pe Calea Victoriei acolo de unde începe, adică de apropiere de Dimboviță, după trecem de strada Riureanu, locul unde se află astăzi clădirea ce adăpostește Întreprinderi Loto-Pronosport, se ridicau casele poetului lenăchiță Văcărescu, cărui testament literar este astăzi atît de cunoscut: «Las vouă menținere/Cultul limbii românești/Sf. Patriei cinstire». Mergînd mai departe, din zona unde se află astăzi Muzeul Național de Istorie s-a iscat și s-a răspîndit cu repeziciune veștitul incendiu, care a mistuit în 1847 o mare parte din oraș. Despre această întîmplare a scris Antim Pan în poezia «Memorabilul focu mare». Continuîndu-ne drumul spre «Romarta copiilor», la confluența străzii Edgar Quinet Calea Victoriei se află Cofetăria Capșa, locul boemei literare pe vremuri, despre care vorbește Victor Eftimiu în «Vechile cafenele literare». Tot el ne povestește de fosta Terasă Otetelesanu, aflată pe locul unde se înalță astăzi Palatul Telefoanelor (construit în 1931). În Piața Teatrului să ne amintim că aici a funcționat într-o clădire construită între anii 1847 și 1850 și distrusă de bombardamentul

viației hitleriste în 1944, Teatrul Național, unul din cele mai mari la acea vreme din Europa. La conducerea lui s-au perindat nume ilustre ale literaturii române: Al. Odobescu, I. L. Caragiale, L. Rebreanu ș.a. Pe scena sa au jucat marile glorii artistice ale timpului: Adelina Patti, Sarah Bernard, Hariclea Darclee... În această piață a avut loc la 13 decembrie 1918, dramaticul eveniment al masacrării muncitorilor, reținut literar în «Cei ce plătesc cu viața» de Camil Petrescu. Cotind la dreapta înspre strada Academiei, e bine să reținem că în apropierea bisericii Enei se afla o școală unde a învățat Nicolae Filimon, autorul romanului «Ciocoi vechi și noi». Tot el scrie romanul «Mistere din București». În această zonă era casa unde a locuit un timp Mihai Eminescu. Revenind pe Calea Victoriei, în dreptul magazinului «Muzica» a existat Pasajul Român, despre care a scris cu nostalgie și Radu Rosetti, amintind, că aici au locuit mulți artiști și condeieri ai vremii, punându-l la loc de cinste pe artistul N. Grigorescu. Trecem apoi prin dreptul Palatului Republicii construit între anii 1932—1938, după planurile arhitectului N. Nenciușescu. Începutul construcției și transformările care s-au succedat le-a făcut Dinicu Golescu, în anul 1812, construind aici o casă cu mai multe încăperi «pentru viitorime». A fost membru fondator al «Societății literare române» și a scris, între altele «Însemnare a călătoriei mele». Mergem mai departe, în intenția de a vizita una din cele mai originale clădiri din țară sub aspect arhitectonic. E vorba de Ateneul Român, terminat în anul 1896, arhitect fiind francezul Galleron. Este bine să știm că între membrii Ateneului s-au aflat de asemenea figuri ilustre: Hașdeu, Kogălniceanu, Caragiale, Delavrancea, Iorga, Sadoveanu ș.a. Aici au cântat Enescu, Huberman, Paderevski, Caruso, Șaliapin, Iehudi Menuhin, Oistrach, Dinu Lipatti și numeroși alți artiști celebri. Părăsind această zonă prin strada Constantin Exarcul, (purtînd numele celui ce a avut inițiativa și a depus mari eforturi pentru construirea Ateneului), ne vom afla pe strada Nicolae Golescu, în spațiile magazinului «Eva». Pe acest loc se afla casa lui Titu Maiorescu. Mergînd în continuare ne vom afla în strada Cosmonautilor. După traversarea bulevardului General Magheru, în Piața Cosmonautilor ne vom urma drumul pe strada

Pod peste Dîmbovița, la 1794, după originalul lui Luigi Maier

Bucureștii în timpul marelui incendiu din 1847, (acuarelă de Mustacov)

Ateneul Român la sfîrșitul secolului XIX

General Eremia Grigorescu, ajungând la cele două parcuri de aici: Icoanei și Ioanid. Pe locul actualului Parc al Icoanei se afla o baltă din care curgea un mic pîrîu, numit Bucureștioara, ce se vărsa în Dîmbovița. Mihail Sadoveanu a scris despre această zonă a orașului o schiță intitulată «Despre Balta Icoanei». Despre această zonă a scris și Szezmer Ferenc. Pe strada Polonă din apropiere se află casa în care locuia Mitte Kremnitz, ale

cărei păreri despre Eminescu sînt cuprinse în povestirea «Amintiri fugare despre Mihai Eminescu». Revenind pe bulevardul General Magheru și mergînd spre Piața Romană, ne vom afla în fața Institutului de Studii economice: pe acest loc a existat casa Cleopatrei Lecca-Poenaru străjuită de «plopii fără soț» din versurile poetului Eminescu. În «Balada chiriașului grăbit», G. Topîrceanu vorbește și el de mai multe străzi, între care

Romană, Buzești, Grant. George Mihail Zamfirescu își delimitează aria romanului «Maidanul cu dragoste» între fosta șosea Basarab, din apropierea Gării de Nord, strada Plevnei, cartierul Cotroceni. Importanta arteră a Griviței se află și ea inclusă în fondul de aur al literaturii noastre, prin pana scriitorilor Tudor Arghezi. Eugen Barbu, Ion Bănuț.

EUGEN PANIGHIANT

Un liric peisagist: **V VOICULESCU** (inedit)

Alături de V. Alecsandri, G. Coșbuc, Lucian Blaga, Ion Pillat, V. Voiculescu rămîne unul din marii lirici peisagiști ai acestui veac. Ion Apetroaie remarcă în substanțialul său studiu monografic, apărut în 1975, faptul că autorul «Ultimelor sonete...» cultivă peisajul nu pentru virtuțile lui plastice, cît mai ales, pentru a se cufunda într-o lume mitică, a începuturilor, către care țineau aspirațiile sale cele mai adînci: «Instinctul htonic la Voiculescu este de o extraordinară fertilitate poetică. I se mai adaugă plăcerea incursiunii în mit, într-un timp preistoric, în găsirea rădăcinii primordiale» (Ion Apetroaie: «V. Voiculescu, studiu monografic, Buc. ed. Minerva, 1975 p. III).

Anotimpul alb i-a inspirat lui Voiculescu cîteva poezii «Iarnă scitică», «Noapte de iarnă», «Iarna de altădată», «Iarna în odaia cu scoarțe oltenesti», «Sonata iernii», «Colindul ninsorii», «Alba iarnă dunăreană», «Gînduri de iarnă», etc., memorabile prin bogăția imaginilor și prin conturarea unui timp arhaic românesc în care natura îmbrăca din abundență haina imaculată a zăpezii: «Era o iarnă plină de zăpadă/Si-ntr-un pămînt sta în amorfire...»

În primăvara lui 1972, am transcris dintr-un caiet inedit de «Poezii», consultat în arhiva familiei «pastelul Iarna». Scrise la Sturzeni, Dîmbovița, în 1912, versurile datează din perioada începuturilor literare ale scriitorului. Remarcăm imagistica barocă a textului, fluența versurilor, tensiunea lirică a acestora, fapt care îl deosebește pe autor de viziunea pictural-statică a lui Alecsandri, ori de aceea idilică a lui Coșbuc, asupra naturii.

Constituit din tonalități alb-întunecate, peisajul vădește un neobișnuit simț plastic, căruia i se adaugă ritmica melodică a versului, minuit cu acuratețe și virtuozitate de către viitorul autor al «Destinului», al «Urcușului», al «Întrezăririlor».

IARNA

«Fugit-au plăpînde paseri spre caldele ținuturi de parte.../Nori grei, plumburii se coboară din nordul cempărăștie moarte/Ōștire grozavă și mută, cu scuturi și coifuri de gheață/Ce-și umple văzduhul cu triste și umede flamuri de ceață/Zadarnic se luptă copacii și vîntul și lîncedul soare/S-alunge puhoiul ernaltic; ōștirea cea cotropitoare;Zac galbene smulsele frunze și-n van le jălește ograda,/Căci biruitoare se lasă a iernii solie, zăpada!//Si-abia se prelinge lumina de pare că-i veșnică seară/Adîncă durere cuprinde pe toți, de la om pîn-la fiară/E-n toți un fior de primejdie, o grabă ca-n vremi de băjenii/Copiii se bucură numai gătînd de colinde și sînni». 1912 Sturzeni, Vasile Voiculescu.

Versurile inedite comunicate mai sus vor să fie o modestă contribuție la cunoașterea operei unuia din marii scriitori români, pe care Vladimir Streinu îl socotea «un talent robust, care în poezia română, prin voința de nouitate și numărul de ipostaze lirice, rămîne fără pereche», după cum alt strălucit exeget al poetului, l-am numit pe Tudor Vianu, îl considera cu îndreptățire pe V. Voiculescu drept creatorul «pastelului dramatic în literatura română».

MARIUS POP

«BUCUR» pe creasta Făgărașului

«Ștafeta Carpaților» este cea mai complexă, dificilă și atractivă acțiune turistică montană, organizată de BTT, în cadrul anualului concurs de drumetrie și orientare. Pe parcursul a 60 zile sînt străbătuți peste 1 500 km pe crestele arcului carpat (împărțit în 12 grupe), de către membrii cluburilor și ghizi specializați din toate județele țării.

Este o întrecere cu tine însuși, tinăr montaniard pornit să cucerești laurii înălțimilor, să te bucuri în liniște de frumusețile fruste ale naturii patriei, să-ți verifici forțele și să te îmbogățești spiritual. Și cînd, după o zi de eforturi pe cărări mai mult sau mai puțin bătute, ai răgazul să pui pe hîrtie cîteva gînduri și impresii de călătorie, înseamnă că suflul ți-e plin, faci din clipă o altă dimensiune a duratei, paginile respective devenind cu timpul un tezaur pentru memorie, invitîndu-te să re trăiești momentele și să te pregătești pentru alte și alte confruntări, peripeții, încercări în marele templu al naturii, întru cunoaștere și iubire de țară.

Un echipaj format din patru băieți și două fete, membri ai Cercului de turism «Bucur», aveau de traversat creasta Făgărașului, în etapa a XI-a a ștafetei, pe care în ziua de 9 august au preluat-o în localitatea Turnu Roșu. Iată cîteva pagini și fotografii extrase din «jurnalul de expediție» al lui VICTOR RAICU; ele pot deveni ghid celor ce nu s-au aventurat încă pe aceste meleaguri, pornind

spre Vîrfurile Suru. 10 AUGUST: De la locul taberei, urmăm poteca prin pășunea cu arini și mesteceni din dreapta micului pîrîu a Ciorului și poteca din dreapta Văii Rădiții ne-a scos la Șipotul Frasinului (marcaj-cruce roșie). Din acest punct, evităm poteca ciobănească ce coboară în dreapta și urcăm spre stînga, către Chica Frasinului. Din dreapta, Valea Strîmbei ne însoțește pînă sus, spre golul alpin. Un scurt popas pe muntele Fintîna ne îngăduie să culegem afine, ce abundă din belșug în această zonă. De aici drumul ne poartă pe vîrfurile Chica Pietrelor, de unde o minunată priveliște spre «țările» Oltului și Cibinului ne încîntă ochiul. Depășim pe la sud Piscul lui Făt și ajungem lîngă refugiul montat în Curmătura Tătarului. Depășind vîrfurile Tătaru, poteca de creastă (marcaj — bandă roșie) ne scoate în Șaua Apa Cumpănită unde am găsit apă și loc bun pentru instalarea taberei.

11 AUGUST: În urcuș susținut, poteca ne scoate în linia de creastă, traversînd Fruntea Moașei și lăsînd în stînga marcajele triunghi albastru și triunghi roșu, ce duc spre cabana Suru. Ocolind vîrfurile Găvan, ajungem în Șaua Surului și de aici poteca ocolește pe la sud imensul trapez de piatră al Muntelui Suru. Traversăm grohotișurile ce coboară din creastă spre adîncul căldării glaciare a Surului și ajungem în Șaua Budislavului. Ploaia, ce ne-a însoțit de la plecare, se întetește. Un urcuș pieptiș ne scoate pe vîrf, de unde, privind în urmă,

vedem un munte cu aspect de castel în ruină. Este Miclăușu. Poteca ce coboară în pantă lină depășește vârful Virtopul Roșu și ne scoate în Portița Avrigului. Ne aflăm în fața unei sălbătice căldări glaciare dominate de povârnișurile Ciortei, pe fundul căreia își unduiește apele lacul Avrig. De pe malul lacului, traseul de creastă ne scoate pe o brină și de aici pe Vârful Scara. Ploaia, vîntul și grindina nu ne permit să facem un tur de orizont de aici. La aproximativ 30 minute de aici, ne aflăm în Șaua Scara, unde instalăm tabăra.

12 AUGUST: Ne strîngem corturile ude și ne îndreptăm pașii pe poteca de creastă, spre vârful Șerbota, la care ajungem după ce străbătem un uriaș arc de cerc cu deschiderea spre nord. Ajunși sus, pe vârful Șerbota, lăsăm privirile să rătăcească asupra vîrfurilor Negoiu și Căltun, una dintre cele mai mărețe și mai copleșitoare imagini ale munților Făgăraș. Drumul de creastă străbate o zonă de o sălbăticie nemaiîntîlnită, numită Custura Sărății. O îngrămădire de turnuri, ace, lespezi uriașe de stîncă într-o mare dezordine, ce par a face imposibilă trecerea ei. Ploaia, ceața și vîntul rece ne însoțesc în continuare. La ieșire din Custura Sărății, spre nord, Acele Clopatrei străpung valurile lăptoase de ceață. Un urcuș lung și obositor ne scoate pe cel de-al doilea vîrf ca înălțime al țării — Negoii. Montăm aici o placă omagială, după care ne avîntăm pe abrupt, spre Strunga Dracului și lacul Căltun. Din Portița Căltunului lacul ne apare în toată splendoarea lui, aflat sub peretele inaccesibil al Vîrfului Căltun.

13 AUGUST: Din Portița Căltunului, în 30 de minute ne aflăm la baza Muntelui Lăiței, de unde un urcuș lung și greu ne poartă pașii pînă sus, pe vîrf. De aici poteca ne poartă în serpentine strînse pînă în Șaua Lăițelului. Două traversări periculoase, și ajungem deasupra Căldării Mari a Paltinului, într-un găvan bogat în izvoare. De aici, marcajul bandă roșie ne scoate în Creasta Caprei. Ecolul trăznetelor urcă spre noi din fundul abisurilor care ne împresoară. Încingem pe o brînă vîrfului Iezerul Caprei și ajungem pe malul lacului Capra, unde montăm tabăra.

14 AUGUST: Lăsăm în urmă lacul Capra și Monumentul celor 4 alpiști ce și-au găsit moartea nu departe de aici, surprinși de avalanșă, și ieșim din nou în linia de creastă pe Piciorul Buteanului, pe care-l traversăm pînă la pereții sudici ai Crestei Arpășelului. La capătul a două ore de mers, ne aflăm în Portița Arpașului, zisă și Strunga Mică, în preajma căreia se află Fereastră Zmeilor. Pătrundem în porțiunea «La trei pași de moarte». În continuare, poteca prezintă porțiuni dificile pînă la baza muntelui Piciorul Mircii, pe care-l traversăm. Părăsind culmea în serpentine strînse, ajungem pe malul iezерului Podul Giurgiului, unde facem popasul de noapte.

15 AUGUST: Ploaia s-a oprit și un cîrd de capre negre ne urează «drum bun». Poteca ne scoate în Șaua Podragului și de aici ne avîntăm spre cel mai înalt vîrf din România: Viștea—Moldoveanu. În stînga ne însoțește Căldarea înspăimîntătoare a Văii Ucei Mari. Poteca străbate buza prăpastiei spre Fereastră Orzănelelor, de unde începem urcușul lung, spre înălțimea Viștei Mari. Ajunși la 2 527 m altitudine, răsplata trudei noastre este fără margini. Un infinit joc de forme: cușme, clăi, țancuri, ace ce stau să străpungă bolta, custuri ascuțite ca pînzele de ferăstrău, platouri suspendate deasupra vîgăunelor întunecate. De aici pînă în Curmătura Zirnei, unde vom înnopta, traseul de creastă ne poartă pașii pe marginea prăpastiilor adînci ale Văii Rele a Moldoveanului, prin Căldarea Micilor, Valea Rea a Gălășescului, Căldarea Mioarelor, prin Fereastră Mare a Sîmbetei pînă la vîrfurile Urlea, de unde culmea devine din ce în ce mai accidentată. Din vîrfurile La Fundul Bindei, ni se deschide o largă perspectivă asupra întregii căldări glaciare ce adăpostește lacul Urlea.

16 AUGUST: Este ziua cînd poteca de creastă ce poartă echipajul nostru spre cabana Plaiul Foi, unde va avea loc ceremonia predării ștafetei, părăsește definitiv zona alpină. De aici formele glaciare abia se conturează și încet se sting cu totul. Dispar marile prăpăstii. La capătul unui drum de peste 13 ore de mers ne aflăm în fața cabanei Plaiul Foi...

VICTOR RAIGU, ghid BTT își continuă impresiile pe mai multe pagini, descriind «spectacolele cele mai grandioase la care am participat vreodată». Totodată, fotografiile sînt mai mult decît o invitație spre minunile în piatră ale Făgărașilor.

VALENTIN HOSSU-LONGIN

PIATRA CRAIULUI

VĂZUTĂ
DE LA CABANA ASCUNSĂ,
PE CINCI TRASEE INEDITE.

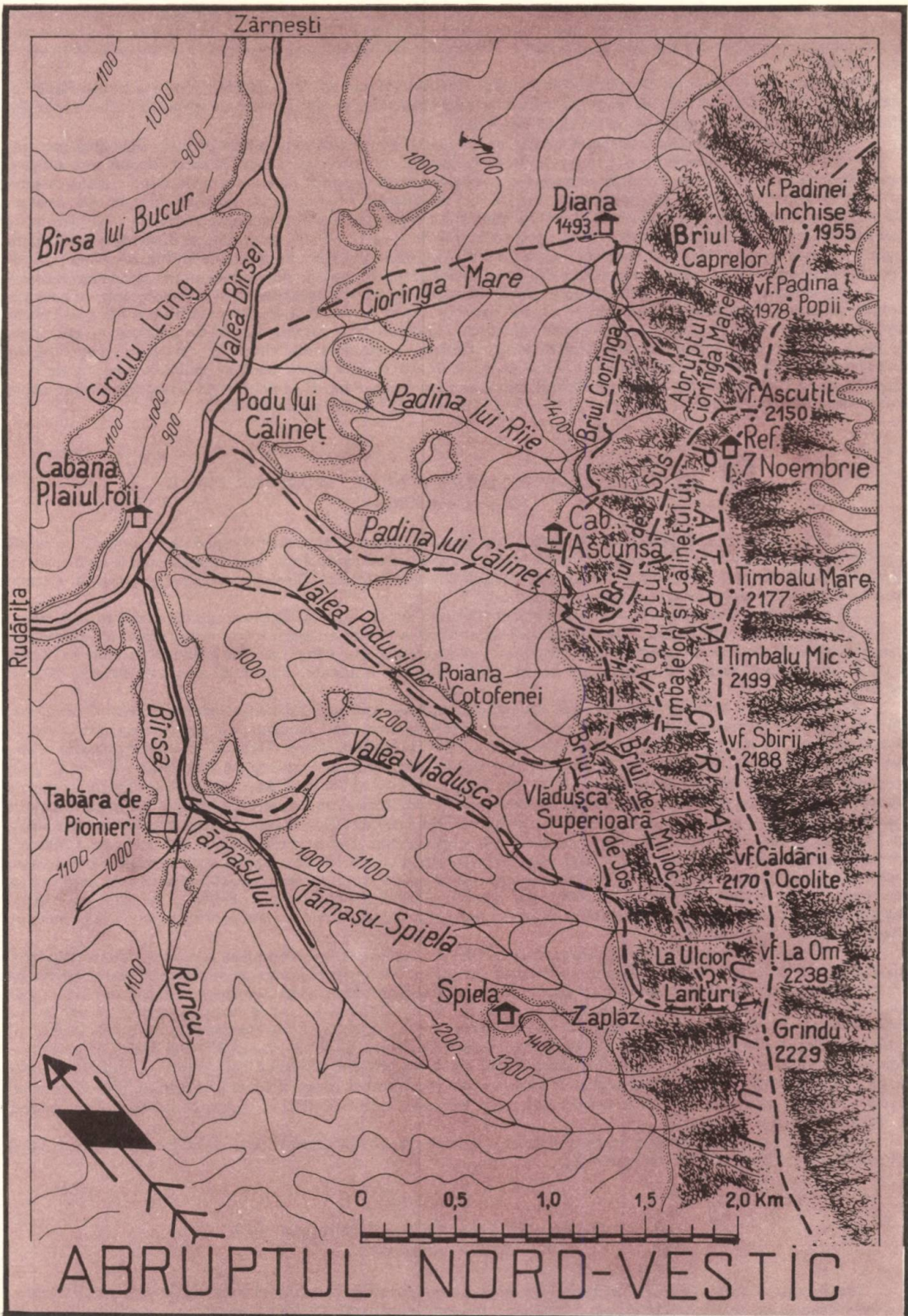
Invitația în această expediție vă este adresată de unul dintre statornicii îndrăgostiți de frumusețea fără seamăn a peisajului carpatin: **OVIDIU LUPAȘCU**. Timp de aproape patruzeci de ani, vară sau iarnă, pe vreme bună sau rea, el a urcat cu rucsacul în spate cărările tuturor munților noștri, i-a mîngîiat cu privirea, s-a bucurat de gingășia florilor, s-a odihnit în liniștea pădurilor. «Marea dragoste» a neobositului călător rămîne însă «Piatra Craiului», masivul capabil să ne ofere «toate frumusețile la un loc ale Carpaților», după cum îi place să spună.

În această apreciere se ascund drumurile fără număr pe care bătrînul om de munte le-a umblat cu cortul și cu sacul de dormit, adeseori pe cărări neumblate, dintre care cinci vi se vor descoperi și dumneavoastră.

1

PLAIUL FOII — REFUGIUL CABANĂ ASCUNSĂ (traseu nemarcat)

Ieșind din cabana numită Plaiul Foi, trecem podul de peste Bîrsa Mare și apucăm drumul spre stînga, ajungînd la șoseaua de duce la Zărnești; lăsăm pe dreapta o mică cruce de piatră și o baracă de lemn, trecem apoi printr-o plantație de copaci tineri, traversăm un șanț și ieșim pe Podul lui Călinet, într-o poiană largă; din stînga urcăm un drum de cărută pe care suim în pantă ușoară către dreapta, avînd în față stîncăria albă a Țimoatelor. Drumul devine curînd o potecă bine bătută, intră în pădure și traversează o poiană avînd în dreapta tirul de apă numit Izvorul Olteanului; după 60—70 minute de la cabană ajungem la baza unui imens con de grohotiș ce urcă spre abrupt. În față observăm Pata Galbenă și după alte 5—7 minute întîlnim Izvorul lui Orlovski, pitit undeva spre dreapta, la marginea pădurii. Aici ne umplem bidoa-nele, deoarece nu vom mai întîlni alte surse de apă în zonă. În continuare, drumul oferă două variante:

Varianta I. De la izvor urcăm spre stînga peste grohotișuri și după cîteva minute ajungem la baza unui horn larg ce suie în pereții din stînga; escaladăm hornul, pe versantul lui drept (stînga noastră) și de la capătul lui de sus primim o potecă ce duce spre dreapta. Mergînd pe ea 15—20 minute vom ajunge la o mică șa unde vom întîlni cărarea celei-alte variante.

Varianta II. Așa cum se menționează în lucrarea «Piatra Craiului» ed. 1971 de Em. Cristea și Eugen Nedelcu, acest traseu, mai accesibil, este de preferat, părere la care subscriem și noi. Pentru a-l urma va trebui să urcăm pînă la capătul conului de grohotiș, avînd două posibilități:

a) pe varianta I pînă la baza hornului menționat mai sus, apoi spre dreapta pe la baza pereților din stînga noastră; b) pentru a evita urcușul greu prin grohotiș, de la izvor urcăm direct spre Pata Galbenă. Urcăm spre stînga o pantă aspră cu vegetație și ne apropiem de pereții din dreapta, pentru a prinde poteca ce suie în virful conului de grohotiș, ai cărui pereți înalți ne blochează intrarea. De aici ne cățărăm pe excelentele prize ale malului din dreapta (12—15 m.), înaintăm pe curba de nivel 30—35 m. pînă la un copac căzut și depășim spre stînga un prag pămîntos; ajungem imediat la un cablu cu ajutorul căruia urcăm o treaptă de 3—4 m. De aici, spre stînga se dirijează o brînză foarte îngustă sub care vedem grohotișul. După 30—40 m. ne aflăm în pădure și curînd, în șaua unde întîlnim varianta I (mențiune scrisă pe un bolovan). Din șa urcăm spre dreapta o potecă abruptă, depășim de-a coasta un mic perete cu «minere» de jnepeni, lăsăm în urmă cîteva copaci căzuți și, după cîteva minute avem în față baza unui perete vertical, cu o arcadă neagră; sîntem la «Adăpătarea Caprelor» — un mic bazin de beton — care însă de cîteva ani nu mai are apă. Urcăm spre dreapta cîteva metri și după o scurtă coborîre ajungem la al doilea cablu care ne ajută să trecem peste un mic umăr de piatră. Poteca urcă în serpentine mici, avînd în dreapta firul abia conturat al unui vilcel larg, care ne va scoate, dincolo de Scara de Fier, la cele două refugii de la Cabana Ascunsă. Pentru cei ce intenționează să rămînă mai mult timp aici, precizăm că vechiul refugiu nu mai este utilizabil, iar celălalt are numai 8 locuri pe pricuri de lemn, fără așternuturi și fără posibilitatea de a se face focul. Durata: $2\frac{1}{2}$ — $3\frac{1}{2}$ ore, în funcție de priceperea la mers.

2 VÎLCELUL CU FEREASTRĂ — BRÎUL CIORÎNGA MARE (traseu nemarcat)

De la Cabana Ascunsă (refugiul nou) urcăm spre stînga și, ajunși în șa, coborîm o potecă mocirloasă, cu multă vegetație; după 5—6 minute de la refugiu sîntem în dreptul unui con de grohotiș ce urcă spre dreapta la o săritoare cu grotă. De aici începe traseul «Vîlcelul cu Fereastră», cu cele 3 secțiuni ale sale: Vîlcelul cu fereastră propriu-zis, Vîlcelul cu Smirdar și Canionul Ciorînga (partea lui superioară).

Abordăm conul de grohotișuri, înaintăm pe firul vîlcelului, ocolim o primă săritoare, următoarea o trecem direct, apoi urcăm printr-un horn înclinat. Escaladăm încă un obstacol și curînd ajungem într-o mică incintă înconjurată de pereți înalți, unde distingem un horn larg în dreapta și unul mai îngust spre stînga; privind în lungul acestuia din urmă, la capătul lui superior zărim o arcadă, pe care ne vom cățăra după cîteva minute. Dincolo de arcadă ne aflăm în Vîlcelul cu Smirdar.

Varianta. Pentru cei care doresc să evite săriturile menționate mai sus, indicăm următorul traseu: de deasupra săritorii cu grotă, intrăm imediat spre stînga pe sub jnepeni și după cîteva pași, ajungem într-un alt vîlcel; acesta urcă la arcadă trecînd prin stînga ei. Micile obstacole ale vîlcelului vor fi ocolite pe versantul drept. În amonte, vîlcelul se lărgește și nu mai prezintă obstacole; pentru a evita mersul prin grohotiș suim pe versantul lui drept pînă la o zonă cu mult jnepeniș: sîntem în punctul «La Amvon», unde-și are originea Vîlcelul cu Smirdar. Spre stînga observăm o potecută ce duce prin Brîul de Sus pe Creasta Nordică, pînă la refugiul «7 Noiembrie»; traseul ne dirijează spre stînga către un «ac» ascuțit, foarte vizibil: este un reper important, numit «Acul de la Amvon». Trecem prin «Portița Arcului», ne strecurăm pe lingă pereții din dreapta, depășim un umăr de stîncă și ajungem în firul cu mult grohotiș al Canionului Ciorînga; urmat în amonte, acest vîlcel ne scoate după 40—50 minute pe Creasta Nordică, într-o mică strungă. Spre dreapta (sud-vest) începe panta ce duce pe Vf. Țîmbalul Mare; traseul nostru, spre stînga, urmează marcajul de creastă «punct roșu», spre Virful Ascuțit. Din strungă, dacă privim înapoi pe vîlcelul ce l-am urcat, observăm pe versantul lui drept o imensă «lamă» de calcar cu o fereastră rotundă ce perforază peretele; acesta este reperul pentru cei ce vor să coboare pe traseul «Vîlcelul cu Fereastră».

Ne continuăm drumul din strungă către stînga (nord-est); după circa 400 m ajungem la un stîlp de marcai și imediat după el întîlnim refugiul «7 Noiembrie»; urmează cîteva metri de urcuș și sîntem pe Vf. Ascuțit. Vom observa pe versantul din stînga un vîlcel ce coboară aproape paralel cu creasta: intrăm, curînd se ivește în stînga o «momie» (grămadă de pietre făcute de turiști), care ne dirijează către un vîlcel. Conduși de șirul de momii, vedem sub noi poteca Brîului care ne duce spre stînga pe la baza unor imenși pereți, uneori suplobați; intersectăm Hornul Închis în punctul unde primește un afluent pe stînga, iar după 150 metri intrăm în pădure, unde vom întîlni Vîlcelul Spălat. Urmează un nou interval pînă în firul Canionului Ciorînga; urcăm cîteva pași printre bolovanii canionului, ne îndreptăm spre dreapta către o mică fereastră. Trecem prin ea sau o ocolim prin dreapta, de pe muchia următorului pînten coborîm o săritoare, străbatem pe la bază micul con de grohotiș al Vîlcelului cu Fereastră și de aici, în 5—6 minute vom poposi la refugiul Cabana Ascunsă.

Durata: $4\frac{1}{2}$ —5 ore. Nu sînt necesare materiale tehnice, dar se vor folosi în mod obligatoriu bocanci cu talpă antiderapantă (adînc profilată) sau espadrile.

3 PADINA LUI CĂLINET — BRÎUL DE SUS (traseu nemarcat)

Traseul propriu-zis începe și se încheie la refugiul Cabana Ascunsă. Precizăm că în «Padină» vom întîlni 12 săritori cu diferite grade de dificultate; ele pot fi ocolite pe versantul stîng al văii (dreapta cum urcăm), cu obligația ca după

fiecare ocol să revenim în fir și să nu ne lăsăm atrași de cîte unul din numeroasele vilcele ce urcă spre Muchia dintre Țimbale. Pornind de la refugiu, prindem poteca ce coboară prin dreapta; după 80—90 m. lăsăm în dreapta poteca ce coboară la Plaiul Foi și începem un scurt urcuș pînă în șaua Scării de Fier, pe care o vedem în față. Din șa ajungem pe un mic promontoriu sub care vedem firul adînc al văii și începutul «Scării»; spre stînga, sus, admirăm cea mai frumoasă vale alpină a masivului, ce se înalță în mijlocul unui excepțional decor de calcar strălucitor. Coborim apoi primele trepte ale scării (5 scoabe betonate în stîncă ajutați de un lanț cu noduri) și ajungem la o potecută ce ne duce — pe la baza pere-telui — la gura de sus a unui horn; intrăm cu fața înaintea sprijinindu-ne de pereții laterali. La jumătatea lui, unde începe să se lărgească, ne întoarcem cu fața la stînga și coborim pînă în firul văii; hornul poate fi evitat astfel: înainte de a ajunge la el, coborim la dreapta printre jnepeni; un ocol larg spre stînga ne duce în firul văii, puțin în aval de baza Hornului Adînc; urmează alte trei sărituri ce pot fi trecute ușor. Ocolim prin dreapta a patra săritoare și pătrundem curînd într-o zonă cu mult grohotiș; încet, încet, valea capătă aspectul unui canion îngust, presărat cu săritori de diferite înălțimi; pe unele le escaladăm direct, pe altele le ocolim, în funcție de aptitudinile noastre de cățărători. După două ore de drum, valea se lărgește ca un evantai de fire ce converg din creastă; în dreapta, admirăm frumoasele hornuri ale Muchiei dintre Țimbale, iar în stînga se deschide firul adînc al Țimbalului Mic. Traseul, mult mai ușor acum, ne duce în Șaua Mare a Călinețului, pe Creasta Nordică, unde întîlnim marcajul «punct roșu». Din șa, urcăm la stînga pe virful Țimbalului Mare, de unde avem una dintre cele mai copleșitoare perspective asupra împrejurimilor și a superbei zone alpine a Căline-țului. În virf, către nord-est, ajungem după cîteva minute la baza pantei, într-o strungă din care coboară spre stînga un vilcel; pe versantul drept al vilcelului observăm un perete înalt, subțire ca o lamă și perforat de o fereastră rotundă. El stă la originea canionului Cioringa și la începutul de sus al traseului «Vilcelul cu Fereastră». Continuăm înaintarea pe creastă circa 400 m. și ajungem la un stîlp metalic de marcaj; pe una din săgețile indicatoare citim: «Refugiul 7 Noiembrie se află la 30 m. nord.»

Coborîrea o vom începe cu 15—20 m. înainte de a ajunge pe un vilcel cu grohotiș ce se lasă spre stînga către un pîlc de jnepeni. Aici, briul se îndreaptă către stînga angajîndu-se pe o brînă dominată de pereți înalți; la capătul ei traversăm un pînten cu jnepeni, după care urmează o coborîre lungă. Ajungem în albia cu grohotiș a Vilcelului Spălat. Urcăm pe versantul opus, depășim un pînten bine conturat și coborîm o pantă înclinată, cu jnepeni, pînă în firul Canionului Cioringa. Traversăm talvegul văii, trecem peste un ultim pînten (la stînga-sus se vede silueta sveltă a Acului de la Amvon) și iată-ne ajunși în jnepenișul din zona «La Amvon». Firul Vilcelului cu Smîrdar ne conduce la «Arcadă»; trecem pe sub ea și, după ce înșirăm pe drum cele patru săritori ale vilcelului, o depășim și pe cea cu grotă din Briul Cioringa. De la baza ei spre stînga, în 5—6 minute vom fi din nou la refugiul Cabana Ascunsă.

Durata: 6—6 1/2 ore. Nu sînt necesare materiale tehnice.

4

BRÎUL DE MIJLOC — TRASEUL «N. ANGHELIDE» (parțial, are marcaj neoficial)

Din fața refugiului Cabana Ascunsă prindem poteca în coborîre spre dreapta și, după 80—90 m., lăsăm cărarea ce duce la Plaiul Foi, din Șaua Scării de Fier. Coborîm în firul Călinețului prin horn sau jnepeni și înaintăm pe malul opus pînă găsim cîteva copaci mari, căzuți; din acest punct, Briul de Mijloc are un mic marcaj neoficial «cruce verde» (fără fond alb). Trecem un vilcel și după cîteva minute poteca ne duce la două hornulețe paralele ce coboară în Vilcelul Caprelor. Coborîm în firul vilcelului prin hornul din stînga și intrăm în partea opusă către un umăr cu jnepeni. Conduși de marcaj străbătem un traseu de o rară frumusețe, cu zone deschise sau prin pădure, pe la baza unor pereți înalți și peste «promontorii» de unde privirile zburdă libere pînă în creasta Făgărașilor și, după 35—40 minute de la plecare, coborîm în firul Văii Podurilor. Urcăm pe versantul stîng al văii, pînă pe un pînten; urmează o scurtă coborîre de-a coasta paralel cu firul văii după care ne abatem la stînga în urcuș printr-un scoc, mărginit de un perete, care ne scoate în șaua «Termopile». Din șa, lăsăm la dreapta o potecută ce coboară prin Poiana Coțofenei la Plaiul Foi și ne continuăm drumul pe poteca ce intră în pădure dirijîndu-se ușor spre stînga. După 5 minute, intersectăm Vilcelul Colților Gemeni, apoi încă unul după care coborîm în firul Cioringutei. Urcăm la stînga pe vale pînă la o săritoare ce ne blochează înaintarea, ne abatem la dreapta pentru a intra într-o zonă mai deschisă. Ne strecurăm prin hornuri, intersectăm numeroase fire ale Vlăduștii și ajungem tot mai sus, pe promontorii de unde admirăm crestele așezate în planuri succesive. De pe un astfel de promontoriu descoperim — peste o vale adîncă — gura neagră a Grottei «La Ulcior»; coborîm cu atenție spre stînga în firul văii, apoi urcăm susținut pînă într-o șa unde, la 30—40 m. se află grotă în care putem găsi o excelentă apă de băut. După 100—150 m. se desprinde la dreapta în jos un vilcel larg: aici este începutul traseului «N. Anghelide» pe care ne vom angaja și noi. Coborîm vilcelul care face un ocol către dreapta, mergem pe la baza pereților pînă la un mare «V» format de cei doi versanți ai văii care ne închid drumul; prin acest «V» se distinge la mare distanță refugiul Spirla; iar sub noi se deschide o enormă săritoare. În perețele din dreapta vedem o despicătură înaltă, verticală: este intrarea în «Canionul Negru». Această denumire este dată de turiști, traseul neexistînd în niciunul din ghidurile Pietrei Craiului. Pătrundem în îngusta despicătură și vedem la picioarele noastre un spectacol neașteptat, foarte rar întîlnit în munții noștri: un veritabil canion, cu pereți înalți, verticali, ce se apropie la numai 2—3 m. unul de celălalt; pe fundul acestui «tunel», lung de aproape 100 m. și cu o înclinare de circa 20°, se înșiră cîteva săritori mici care nu ne pun probleme. Ajunși la gura canionului, ne apare în față «Santinela Canionului», un impresionant turn de piatră. Coborîm spre dreapta pînă la originea unei vilcele și ne strecurăm pe lingă perețele din stînga. Făgașul devine tot mai îngust și ne obligă să înaintăm lateral, cu fața la stînga. Se poate trece și pe partea de sus a umărului chiar pe lingă perete, varianta ce nu prezintă riscuri. Lăsînd în stînga «santinela», traversăm un prim vilcel, înaintînd pe lingă perete; urmează o nouă traversare și după scurt timp ajungem la al treilea fir de vale. Trecem printre brazi, coborîm spre dreapta o mică pantă și, mergînd pe lingă perete ne apare în față «Poarta»; o pantă lată de 15—20 m. ce urcă și trece prin golul dintre perețele abruptului (dreapta) și o stîncă enormă (stînga). Trecem prin Poartă, coborîm în albia unui vilcel și urcăm, pe versantul opus, pe un mic umăr, dincolo de care porneste spre stînga un vilcel; acesta este unul din firele de origine ale Văii Vlădușca. Ne aflăm pe Briul de Jos și de aici ne putem dirija în două direcții: spre Plaiul Foi sau spre Cabana Ascunsă.

a. — Spre Plaiul Foi: coborim pe acest fir plin cu grohotiș și după 50—60 minute de drum ajungem la confluența lui cu Bîrsa, dincolo de care se înalță clădirea unei tabere de pionieri; trecem peste pod, ajungem la șosea și mergînd spre dreapta 20—25 minute ajungem la Plaiul Foi.

b. — Spre Cabana Ascunsă: coborim prin dreapta pînă la perete unde găsim poteca firavă a Briului de Jos; ținîndu-ne cît mai aproape de perete, traversăm două vîlcele mici, coborim în albia adîncă a unui vîlcel larg, urcăm din greu pe versantul opus și, după 30 de minute de la plecarea din poartă, ne aflăm pe Muchia Coțofenei unde întîlnim o potecă ce vine din vale. Dacă ne uităm cu atenție pe trunchiurile copacilor, distingem urmele șterse ale unui marcaj «punct roșu» (5 cm. diametru, fără fond alb). Urmăm această potecă spre dreapta, în urcuș, și după 15 minute, sîntem la Termopile; de aici în 40—50 minute, poteca Briului de Mijloc ne va conduce prin locuri cunoscute la Cabana Ascunsă.

Notă: Cei ce vor să parcurgă acest traseu pornind de la Plaiul Foi vor urca mai întîi pe Briul din Mijloc, fie pe la Cabana Ascunsă, fie direct la Termopile. În această din urmă alternativă, vor proceda după cum urmează: trecînd podul din fața cabanei, vor intra pe Valea Podurilor și după 35—40 minute vor ajunge la capătul de jos al Poienii Coțofenei ce se deschide pe panta din dreapta; se urcă în lungul ei și se ajunge în cîteva minute pe linia de creastă. Ne orientăm spre stînga, intrăm în pădure și urmînd poteca largă, distingem pe copaci un marcaj forestier (bandă roșie verticală), care se continuă pentru puțină vreme cu un altul, însemnat cu cercuri albe și roșii pe un copac (bornă silvică) cu punct roșu; am ajuns pe Briul de Jos și curînd după aceea, pe Briul de Mijloc, în punctul Termopile.

Durata: Cabana Ascunsă — Grotă la Ulcior = 3—3 1/2 ore; la Ulcior — Poarta = 1 oră; Poarta — Plaiul Foi = 1 1/2 oră; Poarta — Cabana Ascunsă = 1 3/4 ore; Plaiul Foi — Termopile = 2 ore.

Nu sînt necesare materiale tehnice.

5 BRIUL DE MIJLOC — VALEA PODURILOR — STRUNGA ȘI VÎLCELUL CAPRELOR (traseu nemarcat)

De la Refugiul Cabana Ascunsă trecem prin Scara de Fier, prindem poteca Briului de Mijloc și mergem pînă la punctul Termopile. În continuare, ajungem la o limbă de grohotiș ce coboară din stînga pe Valea Colților Gemeni; părăsim poteca briului și începem un urcuș la stînga, prin grohotiș. Curînd, ajungem într-o incintă înconjurată de pereți înalți: amfiteatrul Colților Gemeni, iar în față și puțin la stînga vedem Turnul Amfiteatrului. Ne deplasăm pînă aproape de baza lui și intrăm la stînga pe un vîlcel care, curînd, este blocat de o săritoare; o escaladăm și după cîteva metri intrăm într-o mică strungă aflată pe Muchia Colților Gemeni, pe versantul stîng al Văii Podurilor. Din strungă pășim către dreapta — cu multă atenție — mergînd de-a coasta pe versant, trecem peste 2—3 trepte și după circa 100—150 m. întîlnim un vîlcel ce coboară spre stînga; ne strecurăm pe firul lui, ajungem imediat în Valea Podurilor și la dreapta, în amonte, pe vale, observăm un mic prag. Escaladăm acest obstacol, mai înaintăm 30—40 m. pînă la baza unei săritori înalte de 10—12 m. Atragem atenția că acest obstacol este destul de dificil și pentru a-l depăși sînt necesare oarecare cunoștințe de cățărare. Primul din grup (cel mai bun cățărător) odată sus, își va asigura coechipierii cu o cordelină. Deasupra săritorii se înalță Turnul ascuțit, aflat la confluența firului principal cu cel secundar al Văii Podurilor; puțin înainte de această confluență intrăm la stînga — pe un mic vîlcel cu grohotiș, apoi ne abatem pe versantul lui drept. În mai puțin de 30 de minute ne odihnim între jnepenii din Strunga Caprelor, aflată pe Muchia dintre Țimbale, care desparte bazinul Văii Podurilor de Padina lui Călineț; în față, dincolo de Valea Călinețului, se zărește refugiul de la Cabana Ascunsă. Din strungă, prindem Vîlcelul Caprelor. Hățașul ne conduce pe firul văii, la Degetul lui Călineț, turn de piatră cu trei vîrfuri, avînd la bază o mică grotă drept reper. Trecem chiar pe lîngă «Deget» și observăm o potecă ce intersectează firul văii; sîntem pe Briul de Mijloc, al cărui marcaj cu cruce verde ne conduce la dreapta către scara de fier și apoi la Cabana Ascunsă.

Durata: Cabana Ascunsă — Termopile = 1 oră; Termopile — Strunga Caprelor — 50—80 minute; Strunga Caprelor — Cabana Ascunsă = 1 1/2 ore; Plaiul Foi — Termopile = 2 ore; Cabana Ascunsă — Plaiul Foi = 1 1/2 ore;

Materiale tehnice: o cordelină pentru asigurarea participanților.

Bibliografie: Ghidul turistic «Piatra Craiului» ed. 1971 de Em. Cristea și Eug. Nedelcu.

Notă: secțiunea Termopile — Turnul Ascuit se găsește în lucrarea sus menționată (Piatra Craiului ed. 1971) sub numele de «Ramificația 1» la cap. «Valea Podurilor».

OVIDIU LUPAȘCU

Cu puțină răbdare veți descoperi cele 12 greșeli pe care caricaturistul OCTAVIAN COVACI le-a lăsat intenționat în unul din aceste desene

Amplasare in stincile calcar
de la Izvorul Alb

O LUME DE LEGENDE

CEAHLĂUL

Ocolașul Mic. În extremitatea dreaptă «Turnul lui Budu»

Stînci din complexul «Detunatele»

Cuşma Döröbanţului

Există locuri pe care istoria le-a marcat odată pentru totdeauna, conferind numelui lor o anume aureolă şi un anume răsunet în mintea şi sufletul contemporanilor, urmaşi direcţi ai celor care au trăit cîndva în acele locuri, sau care le cunosc măcar cu aproximaţie istoria.

Există locuri pe care din cele mai vechi timpuri oamenii, din diverse motive şi în diverse perioade, le-au «împodobit» cu mituri şi legende. Mai mult chiar: deşi vremurile moderne au adus cu ele atributele infailibile ale civilizaţiei în expansiune, ele rămîn celebre, mereu prezente în conştiinţa oamenilor în primul rînd datorită aureolei legendare. Există mai ales munţi, răspîndiţi pe întregul glob care, datorită inaccesibilităţii lor, a poziţiei geografice sau a unor condiţii climatice specifice i-au impresionat, înspăimîntat chiar, de-a lungul secolelor, pe locuitorii aflaţi în preajma sau la poalele lor. Ca urmare, imaginaţia oamenilor i-a personificat, i-a populat cu zei şi alte fiinţe mitice. Printre aceştia, un loc binemeritat îl ocupă şi masivul Ceahlău. El nu este nici cel mai înalt munte din Carpaţii Orientali şi nici cel mai întins ca suprafaţă. Cu toate acestea, datorită siluetei sale caracteristice, de neconfundat, vizibilă pe vreme frumoasă de la mari depărtări şi faptului că se detaşează net prin măreţie faţă de munţii din imediata apropiere, de înălţimi mai modeste, imaginaţia populară l-a dăruit din cele mai vechi timpuri cu numeroase legende. Pînă pe la mijlocul secolului trecut, o ascensiune pe Ceahlău era considerată plină de riscuri. Se spune că vîrfurile Toaca (despre care se credea pe-atunci că este cel mai înalt din Carpaţii României), înconjurat mai tot timpul anului de neguri înfricoşătoare, este inaccesibil călătorului obişnuit. Apoi, numeroşi drumeţi-cărturari au început să-i bată potecile, să cerceteze comorile peisagistice şi stîncile ciudate de care vorbeau legendele ciobanilor. Ceahlăul începe să fie din ce în ce mai prezent în operele marilor noştri scriitori care purced să valorifice această bogăţie. S-a pornit apoi o adevărată mişcare turistică, amplificată an de an, pînă-n zilele noastre, cînd zeci de mii de oameni îi colindă cărările, ascultă de la localnici legendele pe care mulţi le ştiau încă dinaintea plecării de-acasă şi scormonesc fiecare colţişor, fiecare stîncă în căutarea, poate, a unor răspunsuri la întrebări mai vechi.

În prezent, mai ales de când s-a construit modernul și cochetul complex turistic Durău, Ceahlăul este un munte destul de accesibil care poate fi străbătut în toate anotimpurile, fără riscuri deosebite decât pe vreme foarte rea. Acest lucru nu-i scade însă farmecul. Dimpotrivă! Și sperăm ca imaginile ce însoțesc aceste rânduri să pledeze în favoarea afirmației că muntele Ceahlău merită cu prisosință atenția turiștilor, dornici de frumuseți neasemuite.

Durăul se află la 82 km distanță de orașul Piatra-Neamț, într-un loc pitoresc, chiar la poalele masivului și de aceea, oricând, poate constitui o bază de plecare spre inima muntelui. Unul din traseele cele mai scurte și mai la îndemână, un adevărat prolog al altor ascensiuni, este cel care te duce în circa 2 ore la cascada Duruitoarea, o treaptă de peste 25 m peste care se aruncă înșpumată, apa piriului Rupturii, răsfirându-se în mii de șuvițe de beteală argintie, lovind la baza stincii cu un «duruit» puternic ce-nfioară pădurea dimprejur până hăt, departe.

Apucind pe un alt drum, pe la cabana Fintinele, pătrunzi în adevărata împărăție a formelor bizare ale Ceahlăului. Trecind de «Cușma Dorobanțului», ajungi la baza unei stinci impunătoare care te oprește s-o admiri: PANAGHIA, despre care se spune că ar fi fost odată o fată frumoasă pe care ursitoarele ar fi dus-o pe înălțimile Ceahlăului s-o ferească de privirile muritorilor. De ea s-ar fi îndrăgostit Soarele, care se oprea mereu din drumul său s-o privească. Întârziind să apună, Soarele a fost pedepsit să nu mai răsară decât învăluit în neguri și astfel Panaghia nu l-a mai putut vedea. După ce a plîns zile-n șir că nu mai vede soarele, de durere, ea s-a prefăcut în stîncă...

Dincolo de Panaghia treci pe sub Toaca, vârful cel mai înalt din masiv, 1904 m, ieșind astfel pe platoul de la OCHIA, nume legat de o altă stîncă aflată ceva mai jos, pe valea Izvorului Alb, leagănul altor legende. Una dintre ele afirmă că Dochia ar fi fost sora lui Decebal, frumoasă și curajoasă ca nimeni alta. În timpul luptelor dintre daci și romani, împăratul Traian ar fi văzut-o, iar după victoria sa asupra Daciei ar fi vrut s-o răpească și s-o ia de soție. Dochia, aflîndu-se retrasă cu oile pe Ceahlău a cerut ajutorul zeilor care au prefăcut-o în stîncă, cu oi cu tot...

De pe platoul Dochia, unde se află și cabana cu același nume, putem cerceta îngrămădirile de stînci de la Polițele cu Crini, Piatra Ghedeonului sau Detunata despre care, tot legenda spune, că s-ar fi născut din detunătura unui trăznet care s-ar fi năpustit asupra peretelui de stîncă din care s-a desprins o uriașă așchie ce se înalță spre cer...

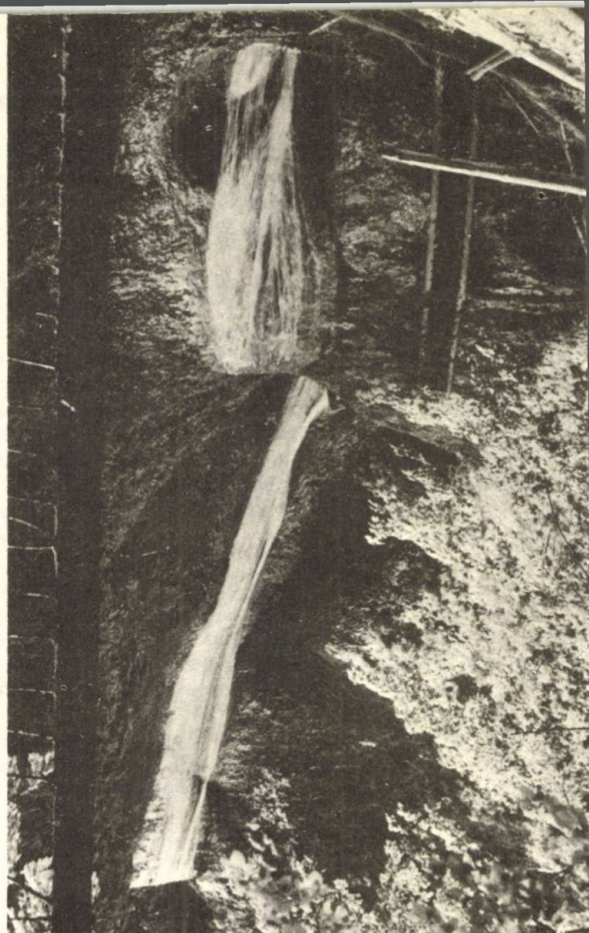
Trecem apoi peste Ocolașul Mare, strecurîndu-ne printre stînci cu forme ciudate, pe sub pereți și balcoane de piatră care după aspectul lor și-au atras denumiri sugestive: Piatra viperei, Igheabul lupilor, Gardul Stănilor, Masa dacică, Coiful roman, etc.

Complexul turistic Durău

«Coloana dorică» din zona «între Ocolașuri»

Cascada «Duruitoarea»

Coborîm apoi pe lîngă «Coloana Dorică» și pătrundem în Ocolașul Mic, unde dai la tot pasul de legende ce vorbesc de oameni și vremuri de demult: Stogul alb, Turnul curcii, Căciula lui Ciupercă, Peretele berbecului, Clăile lui Miron, Scaunul liniștii, Turnul lui Budu, etc. De Turnul lui Budu se leagă poate una dintre cele mai frumoase legende ale Ceahlăului. Se povestește că unul dintre curtenii cei mai chipeși și mai viteji ai lui Alexandru cel Bun se numea Budu și că el s-ar fi îndrăgostit de domnița Ana, una din fetele Voievodului. Cei doi și-au jurat credință pînă la capătul vieții, dar cînd se pregăteau de nuntă s-a anunțat primejdie la hotarele țării. Budu a plecat la luptă și nu s-a mai întors. Domnița Ana refuză numeroși pretendenți și, cînd domnitorul hotărăște s-o mărite împotriva voinței ei, cere ajutorul unei vrăjitoare care îi aduce iubitul, însă acesta devenise între timp o nălucă. Budu o îndeamnă să plece cu el, domnița acceptă și, amîndoi călărind pe un nor în chip de cal și-au luat zborul spre muntele unde se înălțau curțile viteazului. Plutind toată noaptea prin văzduh, spre ziuă, tocmai cînd ajunseseră în preajma Ceahlăului, au început să cînte cocoșii prin sate. S-a auzit deodată o detunătură înfricoșătoare și fugarii s-au prăbușit prefăcîndu-se în stîncă. Alături se mai află o stîncă numită Calul lui Budu...

Despre toate aceste podoabe cu forme bizare ale muntelui, geologii spun în limbaj sec, științific, că se datorează construcției geomorfologice a Ceahlăului în care rolul cel mai important îl au conglomeratele. Marginile platoului se termină brusc printr-o centură de abrupturi puternice, ruiforme. În lungile epoci geologice în care a avut loc acțiunea de erodare a masivului de către diferiți agenți externi (vînturi, îngheț-dezgheț, apele pluviale organizate în torenți vijelioși), au fost detașate formele ciudate pe care le întîlnim azi. Totodată, în partea bazală a masei de conglomerate sînt cuprinse acumulări de calcar care, tot sub acțiunea diferiților factori geologici și meteorologici au dat naștere unor turnuri albe, cu siluete foarte variate, răspîndite peste tot în masiv pe latura vestică și mai ales în Ocolașul Mic. Și explicațiile strict științifice pot continua... Pe drumeții porniți pe cărările Ceahlăului îi impresionează mai puțin aceste explicații: ei sînt atrași de farmecul naturii, prelungit în tainicele înțelesuri ale legendelor. Frumusețea unor drumeții pe Ceahlău ne va dăinui toată viața.

(Text și fotografii de ION NĂDRAG)

Mai sus de «DURUITOAREA»

Debarcăm la poalele muntelui încărcat de legende, hotărît să urc pe acest traseu de abrupt, de care mă apropiam cu rucsacul burdușit de părerile altora, colecționate în mod cu totul ocazional. Sînt destui cei care bătînd netede poteci de munte, le prezintă altora înmuiate în sucul imaginațiilor lor, drept dificile trasee alpine, presărate la tot pasul cu capcane periculoase de genul îngustelor brîne acoperite cu gheață, traversate de hornuri umede și lunecoase pe pereți de stîncă de adîncimi amețitoare. Iată-i așadar temerari, dar închipuiți. Ce vreți, au și montaniarii vînătorii și pescarii lor! Informațiile culese de mine în sumbra sală de mese a cabanei «Fintînile» (1220 m.), veneau pesemne — aveam să mă conving chiar a doua zi — de la asemenea drumeți. Unul era chiar ghid. Astfel au reușit să-i sperie pe toți cei cu care venisem în Ceahlău. În scurt timp fiecare a învocat un pretext cu care se putea eschiva de la invitația mea, cu atît mai mult cu cît, deși eram în prag de armîndeni, sus pe creastă se mai învîrtoșeau spulberate de vînt și nevăzute în ceață cojoacele de iarnă ale Dochiei.

La DURUITOAREA se poate ajunge prin porțile de nord și vest ale Cetății de piatră și legendă. O primă cale ar fi pe Piciorul Humăriei, plecînd de la debarcaderul din comuna Ceahlău, pe marcajul însemnat cu triunghi albăstru la circa 3 ore, pînă la cabana «Fintînile». De aici mai departe pe drumul Nicanului încă o oră pînă în poiana Vezuri, pînă unde se ținea de bun triunghiul cel galben, pictat cu sufletul pe piepturile de scoarță ale falnicilor brazi de Ceahlău. Multe din potecile acestui masiv fascinant aduc a niște alei de parc, ca și aceasta pe care ne purtăm pașii, aproape orizontală pe curba de nivel de la 1 200 m.

În Poiana Vezuri, întîlnim venind din dreapta, din vale, poteca tinerii stațiuni Durău, care de fapt poate fi considerată cea de a doua cale de acces spre cascade. De acolo și pînă în această poeniță se urcă în pantă domoală cam o oră și jumătate pe rîpa argilooasă a pîrîului lui Bucur, prin pădurea rară veșnic verde, cu brazi amuțiți în taine, însemnați din loc în loc cu stegulețele crucii roșii. Acest marcaj preia ștafeta de la triunghiurile galbene și avea să ne însoțească pînă la cascada DURUITOAREA și mai departe pînă sus, sus, în lăcașul zeilor. Ne continuăm drumul printr-o lume de uriași deveniți stană, prăvăliți de secole din înălțimile muntelui pînă în picioarele brazilor de un verde întunecat. Vuietul coloșilor în cădere a fost înăbușit peste erele vîrstei într-un geamăt surd sub mușchiul moale și umed ce a năpădit toată această zonă. Întregul drum pînă la pîrîul Rupturii, e scos din anonimat de propria sa trudă concretizată în celebra cascadă DURUITOAREA.

La scurtă vreme după părăsirea poienii Vezuri, traversăm o punte improvizată peste albia unui pîrîu sec; după pieptul fîlos al celui alt mai, o potecă lină prin pădure ne scoate în pîrîul Rupturii și al lui Martin, poteca de curînd marcată cu cruce albastră; a treia și cea din urmă cale ce te poate duce la poala înspumată a cascadei. Apropierea de cascade se face pe malul drept al pîrîului pe o potecă năpădită de bolovani și resturi de pădure uscată. Înce-

menite în poziții incomode, așa cum au fost părăsite la ultima viitură. De la un timp începe să se audă zgomot ca de beteală suflată de vînt și curînd, cei ce n-au mai fost niciodată prin aceste locuri afunde se încredințează că impresiionantul repertoriu vine de la pragul cel mai mare de apă al Rupturii. Cascada, care după ce se dă prînsă în joc-i de-a v-a-ți ascunselea după ultimul tald de conglomerat al Piciorului Șchiop, își schimbă foșnetul într-un duruit ca de tobă tribală, datorită uriașului uluc de piatră prin care cade și care înăbușă ecoul. Ulucul are o treaptă superioară de circa 20 m. care se termină într-un potir înspumat, ce-și varsa preaplînul după un vechi ritual, peste cel de-al doilea prag de 4 m. cîzînd apoi cu obidă peste calabălicul de bolovani, sfîrîmături și pari albiți de atîtea puhoale, împrôșcînd cu picături și spumă de munte pereții din preajmă.

Cîndva, o scară încropită în lemn, aruncată peste pragul de jos, părea o agrafă căzută din această cosiță argintie și foșnitoare, ruptă de vînt din pletele frumoasei Panaghia, la un loc cu alte șuvițe transformate de mult în ciruși peste muntele bătut de vînturi. Și scara meșteșugită de un om de inimă înlesnea călătorului de munte să soarbă apă vie din potirul de sus și prinzînd puteri să urce în continuare spre culmile semețe. Luată de putreziciune și ape învolburate a rămas acum o amintire în fotografiile ghidurilor îngălbenite de ani. Cînd cei cu care venisem pînă aici au văzut ce splendori dezvăluie Ceahlăul, în sus, la fruntariile muntelui cu cerul, cînd au văzut văzduhul irizat de raze de soare strecurat printre caiere de ceață peste ploaia de dimineață, s-au hotărît pe loc. Traseul

Piatra Ciobanului văzută de pe «Raftul de piatră»

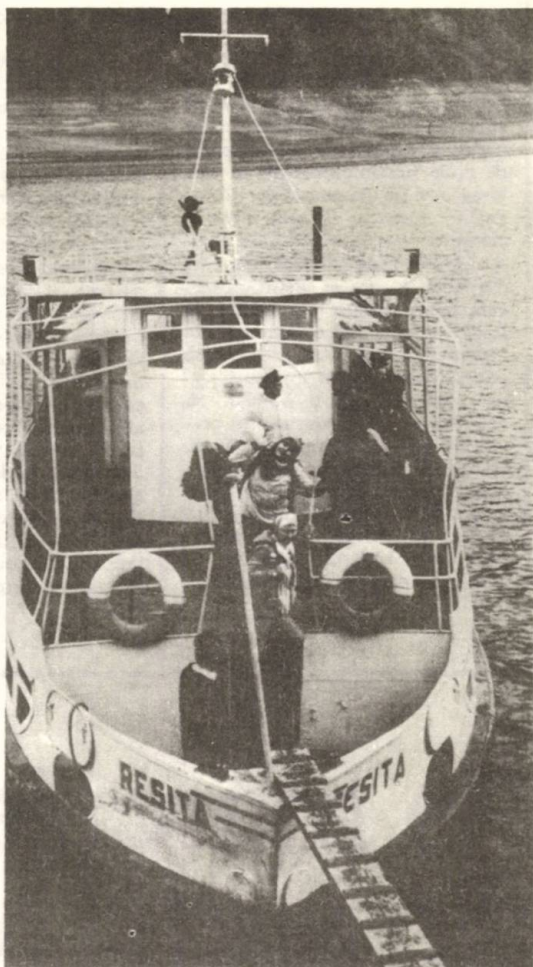
adesea pentru a realiza traversarea citorva începuturi de vilcele repezi și acoperite de zăpadă. Peretele din stînga își viră tot mai mult capetele în ceață, prezintă aspecte tot mai sălbatice după care se îndepărtează puțin. Pe neașteptate interesantul traseu ne mai prezintă o surpriză: uriașă ORGĂ DE GHEATĂ constituită din turțuri imenși ce atîrnă pe acești hecatonchiri de piatră sură.

Traseul virează pronunțat spre dreapta și, după o muchie verticală a peretelui ce se apropie din nou, reîntîlnim panta rapidă a văii superioare aparținînd pîriului Rupturii, căptușită cu un strat gros al acelei zăpezi de mai, strălucitoare, sub razele unui soare ce eliberează din nou, o vreme, cerul de pîcle. Urcăm puțin pe firul văii și după vreo 150 de pași traversăm spre dreapta în diagonală printre conifere rare cu ramuri anemice crescute pe direcția vînturilor aspre de creastă. Este o porțiune de marcaj neclar și necesită atenție mai ales pe ceață.

Spre nord-est se deschide platoul dintre vîrfurile Ocolașul Mare și Lespezi, în ziua aceea alb imaculate cu un așternut proaspăt de nea. O ultimă privire spre valea abandonată, plină de soare. Pornim mai departe. Peste platou se înșiruiesc stîlpii de marcaj. Primul este implantat chiar și aici, în curmătura Piciorului Șchiop. Undeva în stînga, se deschidea cu răsufări de văi gura crîmпоiță a «Jgheabului lui Vodă». După mai puțin de o oră întîlnim stîlpul indicator care ne spune că mergem spre cabana Dochia, iar în dreapta, marcajul cu bandă albastră care duce prin Curmătura Stînilor și prin Poiana Largă pe poteci unite ce trec smirite pe la picioarele PIETREI LĂCRIMATE, pe al cărui obraz au rămas drept suvenir amprente de marcajelor. Caut în dreapta prin pîcle grupul «Babelor» din Ceahlău, dar muntele nu-și dezvăluie dintr-o dată toate secretele. Mă întorc să șterg cu dosul mîinii lacrima de pe obrazul brăzdat de crivăț, de ploii și viscole al stanei în dreptul căruia adăstam. Acum puteți merge mai departe, rezervîndu-vă plăcerea de a vă alege singuri drumul din acest punct spre un liman de odihnă și desfătare după timpul și forțele de care dispune fiecare.

Eu voi rămîne un timp aici, lîngă PIATRA LĂCRIMATĂ, la sfîrșitul acestei zile de arminden, lăcrimînd alături de ea cu ochii împunși de tăria vîntului și umeziți de bucuria izbînzii.

PAUL PALADE

Debarcarea la poalele «Piciorului Humăriei»

SPRE PODIȘUL VAȘCĂULUI

Rar să fi fost zile atît de frumoase ca în acea toamnă prin părțile Aradului, pe unde ne-au purtat pașii! Vremea s-a dovedit a fi o gazdă bună și primitoare. Ispitiți de vorbele unor tineri drumeți am plecat pe urmele lor spre platoul Vașcăului. O bucată de vreme, drumul nostru ne-a dus prin Valea Deznei, largă și îmbietoare, unde abia se aude murmurul vesel al pîriului care a dat numele văii. Ne bucurăm de liniște și de soarele care — drumeți ca și noi — ne însoțește pe lîngă poalele pădurii ce se pregătește de iernare. Pe

nesimțite, din Valea Dezna am intrat în Valea Zugăului, unde ne întîmpină case răzlețe. Apa Zugăului strălucește sub razele soarelui și ne îndeamnă să-i urmăm cursul în amonte, deoarece traseul pe care ni l-am propus să-l parcurgem merge o bucată de vreme prin apropierea ei.

La Rășchirata ne oprim cîteva clipe să fotografiem un arhaic cuprător pentru topit minerele de fier. A fost folosit în secolul trecut și a rămas acum o simplă curiozitate în calea turistului care trece pe aici. Cuprătorul, printre cele mai

vechi din țară, are, după cum ne spun localnicii, mai mult de două secole de existență.

Ne continuăm drumul după ce ne luăm rămas bun de la prietenosul Zugău și ne angajăm în urcuș, pe Valea Scăriței. Drumul prin pădure este frumos și nu ni s-ar părea greu dacă poteca nu ar fi puțin desfundată de apa ploilor căzute cu cîteva zile mai înainte. Dar, cum cei ce iubesc drumeția, își înscriu în traseu și NEPREVĂZUTUL nu prea dăm importanță faptului în sine și urcăm, doriți să ieșim mai repede pe

platoul Vașcău să prindem cât mai multă lumină.

Din când în când, liniștea locurilor e spartă de tipătul găitei care ne anunță prezența în pădure. După aproximativ o jumătate de oră de urcuș, atingem șaua spre Ponoarăș de unde putem îmbrățișa cu privirea o vastă panoramă cu văi și dealuri domoale. Sintem acum la marginea vestică a platoului Vașcău, într-o zonă colinară. De sus, din locul în care ne aflăm, observăm apele liniștite ale lacului de lângă cantonul silvic Ponoarăș. Ne îndreptăm spre canton și după puțină vreme facem un scurt popas, nu atât pentru odihnă, cât mai ales pentru a cuprinde în priviri tot ceea ce natura ne arată din zestrea ei. Urmărim vegetația hidrofilă tipică, aflată din abundență în apa lacului, închidem ochii când soarele se reflectă din unde în privirile noastre și parcă nu ne vine să credem că sintem în pragul

iernii, ci mai degrabă în luna lui aprilie.

Zona în care ne aflăm are un specific carstic etalat atît de lăpizurile pe care le întîlnim în cale cît și de dolinele, al căror aspect de pîlnie ne apare mereu în fața obiectivului. Dolinele provin din dizolvarea rocilor la suprafață. Ele se pot uni, formînd așa numitele uvale. La rîndul lor, acestea, prin adîncirea continuă, dau naștere la avenuri. Sint multe avenuri în platoul Vașcăului, spre bucuria speologilor profesioniști sau amatori dornici mereu de noi descoperiri. Ni se atrage atenția că sintem în zona avenului Pirlitu, aflat undeva în apropierea dealului Boianului, pe care-l avem în față. Numele de Pirlitu ne face să zîmbim și în același timp să ne gîndim la fantezia celui care i l-a dat. În jurul nostru stînci rezultate din erodare, înnegrite de vreme sau de prezența mușchiului,

tufe de ienuperi, răspîndite în grupuri pe platoul întins, asemănător cu o uriașă farfurie. Fără hărtă este greu să te descurci aici. Locurile seamănă între ele, iar marcaje nu există. Ne lăsăm apoi prin văiușa Cucii și rămînem surprinși că mai întîlnim flori în acest anotimp. Au rezistat ferite de frig și vînt în fundul pîlniilor naturale, existente aici la tot pasul.

În urma noastră, zarea este clară, încît vedem bine virful Moma ce domină platoul. După ce am mers mai bine de două ore, prezența unui izvor cu apă limpede și rece ne îmbie să ne răcorim. Este izvorul Sforaș; după ce bem apă pe săturate ne îndreptăm spre cabană. De fapt «cabana» este o biată colibă, dar drumeții au ridicat-o la acest rang din simpatie pentru vîrsta ei respectabilă. După ce ne-am refăcut forțele, ne-am reluat drumul spre casă, prin pădure, laolaltă cu umbrele înserării.

ION RUȘ

Pe marcajele albastre din sudul munților FĂGĂRAȘ

Lacul de baraj Vidraru formează în partea lui nordică, asemeni unor picioare lungi, două golfuri. În golful vestic își dăruiește apa pentru lac, valea Capra, iar în cel estic, Buda. Firele acestor văi, adînc conturate în coasta muntelui, au reprezentat dintotdeauna căile de acces spre tînușurile, dar îndepărtatele frumuseți montane, risipite pe versantul sudic al munților Făgăraș. Astfel, din valea Capra se desprind în diferite direcții cinci trasee turistice marcate, iar din valea Buda, patru. Lor le putem adăuga și hățașele din lungul unor culmi sudice, pe a căror desfășurare, odată cu frumusețea peisajului, drumeții pot gusta și plăcerea cățăraturii pe stînci.

Privind harta regiunii, constatăm că diferitele itinerare marcate conduc, într-un timp relativ scurt, pînă în preajma a șase din cele șapte virfuri ale masivului care depășesc 2500 m.: Moldoveanu, Viștea Mare, Vinătoarea lui Buteanu, Lespezile, Căltunu și Negoiu.

Pentru că în zonă nu sînt cabane turistice, în echipamentul de drumeție, pentru parcurgerea traseului descris mai jos, cortul este imperios necesar.

Ca să avem ziua de drum plină, am părăsit Curtea de Argeș în zori. Autobuzul local ne-a transportat pînă dincolo de barajul Vidraru, la restaurantul Casa Argeșeană. Aici, în spațiul de parcare, am găsit un camion. El ne-a scutit să parcurgem cu piciorul cei 23 km. care ne despărțeau de gura văii Buda. Era o dimineață cu vîzduh limpede ca lacrima. Șoseaua neteredă ca palma notată în familia drumurilor rutiere cu indicativul D.N. 7 C, urmărea fidel malul înalt al lacului, mai întîi către est, apoi către nord, urcînd cînd și cînd cîte un dîmb mărunt. În stînga, sclipeau apele lacului, vîlurite de adierea vîntului; în dreapta, rînite de lama escavatoarelor, își arătau coastele împădurite niște munți mai mărunți din familia Făgărașului, pe nume Pleașa, Paltinu, Lăcșoru.

În punctul numit Gura Oticului, unde sînt cîteva case și un magazin alimentar, șoferul oprește să coborîm. Vedem în șosea un stîlp indicator cu marcajul triunghi albastru ce ne va călăuzi către dreapta, după ce trecem podul peste albia văii Buda, altă dată sălbatică și neprimitoare, și-a schimbat aspectul complet. Cheile

Buda nu mai există, pentru că în peretele malului drept s-a realizat drumul forestier. Cît vedem cu ochii, de o parte și de alta, munții sînt acoperiți cu vegetație. S-a tăiat mult, dar s-a plantat și mai mult.

De la podul amintit am mers numai pe drum. Pe aripi nevăzute veneau spre noi din toate părțile adieri răco-roase. Apa văii se rostogolea gălăgioasă peste pietre, zdruicîndu-se, curgînd în torent alb, înspumat ca laptele. Curățenia și măreția muntelui imprimau locurilor respect. Ceva misterios ne domina făptura, îndemîndu-ne sub impresia unor aventuri imaginare să scrutăm pădurea ori să urmărim frămîntarea apei. După mai bine de 7 km, Buda și-a tras malurile, lăsînd loc larg ca să primească pe dreapta apa văii Mușeteica. Aici, în poiana Mușeteica, era un baraj prin care porneau, plutind către Argeș, buștenii tăiați din pădurile Făgărașului. Părăginit, haitul și cantonul, vestigii ale acelor timpuri, imprimă împrejurimilor o notă de curiozitate. Puntea din preajma barajului a mijlocit trecerea noastră spre canton, iar de acolo marcajul cruce albastră, dispus către stînga, ne-a condus pe culmea împădurită a Nănesii pînă la stîna. Aici ne-a întîmpinat un baci sfătos. Învîrtînd o mămăligă, ne-a povestit despre necazurile cu urșii, supraveghind grijuliu pîlpîitul flăcărilor de sub tuci. După datină, ca să meargă bine oilor, am fost cinstiți cu masă bogată și gustoasă. De la stîna din Năneasa, trei stîlpi metalici ne-au arătat direcția de mers pînă la vîrfurile Lipitura Ciocanului (2 151 m). Un cioban ne lămurește originea acestui nume, întîlnit în literatură cînd Lipitorile, cînd Lipitorile Ciocanului și uneori Lipitorile Ciobanului. În realitate, numele vine de la comuna Ciocanu care și-a «lipit» pășunilor repartizate ei, și un munte vecin, căruia i s-a spus «Lipitura» sau «Lipitura Ciocanului». De sub creștetul stîncos al vîrfului, ocolit de plai, se vedea în toată splendoarea culmea Piscu Negru — Mușeteica, desprinsă de undeva din dreptul vîrfului Arpașu Mic spre a fi cumpănă de ape între Capra la apus și Buda spre răsărit. Cărarea din lungul culmii se lasă pe nesimțite tot mai jos. Înălțimile scad sau cresc, făcîndu-ne să simțim oboseala unei zile de mers. Era și timpul să ne oprim, pentru că soarele căzut după culmile munților, lăsa întunericul să se ridice din văi.

De la ușa cortului, instalat la adăpostul vîrfului Piscu Negru, privirile noastre îmbrățișau bastionul sălbatic și greu de cucerit, dominat de Negoiu, Căltunu și Lespezele.

Dimineața, cînd abia mija de ziuă, părăseam cortul, sperînd să-l găsim zvîntat de rouă la înapoiere. Desculți, cu bocancii în mînă, urcam prin iarba umedă spre Piscu Negru pentru a întîmpina de acolo răsăritul. De lîngă stîlpul indicator, pe care scria altitudinea și numele vîrfului, se vedea clar către dreapta conturul potecii care, printr-un ocol larg, încingea munții Jorzea și Robița, semnalat greșit pe unele hărți turistice ca fiind traseu al marcajului cruce albastră de la cantonul Mușeteica la cantonul Piscu Negru. Spre răsărit, crestele se împurpau. Pe geana nemărginitului din spatele uriașilor de piatră, soarele aprindea zorile. Revedeam iarăși piscurile mai mari ori mai mici ale Făgărașului, peste care iarna sau vara am trecut cu trudă. N-aș putea să-i rînduiesc aici, că-s mulți și amestecați. Pe culmile Picuiata, Stînișoara ori Dara, am prieteni mai noi, că le-am călcat aora acum doi-trei ani. Pe creasta principală însă, prietenii sînt mai vechi. Primele bătălii cu ei, le-am avut într-o iarnă aspră, de care mă despart 35 de ani. După contur îi recunosc. Le știu numele și caracterul. De pe Orzăneanu m-a luat o avalanșă; tot iarna, din Podragu am transportat la Victoria un chefliu care-și tăiașe arterele; pe Creasta Arpășelului mi-a căzut o piatră în cap; sub Moldoveanu, forțați de viscol, am stat trei zile în cort.

Din inima munților
s-a prăbușit un brad

Gîndul readuce amintiri, stimulînd melancolia sau bucuria succesului de atunci.

Am revenit la cort cîtrre orele 9, satisfăcuți că în mica noastră incursiune descoperisem că Mușeteica are un perete de marmură albă pe care ne-l arată decît celor veniți la ea.

Din șaua Piscului Negru, împovărați cu rucsacurile, ne-am lăsat pe versantul dinspre apus al Caprei. Coboram fața muntelui îmbrăcată în necuprinsa masă verde prin care șopoteau izvoarele. La poala de sus a pădurii, în preajma cîtorva stînci de calcar, denumite greșit de unii ca fiind Piscu Negru, ne-am oprit. Din ansamblul priveliștei, ochii s-au oprit pe muntele Lespezi, ridicat dincolo de valea Capra. Scăldat în soare, creștetul lui, format din plăci ruginii, păreau muiate în aur. Am urcat cîndva acele plăci, gustînd nesiguranța prizelor și înclinarea excesivă a pantei. Din locul de popas, unde stîncile sulițau vîzduhul, poteca noastră, abătută către dreapta, ne-a condus mai mult de-a coasta peste cîteva culmi despărțite fiecare de pîraie firave, dar gălăgioase. Apoi am început coborîrea pe spinarea muntelui împovărat de haina pădurii și am ajuns la stîna din Piscu Negru. Pe poteca gloduroasă, ce avea să sfîrșească după 20 de minute pe Transfăgărășan, în dreptul kilometrului 102, 700, n-am putut intra decît după ce bacii la temperatură cu cîteva sudălmii furia celor șapte zăvozi care-i păzeau stîna.

Șoseaua ne readucea la civilizație. I-am urmat eșarfa pînă în dreptul kilometrului 103,100, unde cantonul pastoral Piscul Negru, un magazin alimentar, șantierul cu utilajele lui și cîteva clădiri formează în ansamblu un cîtun alpin cu perspectiva de a deveni curînd cel mai important punct turistic din sudul Făgărașului.

Din dreptul cantonului, stilpi indicatori semnalează începutul a trei marcaje. Toate traversează valea Capra. Cel cu semnul cruce galbenă conduce în șaua Podeanu-Florea cu legătura pentru vîrfurile Negoii sau lacul Vidraru. Alte două, marcate cu triunghi și punct albastru, conduc respectiv la lacul Căltun sau în șaua Paltinu cu legătura pentru cabana Bîlea. Tocmai cînd ne sfătuiam care marcaj să ne fie călăuză spre Bîlea, interveni din spate o voce: «Urçați pe valea Paltinu la Bîlea și nu o să vă pară rău!» Uniforma de silvicultor, purtată de sfătuitorul nostru,

era o garanție a competenței. Îndrumați de el, am traversat apa Caprei pe pod și, către dreapta, prin curtea șantierului, ne-am afundat în pădure. Ca o chemare, simfonia naturii răsuna în șoaptă. Lumea formelor și culorilor ne chema spre ele, fiind în sufletul nostru dovada slăbiciunii pentru nativ. Ne aflam pe malul drept al Paltinului care în vuiet tineresc își prăvălea apele către Capra, care-i ținea calea mai jos. Poteca, asemeni unei nervuri mediane, se arcua neconținut, pătrunzînd după o oră în rariștea prin care era ascunsă o casă a silvicultorilor. Era închisă. Mai sus de ea, peste apa pîrului, pădurea retrasă lăsa loc unor poieni înălțuite pînă sub briul de jnepeni, creșcuți ca o barieră, la baza marilor înălțimi ale muntelui. Le-am parcurs, alungînd oboseala urcușului, îmbăindu-ne în apa limpede a Paltinului. Înainte de perdeaua jnepenilor, apa Paltinului primea pe stînga Izvorul Căltunului. Din înfurcătura văilor, cele două pîraie își arătau cîte o cascadă. Deasupra văii Căltunului, din creasta Făgărașului, între vîrfurile Lăitelu la dreapta și Lespezile la stînga, se vedea ca o șa conturul gîvanului unde știam statornicită apa lacului Căltun, considerat cîndva unul din izvoarele Argeșului.

În pădurea de jnepeni marcajele s-au despărțit: triunghiul albastru către stînga la lacul Căltun, iar punctul albastru spre marele amfiteatru al Căldării Mari a Paltinului. Miezul zilei l-am petrecut urcînd prin iarba unor poieni încorsetate strașnic de jnepenișuri scrijelite. Prin perdeaua lor compactă cred că nici ursul, dar nici omul nu s-ar putea refugia la o eventuală întîlnire. În zona de obîrșie, Paltinul nu-și mai are albia lui. Zeci de pîraie, ca niște codane, îi strîng apa din căldare și i-o dăruiesc mai jos, după ce au lenevit în cîteva bălți, care la început de vară par lacuri. Printre ele ne-am îndreptat pașii spre bordeiul ciobănesc, dorînd să cunoaștem viața oamenilor ce-l locuiau. Socoteala n-a fost greșită. În mirosul iute al oilor din preajma adăpostului, lăcrimînd de usturimea fumului, am ascultat vorbe de duh, spuse cu grai domol ardelenesc de gazdele care tocmai odihneau pe zeghele lor mițoase. Plini de admirație pentru tot ce fac păstorii la munte, am revenit la marcajul nostru. Urcînd pantele înierbate, punctate arareori și de jnepeni cu miros de rășină, ascultam cîntecul tălăngilor care ne legănau auzul ca o simfonie venită din tării spre a cînti munca păstorilor cu fețe aspre. Stăpîniți de măreția locurilor, aveam sentimentul că urcăm spre o cetate plină de vrăji. Jos, pierdut în imensitatea căldării, era bordeiul cu viața lui; deasupra, către dreapta, supraveghînd adîncul, se conturau: Lepșița, Turnu Paltinu și Laița cu fețele scăldate în soare, în timp ce Lăitelu, Lespezile, Căltunu și Negoii trăgeau umbre lungi zămislind amurgul. Simțînd supravegherea coloșilor din creastă, panta finală a traseului, desfășurată în lungul unui scoc înierbat și înclinat, ni s-a părut o tortură care din fericire s-a terminat după 30 minute în șaua Paltinu la 2 350 m altitudine. Aici, înainte de a coborî la cabana Bîlea-Lac pe poteca marcată cu bandă albastră, am mai îmbrățișat odată cu privirea munții din sudul Făgărașului, cunoscuți de noi, datorită drumurilor marcate de profesorii și pionierii din Argeș, cărora pe calea gîndului le-am trimis mulțumirile noastre. **Date tehnice:** Gura văii Buda — cantonul Mușeteica, marcaj triunghi albastru, 1,1/2 oră; cantonul Mușeteica — șaua Piscu Negru, marcaj cruce albastră, 4 ore; vizitarea vîrfurilor Mușeteica, fără marcaj, 3 ore dus-întors; șaua Piscu Negru — cantonul Piscul Negru, marcaj cruce albastră, 2 ore; cantonul Piscul Negru — șaua Paltinu, marcaj punct albastru, 3,1/2 ore; șaua Paltinu — cabana Bîlea-Lac, marcaj bandă albastră, 45 minute.

EMILIAN CRISTEA

CÎMPULUI NEAG

VALEA URSEASCĂ

VÎRFUL VĂCAREA

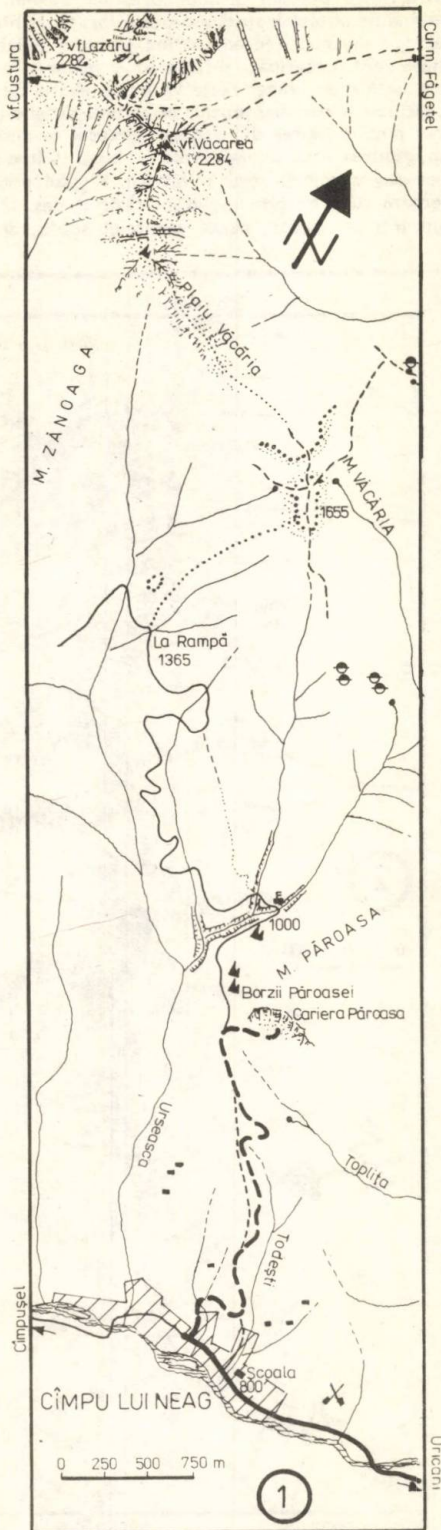
VÎRFUL CUSTURA

CABANA BUTA

Traseul de la Cîmpul lui Neag la vîrfurile Văcarea și apoi la Buta este inedit, plin de pitoresc, înscriindu-se printre cele mai frumoase din Carpații Meridionali. Greu ca efort și orientare, parcurge o diferență de nivel absolută de 2 034 m. în urcare și 1 283 m. în coborîre.

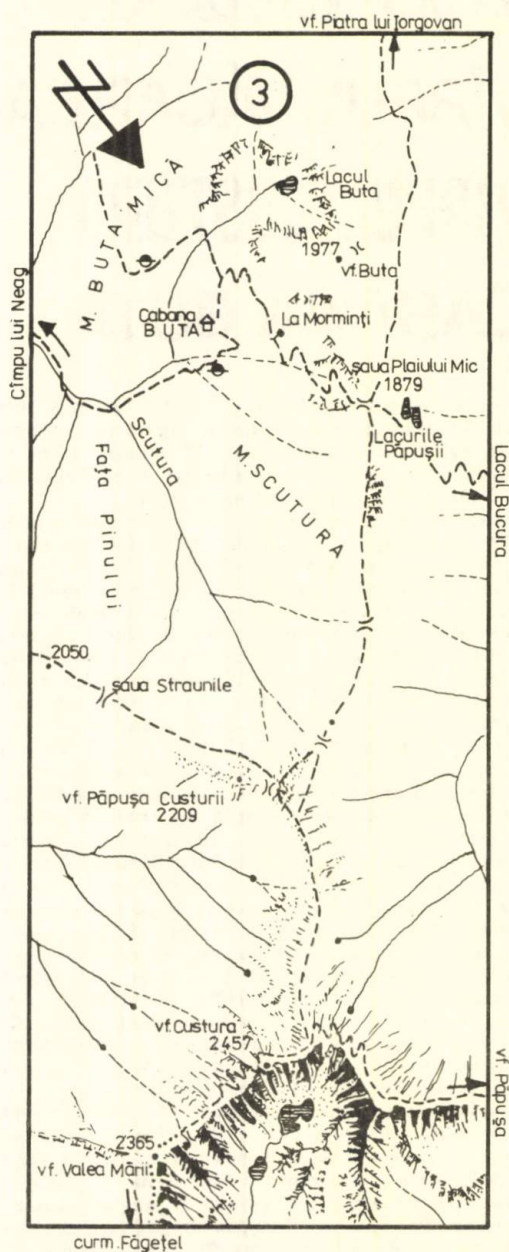
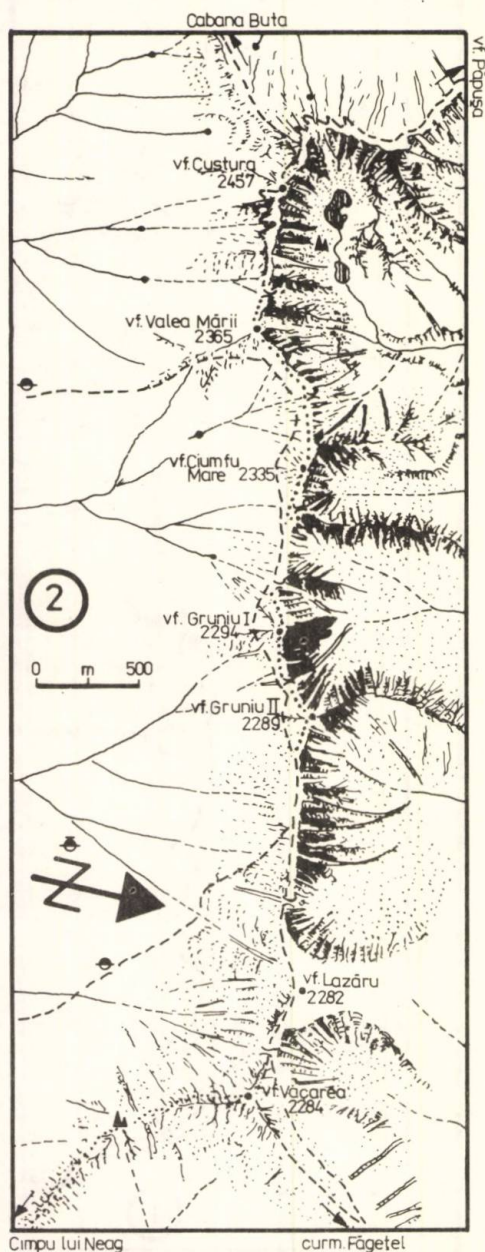
Locul de plecare este stația auto din centrul comunei Cîmpul lui Neag. Intrăm pe ulița din vecinătatea școlii, ieșim din localitate pe lîngă firul pîrului Todești și după ultima gospodărie (stînga) urcăm pe poteca tăiată în malul rîpos, ajungem pe șoseaua largă care leagă Cîmpul lui Neag de cariera de piatră Păroasa. Priveliști splendide spre Șigleul Mare și Oslea (Munții Vilcan) și spre Pleșa — Piule din Retezatul Mic! Continuăm parcursul urcînd pe șoseaua care trece prin poiene și braniști încîntătoare. După o scurtă șerpuire, drumul ajunge la poalele muntelui Păroasa, în coasta căruia se află imensa decopertare a carierei. Înainte ca drumul auto să urce la terasa carierei se desprinde spre stînga drumul forestier Urseasca, pe care îl urmăm și noi. Imediat după ramificație pătrundem în liniștea pădurii. Drumul forestier, tăiat mult deasupra firului văii, trece pe lîngă stîncile Borzii Păroasei, străbate o strungă și atinge firul văii Urseasca. Ceva mai jos, în aval de pod, se profilează o cheie în pereții căreia se deschide o grotă. Lîngă pod se află o baracă. Șoseaua urcă pe malul drept și se abate spre vest, peste fruntea muntelui. Lîngă un podeț aflat la circa 150 m. de la baracă ajungem la o primă ramificație (1 010 m); un mal povîrnit, greu de urcat, ne dă posibilitatea de a cîștiga un sfert de oră pentru a ajunge la rampa de bușteni de la cota 1 365 m. Dacă dorim să păstrăm ritmul domol de mers, vom urma drumul forestier circa 2 km pînă la rampă.

Variantă pe scurtătură: de la podețul din drum (1 010 m) urcăm pe rambleul lunecos circa 15 m. diferență de nivel, avînd pîrîiașele în dreapta noastră. Sus, pe muchie urcăm în pantă mare prin fîgetul nastră. Cînd panta se îndulcește și muchia se estompează, zărim în stînga panglica drumului forestier către care ne îndreptăm. Mergem pe drum cam 200 m. pînă la un podeț de beton. Pînă aici urcăm și camioanele I.F.-ului (circa 8 km. din Cîmpul lui Neag).

Curînd, ajungem la ramificația a doua a traseului nostru, unde părăsim drumul forestier. Pornim în ascensiune pe poteca îngustă a pădurilor, menținându-ne exact pe muchie. Trecem curînd printr-o poieniță cu «finar» pentru căprioare și reintrăm în pădure. Pe arbori apare un marcaj, dungă roșie verticală, destul de vizibil și continuu, însemnînd muchia pe care de altfel o urmăm și noi pînă la ieșirea din pădure. Urcușul se desfășoară prin pădurea rară cu fagi zvelți și înalți. Către partea superioară a pădurii apar și molizii. Făgașul potecii se strecoară cu greu prin molidușul tînăr și des. După ce ieșim într-un culoar, panta muntelui scade; ajungem

într-o frumoasă poiană cu baliză (Plaiul Văcăriei, 1655 m.) de unde se zăresc culmile munților Vilcan, avînd în prim plan vîrfurile Șigleului, ale cărui plaiuri se pierd în pîcla văii Jiului de Vest. De la baliză străbătem poiana în direcția nord-vest, traversăm marea potecă ciobănească ce leagă de-a coasta stînilor Zănoaga și Văcăria și pătrundem din nou în pădure. După 10 minute ajungem la golul muntelui Văcăria; culmea prelungă ne va conduce după 65 de minute de la ieșirea din pădure pe creasta principală în vîrfurile Văcăriei. Pînă acolo trecem însă pe lîngă un pîlc de jnepeni, apoi ajungem pe un umăr înalt de aproape 2 000 m loc în care se adună Plaiul Văcăriei pe care am venit

Din vf. Văcarea pornim pe creastă spre vest, coborînd pe muchia cu lespezi în şaua Văcarea; de aici urcăm pe vf. Lazărul. Avem în faţă prelunga şa a Lazărului, iar pe dreapta marile abrupturi nordice. Coborîm în şaua Lazărului şi înaintăm pe netezişul custurii pînă la baza urcuşului, pe vf. Gruniu II. Poteca ciobănească ocoleşte pe la sud, dar priveliştea de pe vîrf este atît de îmbietoare, încît nu-l vom ocoli; de aici, vom vedea cel mai bine

Reluăm parcursul, părăsind virful Custura spre vest. Marcajul cruce galbenă rămîne pe creasta nordică, în timp ce marcajul bandă roșie ne va călăuzi pe culmea largă spre sud-vest. Deocamdată coborîm fără potecă pe panta cu iarbă și mici grohotișuri. Pierdem repede înălțime și pe la 2300 m. altitudine întâlnim, venind din dreapta, poteca turistică de la Balea marcată cu triunghi albastru. De aici, coborîm continuu, urmărind marcajele bandă roșie și triunghi albastru peste sau din Păpușa Custerii, apoi pe lângă inepeni de pe muntele Scutura, pînă în adîncă înșeuare de la Plaiul Mic. În importanta răscruce de poteci vom părăsi culmea principală și vom coborî spre sud pe poteca marcată cu cruce roșie și triunghi albastru pînă la cabana Buta.

Spre CUSTURA și CIUMFU

Munții Retezat cuprind multe locuri atractive, îmbinând într-un peisaj feeric custurile aspre, piscurile semețe și lacurile limpezi ca lacrima, înconjurate de o vegetație nespul de bogată. În această familie își găsește locul și complexul căldărilor de la izvoarele văii Riu Bărbat. Punctul turistic de la care se poate pleca pentru a vizita una sau alta din căldările Țapului, Zănoagei, Ursului, Custurei sau Ciumfului este poiana Stina din Riu așezată la circa 1565 m. alt. Ca să ajungem aici, avem mai multe posibilități, dar cea mai ușoară ne-o oferă drumul forestier de pe valea Riului Bărbat. Până nu de mult, întins doar între Hobîța și I. F. Corea, el a fost prelungit până aproape de poiana și stîna din Riu. O altă cale de acces este poteca turistică Baleia — șaua Gorovii — stîna din Riu — cabana Buta (prin Plaiul Mic).

De la stîna din Riu, în preajma căreia lăsăm cortul, urcăm prin poiană spre vest, timp de 5—6 minute până ce întîlnim poteca marcată cu triunghi albastru, care coboară de pe coastele Lăuței și traversează Riu Bărbat la marginea poienii. Ca să ajungem la punctul propriu-zis de unde începe ascensiunea urmăm poteca marcată spre «Fereastra Custurei». Poteca urcă paralel cu pîrîul, pe malul stîng al acestuia. Molizi răzleți ne apar în preajmă, apoi golul muntelui se așterne întins. Ajungem în curînd în gura văii Ciumfu Mare, pîrîul acestuia aducînd toate izvoarele lacurilor alpine din căldările înșirate sub vf. Custura și sub vf. Ciumfu Mare. Coasta se ridică în pantă mare. Chiar din poteca marcată se vede bine cascada Ciumfu Mare, a cărei înfățișare ne încîntă, îndemnîndu-ne să ne apropiem pentru a o admira mai bine. Unul din malurile jghiabului prin care se aruncă Ciumfu Mare la întîlnirea cu Riu Bărbat este brodat, din loc în loc, cu tufe de arini. Malul opus este bogat înveșmîntat în mușchi mustind de umezeală și ocrotit de pădurea care urcă pînă deasupra cascadei.

De lîngă cascada Ciumfu părăsim poteca marcată și ne îndreptăm pe o cărare ciobănească, în urcuș pieptis, pe versantul stîng al văii Ciumfu Mare. Pentru aceasta ne depărtăm de cascada spre sud-vest, urcînd o pantă înierbată. Ajungem pe o platformă unde ciobanii așază uneori o tîrlă de oi sterpe. De aici, poteca nemarcată urcă continuu, apropiindu-se de firul văii. Ajungem după mai bine de o oră la nivelul treptei glaciare, unde se odihnesc

apele lacului Ciumfu Mare (2040 m). După urcușul destul de greu de pînă aici, ne îngăduim un popas plăcut și reconfortant pe pajiștea largă, însoțită, de pe malul lacului.

De la lacul Ciumfu Mare vom părăsi poteca ciobanilor pentru a ne îndrepta spre muchia Ciumfu Mare (Ciumfuletele), care se află în partea estică, închizînd complexul glaciare Ciumfu-Custura. Ocolim ruptura din dreptul lacului și începem un urcuș spre est, căutînd să ieșim pe culme. Pe măsură ce urcăm, muchia se îngustează și devine stîncosă. Peisajul, frumos și pînă acum, capătă lărgime și grandoare. Înaintăm spre sud, ocolind mici țăncuri, pînă la înălțimea de 2 150 m, porțiunea alpină complet stîncosă a muchiei Ciumfu Mare. Pe cușma unui țănc proeminent, pe care ne cățărăm lesne, ne alegem un loc de popas. Datorăm splendida priveliște în primul rînd lacurilor Custurii, două oglinzi de apă etajate, așezate într-o căldare cu pereți înalți, dominați de vf. Custura. Crește zdrențuite, cîmpuri de grohotișuri, ripe cu zăpadă, tufe de jneapăn, pajiști unde bănuim o mulțime de flori, alcătuiesc o lume plină de farmec. Spre fundul văii Riu Bărbat se ridică, peste muchiile și căldărașele de la Zănoaga Ursului, cortica de stînci și abrupturi a Ferestrei Custurii. Din punctul cel mai coborît din șaua Custurii (2 205 m), crește, ornamentată cu clăi și piramide, Păpușa, gigantul Retezatului. Înainte însă de a se încorona la 2 508 m, Păpușa formează un vîrf ceva mai scund, Păpușa Mică (2 371 m), la fel de stîncos ca sora sa mai mare.

În paraginile inundate de blocuri haotic prăbușite din înaltul pereților se adîncește căldarea Păpușii, cu Tăul Înghețat. Ca să nu rămînă fără replică, muntele Țapului prezintă și el o mare concavitate înfundată de custura Porților Îchise și de coastele muntelui. Acolo se distinge un lac mare: Tăul Țapului, superlativ al nestematelor Retezatului. Tot din locul de popas putem admira lungă și sălbateca spinare a Lăuței, pierzîndu-se în picile depărtării. Jos, în căldarea vecină, de la est, se adăpostește un lac modest: Ciumfu Mic. Căldarea plină de grohotișuri ascunde către deschizătura din vale o colonie de pinus cembra.

Continuăm urcușul pe muchia ascuțită, înșesată de blocuri. Mici pereți pot fi escaladați direct, sau pot fi evitați pe laturi. După o spintecătură adîncă, urmează o escaladă mai mare și după aproape 3 ore de la plecarea atîngem vîrfurile Ciumfu Mare (2 335 m), pe creasta principală.

Poteca marcată cu bandă roșie se află în apropiere, însoțind creasta principală. Ne vom folosi pentru scurtă vreme de marcajele bandă roșie și cruce galbenă, coborînd la dreapta spre vest, pînă în șaua Ciumfu Mare (2 295 m). Din șaua coborîrea este mai dificilă, versantul fiind foarte înclinat și stîncos. Alegem direcția de mers spre vest, coborînd pieziș pe coastă și avînd ca țintă Lacul Mic al Custurii. După o porțiune bolovănoasă ajungem pe pajiștea de lîngă pîrîul care iese din lac. Din nou sîntem în locuri primitoare, înconjurați de înălțimi puternice și abrupte. Ajungem la malul Lacului Mic al Custurei (2 210 m) după circa 35 minute de coborîre din vf. Ciumfu Mare. Treceam pe lîngă ochiul de apă și urcăm puțin peste barajul natural al Lacului Mare al Custurii. Oglinza sa scîlpitoare este mult mai întinsă: ne dezvăluie un lac foarte frumos, adînc, cu maluri crestate, alternînd cu faleze și pajiști. Situat la 2 230 m altitudine, el rămîne bine adăpostit lîngă pereții vestici care se ridică aproape vertical pînă în vf. Custura (2 457 m). Vegetația foarte bogată și variată este una din cele mai surprinzătoare pentru această altitudine. Prin adăpostul oferit de creste, prin condițiile

de sol, de iluminare, căldarea și împrejurimile lacurilor Custurii sînt cunoscute ca foarte bogate în plante din familia fînețelor. Pe o suprafață ocrotită de natură cresc plante specifice Custurei, care nu sînt răspîndite în alte părți din Munții Retezat. În afară de acestea, pe muntele și în căldarea Custurei se pot găsi campanule, garofițe roșii, iarba ciutei, argințica, iarba surzilor, iarba roșioară și altele.

După un popas în timpul căruia ne vom încînta privirile cu cele mai frumoase priveliști din acest ținut izolat între creste înalte, revenim la tabăra noastră de la Stîna din Rîu. Pentru aceasta vom coborî pe poteca ce însoțește pîrîul la ieșirea lui din lac, apoi pe lingă malurile Lacului Mic, pe lingă Tăulețul Custurii. De aici în jos ne apropiem de coastele muntelui Ciumfu Mare, creasta lui fiind parcursă de noi în prima parte a traseului. Fără să ne abatem de lingă pîrîul Custurii, coborîm treaptă cu treaptă și, înainte ca apa pîrîului să intre în lacul Ciumfu Mare, traversăm pe malul stîng. Ca și la urcuș, vom urma poteca ciobanilor pe la stîna, apoi pe panta cu iarbă din vecinătatea splendidei cascade Ciumfu Mare. Jos, pe fundul văii Rîu Bîrbat, coborîm pe poteca marcată și înainte ca aceasta să traverseze riul, pentru a intra în pădurea Lăuțița, noi continuăm coborîrea fără marcaj prin poiana stînei din Rîu, pînă ce vom ajunge la locul taberei. Timpul total de mers pe acest traseu de vară este de 5—5 1/2 ore.

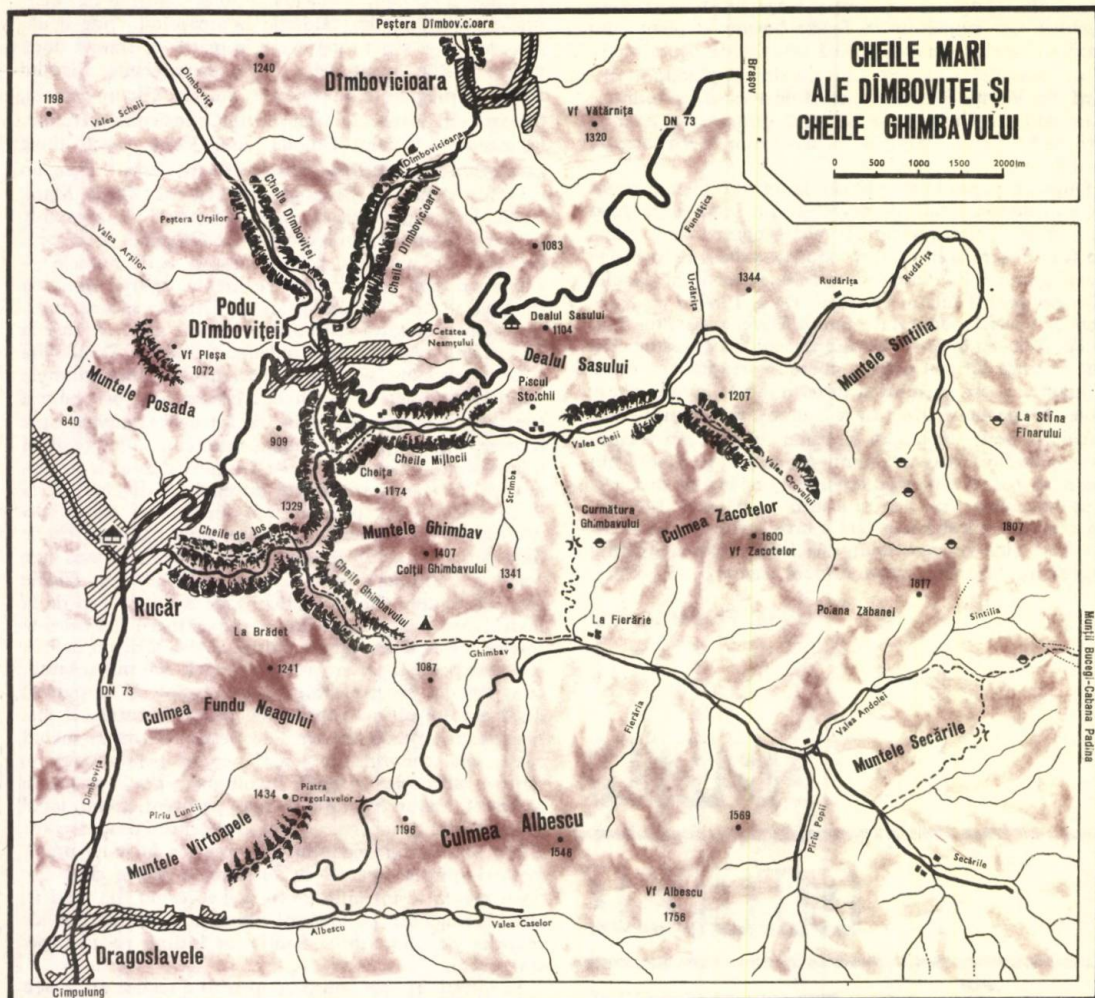
Ing. N. POPESCU

PRIN CHEILE DÎMBOVITEI ȘI GHIMBAVULUI

Podu Dîmboviței—importantă răscruce de drumuri turistice între culmile sudice ale Pietrei Craiului, Leaota și Iezer-Păpușa, așezare pitorească, adevărat sat de vacanță, este în același timp poarta de acces spre unul din cele mai impresionante complexe de chei și defileuri. Aici, după ce au străpuns cu migală muntele, sfredelind o înșiruire superbă de chei verticale, și-au dat întâlnire

Dîmbovița cu Dîmbovicioara. Prima, coborînd din înălțimile Iezerului, din căldările Boarcășului, unde—și are izvoarele, și-a săpat lung drum în piatră și, obosită după ultima bătălie cu muntele, străpungerea cheilor Plaiului Mare, se pregătește de întîlnire; a doua, Dîmbovicioara, coboară din Piatra Craiului purtînd o înșiruire de nume: la început «Vîlcelul Găinii», apoi Valea Seacă, după care primește numele de Brusturet. Așa fierăstruiește, un al doilea defileu—al Brusturețului (Cheița, Cheia Mare, Cheia Îngustă, Cheia Lungă). Domolită în aparență, își trage puteri noi din izvoarele «La Gilgoaie», trece prin așezarea din mijlocul munților căreia îi dă numele — Dîmbovicioara și, cu forțe renăscute, sparge din nou muntele formînd Cheile Mari ale Dîmbovicioarei, ultimul canion înaintea întîlniri cu sora cea mare. Ajunse la Podu Dîmboviței, cu ape cristaline și limpezi, Dîmbovița și Dîmbovicioara își unesc forțele, atacă din nou muntele tăind ultimul defileu — Cheile Mari sau «de Jos», cel mai spectaculos și sălbatic sector din întregul complex. Spre izvoare, pînă departe în inima muntelui, Dîmbovița și Dîmbovicioara sînt însoțite de drumuri auto ce se împletesc cu firul apei, străbătînd întregul șir de chei; de la Podu Dîmboviței, prin ultimul canion, nu există nici drum, nici potecă, singurul mijloc de a parcurge cheile fiind barca, iar pe un sector limitat, o potecă aeriană care poate fi continuată prin Cheile Ghimbavului. Cheile Mari ale Dîmboviței, sector lung de 8 km., încep de la Podu Dîmboviței; după cîteva sute de metri din dreapta sosește Valea Cheii care la rîndul ei și-a tăiat un defileu îngust ce poate fi parcurs vara cînd apele sînt mai scăzute; ceva mai jos sosește Ghimbavul năvalnic și înpumat; după această ultimă confluență începe sectorul cel mai spectaculos: pereți verticali de peste 120 metri închid valea; apa, coborînd cu viteză nebulă prin cascade și săritori, stîrneaște vârtejuri involburate peste pragurile de piatră, răsturnînd totul în cale; pe drept cuvînt, locul acesta, piatră de încercare pentru coborîtorii pe ape repezi a fost numit «raiul-iadului coborîtorilor în bărci pneumatice»; puțini sînt cei ce au parcurs aceste chei, dar revin mereu la înfruntarea cu apele, ieșind din cînd în cînd învingători pe deplin! Asupra posibilităților de coborîre pe acest traseu nautic rar întîlnit pe alte ape, voi reveni.

Să intrăm în chei fără bărci pentru a realiza un traseu în circuit, deosebit de pitoresc, ce străbate cheile Ghimbavului și ale Dîmboviței. Plecăm din Rucăr, pe lingă fosta uzină electrică și intrăm în chei; poteca urcă pe versantul stîng al văii, traversînd vîlcele rîpoase și limbi de grohotiș, aproape suspendată deasupra apei; drumul săpat în stîncă este vechea cale de acces la haiturile de bușteni, în vremea cînd pe aici se trimiteau buștenii pe apă; urme de podețe și cabluri ajutătoare mai apar din cînd în cînd, ajutîndu-ne să trecem peste viroagele abrupte; o imagine panoramică se desfășoară la picioarele noastre — întregul defileu cu pereți verticali și ape clocotitoare, cu stînci ce răsar din apă, cu cascade și praguri înpumate; după aproximativ o oră începem să coborîm o limbă de grohotiș și ajungem pe neașteptate într-o largă poiană la confluența cu Ghimbavul; pentru a intra în Cheile Ghimbavului, trecem apa prin vad, aici nefiind mai adînc de 60—70 centimetri. Începem să urcăm pe firul pîrîului, pe dreapta; potecă sau drum nu există, vechi urme ale scocului de transport pentru bușteni mai apar ici și colo; în față, pe un perete vertical ne apare și un marcaj — triunghi roșu — unicul semn de drum turistic! Trecem cînd pe dreapta, cînd pe stînga apei căutîndu-ne drumul, folosînd ca punți naturale buștenii căzuți și, după o oră de urcuș, ajungem la baza cascadei

Ghimbavului; depășim cascada pe partea dreaptă trecind peste un pînten stîncos și din nou prin apă, din piatră-n piatră ultimul sector al cheilor. De la cascadă, valea începe să se deschidă, astfel că ieșim într-o largă poiană acoperită de fînațe, loc ideal pentru instalat cortul; pe lîngă îngrăditurile localnicilor apare un drum de căruță ce urcă pe firul văii; pe drum, printre pîlcuri de brazi, ajungem în scurt timp în poiana «La Fierărie» unde drumurile se despart. Circuitul nostru prin complexul de chei urmărește drumul de căruță ce urcă în serpentine spre Curmătura Ghimbavului (1053 m); apar rar marcaje bandă albastră și triunghi galben; din curmătură o largă panoramă se desfășoară în fața ochilor; depresiunea Podu Dimboviței cu căsuțele împrăștiate pe culmile domoale, spîntecătura Cheilor Dimbovicioarei și ale Plaiului Mare, serpentinele drumului național ce brăzdează fața Posadei, toate închise circular de măgurile împădurite ale Delului Sasului și Pleșei. Departe, la limita vizibilității, creasta Pietrei Craiului și înălțimile vestice ale Bucegiului închid orizontal. Din curmătură începem să coborîm prin pădure spre Valea Cheii și, odată ajunși în drumul forestier, intrăm în Cheile Mijlocii

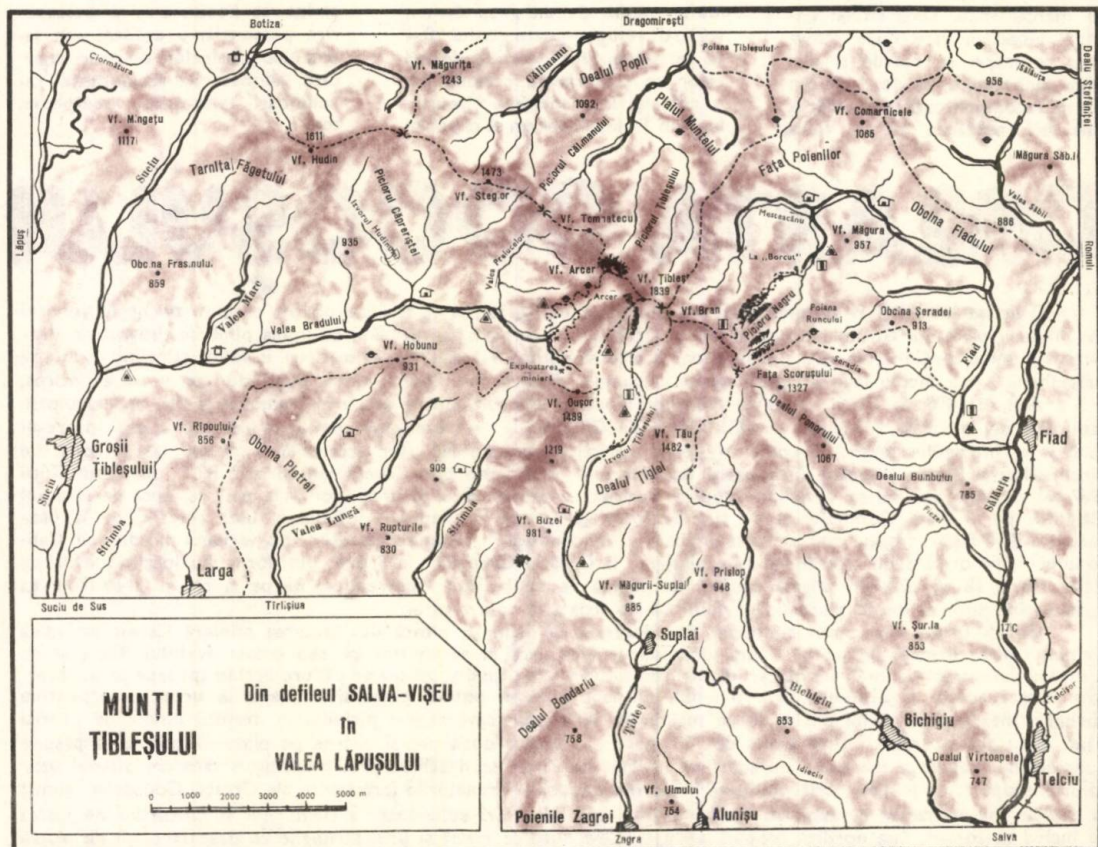
ale văii; după doi kilometri întîlnim drumul național 73 ce vine peste Pasul Giuvala legînd Brașovul de Cîmpulung și încheiem circuitul cheilor la Podu Dimboviței. O variantă a traseului pleacă din poiana «La Fierărie» urmînd drumul forestier pe Valea Ghimbavului pînă la confluența cu Valea Andolei, apoi pe Andolea începe să urce spre culmea Leaotei; traseul conduce în final în Curmătura Fierelor de unde pe drumul de creastă peste Secăriile, Pietrele Albe și Muntele Dudele ajungem în Strunga. Coborîm în Valea Ialomiței, la cabana Padina, legînd astfel traseul de traversare a Leaotei cu Masivul Bucegi; tot din Curmătura Fierelor putem urma în sens invers traseul de creastă, spre virful Leaota, apoi să coborîm în Culmea Romănescu la cabana Leaota și mai departe spre Runcu sau Fieni, realizînd traversarea Leaotei pe drumul marcat cu bandă roșie. Pentru amatorii de drumeții nautice, coborîrea cu bărcile prin Cheile Mari ale Dimboviței, între Podu Dimboviței și Rucăr, reprezintă una din probele de «forță». Odată trecută această încercare, drumurile pe ape prin Cheile Nerei, pe Bistrița Aurie, pe Someș sau prin cele trei defilee ale Oltului, sînt simple excursii de agrement!

PE CREASTA ȚIBLEȘULUI

Pentru prima oară când calci pe cărările Țibleșului surprizele te întâmpină la tot pasul; descoperi cu trudă, încetul cu încetul, un peisaj fantastic, cu virfuri ascuțite țîșnind din inima pădurii, cu izvoare minerale ce bolborosesc invitîndu-te în graiul lor să le guști apa sifonată, cu pietre colorate, ciudat dăltuite, toate ascunse cu strășnicie în umbra pădurii. Așezat la răspîntie de drumuri maramureșene, între Rodna cea falnică și Gutîiul plin de legendă, în imediata vecinătate a Văii Iza și a Țării Lăpușului, care parcă s-au

vorbit să-l țină în anonimat. Țibleșul se alătură munților Bistriței, Maramureșului și Bîrgăului intrînd în grupa «munților puțin cunoscuți»; pe de o parte lipsit de poteci marcate, de cabane sau alte amenajări, pe de alta anonim și rar prezentat chiar în rubrica de specialitate «Biblioteca montană» a lui I. I. I. I., acest munte s-a păstrat neatins, potecile lui fiind premiere pentru drumeț. Pentru a pătrunde spre inima Țibleșului-cununa de virfuri Bran, Țibleș, Arcer, Tomnatec, creasta principală a masivului, poți pleca fie din Valea Sălăuței, din

defileul Salva-Vișeu (DN 17 C), fie de pe Valea Izei, din leud, Dragomirești și Botiza, fie din Țara Lăpușului; drumurile forestiere bine întreținute ne conduc cu ușurință pe zeci de kilometri spre zona centrală. Am ales unul din traseele cele mai pitorești, traseul de traversare al masivului de la est la vest, drum de creastă ce oferă o imagine cuprinzătoare asupra împrejurimilor. Plecînd din Valea Sălăuței, din localitatea Fiad, intrăm pe drumul forestier ce însoțește apa Fiadului cale de 16 km pînă la izvoarele minerale «La Borcut», la confluența Izvorului Arinilor cu Pîrîul Negru; traseul nostru începe să urce pe versantul stîng al Izvorului Arinilor, urmîrind poteca bine conturată, marcată rar cu triunghi și bandă roșie; marcajele au fost făcute în urmă cu 5—6 ani în timpul concursurilor pionierești și nu au mai fost întreținute de atunci; timp de două ore ne strecurăm prin încălțitura arinșului ce punctează firul pîrîului; traversînd apa de mai multe ori, poteca se pierde din cînd în cînd prin

mici poiene înierbate ca să reapară bine conturată la liziera pădurii; depășim limita superioară a pădurii și întâlnim o largă potecă pastorală ce înconjoară muntele ca un brâu, făcând legătura între stînele din Poiana Runcului și capătul drumului forestier pe pîrîul Mesteacănelui; la izvorul din potecă ne aprovizionăm cu apă și începem să urcăm culoarul abrupt, flancat cu jnepeni și ienuperi; după aproximativ o oră ieșim de-a coasta pe versantul nordic al Branului, primul vîrf din «Cununa Țibleșului»; un popas binemeritat în larga înșeuare ce ne desparte de vîrfurile Țibleș (1839 m) și o primă imagine panoramică asupra văii Izei la nord și adîncă depresiune a Țării Lăpușului în sud; așternută printre tufe de ienupări și rododendron poteca ne conduce în urcuș domol spre vîrfurile cel mai înalt al masivului — vîrfurile Țibleș; după o zi întreagă de mers, întâlnim primul stîlp de marcaj cu săgeți, mai întotdeauna răsucit sau doborît de vînt; pe săgețile indicatoare descifrăm cu greu mai mult întindînd direcțiile și textul: spre Suplai — vechea urmă de marcaj roșu, spre Arcer triunghi albastru, care după cîteva sute de metri se pierde și el; largă panoramă ce se deschide din vîrf ne recompensează efortul făcut pînă aici; așezările de pe Valea

Izei, mici pătrățele colorate, se pierd în depărtările albastre închise circular de culmile Munților Maramureșului; dincolo de adîncă spîntecătură a defileului Salva — Vișeu orizontul se închide cu crestele Rodnei, iar la picioarele noastre, spectacolul panoramic al Țării Lăpușului; de aici, de pe vîrfurile Țibleș, avem în fața ochilor întregul munte spre care am pornit, dominat de arcul crestei principale, cu fețe abrupte, grohotișuri roșiatice, conuri tocite — rămășițe din străvechi cratere vulcanice. Începem să coborîm prin șaua ce ne desparte de vîrfurile Arcer și urcăm stîncăriile abrupte strecurîndu-ne printre jnepeni; marcajele încep să apară mai frecvent și poteca bine conturată ne conduce în coborîre pe abruptul vestic al vîrfurilor Arcer; pe pietre apare un nou marcaj — punct roșu alternînd cu triunghiul albastru;

După aproximativ o oră de coborîre printre pîlcuri de pădure și poiene ajungem la refugiul Arcer, situat la altitudinea de 1510 m., singurul adăpost turistic din masiv, construit cu dragoste și multă muncă de un grup de entuziaști; refugiul poate găzdui 10—12 persoane, fiind deosebit de util celor ce traversează creasta. De la refugiu, în încheierea circuitului prin Țibleș, începem să coborîm

pe Picioarul Calului, conduși de marcajul triunghi albastru, alternînd cu unul mai vechi — punct albastru; după o oră ajungem la exploatarea minieră la capătul drumului forestier pe Valea Bradului; cu mașinile exploatareii străbătem cei 24 km pînă la Groșii Țibleșului, iar mai departe, cu autobuzele ajungem prin Suciul de Sus în Tîrgu Lăpuș; întreaga traversare a Țibleșului se poate efectua în 2—3 zile oferindu-ne satisfacția parcurgerii unui munte inedit, plin de farmecul locurilor sălbatice; o variantă a traseului continuă drumul de creastă prin vîrfurile Tomnatecu spre șaua Călimanului; apoi, prin vîrfurile Stegior și Hudin, ne conduce în Valea Suciului, făcînd posibilă legătura peste munte cu Masivul Gutii.

Fie că am optat pentru coborîrea pe Valea Bradului spre Tîrgu Lăpuș, fie că pe drumul de creastă ne îndreptăm spre Munții Gutiiului sau spre Valea Izei, traversarea creștelor Țibleșului va rămîne în amintirea fiecăruia ca o descoperire personală, o evadare din șabloanele clasicele drumuri marcate, jalonate de restaurante, cabane-bar, telescaune, telecabine, tele...

CREASTA COCOȘULUI

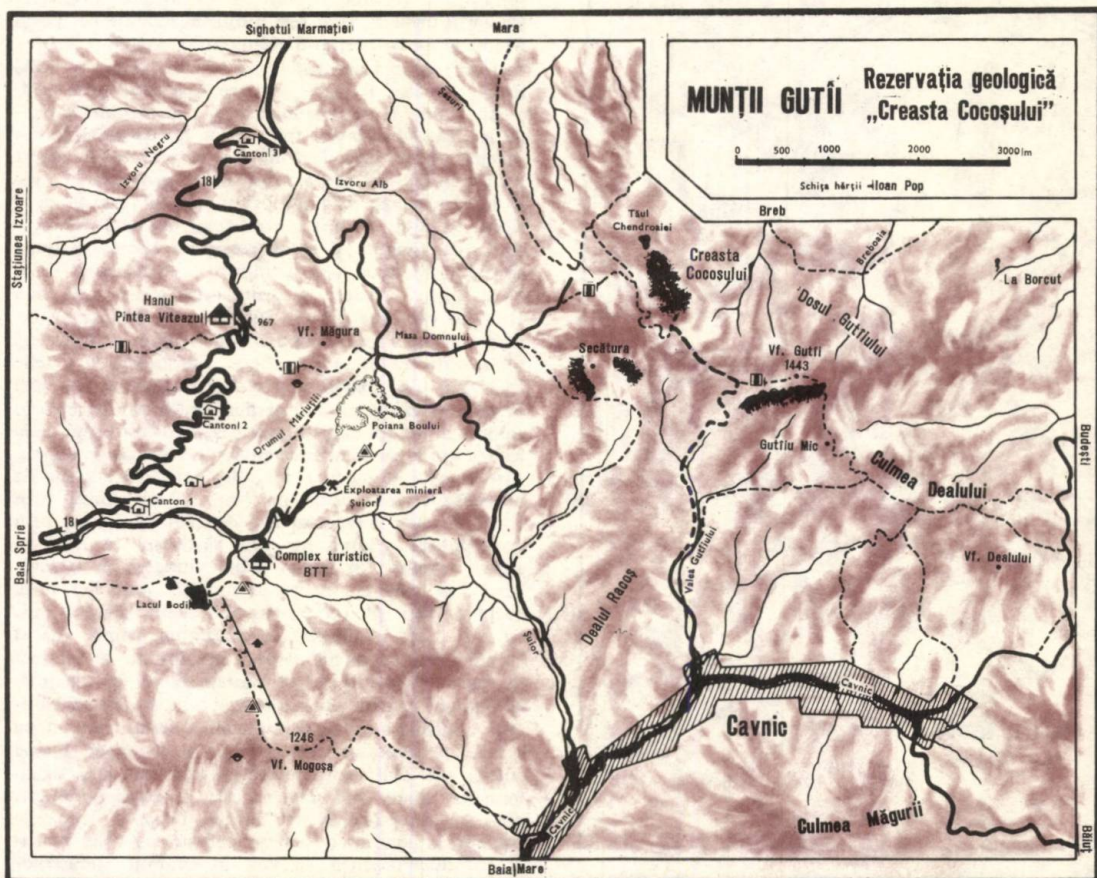
O uriașă încremenire de piatră aidoma unui gigantic fierăstrău ce străjuiește porțile cerului, zvîcnește vertical din mijlocul platoului Gutiiului; localnicii îi zic «țîfăraie», «țurană» sau «țîclă»; cu inima plină de dragoste o dezmiardă numind-o «Cununa». Aici și-a avut loc de ascunsă odihnă Viteazul Pîntea, tot aici, în inima stîncilor — tainița cu galbeni... mai încolo izvorul, masa, grota, scaunul... fiecare pas, fiecare piatră purtîndu-i pe vecie amintirea.

Aici, la 1400 de metri, în inima Munților Gutii se află una dintre cele mai frumoase și mai spectaculoase izbucniri de andezite vulcanice — «CREASTA COCOȘULUI» — rezervație geologică ce polarizează interesul turistic al întregului masiv. Drumuri și poteci turistice marcate fac ușor accesibilă (vara sau iarna) zona, fie dinspre Hanul Pîntea Viteazul, fie dinspre Baia Mare — Baia Sprie prin Complexul turistic BTT; din Pasul Gutii (987 m) din fața hanului se desprinde poteca marcată cu bandă roșie ce urcă ușor prin pădure, apoi pe Drumul Măriuții, pe la Masa Domnului și pe sub Secătura se ajunge în platoul Gutiiului la baza crestei; de la baza turistică BTT Șuior, traseul marcat cu triunghi roșu ne conduce în Drumul Măriuții, cu o variantă din dreptul Cantonului 1; pe oricare din aceste variante ajungem la Creasta Cocoșului în 3 ore; din nord, din localitățile de pe Valea Marei (Breb, Desești, Mara) drumul ne poartă fie pe la Tăul Morărenilor, fie pe la cel al Chendroii, ca apoi, urcînd spre culme în platoul Gutinului, să ne scoată la baza crestei.

Un alt drum, mai puțin cunoscut, dar deosebit de frumos, pleacă din așezarea minieră Cavnic pe valea pîrîului Gutin; urmăm pe primii 3 km. drumul auto ce urcă în serpentine pe sub coasta dealului Racos și de la capătul lui intrăm pe un drum de căruță; străbătem un șir de pajiști și pîlcuri de pădure urcînd aproape pe neobservate coasta sudică a Gutiiului Mic; drumul, de fapt o largă potecă pastorală, începe să urce în serpentine abrupte, intersectînd pîrîul din ce în ce mai firav; la ultima traversare a pîrîului, în dreptul unui uluc pentru băut, luăm apă și urcăm ultima pantă de 100 metri; au trecut două ore și iată-ne pe platou într-o largă pășune punctată de jnepeni și ienuperi; un adevărat labirint de cărări se deschide prin jnepeni; străbătem platoul ușor vîlurit, acoperit de jnepeni, orientîndu-ne în permanență spre crenelurile ferăstruite ale Crestei Cocoșului; ajunși la poalele meterezelor descoperim pentru prima dată adevărata splendoare a turnurilor și țăncurilor de piatră ce închid orizontul; fața nordică coboară abrupt cîteva sute de metri și prin strungile ce despart colții de piatră

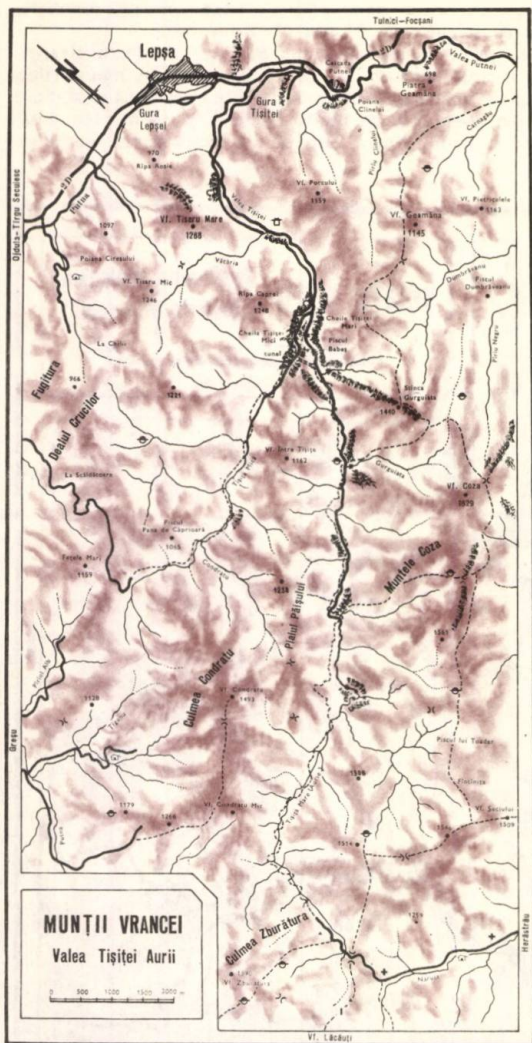
descoperim peisajul din fundul depresiunii Mării-Cătune răsfirate cît vezi cu ochii, pășuni întinse și dealuri domoale ondulează în zare pînă departe la poalele albastrii acoperite de pădure din Munții Maramureșului.

La picioarele noastre, pe întregul platou al Gutinului, printre jnepeni și smirdar, caii de Mara aleargă cu coama-n vînt, se opresc pentru o clipă să ne privească curioși, apoi se avîntă și stăpînesc din nou zările; caii sînt parcă decupați dintr-un film cu herghelii sălbatice; imaginea aproape ireală te urmărește mult după ce ai lăsat în urmă turnurile crestei și ai început să cobori regretînd din acest colț de basm. Întoarcerea se face pe unul din traseele pe care le-am enumerat ca drumuri de acces de la hanul Pîntea Viteazu din Trecătoarea Gutîiului sau pe Drumul Măriuții, spre Baia Sprie.

PE VALEA ȚIȘȚEI AURII

Ascunsă între culmile împădurite ale munților Condratului, Cozei și Zburăturii, Țișța pîrîul auriu cu apă cristalină, coboară din piatră-n piatră tăind-și unul din cele mai sălbatice defileuri. Cascadele, cheile și canioanele înșiruie cu dărnicie pe mai bine de 18 km. lungime, strîns între pereții verticali, lăsînd cu zgîrcenie o geană de lumină să se strecoare pînă la unda apei, fac din această vale unul din cele mai frumoase locuri din Munții Vrancei. Primăvara, odată cu primii ghiocci și brîndușe ce răsăr prin petecele de zăpadă din poienile Cozei și Gurguiatei, valea îmbracă strai de sărbătoare; apele involburate se zburcîmă născînd cascade care acoperă și bruma de potecă ce se strecoară cu greu, cînd pe un versant al văii, cînd pe celălalt; vara tîrziu, dar mai ales toamna, după ce Țișța Aurie și-a scurs prinosul de ape în Putna, iar pădurea și-a îmbrăcat veșmintul de aramă, valea poate fi urcată sau coborîtă mult mai ușor; de fapt, pe valea Țișței Aurii, de la izvoare și pînă la confluența cu Țișța

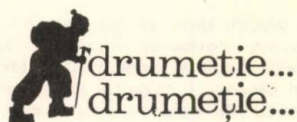

Mică, nu există un drum propriu-zis, nici măcar potecă, traseul fiind parcurs mai mult prin apă și pe versanții văii, după inspirația fiecăruia; cu alte cuvinte, fiecare își alege drumul său! Un vechi terasament de cale ferată forestieră, mai bine zis urmele lui materializate în rari bușteni găuși acoperiți de covor de mușchi, marchează fostele treceri peste vad; în rest, drumul de fier a fost luat de ape, desființat, acoperit de vegetație, ivindu-se ici și colo, prin poinele de sub Plaiul Păișului sau al Gurguiatei. Să intrăm pe apa Tișitei venind din Valea Putnei, din drumul național 2 D ce face legătura între Focșani și Tirgu Secuiesc traversind Golul Lepșei — ultimele înălțimi ale Vrancei. Înainte de a trece podul peste apa Putnei să ne abatem la «Sărtoarea» sau «Cascada Putnei», viltore spumegindă de ape, lungă de aproape 100 metri, una din spectaculoasele imagini ale apelor vrance; revenim la podul peste Putna și intrăm pe drumul forestier pe Valea Tișitei; parcurgem primii opt km pe drumul săpat în piatră, între pereții verticali ce coboară din Culmea Tisarului Mare, începind să ne

familiarizăm cu imaginea viitoarelor chei; o mică groță amplasată pe versantul sud-est al Tisarului ne reține atenția; ajunși la pod, la confluența între cele două Tișite, ne continuăm drumul pe valea Tișitei Mici, trecem printr-o arcadă artificială, și, după câteva sute de metri ajungem în fața tunelului ce străbate muntele din valea Tișita Mică în cea Mare, tunel prin care vom trece și noi; lung de aproape 200 metri, el este o rămășiță a vechiului drum de exploatare forestieră, ale cărui urme le vom mai întâlni în amonte pe Tișita Mare; ieșim la începutul «Canionului Mare» al Tișitei, sectorul cel mai spectaculos și sălbatic, lung de 1500 metri, pe care îl vom parcurge mai mult prin apă; o succesiune de cascade mici se trec cu ușorință și iată-ne la «Cascada Mare»; trecerea ei, fie pe peretele din dreapta, printr-un culoar umed și surplombat fie direct prin apă, înotind ne va ridica unele probleme; continuăm drumul pe firul văii printre pereți verticali ce se ridică la peste 80 metri, străbătem din nou o succesiune de praguri și o săritoare cu birnă și, după aproximativ două ore, ajungem la confluența celor două Tișite. Lăsind în urmă unul dintre cele mai sălbatice canioane din cîte există în Carpați, ne întrebăm cum de l-am descoperit atât de tirziu și dacă nu-i tot atât de spectaculos ca Nera, Dimbovița în Cheile Mari sau Ghimbavul la cascade; răspunsul ni-l dăm în zilele următoare, dacă optăm pentru parcurgerea în amonte a întregii văi; în acest caz, reluăm traseul de la ieșirea din tunel și ne îndreptăm spre izvoarele Tișitei, spre creasta Vrancei. Două zile, două etape pline de neprevăzut ne conduc pe firul Tișitei Aurii, prin cheile de sus; traversăm apa de nenumărate ori prin vad, poteca apărind rar prin lăstărișul ce îmbracă ambii versanți; în prima etapă ajungem în «Cheile Mici», pe care le ocolim urcînd din greu versantul drept al văii, pe un pînten al Culmii Condratului; de sus avem o imagine de ansamblu asupra văii și culmii Coza, cu micile cascade involburate ce sclipesc în soare; coborîrea de pe pînten, la fel de abruptă, ne readuce în firul văii, unde într-o lungă poiană înopțăm ascultînd sopotul neînterupt al cascadelor; etapa a doua ne conduce pînă aproape de izvoarele Tișitei Aurii, sub Culmea Zburătura-Coza; un larg drum forestier apare și îl urmăm cale de patru kilometri pînă pe cumpăna de ape dintre Tișita și Izvoarele Nărujii; în continuare drumul coboară pe Valea Nărujii, conducînd după 16 km. în cîntunul Herăstrău-Podu Șchiopului (marcaj cruce albastră).

Din cumpăna de ape traseul nostru se abate spre dreapta, ocolind în urcuș domol «Surpătura Nărujei»; trecem prin apropierea stînelor din Zburătura, pe cumpăna de ape de la izvoarele Putnei și intrăm pe vechiul terasament al căii ferate forestiere; drumul larg, adevărată alee ocrotită de brazi falnici, ne conduce de-a-coasta pe versantul Arișoaii, lăsînd o potecă spre dreapta, ramificație a traseului de creastă prin valea Bradului și Izvoarele Putnei, pentru a ne îndrepta spre creasta Vrancei. Urmărim marcasele triunghi albastru și bandă roșie, ce conduc pe două variante spre Lăcăuți nodul central al drumurilor vrance. Urmind una din variante, fie pe la izvoarele Zăbăluței, prin Valea Zăbalei și apoi prin Poiana Siclăului, pe marcaj triunghi albastru, fie pe Muntele Arișoia pe largă potecă pastorală ce urcă în creastă, ajungem după 6—7 ore la stația meteorologică din Virful Lăcăuți — 1777 m, păstrînd o amintire de neșters a uneia dintre cele mai sălbatice văi pe care le-am parcurs.

Texte și cartografie de DAN PASERE

PRIN

PASI FĂGĂRAȘUL SUDIC

Călăuză ori simplu drumeț, aflat pe creasta crenelată a Făgărașului, am zăbovit adesea pe piscul Moldoveanului, scrutînd nemărginita învălmășeală de culmi și văi ce se pierd în depărtările pîcioase ale sudului. Și, cu fiecare popas, rămîneam tot mai fascinat, tot mai obsedat de ideea cutezanței spre acest miraculos univers. Pentru asta, am început să consult ghiduri și reviste, să scotocesc prin biblioteci și librării, dar fără să aflu prea multe lucruri. Prietenii și tovarășii de drumetrie, cărora le-am propus o astfel de aventură, nici n-au vrut să mă asculte. Ba, mai mult, m-au înfruntat, zicîndu-mi că vreau să-i duc la moarte sigură. În vara anului 1974, mi-am luat inima în dinți și am pornit de unul singur. Brădetul, ultima așezare din Valea Vîlsanului, bogat în ape minerale și enigme istorice, a fost poarta prin care am făcut primii pași spre Făgărașul sudic. Drumul său forestier m-a încurajat să avansez doar pînă la Dobroneagu. Mai departe, n-a fost chip. Singurătatea și teama de sălbăticie m-au întors din drum. Abia după vreo patru ani, însoțit de un prieten, căruia nu i-am spus dinainte planul meu, am reușit să urmărim Vîlsanul pînă la izvoare. Anii ce au urmat m-am mutat pe Rîul Doamnei. Aici, prezența omului și a mijloacelor de transport îndepărtau parcă teama de neprevăzut. Dar, nu mult, întrucît de la confluența cu Zîrna începea iarăși crunta sălbăticie. Aici, mi-am încercat cutezanța. Tot de unul singur. Însă ghinion! În cale s-a ivit Vasilică, namila de urs alintat de pădurarii Drăghinei. Scăpat nevătămat, am jurat că nu voi mai veni niciodată prin aceste sihăstii. Dar n-a fost așa. Pentru că anul următor, doi fizicieni atomiști bucureșteni, pe nume Radu Dumitrescu și Alecu Ciocănel, m-au convins

„Fiecare loc de pămînt are o poveste a lui, dar trebuie să tragi bine cu urechea ca s-o auzi și trebuie și un dram de iubire ca s-o înțelegi”...

NICOLAE IORGA

să plecăm spre aceleași înspăimîntătoare cotloane. Împreună cu acești minunați oameni de munte, am descoperit tezaurul de frumuseți al Văii Rele pînă sus la «acoperișul țării» Viștea-Moldoveanu, urmînd apoi: Zbuciumatul, Plaiul Mare, Zîrnulița, Văsălatul și altele. Tot cu ei am încercat aici și o tentativă de iarnă, însă masivele căderi de zăpadă și urgiile avalanșelor, ne-au cumințit pentru totdeauna. Așa că să se știe: accesul la aceste frumuseți nealterate nu-i oricînd. Ci numai vara, cînd cerul e senin, cînd liniștea e tulburată doar de susurul izvoarelor, de foșnetul braziilor, ori de doinele păstorilor de la care am învățat tainele acestor superbe locuri, mai puțin cunoscute de idoli drumetșilor alpine.

PORTILE SUDICE ALE VIȘTEI-MOLDOVEANU

Între Argeș și Iezer-Păpușa, două văi cu numele de Vîlsan și Rîul Doamnei, brăzdează adînc și lung fața sudică a munților Făgăraș. Fire cîntătoare de ape cristaline, coborîte de sub văzduhurile învecinate Viștei-Moldoveanu, Vîlsanul și Rîul Doamnei uimesc prin vasta lor risipă de frumuseți înșiruite de-a lungul celor aproape o sută de kilometri pînă la confluența cu Argeșul. Două văi create de marile drame geologice, într-o zonă de o sălbăticie și frumuseți incredibile, foste hățașuri ciobănești au devenit nu de mult căi de acces rutiere. Este o realizare extraordinară pentru marile perspective turistice ale județului Argeș, care trebuie să acorde permanent sprijin salvării adăposturilor sortite distrugerii, precum și extinderii marcajelor în catenele riverane. Prezintă sectoarele lor cele mai sălbatice și trasee lipsite de dificultăți, nu intenționez decît să sugerez redarea în circuitului turistic al țării a unui sperb sector muntos din sudul Făgărașului al cărui principal punct de atracție spre vizitare și escaladare este pîcul de maximă altitudine a Carpaților noștri, vîrfurile Moldoveanu (2544 m).

Porta permanent deschisă a Vîlsanului este mica stațiune balneo-climaterică Brădetu (28 km. C. de Argeș). Clima plăcută, apele minerale sulfuroase, cloruro-sodice asemenea celor de la Călimănești-Căciulata și Olănești au favorizat dezvoltarea acestei localități de la poalele Făgărașului. Lăsînd în urmă vechiul ansamblu feudal, care se crede că ar fi o ctitorie a lui Mircea

cel Bătrîn, traversăm Vîlsanul, a-
trăși spre stînga de arhitectura
nouă a complexului sanatorial. În
dreptul stației de apă, unde încep
bornele kilometrice și marcajul
«cruce roșie», se desprinde spre
dreapta un drum care urcă la Nuc-
șoara (5 km), așezarea de altitu-

dine cu un frumos lac natural
situată chiar pe Plaiul Mare, bază
de plecare spre Viștea-Moldoveanu
(2 zile). Revenind la traseu, ajun-
gem la al doilea pod. Trecînd pe
malul drept pătrundem în codrii
seculari cu vuiet de ape vijelioase.
La km. 4, după ce trecem peste al

treilea pod, intrăm în renumitele
chei ale Vîlsanului. Străbatem zona
cea mai spectaculoasă a acestei
văi, în care verticalitatea pereților
stîncoși aproape că închid complet
albastrul cerului, după care zona,
altădată neumblată de om, ia sfir-
șit. Zărilor se deschid larg, culmile

CURTEA DE ARGEȘ

SPRE PITEȘTI

se domolesc, retrăgându-se în depărtări, lăsând loc luncilor smălțate cu flori peste care soarele revărsă potop de lumină și căldură. Ne aflăm în Poienile Vîlsanului (km. 7,5), loc de intersecție a drumurilor de legătură cu Rîul Doamnei (dreapta 12 km) și lacul Vidraru-Argeș (stînga 10 km). Odată cu acesta din urmă suie și marcajul «cruce roșie», dar numai pînă la Curmătura Ursului. De aici se abate la dreapta urmînd șirul munților Zănoaga, Țuca, Picuiata încheiat prin muchia Galbenei în vîrfurile Moldoveanu.

Continuînd traseul nostru spre locul de confluență cu Dobroneagul, întîlnim un cîtun de munte. Numeroase clădiri rămase de la șantierul barajului de pe Argeș sînt acum locuite de forestieri. Urmează lacul de acumulare și după încă un kilometru înfumeigatele mangalerii și magazinul alimentar de la «Alunu». De aici, un alt drum de tractor se aventurează spre stînele de pe plaiurile muntelui Țuca. Din punctul «Alunu», Vîlsanul și versanții cel-talonează se înfrățesc din nou cu eșarfa șerpuită a drumului, lipsit de ascensiuni și povîrnișuri. Pînă la grupul de cabane Zănoaga-Țuca (km 21), unde se află ultimul magazin alimentar de pe Vîlsan, străbătem o zonă aspră în care greabănii munților alternează cu faldurile pantelor, uneori împădurite, alteori defrișate. Tot prin aceste locuri mai facem cunoștință cu Zănoaga pe care un drum (6 km), urcă la Plaiul Mare și cu izvorul Dorului și Dima, pe stînga. Ultimul pod (km 26), care ne trece pe malul drept, înseamnă de fapt sosirea în amfiteatrul trapezoidal «Urdea». Un stăvilar din birne învechit a zăgăzuit aici cîndva Vîlsanul iar pe conturul fostului lac, pe care îl urmăm, întîlnim două cabane forestiere care încheie șirul celor indicate și pe care le recomandăm pentru înnoprate. Aici se încheie traseul nostru rutier început din Brădetu.

A doua etapă o începem de dimineață, echipați de munte și cu hrană pentru o zi. Urmînd mai departe drumul care se îndoaie spre stînga, pe sub imense perdele de molidișuri, ajungem după o jumătate de oră în lunca de sub Valea Lungă, loc în care cei 29 km de drum iau sfîrșit. Călăuziți de un vechi marcaj «punct roșu» vom traversa pe trei birne apa vieaie a Vîlsanului. Cîteva pași și poteca vizibil croită ne duce în mijlocul unei vegetații menținută mereu

fragedă de mulțimea izvoarelor ce susură la fiecare pas. Prin lumea aceasta cu aromă de cetină și ierburi stropite cu roua dimineții, poteca devine greu de urmărit. O vom urmări o vreme pe lîngă cursul apei, apoi vom trece de pe un mal pe celălalt pînă la pîntenul Picuiatei, acoperit de geana unei păduri seculare. De aici atenție: poteca se abate la stînga de la firul apei, urcînd cîteva minute chiar pe culmea pîntenului, după care iese la lumină. Ultima parte a văii poate fi urmărită pînă la obîrșie. Scărișoara Mare și Coastele Mari scrutează zările cu columbele lor stîncose de care mai stau agățate și vara veșnice limbi de zăpadă. După 4 ore de ascensiune de la «Urdea», iată-ne la locul de naștere a Vîlsanului. O abatere spre est de 1/2 oră ne face să sosim deasupra cîldării Galbenei, în care lucesc cîteva iezere. De aici, de unde se întîlnesc marcajele: «cruce roșie» dinspre Picuiata și «triunghiul albastru» care vine de la Malița, pînă în piscul Moldoveanu (2544 m) mai trebuie încă o oră bună. Iar dacă timpul și vremea nu ne permit, mai bine să-i admirăm măreția din plaiul ce încheie la nord, obîrșia înaltă a Vîlsanului.

Cea de a doua poartă a Viștei-Moldoveanu, este satul Slatina, comuna Nucșoara-Argeș, amintită în vechi documente de Mircea Ciobanul (1547) situat pe Rîul Doamnei, ultima așezare de munte (62 km de Pitești, 40 km de C. de Argeș și 50 km de Cîmpulung, iar de Brădet 8 km). Pornim la drum de lîngă tabăra școlarilor și pătrundem în vasta depresiune Bahna Rusului (La Lunci). În partea din față o frumoasă priveliște ne oferă munții Șeșului peste care un marcaj turistic «triunghi roșu» conduce la lezer-Păpușa: iar la nord-vest Șteu-rul și Clăbucetul peste a căror înșeuare încheie drumul de legătură cu Poienile Vîlsanului. Înainte de trecerea drumului peste Rîul Doamnei lăsăm în dreapta ramificația pe izvorul Rusului, urmat un timp. Dincolo de pod, cîteva clădiri-dormitoare și un magazin alimentar unde drumețul poate găsi ocazii de transport auto spre Cernatu, Drăghina, Văsălat, Zîrna sau Valea Rea. Părăsind Bahna Rusului, drumul forestier se afundă repede în întunecimile munților, urmînd tot timpul malul drept al apelor. Curînd întîlnim pe stînga Cernatul. Drumul său lung de peste 35 km, duce la lacul de acumulare și în final la cabana-canton de pe

muntele Malița. Imediat după această confluență unde începe și drumul spre Vîlsan, remarcăm tot spre stînga marcajul «triunghi albastru» care urcă prin Plășor la Moldoveanu (2 zile). Pînă la barajul Baci (km 16), valea impresionează prin varietatea tablourilor silvice. Lacul Baci e al doilea ca mărime din sistemul energetic Argeș. Colții Cremenii, peste lac, stau de veghe atrăgînd drumeții prin frumusețea lor unică. Calea de acces spre acest grațios monument al naturii e Văsălatul în care se pătrunde trecînd barajul. Străbătînd încă trei kilometri, ajungem la Gura Văilor (km 20), locul unde prin contopirea Zîrnei cu Valea Rea ia naștere Rîul Doamnei. Pe Zîrna și afluenții săi Leaota și Brătîla drumuri forestiere înlesnesc turiștilor calea spre alte puncte de atracție, la cabana Urlea sau la fruntariile dintre lezer-Păpușa și Făgăraș. Lăsînd în dreapta Zîrna și în urmă Rîul Doamnei, ne continuăm drumul în tovărășia Văii Rele. Din locul numit «Săgeata» la cantonul căruia putem fi găzduiți, valea se curbează spre vest, apoi spre nord și, după ce scapă de cîrligele Mușetescului, Preoteselor și Darei, ne scoate la Balta Pojarnei. În stînga, pe molizi, remarcăm încă un marcaj turistic: «triunghi roșu» avînd drept țintă Curmătura Maliței și cabana-canton. Timp necesar, 3—4 ore. În continuare drumul devine mai domol, deschizînd noi perspective spre zona de creastă a Făgărașului, respectiv Gălășescu. Pe dreapta, fortificația Darei, iar pe stînga, culmea împădurită Pojarnei Nisipuri sub care două adăposturi învechite și deteriorate ne pot fi de folos la nevoie. Curînd, sosim la confluența cu Bîndea, locul tot mai preferat al turiștilor datorită adăpostului bine pus și a poenței ideale pentru corturi. Parcurgem ultimii metri din cei 40 de kilometri de la Slatina. Și, cu privirile ațintite spre semeția piscurilor, ne trezim, dintr-o dată prinși ca într-o capcană. Încercați de emoție nu vom ști ce să admirăm mai întîi: pereții negricioși și amenințători peste care vin din înălțimi cascade despletite în șuvițe argintii sau turnurile și hornurile deasupra cărora planează vulturi de munte. Stîna lîngă care am ajuns, constituie baza de plecare atît spre Viștea-Moldoveanu, cît și spre Căldarea cu iezere a Galbenei. Dar, aceasta o facem, în ziua următoare, călăuziți de schița și descrierea din revista R.P. nr. 11/1980.

HĂȚAȘUL GĂLĂȘESCULUI

Ani de zile au răsunat detonațiile constructorilor de drumuri forestiere în Valea Rea a Moldoveanului. Acum este iarăși liniște. E atîta liniște, încît nu se aude altceva decît clipocitul apelor cristaline, freamătul silvelor seculare și chiotul drumeților avîntați spre înălțimile sudice ale Făgărașului. Aici, la incidența Bindei cu Valea Rea, mulțime de corturi și autoturisme, venite din toate colțurile țării, au alcătuit parcă un mozaic multicolor. Nu mi-aș fi putut închipui vreodată că puținele scrieri apărute în revista România pitorească să aducă atîția iubitori de natură în aceste sihăstirii, niciodată valorificate turistic. Deși sîntem în miez de vară, intemperiiile n-au conținut cîteva zile. Ieri a plouat cu alice de gheață și a suflat vîntul. Azi-noapte a nins peste virfuri. Iar acum e o dimineată superbă încît, iată-mă gata de plecare într-o nouă cuteranță. Din spatele cantonului părăsit Bindea, compus din două camere cu sobe și zece paturi fără cazarmament, ne orientăm spre nord, unde îndată aflăm poteca pastorală (nemarcată), care duce la stîna din Valea Bindei. După o jumătate de oră de urcuș șerpuit și coboriș prin pădurile ce împrejmuesc la sud muntele Gălășescu Mare, intrăm în firul Văii Bindea, ale cărei ape tumultuoase primesc din stînga torentul înspumat ce vine în salturi, prin caractele de sub căldarea Gălășescului. Traversîndu-l din lespede în lespede, străbătem cîteva arinișuri, în care întîlnim vechea stînă, acum prăbușită. Apoi, tăiem o pantă cu grohotișuri și intrăm în prundișurile văii, unde ne minunăm de frumusețea unei cascade ce vine șuierînd peste stratificările alb-roșu ale muntelui Dara. Înaintăm prin acest reavăn cu șopot de ape, încadrați pe stînga de versanții tot mai puțin înclinați ai Gălășescului, iar pe dreapta de abrupturile amețitoare ale Darei, uimiți de altoreliefurile ce împodobesc obîrșia văii aflată în față. De o parte și de alta a crestei dantelate Urlea, care închide obîrșia, doi străjeri, domină zările: spre nord Virful Urlea (2 474 m), iar la sud Virful Dara (2 501 m). Începînd din locul unde ne aflăm, pădurile se retrag, iar înepenișurile acoperă acum versanții văii, dominați abia spre locul de îngemănare cu întinse covoare de ierburii smălțate. Cîrînd, după ce trecem pe lingă o salbă de căsușuri clocotitoare, poteca se înalță puțin și ne scoate deasupra unui vechi stăvilor din lemn. Aici apele turcoaze se îngîmădesc formînd un mic lac a cărui oglindă luctoare, împreună cu altă cascadă ce coboară din căldările nordice ale Darei și Stîna Bindea, constituie punctul de atracție în această zonă. Sosiți la stînă, după mai puțin de o oră de la plecare, ne ulem bidoanele cu apă și ne abatem la stînga chiar din dreptul stînei, părăsind valea. Asaltăm de-acum versanții sudici ai Gălășescului Mic, traversînd mai întîi în direcția nord-est pășunea de deasupra stînei. Atenție! Poteca se pierde, dar reapare aproape de marginea unui soc. Odată găsită, ea mai urmărește un timp malul scocului, apoi face o inflexiune spre vest, pe curba de nivel, prin înepenișurile tot mai abundente. Pe măsură ce luăm înălțime, alte frumuseți ni se dezvăluie. Vestul care e dominat de grandorile Scărișoarei, Galbenei, Roșului și Viștei-Moldoveanu devine spațiu spre care privirile aleargă tot mai insetate. De fapt, însăși hățașul nostru care suie în bucle, cînd largi, cînd închise, ne orientează mereu spre aceste tulburătoare tablouri ale Făgărașului, aureolate de astrul acestei dimineți de august. S-a scurs

o oră de cînd am părăsit firul văii și poteca, tot mai bine bătută, brăzdează o mare întindere de afinișuri, apropiindu-se considerabil de zona stîncăriilor. Ajunși pe un tăpșan, ne vom întoarce privirile spre înapoi. Deasupra văii uriașele căldări glaciare ale Darei. Colosal! Acest munte n-a avut încă parte de popularitate, așa cum îi dă dreptul sălbăticia frumuseților sale! Pornind mai departe spre nord-vest, traversînd cîteva denivelări stîlcoase. Un coboriș scurt apoi un urcuș pe lingă baza unui perete stîncos și ieșim în Căldărușa Gălășescului, prin care curge din spre nord un izvor sonor. Trecînd peste el pe stînga, hățașul ia sfîrșit ceva mai sus lingă bordeiul pastoral din Gălășescu. Timp consumat pînă aici, 3 ore. Acum, pentru că drumul de creastă e aproape trebuie să alegem: fie ne abatem spre est și urcăm Muchia Slăninii și apoi coborîm pînă în Fereastră Mare a Simbetei, unde sosim după o jumătate de oră, fie vom parcurge spre nord Căldărușa pe lingă firul izvorului, pînă în Fereastră Mică a Simbetei, loc din care spre vest se deschide drumul de creastă «bandă roșie» pînă în Fereastră Viștei. De aici, părăsim creasta, coborînd spre stînga îndrumați de «triumghiul roșu». Trecem pe lingă Lacul Triumghiular, refugiul Salvamont din Căldarea Văii Rele și cascada de la baza acesteia, pînă la Stîna din Valea Rea, unde vom sosi după 3—4 ore. Circuitul nostru alpin va lua sfîrșit după ce vom mai străbate încă 2 km. de drum forestier, la confluența Bindei, unde amintirile depănate vor constitui leagănul odihnei de peste noapte.

Un traseu și o cabană necunoscută Lacul POJARNA

Îndată ce suim taluzul «La Virteje», chingile munților se destind și în față se desenează un superb tablou natural: la bază, oglinda luctoare a Pojarnei, în dreapta zidul crenelat al Darei, în stînga grădenurile haotice ale Furfuișcului și Scărișoarei, iar în mijloc, dincolo de profilul conic al Pojarnei-Nisipuri, se distinge sectorul de creastă Gălășescu, Drăgușu și Galbenele. Ne aflăm așadar în Valea Rea a Moldoveanului din sudul Făgărașului, la confluența cu Pojarna. Acolo unde un vechi zăgaz întrerupe pentru un timp cîntecul apelor sinilii. Cîndva, trecînd prin aceste locuri cu potop de lumină, am fost tentat de un nou marcaj turistic. Cîtă importanță și prin ce locuri pline de frumuseți se desfășoară acest traseu anonim, nu veți afla decît parcurgînd succinta prezentare de mai jos.

Approape de partea caudală a lacului Pojarna, o vechă urmă de căruță urcă în diagonală malul ridicat al drumului forestier Valea Rea. Pe un molid falnic o săgeată din scîndură cu indicația: «Curmătura Malița-Nucșoara» ne dă încrederea odată cu ivirea discretă a «triumghiului roșu», că ne aflăm pe drumul cel bun. Avansăm spre nord, trecînd pe lingă o împrejmuire pastorală, unde drumul de care ia sfîrșit. Ceva mai înainte se află și hățașul Văii Pojarnei în care am intrat.

De aici, facem la stînga și în curînd întîlnim o poenită, unde semnul și poteca nu mai apar decît dincolo de ea. Odată sosiți la îmbrățișarea unui izvor agil cu Pojarna, ne oprim pentru asigurarea proviziei de apă. Acum poteca, adînc încrustată în pămîntul argilos, iese din Valea Pojarnei și se cațără în serpentine pe clina muntelui Furfuescu. Urcăm aproape piepțiș. Întîlnim un molid prăbușit și o defrișare pe stînga ce oferă frumoase imagini spre munții Malița-Preotesele. Undeva, jos, vuietul apelor încă se mai aude. La o mare îndoitură de potecă ni se arată lacul Pojarna, dominat de brîul zimțat al Darei. După traversarea zonei defrișate intrăm iarăși în pădure. Pășim printre bolovănișuri și pe poduri stîlcoase. Și din nou luminiș. Zona e bogată în afinișuri și finețuri din care se ridică sau coboară stoluri de fluturi multicolori. În brădetul ce urmează, cîntecele mierlelor și a altor înaripate vin să dea culoare și vis acestei drumeții matinale. Înaintăm prin locuri umbrite cu rădăcini răsfirate peste straturile pufoase de mușchi din care roiesc felurite familii de ciuperci. La o oră de urcuș susținut prin codri falnici, poteca însoțită de marcajul vizibil se mai alină. Ne-am depărtat de Pojarna cea zgomotoasă și ne apropiem de sectorul înalt al obîrșiilor estice Furfuescu-Malița. Într-o mică rariște cu ierburi plectoase facem un popas. Plini de elan, reluăm drumeția spre golul alpin unde o baliză geodezică săgetează azurul. Din ultima curmătură, unde pădurile încep să cedeze, ne abatem spre sud. O cuprinzătoare panoramă alpestră se deschide spre toate zările. Scrutăm partea dinspre soare-răsare, trecînd lin peste locul din care țîsnesc «Colții Cremenii» și peste fortificația «Iezer-Păpușa» pînă pe apropiatele calote înierbate ale Preoteselor, împăienjenite de drumuri și poteci.

Ele constituie punctul final al traseului nostru. De aceea grăbim în coborișuri și urcușuri ușoare, printre alte stîncării, lespezișuri și bolovănișuri. Tăiem evantaiul văilor: Jupuroasa, Căldarea Micilor, Căldarea Furfuescu și Izvorul estic Furfuescu-Malița, prin care curg vijelios aproape zece izvoare cristaline. Toate se duc prin hăuri să dea puteri Văii Rele, abia zărită de la cei aproape 1800 de metri altitudine. Au trecut două ore de peregrinări prin sălbătici și iată-ne ajunși la stîna din Furfuescu situată pe o mare pășune înclinată spre est. Lapte nu găsim. Oile sînt sterpe, zice baciul. Așa că ne vedem de drum în coboriș prin liziera superioară a pădurilor. Trecem peste firul unui izvor și peste torentul Maliței de la care încep alte cratogene de teren. Mai atacăm o pantă cu ierburi și un grohotiș și, în sfîrșit, printr-o mare bogăție de afinișuri atingem plaiul din Curmătura Maliței unde se află un stîlp indicator. Ne surprinde ca și la cel din Pojarna că nu arată marcajul și timpul, ci doar: «Comuna Nucșoara prin muntele Preotesele și Porțița Viștei, legătura cu Orașul Victoria». Situația e derutantă mai ales pe vreme rea. Pentru întregirea traseului parcurs, mergem mai departe intrînd în drumul auto. Lăsînd în stînga ramificația Preotesele și în față cea care urmează Valea Cernatului, urcăm spre dreapta peste plaiul Maliței, intrînd spre nord în obîrșia Izvorului Malița, unde după 45 de minute întîlnim cabana-canton a I.E.L.I.E.P.-Argeș, vegheată la nord de Vîrful Malița (2181 m). Construită prin 1978, cu alt scop decît cel turistic, adăpostul, continuă să rămînă și astăzi în anonim. Totuși, pentru că se află la bifurcarea a numeroase și importante trasee turistice, drumeților li se poate oferi la nevoie, prin omenia custodelui Petre BERJA, cazare.

MEZINA DIN SUD

Puține sînt văile care înlesnesc drumeților ascensiunea la cotele maxime ale munților Făgăraș. Puține pentru că relieful său uimitor de frămîntat, în mare parte învăluit în cețuri, e aspru, dur și în unele locuri neprimitor, încît neșansa îl urmărește pe cel nepregătit la orice pas. Și totuși, există undeva departe de ochii oamenilor, în amonte de Riul Doamnei, o vale numită Pojarna. Un fel de mezină a Făgărașului sudic, cum nu se poate mai accesibilă și plină de frumuseți, dintre toate cite se află în preajma titanului trapez stîncos, Viștea-Moldoveanu. Am aflat-o cu ani în urmă din relatările baciului Burnei, întîlnit cu turmele pe plaiurile Făgărașului și care își avea stîna aici. De la Balta Pojarnei, zicea păstorul — ții hășașul pe lîngă undele Pojarnei, pînă sus la Galbena, unde se vede în toată mărirea regele înălțimilor noastre, Moldoveanu (2544 m.). Și apoi, de acolo sînt multe căi de ales. Îndeplinind în vara anului trecut sfatul baciului am reușit să mai descopăr încă un colțișor de rai în sudul munților Făgăraș. Cele văzute și trăite acolo, în inima sălbăticiiei, constituie forța de sugestie care m-a îndemnat să prezint acest inedit traseu de vară care impune echipament adecvat și hrană consistentă pentru o zi.

Sosiți cu mijloace de ocazie din Slatina, ultima așezare de pe Riul Doamnei, «debarcăm» la Balta Pojarnei (km. 29), din Valea Rea, situată la confluența cu pîrîul Pojarna, mărginită de Brîul Darei la est și de piscul Pojarnei la nord-vest. Nu departe de aici, pe partea stîngă a drumului, se află adăposturile de la Nisipuri unde ne putem instala tabăra. Pentru a începe traseul nemarcat pe Valea Pojarnei, trebuie căutat noul drum forestier care se ramifică aproape de vărsarea Pojarnei în lac. Atragem atenția a nu se confunda cu traseul marcat cu «triunghi roșu» aflat aproape de baraj și care suie prin Furfuescu la cabana-canton de pe muntele Malița. Odată găsit, drumul nostru se orientează spre nord pe direcția împăduritului pisc al Pojarnei. Îl urmărim circa o sută de metri, după care se curbează spre vest. Străbătem o pantă lină care se afundă în desimea codrilor de molid al cărui freamăt se îmbină cu vuietul Pojarnei aflată nu departe, în stînga, cum urcăm. Curînd, facem prima traversare a pîrîului peste un pod. Lăsînd în urmă vîltoarele Pojarnei, ne îndreptăm spre sud, conduși de drumul auto ce se cațără pe versantul din dreapta văii. După cîteva curbură, revenim aproape de firul văii aflat undeva jos, învadat de smide. Din est și sud: Dara, Bourętu, Căpățîna și Preotesele își arată splendorile, estompate de pîclele dimineții. Cu fiecare pas făcut, în față încep să se ivească la zenit seninările Scărișoarei, învecinate pe stînga văii de culmea Nisipuri-Pojarna, învesmîntată cu dese păduri de molid. După terminarea serpentinelor, drumul încrustat în munte se mai domolește, pendulînd pe sub pantele cu zmeurișuri și afinișuri, sfîșiate ici colo de cite un torent vijelios.

Dacă pînă aici drumul a fost accesibil vehiculelor, de acum devine impracticabil. Așa că după încă cîteva sute de metri de avansare spre albia văii, el ia sfîrșit după traversarea pîriului pe malul stîng. Timpul consumat pînă aici indică mai puțin de o oră. La cîteva pași de podețul acestui drum, ne preia o potecă pastorală, traversată din loc în loc de izvoare rătăcite și care urmează în urcuș domol malul drept al pîriului. Trecem peste rădăcini și bolăvănișuri, ne apropiem ori ne depărtăm de simfonia apelor, apoi ieșim la lumină, loc în care întîlnim stîna mică din Pojarna. Este un adăpost din bîrne, cu vatră de foc în mijloc, cu scaune și paturi din lemn și cu un izvor permanent în apropiere. După un popas la mai bine de o oră de mers, ne continuăm traseul, avînd în față o largă deschidere spre zona de obîrșie. După ce traversăm poiana în care se află stîna, intrăm în selve apoi în pădure cu lespezișuri și luminișuri. De aici, zona silvică începe să cedeze locul jnepenișurilor, ce acoperă pantele riverane din care sîcnesc tot mai multe țancuri stînoase. În continuare, valea se deschide larg luînd aspect de luncă cu păiușuri înalte și pîlcuri de molidișuri tinere, printre care se furizează meandrele Pojarnei cristaline. Pînă la stîna mare din Pojarna nu mai este mult. Ea se și vede amplasată pe o ridicătură de teren, considerată prima terasă a obîrșiei. Îndată după depășirea unui afluent firav ce vine din stînga, ne depărtăm de Pojarna, angajîndu-ne într-un povîrniș care ne scoate chiar în fața stînei. Aici, baciul Moise Iosif e singur cu toată gospodăria. Tovarășii lui — arată cu mîna — sînt cu turmele sus, la Potcoava Scărișoarei. Loc despre care bătrînul păstor ține să ne informeze că turiștii au făcut acolo un iezor de toată frumusețea, care a fost și televizat. Cum se numește iezorul, nu prea știe baciul. Dar din vorbă în vorbă am propus să-i zicem simbolic «Iezorul lui Milică», apreciind fapta maestrului emerit al sportului în alpinism Emilian CRISTEA, și a echipei alpine «Floarea de Colț». Odihna și ospățul din belșug la stîna ne-a împrosopătat forțele, pornind după două ore de mers de la Balta Pojarnei, spre obîrșia văii, lipsită de abrupturi, dar totuși dificilă, datorită întinselor covoare de ierburi în care poteca se pierde pe anumite porțiuni. Din cele cinci izvoare care brăzdează în diagonală, pantele obîrșiei, vom traversa două, iar pe cel din mijlocul celor rămase, îl luăm drept călăuză. Trecem pe lîngă mutătoarele stînei și în urcuș ajungem pe a doua terasă, presărată cu mici jnepenișuri. Ieșirea din obîrșie o facem prin abateri la stînga spre peretele stîncos al Scărișoarei. Apoi, spre dreapta, în diagonală, apropiindu-ne de pantele înjnapenite ale culmii Nisipuri-Pojarna, din care alegem ca reper o stîncă ciudată, împlîntată la începutul culmii. La 3 1/2 ore de peregrinare prin Valea Pojarnei, ajungem deasupra obîrșiei sale, loc din care alte căi ni se deschid spre alte tulburătoare locuri. De pildă, continuînd spre nord, în 15—20' ajungem în Căldarea Galbenei, în care lucesc mai multe iezere. Iar mai departe, după încă o oră și jumătate putem atinge Virfă Moldoveanu. Și tot din Căldarea Galbenei, mergînd spre vest după aproape o oră se pot vizita izvoarele Vilsanului. În cazul nostru, alegem coborîrea spre dreapta (est), prin căldarea Zbuciumatului, sosind din nou în Valea Rea, după aproape o oră, la stîna din obîrșia acestei văi. Iar de aici, în coborîre, pe drumul forestier la Pojarna, unde ne-am instalat tabăra.

PETRE GRIGORE

ATENȚIE LA SALTUL PESTE BUCEGI !

Mi-am făcut un obicei: de cîte ori mă urc la Bușteni în telecabină urmăresc cu atenție fețele oamenilor în momentul plecării și mai ales în timpul mersului acelei «cutii zburătoare» care doar în zece minute face un salt peste prăpăstiile amețitoare ale Caraimanului și se ridică brusc, în acest răstimp, cu 1.237,5 m după care depune, lîngă cabana Babele 35 de oameni veniți la munte să-i cucerească piscurile. Să-i priviți cu atenție în acele zece minute de zbor pe pasageri! Mai toți au față crispată, pulsul mărit, parcă vor — și nu reușesc — să înghită un nod ce li s-a oprit în gît. Arareori mi-a fost dat să văd oameni absolut liniștiți, calmi, și a căror față să nu se crispeze în minutele de «zbor». Odată, un marinar — era în uniformă — trecut de 40 de ani, s-a prins cu mîinile de stomac: — Ei drăcie, am umblat pe toate mările lumii și n-am avut niciodată nimic; aici, descopăr că am rău de înălțime...

Și de astă dată era la fel. După ce se închide ușa cabinei, ocupanții se schimbă la față. Cei mai mulți se prind zdravăn de barele interioare. Unii devin brusc tăcuți, alții vorbăreți, unii rîd nervos, alții încep să facă glume neînțelese. Dar toți au în ochi o lumină pe care omul o emană atunci cînd se simte în pericol. Deși nu este nici-un pericol, absolut niciunul. O supraveghere tehnică riguroasă, permanentă, asigură călătorului o securitate desăvîrșită. Pericolul este altul și îl pîndește pe cel ce urcă azi munții cu «mijloacele de transport pe cablu» de-abia după ce iese din stațiile de debarcare. Cei mai mulți sînt tineri, dar nu toți se arată pasionați de drumeția montană. În concepția unora o excursie la munte înseamnă mai ales un chef de sîmbătă seara, un dans pînă la epuizare cu muzică de peste 100 decibeli, după care problema somnului se pune deabia după ora 2—3 noaptea.

— Când eram tânăr ajungeam la Babele în cinci ore, urcând din Sinaia. Căram în rucsac mâncare, haine de schimb, cort, sac de dormit. Și-acum ia te uită: în zece minute ești în cumpăna de apă a Bucegilor! la te uită cum urcă azi oamenii — fără echipament de munte!

În liniștea ce s-a așternut o clipă în cabină cele spuse au fost auzite de toți, deși omul care le rostise nu voise asta. M-am întors. Un bărbat cu părul alb, cu ani mulți, dar drept ca bradul, discuta cu un altul de aceeași vîrstă. Amîndoi, încălțați în bocanci, deși era în august, cu pantaloni «alpini», cu rucsacurile de modă veche decolorate de vreme. Chipuri brăzdate de soarele înălțimilor. Întru în vorbă cu cel ce vorbise:

— Să înțeleg că sînteți împotriva telecabinei?

Mă fixează cu privirea, și-apoi zice, voit tare, să audă toți:

— N-am nimic contra telecabinei; mă supără gîndul că se mai găsesc tineri care nu știu să trăiască bucuria și plăcerea unei ascensiuni montane. Uite, și eu, ca să cîștig timp urc cu telecabina. Dar, odată ajuns sus, bat cîteva trasee cu pasul. Nu intru să zac în cabană cu țigara și paharul de băutură înainte... Spusele bătrînului Ion Dumitrescu din București, care de peste o jumătate de veac măsoară Carpații cu pasul, m-au făcut să-mi aduc aminte de ceea ce îmi explica **Ion Bratu**, șeful formației de Salvamant din Bușteni. El susține că de cînd s-a dat în folosință linia telecabinei Bușteni-Babele, accidentele montane s-au înmulțit foarte mult în această zonă. De ce? Mulți pasageri «telecabinieri» urcă fără echipament corespunzător pe munte. Iată o cauză. Mulți cară cu ei băutură — sau o găsesc la cabane — și după ce o consumă devin curajoși nevoie mare și o pornesc în jos, pe văile abruptului Caraiman. Iată a doua cauză. Alții, ajunși cu telecabina sus o pornesc o zi întreagă la drum; cînd să se înapoieze seara acasă, nu mai au răbdare să își aștepte rîndul la telecabină; atunci, o pornesc pe jos peste abrupturile Caraimanului. Și, cum cei mai mulți dintre cei ce urcă în Bucegi nu au încălțăminte adecvată mersului pe munte, alunecă și cad în prăpastii ori se rătăcesc...

Mă gîndesc la toate acestea, aici, pe creasta Bucegilor privind pregătirile ce se fac pentru darea în folosință a celei de a doua linii de telecabină dintre Babele și Peștera. Atunci am hotărît să scriu aceste rînduri — avertisment pentru toți cei ce vor folosi ambele tronsoane. Mulți dintre cei ce urcă de la Bușteni la Babele vor fi tentați să se imbarce în telecabină ca să coboare în Valea Ialomiței, la Peștera. Căci odată cu darea în folosință a liniei Babele-Peștera, un turist pornit din Valea Prahovei poate face acest drum doar în 20 de minute. Mulți vor fi expuși celor trei cauze de accident relevate de șeful echipei Salvamont din Bușteni. Ca om care de ani de zile scriu la nedorita rubrică «Din evenimentele muntelui» din revista **România pitorească** după ce am văzut sau după ce mi s-a povestit despre accidentele montane și am cunoscut familii sau prieteni îndurerați în urma pierderii celor dragi pe munte, țin să dau din nou sfat celor ce urcă pe creste cu telecabina, telegondola sau telescaunul:

— echipați-vă întotdeauna, chiar în plină vară, cu încălțăminte și îmbrăcăminte pentru munte;

— plecați într-o ascensiune cu gîndul să faceți cît mai multă mișcare, să mergeți pe jos, să străbateți trasee marcate, alături de ghizi sau oameni de munte care cunosc bine zona; decît să vă înfundați într-o cabană și să trageți un chef sau să pierdeți o noapte, e mai sănătos să stați acasă;

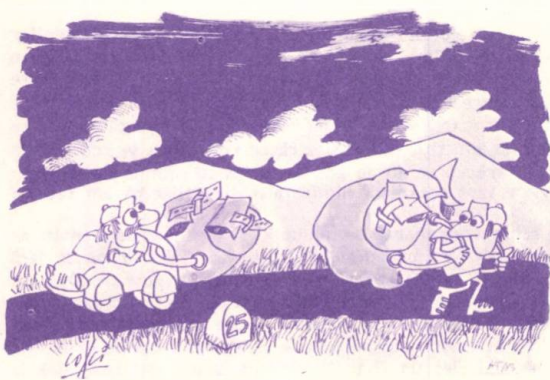
— interesați-vă din vreme de lungimea traseului ce-l «atacați», de timpul necesar, de mersul trenurilor și al telecabinei și faceți-vă un program precis al excursiei, lăsînd o mare marjă de timp — nu se știe ce vreme găsiți la munte sau cît de aglomerată este telecabina;

— nu circulați pe văi și poteci necunoscute, nu plecați de unul singur; dacă pierdeți trenul mai bine rămîneți încă o noapte la cabană, înștiințînd telefonic pe cei de-acasă;

— nu consumați băuturi alcoolice de nici un fel pe munte; pentru turiștii de pe munte ele sînt un pericol chiar mai mare decît pentru unul care conduce o mașină: provoacă stări nefirești de euforie, oboseală excesivă, perturbă grav circulația sanguină, duce la pierderea bruscă a căldurii organismului, a reflexelor și a judecății normale etc.

— învățați din vreme cum se dă primul ajutor medical și semnalele prin care se dă alarma și se cere ajutor pe munte — vieți de oameni pot fi astfel salvate.

Pentru a informa în amănunt pe iubitorii muntelui cu privire la amplasarea și caracteristicile funcționale ale mijloacelor de transport pe cablu din Carpații românești, publicăm la pagina 184 tabelul oferit de ing. Iona Furtună, șeful întreprinderii specializate cu sediul în Brașov (tel. 921/42856), căruia îi sugerăm să îl afișeze la toate stațiile de îmbarcare-debarcare, în gări, la OJT-uri, agenții și filiale de turism.

O. COVACI

Experiment V

DIN NOU PE OLT

Sub patronajul revistei «România pitorească», 23 de echipaje, însumând 39 de persoane, au luat parte la EXPERIMENT V, excursia anuală colectivă cu bărcile pneumatice pe apele rezezi ale țării. Niciodată la noi nu s-au adunat atâtea echipaje la o singură coborîre: a fost un număr record de ambarcații și de participanți, majoritatea luînd parte la «experimentele» anterioare: Siret, Olt, Bistrița, Someșul Mare...

De ce am ales din nou Oltul?

În urmă cu patru ani, în 1979, stabilisem ca expediția nautică EXPERIMENT II să aibă loc pe Olt, între Făgăraș și Brezoi. Ne adunasem atunci la Făgăraș, în ultimele zile ale lui iunie, pe o burniță ca de toamnă, făcusem pregătirile de lansare la apă pe ploaie și apoi, pe ploaie mereu, coborîsem o etapă. Ne-am oprit la Sîmbăta, uzi pînă la pielea și demoralizați. Strîngînd bagajele leoarcă de apă, am hotărît să plecăm spre casă.

Supărați de acest abandon, am nutrit mereu speranța unei revanșe. Un bătrîn din partea locului ne-a destăinuit că — pe la ei — întotdeauna cînd plouă pe ziua de 8 iunie, ploile se țin lanț timp de 40 de zile. Deși cam neîncercători în această prognoză, am fixat totuși ca dată de pornire pentru EXPERIMENT V ziua de 18 iulie luînd în calcul respectivul decalaj de 40 de zile. Nimic nu trebuia neglijat pentru ca reușita să fie deplină.

Am pornit din București în ziua de 17 iulie, cu trenul. Cîmpina, poarta munților, ne-a întîmpinat cu... ploaie și apoi — cu mici intemitețe — ne-a plouat tot drumul. Ajunși la Făgăraș într-o pauză dintre două «averse locale» am ridicat tabăra la podul de peste Olt. Erau prezente 17 echipaje, restul urmînd să ni se alăture la Turnu Roșu. În afară de noi, bucareștenii, mai sosiseră echipajele rădăușenilor, ale celor din Bistrița și Cîmpina. Focul de tabără nu a reușit să ne creeze acea bună dispoziție dintotdeauna. La atmosfera apăsătoare o contribuție au avut-o, în afara timpului ploios, și pompierii care mult n-a lipsit să ne amendeze pentru focul făcut cam prea aproape de podul de lemn. Ne-am culcat devreme, avînd în suflet teama repetării primei coborîri de pe Olt. Toată noaptea a șiroit apa pe corturi, iar dimineața ne-a întîmpinat o ceață densă. Pe la orele 9, ceața s-a ridicat și în sfîrșit, a apărut un cer senin cu soare puternic și prietenos. Bătrînul avusese dreptate — cel puțin în ceea ce ne privește. Trecuseră cele 40 de zile și, ca prin farmec, ne-a revenit buna dispoziție, cu atît mai necesară, cu cît ne așteptau circa 150 km de marș nautic pe o apă ce ridică destule probleme navigatorilor, fie ei «de apă dulce».

Pregătirile de lansare la apă au decurs metodic. Fiecare știa precis ce are de făcut, totul desfășurîndu-se

parcă după un ritual dinainte stabilit. Din cînd în cînd, trăgeam cu coada ochiului la Costică Moldovan care, în mijlocul taberei, trebăluia mîndru la noul său caiac gonflabil. El, care ne obișnuise cu tot felul de improvizatii abandonate rînd pe rînd pe malurile Bistriței sau Someșului, redusese acum la zero ținta glumelor dinaintea plecării, lăsîndu-ne plini de admirație în fața unei asemenea ambarcațiuni moderne. Pe la orele 11., conform programării, am pornit pe Olt la vale, în prezența unei numeroase asistențe care, de pe pod, ne dădea tot felul de sfaturi «de specialitate». Oltul era crescut cam cu jumătate de metru, ceea ce-l făcea greoi, reducîndu-i din viteză. Apa avea totuși 4—5 km/oră, astfel că pe la orele 15,30 treceam pe sub podul de la Voila, iar la ora 18 ajunsesem, așa cum ne-am propus, la podul de la Rucăr. Străbătusem 30 km pe apă, distanța pe șosea fiind de 17,5 km. În Rucăr ne-am mai completat ceva din alimente. Am instalat tabăra pe malul drept, în zona podului. Timpul continua să fie splendid. Etapa a II-a, deși trebuia să țină pînă la Porumbacu, am prelungit-o pînă la Avrîg, mai ales pentru posibilitatea de a vizita această străveche așezare transilvană, locul de baștină a cărturarului Gh. Lazăr. Am parcurs circa 50 km. de apă (36 km pe șosea). Oltul era în continuare neschimbat. Nu am avut probleme deosebite, în afara faptului că barca lui Mihnea s-a spart. Poate era normal ca după efortul pregătirii examenului pentru treapta I-a de liceu, mezinul expediției să fie marcat de această etapă prelungită și să comită o inexactitate de navigație. Dar cei aflați în preajmă au intervenit prompt și în 20—30 de minute ambarcațiunea lui Mihnea a fost lansată la apă, e drept, cu un respectabil petec la provă.

Etapa a III-a, Avrîg-Turnu Roșu, a fost cea mai scurtă. Circa 20 km. pe apă, 11,5 km. pe șosea. După Mirșa ne-a apucat din senin o scurtă și caldă ploaie de vară. Oltul a intrat într-un peisaj de deltă, viteza reducîndu-se la 3—4 km. pe oră. După 4—5 ore am ajuns la Podu Olt (Turnu Roșu) și am instalat tabăra între cele două poduri de cale ferată. Joncțiunea cu restul echipajelor sosite aici direct era asigurată conform planificării. A fost o zi ușoară, de «relache», mulți dintre noi găsind și timpul de a ne rezezi să vizităm Sibiul. După patru zile de tabără și trei de coborîre pe Olt, cina servită la restaurantul «Împăratul romanilor» ni s-a părut într-un totuși demnă de acest nume.

Etapa a IV-a și ultima, Turnu Roșu-Brezoi, 50 km. pe apă, 35 km pe șosea. Miercuri 21 iulie 1982 ne-am lansat din nou după un «start sportiv». Alexa ne filma de pe pod și, dacă nu cumva a uitat din nou capacul pus pe obiectiv, sperăm ca filmul să facă senzație. Oricum, niciodată nu s-a mai văzut o asemenea pornire masivă, bărcile inundînd parcă Oltul... Curînd după Turnu Roșu

Să vorbim despre DRUMURI

viteza apei crește la 5—6 km pe oră. Calea ferată și șoseaua se adună și, despărțite de Olt, intră în defileu. Călătorii din tren și cei de pe șosea ne fac semne prietenești cu mâna. Ne simțim mândri de atenția ce ni se acordă. Pe șosea un autobuz avînd în remocră 20—30 de caiace ne atrage atenția. Salutăm cu vislele ridicate și din autobuz ni se răspunde frenetic prin fluturare de mâini. Erau cehi sau polonezi, nu am observat prea bine. O primă escală la «Turnu Spart» pentru poze și filmările de rigoare. Apoi, continuăm coborîrea însoțindu-ne cu o escadrilă de circa 20 de caiaciști cehi, pînă la podul de la Ciîneni, unde luăm masa de prînz și ne despărțim de tovarășii noștri care se grăbesc, deoarece la Brezoi îi așteaptă autobuzul cu hrană caldă, haine uscate și remorca pentru bagaje și caiace. Pe noi nu ne așteaptă nimeni și gîndul hamalicului bărcilor și bagajelor după terminare nu ne face prea grăbiți. Oricum, este mai plăcut să te duci pe tine barca la vale, decît să o tăbîrești tu pe ea pe trenuri și peroane. Pare destul de curios că această formă de turism, singura în afara drumeției și a cicloturismului care se poate efectua fără consumuri de combustibili, să rămînă un fel de cenușareasă a tuturor celorlalte. Se pare că alții au înțeles totuși mai din timp marelui avantaj al turismului nautic, iar participarea la această ultimă etapă a delegatului oficial al ONT Carpați (Radu Milcu) ne dă speranța că și la noi pare să se schimbe ceva. Continuăm să practicăm coborîrile anuale pe apele repezi fără să descurajăm niciodată, cu atît mai mult cu cît întotdeauna am fost răsplătiți de natură prin frumusețile inedite trăite din plin. Otlul, de astădată nu a făcut nici el excepție. Seara am ajuns cu bine la Brezoi. Gara Lotru, din prajmă, ne-a îmbrăștat pe toți spre casele noastre, îmbogățite de amintiri adunate prin participarea la acest reușit EXPERIMENT V, primul care nu a înregistrat nici un abandon.

Nu ne rămîine decît să vă invităm și pe Dv. În 1983 la EXPERIMENT VI. Vă asigurăm că nu veți regreta.

SILVIU DRAGOMIR

lată protagoniștii acestei excursii, în ordinea participării lor:

Silviu DRAGOMIR, inginer, 51 ani; Mihnea DRAGOMIR, elev, 14 ani; Constantin MOLDOVAN, tehnician, 29 ani; Nicolae BADI, inginer, 33 ani; Dan PASERE, delegat al redacției revistei «România pitorească»; Dan MARINIDE, ing. analist, 29 ani; Ion VĂTĂMĂNIUC, artificier, 38 ani; Ion COVASA, muncitor, 29 ani; Mihai TICAL, maistru 30 de ani; Marcel TICAL, lăcătuș, 20 ani; Dumitru NISTOR, maistru, 34 ani; Mihai VĂȚIANU, medic, 28 ani; Aurel VĂȚIANU, medic, 32 ani; Dorel MOLDOVEANU, maistru, 29 ani; Radu DRAGOMIR, asistent univ., 37 ani; Alexe VELICU, electrician, 28 ani; Arpi ZAGREAN, tehnician, 26 ani; Paul TUDOR, inginer, 28 ani; Daniel SĂLIȘTEANU, geofizician, 60 ani; Mihai MALUTAN, inginer, 26 ani; Mina CHINDEA, inginer, 28 ani; Victor SAFRIUC, subinginer, 25 ani; Adrian POPOVICI, profesor, 29 ani; Sorin ONCIUL, profesor, 29 ani; Ilie VATAMANIUC, artificier, 32 ani; Ilie CAZACU, elev, 18 ani; Liviu CAZACU, tehnician, 22 ani; Dorin CRING, tehnician, 30 ani; Florin LISOVSCI, inginer, 31 ani; Ion LUNGOCI, diriginte PTT, 31 ani; Sorin MARUTEAC, oficiant PTT, 36 ani; Codruș FLORESCU, student, 20 ani.

Se spune că n-ar exista cupluri perfecte, totuși mă încăpăținez să nu cred, iar convorbirea ce urmează este, oricît ar părea de ciudat, una despre dragoste. De fapt, ce înseamnă un «cuplu perfect»? Cercetăm tapiseriile, picturile, lumea colorată din atelierul soților **Viorela și Vintilă Mihăescu**, priveam fețele lor preocupate, de copii mereu în căutare de ceva, și-mi ziceam că doi oameni care muncesc împreună, care trăiesc de mulți ani alături bucuriile și neliniștea creației sînt ca o corabie solidă, sigură, pe oceanul timpului. De data asta, intrasem în încăperea de la Combinatul Fondului Plastic din București să vorbim chiar despre drumuri.

— Adineauri, trăgeam cu ochiul prin ușile atelierelor vecine și-mi imaginam o temă pentru un tablou — «atmosfera cu artiști plastici». Și-mi mai ziceam: cum se simte oare un artist plastic față de ceilalți oameni? Ce fel de fapte sînteți voi? O asemenea întrebare, sigur, se poate pune și medicului, și botanistului, și strungarului.

— Să zicem, ca artist te gîndești mai mereu la valoarea lucrului făcut de alții și te ține, în timp și spațiu. Ai întruna un sentiment de responsabilitate. Însă, vezi, nu numai arta te implică astfel. Tot ce înfăptuiește omul e ca o singură clădire cu intrări diferite — el consultă și vindecă, tu scrii, eu pictez... Într-un fel, poți să mai spui că, față de ceilalți oameni, faci cu plăcere ceea ce faci, dincolo de profesionalism.

— Adică trăiești un hoby mai puțin obișnuit, un... hoby continuu! La o expoziție sau la o singură lucrare poți să muncești ani la rînd, și nu pe ideea că ceea ce realizezi se va achiziționa, se va vinde neapărat.

— Voi doi, însă, aveți și un hoby «normal» — drumeția. Dacă nu v-aș fi cunoscut și în viața de toate zilele, mi-ar fi fost suficient să văd lucrările din expozițiile voastre ca să priceap asta. De ce călătoriți? De cînd?

— Eu, una, umblu de cînd mă știu. M-am născut la Iași, dar am crescut în părțile Rucărului. Acolo am luat la rînd poteciile munților. Vintilă vine de la Dunăre, din Caracal...

— Viorela vrea să spună că ea m-a năvăit la munte. Pînă s-o cunosc n-ajunsesem mai departe de Rîmnicu

Vilcea. Ne-am întâlnit în 1963, în București. Era elevă la liceul de arte plastice, eu eram deja student. M-am îndrăgostit și de ea și de drumeție. De atunci umblăm împreună și n-aș spune că sîntem chiar niște amatori. Amîndoi am făcut în studenție școala de ghizi turistici.

— Acolo l-am avut profesor pe Emilian Cristea, care rămîne, și la propriu și la figurat, un minunat om al înălțimilor. De la el am învățat, de exemplu, că te bucuri integral de un drum numai dacă îl cunoști în amănunt.

— Nu prea plecăm, de altfel, numai noi doi decît pe drumuri mai pașnice, sate, dealuri. Altminteri, în plin munte, alcătuim o formație de cel puțin trei-patru și nu ne abatem de la cea dintîi lege a drumețului care e prudența. În general, nu mergem ca să «mîncăm» kilometri, nu depășim patru-cinci ore pînă la un loc unde ne instalăm cortul. Fiindcă sîntem cortari, cu alte cuvinte avem nevoie de confort numai acasă, la bloc.

— Întrebai de ce călătorim. O posibilă definiție a călătorului ar fi că el este în primul rînd un om curios, care vrea să vadă și să afle mereu. Și, mînat de această curiozitate, de cele mai multe ori nu alege, pornești, pur și simplu, și totul devine interesant — arhitectura unei case, o ie, un deal, un covor, o fineață, un chip de copil în pragul unei porți, un mușuroi de furnici... Nu știm alții cum sînt, vorba lui Creangă, dar cu noi se întîmplă așa: lucrezi ce lucrezi și deodată, cînd simți că s-au golit rezervoarele, vine și nevoia să umbli, să te reîncarci cu puritate, cu frumusețe nouă. Importantă e starea pe care ți-o lasă lumea cu zgomotele, mișcarea, culorile ei. Sigur că alții simt altfel, sînt artiști care au absolută nevoie de liniștea interiorului, se feresc să nu-și altereze clipele emoției artistice creației.

— Și pe unde ați umblat voi?

— Am cam colindat toată țara. Doar munții Poiana Ruscă și zona faimoasă a Pădurenilor despre care am citit multe nu le-am cercetat cum am fi dorit. Am ajuns pînă la Hațeg și chiar în satul Lunca Cernii, dar ne-a prins vremea rea și acolo sînt locuri pe care trebuie să le străbați numai cu piciorul.

— Vorbiți-mi despre locul pe care-l iubiți cel mai mult.

— Retezatul? E o minunăție! Am fost acolo de nenumărate ori, e o bucurie să-l vezi schimbîndu-se, gătindu-se cu fiecare anotimp. Nu se poate uita bogăția lui de flori și de ape, eu acolo mă duc ca acasă, ca la mine în grădină. Știi ce înseamnă să ai un loc anume despre care să poți spune că îți aparține?

— Dacă te uiți atent, ai să vezi că Viorela spune toate astea mai mereu în lucrările ei. Retezatul meu e puțin altul. E chiar arhitectura muntelui. De la pădurile de foioase la lacuri, pînă sus, unde te crezi deasupra lumii, te surprinzi intrînd și ieșind printr-un labirint cu zeci de etape ale emoției.

— Și se pot picta ori transpune într-o tapiserie aceste «etape ale emoției»?

— Vezi bine că da, și fiecare o face în felul său. Stai în fața unei cascade, de exemplu, sau admiri intrarea într-un defileu. Poți să le redai în ceea ce se cheamă un peisaj de documentare, să transpui natura cît mai fidel în lucrarea ta. Dar mai există și un peisaj de gestică, care, dincolo de formă, să însemne starea ta sufletească stîrnită de acel loc, sugerînd, poate, doar ca un ecou al acel loc. Acestea sînt, cum le zic eu, peisajele posibile, altceva decît pitorrescul de amănunt, fotografic, al unui colț de natură. Am, de pildă, picturi în care, în timp ce lucram, îmi treceau prin minte auriurile, fluturii din Apuseni — chiar dacă privitorul nu va mai distinge forma acelor fluturi și florile galbene sau răsăriturile văzute de mine.

— La tine în tapiserii, Vintilă, se poate distinge însă constant și motivul scoarței populare.

— Da, preșul, cum i se zice pe la noi, la Dunăre. Nu-l pun cu tot dinadinsul, e o acumulare a mea interioară, un ecou al copilăriei, pesemne.

— Știu că ați fost vara trecută la «Cocoșul de Hurez». Mergeți des și la serbările populare?

— Sigur că da. De fapt, aceste serbări populare în marea lor majoritate au pornit de la tradiția tîrgului popular și e păcat, după părerea noastră, că nu s-au păstrat în această atmosferă. Acum vreo zece ani nimeriam la asemenea tîrguri foarte frumoase, pe la Abrud, la Gîrda, la Ocna Șugatag sau în Poiana Călinești, unde se ținea tîrg de animale. Ce nu găseai la aceste tîrguri? Fragi, cai, donițe, cergi, de toate, iar băutura era strict adălmăș, lua omul o sticlă cu el să se cîntească de-o bucurie, să-i trăiască vițeaua și calul. E păcat că serbările populare s-au uniformizat, s-au transformat în chefuri cîmpenești, cu bere și fum de mititei.

— În 1979, voi ați făcut parte din colectivul care a decorat casa științei și tehnicii pentru tineret din Botoșani. Ați lucrat împreună și la mozaicul unei asemenea case pentru tineret din Reșița. E greu, e ușor să lucrezi împreună?

— La o lucrare monumentală nici nu se poate altfel, Acolo te adaptezi temei, clădirii, e stimulator colaborează, și mai ales cu un om apropiat. La șevalet, singur, mai merge să spui «azi am o stare gri», dar la o monumentală trebuie să te consulți tot timpul, să fii întruna mobilizat.

— Viorela Mihăescu mai are o pasiune — fotografia. Văd că aveți aici și un serios laborator foto. Oare de ce artiștii plastici nu dau mai multă atenție acestei arte?

— Poate pentru că aici îți mai trebuie și har tehnic, răbdare să-ți lucrezi singur filmele, și nu toți le au. Dar să știi că, altminteri, fotografia a fost o mare sursă de inspirație pentru pictori. Utrillo, obligat să stea într-un fotoliu de paralytic, cum se știe, a pictat numai după poze, dar ce atmosferă extraordinară a reușit să creeze. Cel mai frumos peisaj al lui Luchian este făcut după o fotografie, e vorba de celebra lui mahala bucureșteană. Salvador Dali folosește curent și fotografii și cărți poștale în picturile lui. Se mai știe că pictorul nostru Sztarmay a fost și fotoreporter de război și a combinat adesea imaginea fotografică cu penelul.

— Vorbiți mult între voi în drumeții?

— Gîfîim! Avem și tăceri, cînd, după atîția ani, știm prea bine ce gîndește și simte, de ce se bucură celălalt.

— Trebuie să știi că Viorela ar pleca și desculță la drum, la orice oră din zi și din noapte. Așa că mie îmi revine sarcina cu menținerea echilibrului.

— Da, eu zic, «hai, Vintilă», și el zice «n-avem bani»!

— Povestiți-mi o întîmplare din aceste drumuri ale voastre.

— Au fost atît de multe... Uite, am fost o dată prin părțile Lăpușului. Sînt acolo niște dealuri ca niște căpățîni de zahăr cu cinci-șase case pe ele. Într-un sat, Preluci, am întîlnit un om care venise de două ori din prizonierat în satul lui. Traversase tot nordul țării și noi l-am întrebat de ce s-a obosit atîta, dacă tot n-avea pe nimeni, de ce n-a rămas într-o comună mai apropiată. Iar el, știi ce a răspuns? «Cum să rămîn eu, dacă am casă aici?» Casa aceea era o cocioabă aproape, cu o singură încăpere... Altdată, tot prin părțile acelea, am intrat la un om de la care voiam să cumpărăm niște străchini, frumoase, vechi, ne plăceau foarte mult. «Astea nu pot să le dau, a zis omul, că fiecare are o poveste. Uite, asta e a în care am pus eu cu nevasta a dintîi mămăligă în casa noastră, a fost adică a dintîi mîncare împreună.» Nevasta omului murise de mult, dar el o vedea în strachina aceea...

**Candorile oamenilor
candorile naturii**

VISCOL și vipere

În ziua de 23 august 1981, cu trenul pînă la Lotru, iar de acolo cu IRTA pînă la Ciîneni. Iată-ne ajunși dis-de-dimineață la poalele Făgărașului. Eram trei: Gabriel Silvășanu, Adrian Mihalcea și subsemnatul, toți de la Clubul de speologie «Emil Racoviță» — București. Ne propusesem să continuăm explorarea accidentatei zone a muntelui Ciortea unde găsisem în expediții anterioare peșterile situate la cea mai mare altitudine din România.

Din Ciîneni am urmat drumul forestier de pe valea Coților (marcaj punct albastru), apoi am urcat pe interfluviul care o separă de valea Boia Mică (triunghi albastru). Creasta principală a masivului închidea spre nord orizontul. Vălătuci albi, în permanentă mișcare, se zbenguiau acolo sus, la fel ca și în alte zile însorite și calde. Cînd am trecut pe la stîna din Valea Coților (1500 m altitudine), masele de nori acoperiseră tot cerul și începuse un vîntuleț tăios. În șa, la Apa Cumpănită (1800 m altitudine), unde am poposit să mîncăm, dîrdîiam serios sub biciurile

**Intrarea într-una din peșterile
din munții Boiu**

lui ce răbufneau pe rînd din toate părțile. Cu rucsacul în spate ne-am încălzit repede; așa am parcurs traseul pînă în șaua Budislavului. Încercarea de a-l fotografia printre norii ce îl dezvăluiau fugar privirii s-a soldat cu eșec. Fuseseră ultimele clipe ale zilei cînd s-a mai putut vedea ceva pe creastă. Vîntul de nord aducea mase compacte, cu șuvițe plumburii tot mai dese și lungi. Norii țîșneau din stînga învîlmășindu-se, planau scurt peste coama Făgărașului și se năpusteau cu sîrg de cealaltă parte, umplînd cu siguranță orice petec de lumină. Ne-am întîlnit doar cu patrula Salvamontului care mergea de la Avrig la Suru. Nu după mult timp am ajuns în șaua Avrigului și am coborît spre sud pînă la lacul Budislavu (2000 m. altitudine). Căldarea de sub Ciortea, Boiu, Grohotișu și Budislavu era încă însorită dar pe virfurile din jurul ei norii se roteau amenințător. Marele grohotiș de sub Boiu prinsese culoarea rubinului. Uitînd de cele întîmplate cu puțin timp în urmă am scos toate trei aparatele de fotografiat declanșîndu-le pe rînd, sub impulsul unei grabe nelămurite; nu am apucat să trag toate imaginile pe care le doream, că soarele a și dispărut, vîntul s-a întezit și am fost înconjurați de nori. De-abia am întins cortul și a început să plouă torențial. Obosiți de drumul lung am dormit fără griji.

A doua zi, plafonul începea cam de la 2100 m. altitudine. Ne-am hotărît totuși să forțăm norocul și bîjbîind prin ceață am urcat marele grohotiș și apoi pe costura dintre Ciortea și Boiu. Firele de iarbă erau împodobite cu flămuri late de gheață, vîntul sufla teribil, iar în jurul gurii aburii respirației înghețau. Ajunși pe virful Boiu (2424 m. altitudine) vizibilitatea de numai cîțiva metri ne-a determinat să abandonăm proiectele de explorare. Limita superioară a plafonului de nori era undeva nu cu multe zeci de metri deasupra noastră... Am făcut fotografii în două peșteri descoperite anterior. Afară, o măzărche violentă și ascuțită ne-a convins definitiv că pe acolo nu mai aveam ce căuta.

Ziua următoare a început și mai bine; la 5 metri de cort nu mai știai unde ești. Vizibilitate, zero. De-abia spre seară am putut să ne îndepărtăm de adăpostul nostru dezmoțîndu-ne timp de cîteva zeci de minute. Apreciam că vremea da semne de îndreptare, dar odată fermoarul de la cort închis a început viscolul. După un sfert de oră Adrian a fost trimis cu unanimitate minus unu afară pentru a curăța stratul de zăpadă udă ce împovăra îngrijorător una din jumătățile cortului exterior.

Din nou dimineată. Imediat, dincolo de fermoar... piclă. Se profila o nouă zi de odihnă! După cîțva timp, norii s-au spart puțin și am observat că în jos pe valea Budislavului, pe la 1500 metri altitudine, este senin și chiar soare. Întepenii de atîta stat în cort, eu și Adrian ne-am propus să cercetăm zona de la confluența pîraielor Suru și Budislavu acolo unde aveam informații despre existența unei peșteri. Mai fusesem în urmă cu cîțiva ani pe ceață pe coastele estice ale Budislavului și speram să nu am probleme, nici la dus, nici la întoarcere, cu găsirea drumului cel bun. Sus, la lac, vîntul sufla tare și era frig. Aveam pe noi o mulțime de foi: 2 tricouri, cămașă, bluză de trening, încă o bluză subțire, hanorac de fiș, hanorac, mănuși, căciulă! Pe la 1700 de metri am început să ieșim din plafonul de nori și să dăm jos din haine. Soarele strălucea și un afiniș grozav ne îmbia la tot pasul. Pe la 1500 de metri am rămas doar în tricou, dar și așa ne era cald. Ne aflam într-o poiană largă, cu bălării și bolovani lucioși, înconjurată de brazi, cu aproximativ o sută de metri mai sus de confluența căutată. În latura ei estică, o stîna părăsită și, lîngă ea, cîteva lespezi mari.

- Uite un pui de viperă!
- Sper că e singur!
- Nu e!

După doi pași am zbughit-o înapoi. Părinții pe care din cauza mimetismului nu i-am văzut decît în ultima clipă, chiar la virful bocancului, se desfășurau rapid, șuierînd. Ne era și mai cald!

Am coborît din poiană la apa Surului. În amonte cascade spectaculoase se eșalonau una deasupra celeilalte. Am evitat prin lateral cîteva căderi de apă. Ne-am oprit însă pe buza uneia de vreo 15 metri care și pe versanți nu s-ar fi lăsat depășită decît cu mare dificultate. Am urcat pe malul stîng urmînd strict piciorul dintre cele două ape am coborît pînă la unirea lor. O vegetație abundentă și variată dădea un farmec deosebit locului. În stînga, pantele abrupte ale Vemeșoaiei se ridicau trufăș pîrînd de aici și mai inaccesibile. După scurte căutări ne-am dat seama că în pădurea asta virgină e greu să găsești o gură de peșteră, fie ea și mai mare, dacă nu te ajută repede norocul sau dacă nu ești cu cineva care a mai fost pe acolo! Tot mai des umbra norilor trecea grăbită peste noi. Nu mai aveam timp suficient la dispoziție; am hotărît să ne întoarcem.

Urcam pe un hățas slab conturat, cu ochii după zmeura cea mai mare și coaptă și după bobițele de afine cele mai negre și dolofane.

— Ică, pe unde ai trecut? mă întreabă cu un glas ciudat Adrian, rămas deodată la cîteva pași în urmă.

— Dar ce, nu e clar?

— Ba da, dar vipera?!

Cu ochii după fructe pășisem neștiutor peste șarpele încolăcit chiar pe potecă. Adrian îl zărise și amuțise vîzîndu-mă cum trec peste el. Ne-a pierit cheful la amîndoi. Cu inima strînsă, am părăsit pantele înierbate și ne-am afundat în pădure. Am ajuns apoi în poiana cu stîna părăsită. La marginea ei ne-am ales un traseu așa încît să mergem de pe bolovan pe bolovan, evitînd pe cît posibil iarba și bălăriile. În fine, iată-ne dincolo. Bine că am scăpat! Dar nu! Chiar pe potecă, prin prundiș, la cîteva metri înaintea noastră, avansează un viperoi lung și gros. Al cincilea pe ziua de azi! Ne-am simțit în siguranță numai cînd am intrat în afiniși. Acum chiar că am scăpat de belea!

Pe la 1750 m altitudine orizontul ni s-a deschis larg. Surpriză! Din șaua Avrighului spre dreapta, spre Ciortea și Grohotișu, cerul era albastru iar cei doi munți albiți pînă la jumătate. Nu am mai urcat mult și am îmbrăcat toate hainele cu care plecasem dimineață. Vîntul devenea tot mai rece și pătrunzător. Am trecut pe la bordeiul ciobanilor situat mai sus de lacul Budislavu și am reușit să scoatem cei 5—6 stîlpi de marcaj subtilizați de pe creastă și fixați de ei la marginile unui țarc. Pe timp nefavorabil, văzuți de pe culme nu puteau decît să deruteze grav pe turistul aflat la anaghine. Peste un ceas, norii au reocupat căldarea Budislavului.

A doua zi, vizibilitatea a fost iar nulă. Cînd ploua, cînd ninge. Nu mai știam ce să facem în cort... În dimineața următoare situația s-a schimbat cu ceva înspre bine dar nu atît încît să ne permită continuarea explorărilor în Ciortea și Boiu. Zăpada coborîse pînă la 2000 metri iar vîntul sufla neostenit. Cu mare regret, am hotărît să coborîm de pe munte și la ora zece am plecat. Am trecut pe Vemeșoaia, Olanu (pe ninsoare) și ne-am lăsat pînă în Boia Mare. Am avut noroc să fim luați de o mașină ce ne-am dus pînă în gara Ciîneni, scutindu-ne de un drum lung și de o ploaie torențială. La ora 17 luam acceleratul spre București. Din tren vedeam peste tot plafonul plumburiu de sub care nu am scăpat nici acasă. Nu ne atinsesem obiectivele propuse, dar știind să respectăm forța muntelui nu am avut nici un fel de neplăceri. Am aflat apoi că în acele zile viforoase de vară au fost destui dintre aceia care, complet nepotrivit, au înfruntat Făgărașul. Muntele nu i-a iertat!

ICĂ GIURGIU

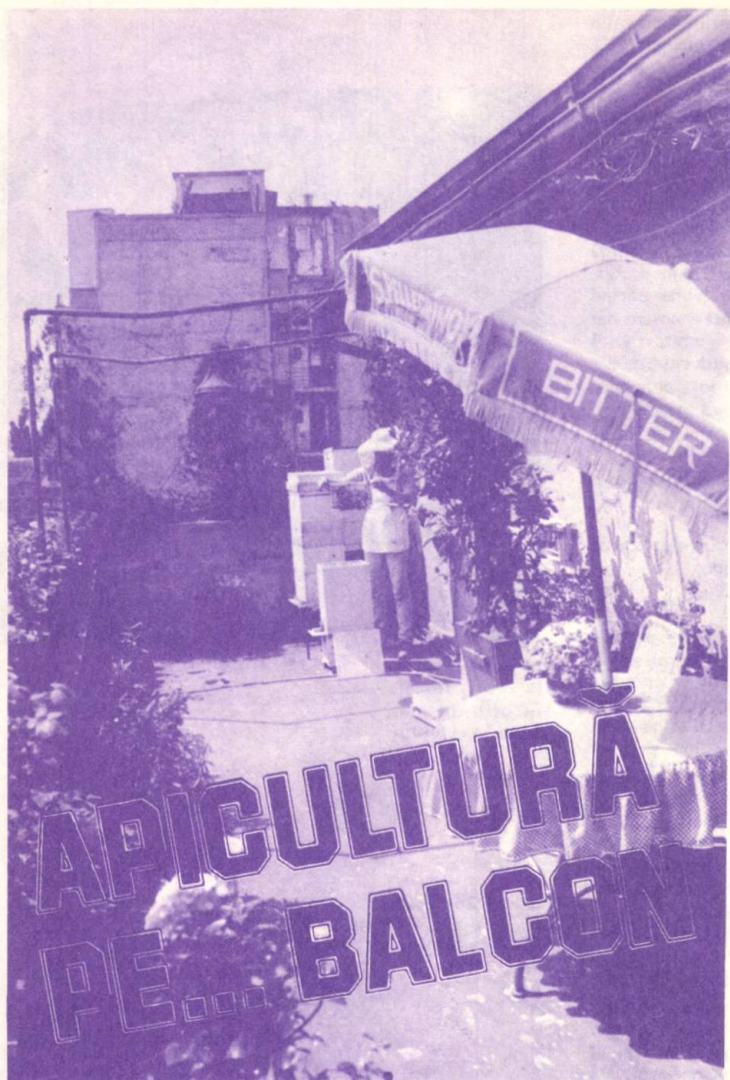

Peisaj carstic
la lacul Budislavu.

În ultimul plan
Șaua Avrighului

Lacul Budislavu
și virfurile dinspre nord și est:
Ciortea, Boiu, Grohotișu

Ideea, surprinzătoare, dar bine fundamentată, a fost mai întâi respinsă, dar cu timpul și-a găsit adepți nu cu zecile, ci cu sutele și miile. Așa că, dacă azi mulți cetățeni practică apicultura chiar în blocuri, pe balcoane, terase, logii sau în curți, aceasta se datorează unui om care a lansat ideea așa numitei **apiculturi urbane** și care a sprijinit-o afectiv de câțiva ani încoace. Numele său, **Nicolae V. Ilieșiu**, om cu o practică de peste o jumătate de veac, asiduu cercetător în domeniul apiculturii și apiterapiei, autorul unor brevete de invenții originale de medicamente, cosmetice și produse alimentare dietetice bazate pe produsele stupului. Ultima sa descoperire — sedimentată după ani de studii și cercetări

— este așa numitul triturat larvar «Apilarnil» care deschide calea unei game nesfârșite de medicamente și cosmetice. Acest «Apilarnil», este, de fapt, un nou produs obținut din larve de trântori.

— Așadar, a apărut o nouă ramură a apiculturii, practică în mediul urban.

— Înafară de creșterea albinelor în stupine campestre sau în ferme special organizate la CAP-uri sau IAS-uri, iată că apicultura se poate practica și de către locuitorii orașelor, chiar dacă stau în blocuri; orașele oferă o excepțională bază meliferă, nevalorificată până acum, aflătoare în parcuri, grădini, curți, în vegetația peisagistică formată din pomii și florile de pe spațiile verzi, în continuă creștere, din

micile sau marile noastre concentrații urbane. Un stup, doi, trei, patru sau cinci se pot așeza într-un balcon, oricât de mic ar fi, pe terase, pe acoperișul blocurilor, în curți, sub bolți de viță de vie sau iederă, printre straturile de flori, pe sub pomi. Practicarea apiculturii urbane aduce nu numai satisfacții morale, ci și importante alte avantaje. Cel care își organizează doi sau mai mulți stupi acasă are, implicit, un mic colț de natură lângă el. Îngrijirea albinelor se transformă repede într-un hobby care-l deconectează de vîltoarea orașului, îl relaxează. Copiii au, astfel, la îndemînă o bună educație a muncii și răspunderii pentru o activitate creatoare, alături de părinții lor. Dar, familia care crește stupi are, în permanență la îndemînă, toate produsele stupului — miere, ceară, lăptișor de matcă, păstură, propolis, venin de albină — ceea ce înseamnă că gospodăria respectivă va poseda o valoroasă farmacie cu medicamente naturale. Bunăoară, citeva grăunțe de propolis puse pe aragazul încins dau un inhalant excelent pentru prevenirea și vindecarea gripei. Administrarea, după prescripțiile medicului, de lăptișor de matcă, miere, propolis, polen sau apilarnil face ca omul să fie mai puțin expus îmbătrînirii, bolilor, oboselii fizice și psihice sau să combată un mare număr de maladii. Mierea introdusă în alimentația curentă are o extraordinară acțiune benefică asupra sănătății omului.

Poporul nostru crește albine de mii de ani, iar medicina se bazează în mare măsură pe produsele stupului. Multe leacuri se pot prepara în casă, dacă ai un borcan de miere; mierea, în amestec cu usturoiul — după anumite rețete — oferă un leac foarte bun împotriva bolilor cardiovasculare; mierea în combinație cu uleiul de măsline și zeamă de lămie, macerate, se dovedesc salutare pentru protejarea ficatului. Avînd la bază mierea se pot prepara variate băuturi vitalizante, prăjituri, siropuri, oțet dietetic.

— Cîtă miere se poate recolta de la un stup crescut pe balcon sau într-un spațiu restrîns din preajma locuinței?

— Cel puțin 40 de kg de miere. Cine învață să facă apicultură urbană poate avea miere diversificată, după nevoie. Printr-un sistem de hranire suplimentară a stupului cu sirop de zahăr și infuzie concentrată de plante medicinale se poate obține tipul de miere dorit. Dorești miere din tei, oferi albinelor infu-

zie din floarea de tei; ai nevoie de o miere calmantă, faci ceai din mușetel; dorești să obții un produs cu pronunțate proprietăți vindecative, prepari infuzie de sunătoare. Prin hrănire suplimentară se poate spori cantitatea de miere a fiecărui stup până la 50 de kilograme.

— Concret, ce trebuie să faci un om care vrea să crească acasă albine?

— Mai întâi să asimileze cunoștințele necesare de apicultură. Sînt manuale și cărți pentru acestea. În filialele Asociației crescătorilor de albine se pot, de asemenea, însuși cunoștințe practice. Tot prin asociație se pot procura stupi, ro-iuri și cele câteva scule ce sînt absolut necesare albinăritului, apoi fagurii și substanțele de igienizare a stupului.

— Este greu de îngrijit un stup? — Deloc! La stup nu se umblă toată ziua — bună ziua, ci rar.

— Oamenii au firi, concepții și curiozități diferite. Ce vor zice vecinii dacă vor vedea că un locatar are stupi în balcon? Nu se vor speria că-i înțepă albinele?

— Viața dintr-un stup este organizată pe principiile disciplinei și muncii susținute. Albinele, la vremea culesului, nu pierd timpul cu «vizite» prin vecini; ele aleargă neobosite să culeagă nectar și să-l aducă la stup. Ceea ce vedem, uneori, că ne atacă gata să ne înțep, nu sînt albine, ci viespi. Din câte cazuri cunosc — și sînt foarte mulți «apicultori de balcon» în București — vecinii nu s-au plîns niciodată că îi deranjează albinele crescute la bloc.

Iată o idee prețioasă pentru aprovizionarea familiilor de la orașe cu miere și alte produse apicole extrem de necesare organismului uman, apărării sănătății. În curînd, în Editura «Ceres» va apare și lucrarea «Apicultură urbană» al cărui autor este chiar interlocutorul nostru și în care se dau toate sfaturile și învățămintele necesare unei noi îndeletniciri ce se răspîndește rapid printre orașeni.

În ceea ce mă privește eu m-am hotărît de pe acum: îmi cumpăr un stup și-l instalez în balcon. Pînă în primăvară — la vremea așezării roiului în el — mă pun la punct cu partea teoretică a problemei. Și de aici înainte — incredibil, aș fi zis, pînă mai ieri — voi mîncă miere produsă în stupul meu de la etajul trei al unui bloc din plin centrul Capitalei.

ION PREDĂ

LA PROMENADĂ

(Criptografie: 7, 6, 5, 3)

aa sssle

COPERȚI LITERARE

(6, 8; 10, 2, 6)

Aflați prin anagramare numele unui consacrat poet român și titlul ultimului său volum de versuri.

(9, 7; 7, 10)

Aflați prin anagramare numele unui cunoscut poet și prozator român, precum și titlul memorialului său de călătorie, un veritabil atlas geografic comentat, străbătut de o mare iubire de țară.

LA ÎNCEPUT DE PRIMĂVARĂ

(Biverb: 9, 8)

m pi

CAREU MAGIC

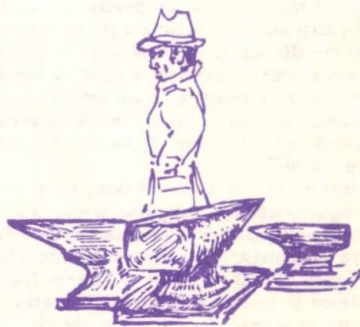
	I	II	III	IV
I	3 1	2 O	9 V	7 I
II	4 4	12 R	10 O	5 N
III	1 P	13 E	14 L	11 A
IV	6 A	8 Z	15 O	16 R

ORIZONTAL: I. Sălcii din pădurile de la munte. II. Rodul-pământului (Bot.) III. Localitate în SE rep. Guineea. IV. Cîinele soldatului.

VERTICAL: I. Afluent al Bistriței în S. jud. Neamț. II. Plantă alimentară. III Golf și oraș în Grecia. IV. Cultivator de in. N.B. La o dezlegare corectă, citind literele în ordinea indicată prin numerele înscrise în căsuțe, veți afla numele unei importante cabane turistice din Bucegi (2 cuvinte).

PE O ILUSTRATĂ

(Criptorebus: 2, 6, 1, 4)

Dr. NICOLAE ANDREI

PETRODAVA 2000

O PLUTĂ DE PE SIRET LA MAREA NEAGRĂ

Cu doi ani în urmă a avut loc expediția «Petrodava 2000», expediție organizată de Comitetul U.T.C. al Combinatului de fibre sintetice Săvinești, compusă din: Vermon Costel (comandant), Topoliceanu Ovidiu (secund), Spătaru Costică (timonier) și Bîrleanu Dumitru (operator cine-foto). Ea a avut următorul traseu: satul Siret (județul Bacău) — Chișcani — Movileni — Nănești — Corbu de Jos — Vultur — Șendreni — Galați — Reni — Isaccea — Tulcea — Mahmudia — Murighiol — Cherhanaua Dunavăț — Cherhanaua Ivancea Mică — Sfîntu Gheorghe — Pont Euxin. Membrii expediției de atunci pregătesc alte drumuri pe ape în această vară. Iată însă cîteva rînduri despre inedita lor expediție trecută:

Din punct de vedere sportiv, expediția noastră a fost în contemporaneitate, **prima plută care a ajuns la mare folosind mijloace tradiționale** (adică fără velatură, motor sau timonă). Scopul nostru a fost atins! Din punct de vedere istoric, am demonstrat că dacii de la sfîrșitul sec. II — începutul sec. I î.e.n., cetățeni ai Petrodavei, au putut ajunge la Pontul Euxin, ceea ce ar fi favorizat, la acea dată, schimburi comerciale și diplomatice cu cetățile grecești de pe malul Pontului. Menționez că nu am avut hartă, busolă sau binoclu, orientîndu-ne ca și acum două milenii. Am străbătut peste 650 de km, întîlnind trei feluri de navigații: riverană (pe Siret), fluvială (pe Dunăre și pe brațul Sfîntu Gheorghe) și maritimă (din Sfîntu Gheorghe pînă în insula Sahalinul Mic, la aproximativ 4 km în larg). Am pescuit și am vînat, așa cum vor fi făcut și strămoșii noștri.

● **Caracteristicile plutei:** 7 m lungime, 4 m lățime, 0,20 m pescaj. Pluta a fost prevăzută cu două catarge: unul simbolic, montat în prova, care avea desenat steagul dacic și pe care era scris cu litere frînte «Petrodava-2000»; altul — în pupa, unde flutura tricolorul românesc, necesar navigației în zona de frontieră. Pe plută mai exista un prepeleac, în care țineam ceaulul, trei-patru ulcioare de lut ars și cele două felinare. ● **Sistem de direcție:** 2 cîrme (una în prova, alta în pupa, situate pe contramustață) ● **Mod de navigație:** neavînd forță motrice proprie, înaintam oblic-stînga sau oblic-dreapta, folosind curentul. ● **Echipamentul:** am fost îmbrăcați ca dacii (opinci, obiele, cioareci, cămăși, chirmire, căciuli).

Drumul acesta, cu toate peripecțiile lui, ne-a ajutat să înțelegem istoria la alte dimensiuni, să pătrundem sensul existenței geto-dacilor de-acum două milenii. Am purtat peste tot mesajul nostru de prietenie, mesaj transmis de cei peste 80.000 locuitori ai Pietrei Neamțului tuturor orașelor și satelor prin care am trecut, tocmai în anul în care se sărbătoreau 2000 de ani de existență atestată documentar a Petrodavei. Am fost mesagerii unei lumi străvechi, dar care a știut să-și păstreze, prin timp, independența și civilizația.

FOARTE PE SCURT, DIN JURNAL:

26 mai. Siret — Chișcani. Sîntem în întîrziere față de data plecării stabilită inițial. Aproape tot satul e adunat pe malul Siretului, pentru a asista la plecarea noastră.

N-au mai văzut o plută de peste 20 de ani. Ne îmbrăcăm veșmintele dacice iar Dan Bîrleanu pregătește aparatura pentru a imortaliza pe peliculă plecarea plutei. Primarul comunei Siret ne urează drum bun. Ne desprindem ușor de la mal și ne înscriem în curent. Sătenii ne salută cu urale. Apa e destul de repede, plutim cu oarecare viteză.

27 mai. Chișcani—Movileni. Etapă grea, cu trecere peste «sărtoarea» de la Cosmeni și printre două grupuri de piloni de fier și un mal stîncos, la Movileni. ● **28 mai.** Movileni—Nănești. Vînt puternic din față. Cîrma din pupa se rupe. N-am parcurs decît 28 de kilometri, toată ziua. ● **29 mai.** Nănești—Corbu de Jos. cu pasaje de edec, după întîlnirea cu Putna. ● **30 mai.** Corbu de Jos—Șendreni. Albia se lărgeste, curentul sporește și navigația e ușurată. ● **31 mai — 3 iunie.** Intervenții și acțiuni «diplomatice» la căpitania portului Galați și la trupele de grăniceri. Primim bani post-restant de la Comitetul U.T.C.—Săvinești. Întîlnire cu studenții gălățeni. ● **4 iunie.** Am primit aprobările, și de la grăniceri, și de la căpitanie. Plecăm pe o ploaie mărunță, mocănească. ● **5 iunie.** Galați—Reni—Isaccea. Intrăm în Dunăre. Șalupa căpitaniei ne remorchează și ne scoate pînă la Cotul Pisicii. După Reni, port sovietic, unde am fost primiți cu prietenie, ajungem oboșiți și fericiți la Isaccea.

● **6 iunie.** Isaccea—Tulcea. Oarecari aventuri la Pătlăgeanca, unde Dunărea se desparte în brațul Chilia și canalul Tulcea. Dar momentul cel mai dificil a fost la intrarea în Tulcea: furtună, vizibilitate proastă, curent puternic. Sub ploaia cu gheață trăim clipe de coșmar, încordarea tuturor puterilor. Reușim să acostăm. ● **7 iunie.** Tulcea—Bălteni de Jos. O șalupă a B.T.T.-ului ne scoate din port. Tragem la mal devreme, oboșiți de eforturile din ajun. ● **8 iunie.** Bălteni de Jos—Mahmudia — Murighiol — Dunavăț. Navigație în derivă, pe meandrele brațului Sfîntu Gheorghe. ● **9 iunie.** Dunavăț—Ivancea Mică. Plutire leneșă, pescuit, liniște, stoluri de păsări. Ospitalitate grozavă la cherhanaua Ivancea Mică. ● **10 iunie.** Ivancea Mică — Sfîntu Gheorghe — Sahalinul Mic. Ultima zi a călătoriei noastre. Am ajuns la Marea cea mare, navigînd cu o plută ca a strămoșilor noștri — fără vele, motor sau timonă. Am învins și... ne-am învins!

COSTEL VERMON
Comandantul expediției PETRODAVA-2000

**Candorile oamenilor,
candorile naturii**

«COMOARA» de la Bistrița

În orașul Bistrița, pe o stradă liniștită — Cerbului, la numărul 15 — într-o casă vopsită în roz, se află o comoară; da, o adevărată comoară «de aur», cu trofee cinegetice. Când bați la poartă te întâmpină, cu un lătrat zgomotos, mai mulți șoricari, care apără cu zel locuința în care s-au strâns de-a lungul anilor cele mai reprezentative exemplare ale bogatei faune bistrițene. Îți iese în cale Sima Toader, un om de statură mijlocie, energic, cu fața tăbăcită de deceniile pe care le duce în spinare și pe care le-a trăit în mijlocul naturii, înfruntând iernile grele și verile călduroase, viața aspră a muntelui și a pădurilor. Vânător iscusit, renumit pe aceste meleaguri, cunoscut în întreaga țară, Sima Toader și-a închinat viața confruntărilor cu animalele răpitoare și dăunătoare, protejării celor firave și lipsite de ajutor, imortalizării și înfrumusețării muzeistice a celor doborâte. «Din vie le-am făcut moarte și din moarte le-am făcut vie» — spune el cu îndreptățită mândrie.

«Casa Sima» este practic un muzeu, trecut în mai multe ghiduri, dar «neoficializat», vizitat de numeroși turiști din țară și de peste hotare, care rămân plăcut surprinși de bogăția inestimabilă a colecției cinegetice. În cele 5 camere mari, în holuri și pe terasă sînt expuse circa 2.000 de piese prelucrate cu măiestrie de însăși iscusitul vânător. Un perete întreg este acoperit cu colți de mistreț de cele mai diferite mărimi, așezate pe tăblii de lemn încrustate. Numeroase exemplare de colți de mistreț au fost premiate la expozițiile internaționale din Bulgaria, Iugoslavia și din alte țări. Un exemplar de colți aparținând unui mis-

treț apreciat a fi atins vîrsta record de bătrînețe, a fost cotat cu 400 de puncte. Mari spații sînt ocupate de sute de specii de păsări împăiate (bufnițe, cocoși de munte, vulturi, ciocănitoare și altele) care te aduc într-o lume a culorilor vie și originale, a celor mai perfecte linii de zbor. Coarnele de cerb, «oțelite», avînd cele mai diferite mărimi și ramificații, constituie o adevărată mîndrie a experimentatului vânător, împodobind cu ele multe camere. O pereche de coarne de cerb carpatin, vînat și prelucrat de Sima Toader, a fost apreciat cu 230 de puncte (!) cu ocazia unui concurs, constituind o raritate în materie.

Spații din locuință sînt dominate de pieile de urși, impresionante covoare cu tivul verde. Aceste piese au stîrnit, la concursurile internaționale, admirația specialiștilor și a amatorilor. «Pentru o piele de urs cu cap — ne relatează Sima Toader — care a participat la o expoziție internațională la Florența, în Italia, și care avea lungimea de 2,30 m, și lățimea de 1,40 m. mi s-au oferit trei mașini «Fiat», dar era clar că nu m-am putut despărți de ea».

Comoara de aur din casa lui Sima Toader o reprezintă indiscutabil cele 46 de medalii de aur, la care se adaugă numeroase medalii de argint și bronz, diplome de onoare, atribuite exemplarelor cinegetice cu ocazia concursurilor internaționale care au avut loc în Germania Federală, Italia, Ungaria, Cehoslovacia, Bulgaria și în alte țări. Posesorul acestui «depozit» de medalii este convins că va mai câștiga încă multe premii.

Lista trofeelor, care au prins o altă viață în casa lui Sima Toader, este deosebit de lungă; am putea

înscris pe filele ei lupi, rîși, vulpi, etc., etc. Numeroase exemplare își așteaptă rîndul la împăiere, la vopsit, la «aranjat», îmbogățind cu noi specii și trofee valorosul muzeu al bistrițeanului. Deși trebuie să îl rețin pe-acasă, iar vîrsta înaintată își spune cuvîntul, el evadează deseori în munții Bîrgăului sau Rodnei, bate cărările pădurilor, întîlnind numeroase animale, multe «transplantate» și ocrotite chiar de el. Sima Toader a fost atacat de multe ori de animale sălbatice, care și-au lăsat urme de neșters pe tot trupul; în lunga sa carieră a fost «împuscat» din greșală de cîteva ori. Deși de multe ori viața i-a fost expusă unor pericole reale, deși îl puteau aștepta surprize neplăcute, Sima Toader a rămas un protector sensibil al animalelor din pădure cărora le-a închinat întreaga sa viață, iar pe cele pe care le-a vînat, le-a făcut loc în muzeul său, le-a adus mai aproape de oameni.

Satisfacția pentru truda de o viață se regăsește în cuvintele calde, pline de admirație pe care vizitatorii le rostesc la adresa primitorii gazde. În «Cartea de onoare» și-au pus semnătura vizitatorii din multe țări ale lumii: Japonia, China, U.R.S.S., Anglia, Italia...

Cînd întrebăm un bistrițean ce s-ar putea vedea mai interesant în oraș azi, el va include inevitabil pe lista recomandărilor colecția cinegetică din «Casa lui Sima». O facem și noi cu bucurie însoțind-o cu rugămîntea adresată organelor locale de a o cuprinde, conform normelor în vigoare, printre obiectivele turistice ale orașului Bistrița.

TRAIAN CARACIUC

Fata cea adevărată

alupului

Convorbire cu IONEL POP

— Mărturisesc că de multă vreme mă străduiam să scriu despre lup, dar cînd credeam că sînt mai aproape de el mă pomeneam depărtîndu-mă iar și lăsîndu-l de-o parte. De cînd ne e frică de el?

— Cred că dintotdeauna. Chiar în peșteră fiind, omul se apăra de **dușmanul-lup**. În clipa cînd a început să aibă animale de casă, a ocolit lupul și mai mult. Groaza s-a păstrat pînă în zilele noastre. Și eu nu cred că fie alt animal mai urgisit decît lupul.

— Sînt și o mulțime de legende cu întîmplări fioroase, iarna, cu lupi...

— Da. Și e de mirare cum oameni serioși răspîdesc atîtea știri îngrozitoare despre călători mincați de lupi.

— Nu sînt adevărate?

— Nu sînt adevărate. De pildă, un colonel care comanda cîndva o unitate militară îmi povestea că într-o iarnă, soldații care aduceau poșta cu un furgon de la gară, au fost atacați de o haită de lupi și atît ei cit și caii au fost devorați. După cîteva zile, întîmplarea a

făcut să-l întîlnesc pe primarul orașului care era și președintele societății de vînătoare. Ei bine, mi-a spus că acei soldați au văzut, într-adevăr, doi lupi dar nici pome-neală să-i fi atacat.

— Totuși, de undeva pleacă aversiunea omului față de lup. Aș zice chiar că sîntem ușor agresivi cînd vorbim despre el.

— Realitatea e că lupii fac pagubă în vitele de casă aflate la pășune, însă e cert că nu atacă omul cînd încă e viu. Nu există nici o știre serioasă despre om viu atacat de lup. Sigur că dacă găsește un cadavru mîncîc din el. Sînt nenumărate dovezile că nu atacă omul viu. Mă gîndesc la o nuvelă a celebrului Jack London, care povestește cum un trib de indieni din Canada nordică alungați de foame au plecat spre sud și n-au mai putut duce cu ei un bătrîn. Potrivit obiceiului, l-au părăsit. Jack London arată cum l-au înconjurat lupii și cum au stat în jurul lui aproape două zile pînă cînd bătrînul a murit; abia atunci s-au apropiat și l-au mîncat. Am avut și eu o experiență. Într-o iarnă, noaptea, venind cu mașina de la Brașov la Sibiu, aproape de satul Scorei, am observat doi lupi care veneau în urma noastră.

— Era zăpadă?

— Da, era zăpadă înaltă și mașina înainta greu. La Scorei șoseaua face o serpentină scurtă. Am coborît din mașină și am lăsat șoferul să coboare dar l-am rugat să fie atent și, dacă voi striga, să vină în ajutorul meu. Nu aveam armă la mine, m-am așezat să văd ce fac lupii. Au venit pînă la vreo sută de pași, au mai umblat în dreapta și în stînga, dar mai mult n-au înaintat. Am rămas acolo cam o jumătate de ceas pînă m-a răzbit frigul și am coborît la mașină.

— Bine, dar sînt și întîmplări reale cînd lupul atacă omul chiar intrînd în sat.

— Totdeauna e vorba despre un lup turbat. De cele mai multe ori aceștia sînt omorîți și se constată cum că au fost turbați. Dar să vă povestesc un caz ciudat despre un sistem de apărare. Era în vremea cînd eu aveam o casă pe Valea Frumoasei și vara, venea pe luncile de acolo un rutean — Popăciuc care umbla cu o stavă de cai ai oamenilor din Șugag. El se angaja să-i păzească numai cu o condiție și anume să fie trimisă la pășune și o iapă bătrînă, albă, cu numele Linda. Noaptea, cînd Popăciuc dormea liniștit și caii stăteau în jurul lui, Linda nu închidea ochii. Sta toată vremea de pază și cînd simțea apropiindu-se vreun lup, sforăia, da alarma și îl alunga. Era cea mai bună paznică a cailor de pe luncile Frumoasei.

— De fapt, cum e firea lupului? Îl cunoaștem destul?

— E foarte șiret și din această cauză rar reușesc vînătorile organizate pentru el. Sînt încă departe oamenii care vorbesc între ei cînd lupii prind de veste și se furișează înainte de a se așeza vînătorii la punctele de pîndă. Șiretenia și deșteptăciunea lupilor se văd și din felul cum vinează, iarna, la un animal mare, de pildă, la cerb. Totdeauna haita se înșiră în semicerc larg și iau la goană viitoarea victimă pe care cei din margine n-o lasă să iasă din incercuire. În cele din urmă animalul hăituit oboșește, e ajuns și sfîșiat.

— Spectacolul acesta se întîmplă tot anul?

— Mai ales la sfîrșitul iernii, prin februarie-martie, cînd zăpada prinde în timpul nopții o pojghiță pe care lupii cu labelor mari pot alerga în voie, pe cînd cerbii se înfundă cu copitele în zăpadă spîrgînd pojghița și alergînd astfel cu mult mai greu.

— De fapt cu ce se hrănește lupul?

— Numai cu carne. Soarta rea l-a făcut să fie pururea flămînd și să nu aibă altă hrană decît carnea. De aici derivă și pagubele pe care le face și prigoana la care a fost dintotdeauna supus.

— Vorbiți cu un fel de compasiune despre el.

— Da. Socotesc chiar că în viața lupilor sînt momente în care trebuie să-ți fie milă de ei, mai ales în epocile cînd flămînzesc și sînt obligați să facă drumuri foarte lungi pînă cînd găsesc vreo victimă.

— E impresionant urletul lupilor. Nu cred că l-au auzit mulți dar cred că puțini sînt cei ce n-ar putea să și-l reprezinte.

— E impresionant și greu de explicat. Se cunoaște, de pildă, urletul prin care se cheamă între ei să înceapă vînătoarea în haită. Se cunoaște și urletul din timpul împerecherii, după cum și lătratul ușor cu care lupoaița dă semn puilor cînd vine cu hrană. Tulburător este însă urletul unei haită de lupi care se strîng, uneori și vara, în anumite locuri și, o oră-două, urlă sinistru.

— De ce?

— De ce! Nu se știe. Urlă și apoi se împrăștie, fiecare în treaba lui.

— Firește, există cel puțin o legendă pe această temă, nu?

— Sînt multe. Una spune că ei voind să scape de modul lor de viață și să devină ierbivori și iubiți de oameni, au trimis solie o lupoaică bătrînă la cei doi oameni din lună care le-ar ocîrmi soarta. Ea a plecat dar nu s-a mai întors, iar lupii urlă încercînd să ajungă în legătură cu ea, s-o cheme, să le spună ce anume a izbutit să facă pentru ei.

— Mi se pare nedrept pentru lup să nu se știe aproape nimic despre el decît că e un animal feroce. Chiar și rolul lui în selecție ni se pare o cruzime. În fond, care e mecanismul selecției?

— Prin forța lucrurilor, lupul elimină dintre animalele necarnivore elementele bolnave sau pe cele degenerate care rămînînd în viață ar propaga urmași nereușiți.

— Am auzit spunîndu-se că cerbii noștri carpațini sînt atît de puternici, atît de viguroși tocmai pentru că sînt supuși unor dușmani care elimină fără milă elementele degradante. Iernile grele cu zăpezi mari prin care elementele slabe nu răzbesc, sînt, ca și lupii un mare dușman al lor. Și totuși, lupii nu «aleg» exemplarele slabe.

— Nu le aleg, dar e firesc ca dintr-un grup de cerbi să scape cei viguroși și să cadă cei slăbiți de boală sau cu infirmități.

— E curios că în mentalitatea noastră nu s-a strecurat nici un motiv care să ne facă să bănuim la lup vreun pic de blîndețe. Poate fi și blind?

— Cu siguranță. E fapt cunoscut că la multe alte animale masculul nu se îngrijește de progeneritură. Pe cînd la lupi, dacă mama pierde din oarecare motiv, tatăl preia în întregime îngrijirea și creșterea puilor.

— Cîți pui de lup se nasc odată?

— Cam patru-cinci. Vi se par mulți?

— Da. Aș fi crezut că cel mult doi. De fapt care e situația numerică și geografică a lupului azi?

— În general, sau la noi?

— În general. Unde trăiesc în lume?

— Sînt răspîndiți în toată jumătatea nordică a pămîntului. Firește însă, în urma neîncetatei prigoniri organizată mai ales de vînători care în mod greșit tind către eliminarea lor pentru protecția altui vînat, sînt multe țări, ca de pildă cele din apusul Europei, unde au dispărut cu totul.

— Chiar și în țările nordice?

— Da. În Scandinavia, de pildă, au devenit o mare raritate.

— Ce s-a întîmplat cu ei în America de Nord?

— Acolo erau foarte numeroși dar au scăzut de asemeni vertiginos.

— Cred că una din formele de apărare a faunei Terrei sînt și societățile de protecție a animalelor care acțio-

nează în multe țări și cu mare cheltuială. Nu știu însă în ce măsură vor avea și rezultatele pe care le dorim, întrucît pe lista roșie a animalelor în curs de dispariție apar mereu alte specii. Vreau să spun că fiecare om de pe pămînt ar trebui să acționeze, în felul lui, ca și cum ar fi o minusculă societate individuală de ocrotire a ființelor care trăiesc la picioarele noastre.

— Cred că o măsură bună sînt încercările de colonizare cu lupi a unor regiuni din țările în care au dispărut.

— La noi se pune o asemenea problemă?

— Nu. Noi avem un număr de lupi îndestulător de mare pentru a nu ne gîndi să luăm măsuri. Măsuri foarte severe de protecție trebuie să luăm noi în ceea ce-l privește pe ris.

— S-au făcut încercări de stabilire a numărului de lupi existenți la noi?

— Da. Eu însă cred că cifra nu poate fi exactă. E imposibil să faci un recensămint cît de cît apropiat realității pentru a stabili numărul lupilor, animale pururea în mișcare, cîcînd aproape numai noaptea și împrăștiați cît e țara de mare.

— Cît arată statisticile oficiale?

— Cam 2500 de exemplare.

— Cifra e oscilantă? Mă gîndesc la golurile provocate de vînătoare...

— Da. Acestea sînt suplinite prin sporul natural. De fapt, o bună politică de vînătoare a lupului nu trebuie să însemne mai mult decît un control al menținerii lui la o densitate rezonabilă. Urmărirea stîrpirii lui, cum de multe ori auzim vorbindu-se între vînători, este un lucru greșit.

— Mă gîndesc că mai mult decît altor animale, lupului pare că-i place singurătatea. Cum suportă, oare, captivitatea care îi limitează într-atît terenul?

— Părerea mea e că dintre toate animalele din grădinile zoologice, lupii sînt cei mai chinuți. Leiul zac leneș timp îndelungat, pe cînd lupii sînt în continuă agitație făcînd aceleași mișcări de pendulare, în fața grătiilor. În firea lor sînt înscrise mișcarea și fuga iar în cușca strîmtă ei au o mare suferință, pe care încercă s-o atenueze cu acei pași uniformi, grăbiți și fără nici un rost.

— Ar trebui să privim lupul ca pe o necesitate în natură și această convingere va fi foarte greu s-o obținem. Nu avem nici un fel de îngăduință pentru el. Cum să admitem că mai e și necesar?

— Nu numai că e necesar, și ca atare e o bogăție în economia naturii, dar e și o mare frumusețe.

— Eu însămi încep să cred că fața lupului e alta decît aceea care mi s-a arătat pînă acum, mai mult, că e un animal frumos, așa cum dumneavoastră spuneți, dar, oare, cîți dintre noi îl vor vedea și astfel?

DONA ROȘU

O. COVACI

PASIIUNI

Aurel Dula, om în crucea vieții, muncește ca inginer la una din întreprinderile Trustului minier din Petroșani. Îl ascult pe inginerul Dula cum îmi descrie văile, peșterile, cheile, virfurile Retezatului și Păringului. Îmi vorbește ca un profesor de geografie — cu date despre geologie, climă, faună, floră — despre fiecare pas pe care-l face Jiul printre cetățile de piatră ale Carpaților. Știe legende, cunoaște locuri de puțini bătute («...uite, la Cîmpușel, Jiul de vest, unul dintre cele două riuri care dau naștere marelui Jiu, apă multiuită și cîntată de român, curge vizibil, normal, pe albia lui și deodată dispare undeva în împărăția lui Hades; de-abia după cîțiva kilometri Jiul reapare la lumina zilei; a călătorit între timp prin labirinturi subterane, prin peșteri de mare frumusețe, purtînd cu el, acolo, sub pămînt, arome de cetină, polen de flori, ozonul înălțimilor, îngemănînd viața de afară, de sub soare, cu una misterioasă, a adîncurilor...»), are habar de potecile pe care hălăduiesc urșii, cerbii, rîșii sau căprioarii ce poartă trofee ce-ar face să tresară inima oricărui vîntător ori știe unde se află «polițe» cu flori de colț, imense, cit palma de mari. De la bătrînii satelor de sub Retezat și Păring a aflat istorii adevărate pe care generațiile de azi n-ar trebui să le piardă. La Cîmpul lui Neag, îmi povestește, unde oamenii încă mai poartă straietele dacilor, se mai practică și azi un obicei milenar: cînd moare careva, nimeni nu-l plînge; sătenii joacă și chiuie și se veselesc alături de cel dus. Căci oamenii locului, la fel ca strămoșii lor de acum două mii de ani, privesc moartea, ca și viața, ca pe ceva firesc, ca pe noaptea ce urmează zilei. Doar un brad se plînge cînd moare cineva la Cîmpul lui Neag: șapte fecioare și șapte flăcăi se duc în pădurea din marginea satului, sub coasta muntelui. Flăcăii doboară cu securea cel mai falnic brad; și-n timp ce copacul se prăvale fetele încep să zică «Cîntecul bradului»; e un bocet sfîșietor, de jale, în care se plînge moartea celui ce a fost un falnic copac

din pădurea cea veșnic fără de moarte. O metaforă superbă omocopac, ființă-neființă, viață-moarte-veșnicie oferă peste vreme acest ritual și cîntecul bradului zămislite de un popor ce a născut și acel formidabil proverb «codru-i frate cu românul», care semnifică în atît de puține cuvinte perenitatea existenței sale. Apoi, bradul e dus pe umerii flăcăilor la casa celui plecat printre drepti și prins de stîlpul cel gros al porții. În acest răstimp, tot satul petrece lîngă cel dus și nimeni nu pomeneste de moarte.

— Înțeleg că pentru dumneavoastră turismul are un sens mai adînc și valențe multilaterale, decît o simplă călătorie care oxigenează plămînul și revigorează trupul, îl iscodesc asupra pasiunii sale de a răscoli și de a cerceta totul despre locurile pe care le calcă.

— Văd azi tineri ce-și zic turiști. Îmbrăcați după ultimul jurnal de modă, cu rucsacuri și saci de dormit străine, cu buzunarele pline de țigări, cîrînd în spate sticle cu băutură, arareori mîncare. Poposesc la cabane, beau, fumează, dansează cite o noapte după casetofone deschise la maximum; nelăsînd pe alții să se odihnească. Nu, aceștia nu sînt turiști, sînt niște bieți călători care se obosesc degeaba cînd pleacă de-acasă. Ei nu duc nimic înapoi, după ce urcă un munte. A călători înseamnă a învăța, spune la loga. Eu cînd plec pe un traseu, mai întîi citesc tot ce găsesc despre muntele respectiv. Apoi, pe drum, iscodesc mereu locurile, oamenii, poposesc prin sate, bat tot drumul cu pasul, stau de vorbă cu ciobanii, culeg folclor, fac poze, intru în peșteri. Nu poți trece ca valiza prin gară într-o călătorie. Dacă aflui de păsări sau de plante neștiute, cînd revin acasă caut să știu ceva și despre ele. A face turism înseamnă a învăța prin turism, a învăța o viață întreagă de la pădure, munte, flori, animale sau oamenii cu care te întâlnești în drumurile tale.

— Spuneți-mi, cum ați «contractat» această a doua pasiune! și arăt spre vitrinele numeroase ce acoperă pereții sufrageriei; de fapt, în toată casa, vitrine mari sînt

omniprezente — în hol, în vestibul, în dormitor, chiar. Pereții, de asemeni, sînt acoperiți de panouri îmbrăcate în catifea pe care se răsfață sute și mii de insigne. Căci a doua mare pasiune a inginerului petroșenean — după turism, ține el să precizeze — este colecționarea insinelor.

— Hobby-ul insinelor l-am căpatat tot de la turism. Cum s-ar zice, o îndeletnicire aduce o alta. Era pe vremea cînd în turismul de munte se «băteau» multe insigne: pentru fiecare munte, cabană, cerc turistic. Seara, pe la cabane, făceam schimb de insigne cu alți drumeți. Eu, mai strîngător, le ducam acasă și le păstram cu grijă. Fiecare insignă îmi amintea de un raid pe înălțimi, de o zi frumoasă, de un viscol învins, de o întîmplare sau de un prieten. Apoi am început să colecționez și alte insigne, din cele mai diferite domenii. Și colecția îmi creștea an de an.

— De cîți ani aveți această colecție dv. pe care specialiștii o consideră cea mai mare din România?

— De peste 23 de ani. Am în colecție, acum, peste 11.000 de insigne din peste 150 de țări ale lumii. Mai toate sînt orînduite în casete proiectate și construite de mine, căptușite cu pluș. Insignele sînt orînduite în colecție pe diverse teme: turism, alpinism, speologie, vînătoare, diferite sporturi și, bineînțeles, minerit. Am insigne foarte rare, cum ar fi aceea a Clubului carpatin român, ba mi-am făcut chiar o insignă personală — vorba ceea, una în plus nu strică. Practic un asiduu schimb de insigne cu colecționari din toată țara și din întreaga lume. Și din acest hobby reușesc să învăț. În ce mod? Bunăoară, primesc o scrisoare de la un colecționar din insulele Antile care dorește un schimb. Mai întîi citesc în atlasuri geografice, enciclopedii sau alte lucrări tot ce pot afla despre aceste insule. Apoi îi scriu coredontului meu, dînd amănuntele colecției mele, dar vorbindu-i și despre frumosa mea țară. Așa mi-am făcut mulți prieteni. Și ce e mai minunat decît să ai prieteni! Apoi datorită colecției, călătoresc mult — particip la întîlniri naționale și internaționale ale colecționarilor de insigne, care-s mulți în lume...

Ascultîndu-l pe inginerul Aurel Duma gîndești: dacă turismul l-a făcut colecționar de insigne, iată că și cea de-a doua sa pasiune îl face să călătorească mereu.

ION PREDA

O.T. MUREȘ

GAZDA DRUMETILOR NOASTRE

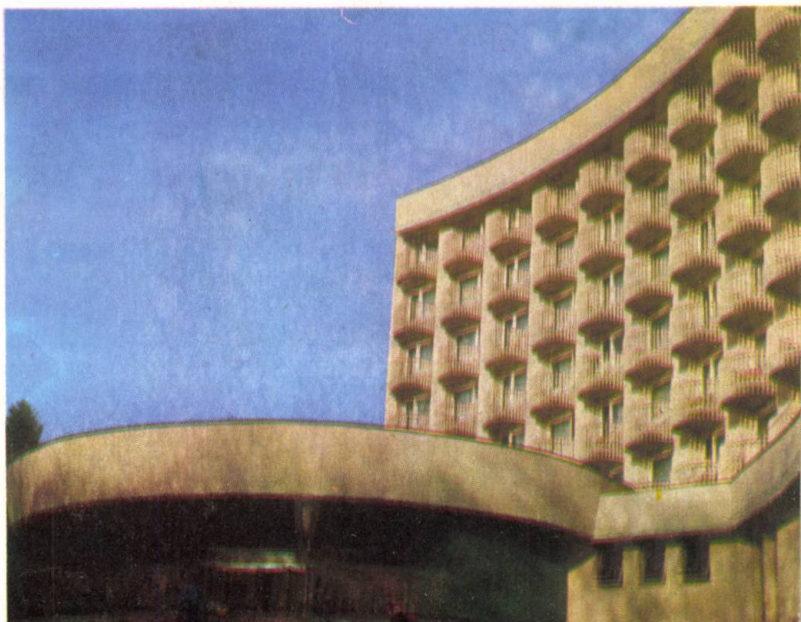
**Hotelurile, vilele, pensiunile și restaurantele
cu emblema O.J.T. MUREȘ
reprezintă o garanție certă de calitate și confort.**

Adresați-vă

**OFICIULUI JUDEȚEAN DE TURISM MUREȘ,
Piața Trandafirilor nr. 3, Telefon 30285,
prefix 954 Tirgu Mureș.**

Drumurile te invită cu generozitate și pe alte meleaguri mureșene. O.J.T.-Mureș recomandă — dacă mai este nevoie — o stațiune balneară arhicunoscută: SOVATA. Hărăzită de natură cu lacuri tămăduitoare, cu eficiență terapeutică, Sovata este mult solicitată pentru odihnă, destindere și îngrijirea sănătății. Stațiune de odihnă și cură balneară, funcționează în tot cursul anului, fiind indicată în tratarea afecțiunilor ginecologice și reumatologice, precum și în alte maladii asociate. Factorii naturali de cursă — apa cloruro-sodică a celor cinci lacuri a căror concentrație minerală variază între 77—213 gr/l — constituie cel mai important element în tratamentul de bază, folosit sub formă de băi reci și calde; tot atât de important este nămolul sapropelic scos din lacul Negru și nămolul argilo-silicos extras din Valea Sărată. Stațiunea dispune de o bază proprie de tratament utilată cu aparatură ultramodernă, supravegheată de un personal medical cu o înaltă calificare. Celor veniți în stațiune le sînt rezervate locuri în hoteluri și vile confortabile; masa este servită în restaurante și pensiuni. Parcurile, locuri liniștite pentru relaxare și meditație, clubul, cinematograful și terenurile de sport însumează tot atîtea posibilități pentru alcătuirea unor plăcute programe de agrement. —

Virtuțile turistice ale plaiurilor mureșene sînt puse astăzi în evidență de lucrătorii Oficiului Județean de Turism-Mureș, cei ce administrează și gospodăresc o puternică și modernă bază materială aflată într-o permanentă dezvoltare: complexe hoteliere și de alimentație publică, hanuri, cabane, popasuri turistice. La Tirgu Mureș, pe lângă mai vechile unități — complexul GRAND, hotelul restaurant TRANSILVANIA, hotelul HARGHITA — a fost dat în folosință modernul complex CONTINENTAL. În toate aceste mari unități hoteliere — restaurante, berării, braserii, bari de zi, cofetării etc.), oaspeții sînt întîmpinați de aiafizionii politicoși, care le oferă servicii capabile să satisfacă toate gusturile și exigențele.

OJT SIBIU VEGHEAZĂ ASUPRA CĂLĂTORIEI DV.

TOATE DRUMURILE

Locuitorii meleagurilor sibiene se mândresc astăzi cu frumusețea și ineditul peisajului lor, cu valorile istorice și culturale acumulate de-a lungul secolelor, precum și cu realizările recente, înfăptuite în anii construcției socialiste. Printr-o fericită îm-

preiurare, județul Sibiu dispune de numeroase locuri și obiective de interes turistic care oferă multiple posibilități de cunoaștere, destindere și recreere. Odată ajuns în străvechea vatră menționată în documentele vremii sub numele de «Cibinium», călătorul își va pune o inevitabilă întrebare: Încotro? Bineînțeles, spre munții Făgăraș, Lotru, Cindrel, unde îi așteaptă poteci ispititoare și numeroase cabane. Celor veniți să-si îngrijească sănătatea în stațiunile **Ocna Sibiului, Bazna, Miercurea Sibiului și Păltiniș**, le stau la dispoziție reconfortante baze de tratament. Oaspeților extrem de numerosi ai Sibiului le sînt destinate cîteva dintre unitățile cu renume ale industriei noastre hoteliere: hotelurile restaurant **ÎMPĂRATUL ROMANILOR, BULEVARD, CONTINENTAL**. Lor li se alătură restaurantul **BUFTEA** și complexul de alimentație publică **UNICUM** (restaurant, berărie și

pensiune). În parcul natural **DUMBRAVA SIBIULUI** — unde se află muzeul tehnicii populare, o grădină zoologică și un lac cu miiloace de agrement — funcționează cabana **VALEA AURIE** și hanul-restaurant **DUMBRAVA**. Interioarele plăcute, original decorate, dotate cu mobilier specific locului, precum și comportarea îndatoritoare a personalului fac sejurul DV. plăcut, în oricare dintre aceste unități.

Dacă ați pornit la drum, puteți face un popas agreabil la hanul **SĂLIȘTE**. Situat pe soseaua E-15 în apropiere de Sibiu, el reprezintă o atractivă și, totodată, utilă haltă de relaxare, unde puteți servi masa sau rămîne peste noapte.

Oficiul Județean de Turism Sibiu vă mai propune cîteva obiective și itinerarii turistice pe traseul Sibiu—Copsa Mică—Medias. Socotit al doilea «oras cetate» al județului Sibiu, Mediașul este situat la 56 de km. de centrul de reședință pe DN-14. Peisajul medieval al zonei este completat de cetățile țărănești înșirate pe acest traseu: la Slimnic, Axente Sever, Biertan, Brateiu. În centrul municipiului Mediaș, firma de calitate a O.J.T. Sibiu se numește hotelul-restaurant **CENTRAL**.

Text și fotografii: **LICĂ IOSIF**

DUC SPRE... SIBIU

DIRECȚIA COMERCIALĂ A JUDEȚULUI VÎLCEA

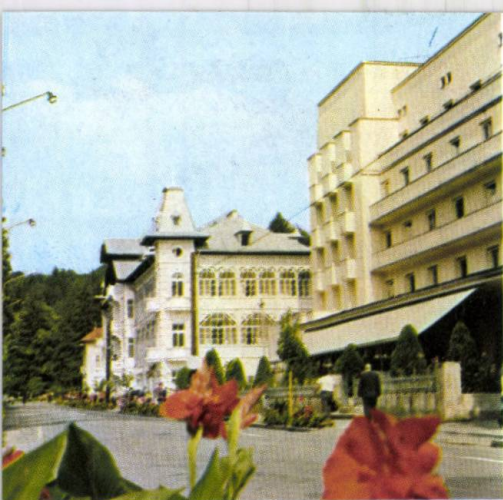

Recomandă celor aflați pe meleagurile vîlcene un popas plăcut în unitățile sale de alimentație publică.

La dispoziția vizitatorilor se află o rețea comercială modernă, cu restaurante elegante, cafe-baruri, berării, braserii, patiserii și cofetării, care oferă preparate culinare cu specific local, băuturi alese, o servire ireproșabilă.

Ajunși la Rîmnicu Vîlcea vom face cunoștință cu cîteva din cele mai reprezentative unități: Complexul UNION format din restaurant clasic, braserie, bar de zi și cofetărie, amenajate după o concepție originală, ce-i conferă o ambianță intimă. Tot în centrul municipiului se află și alte unități de primă categorie: restaurantele OLĂNEȘTI, ZĂVOI, MODERN și binecunoscuta CASĂ VÎLCEANĂ. În apropiere, ne întîmpină restaurantul cu linie de autoservire COZIA, berăria ZIMBRU, precum și cofetăriile CRINUL și LILIAUL, care oferă la rîndul lor bogate sortimente de preparate realizate în laboratoare proprii. Celor aflați în localitățile județului Vîlcea, ori în stațiunile balneoclimaterice de pe Valea Oltului, lucrătorii din alimentația publică vîlceană le sugerează popasuri la alte cîteva unități de alimentație publică: în stațiunea Olănești-băi, restaurantul, cofetăria și barul de zi; la Călimănești-Căciulata, restaurantele CĂLIMĂNEȘTI și PERLA; la băile Govora, restaurantul PARC; la Ocnele Mari, grădina de vară și cofetăria; în sfîrșit la Drăgășani, în renumita localitate viticolă, crama și restaurantul.

OJT VÎLCEA

reamintește
vizitatorilor săi
că stațiunile:
CĂLIMĂNEȘTI-CĂCIULATA,
COZIA, OLĂNEȘTI ȘI GOVORA
sînt deschise în tot timpul anului.

La dispoziția lor se află
hoteluri și vile confortabile,
restaurante și pensiuni
care asigură o bună servire a meselor.
Baze de tratament dotate
cu aparatură tehnică modernă:
cadre medicale cu o înaltă calificare.

Pentru cei interesați,
OFICIUL JUDEȚEAN DE TURISM
organizează excursii pe Valea Oltului
la noile obiective turistice de
pe valea Lotrului,
precum și în alte localități

Informații suplimentare
O.J.T. VÎLCEA
Str. ARGES nr. 30 Rm. Vîlcea
Telefon prefix 947 —16601 —16602

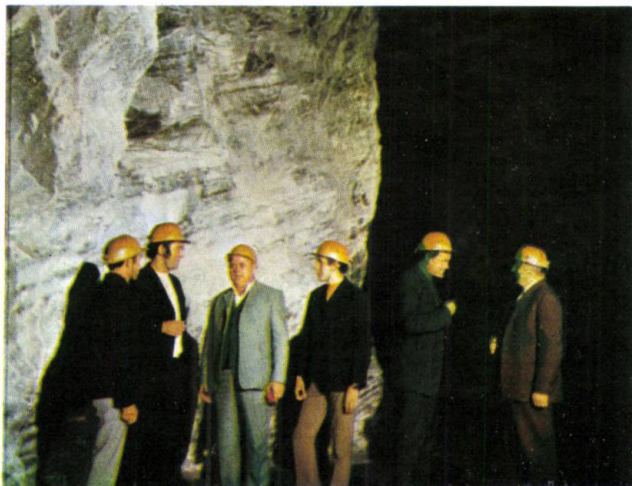

Cu mulți ani în urmă am însoțit într-o călătorie prin țară pe doi dintre reprezentanții tineretului francez: doctor Pierre de Tourquier și doctor Renault de Gouljaque. După vreo trei zile petrecute lângă izvoarele de la Slănic Moldova i-am auzit spunînd cu entuziasm că «vestitele ape de Vichy nu-s cu nimic mai bune decît cele românești de la Slănicul Moldovei».

«VESTITELE APE DE DECÎT CELE DE

Aprecieri similare am recepționat, foarte recent, în convorbirile avute cu unii specialiști, dintre care amintesc pe profesorul doctor Nicolae Telechi, șeful catedrei de Medicină fizică, balneoclimatologie și recuperare medicală a I.M.F. București, doctor în științe medicale Cornelia Degeratu, directorul Institutului Central cu același profil de la spitalul Brîncovenesc, doctor Lucia Chiriac, director la policlinica balneologică Neptun, Crăciun Crainic, medicul specialist din Slănic Moldova — un mare și neobosit organizator al serviciilor de asistență medicală din stațiune. Numeroși vizitatori și pacienți români și străini recunosc în unanimitate faptul că izvorul cu ape minerale din Valea Ciungetului are o eficiență remarcabilă în tratamentul bolii ulcerose, **cu dispariția sindromului dispeptic și dureros.**

ICHY NU-S CU NIMIC MAI BUNE LA SLĂNICUL MOLDOVEI»

Nu mai puțin importante sînt și celelalte izvoare ale căror ape alină suferințele cauzate de numeroase boli. În general, apele minerale de la Slănicul Moldovei sînt folosite pentru tratamentul afecțiunilor digestive și, în cură externă, pentru boli respiratorii sau reumatismale.

Apele de la izvorul nr. 1 sînt administrate, cu bune rezultate, în gastroduodenite cronice cu hiperaciditate, dispepsii hipertensive și boala ulceroasă în faza de acalmie ori în anumite forme de hepatită. Se precizează că apa de la izvorul nr. 1 nu este diuretică. Izvorul nr. 1 bis are efect de repaus asupra sistemului biliar. Izvorul nr. 3 reduce secreția și aciditatea gastrică, este eficientă în litiaze biliare și dischinezii biliare de tip hipoton. Izvorul nr. 5 conține apă vitriolică de slabă concentrație folosită în aplicații locale la bolile de ochi și respiratorii — cu bune efecte, mai ales în coriza și astm bronșic. Bune rezultate s-au obținut în tricomoniază. Apa izvorului nr. 6 este recomandată pentru constipații, dischinezii biliare și tratament de repaus biliosecretor. Izvorul nr. 8 are efecte asemănătoare cu izvoarele nr. 1, 1 bis și 3. Apa de la izvorul 8 bis se administrează asociată cu apa de la alte izvoare. Izvorul nr. 10 este utilizat în gastrite cronice cu hipoclorhidrie și boli intestinale. Izvorul nr. 12, în cură externă, este indicat pentru reumatism articular, spondiloză, lombosciatică; izvorul nr. 15 în gastroduodenită hipoacidă, iar «**izvorul 300 scări**» de la poalele unei coline cu 318 trepte este utilizat în afecțiuni renale (nisip urinar, infecții pielorenale).

Prin combinarea apelor minerale de la mai multe izvoare se obțin tratamente individualizate pe fiecare bolnav.

La toate acestea trebuie adăugat farmecul naturii inconjunctoare, în zonă de coline (530 m altitudine) cu temperatură și presiune atmosferică medie, cu ierni liniștite și bogate în zăpezi.

Stațiunea Slănicul Moldovei, care funcționează permanent, dispune pentru cazare de sanatorii, vile, pavilioane, hoteluri cu încălzire centrală, precum și de toate utilitățile ultramoderne. Este dotată de asemenea cu instalații medicale de înaltă tehnicitate pentru minimum 17 mii de proceduri pe zi, săli de gimnastică medicală, hidroterapie, afuziuni, dușuri, duș subacvatic, masaj, băi cu plante și bioxid de carbon, kinetoterapie, aparatură pentru aerosoli și inhalații, galvanizoizări, împachetări cu parafină, cosmetică, mofetă, saună.

Pentru cei veniți din toate colțurile lumii la tratament sau odihnă Slănicul Moldovei oferă, din plin, condiții de întremare fizică și psihică, atît prin factorii naturali de cură și tratament, cît și prin multitudinea serviciilor oferite de lucrătorii oficiului județean de turism Bacău.

VALERIU CASIAN

OJT Suceava

o veche cunoștință a turiștilor!

Vechi monumente de artă și civilizație românească • un peisaj încântător • stațiuni balneo-climaterice și de odihnă • cabane presărate de-a lungul unor importante trasee montane

O.J.T. Suceava pune la dispoziția oaspeților săi o excelentă rețea hotelieră și de alimentație publică, atât în orașul de reședință, cât și în principalele centre turistice de pe cuprinsul județului. Dintre acestea amfitrionul dumneavoastră vă recomandă: hotelurile-restaurant «ARCAȘUL», «BUCOVINA», «BALADA», «SUCEAVA» precum și popasul «STRAND» — în municipiul Suceava; restaurantul

sintă în ultima vreme hoteluri elegante și baze de tratament dotate cu aparatură modernă. De asemenea, la Vatra Dornei cei doritori de liniște au la dispoziție spații de cazare confortabil în vile, în cabana «RUNC» din apropiere, precum și la cabanele «MESTECĂNIȘ» sau «ZUGRENI» de pe Valea Bistriței. Amatorii de excursii au la dispoziție, în împrejurimi, Oușorul, Dealul Negru sau Dealul Runcului. În plus, o noutate: a fost dat în folosință un telescaun care face legătura între Vatra Dornei și platoul muntelui; el poate transporta 300 de turiști pe oră, la altitudinea de 1386 metri. Cu ajutorul noii instalații de transport pe cablu, schiorii pot ajunge iarna pe pârțiile amenajate; în celelalte anotimpuri, ea înlesnește accesul celor ce doresc să pornească spre culmile Giumalăului, Rarăului și Călimanului.

Oriunde vă veți afla, frumoasele meleaguri ale Țării de Sus, O.J.T. SUCEAVA veghează pentru reușita deplină a vacanței Dumneavoastră.

Noul hotel «CĂLIMAN» de la Vatra Dornei

«NORD» din Rădăuți, cabana și popasul turistic din PUTNA; complexul turistic «ZIMBRU», cabana «DEIA», hotelul «ALPIN-RARĂU» la Cîmpulung Moldovenesc; hanul, cu restaurant și bar de zi, din SIRET; hotelul-restaurant «TURIST» din Fălticeni.

În același timp, O.J.T. Suceava reînnoiește invitația adresată tuturor oaspeților săi de a vizita și de a petrece zilele de vacanță în binecunoscuta stațiune VATRA DORNEI, cu program de funcționare în tot cursul anului. Aici, au fost date în folo-

Itinerarii argheșene

Călătorul aflat pe meleagurile județului Argeș va face cunoștință cu podoabe ale naturii, cu un bogat tezaur cultural.

În municipiul Pitești, la dispoziția oaspeților stau moderne unități turistice și de alimentație publică: hotelurile-restaurant **MUNTENIA** și **ARGEȘ**.

În parcul de odihnă și agrement **TRIVALE** funcționează un popas turistic.

A fost dat în folosință hanul turistic **DRĂGANUL** (16 km. de Pitești, pe șoseaua care duce la Râmnicu Vâlcea).

Primul traseu recomandat de gazde: de la Pitești la Curtea de Argeș. Cetate de scaun a Țării Românești, așezare cu un bogat trecut istoric, oglindit în valoroase vestigii: Curtea Domnească, Mănăstirea Curtea de Argeș ruinele Sîn-Nicoară. În imediata lor vecinătate, într-un dialog de mare atractivitate, stau moderne construcții social-edilitare, printre care și complexul hotelier-turistic **Posada**.

Continuăm călătoria pe Argeș în sus, la hidrocentrala de la Vidraru. Pe parcursul drumului, aceeași grijă pentru găzduirea oaspeților: ies în evidență hanul **CĂPȘUNICA** de la Cerbureni, popasul turistic din Corbeni, **CASA ARGEȘANĂ** de lângă barajul Vidraru, cabana **VALEA** cu **PEȘTI**.

Cei tentați să continue călătoria pot ajunge, fie la cabana **CUM-PĂNA** (900 m. alt.), loc ideal de odihnă, fie pe Transfăgărășan, pînă la cabana **CAPRA** (1 600 m. alt.) situată aproape de hotarul dintre județele Argeș și Sibiu.

Un alt itinerar argeșean ne conduce la Cîmpulung Muscel, vechea capitală a Țării Românești, unde ne așteaptă cîteva obiective de interes turistic. Pentru a înlesni vizitarea lor, lucrătorii din turismul local oferă găzduire la Complexul hotelier și de alimentație publică **MUSCELUL**. Și aici,

amfitrionii sugerează amatorilor de frumos și drumeție excursii recomfortante prin împrejurimi. Cea mai apropiată, în comuna muzeu de etnografie Lerești, vestită pentru frumusețea portului, a obiceiurilor și a arhitecturii populare. Urmînd același traseu pe o șosea modernizată vom ajunge la cabana **VOINA**. Construită la 960 m. alt., înconjurată de păduri și poieni scăldate în soare, cabana oferă un loc minunat de recreere, de unde se deschide un larg evantai de poteci, care urcă în masivul Iezer-Păpușa. (Pe tra-

seu veți întîlni cabana **CUCA**, a clubului de drumeție montană «România pitorească» din Pitești).

Dacă vă hotăriți pentru unul din itinerariile descrise, adresați-vă din timp Oficiului Județean de Turism Argeș — Pitești, Piața Muntenia nr. 1, telefon 25450, prefix 976; filiala de turism Cîmpulung Muscel, Bd. Negru Vodă nr. 117, telefon 12400, prefix 970; filiala de turism Curtea de Argeș, Bd. Republicii, telefon 11800, prefix 977.

LICĂ IOSIF

CENTRALA ONT LITORAL

Amfitrion în tot cursul anului

Trei săptămâni de mare
echivalează cu un an de sănătate

EFORIE—NORD

● Stațiune balneoclimaterică permanentă, în care se tratează cu mult succes afecțiuni ale aparatului locomotor ● reumatism degenerativ (artroze de toate tipurile și cu toate localizările) ● afecțiuni ale sistemului nervos periferic ● boli dermatologice și ginecologice cronice ● tulburări metabolice și afecțiuni otorinolaringologice.

● O bază de tratament dotată cu aparatură medicală și instalații moderne asigură efectuarea tratamentelor și procedurile terapeutice în tot cursul anului. Un personal medical specializat stă tot timpul la dispoziția pacienților.

Cazarea și masa este asigurată în hotelurile cu confort sporit și încălzire centrală: EUROPA, DELFIN, MEDUZA, STEAUA DE MARE, BRAD, BRAN, BEGA, toate dispunând de restaurante proprii, sală polivalentă, holuri pentru odihnă, minicлубuri, baruri de zi.

MANGALIA

● Un adevărat centru de cură balneară și de tratament, Mangalia se bucură de aproximativ 2600 ore însorite pe an. Profilul atât de complex al stațiunii este întregit de calitatea apelor sale sulfuroase mezotermale, cu proprietăți curative deosebite, și de nămolul de turbă folosit sub formă de împachetări și băi.

Toate aceste virtuți ale celui mai sudic oraș al țării le veți găsi concentrate în complexul sanatorial MANGALIA: baze de tratament dotate cu instalații moderne, personal medical cu o înaltă pregătire. Hotelul, restaurantul, cofetăria, clubul cu bibliotecă și o sală polivalentă completează ambianța agreabilă a sejurului dv.

**Afirmația cu temei se referă
la valențele terapeutice
ale litoralului,
înzestrat cu baze puternice
de tratament**

Pe toată perioada șederii dv. pe litoral puteți participa la excursiile organizate la principalele obiective turistice din județul Constanța, precum și la o excursie de o zi la Varna.

Biletele se pot obține de la toate oficiile județene de turism, I.T.H.R.-București sau direct de la filialele OFICIULUI NAȚIONAL DE TURISM LITORAL.

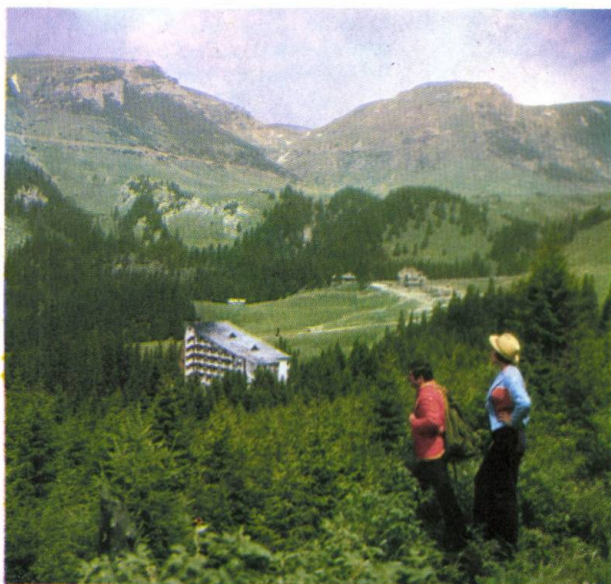

* SĂNĂTATE
* ODIHNĂ
* RECREERE

3 dorințe
permanente

ÎN VACANȚA DUMNEAVOASTRĂ, OTEL DÎMBOVIȚA

VĂ INVITĂ
PE MELEAGURI
DE MARE
ATRAȚIE
TURISTICĂ

• TÎRGOVIȘTE. Veche cetate de scaun a Țării Românești, cu monumente istorice și de artă, precum și cu noi edificii social-culturale. În oraș vă stau la dispoziție complexe hotelier-turistice DÎMBOVIȚA, TURIST și VALAHIA.

• PUCIOASA, o minunată stațiune de sănătate și vacanță; cură balneară mult apreciată • tratamentele efectuate sub o competentă îngrijire medicală • celor sănătoși, stațiunea le oferă posibilități multiple pentru odihnă la hanurile ZĂRĂFOAIA, PARC, DEBARCADER.

• VALEA IALOMITEI (în amonte) — oferă depline satisfacții celor dornici de drumeție, în mijlocul unui peisaj încântător. Cîteva agreabile locuri de popas înșirate pe înălțimile montane din masivul Bucegi își așteaptă, în orice anotimp, oaspeții: complexul alpin PEȘTERA, PADINA precum și cabanele BOLBOCI, ZĂNOAGA, SCROPOASA.

ÎNSEAMNĂ SERVICII OFERITE CU SOLICITUDINE

Aflați în trecere
prin orașul de pe Cibin,
vizitați unitățile reprezentative ale I.C.S.A.P.:

- Cofetăria PERLA
- Crama SIBIUL VECHI
- Restaurantele TRANSILVANIA,
SIBIUL NOU, TURN și
- Barul de zi UNION.

La oricare din ele,
aveți posibilitatea să petreceți
ore plăcute.

Într-un
cadru ambiant
vă sînt servite
gustoase preparate culinare,
precum și delicioase
produse de cofetărie,
patiserie, realizate
în laboratoarele
proprii.

UN GHID COMPETENT ÎNTR-UN ORAȘ ÎNFLORITOR:

Întreprinderea Comercială de Stat Textile-Încălțăminte
PITEȘTI

vă călăuzește prin cîteva dintre marile sale unități:

Complexul comercial «FORTUNA»

Un uriaș laborator al artei culinare: unități de alimentație publică, gata să ofere un sortiment variat, de cea mai bună calitate, pe care îl găsiți zilnic la: • restaurantul cu autoservire CINA • restaurantul lactovegetarian • Berăria ZIMBRU • Patiseria MARGA • Restaurantul MIGNON • Café-bar-ul, cofetăria și ceainăria, unde, printre altele, se servesc ceaiuri și răcoritoare pe bază de extracte din plante, după rețete proprii, originale.

Magazinul universal «TRIVALE»

amplasat în zona noului cartier piteștean, dispune de unități bine asortate, în care găsiți: țesături, confecții, tricotaje, galanterie, încălțăminte, marochinărie și un raion specializat în decorațiuni interioare.

Complexul comercial «MIOVENI»

un gigant comercial dispus pe șapte nivele, cu numeroase raioane, specializate pe cele mai solicitate bunuri de consum: textile, îmbrăcăminte, încălțăminte, articole electrotehnice și de uz gospodăresc (aparate radio și televizoare, mașini de cusut, frigidere, mașini de spălat rufe, articole de sport-turism).

Magazinul «ROMARTA»

prezintă ultimele noutăți în materie de modă, pentru toate vîrstele, pentru toate gusturile, pentru toate sezoanele. Magazinul oferă un sortiment variat de produse textile, confecții, tricotaje, încălțăminte de calitate superioară.

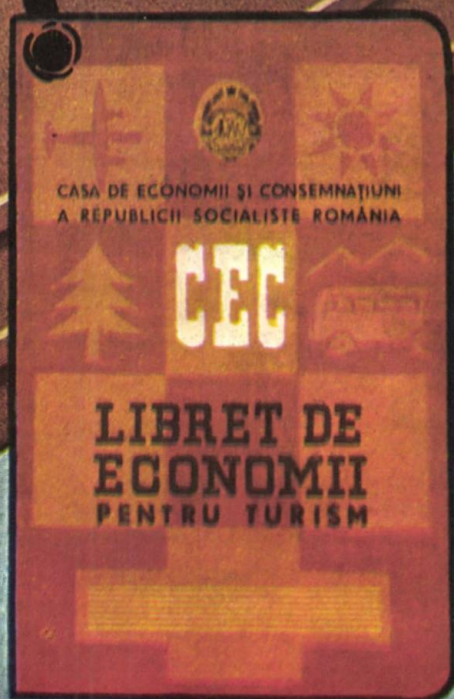
REȚINEȚI!!

Secțiile de producție și prestări ale cooperației de producție, achiziții și desfacere a mărfurilor realizează o gamă variată de articole de broderie manuală (UJECOOP Caras-Severin, Cluj) și de mașină (UJECOOP Bistrița, Brăila, Constanța, Giurgiu, Mureș, Sălaj, Suceava și Tulcea, precum și IPP Piatra Neamț și IPPA București); confecții artizanale, cusături și țesături naționale, covoare românești și orientale; artizanat în lemn, metal, ceramică, sticlă, împletituri din răchită, papură, rogoz și articole de decorațiuni interioare, pentru fondul pieței și pentru export.

Aceste articole se găsesc de vânzare în magazinul EXPO-ART deschis de curând în București — Calea Victoriei nr. 16 — 18 pasajul Bijuteria și în magazinele Hermes din București și din întreaga țară.

**VIZITAȚI
ACESTE MAGAZINE!**

LIBRETUL DE ECONOMII PENTRU TURISM

Două idei care pot deveni fapte

CLUBUL NAUTIC POPULAR

Cu câțiva ani în urmă, revista «România pitorească» își deschidea paginile unor «Drumuri pe ape» — în fapt, mici jurnale de bord ale unor călătorii nautice pe riurile țării. De atunci, manuscrisele înscrise sub acel generic n-au încetat să sosească la redacție, într-un număr și un ritm care depășeau posibilitățile publicării lor imediate. Semn că acest gen de turism — nu atât de scump pe cât s-ar crede, mult mai plin de satisfacții de cât s-ar putea închipui — a găsit tot mai mulți adepți. Inițiativa în materie a aparținut și aparține unor entuziaști, care au avut rareori, în cazul unor expediții mai cutezătoare sau mai ambițioase, un susținător oficial; notăm aici, în primul rînd, călătoria cu pluta pe Marea Neagră, excursiile pe Dunăre (cu bărci «clasice») ale B.T.T., cele sprijinite de comitetul județean UTC Mureș (expedițiile «Maris») sau de organizația de tineret a Combinatului de la Săvinești («Petrodava»). În organizarea inginerului Silviu Dragomir, grupul participanților la călătoriile «Experiment» (cu bărci pneumatice), ajunse la a V-a ediție, s-a lărgit tot mai mult. În rest, fiecare doritor să «umble» pe ape trebuie să se descurce cum poate. Și... cu ce poate! Căci, în afara ambarcațiunilor gonflabile, a celor din lemn sau fibră de sticlă, tot ce putea pluti și suporta un «echipaj» a fost folosit: camere de tractor și porți de lemn, polistiren expandat și legături de papură, butoi de lemn și «flotoare» din butoaie de metal, alte și alte improvizații care — din fericire — i-au provocat pînă acum numai hazul, nu și necazul. Dificultățile întimpinate au fost, însă, răsplătite întotdeauna. Plutirea năvalnică sau leneșă, cu tot neprevăzutul pe care îl presupune, lasă totuși mult răgaz privirii, care poate întirzia asupra peisajului străbătut. Alunecarea pe ape, fără zgomot și fum de motor, te reintegrează naturii la care turistul obișnuit al zilelor noastre, abandonat serviciilor plătite dinainte unor agenții specializate, nu are acces. Viața secretă a pămîntului, aerului și apei, a vegetalului și a mineralului, a vietăților de toate neamurile, îi este închisă ultimului, care rămîne simplu spectator al unor imagini prea grăbit derulate; celălalt ajunge participant,

POTECILE DE LUNGĂ DRUMEȚIE.

Potecile de lungă drumeție se pot defini ca fiind «poteci pentru drumeția pe jos, ce traversează o întreagă țară sau o mare porțiune dintr-o țară, parcurgînd și legînd între ele mai multe zone de interes turistic». Rețeaua de poteci de marcare turistice are o extindere importantă și-un istoric destul de lung în țara noastră, însă ea se limitează aproape întotdeauna la un singur masiv muntos, existînd mai rar drumuri de legătură între doi masivi; iar în regiunile de deal și de șes traseele marcate sînt aproape inexistente. Ori, elementele de interes turistic nu se limitează, firește, doar la zonele montane. Iată de ce, pentru a pune mai bine în valoare întregul potențial turistic al țării noastre, propunem înființarea și marcarea unor poteci de lungă drumeție, care să permită miilor de drumeți români să-și cunoască cît mai bine țara, parcurgînd-o în lung și-n lat. Această acțiune ar trezi drumeția la viață în regiuni care în prezent «dormitează» din acest punct de vedere, ca de exemplu — județele Botoșani, Iași, Vaslui, Tulcea sau zonele sudice ale județelor Gorj, Vâlcea, Argeș, Dîmbovița, Prahova, Olt ș.a. Rețeaua de poteci de lungă drumeție ar aduce în aceste zone un aflus de turiști din alte părți ale țării și chiar din străinătate, constituind astfel o nouă sursă de venituri pentru zonele pe care aceste poteci le-ar traversa.

Traseele de lungă drumeție au apărut ca o nouă modalitate de a face turism pe jos în Statele Unite, datorită naturalistului Benton Mac Kaye, care — în 1921 — a lansat ideea unei poteci ce avea să străbată pe toată lungimea ei culmea munților Apalachiieni. În 1935, marea potecă «Appalachian Trail», de peste 3200 km, era pusă la dispoziția drumeților, ea traversînd 12 state, 2 parcuri naționale, numeroase rezervații naturale și păduri. În Marea Britanie traseele de lungă drumeție pot fi exemplificate prin poteca «Pennine Way», în lungime de 400 km, care traversează trei parcuri naționale și permite vizitarea unor numeroase obiective de interes turistic: vestigii antice, castele medievale,

iar reîntorcerea la civilizația blocurilor și a asfaltului e uneori apăsătoare, luminată doar de amintirea clipele petrecute pe apă și la mal de apă. Pescuitul, înotul, băile de soare, noile deprinderi pe care o atare drumeție le formează fac din turismul nautic o formulă de vacanță de mare viitor. Știm că ar fi peste puterile organizatorilor noștri de turism să o includă în programele anilor ce vin, căci aici nu-ncap nici autocare cu aer condiționat, nici hoteluri cu tv, radio și telefon în cameră, nici restaurante mobilate cu fast. Aici nu-i vorba decât de bucuria omului și de dragostea lui pentru natură...

Încît ne-am gîndit că multe-s lacurile naturale, dar mai ales cele noi, de acumulare (al căror număr va tot crește), oglinzi de apă ce sînt aproape nefolosite de turism; riurile, cite-s «navigabile», așîderea. CLUBUL NAUTIC POPULAR le-ar trezi la o nouă viață. Ce vrea să zică aceasta? Marile întreprinderi ar putea închiria cite un mic teren pe malurile unui lac sau a unui rîu. CLUB-UL s-ar putea constitui din cei ce iubesc turismul nautic; și s-ar găsi, peste tot, nu puțini dori-tori. Cu o cotizație mică și cu o mare ambiție, cu multă muncă și cu puține materiale se poate face un ponton la apă și un hangar la mal. Sînt de acum cîteva fabrici care tot oferă comerțului (fără prea mare succes) diferite ambarcațiuni — la un preț care (pro-babil) ar putea să scadă în condițiile unei producții de serie, pe bază de comenzi ferme. O parte din echipa-ment s-ar putea, desigur, realiza și «în regie proprie» (cunosc, de altfel, cîteva oameni care și-au construit singuri yachuri de toată frumusețea!). Cum ar arăta, oare, lacul Bicoz sau Vidrar, cînd peste undele lor ar străluci pinzele multicolore ale yolelor? Cum ar fi Someșul la Satu-Mare, străbătut de caiace ușoare? Cîtor oameni li s-ar asigura astfel petrecerea plăcută, în aer liber, a unor după-amiezi, week-end-uri sau vacanțe? Întrebări, desigur, retorice. Răspunsurile pot fi lesne ghicite.

Cum ar arăta programul, care ar fi statutul unui CLUB NAUTIC POPULAR? Sînt chestiuni care pot fi discutate; putem primi propuneri la redacția revistei «România pitorească». Un singur lucru trebuie urmărit cu orice preț: să se respecte și în realitate semnifi-cația fiecărui cuvînt din această simplă titlatură — CLUB NAUTIC POPULAR. Cît privește organizatorul oficial cel mai potrivit, credem că sindicatele marilor întreprinderi și-ar putea asuma acest rol. Redacția noastră așteaptă propuneri și sugestii în acest sens. Și ne-am bucura să putem publica în Almanahul Turistic '84 un reportaj de la înființarea primului CLUB NAUTIC POPULAR. Cine va fi «cap de afiș»?

MIHAI CREANGĂ

ANDO

fenomene naturale, etc. Țara unde ideea traseelor de lungă drumeție a luat cea mai mare extindere este Franța, unde există astăzi o rețea de peste 20.000 km de astfel de trasee, realizate și întreținute de Comitetul Național al Potecilor de Lungă Drumeție, în care sînt grupate peste 40 de cluburi turistice franceze.

Principiile care ar trebui să stea la baza trasării potecilor de lungă drumeție din țara noastră, sînt următoarele: 1) traseele să parcurgă zone cu peisaj atrăgător: creste de pe care se deschid perspective largi, văi, lunci, chei naturale, și să atingă puncte de interes turistic: virfuri de munți sau de dealuri, izvoare, peșteri, monumente istorice sau naturale. La șes, potecile să fie trasate în cea mai mare parte a lor prin zone împădurite. 2) traseele să evite zonele industriale și orașenești. 3) în zonele de munte traseele să nu prezintă dificultăți foarte mari de parcurgere. 4) ca rețea de bază propun 9 trasee principale, denumite prescurtat **D.L.** (drumeție lungă), după cum urmează: **D.L.1:** din obcinele bucovinene în podișul Cotmeana, aproximativ 500 km. **D.L.2:** din dealurilor Hușilor la cheile Nerei; 800 km. **D.L.3:** din Delta în podgoria Aradului. **D.L.4:** de la Tîrgoviște în Maramureș. **D.L.5:** circuitul Carpaților, buclă de aproximativ 1 500 km în jurul cetății carpatine. **D.L.6:** o buclă de centură în jurul Bucureștilor. **D.L.7:** Poteca Dobrogei de Sud, în zona lacurilor. **D.L.8:** Poteca Dobrogei de Nord în zona Munților Dobrogei; **D.L.9:** din obcinele Bucovinei la lacul Razelm. Din aceste trasee de bază s-ar desprinde o serie de trasee secundare, ramificații sau bucle. Astfel din traseul de bază **D.L.4:** propun 2 trasee secundare: **D.L.41:** Singeoz de pădure — Tușnad, **D.L. 42:** Căliman-Oaș ș.a.m.d.

Pentru a se păstra frumusețea peisajului, cite o fișie de 500 metri de fiecare parte a potecilor ar urma să fie declarate zone protejate, în care să nu se construiască obiective industriale, să nu se taie pădurea, în general să fie ocrotită natura. Pentru marcarea poate fi reținut un dreptunghi cu litere și cifre albe pe fond roșu. Dată fiind amploarea acțiunii și interesul ei național, ea ar urma să fie încredințată unor asociații speciale, ce s-ar înființa în fiecare județ sub denumirea de ASOCIAȚII ALE POTECILOR DE LUNGĂ DRUMEȚIE. Acestea ar urma să aibă un comitet național de coordonare în Capitală. Înscrierea în Asociație ar fi deschisă oricărui amator de drumeție, cu plata unei cotizații modeste. Statul ar trebui să sprijine acțiunea prin alocarea (din fonduri centrale sau județene) unor sume pentru amenajarea și marcarea potecilor. Pentru fiecare traseu ar urma să se publice cite un ghid cu hărți și descrieri — direcție în care și-ar putea aduce o contribuție hotărîtoare revista «România pitorească».

Crearea unei rețele de poteci de lungă drumeție în țara noastră ar fi o acțiune utilă din mai multe puncte de vedere: drumeții noștri, și în primul rînd tineretul, ar avea la dispoziție o cale minunată de a-și cunoaște țara, de a se cunoaște între ei, și de a practica exercițiul fizic cel mai sănătos: mersul pe jos. Pe de altă parte, potecile de lungă drumeție ar scoate din «anonimat» noi zone turistice și ar putea deveni un factor important în acțiunea de ocrotire și conservare a naturii. S-ar înfăptui astfel o vastă operă de interes național.

DINU IONESCU

BURANO, INSULA DANTELEI

Plecăm cu un vaporetto în insulele din lagună. În spate, palatul Dogilor rămâne ca o pată albă striată de rămuriș de coloane fragile. Dintre cupolele înguste, Campanilla sprijină cerul cu eleganța care transformă zidăria din cărămidă în săgeată. Ea rămâne să fie văzută mult după ce depărtarea trage cortină peste arcadele orientale de la San Marco. Amplă cortină, devenită material densă, prin zborul porumbeilor. Laguna pune distanță. Veneția se depărtează ca să apară imprevizibil din ape. Aici, cu o arhitectură impunătoare; mai încolo, spre stînga, un parapet se deschide spre promenada fastuoasă prin risipa de vegetație și prin pavilioanele Bienalei de artă modernă, la dreapta, Lido, plaja cea mai scumpă din Italia, dar și expoziția internațională de artă cinemato-

grafică. Din nou, la stînga, o altă față a Veneției: Arsenalul, datînd din secolul al XVIII-lea. Fațadele verticale se arcuiesc în oglinda apei, afundîndu-se ori ridicîndu-se în mișcarea dezordonată a valurilor, crescute din întretăieturile tot atît de dezordonate ale mulțimii de ambarcațiuni. Un du-te vino pe apă care ne împinge spre cimitirul San Michele, unde este înmormîntat compozitorul Stravinski, ori spre insula plantată cu vii, de unde se recoltau strugurii aleși pentru vinurile speciale ale Dogilor venețieni, sau cînd izbirtura este mai puternică, spre o altă limbă de pămînt, acoperită de chiparoși, amintind prin legendă de Francesco d'Assisi și de malarie din 1400. E vorba de flagelul cu distrugătoare urmări care a determinat pentru totdeauna numele insulei ►

CELE ZECE PORUNCI ALE VINULUI TZINANDALI

POP SIMION

PORUNCA ÎNTÎI. Vinul Tzinandali se bea pe gură nespurcată de grele mîncăruri, spoită cu picanterii care adorm papilele gustative. După un șașlic de berbec stropit cu sos de corcodușe, ceapă și ierburi aromatice, îți vei clăti puturoasa gură cu o fructă care poate fi stru-

gurele Țița caprei, mărul făinos ori pepenele galben. Nu și lubenița. Ea, lubenița, îndepărtează plăcerea vinului, te mint sucurile ei roșcate și ademenitoare, care umplu degrabă pîntecul. Să te dedulcești, cum ți-am zis, numai cu strugure, măr făinos ori pepene galben.

PORUNCA A DOUA. Astfel improspătată și predispusă la vin, poruncește-i gurii tale să ronțăie un simbur de nucă, o migdală ori o alună (nimicaltceva) spre a o spoi cu aromata ceară a acestor fructe din neamul oleaginoaselor. cei mai buni înaintemergători ai ►

«San Francesco del Deserto», cei care au supra-viețuit fiind siliți să părăsească locul infestat.

Plutim între apă și cer, cu sentimentul că ne aflăm într-o uriașă scoică albastră de singurătate. Ne-am depărtat mult de forfota marelui oraș, alegru și dezinvolt, sub privirea de piatră a lui Colleoni, vestitul condottier și a maurilor de bronz care de secole bat cu ciocane uriașe orele în clopotul din turnul străjuț de leul cu tablele legii. Adevărată istorie în câteva însemne. E atîta albastru în jur, încît apa și cerul par să fi înghițit pămîntul. Cînd, ca o dungă neverosimilă de acoperișuri roșii, insula Burano iese din valuri crescînd spre noi, o imagine a lui Paul Claudel, din scrierile sale despre pictură, devine deodată realitate vie: «Le socoteam pierdute, dar iată-le apărînd domol, unele după altele. Mai iute decît brațul, ochiul pune stăpînire pe aceste pămînturi, întinderi îmbulzindu-se acum în jurul nostru, primenite și bogate».

Nimic din arhitectura orgolioasă a Veneției în Burano. Odată pus piciorul pe parapetul învîluit în boare luminoasă, intrăm sau mai bine spus, sîntem absorbiți de culoare. Vegetația pune amprentă de verde email. Casele sînt explozie de roșu

sîngeriu, oranj, albastru. Ziduri, fiecare cu personalitatea sa coloristică, înguste, nu mai înalte de un etaj, înghesuite, sprijinite parcă unele de altele, împingîndu-se în afară, sau înăuntru, cînd strînsora este prea mare. Înguste și străzile care merg sinuoase, odată cu canalele. Bărci vechi, proptite în mal și legate de țăruiș; podețe rotunjite peste canale.

La amiază soarele pune stăpînire deplină pe această rețea de vine și artere de apă. Paleta multicoloră a caselor se nuanțează prin varietatea infinită de umbre și lumini în timpul creșterii și descreșterii zilei. De jur împrejur, laguna opac lăptoasă se pierde în soare. Dinspre ea o briză continuă, umedă, ușoară ca o respirație. Atîta culoare a atras de totdeauna pictorii. Culoarea aici generoasă, strălucitoare, pare sonoră, elocventă, grandilocventă. Oamenii trăiesc din plin, îi simți înfruptîndu-se din tot ce le oferă natura. Privesc la ochii copiilor urmărind jocul unui păpușar cu marionete, care și-a întins taraba sub frunzișul lustruit a doi portocali. Mai departe, atenția îmi este atrasă de mersul sănătos, cu talpa goală prin nisip, a unui pescar pstruiat de soare, care abia și-a lăsat năvodul. Între două podețe peste canale cu apa mereu clipocindă, vorbele gîlgiitoare ale vînzătorilor de fructe cu miros de mirodenii intră în componența specifică a peisaju-

vinului Tzinandali. Sfarmi în măsele simburii, avînd grijă să mesteci lat-lătăreț, ca mustul dulce-amărui, de bună mirodenie să îmbălsămeze gura pe de-a-ntregul: cerul gurii, marginile de jos, la înghițitoare! Numai astfel te poți considera pregătit pentru împărtășania cu Tzinandali. Numai astfel ai dreptul să-l torni în pahar.

PORUNCA A TREIA. Nu te grăbi să exclami: «E strălucitor ca soarele!». Spun așa toți proștii, fără a gîndi că le iese o gugumănie din gură. Tzinandali nu-i strălucitor; e mai degrabă, de un galben stins, drapat. E untdelemniiu, însă defel uleios la clătinare. Bate mai curînd în galben-sulf decît spre orange, și niciodată spre verzuliul de Cotnari vechi, de Cotnar coclit. Culoarea vinului Tzinandali e greu ghicibilă, elaborată înfinetezimal, cum numai albinele știu să o prepare în fagurii și mierea lor de o transparență obosită, lăscivă. Nu te grăbi să exclami: «E strălucitor

ca soarele!» Tzinandali nu admite lauda deșartă. Cu Tzinandali trebuie să fii loial.

PORUNCA A PATRA. Să nu-l descîinți, adulmecîndu-l lănguros, dezbrăcîndu-l ca pe o femeie, cum spun vicioșii vinurilor. Asta-i literatură. Tzinandali preferă întîlnirile nesofisticate. Vrei să-i afli parfumul? Tot ce poate fi mai firesc. Îl sorbi în nări, scurt, dintr-o inspirație, și îl trimiți drept în sinus, pereții aceia viorii, așezați foarte aproape de semnul zeului Shiva, de la îngemănarea sprîncenelor, care — dacă sînt sănătoși — percep de minune nuanțele. Deci, care-i parfumul vinului-rege al Georgiei? Ești gata să spui: miroase a vanilie, miroase a floare de mirt! Ești gata să descoperi miresme închipuite, cum au făcut chiar minți celebre, construind pe ideea de aromă lungi și exaltate descrieri. Nu, domnilor, care ați scris și veți mai scrie despre miresmele vinului Tzinandali! Ești mincinos, domnule Dumas-Père!

Vinzi gogoși domnule Marco Polo! Prea scumpe Alexandr Sergheevici Pușkin, uite că te-am prins cu mița-n sac: nu cîinți în vers ceea ce vezi, adulmeci și guști, cîinți ceea ce îți trece prin capul dumitale frumos, de odraslă de țigan de stepă, cu părul făcut inele! Șota Rustaveli a vorbit de sute de ori despre Tzinandali și n-a îndrăznit să descrie miresmele vinului-rege al Georgiei sale, pe care le cunoștea ca nimeni altul. Oare de ce?

PORUNCA A CINCEA. Vinul Tzinandali n-are aromă! ai putea spune, cuprins de smînteală. Nu cunosc o mai mare blasfemie. Să nu crezi prietene, în această necuviință strigătoare la cer. Același Rustaveli a spus totuși ceva: ducînd la gură cornul de bou cu vin de Tzinandali a spus că simte cum îl lovește în nări un istovit iz de crîng tînăr în care ai pătruns după o ploicică repede, primăvărată. Asta a spus Rustaveli, ori poate că nici n-a spus ceva anume.

Oricum, dacă n-a spus, ar fi trebuit s-o spună. Tzinandali amiroase a frunză de clorofilă, sau mai degrabă a pământ reavăn în care au pătruns bicele verticale ale ploii cu bulbuci, sau a ciupercă strivită și așa mai departe. Deci, amiroase a ceva puțin și indecis și, totodată, a mai mult și a tot. Când spun că amiroase a clorofilă exaltată, mă gândesc la abureala pământului dospit, în care se trezesc odăjdiiile pădurii căzute în laturi și intrate în dulce putrefacție; mă gândesc la udeala căzută peste ceara tulpinilor și peste lacrimile de conifere. Dar ferigă? Cum de nu mă gândisem la feriguța cu spori, crescută în luturi subțiri, în preajmă de izvor? Mireasma vinului Tzinandali aduce a ferigă strivită de picior de fiară. O aromă, nu atât abundentă pe cât de iute; o aromă de celulă vegetală strivită, în care țipă sărurile. Ceva busuioacă, apoi damfurile de argilă cu dezmățăta mineralogie, din care izurile curg, ca dintr-un aluat nefrământat. Curg ca o rugăciune păgînă pentru nas păgîn. Nu-l aplaud și nu-l fericesc pe acela care

va fi imediat de acord cu ceea ce spun, pentru că...

PORUNCA A ȘASEA. Bei o picătură de Tzinandali și vârful limbii îți comunică instantaneu: e sec, e acid, simți duritatea viețuirii pe piatră! Nu sfătui pe nimeni să dea crezare acestei prime senzații, de altfel în limita adevărului. Stropul de vin a fost sorbit grijuliu-profesional, cu intenția de a-i da notă, ceea ce este o insultă. Cine gustă-degustă nu trebuie să fie cabrat, cu registrul olfactiv în alertă; el trebuie să fie desprins de proza zilei, apt să simtă corpul viu al vinului alunecînd prin covata limbii, spre a percepe întregul curcubeu de senzații.

PORUNCA A ȘAPTEA. Vinul bun este ca o carte; el trebuie «citit» pe îndelete. Când îl înțelegi aieve, el, vinul bun te obligă să-l privești ca pe o fetiță și să te cutre-

muri de sănătatea lui vorbitoare. Luăm, carevasăzică, o sorbitură de Tzinandali, exact cât să udăm jungla trează a limbii, de-a lungul și de-a latul căreia arborii biologici, de diferite esențe, facultăți, abia așteaptă să se îmbibe de ploica cu iz de ferigă. Simțind acrișoara sevă a plantei crescută pe calcar, vârful limbii va spune degrabă: «Aici nu-s uleiuri și nici nu sînt seve dulci, plăcute gurii. E un sînge vegetal aproape sălcu și aspru, ca stîncile. Atî. Nu-ți promit mare lucru». Dar Tzinandali avansează pe jgheab și, de la un anume punct al «cursei» lui, ai o senzație de somn subit. Se aștern mătăsuri pe largi suprafețe și izvoare gureșe fug prin ierbele crescute mărunt, despletindu-se în largi avantaje, spunînd cu dulcele lor ris secret: «Pămîntul e bucuros să primească ploile bune și gata». E clipa în care tresar faldurile nervoase ale limbii, bătînd în molari cu mișcări disperate, asemeni valvelor de meduză care descopăr în mediul marin hrana mult așteptată. Ce anume spun nervoasele meduze cu țipăt alb? Ele strigă,

lui. Ca și răcoarea umedă a tarabelor pe care de curind au fost răsturnate coșuri cu pește, scoici, caracatițe, alge. Ca și grupurile de dantelărese.

Burano, insulă de pescari invadată de pictori, este de fapt patria dantelei. Kilometri de dantelă pe această palmă de pământ între ape. De una singură sau în grup femeile lucrează. Impropropriu spus. Li se mișcă degetele. Femeile stau. Par nemîșcate, greoaie de atîta stat pe loc. Mușuroaie de fuste negre suprapuse. De cele mai multe ori negre, dacă nu — culori închise. Iar cu mușuroaiele am ajuns să le compar văzîndu-le cum sînt aduse de spinare, cum fruntea trage în jos, iar sub frunte ochii sînt invadați de păienjenși fin al crețurilor, trădînd nu vîrsta. Femeile acestea nu au vîrstă. Ci truda sutelor de ani de aplecare pe gherghiful moștenit de generații.

Cînd vorbim de dantelărese nu ne gîndim la vinzătoarele de dantelă. Ele adaugă încă un amănunt la nota de grandilocvență a culorii, caracteristică insulei. Păstrăm în minte, în schimb imaginea unică a acelor degete agile, numai ele în mișcare în atîta nemîșcare pe care o poate exterioriza o ființă. Degete perseverente, minuțioase, știind să atingă țesătura exact, să o înfloare artistic cu acul și, ca pe o coardă, să o facă să vibreze. Sau dacă nu cu acul, cu un fel de pieptănaș, la atingerea căruia țesătura capătă sensibilitatea

lăutei. Flori, frunze, fructe, volume delicat concretizate pe o rețea de ață, aplicate pe pînză, dîndu-i transparență de vitraliu. Îmbinare de linii într-o ordine severă din care se alcătuieste frumusețea. Cîtă dreptate are scriitorul și criticul de artă Eugene Fromentin cînd, în Măestrul de altădată, dedică o entuziastă pagină subtilității de expresie a omului absorbit de travaliul său zilnic. Am în minte pictura lui Vermeer de la Luvru, «Dantelăreasa». O fată tînără și totuși fără vîrstă. O olandeză. Aceeași aplecare a umerilor și a capului. Aceeași concentrare pe rostuirea modestă, dar atît de savantă a acelor. Aceeași concomitență antrenare a mîinilor în neobositul dans al degetelor.

Dantela de Burano concurează cu cea de la Alaiçon și Argenton, cu cea de la Burges și din întreaga Flandră, cu cea de la Veneția și Torcello. Torcello și Veneția sînt aproape ca așezare motive și lucrătura ar putea să semene. Și totuși, pe suprafețele cald vălurite ale rețelei atinse de ac, nici o trăsătură nu se confundă. Fiecare loc își poartă arta ca pe un talisman. Fiecare își are formula proprie care îi dă farmec secret și unicitate.

CORNELIA ȘTEFĂNESCU

cu dulce disperare așa: «În codrii noștri tactili se constituie, fără să știm cînd și cum, enorme stalactite și stalagmite de minerale care cîntă cu profunzimi de orgă, zurguindu-și cristalele prin pădurile abia ridicate, fie lumile noi binecuvîntate!». Acestui cor de rusalce îi vine în ajutor rădăcina limbii, unde Tzinandali ajunge ca pe un sol sterp, crăpat de arșiță. Poate de aceea se și degajă fumul acela ușor, de tămăie: pică vinul în șisturile mari și tari la rădăcina limbii. Cade vertical, punînd în alarmă olfactivă întregul stat celular care întrebă: cine-i acolo?

PORUNCA A OPTA. Să nu dai crezare celui ce spune». Am băut balsam! «Am băut elixirul vieții!» Există vin bun, vin nobil, căruia limbușia îi este întru totul străină. Tzinandali avertizează prin această a opta poruncă a lui, că prea multă monedă se bate în contul poetizării vinului. El, vinul, oricît de valoros, este cît se

poate de pămîntean, n-are nevoie de togă distinșă, de metafore și suirea lui în Parnas. «Primește-mă, sînt sincer, aduc cu mine esențe. Nu sînt nici sîrut, aici femeie, nici iluzia fericirii» pare a se recomanda Tzinandali. «Și totuși, ce ești, la urma urmelor: zeu sau diavol?» va veni negreșit întrebarea noastră.

PORUNCA A NOUA. Se va deduce din această poveste a «facerii», pe care Tzinandali o spune, cui știe să o asculte, cu farmec de legendă și pe nerăsuflăte: «Nu-s nici zeu, nici diavol. Sînt mineralul în care Creatorul a închis o taină, atunci cînd l-a zămislit pe om. Gustînd din Tzinandali a crezut cu cale să-l izgonească dintre elementele facerii, temîndu-se de armonia și perfecțiunea prototipului. S-a mîniat rău de tot și a zis omului: «De vei lua mult, îți vei pierde echilibrul și mințile; de nu vei lua deloc, nu vei afla gustul armoniei și perfecțiunii, pentru care te-am creat. Deci, îți iau măsura.

Descurcă-te singur!». Din acel ceas, omul face cum ce poate, descoveră jumătăți de adevăr... Ajunși aici, putem considera că Tzinandali a fost băut. Vinul va pogori de îndată, din treaptă în treaptă, zumzînd prin țesături și aprinzînd făclii prin catacombele singelui. Primul și al doilea și al treilea pahar nu se catără la creier. Simți, în schimb, căderi de apă în tamburinele urechilor, buricele degetelor se încălesc treptat, ca și cum ai pipăi deșerturi, pielea începe să aibă neteziți de mătăsă grea, pe irișii dilatați se înscruie două inele de aur vechi, curelele subțiri ale mușchilor de pe fluierile picioarelor încep să se destindă, ceea ce înseamnă că Tzinandali circulă frumos prin acest vas superb, care este omul, sfîșindu-l pe dinăuntru. Cam asta este cu vinul gruzin Tzinandali.

PORUNCA A ZECEA. Să nu crezi și să nu urmezi niciuna din poruncile anterioare.

În Egiptul de Sus

La ruinele marelui templu

al singurei femei – faraon

- Coloșii lui Memnon «santinele» ale necropolei thebane
- Nici cu reginele, nici cu faraonii: la mijloc

Pentru a vizita necropola thebană («Valea regilor», «Valea reginelor» și celelalte temple funerare) aflată în dreptul Luxorului, trebuie să treci Nilul, cu vapoarele care stau ancorate la chei, legănându-se somnolente. Prietenii mei — o englezoaică puțin cam rigidă și soțul ei, care lucra într-o țară din Golf (un ins tăcut, cu capul mereu ridicat, de parcă ar fi vrut să privească departe în zare) și soții Almeira, argentinieni, s-au grăbit să-l găsească pe Shalan, ghidul nostru, care în ziua precedentă ne purtase pașii printre ruinele Karnakului.

«Hai să merg și eu cu ei», mi-am zis și m-am alăturat grupului.

— Cu ce doriți să trecem? ne-a întrebat Shalan. Cel mai simplu e cu vaporul. Dar mai frumos e cu o barcă... rituală, împodobită așa cum se făcea pe vremea când faraonul trecea acest... Styx, numit Nil, pentru a se odihni într-un mormânt săpat în munții de dincolo, care fac parte din Deșertul Libian.

Am hotărât să mergem cu barca. O manevrau doi oameni — nu ca în vechime când era propulsată de mai mulți luntrași. Cea de acum avea însă un motor. Deasupra capetelor noastre se afla un baldachin, pe care erau pictate diferite zeități. Dintre acestea, nu putea lipsi Anubis, cel cu capul de căine, zeul morții, descoperitorul mumificării. O trecere în partea cealaltă, spre mormintele Tebei, nu putea fi făcută fără ca imaginea lui să nu se afle la proră.

Nilul avea lărgimea Dunării la Calafat sau la Giurgiu. Ajungând pe malul opus, am debarcat. Dar abia am pus piciorul pe pământ că am fost impresurați de sătenii ce locuiau în niște case nu prea arătoase. Fiecare avea cîte ceva de vînzare, dar, în mod deosebit, amulete cu capete de zeități încadrate cu hieroglife, în desene excepțional de bine executate și colorate, întocmai ca acelea pe care le văzusem în Muzeul egiptean din Cairo. Scrijelate în calcar sau gresie, «învechite» prin metode numai de ei știute, urmașii felahilor de altă dată le vindeau iettin. Privindu-le, puteai să juri că fuseseră găsite în vreun mormînt regesc și au mii de ani vechime.

— Repede în mașină! ne-a îndemnat ghidul. Că altfel doamna Alice (se referea la englezoaică) rămîne fără bani, cumpărînd tot ce se oferă.

Sosise și un vapor, așa că pe mal debarcaseră cîteva zeci de turiști. Asaltatorii noștri și-au mutat focul asupra lor. Ne-am îmbarcat și am pornit, dar după vreo zece minute de mers, ghidul a cerut șoferului să oprească.

— Dar e colosal! Colosal! a exclamat Almira, în spanioală.

— Într-adevăr, a confirmat englezul, ieșind din mușenia lui. Am coborît grăbit, dar abia am pus piciorul pe pămînt, că am simțit că mi se taie respirația. Pe cîmpul din dreapta șoselei se aflau două statui uriașe. «Coloșii lui Memnon»!

Cele două statui se înălțau la peste 19 metri, din care 16,60 reprezintă trupurile celor doi coloși, care păzeau porțile de la intrarea în templul funerar al lui Amenophis al III-lea, ne spune ghidul. Lungimea gambelor este de 3 metri. Chipurile lor erau identice și-l reprezentau pe faraon. Poartă pe cap nemes-ul, adică acea coroană simplă, formată dintr-o pînză care acoperea părul, lăsînt să cadă peste urechi două clapete, ca la căciulile de iarnă, din țările nordice.

— Am privit părțile laterale al soclului, pe care se aflau scaunele în care ședeau cei doi coloși. Decorațiile reprezentau Nilul de Nord și de Sud și figurile reginei-faraon-mame Muntemuia și al soției lui Amenophis, regina Tiyi. Nu departe de cele două statui se zărea stela din gresie, pe care era înscris actul prin care templul era consacrat marelui zeu Amon.

— Li s-a spus «Coloșii lui Memnon», după numele fiului Aurorei. În mitul homeric, continuă să ne explice ghidul, fiul Aurorei a căzut sub loviturile lui Ahile, care a răzbunat moartea lui Antilocus, fiul lui Neptun, în războiul troian. Legenda spune că Memnon revenea la viață în fiecare dimineață, la vederea mamei sale. Cu vremea, grecii și romanii făceau pelerinaj aici, așa cum fac astăzi arabii la... Mecca. De ce? Pentru că în urma cutremurului din anul 67 e.n., cele două uriașe statui s-au deteriorat, iar la răsăritul soarelui, bucățile de piatră din care erau făcuți — și care se încălzeau... în rate — produceau un sunet ciudat, de parcă coloșii s-ar fi înșuflețit și ar fi psalmodiat, cîntînd, ceva știut numai de ei. Cel puțin așa ne asigură că stăteau lucrurile marele istoric Strabon. Pe vremea împăratului Septimiu Sever însă s-a încercat «repararea coloșilor», punîndu-se la punct fețele lor. După ce chipurile acestora au fost restaurate, statuile au refuzat să mai cînte, iar pelerinii au încetat să mai vină.

Între «Valea reginelor» — unde sînt înmormîntate soțiile faraonilor — și, «Valea regilor» — unde se odihnesc faraonii — se află cel mai frumos și mai important templu funerar din Egiptul de Sus: cel al reginei Hatshepsut. Dar, înainte de a ne opri la el, ghidul a ținut să ne dea cîteva date despre această ciudată regină, care a domnit aproape 22 de ani (între 1506 și 1484 i.e.n.), după moartea soțului ei, Tutmosis al II-lea.

— Hatshepsut n-a vrut să fie înmormîntată nici cu reginele, dar nici cu regii. Era femeie, dar a fost faraonă! Și atunci, a ales un loc de veci între cele două văi celebre. Încă de pe vremea cînd trăia soțul ei, căruia Hatshepsut i-a dăruit doar fete, s-a pus problema succesiunii. Faraonul a găsit soluția, căsătorindu-și una dintre oareșele sale cu un bastard, făcut de el cu o frumoasă nubiană. La moartea sa însă, Hatshepsut s-a declarat regentă, ținîndu-l pe ginerele ei departe de problemele statului. Iar ca să fie la rînd cu suveranii Egiptului care domniseră înainte ei, regina purta... barbă rituală! Ba, mai mult, se îmbrăca întocmai ca bărbații, ceea ce face ca Hatshepsut să fie prima femeie din lume (atestată prin imagini) care a avut acest obicei. Pentru a domni. Hatshepsut s-a bazat pe o camarilă de palat, pe oameni credincioși pe care îi acoperea cu favoruri, dăruindu-le cadouri, moșii și sclavi. Cel mai apreciat era arhitectul Senmut, care avea să construiască templul funerar al reginei și Hapusenel, marele preot al lui Amon și, în același timp, mare vizir.

— Vreau să fac un templu funerar pentru tatăl meu, Tutmosis I, ar fi spus regina. Tot acolo vreau să fiu înmormîntată și eu, care nu sînt doar soție de faraon, ci și... faraon! Așa că templul va fi ridicat între cele două văi.

E drept, a fost înmormîntată acolo, unde și-a clădit templul funerar, dar ginerele ei, Tutmosis al III-lea, vrînd să se răzbune pe soacra lui — care i-a uzurpat tronul — a dat ordin să se șteargă toate inscripțiile cu numele reginei. Asta n-a împiedicat însă omenirea să identifice cel mai mare templu funerar al unei faraone egiptene! Templul se află într-un amfiteatru natural, înconjurat din trei părți de dealuri înalte, stîlcoase, costelive și orientat est-vest. De aceea, în zorii fiecărei zile el se învîpăiază de îndată ce soarele apare la orizont, dincolo de Nil. Este construit în terase — trei la număr — spre care privești din zona terenurilor cultivate, peste care Nilul se revîrsa lăsînd la retragere mîlul fertil, care a întretînut viața în Valea Nilului, de-a lungul mileniilor. La capătul primei terase, se află un portic cu două rînduri de coloane, cîte 11 de fiecare rînd, astfel că în total erau 22 — cîți ani a fost Hatshepsut... faraon al Egiptului.

Ne-am oprit în fața zidului din partea de fund a porticului. În stînga și în dreapta am zărit desene foarte frumoase, reprezentînd trupele egiptene, cu trompetiștii și toboșarii lor, la marea ceremonie de ridicare a obeliscurilor osirice, cit și scene rituale de vînătoare și pescuit. Pentru a ajunge la terasa următoare, trebuie să urci o scară centrală. În partea stîngă aceasta avea, pe vremea cînd construcția a fost terminată, «leul apărător al mumiei regale», al reginei Hatshepsut. Cele două portice, unul în dreapta și unul în stînga terasei, sînt așezate în fața a două capele: cea a zeului morții, Anubis, cu o sală hipostilă foarte bine conservată (pe plafon se mai zăresc încă stele galbene, iar pe pereți scene privind viața reginei Hatshepsut și a soțului ei). Cel mai frumos dintre aceste tablouri o înfățișează pe Hatshepsut făcînd ofrande zeilor Amon și Anubis. În partea stîngă a ansamblului se află capela zeiței Hator — cu un mic speos, cu o înșirare de camere și două săli hipostile. O construcție care, deși nu grandioasă a fost lucrată cu grijă, pentru a fi închinată zeiței dragostei, a bucuriei și a maternității.

Shalan, ghidul nostru, ne-a atras atenția asupra peretelui din fund al porticului, format tot din 22 de coloane, cîte una pentru fiecare an de domnie al reginei. Desenele sînt de o rară frumusețe, mai bine conservate decît cele de pe peretele din fund al terasei anterioare. Decorațiile înfățișează atît nașterea și educația reginei Hatshepsut, cit și faimoasa expediție maritimă organizată de aceasta în țara Punt (Somalia). Întoarcerea a fost triumfală. Bărcile se leagănă pe apele Nilului, în timp ce din ele se descarcă obiecte de aur și fildeș, pe care le primește însuși zeul Toth, zeul savant, inventatorului scrisului și al matematicii, patronul scribilor. În dreapta tabloului, Hatshepsut discută cu zeul Amon, evaluînd comorile aduse, fiindcă toate aceste daruri sînt pentru templul zeului. Inclusiv un animal curios, necunoscut nici de egipteni: o... girafă. Călătorise într-o barcă, ținînd capul sus, așa că de departe părea un... catarg.

Urcăm pe o scară centrală, la cea de-a treia terasă, unde înțîlim iarăși un portic cu 22 de coloane, precedate — pe vremea reginei — de statui osiriace, distruse însă de Amenofis al III-lea. Curtea interioară, de formă dreptunghiulară, este închisă din toate părțile. În stînga se află un rînd de camere — prima parte dintr-un ansamblu consacrat cultului funerar al familiei faraonului. Printr-o ușă practică în peretele din fund al uneia dintre aceste camere se pătrundea în vestibul din care, spre dreapta, se intra în capela funerară a lui Tutmosis I, iar spre stînga — în camera de ofrande a

reginei Hatshepsut, o încăpere cu tavanul căptușit cu piatră și avînd basoreliefurile pictate, reprezentînd scene cu sacrificarea bouului. Apis, în prezența unui cortegiu de preoți.

Încăperile dinspre nord, adică dinspre dreapta curții aflată pe cea de a treia terasă, erau consacrate cultului zeului soare **Horakhty** — în egipteana veche denumirea însemna «Horus-răsare», sau cum am zice noi, «Soare-răsare» — adorat alături de Athon și Ra, tot zei-soare.

— la te uita! exclamă argentinianul. Era să n-o recunosc pe Hatshepsut! Cine a mai văzut, în basoreliefuri, sculpturi sau tablouri un faraon bătrîn? Dar iat-o pe regina noastră cu fața smochinită! Aș paria că desenul ăsta nu-i făcut de Senmut, arhitectul reginei, ci de ginerile ei, care s-a răzbunat și în acest fel...

Am ieșit și ne-am îndreptat spre fundul curții, unde se află sanctuarul principal al templului, cu nouă nișe în care se găseau statuile reginei patru în picioare și cinci stînd pe tron, după modelul faraonilor. Printr-o poartă, tăiată în stîncă muntelui, se intra în sanctuarul zeului Amon și a dublului său feminin. Amonet.

— Sanctuarul este compus din trei camere, ne spune ghidul. În prima se afla barca rituală, cu care orice faraon călătorea pe lumea cealaltă. Pe pereți se pot vedea imagini din viața tatălui și mamei reginei Hatshepsut, din viața soțului ei și chiar a ginerelui acesteia — ceea ce probează că Hatshepsut nu era chiar atît de hapsînă cu acesta. Se purta ca o mamă, dar cînd era vorba de putere, ei bine, singurul faraon era ea!

La intrarea în cea de a doua cameră se află două statui uriașe. Amîndouă o reprezintă pe Hatshepsut, ca regină-faraon al Egiptului de Sus și al Egiptului de Jos.

— Dar sarcofagul reginei? întrebă, curios, argentinianul. Unde e?

— Nu s-a găsit aici. Poate că a fost scos de Tutmosis al III-lea ca răzbunare, sau poate nici n-a fost înmormîntată aici, spune ghidul. Pentru că, după moarte, puterile ei dispăruseră, așa că noul faraon o putea îngropa în «valea reginelor», într-un mormînt nedescoperit încă de arheologi.

În celelalte două camere s-au găsit vase de ofrandă, obiecte de cult... După cîteva minute, coboram gînditor treptele teraselor marelui templu funerar. Înainte de a părăsi ruinele acestuia, am mai privit odată uriașul amfiteatru creat de munte. În stînga templului reginei Hatshepsut am zărit ruinele altui templu — acela al lui Menuhotep — care avea însă numai două terase. În mijlocul celei de a doua se afla o piramidă, acum ruinată. În dreapta marelui templu, se afla unul mai mic. Era al arhitectului Semnut, favoritul reginei, care voia și după moarte, să fie alături de Hatshepsut.

— Splendid acest amfiteatru natural, zice englezul, ca o concluzie. Are un nume?

— Da, răspunde ghidul. Se cheamă «Deir el Banari», adică «Mînăstirea de miezînoapte». I s-a zis așa deoarece pe cea de a treia terasă a templului a existat o mînăstire creștină, clădită de populația coptă. Soarele se ridicase sus, în creștetul cerului și săgeta fără milă întinsurile. Muntele căpătase culoarea șamotei într-un cuptor încins...

SEVER NORAN

MAGNOLIA CAMPBELL

Orice călător care debarcă în Anglia aduce cu sine doi săculeți, unul cu sfaturi și altul cu prejudecăți. «Englezii nu obișnuiesc», «Englezii au oroare», «Oriunde, dar nu în Anglia», sau «ceața», «smogul», «orașul cel mai întunecat», «proverbiala răceală engleză», «calm englezesc» — ba, chiar și «pluralul englezesc» — «nu uita umbrela!» «răul de mare pe canal...»

Încă de pe vaporul care mă ajută să fac «pasul» am constatat că am un bine de mare perfect. Mișunam în voie pe toate punțile, prin toate saloanele și nimeni nu m-a fulgerat cu privirea, cerul era albastru-oțelii, apa asemenea, apoi am făcut cunoștință cu verdele cîmpiei engleze unde pășteau în voie oi cu lîină sută la sută englezescă, vedeam sate engleze și chiar și... englezi.

M-am trezit, în prima mea dimineață londoneză, într-o grădină cu trandafiri, am deschis doar fereastra și ei atît au așteptat, să-mi năvălească în casă, roz, roșii, albi, portocalii. Va ploua? Nu va ploua? Umbrela? da și nu. Eram în plină luna mai, «in the season», în ceea ce se numește de multă vreme, cu orgoliu, «sezon», cînd «toată Londra» rămîne la Londra, parlamentul, garda, teatrele ca niște steamere încercate trag din greu.

Cînd plouă, cînd nu plouă, de la oră la oră, ba chiar de la minut la minut, dar asta e tot, nimic grav. Și pentru că nu poți cunoaște un oraș decît umblîndu-l, l-am umblat. Cît am putut. Kilometri. Zilnic kilometri, străzi, poduri, cartiere și mai ales parcuri, nu, nu parcuri, ci grădini. Londra este un lung șir de grădini, de fapt o grădină nesfîrșită, în care, ca să nu-i plouă,

oamenii s-au resemnat să ridice case. Inima verde a marelui oraș o constituie lanțul de grădini începînd cu Holland Park și continuînd cu grădinile Kensington, unde aveam zilnic întîlnire cu bunul meu prieten, micuțul Peter Pan, din care «se face» Hyde Park, St James's Park, Green Park. În «sezon» — care cuprinde lunile mai-iunie și o parte din iulie — Londra îmbracă haine

strălucitoare și bucuria culorilor nu cunoaște margini.

Una din poveștile încântătoare ale lui J. M. Barrie, «Peter Pan în grădina Kensington» — tradusă admirabil nuanțat de poeta Nina Stănculescu — începe cam așa: «Grădina asta se află la Londra unde trăiește și regina Angliei»... desigur, era vorba de o altă regină, o regină care, la începutul secolului trecut, chiar în palatul Kensington din chiar grădina Kensington, era o mică fetiță sculată din somn în toilul nopții și anunțată că e regină, regina Victoria. Cum și-o fi găsit chibriturile să-și aprindă luminarea? — se întreba micul erou al poveștii. Această grădină este plină de copii, de cărucioare, de cini, de flori trăind în deplină armonie alături de micile viețuitoare care populează grădinile copilăriei, zâne, elfi, spiriduși și multe, multe păsări-copii. Nimeni nu se miră că sturzii fac copiii bărci de hirtie (chiar din hirtii de cinci lire, au învățat asta de la domnul poet Shelley căruia puțin îi pasă de bani), nici că un spiriduș foarte învățat citește cu rivăna un... timbru. Iar copiii, care înainte de a fi copii au fost păsări și trăiau în «Insulă» în mijlocul Serpentinei, au uneori mîncărime pe locul fostelor aripioare. Dacă toate astea sînt doar povești, asta o poate spune mai bine statuia lui Sir George Frampton, care-l reprezintă pe însuși Peter Pan, înconjurat de zâne, elfi, spiriduși, pitici, iepurași, veverițe, — ba chiar și doi șorice! — nu-mi amintesc dacă era și capra pe care călărește Peter Pan în asfințit să adune copiii răătăciți de prin parc. ...Păcat că nu l-a putut ajuta și pe micul pui de rață luat de curent pe «Apa Lungă» și vărsat în Serpentine, îl vedeam ducindu-se și tot ducindu-se și-i vedeam pe copiii de pe mal implorînd o minune. Mi-a părut rău pentru prietenul meu Peter Pan. N-a auzit țipetele puului de rață și nici rugămintele copiilor, poate suna tocmai atunci din corn. Dar dacă grădinile Kensington sînt lăcașuri de povești cu zâne și băieței pierduți, să facem o plimbare mai degrabă instructivă în grădina botanică Kew. Tamisa, venind de la vest spre est, uită grădina Kew pe malul său drept, în graba cu care se «repede», e o apă mai curînd liniștită, după cum însăși grădina Kew a uitat la una din porți pe marea și bătrînul eucalpt. Moșiile regale Richmond și Kew au fost unite și înzestrate aproape trei secole pentru a ajunge ceea ce astăzi constituie o mîndrie națională, cea mai mare grădină botanică din lume, de aproape trei sute de pogoane, de la nouă acri — pogoane — în 1759. În secolul trecut, de la proprietatea regală, devine proprietate de stat și primește statut de grădină botanică, o serioasă instituție științifică de studiu, oferind și primind schimb de materiale cu alte instituții din lumea întreagă. În ultimii 200 de ani cei mai mari grădinari din lume au lucrat aici, răspîndindu-se apoi peste tot. Există chiar o școală de grădinari, cu studenți grădinari, care după trei ani de studii, primesc diplome de horticultori și sînt solicitați în toate continentele.

Grădina botanică mai are trei secții importante: Un **Herbarium**, și o **Bibliotecă** dotată acum cu peste 100.000 de volume; departamentul de **Economie Botanică** (Horticolă) și **Muzeul** adăpostind colecții rare și o **carantină** pentru plantele aduse din țări cu climă diferită; **Laboratorul Jodrell**, unde se studiază Anatomia plantelor, Citologie, Fiziologie și Genetică.

N-aș vrea să mă abat de la intenția mea de a cînta bucuria culorilor unui oraș grădini, de aceea mă voi limita la a pomeni doar cîteva secțiuni mai importante ale imensei grădini botanice — parc dendrologic — rezervație pentru specii rare, etc.

Păzită de copiele în piatră ale celebrelor Royal Beasts, animale regale, deci de stemă, de pe Westminster Abbey, Leul culcat, Lycornul, Grifonul și, dacă-mi amintesc bine, o maimuță, tot regală, bineînțeles, sera de portocali,

foarte veche a fost închisă și redeschisă în 1959, cu ocazia sărbătoririi bicentenarului grădinii; mai sînt alte două sere pentru ferigi tropicale și temperate. Din deșertul Mojave, din China de vest, din Noua Zeelandă și insulele Seychelles și din Japonia s-au împămîntenit aici, creîndu-se condiții optime, cactacee, liliacee, compozite, plante acvatice rare, cum ar fi celebra Victoria Amazonica și, vă rog să mă credeți, am fost foarte mîndră să mă laud că printre plantele rare din grădina noastră botanică din Cluj-Napoca, mai modestă, dar nu mai puțin înzestrată și organizată, se află o Victoria Amazonica cit roata carului, mai precis, a unei quadrigă și am mai înțeles că marele Decimus Burton care a conceput Muzeul General, cu imense dotări și ajutoare a făcut, păstrînd proporțiile, mai puțin efort decît profesorul Alexandru Borza, creatorul și părintele grădinii clujene, stimată și consultată la scară mondială, cu cele abia 20 de pogoane ale sale.

Am trecut pe lingă lei albaștri din epoca Ming, pe lingă lacul cu alga albastră care face apa cenușiu-bleuvert. Nu pot spune că Pagoda, clădită în 1761 pentru Prințesa Augusta nu m-a atras, acoperită cu metal, la fiecare colț un dragon de metal cu un clopoțel de metal în gură, acoperiți de sticlă care strălucește în soare, sau Japanese Gateway, Chokushi Mon, grădină și templu japonez preluată aproape în mărime naturală de la o expoziție mondială, dar aș fi preferat singurătatea pădurilor de stejari și ulmi, a marilor cedri — triști din cauza poluării — a munților de rododendroni și azalee, orhidee și begonii, a miilor de trandafiri; ornamentația grea, greoaie, artificială, scumpă, prea scumpă strică farmecul și poezia gardurilor vii de ilice, a covoarelor de brîndușe și clopoțeli. Serele cele mai înalte din lume, 225 de picioare, cam 74 de metri, un picior, 33 de centimetri și ceva — adăpostesc palmieri, bananieri, printre care, nu atît pentru studiu, cît pentru plăcerea ochiului, risipă de Bougainvillea, Bramea, Ixora cu flori exuberante. Era o duminică frumos luminată, voi reveni asupra acestei lumini. În fluxul continuu al urcușului și coborîșului pe înguste trepte și pasarele metalice din interiorul serele e ceva dramatic, artificial, toată lumea parcurge traseul, nimeni nu poate respira, transpirăm copios și noi și frunzele uriașe, dar, lor le place căldura asta umedă, le place și se cațără pe ochii noștri cu doldora ciorchinii de banane verzi-gălbii tocmai bune de înfipt dinții, de afundat obrazul.

Lumina acelei duminici venea din multe straturi de nori pe multe straturi de albastru, cu soarele intrînd pieziș printre ele și apucîndu-le ca pe niște stranii cristaluri neșlefuite între razele sale molcome, desfăcîndu-le în felii de cer și felii de nori și amestecîndu-le apoi la loc, m-a făcut să-l înțeleg pe Turner, cel mai mare făcător de nori și de cer, dar un anume cer, cu anume nori, doar așa, și nu altfel luminați, luminîndu-mi parcă ochiul mai întîi, făcîndu-l apt să înțeleagă și norii — **aceia** și cerul — **aceia** cu perspectiva nemăintîlnitului, înaltului adînc, acolo, în sud-vestul Londrei, deasupra grădinilor regale Kew.

Ședeam lingă templul Bellona, întinsă, cu ochii la cer, cum ședea și Magnolia Campbell, cu florile sale ca niște farfuri de supă uriașe, roșii întunecate și, cuprinsă în efluvii rubinii-arămii, viorii, albaștrii, am fost tentată să-mi redeschid săculețul prejudecăților și, stringîndu-i gravă rămurica, purtînd cărticica ei de vizită pe care mi-o repeta din diferite unghiuri «Magnolia Campbell», să-i spun:

— How do You do?

— How do You do!

Un flăcău din Jyväskylä revoluționară

După 40 de minute de zbor peste păduri și lacuri reflectând mica noastră pasăre de aluminiu pe imensele lor oglinzi de argint, peste un nesfârșit labirint de golfuri, istmuri și insule comunicând cu riuri, strâmtoări și canale într-un nesfârșit hățiș acvatic, aterizăm într-un luminiș de pădure transformat în aeroport. Ca razele solare pornesc în diferite direcții traversând calmele și imperturbabilele masive de mesteceni, pini și molizi, șosele și autostrăzi moderne. De fapt, aici, în inima zonei numită «Finlanda centrală», teritoriu în bună parte virgin, imperiu de lacuri și păduri întins pe 18.000 km² și locuit doar de un sfert de milion de finlandezi, putem sosi pe un senzațional drum de ape, printr-o natură sălbatică și virgină, incluzând îngustul canal Vaasky, apele cristaline ale lacului Asikkadanselka și tărmlurile împădurite populate cu vile, cabane de birne, ferme și campinguri urcate pe malul stîncos și, desigur, cea mai frumoasă strîmtoare de apă a Finlandei, Pukasalmi; putem ajunge și pe cale ferată, pe un drum cu zeci de tunele sau să preferăm ultramoderna autostradă pe patru piste, cea mai costisitoare din Finlanda, cu nenumărate poduri și pasarele străbătînd țara de la vest la est de-a lungul lacurilor și peste ele. Dar timpul, arbitru discreționar al hotărîrilor noastre pe drumuri străine optează pentru avion. Cu noi coboară doi copii, școlari în prima sau a doua clasă, purtînd pe piept cîte un etui transparent conținînd biletul și, probabil, datele personale ale fiecăruia. Ei sînt preluați de cineva din personalul de aeroport și predați șoferului de autocar spre a fi transportați în centru. Grija față de copii pe care o remarc pretutindeni în Finlanda, e de-a dreptul copleșitoare. Înainte de război ei făceau pînă la școală zeci de kilometri zilnic, pe tălpici de schiuri. Cei care stau departe de cursă sînt aduși în stații de taxiul comunal. Am admirat la Tampere pe dealul unde-i plasat și turnul T.V. splendidul centru de recreație și distracție al locuitorilor acestui oraș. Erau concentrate în același perimetru de pe malul unuia dintre cele trei lacuri care înconjoară orașul, un imens Luna Park, un planetariu, un acvariu, un muzeu de artă modernă etc. dar și un parc de distracții educative pentru copii. Bineînțeles că dintr-un asemenea parc nu putea lipsi un «colț zoologic» specific vîrstelor mici. Ceea ce mi s-a părut însă neobișnuit și într-adevăr deosebit de instructiv era faptul că animalele apropiate de casa omului cum sînt ovinele, iepurii de casă, rațele, gîștele, păunii, poneii sau măgărușii nu ofereau copiilor numai ore de joacă dar, în același timp, aceștia învățau cum să le îngrijească, cum să le hrănească, într-un cuvînt să le iubească. Copii mai mari măturau aleile, curățau adăpostul animalelor, executau lucrările de întreținere ale parcului distractiv. Și cînd te gîndești că mai și plăteai ca să faci toate acestea!

Urmînd lacul dintr-o parte și pădurea dintr-alta, gonind spre inima Finlandei centrale spre capitala regională cu 64 000 locuitori, înghesuită pe un istm între lac și colină, spre Jyväskylä. În România, Finlanda este cunoscută ca «țara celor o mie de lacuri». Dar finlandezii care au orgoliul de a fi cel mai acvatic popor din lume susțin că au peste 62 000 de lacuri, majoritatea lor fiind concentrate pe teritoriul pe care-l străbatem, adevărat paradis al pescarilor de știucă, șalău, biban, mreană, somon sau păstrăv. Dar am ajuns în centrul modern al așezării întemeiată în 1837 de 170 de bărbați și femei veniți din sud să cucească noi terenuri de vînătoare. Jyväskylä se mîndrește pe plan național cu primele școli, un liceu de fete și unul de băieți în limba finlandeză. (Pînă în ultimul secol limba de predare în școlile din Finlanda era suedeza). Școlile din Jyväskylä, au pregătit primii dascăli care să predea în limba maternă finlandeză. Industrializarea a început la sfîrșitul secolului trecut dar în industriile moderne de astăzi, metalurgice și de prelucrare a lemnului lucrează mai bine de 40% dintre locuitori. Fabrica de hîrtie de la marginea orașului, așezată într-o pădure, lîngă un rîu cristalin, este după cum afirmă localnicii, cea mai mare din peninsula scandinavă. În ea se fabrică hîrtie de calitate superioară, benzi pentru calculatoare, pergament și alte produse de înaltă tehnicitate. Clădirile de cărămidă roșie ascunse printre mesteceni, par un sanatoriu. Nici în văzduh, nici în apa rîului vreo urmă de poluare. De altfel, rar am observat pe coșurile uzinelor, vreun firicel de fum. Pretutindeni filtre puternice absorb impuritățile.

Într-un tur de oraș organizat de gazde, am vizitat, desigur, impunătoarele edificii din cărămidă aparentă și sticlă ale universității cu curți interioare și grădini de cireși, creînd o ambianță, un climat, într-adevăr, de liniște și calm propice studiului celor 6 600 de studenți ai săi; m-am oprit și în autogară admirînd disciplina de orar a celor peste 500 de autobuze ce porneau spre toate punctele țării. Însoțitoarea

mea ne-a explicat: «toată lumea se teme că în țara zăpezilor, iarna totul trebuie să fie cufundat în nămeți. Aflați că în fiecare zi, toate autobuzele pornesc la ore regulate și sosesc la destinație fără întârzieri. La fel și trenurile. În privința dezzăpezirilor sînt pregătiți oricînd și în orice punct la cel mai înalt nivel tehnic». M-am oprit și la centrul sporturilor de iarnă, am urcat la Laajavuori, la trambulina de sărituri pe schiuri, la pîrțile de slalom și fond, la skilifturi și am privit de sus, casele albe de ospetie pentru sportivi înșirate pe malul lacului Palokkajarvi; hotelul Laajavuori (cu 400 de camere) marile hoteluri din rețeaua Rantasipi, hotelul congreselor naționale și internaționale etc. Acest centru al sporturilor de la Jyväskylä cunoaște o activitate neîntreruptă: iarna concursuri de ski, permanente întîlniri internaționale, congrese și simpozioane, în mai, Maratonul «Finlanda», în iulie Ciclofinlandia, în ultima săptămîină a lui august, Raliul celor 1.000 de lacuri etc.

Firește, am bătut la pas și orașul de la vechea sa gară de lemn, cărămizie, una din puținele construcții tradiționale, finlandeze, rămase în picioare cu traforuri și ancadramente albe la ferestre pînă la uriașul șantier din centrul orașului, cuprinzînd cu brațele ridicate ale macaralelor galbene, halele de beton și sticlă ale supermagazinelor, balcoanele edificiilor de locuit sau giganticul ansamblu al Centrului incluzînd și noul teatru. Dar orice vizită la Jyväskylä și, probabil, în orice oraș contemporan al Finlandei, trebuie începută, de fapt, pe un traseu Alvar Aalto. Toți finlandezii știu că marele arhitect a pornit de aici cum se mîndrește localnicii ca un simplu «flăcău din Jyväskylä». Aici și-a început Aalto școala la singurul liceu de limbă finlandeză, aici cu o casă de brîne și balcoane, proiectată pentru o matusă, a început marele drum al arhitecturii finlandeze. O clădire din 1920 a lui Aalto, în cărămidă aparentă nu se distinge cu nimic de suratele ei de epocă. Tot anilor '20 îi aparține și proiectul vechii clădiri a teatrului. Din anii '50 un edificiu de 13 etaje cu toate balcoanele orientate spre lac, anunță o nouă îndrăzneală. Apoi clădirea instituțiilor municipale, edificiul poliției și în sfîrșit, complexul noului teatru al cărui uriaș cont (cca. 40 de milioane de mărci) i-a amînat construcția pînă în zilele noastre.

Ca să fim dreپți o vizită la Jyväskylä începe cu muzeul Alvar Aalto. Poate chiar cu macheta din 1964 a pieței publice din Jyväskylä, a centrului de cultură. E uimitor cît de proaspete sînt soluțiile tehnice adoptate cu decenii în urmă și cît de actuale! Însăși clădirea muzeului Aalto, construită în 1970 e materializarea unuiu dintre ultimele sale proiecte. Urmăresc cu atenție o operă impresionantă, începîndu-și poate, confirmarea cu prima construcție în care arhitectul încearcă «proiectul total» de la edificiu la corpurile de iluminat sau la aceste prime fotolii din lemn curbat.

Iată expuse și vestitele vase de Savoy, taburete, tăvi, mese, scaune, textile... Expoziția mondială de la Paris lansează în lume ca sinonim al modernității, mobila. Fabrica de celuloză Kotka, (1936—39), toată în curbe, inaugurează în arhitectura lui Aalto, linia unduitoare. Iată și proiectul de reconstrucție a orașului Rovaniemi, ars pînă la temelii de hitleriști, primăria în cărămidă aparentă din Saytnasalo (1950—1952), casa de cultură din Helsinki, vestita biserică din Imatra, cunoscutul muzeu Aalborg din Danemarca și ultima capodoperă a arhitectului, Sala de festivaluri și concerte «Finlandia» din Helsinki (1967—1975). Pretutindeni, în toate proiectele, indiferent că sîntem în epoca arhitecturii albe, a celei de cărămidă aparentă sau a materialelor noi în negru, alb-negru sau negru-brun, în construcțiile lui Aalto, va reveni ca un leit-motiv obsedant, lemnul și linia oarbă. De la Aalto arhitectura finlandeză, concepută ca o unitate cu ambianță devine una din cele mai importante școli de arhitectură din lume. O personalitate prea puternică pentru o țară mică, spun arhitecții de azi căutînd să ajungă la o sinteză contemporană a experienței arhitectonice naționale și internaționale.

Gonind spre aeroport îmi iau rămas bun de la ultimele străzi cu case de lemn din Jyväskylä. Cînd voi reveni vreodată în locul lor vor sta blocuri de cărămidă albă sau beton, clădiri publice sau supercomplexe comerciale. Să regretăm? N-am putea. E poate de regretat cît poate uniformitatea monotonă a viitorului. Există însă și speranțe care se pot împlini. Cum și le-a împlinit acel băiat din zorii secolului venit la Jyväskylä să învețe în singura școală de limbă finlandeză și să smulgă apoi o țară din orizontala izbelor de lemn pe verticalele unei arhitecturii care s-a identificat în lume cu numele Alvar Aalto.

TOMA GEORGE MAIORESCU

Și de această dată, cu puțină răbdare veți descoperi cele 12 greșeli pe care caricaturistul OCTAVIAN COVACI le-a lăsat intenționat în unul din aceste desene

Pe bicicletă SUB SOARELE SPANIEI

Într-adevăr, în luna iulie a anului 1981, când am parcurs pe bicicletă o bună parte din însorita Spanie, cerul a fost senin și pot spune că nu prea am văzut cum arată norii în Peninsula iberică.

Bicicleta m-a purtat pe mine, împreună cu bagajul destul de voluminos și de greu, peste munți, platouri, câmpii sau pe malul mării, rezistând cu bine la toate solicitările, deși adună la bord un kilometraj ce echivalează cu înconjurul pământului, făcut la Ecuator, (40.000 km), deocamdată, într-un răstimp de un deceniu.

Mi-am ales cu grijă traseul ce a început cu traversarea munților Pirinei, cuprinzând apoi o serie de excursii în partea centrală a Spaniei, poposind apoi mai mult în minunata Andaluzie, ce se întinde spre sud pînă la strîmtoarea Gibraltar, urmînd apoi litoralul estic spaniol, aventurîndu-mă în arhipelagul Balearelor și revenind în Pirinei, pe care i-am mai traversat încă odată în drum spre țară.

Din rîndurile de mai jos vă veți convinge că, privite de pe bicicletă, locurile par și mai interesante.

PARCUL NAȚIONAL ORDESA, este unul dintre atracțiile turistice din munții Pirinei, situat în treimea vestică a acestora, în regiunea istorică Aragon. Am ajuns aici după ce am traversat, venind din Franța, pe bicicletă, lanțul principal al Pirineilor prin pasul SOMPORT (1640 m. altitudine) și apoi depășind o creastă secundară prin tunelul rutier al pasului COTEFABLO (1423 m). Parcul este situat în jurul unui canion ai cărui versanți verticali depășesc 1 000 m, iar pe firul acestuia se strecoară un rîușor de munte ce formează în coborîrea lui năvalnică, o mulțime de cascade, care de care mai spectaculoase.

Circuitul principal, însumînd peste 20 km, se face pe jos, plecînd de la o altitudine de circa 1 400 m., ce urcă pînă la 2 000 m. și poate fi

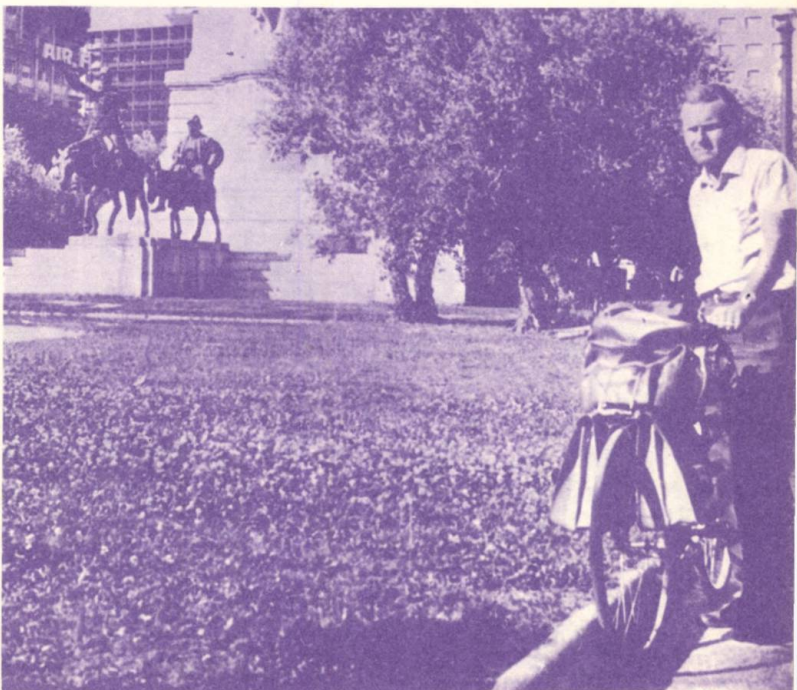
parcurs destul de ușor într-o zi, avînd timp suficient pentru a admira natura, a face fotografii și a poposi în locurile cu perspective largi. Pe traseu se întîlnesc cascadele: **DE LOS COPOS DE LANA** (a Fulgilor de lînă), **DE LA CUEVA** (a Peșterii), **DEL ESTRECHO** (a Strîmtorii), **COLA DE CABALLO** (Coadă calului). Toate potecile sînt marcate cu țărșuși numeroși, ce te ajută să identifice locul unde te găsești. Peste tot — stîlpi cu indicatoare și o curățenie exemplară. În partea superioară, pe cărarea de întoarcere, te întîmpină pîlcuri cu smîrdari de munte și flori de colți — trandafirii albi ai Alpilor (**ROSAS BLANCAS DE JOS ALPES** — cum denumesc spaniolii aceste flori minunate.

MADRIDUL VĂZUT DE PE BICICLETĂ

În toate orașele spaniole pe care le-am vizitat, m-am deplasat cu bicicleta, cîștigînd timp, trăind atmosfera ...locală și... necheltuind nici o pesetas pentru mijloace de transport, încît nici nu știu cum arată un bilet de acest fel din Spania.

Madridul este capitala europeană situată la cea mai mare altitudine (circa. 700 m.). Orașul e străbătut de bulevarde largi, pe care se desfășoară un trafic foarte intens.

Orice oraș mai mare din Spania are nelipsite două elemente urbane — arhitecturale: Piața Spaniei și **PLAZA DE TOROS** — arena

unde au loc luptele cu taurii. Piața Spaniei din Madrid este dominată de statuia scriitorului Cervantes, ce are în față alte două statui, nu mai puțin cunoscute, ale eroilor acestuia: cea equestră a lui DON QUIJOTE și cea bipedă a scutierului său SANCHE PANSA. Pe fundalul acestor statui se fotografiază toți turiștii ce vin să viziteze capitala... cite unul chiar cu bicicleta.

PLAZA DE TOROS MONUMENTAL este cea mai mare din Spania: poate cuprinde în tribunele ei 22.300 spectatori. Ca toate arenele de acest fel, are o formă circulară, realizată în stil maur, cu arcade specifice la fiecare din cele 3 nivele exterioare, cu o serie de corpuri avansate din limita circulară și o splendidă intrare principala.

În incinta arenei se găsește un muzeu taurin, unde sînt expuse: afișe de coride, costume de matoreri și de toreros, cape, mulete și banderile, programe, capete împiaiate de tauri și alte obiecte legate de lupta în arenă.

Madridul are o mulțime de intersecții stradale tratate urbanistic sub formă de piețe, fiecare cu individualitatea ei. Dintre toate nu pot să nu amintesc de piața Cristofor Columb dominată de statuia descoperitorului Americii

și care are în față o fîntînă imensă formată din două mari cupe, situate la nivele diferite, apa revărsîndu-se sub formă de cascade dintr-una în alta și din ultima în subteran, loc ce poate fi vizitat, întrucît în subsolul ansamblului se află Centrul Cultural al orașului Madrid.

O anumită dorință de cunoaștere mi-a purtat pașii prin muzee. În afara de celebrul PRADO, am vizitat muzeul figurilor de ceară, cu aspecte specifice spaniole (conchistadori, corida); muzeul ALAMIRA unde, din anul 1964, sînt prezentate copii ale picturilor rupestre din nord-vestul Spaniei, singurul muzeu unde, pentru a admira exponatele, stai întins pe bănci, spre a putea privi mai bine plafonul, reconstituire fidelă a tavanului peșterii.

DE LA CORDOBA LA SEVILLA PE LUNCA GUADALQUIRULUI

Am pătruns în regiunea istorică Andaluzia, intrînd în Cordoba, de unde, după vizitarea celebrei moschei și a altor obiective din oraș, am urmat șoseaua ce șerpuieste pe malurile Guadalquivirului, străbătînd o zonă agricolă și pomicolă exploatată intensiv datorită irigațiilor. Mari livezi de portocali, su-

prafețe cultivate cu floarea soarelui și sfeclă de zahăr, toate străbătute de liniile drepte ale canalelor de irigații realizate din module de beton.

Rulînd mereu spre sud, razele soarelui deveneau din ce în ce mai puternice, așa că a trebuit să mă protejiez cu o pălărie cu boruri largi. Toate localitățile apăreau, pe coline sau versanți, într-o culoare albă, datorită văruirii caselor ce absorb astfel cît mai puțină căldură. Majoritatea acestora purtau, pe lîngă numele lor, apelativul «del rio», subînțelegîndu-se prin aceasta riul Guadalquivir.

Înainte de răsăritul soarelui țărani spanioli dădeau drumul la apă pentru a iriga culturile. Se auzeau discuțiile lor. Erau amabili și binevoitori în a da explicații și în același timp bucușori că pot sta de vorbă cu un biciclist din România, țară din gîta latină situată la mii de kilometri, dar atît de aproape de ei prin grai. Pe lîngă alții treceau aruncîndu-le cîte o vorbă, făcîndule cu mîna. Atmosfera aceasta m-a făcut să mă simt ca acasă.

Vegetația era specifică zonei: pe marginea șoselei în loc de garduri obișnuite erau cactuși, pe firul văilor mici sau la limita parcelelor se găseau mulți leandri albi, roz sau roșii, mai rar apărea și cîte un pîlc de eucalipti, ale căror frunze, frecate în mîini, emană un miros plăcut și răcoritor. Dar ceea ce căutam eu era apa. Atît pentru a bea (o găseam la cîte o fîntînă), cît și pentru a face baie, întrucît arșița era foarte mare, semn că mă apropiam de polul căldurii din Spania, aflat la Sevilla. Aici, în miezul zilei, din cauza căldurii era foarte puțină lume pe stradă. Am vizitat alcazaul, catedrala cu mormintul lui Cristofor Columb, Piața Spaniei și alte obiective turistice importante.

PE CEA MAI ÎNALTĂ ȘOSEA DIN EUROPA

În Andaluzia, la sud-est de orașul Granada, se întinde masivul SIERA NEVADA, pe pantele cărora s-a construit o șosea ce urcă în vîrfurile VELETA. Am plecat din Granada, care se află la o altitudine de circa 700 m. dis-de-dimineată și încet, încet am început să cîștig înălțime. La început panta era mai mică, apoi au apărut serpentinele. Pe la 1 000 m. altitudine mai întîlneam livezi de măslini. Mai sus,

muntele devenise arid. Pășunea era slabă. Pe la 1 400 m. am găsit singurul izvor de pe întreg parcursul. În lungul șoselei, din loc în loc, se înșirau hoteluri și restaurante. Curând au apărut plantații de pini. Cu cât urcam, cu atât se făcea mai răcoare. La circa 2 200 m. altitudine, am întâlnit stațiunea de schi SOLY-NIEVE, în traducere, SOARE ȘI ZĂPADĂ.

După încă 200 m. cîștigați în înălțime, am lăsat în urmă ultimele cabane. În față se profila ținta excursiei mele, dar mai era destul de mult de urcat.

Depășind altitudine de 2 500 m., din cauza presiunii scăzute a atmosferei, a apărut anoxemia (cantitate mai mică de oxigen în sânge) cu o serie de tulburări ca: dureri musculare, o stare de amețeală și în același timp de beatitudine. Nu am cedat. La fiecare oră de urcuș cîștigam o diferență de nivel de 250 m. Muntele devenea din ce în ce mai lipsit de vegetație, dar în schimb priveliștile se lărgeau.

La 12 ore de la plecare eram pe vârful VELETA la altitudinea de 3392 m. Urcasem o diferență de nivel de 2 700 m., ceea ce echivalează cu de 4 ori drumul de la Sinaia la Cota 1400. Din cei 55 km. am urcat... pe lângă bicicletă 35 km. De pe vîrf, o priveliște magnifică se desfășura în toate direcțiile. Nu departe, la 5 km, se vedea cel mai înalt pisc din Spania, vârful MULACEN (3478 m), iar spre sud, la 30 km. Marea Mediterană. Cred că sînt primul român care am urcat cu bicicleta pe cea mai înaltă șosea din Europa, ce depășește în înălțime cu aproape 1 000 m. pe cele din Alpi, Pirinei sau Carpați. Coborîrea a fost extrem de rapidă și, în mai puțin de 2 ore, fără să dau din pedale, eram înapoi la Granada.

UN MIC TUR AL INSULEI MALLORCA

Plecînd la miezul nopții din Valencia cu vaporul, am ajuns, după parcurgerea a circa 250 km., în zori, în portul Palma de pe insula Mallorca, cea mai mare insulă a arhipelagului Balearelor. Odată văzut din nou pe uscat, am făcut pe bicicletă, o «mică» excursie, de circa 250 km. în partea de sud a insulei.

Plajele Palmei m-au întîmpinat pline de lume de dimineața pînă seara. Apa Mediteranei era ceva mai caldă ca la noi și te atrăgea ca un magnet. Nu am rezistat tenta-

ției, așa că am primit botezul Balearelor.

La ieșirea din oraș m-a surprins prezența a sute de mori de vînt folosite pentru pomparea apei, din stratul de pînă freatică, la suprafață în niște bazine, apoi folosirea ei la irigații. Spectacolul era feeric datorită diferitelor culori ale palelor și rotirii acestora. În interiorul insulei, care este plină de vegetație, te întîmpină livezile de smochini, migdali și roșcovi, alături de cele de măslini și parcelele cu diverse culturi. Colinele nu mai sînt aride, ci acoperite cu păduri.

Scopul principal al excursiei a fost vizitarea a două peșterii de origine marină, situate pe malul mării, în partea de est a insulei: ARTA și DRACH. Peștera Arta are săli de dimensiuni mari, iar stalactitele, stalagmitele, vălurile și coloanele sînt de aceeași mărime și foarte numeroase. Rămii uimit cînd pătrunzi în săli ce îți dau impresia că te afli într-o pădure împietrită. O sală deține, în partea superioară, o serie de scurgeri paretale mari, ce sugerează forma drapelelor, de unde și denumirea aceasta. De neuitat este o stalactită înaltă de 22 m. căruia îi mai trebuie un sfert de metru pentru a atinge plafonul.

Peștera DRACH se caracterizează prin stalactitele foarte fine de pe tavane și prezența, în interiorul grottei, a lacurilor de diverse mărimi. Cel mai mare, lacul Martel,

are aproximativ 170 m. lungime și 30 m. lățime, iar în fața lui e construit un amfiteatru unde se adună vizitatorii, invitați apoi să asiste la concertul dat de o formație instrumentală, care se prezintă în fața publicului într-o barcă ce se deplasează pe lac.

Dar, pentru noi, românii, peștera are o importanță aparte, căci pe aici a trecut Emil Racoviță. Găsind în peșteră o serie de viețuitoare, savantul le-a studiat; pornind de la aceste prime constatări, el a creat știința biospeologiei.

Acestea au fost cîteva din etapele călătoriei mele în Spania. Sînt convins că bicicleta m-a ajutat să văd și să simt mult mai mult decît mi-ar fi oferit orice alt mijloc de transport. Rămîn credincios pentru totdeauna acestei minuni cu două roți.

CONSTANTIN MINESCU
inginer geodez

O semnătură LA CERCUL POLAR DE NORD

Un zbor cu avionul, cursă locală, al companiei FINNAIR, spre Rovaniemi, capitala Laponiei. Nu era frig când am aterizat pe micul dar modernul aeroport din Rovaniemi, după spusele localnicilor era chiar bine, deși termometrele arătau 11°C și era totuși luna august.

Așadar, iată-ne în Laponia! De la aeroport, primul drum l-am făcut, cum era și firesc, la Cercul Polar de Nord. La prima vedere, nimic deosebit. Aici se află o simplă construcție din lemn de molid, în preajma căreia este o rezervație de reni, animale caracteristice acestor ținuturi.

Când am semnat în cartea de oaspeți a cabanei, am încercat o emoție deosebită. Mai întâi pentru că eram român și numele meu, alături de care am adăugat numele dragi BUCUREȘTI, ROMÂNIA, erau acolo în acea carte, între alte nume de orașe și țări de pe toate meridianele lumii, și prin aceasta reaminteam altor vizitatori că undeva, lângă Dunăre, Marea Neagră și Carpați se află ROMÂNIA; apoi, pentru că apropierea de Polul Nord, de acea tainică împărăție a ghețurilor arctice îmi sugera o

teamă ascunsă, un ceva pe care desigur l-au încercat exploratorii ce s-au încumetat să cutreiere aceste ținuturi.

Iată un scurt istoric. Necesitatea amenajării unei cabane la Cercul Polar de Nord s-a impus încă din anul 1950, când doamna Eleanor Roosevelt, văduva fostului președinte al SUA, cunoscută pentru acțiunile și ideile sale umanitariste, a vizitat Rovaniemi pentru a vedea Laponia și modul cum a fost reconstruit orașul, distrus de hitleriști în al doilea război mondial. Gazdele, în dorința de a face o primire deosebită înaltului oaspete, au făcut mari eforturi și, într-o săptămână, construcția a fost terminată.

În dimineața zilei de duminică 11 iunie 1950, cabana era gata să-și primească oaspeții. Nu lipsea nici stîlpul cu indicația că pe acolo trece Cercul Polar, destinat amatorilor de fotografii. A urmat o scurtă ceremonie, după care oaspeții au semnat pentru prima oară în cartea de onoare a cabanei: 11.6.1950 Eleanor T. Roosevelt, Hyde Park, N. York USA. Elliot Roosevelt etc., urmînd toți membrii

delegației. De fapt, ceremonia, la care au participat numeroși localnici și mulți oaspeți de peste hotare, a însemnat primul pas într-o acțiune care, ulterior, s-a dovedit deosebit de eficientă, de a atrage turiști străini acolo unde Cercul Polar de Nord taie Finlanda. De atunci, mii de turiști vin în lunile de vară la Rovaniemi, la cabana inaugurată de doamna Roosevelt, pentru a se fotografia, a semna în cartea de onoare, pentru a servi o cafea, pentru a cumpăra diverse obiecte de artizanat confecționate de laponi, sau pentru a trimite celor dragi ilustrate cu timbrul Cercului Polar de Nord. Afluența turiștilor a impus necesitatea unei noi construcții. Și, în iunie 1965, la exact 15 ani de la prima ceremonie de la Rovaniemi, o nouă cabană, mai mare și mai modernă, și-a deschis porțile lîngă cea veche. De atunci, numărul vizitatorilor a crescut an de an. În prezent, anual, peste 90 mii de turiști semnează în cartea de oaspeți a cabanei. Fiecare vizitator primește un certificat prin care se atestă că a trecut Cercul Polar de Nord.

Mulți șefi de state și personalități ale lumii contemporane au vizitat cabana de la Cercul Polar de Nord, iar faptul că printre numele citite în cartea de onoare am întîlnit și numele tovarășului Nicolae Ceaușescu și al tovarăsei Elena Ceaușescu mi-a umplut inima de mîndrie. Au mai semnat Leonid Brejnev, Iosip Broz Tito, Lyndon Johnson, Golda Meir, Aldo Moro, Maurice Schumann și mulți alții. Anual, președintele Finlandei și membrii guvernului vizitează cabana cu diferite ocazii.

Aici, la mii de kilometri de România, mi-am amintit că și la noi trece o altă linie imaginară ce unește puncte de pe glob egal depărtate de Ecuator sau de Polul Nord, care, după cum susținea un compatriot, ar merita să fie marcată cu ceva mai mult decît Hanul «Paralela 45», de la km 80, de pe drumul Ploiești-Cîmpina.

IOAN ISTRATE

Splendidele captive

de la grădina zoologică din Detroit

Mi se întâmplă uneori ca dintr-o carte citită să rețin doar stări și nu întâmplări, atmosferă și nu fapte. Mi se întâmplă de asemeni ca dintr-un drum parcurs să nu pot face relatări privind obiectele directe ale curiozității mele omenești ci să evoc mai degrabă emoția pe care ele mi-au generat-o, asocierea de idei pe care, ca niște subiecți involuntari mi-au provocat-o și au construit-o. Și, de fapt socotesc că, atunci, câștigul meu e cu atât mai mare.

Au trecut doi ani buni de când am vizitat grădina zoologică din orașul Detroit și eu am astăzi în memorie nu atât superbe captivități, cât mirosul de flori și de iarbă care se ridică dinspre pământ și se lăsa adulmecat ca aerul pădurii de animalele trăite altădată libere. De fapt, construcția spațiului de libertate este și marea problemă a acestei grădini aproape perfecte.

Biologii lumii recunosc că, pe de o parte captivitatea stresează animalul dar că, pe de altă parte, în fața faptului real al dispariției, mai lente sau rapide, a multor specii, se impune păstrarea unora în parcuri anume, proiectate ca niște sumare lăzi de zestre ale naturii.

Giște albe, lebede și rațe sălbatice rămase peste iarnă într-o copcă din parcul Academiei de Artă Cranbrook — orașul Bloomfield — statul Michigan. Foto: Mike Reaboy. Bloomfield Hills-Michigan-USA.

O țară din poveste îmi apare și astăzi această grădină populară cu toate animalele pământului, așezate fiecare «ca acasă», adică într-o ambianță urmînd cît mai aproape pe cea a mediului din care ele au fost aduse.

Un ghid și un plan stăteau la intrare, la dispoziția vizitatorului și el trebuia să înțeleagă repede că are de ales fie o cale indicată de pașii elefantului conturați vizibil cu alb, fie o cale înlesnită de trenulețe cu scurte opriri. Firește, cei mai mulți preferă formula întâia. Pe aceasta am ales-o și eu. Iată-mă, așadar pe urmele elefantului.

Mă opresc, pentru că ei sînt așezați primii, la șerpi. Unde s-a furișat frica mea ancestrală în fața reptilei? Sînt cît se poate de calmă, geamurile imaculat transparente au o grosime considerabilă și rol de pinze metalice. Vegetație, apă, copaci și nisip — acesta e decorul în care muzeul prezintă într-o aproape nefirească, desăvîrșită curățenie viața tuturor speciilor de șerpi existenți.

Cumini și leneșe ca într-un somn adinc de iarnă stau cobra albă și cobra neagră. Alături, cobra asiatică — despre care biologii spun în rezumat că nu e deloc agresivă, că nu atacă decât atunci când e provocată și că poate fi înblinzită. Îl privesc țintă pe mocasinul de apă — șarpe trăitor în sudul Statelor Unite cum și în Texasul de Vest și Central, și înfățișarea lui spectaculoasă mă avertizează că are mușcătură veninoasă. În aceeași «apă» cu șerpii sînt expuse toate celelalte ființe unite între ele prin punctul comun «cu singe rece». Rapidă și agilă, iguana se ascunde privirilor ca și cum ar fi încolțită, se strecoară între spăturile dintre două roci și de acolo știe că nimeni nu va avea destulă putere s-o disloce. Trăiește ferită în regiunile de stîncă și deșert ale Californiei, în Arizoa și în împrejurimi, este, în general, vegetariană și are o putere foarte mare.

În sudul Michiganului, în Arkansas și în Texas trăiește țestoasa uriașă. Misterioasă ființă atît-de-încet-și-greoi-mergătoare, ea se hrănește cu melci și o anume specie de pește. Împarte în acest destin de captivă același bazin cu un crocodil din Africa de sud și mie îmi apare de tot ciudată relația de pace dintre un crocodil și o altă ființă oricare ar fi ea, dar îmi aduc aminte că în natură e o lege — în același spațiu pot trăi zece specii dar mai greu zece indivizi din aceeași specie!

Relativ puțin cunoscută și foarte rar prezentată în colecții, anaconda galbenă e impresionantă aici, decorativă, aproape uriașă. Cîteva specii sînt identificate pînă acum în Paraguay și Bolivia. În ce mă privește nu o știu decît pe cea dintr-o excelentă nuvelă din literatura universală contemporană.

O specie de sturz din statul Michigan. Foto: Mike Reaboy. Bloomfield Hills — Michigan-USA.

Atenție deosebită ne spun specialiștii care au aranjat muzeul, **cînd identificați acest șarpe, să vă aduceți aminte că este extrem de otrăvitor și că a cauzat moartea multor oameni.** Ca o avertizare a pericolului pe care îl prezintă, el are culorile cele mai frumoase. Adulții sînt maro, negri, albaștri sau verzi, în timp ce puii sînt de obicei negricioși cu albastru deschis iar pe burtă sînt colorați brun și roșii. Toate speciile acestui șarpe au ochii foarte mari, trăiesc în arbori și poartă numele latine de colubridae. De asemenea responsabilă de foarte multe victime umane e frumoasa viperă **russelli**. Trec pe lângă ea înregistrînd mecanic că trăiește în India și în sud-estul Asiei. Distanța ei față de mine îmi asigură deplină securitate.

Iată-i pe monitori — crocodilii tereștri. Foarte asemănători, dealtfel, cu crocodilul obișnuit avînd aceleași forme ale corpului și prinzînd aceeași viteză. Sînt adaptați în măsură egală să trăiască în mediul acvatic sau terestru. Aici sînt prezentați cei din Birmania, Siam și Bengal. Alături de ei, sugerîndu-mi deci, că pot fi și în natură vecini, înspăimîntătorul piton. **Nu aruncați alune, floricele sau mieji de nucă,** ne spun din nou specialiștii și vizitatorii se conformează textului. Cu o excepție, însă: cineva a aruncat de deasupra bazinului, pe spinarea cenușie a crocodilului un bănuț galben, lucios, un cent. Nici un rezultat, nici o tresărire cît de cît perceptibilă.

Ies de la reptile cu dorința să mă relaxez. Nici că se poate mai bun tablou decît acesta care îmi apare pregătit anume parcă pentru trecerea mea de la **rece** la **cald**: pe cea mai frumoasă pajiște stau laolaltă cămilele cu o cocoasă, căprioarele și rațele sălbatic.

Mă odihnesc un timp și sînt gata să pornesc din nou la drumul întîlnirii cu restul animalelor care își duc viața, mai grea sau mai ușoară, pe același pămînt cu mine, omul, protectorul și prigonitorul lor.

Pașii elefantului îmi arată că am de ales între a vedea insula maimuțelor, leoparzii de zăpadă sau leii de mare. Mă opresc o clipă la leul de mare din California, familiar pe toate locurile din zonă, de origine din insulele Galapagos, și gîndul meu e la maimuțe.

Prima care îmi iese în cale e Macaquis. Se hrănește cu crabi, de aceea nu trăiește niciodată departe de apă. Îi plac racii și alte cîteva crustacee dar nu-i displac gramineele și în general vegetalele iar ca desert preferă fructele. Trăiește în grup și pentru călătorii mai lungi se asociază în număr de 15—25 de indivizi. Fiecare grup are o strictă organizare socială, obișnuită vechii lumi a maimuțelor.

De o mare atenție se bucură în spațiul insulei maimuțelor, babuinii. În rezumat poți să afli datele esențiale despre ei dintr-un text plăcut accesibil scris pe o plăcuță și care te informează că babuinii au o mare putere de adaptare și pot

părăsi sălbăticia. Când sînt tineri constituie o pradă ușoară pentru leoparzi, de aceea merg împreună cu adulții. Sînt culegători și trăiesc structurați pe grupuri de cîte 100 de indivizi. De obicei, ceata e guvernată de cel mai bătrîn dintre ei — un mascul — ajutat de un număr de subordonați asistenți.

Destul de aproape de maimuțe se află regele animalelor. Colecția de lei a grădinii a început să se alcătuiască în deceniul al treilea al acestui secol, astfel că la 1928 a fost pentru prima oară expusă de către Walter Briggs. Mai nou, biologii confirmă că leul se reduce în Asia și e de asemeni în declin în Africa. Din fericire, spre deosebire de multe alte animale, el se reproduce și în captivitate și nu a pășit încă pe linia celor în pericolul de a dispărea.

Cunoștințe generale despre elefant ni-l prezintă ca fiind unul dintre animalele cele mai inteligente — și de asemeni foarte blind. Locul pe care i l-au acordat aici muzeografiilor a fost numit **casa elefantului**. Pe teritoriul ei au fost prezentați elefanții asiatici cu o greutate măsurabilă în tone despre care se știe că ajung să fie maturi abia la 12 ani și că pot fi domesticiți și folosiți ca atare.

O specie rămasă din perioada glaciară — rinocerul negru. Pare blind dar se spune că în realitate e periculos. Poate că acesta a fost și motivul pentru care au fost aproape exterminați, astăzi numărul lor total fiind doar 12.000. Trăiesc în sud-estul Africii, ating vîrsta de 30 de ani și sînt maturi după 5 ani de la naștere.

Mărturisesc că nu am fost pînă acum atentă să observ dacă în alte grădini zoologice pe care le-am văzut, prezentarea animalelor e însoțită de texte. Cred că în ce privește strict grădina din Detroit, ele sînt unul dintre atuuri. Și, de fapt, nu sînt textele ca idee, cît felul cum au fost jucate întru captarea noastră și în cîștigul informației. Pentru fiecare dintre personajele grădinii a fost găsită o altă formulă: **Vă rog, nu mă hrăniți!** ne spune struțul. Mai departe aflăm ce greutate are, care e înălțimea și cu cît alegă pe oră, viteza fiind maniera lui de apărare în cîmpie. Mai sîntem informați că această pasăre se adaptează foarte bine în captivitate și că trăiește în jur de 50 de ani.

Mi-a rămas în memorie imaculat, masiv și totuși discret ursul polar. Din păcate, numărul lui e într-un rapid declin, ceea ce face ca azi să fie unul dintre cele mai ocrotite animale. Cu toate acestea, dușmanul lui — omul — încă îl vînează pentru blană, pentru carne și pentru trofee sportive. Carnivor, cel mai agresiv dintre toate speciile, el se hrănește cu animale masive, pește, și, din cînd în cînd, cu iarbă. La naștere, greutatea puiului e incredibil de mică — o jumătate de kilogram; ajunge matur la 4 ani și s-a verificat că în captivitate trăiește pînă la 40 de ani.

O rață sălbatică nu e niciodată singură într-un parc. La cîteva pași de ea, perechea se fere de teleobiectiv. Foto: Mike Reaboy Bloomfield-Hills-Michigan-USA.

Întimplarea a făcut ca seara, pe unul din cele 20 de programe ale televiziunii americane, să văd un film dedicat ursului din munții stîncoși ai acestui continent. Am reținut că numai în urmă cu o sută de ani nu se temea de om și cobora aproape de el, că a învățat, încet-încet să i se ferească din cale, să fugă departe, în virful muntelui, întrucît asociază înfățișarea lui cu sunetul împușcăturii. Și toate acestea în ciuda faptului că e atît de puternic, de vreme ce indienii poartă, ca simbol al forței, o gheară de urs. Am mai reținut că pentru prima oară urșii au fost intimidați în acele regiuni pe la 1880, cînd în peisajul montan a apărut trenul. Specia de care se ocupa filmul era splendidă, cunoscută sub numele de **Grizzly** sau regele munților.

Acum, cînd îmi aduc aminte de grădina din Detroit, o găsesc în memorie desenată perfect, verde, curată și vie, liniștită și liniștitoare, și totuși o captivitate. Dar o captivitate confortabilă în care animalele, cu siguranță nu au probleme de hrană și spațiu. O singură problemă e de presupus că au, dincolo de grija și dragostea ecologilor pentru ele, plictiseală. Pentru că, oricît am încerca, noi, oamenii, să recompunem universul lor, el are niște legi pe care niciodată nu vom putea să le imităm astfel încît splendidele captive să nu zărească **gratiile**. Chiar atunci cînd ele sînt invizibile, înlocuite cu șanțuri adînci, sau sticlă transparentă, așa cum se întîmplă la această grădină din Detroit, comparabilă cu un tărîm legendar de unde nu lipsește aproape nici una dintre viețuitoarele pămîntului.

DONA ROSU

HIMALAYA, MUNTELE ALB

O primăvară caldă se revărsase peste Lvovul de opt ori centenar, scoțind pe străzi și în parcuri un șuvoi nesfârșit de oameni. În ciuda vârstei sale, Lvovul a rămas un oraș tânăr: lucrul acesta îl dovedește nu numai preponderența noilor cartiere, a noilor bulevarde, a noilor obiective economice, ci și vârsta medie a locuitorilor săi.

Îmi stăruie în suflet parfumul castanilor înfloriți pe alei și verdele crud așternut peste peluzele din parcuri, pe care le asociez de fiecare dată cu amintirile legate de arta acestui oraș. Conform tradiției, cunoștința cu Lvovul începe pe colina cetății înalte a cneazului Daniil Galițki, întemeietorul orașului. Farmecul acestei întâlniri

cu ziduri de apărare, palate feudale și monumente de arhitectură din secolele XV-XIX, ne-au îndemnat să revenim în miez de noapte, la ceasul cînd liniștea se lasă deplin peste străzile din jurul cetății.

Momentul așteptat cu cea mai mare nerăbdare avea să se îndeplinească în ziua următoare, datorită vizitării celor două celebre instituții muzeale ale orașului: Muzeul de artă ucraineană cu bogatele sale colecții de pictură, sculptură și etnografie națională și Muzeul de artă, unul dintre cele mai mari din Europa, cuprinzînd peste 20 000 de exponate. Întîmplarea a făcut ca în aceste zile sălile Muzeului de artă să găzduiască expo-

ziția pictorului Nicolai Roerich (1874—1947), însumînd un mare număr de lucrări puse la dispoziție de familia artistului. Intrasem astfel în interesanta lume spirituală a unui creator militant pentru înfrățirea și fericirea locuitorilor planetei. Personalitate culturală complexă, savant și cercetător, filozof și artist de talie universală, Roerich a creat toată viața opere ce uimesc și încîntă prin seninătatea sentimentelor pe care le exprimă. O bună parte din acestea este închinată dragostei sale nemărginite față de natură.

Nicolai Constantinovici Roerich s-a născut la Petersburg în 1874 unde și-a făcut studiile, absolvind academia de artă. De tânăr s-a

dedicat picturii și cercetărilor de istorie, astfel că primele tablouri îl consacră ca autor al unor lucrări cu subiect istorico-patriotic. Parcurge apoi experiențe interesante în domeniul teatrului liric, printre altele realizând împreună cu Stravinski decorurile la premiera pariziană din 1913 a **Sărbătorilor primăverii** și pentru multiplele baletе și opere ruse sau din repertoriul mondial (Peer Gynt, Tristan și Isolda etc.). A trăit și a creat în Finlanda, Suedia, Anglia, iar în 1923 a întemeiat la New York muzeul ce-i poartă numele. Între timp, a organizat două expediții în Asia Centrală și India, prilej de-a cunoaște munții Himalaya, Pamirul, Mongolia, Tibetul, apoi Manciuria și China.

Descoperirea muntelui își găsește o rapidă reflectare în artă: tema Himalayei devine preponderentă în creația sa. Din tablourile expuse la Lvov — 260 la număr — se degajă aerul transparent, pur, al înălțimilor. Zeii uriași ai pământului surprinși la răsăritul și apusul soarelui, învăluiți de nori

sau săgetind bolta de azur a cerului. Pe pânzele lui Roerich piscurile semețe îi închipuie pe mării și veșnicii ginditori ai lumii, armoniile lor muzicale, simbolul măreției și al visurilor îndrăznețe.

Purtându-mi pașii prin expoziție am desluși cum nu se poate mai bine dorința artistului de a arăta calea de ieșire de la întuneric spre lumină, năzuința de înălțare a sentimentelor umane. Revin cu stăruință culorile albastru și verde care exprimă liniștea și optimismul, aflate în contrast cu tonurile negre, spectrul întunecat al războiului. Nicolai Roerich tinde spre perfecțiune, spre apropierea de înălțimea luminilor, de culoare albă, imaculată, a zăpezilor veșnice. Munții semeți sînt zeii care domină planeta noastră, sînt părinții și sfătuitoarii oamenilor, îndemnându-i la măreție și cumpătare.

Atracția muntelui l-a determinat să se stabilească pentru totdeauna în India, unde a întemeiat Institutul de cercetări științifice din Himalaya «Urisvati». Împreună cu

prietenul său Rabindranath Tagore a studiat și a prețuit frumusețea planetei noastre.

În timp ce trăiam impresiile atât de puternice pe care le exprimă pictura lui Roerich, un bărbat înalt, cu barba și mustațile albe, s-a apropiat de grupul nostru: «Sînteți italieni?», ne-a întrebat. I-am explicat că sîntem români. Auzise multe despre România, știa că sîntem latini. S-a prezentat: Sviatoslav Roerich. Era fiul artistului, el însuși pictor. Cu eleganța și competența cunoscătorului, ne-a călăuzit prin universul artistic al tatălui său, subliniindu-ne de fiecare dată legătura omului cu natura, idee care l-a obsedat necontenit pe autorul lucrării lor. Emoțiile acestei întâlniri au fost, pentru grupul nostru deosebit de mari. Sviatoslav Roerich ne transmite liniștea sa academică. Ne urăm pace și prosperitate. A doua zi, plecăm spre patrie cu amintirea caldă a Lvovului și sentimentului ce leagă prietenii durabile între oameni și popoare.

Dr. CONSTANTIN LUPU.

La capătul pământului

Eram la Lisabona într-o vară cînd un prieten care cunoștea bine Portugalia îmi pune o întrebare derutantă: «Vrei să mergi la capătul pământului?». Văzîndu-mi mirarea întruchipată pe față a adăugat: «Nu, nu glumesc, hai să mergem și o să vezi că are să-ți placă». Zis și făcut.

Plecăm din capitala portugheză cu mașina; ne înscriem pe autostrada urbană, lăsăm în stînga renumita piață Rocio care grupează numeroase muzee și monumente, trecem pe sub Marele Pod, peste Tejo și ne îndreptăm spre vest. Șoseaua străbate o zonă bogată în verdeață care ascunde vile cochete, cu piscine și terenuri de sport. Chiparoșii, eucaliptii, arbori făcînd parte din cele mai diferite specii desenează pe orizont cele mai năstrușnice figuri. Străbatem Sintra, o bijuterie turistică, așezată în terase, al cărei punct de atracție îl constituie bazarul unde se vînd scoici uriașe, corali, arici și stele de mare, piese de artizanat etc. Orașul este traversat de o linie de tramvai, care datează de la începutul secolului.

Leșim din Sintra. Zona se menține încă cu multă verdeață. În dreapta, pe o înălțime, se află un vechi fort, o construcție masivă din piatră, cu turnuri de apărare care a fost transformat în reședință a președintelui Portugaliei. Verdeața se restrînge și șoseaua traversează un mini-deșert, în care nisipul este purtat de vînt formînd mici dune. În zare se profilează oceanul în întreaga sa imensitate și măreție. Valurile sale au săpat în țărnul stîncos o adevărată dantelă cu cele mai variate forme geometrice. Aici, unde oceanul se confruntă cu țărnul, s-a făurit de-a lungul milenilor vestita «Grotă a Diavolului», care în bătaia puternică a vîntului produce un zgomot misterios.

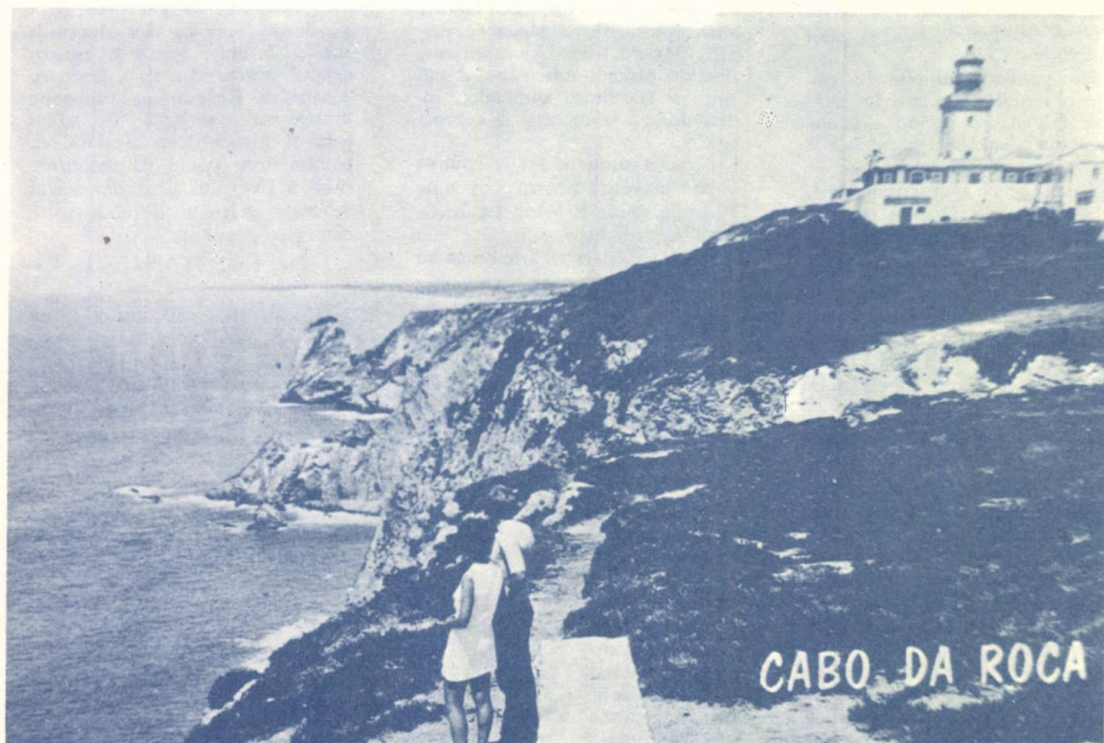
Ajungem la CABO DA ROCA (în românește — capătul pământului), localitate situată la extremitatea Europei continentale, punctul cel mai înăntat al țărmului în Oceanul Atlantic. Înălțimea «întrîndului», de 150 m, se prelungește cu vechiul far așezat pe o masivă construcție de piatră, prevestind țărmul vaselor aflate încă la mari distanțe. Pământul, oceanul și cerul se contopesc aici într-o manieră deosebită care te impresionează profund, te invită la meditație și visare. De aici plecau, în sec. XIV—XV, curajoșii navigatori portughezi, aici își luau rămas bun de la Pământ, înfruntînd vitejește oceanul nesfîrșit, în speranța de a descoperi pămînturi noi. În amintirea acestora oamenii, care nu cunoșteau frica de necunoscut, s-a ridicat un frumos monument din piatră.

CABO DA ROCA este o mîndrie a turismului portughez, este un punct de mare atracție pentru turiștii din

Europa și de pe alte continente. Agenția de turism din localitate înmînează celor care s-au avîntat pînă aici un certificat prin care se atestă că respectivul «a fost la cel mai occidental punct al Europei, unde pămîntul se sfîrșește și începe marea, unde plutește spiritul Credinței și Aventurii care a împins caravelele portugheze la căutarea de noi lumi pentru lume».

Reîntors la Lisabona i-am mulțumit prietenului meu pentru inițiativa lui de a mă duce la «capătul pămîntului». Eram încîntat de frumusețea și unicitatea locurilor pe care le-am vizitat și mîndru de diploma acordată de Comisia municipală de turism din Sintra care certifica faptul că am fost în acel minunat colț de lume.

TRAIAN CARACIUC

NOTE DE DRUM DIN AMERICA

PEȘTERA CARLSBAD

Mașina înaintează pe o șosea dreaptă, liniară, orizontală, așa cum sînt mai toate șoselele din Statele Unite. O șosea doar cu două fire, dar suficiente căci, ca pe mai toate șoselele din partea centrală a Statelor Unite traficul este minim. La dreapta, destul de departe, se ridică o geană de munți, colosal de drepti, fără creste, fără vîrfuri. Este evident că nu poate fi decît marginea unui platou. Doar în față, spre sud, linia înaltă se saltă pentru a forma un vîrf, ce se prăbușește apoi brusc spre est, terminînd munții. Este celebrul El Capitan, unul din punctele culminante ale munților Guadalupe (2462 m), celebru pentru cuceritorii vestului din secolul trecut, căci el era un far pentru

rătăciții deșertului, celebru în lumea geologilor căci el este un venerabil recif fosil, format acum 200 milioane de ani, unul din cele mai vechi de acest fel și care a prilejuit cercetări atât de minuțioase încât aici s-a născut o adevărată disciplină, studiul microficial al calcarelor.

Despre aceste lucruri află dacă, conform indicației de pe o pancartă situată la marginea drumului, pui radioul din mașină pe o anumită lungime de undă. Află atunci că stația emițătoare este a Parcului Național Guadalupe, al cărui teritoriu începe imediat la vest de șosea, cuprinzând cîmpia de la marginea munților, precum și pe aceștia în întregime. Mai află motivul pentru care a fost constituit acest parc, anul, suprafața și ți se dau sfaturi pentru vizitarea lui. Lăsam vizitarea pe altă dată și deocamdată cotim la dreapta, îndreptîndu-ne spre munți, trecînd printr-o mică așezare, Whites City, de fapt doar un mare motel, un mare magazin, un snack-bar și «Muzeul de un milion de dolari», ceea ce vrea să spună că atât valorează exponatele din el, un talmeș-balmeș de obiecte dispartate de sorginte indiană, a imigraților din secolul trecut și de animale de deșert împăiate. De aici drumul se angajează pe un canion, de fapt o vale adîncită în strate horizontale de calcar, cu pereții nu foarte abrupti. Termenul de canion, pe care-l dăm aici în Europa cheilor în calcar, înseamnă în limba spaniolă vale, și cu el este desemnată orice vale tăiată ceva mai adînc. Cea pe care urcăm este foarte aridă, cu vegetația firavă pe versanți, smocuri de iarbă, cactuși și yucca, vegetație de climă aridă. Da, de fapt am uitat să spun că sîntem în New Mexico într-o zonă deșertică, la 34° lat. N, corespunzînd deci Algerului. Urcînd pe vale am intrat pe teritoriul altui parc național, al peșterii Carlsbad, țința noastră de o săptămînă. Existența unui teritoriu ocrotit se manifestă prin pancarte numeroase de avertizare și o deviație a drumului, o buclă ce te duce într-un fel de grădînă botanică naturală, unde, pe un teritoriu restrîns, cresc plantele tipice de deșert, fiecare cu etichetă și explicații interesante. Într-un tîrziu ajungem în sfîrșit sus pe culme, de fapt pe un platou cu suprafețe orizontale, riguros la același nivel, tăiate de canioane aride. Aici se ridică, într-o zonă pustie, fără pomi și cu vegetație prizărită, o clădire impunătoare. Este **Vizitor Center**, centrul vizitatorilor, inima oricărui parc național, primul loc unde te duci să iei informații și să primești sfaturi pentru a utiliza la maximum timpul disponibil.

Centrul este o clădire foarte mare, cu largi parkinguri în jur. El cuprinde o sală imensă, cu pereți de sticlă prin care îți scapă privirea asupra cîmpiei de unde ai urcat, aflată cu cîteva sute de metri sub buza platoului pe care te află. Centrul marei săli este ocupat de o teigheua înelară în interiorul căreia se află rangerii, îmbrăcați în tipica lor uniformă cafenie ca de cercetaș, cu însemnele serviciului național al parcurilor, gata să-ți stea la dispoziție. De fapt rangerii sînt un fel de fac-totum al parcurilor naționale: ei îți dau informații, sînt paznici, polițiști, ghizi, cercetătorii științifici, administratori, oamenii de nădejde ai serviciilor de protecție ai naturii, dar și oamenii de nădejde ai vizitatorilor. De la teigheua lor ei îți oferă prospecte ale monumentului pe care vrei să-l vizitezi, hărți, informații suplimentare.

În sală se mai află un stand de cărți privind ocrotirea naturii, albume de fotografii, atlase de hărți rutiere dar mai ales publicații referitoare la rezervația în care te află, respectiv, în cazul de față, la Munții Guadalupe și Peștera Carlsbad. Mai există apoi un stand cu cărți poștale ilustrate, cu diapozitive, filme fotografice, un adevărat magazin cu obiecte uzuale de îmbrăcăminte și de toaletă precum și multe lucruri de artizanat (mai ales de artă mexicană, și indiană, populația dominantă aici). Există apoi un muzeu în care sînt prezentate sugestiv geneza peșterii, caracteristicile ei, rocile specifice, vegetația, lumea animală, istoria descoperirii și explorării peșterii și a Munților Guadalupe în general. Diagrame, diorame, fotografii, hărți în relief, totul este utilizat pentru a explica cit mai clar și intuitiv lucrurile.

După ce ți-ai cumpărat biletul de intrare, treci printr-o cameră în care ți se dă un fel de receptor telefonic, înzestrat doar cu receptorul, fără microfon, înarmat cu o curelușă cu care îi atîrni de mină. Apoi ieși din clădire, fără să ai un ghid însoțitor, de unul singur sau în grup restrîns și pe o potecă betonată cobori lin în coasta unei văi puțin adîncite. Vegetația pe margini este tipic deșertică, cactuși, yucca și alte plante succulente. Poteca te poartă în fundul văii care se termină brusc în fața unei mari intrări de peșteră. Sub stratele perfect orizontale se deschide o gură neagră, imensă, continuată de o galerie descendentă în pantă mare. Ca să ajungi la ea treci pe lîngă un amfiteatru, apoi începi coborișul. Poteca, tot timpul betonată, se lasă lin, făcînd numeroase serpentine, fără o treaptă, numai în pantă continuă, ca nu cumva, dacă se stinge lumina electrică, să te împiedici și să cazi. Și tot coborînd, te cufunzi treptat în adînc, gigantica intrare rămîne în urmă din ce în ce mai mică apoi lumina de afară dispăre și rămîi doar în seama celei electrice, niște reflectoare ce luminează bine drumul și unele lucruri mai interesante de văzut în tavan și pe pereți, fără să rupă vraja de întuneric a peșterii.

Pe betonul potecii, din loc în loc este trasată o dungă albă pe care scrie **on**. Prin aceasta ești invitat să pui la ureche receptorul pe care-l porți și în momentul în care depășești linia o voce începe în receptor și-ți vorbește despre ce vezi în jur: despre peșteră, despre formațiunile geologice, anecdotică descoperirii, procesele de formare a golurilor subterane și a concrețiunilor etc. Explicația este la obiect vocea invitîndu-te să privești fie în sus, pentru a vedea ceva fie la dreapta pentru altceva. Apoi, pe o altă dungă albă scrie **off**, ceea ce înseamnă că explicația s-a terminat. Mai departe vine apoi un alt **on** și un alt **off** și tot așa, mai bine de două ore cît durează vizita. Ea este **self guided**, adică cu autoghidare, ceea ce elimină necesitatea unui conducător permanent. Nu-i vorbă, rangerii sînt peste tot, pentru pază și pentru informații suplimentare, informații pe care ți le mai furnizează și mari panouri puse în diferite puncte ale peșterii. Ceea ce nu am putut înțelege este modalitatea de transmisie prin receptor căci nu este vorba de o stațiune de radio-emisie care să difuzeze același lucru pentru toată lumea deoarece fiecare în parte, în momentul depășirii liniei aude începutul povestirii, ca și cum s-ar face numai pentru el. Efectul general este însă foarte caraghiș căci vezi cîte o familie întreagă de părinți, copii, ceva bunici sau mătuși, care mergînd grupat ridică brusc ochii în tavan, apoi la stînga, sau se lasă pe vine să ochiască cîte ceva mai pitit, ca niște automate ghidate de o mină nevăzută.

Amenajarea peșterii este excelentă Coborișul pe care-l faci în serpentine este de 240 m diferență de nivel, aproape un munte, dar luat cu binișorul, cu poveștile din receptor aproape că nu simți. În fiecare moment privirea îți este îndreptată spre cîte un lucru deosebit sau ți se servește o explicație interesantă. Poteca, deși este

în pantă mare, cu abrupturi puternice, nu are balustrade metalice înalte ci doar un ziduleț jos, de 30—40 cm, făcut din blocuri de calcar luat chiar din peșteră, astfel că peisajul natural nu este aproape cu nimic afectat.

În sfârșit, după prelungul coborîș, în care mai senzațional este un bloc gigantic desprins din tavan, înalt de peste 100 m, numit Icebergul, în jurul căruia te învîrți, ajungi jos unde începe minunea. Te afli într-o sală orizontală de o nemaipomenită încărcătură în concrețiuni. Coloane, domuri masive, stalagmite svelte, mii de stalactite și draperii cu falduri bogate pe pereți, te cuprind de peste tot. Dar, uluitoare este îmbrăcămintea acestora căci totul este literalmente acoperit cu încrustații, gurguie, ace, bulgărași, fluioarele de piatră, într-o atît de mare densitate că nici nu se mai vede calcarul nud al pereților sau al stalagmitelor și domurilor. Americanii numesc aceste încrustații **pop corn** ceea ce este echivalentul floricelelor din porumb, cu care seamănă foarte bine la aspect, diferind doar coloristic, locul albului imaculat luîndu-l aici brunul și ruginiul.

După acest prim șoc începe plimbarea printr-o lume feerică în care regăsești mereu și mereu aceiași îmbrăcăminte calcitică debordantă, depusă peste formațiuni masive sau gracile, animată pe pereți sau tapisind dușumeaua. Poteca se strecoară în slalom printre formațiuni, cu grija de a-ți prezenta colțurile cele mai frumoase și a-ți deschide perspectivele cele mai largi. Și acestea nu lipsesc căci de fapt peștera Carlsbad, cu excepția unor încăperi mai mici, este o sală imensă, de forma unui T al cărui picior are 600 m., latura mică 400 m., iar înălțimea maximă 100 m. Numai că vastitatea sălii nu îți apare de nicăieri ea fiind literalmente burdușită de concrețiuni. Abundente sînt mai ales domurile stalagmitice, de peste 10 m. înălțime și la bază de mai mulți metri diametru, ornate de burleți orizontali, un fel de curbe de nivel groase și împodobite, două domuri formînd o gigantică poartă prin care se trece. Undeva, pe parcurs, se găsește și un amfiteatru cu bănci de piatră, unde rangerii țin conferințe explicative asupra peșterii.

După un parcurs de vis de mai bine de două ore poteca te conduce lateral într-o sală în care se află mai multe standuri unde se găsesc de vânzare ilustrate, amintiri, diapozitive, filme, obiecte de artizanat și alte mărunchișuri și tot aici se află și un restaurant. De fapt este un fel de bufet unde poți cumpăra meniuri complete preambalate (de tipul celor ce se servesc în avioane), cafea și alte răcoritoare, dar evident nu băuturi alcoolice, vânzarea lor fiind strict interzisă în toate parcurile naționale ale țării. În sfârșit, un amănunt ce nu trebuie trecut cu vederea, aici se află și toalete extrem de curate și elegante, îmbrăcate complet în faianță, cu apă curentă, în ciuda faptului că se află la 240 m sub nivelul suprafeței.

După prodigioasa vizită a peșterii, ieșirea se face chiar din sala de mese cu ascensoare mari, ce cuprind cîte 40 persoane și care te scot în cîteva minute în Visitor Center unde nu-ți rămîne decît să pui receptorul. Ascensorul poate fi utilizat și la coborîre de către persoanele bolnave, sau cei grăbiți și există chiar un serviciu special al rangerilor pentru cei handicapați, paralitici cu fotolii pe roțile ce sînt plimbați prin partea orizontală a peșterii.

Un spectacol unic oferit de peștera Carlsbad este cel al ieșirii liliecilor seara pe gura peșterii. În centrul vizitatorilor există un grafic indicînd în fiecare zi ora și minutul la care ies liliecii și care este respectat strict de aceștia. La ora respectivă vizitatorii se strîng în amfiteatrul din fața intrării, unde la megafoane un ranger dă explicații iar în momentul indicat, pe gură iese un nor negru năvalnic, constituit din cîteva milioane de lilieci ce se scurg timp de 10 minute pentru a pleca pe înserat la vînătoarea de insecte și rîme. Întoarcerea are loc pe întuneric și pe rînd așa că ea nu mai poate fi speculată de grijulii administratori ai parcului ce nu scapă nici un prilej de a-ți arăta ceva deosebit.

Ar mai fi poate de menționat că ceea ce se vede curent cu autoghidajul în peștera Carlsbad nu este totul. Ea mai prezintă un etaj inferior și cîteva săli situate lateral, mai jos, unele din ele neelectrificate, dar care pot fi parcurse, la cerere, cu ghidaj de rangeri. Ele oferă aspecte într-adevăr uluitoare, unice în lume ca bogăție și varietate de speleoteeme.

Peștera Carlsbad a fost descoperită în anul 1885 de către cow-boyul Ned Shattuck care vîzînd într-o seară un fum gros ridicîndu-se deasupra pustiului platou, s-a apropiat curios ca să constate că nu este fum, ci un roi de lilieci, care ieșea din gura unei peșteri. De atunci ea a făcut obiectul a numeroase expediții, dar mai ales al unei inteligente și fastuoase amenajări ce aduce anual cîteva sute de mii de vizitatori și substanțiale venituri statului.

MARELE CANION

Un Canion este o vale și el poate fi îngust sau larg, superficial sau profund, mic sau mare. Dar oricît de mare ar fi un canion, el este doar un canion, pe cînd Marele Canion este unic, este unul singur pe lume, este o noțiune ce nu mai are nevoie de a fi lămurită. Chiar adăugarea că este Marele Canion al rîului Colorado devine inutilă în fața unei singularități ce se definește prin ea însăși. Marele Canion este un monstru sacru al geografiei de care nu te poți apropia decît cu un frison, ca în fața unui lucru dorit dintotdeauna, dar rămas doar un mit, ca în fața unei revelații. Apropiîndu-ne cu mașina dinspre vest, pe o zi mohorîtă și ploioasă, am simțit cum tensiunea creștea treptat pe măsură ce clipa supremă, a confruntării cu marele vis, se apropia rapid. În dreapta am văzut într-un fel de șes o despicătură, o vale îngustă ce-i tăia continuitatea. Apoi, mai departe, despicătura a devenit o vale cu pereții verticali, dar încă apropiați, și profundă de nu îi vedeam fundul, de la depărtarea la care ne aflam. Dar acesta era doar Little Colorado, un afluent mai mic. În sfârșit, o pancartă pe dreapta anunța intrarea în Parcul național Grand Canion iar nu mult după aceea o săgeată indica la dreapta «Spre Desert View», primul punct de contact cu canionul, locul unde începe faimoasa șosea ce îi însoțește malul sudic pe 52 km. În ciuda unei ploii torențiale și a înserării nu am rezistat tentației și am virat scurt oprindu-ne pe platforma de parcare. O fugă de cîteva pași și în fața noastră se afla extraordinarul. Balustrada platformei se găsește la marginea unui abis de

200 m, o prăpastie perfect verticală, la piciorul căreia se întinde un brîu orizontal foarte larg terminat într-o altă verticală, urmată de o îngustă platformă, apoi iar un abis și așa mai departe. Treptele acestea succesive se prăvălesc în adîncuri insondabile, tot mai departe de noi lăsîndu-ne impresia că sîntem pe un vîrf de munte și privim spre poale. Dar prin perdelele de ploaie și abur se zărește ceva uimitor: dincolo de un ipotetic fund, gigantica scară alcătuită din verticale și prispe începe să se ridice din nou, tot depărtîndu-se de noi, pînă ajunge probabil din nou la înălțimea noastră, fapt bănuat numai căci seara și vremeala nu ne îngăduie o priveliște atît de depărtată. Acum ne dăm seama că sîntem pe marginea unei gigantice spintecături, a unei văi ce depășește cu mult ceea ce cuprindem sub acest nume în mod obișnuit, atît ca lărgime, cît și ca adîncime. Priveliștea este cutremurătoare prin gigantismul formelor, și austeritate. Copleșiți părăsim platforma pentru a ne căuta un loc de odihnă, un **campground**, adică ceea ce pe românește se numește camping, termen necunoscut dincolo de ocean! Lucru nu este ușor căci toate locurile sînt ocupate și găsim doar la 16 km mai la sud, un campground particular unde reușim, pe ploaia torențială să ridicăm, la miezul nopții, corturile.

A doua zi deșteptarea este plină de nerăbdarea de a face cunoștință pe îndelete cu marele fenomen. Este o zi splendidă, cu un soare radios cum numai după ploaie poate să fie. Încă din sacul de dormit m-a copleșit un miros pătrunzător, extrem de puternic. Este de rășină și tămîie, emanat de giganticii pini și cedri sub care ne-am întins cortul. Nu după mult timp începe un zgomot asurzitor, de motoare deslănțuite și curînd ne dăm seama că sîntem la 200 m de locul de decolare al elicopterelor, care își iau zborul la fiecare cinci minute pentru a purta pe amatori prin viroagele canionului. Apoi încep să treacă și avioane, venind de la Flagstaff sau Las Vegas, purtînd deasemenea pe turiștii mai comози puțin dispuși să bată locul cu piciorul. Încet, încet totul se pune în mișcare spre un singur țel, Marele Canion, pentru vizitare, fotografiere, servire. Este un flux continuu, adevărate coloane de mașini thailere, motociclete, pietoni, ce se îndreaptă spre marginea abisului. Sosiți și noi acolo avem în sfîrșit vederea limpede asupra gigantului ansamblu. Canionul este de fapt o albie de vale tăiată extrem de adînc de un fluviu, Colorado, care, acum peste 7 milioane de ani, a avut de făcut față unei grave probleme: ridicarea treptată, cu o ușoară bombare, a platoului pe care îl străbătea ca rîu pașnic, făcînd ușoare meandre. Ridicarea, de origine tectonică, a silit apa să-și ferăstruiască tot mai adînc albia pentru a ține pas cu denivelarea. Și astfel, plecînd de la o albie abia încustrată, Colorado curge acum pe o lungime de 350 km prin niște chei adînci de 1 600 m și largi în medie de 12 km, uneori mult mai puțin, alteori de peste 20 km. Adîncirea încăpățînată a rîului s-a făcut într-o stivă de strate horizontale, de natură și consistență diferite, fapt ce a dat un relief variat, în trepte, rocile mai dure, gresiile și calcarele făcînd pereți iar cele mai moi, șisturile, prispe domoale. În plus, rocile au și culori diferite, unele fiind albe, altele gălbui, dar mai ales roșii sau violet, ba cele de jos chiar negre. Totul poate fi perfect examinat căci versanții sînt complet dezveliiți, fără vegetație, fără sol, privirea putînd desluși strat de strat stivele ce alcătuiesc istoria locului pe cea mai mare parte a timpului geologic.

Din cei 4,5 miliarde de ani cît reprezintă istoria Terrei, aici în canion sînt vizibile rocile născute într-un interval de mai bine de 2 miliarde ani. Astfel, jos de tot apa a tăiat un canion îngust, sumbru, cu pereții abrupti, denumit Canionul interior, unul din puținele locuri din lume unde sînt vizibile rocile Arhaice, adică mai vechi de 2,5 miliarde de ani. Sînt șisturile de Vishnu, străbătute de granite intruse acum circa 1,7 miliarde de ani cînd aici s-a format un prim lanț de munți. Ei au fost rețezați de eroziune pînă la rădăcină și pe locul lor au fost depuse stive de roci de circa 3500 m grosime, prinse și ele într-o nouă frămîntare ce a dus acum 800 milioane de ani la formarea unui al doilea lanț de munți, și el erodat dar lăsînd ici colo cîteva resturi. Apoi, acum 600 milioane de ani, cînd începe istoria «scrisă» a Pămîntului, scrisă cu resturi de organisme ce permit o datare mai precisă, a început sedimentarea formațiunilor atribuite acum Erei primare, Paleozoicului. Acest moment este bine marcat în peisajul canionului căci peste învălmășala de roci cutate din Canionul inferior se aștern stratele horizontale cu care începe partea lui largă. De aici în sus se succed stratele ce reprezintă întreaga Eră primară, adică un interval de timp de acum 600 milioane pînă acum 200 milioane de ani, fiecare pachet de roci povestind ceva despre cele întîmplate pe aceste locuri. Și, cum este obiceiul geologilor, fiecare pachet de strate poartă un nume. Iată astfel stratele mai de jos, ce formează o mare platformă, sînt șisturile de Bright Angel, născute într-o mare adîncă, cu aerisire slabă, cam cum este acum Marea Neagră. Calcare roșii mai de sus s-au depus într-o mare puțin adîncă de climat tropical. Iar dunga albă ce tîvește marginea platoului sînt gresiile de Coconino, un fel de Sahară de pe la sfîrșitul Erei primare. Desigur, formațiunile sînt mult mai numeroase, fiecare cu individualitatea și povestea sa.

Despre toate acestea îți vorbesc rangerii pe care-i întîlnești pe platformele amenajate la marginea prăpăstiilor. Acestea sînt numeroase, fiecare prezentînd canionul sub un alt unghi. De fapt întreaga amenajare are un singur țel, să-ți arate cît mai mult și să te învețe cît mai multe. Astfel, versantul sudic al canionului are amenajată o șosea pe o lungime de 42 km dintre care 40 reprezintă sectorul vestic, deschis circulației pentru particulari. Începînd de la Desert View aici se succed 6 platforme de priveliște și se află și un muzeu ce prezintă mai ales populații preistorice din zonă. Centrul întregii amenajeri este un sătuleț, Grand Canyon Village, unde se află un mare campground, mai multe hoteluri, restaurante, magazine și un Visitor Center, cu un remarcabil muzeu în care este prezentată istoria cuceririi canionului și unde se află ambarcațiunile folosite la parcurgerea întregului traseu pe apă, remarcabile performanțe ale unor pionieri îndrăzneți din secolul trecut și prima jumătate a secolului nostru. Mai există aici un alt muzeu, situat chiar la marginea abisului, cu o largă vedere și machete cu ajutorul cărora pot fi identificate toate punctele. Tot aici este expusă istoria geologică a platoului Colorado și a canionului precum și istoria cunoașterii lui, începînd de la conchistadorul spaniol Garcia Lopez de Cardenas primul alb care a zărit gigantica spărtură în anul 1540 și pînă la John Wesley Powell, exploratorul minuțios care nu numai că a străbătut primul rîul, (în 1869 și 1870) dar a efectuat și primele studii geologice și geografice.

La vest de Village malul canionului este însoțit pe încă 12 km de o șosea, închisă circulației publice, fiind parcursă doar de un fel de mini-car al administrației parcului. Este vorba de o mașină închisă, cu geamuri largi, de circa 40 locuri, ce tractează o remorcă de tot atîtea locuri. Vehiculele se succed la 10 minute, transportul este gratuit iar pe tot parcursul rangerul ce conduce mașina dă la microfon tot felul de explicații interesante, de ordin

geologic, geografic, botanic sau istoric, el fiind de fapt un licențiat într-una din aceste discipline, Segmentul vestic are amenajate 6 platforme de priveliște, la una din ele aflându-se Memorial Powell, un monument dedicat exploratorului menționat. La capătul traseului o cafetăria și un magazin cu tot felul de obiecte de circumstanță (artizanat, ilustrate, cărți, hărți, etc.) îți oferă o clipă de repaus. Pe parcursul traseului mașina oprește la fiecare punct de priveliște, șoferul așteptându-te să faci fotografii, sau dacă vrei să rămii mai mult timp poți lua orice altă mașină ulterioară.

Desigur, cea mai mare aventură a celui ce vine până aici este coborîrea în canion. Lucrul nu este ușor căci îți trebuie o rezistență deosebită, la mers și la căldură. Dacă la suprafață, pe platou clima este plăcută vara, răcoroasă (altitudinea este de 2000—2200 m), ea se modifică pe parcurs devenind toridă la nivelul riului, unde temperatura de 40°C nu este o excepție. Diferența de 1600 m este de asemenea considerabilă, fapt pentru care rangerii iau anumite măsuri de prevedere pentru cei ce își exprimă dorința de a face tura completă. În primul rînd ești sfătuit să nu încerci să cobori și să urci într-o singură zi, ci să petreci o noapte în fundul canionului, la un mic campground numit romantic **Phantom Ranch**. Numai că aici locurile de cort sînt limitate (circa 120) și cu atît mai mult cele în cabine așa că trebuie să te înscrii din timp la Visitor Center pentru a obține autorizația de a campa jos. Totul este gratuit dar vai de cel ce este prins că înoptează fără autorizație căci este scos afară cu forța în toilul nopții. De aceea, de la 6 dimineața, la Visitor Center se face o coadă lungă pentru a obține locul mult dorit. Cei ce nu au norocul să-l prindă, pot coborî pînă la —1000 la o platformă numită **Indian Garden**, unde există un izvor și o casuță, dar unde de asemenea nu se poate înopta fără rezervatie, dar de unde reurcarea în aceiași zi este posibilă.

Drumul în sine nu este greu. În versanții abrupti este tăiată o potecă de mai bine de un metru lărgime ce face nenumărate serpentine, fără să fie vreodată în pantă mare. Parcurgerea ei este doar o chestiune de rezistență și de sete (rangerii te sfătuiesc să nu cobori fără a avea un bidon de apă la tine). Dar, trecînd peste aceste detalii, coborîrea în adînc este o mare aventură, în primul rînd geologică, căci fiecare pas te afundă în istoria misterioasă a Terrei. Panouri avertizoare anunță fiecare formațiune în care te afli, cu detalii suficiente ca să-ți închipui pustiurile albe bătute de vînt ce au format o gresie, deșerturile roșii bîntuite de amfibieni ce au dat naștere la niște șiruri, mările calde cu viață ciudată colcăitoare sau adîncuri însondabile de mări. Iar cînd ajungi la canionul interior nu poți să nu te cutremuri cînd te gîndești că poți călca pe roci desăvîrșite acum mai bine de 2 miliarde de ani, ce au stat aici nederanjate atît amar de timp. Dar, poate mai ciudată este revenirea din adîncuri cînd începi să urci de la miliarde la 600 milioane de ani, apoi cînd te cuprinde oboseala îți dai seama că ești doar acum 400 miliarde de ani, apoi 300 pentru ca la 200 să respiri ușurat că ai ajuns la suprafață.

Și mai este apoi clipa unică, de neuitat, cînd soarele începe să apună peste canion. Atunci întreaga suflare existentă prin împrejurimi (și sînt zilnic cîteva zeci de mii de vizitatori) se repede la punctele de priveliște pentru a prinde un loc cît mai bun de văzut sau fotografiat. Pe măsură ce soarele coboară spre vest, în est crestele devin roz, apoi se roșesc iar din adîncuri urcă bezna nopții. Umbrele se alungesc și totul ia aspectul halucinant de sfîrșit sîngeriu de lume pînă ce ultimele pîlpîiri ale soarelui se sting și totul este scufundat în întuneric.

Hotărît, Marele Canion este un loc unic pe glob iar cunoașterea lui o aventură singulară estetică și de cunoaștere. Cine l-a văzut odată nu poate să nu fie urmărit toată viața de priveliștea largă ce-ți taie respirația, cu culorile violacee și roșii, cu umbrele mereu schimbătoare ale norilor ce desfășoară pe întinsele suprafețe accidentate un joc mereu nou, o mișcare neconștientă pe gura unui monstru ce este însăși noțiunea imobilității și care îți dă parcă siguranța statorniciei terestre într-o lume doar amăgitor schimbătoare.

În loc de concluzii

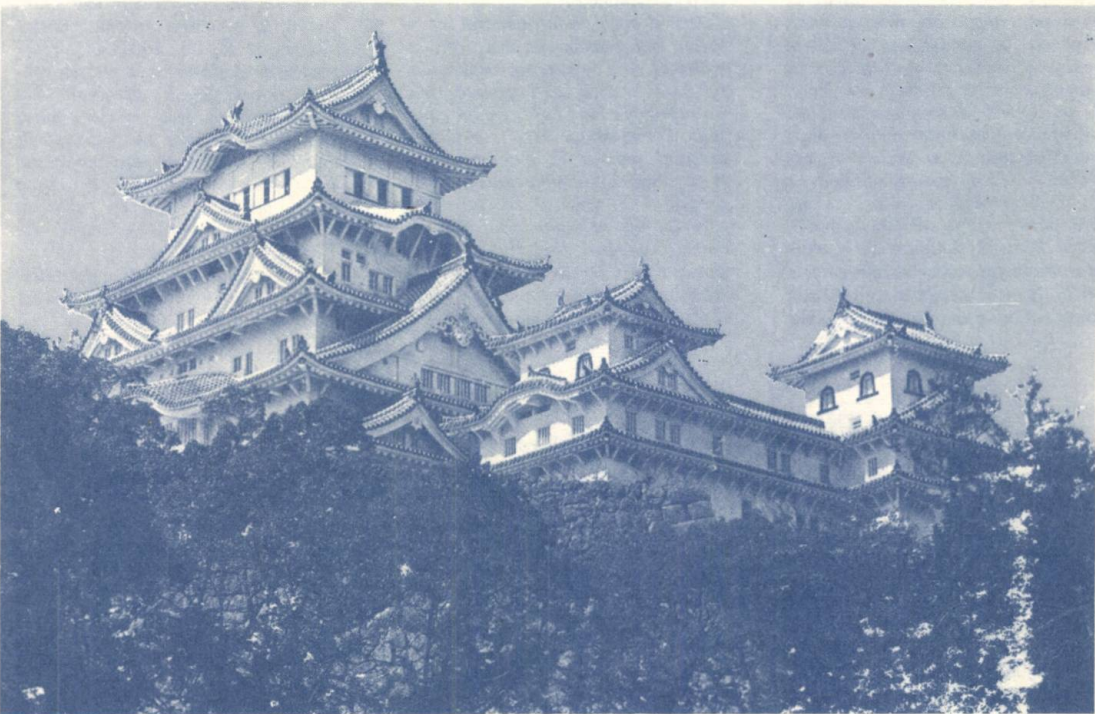
În cele de mai sus am prezentat doar două dintre numeroasele parcuri și rezervații naturale ce împinzesc Statele Unite și dintre care mi-a fost dat să vizitez aproape 30. Ele toate sînt create pentru un scop precis, «în beneficiul și pentru bucuria poporului», cum este specificat în actul de constituire al primului Parc Național din SUA și din lume, Yellowstone. Nu este deci vorba de rezervații științifice, destinate doar specialiștilor, ci pentru toți cei ce vor să se bucure de natură și să o cunoască. Noțiunea de rezervație științifică, scumpă europenilor și absolutizată, nu are sens acolo. Deschiderea tuturor parcurilor vizitatorilor este însă posibilă datorită unei discipline absolute, căci nimeni nu depășește potecile și locurile destinate publicului, iar în perimetrele admise curățenia este păstrată în mod riguros. De fapt dincolo de cîteva poteci și campgrounduri, totul este rezervație științifică, în care nu pătrunde nimeni.

Un corolar al destinației publice a parcurilor naționale este grija deosebită pentru educarea științifică a vizitatorilor. Peste tot sînt puse pancarte explicative, sînt avertizoare, broșuri, hărți, rangeri, de la care se poate afla totul. Există unele locuri în care pe teren sînt marcate limitele dintre formațiunile geologice, sînt prezentate locurile fosilifere, ești invitat chiar, în perimetre bine delimitate să cauți și să culegi singur fosile. Și, de subliniat, între toți factorii peisajului cea mai mare atenție este dată celui geologic, educația geologică precumpănind cu mult asupra celei biologice. Este de fapt un punct de vedere just căci subsolul este creatorul magnificelor peisaje pe care le poți admira în America de Nord, el stă la baza nenumăratelor formațiuni și fenomene excepționale (cascade, gheizeri, canioane, arcade etc.). Este semnificativ că dintre cele 35 de Parcuri Naționale din SUA unul este cu caracter arheologic, două sînt faunistice, două botanice iar restul de 30 sînt geologice în principal, fiind evident în subsidiar și biologice.

Dr. MARCIAN BLEAHU

SAYONARA

În acompaniamentul instrumentelor naționale nipone rapsodul povestește în triluri, pentru europeni neobișnuite, dar plăcute, vechea legendă... Este uvertura la spectacolul specific «Kabuki». În ritmul lent al muzicii apare în scenă un personaj costumat bizar cu o mască stranie. Oricum, se intuiește ușor că este reprezentantul unui spirit rău. Îi urmează o apariție diafană acoperită cu văluri străvezii, în culori pastelate, cu desene gingașe reprezentând flori fragile și figuri de păsări. Fața acestui personaj este acoperită cu un fard alb ce formează o mască specială ce nu permite înțelegerea expresiilor. Mișcărilor îi sunt extrem de lente... Un braț este ridicat la nivelul umărului sau un picior la nivelul coapsei, milimetru cu milimetru, abia perceptibil. Deși probabil face un efort fizic deosebit, performerul execută mișcărilor cu o ușurință și grație uimitoare.

Mișcărilor lente fac un spectacol de Kabuki, o chestiune de ore în-

delungate, șase sau opt cu pauze suficiente de lungi pentru a permite luarea unui prinz sau a cinei în restaurantele din apropiere, unde se pot servi sushi sau sukiaki sau tempura sau alte specialități locale stropite cu sake, sau eventual cu băutură alcoolică obținută din orez și servită puțin încălzită sau, cine preferă, o infuzie revigorantă de ceai verde.

Spectacolul reîncepe. Trăirile personajelor sînt intense. Se simte din ritmul muzicii și din mișcărilor trupurilor. Dar fața acoperită de fard alb, rămîne în totală nemișcare. Spectatorului îi este imposibil să deducă ceva, pe aceste fețe albe, atîta timp cît mușchii, aparent în liniște deplină, acoperiți de fard, nu trădează nici ură, nici tristețe, nici bucurie, nici durere, nici fericire... Și totuși întregul spectacol este pătruns de cele mai complexe sentimente umane, pe care noi, europenii, sîntem obișnuiți să le citim pe fețele și în ochii oamenilor. Aici,

însă, nimic. Poate de aceea se spune despre japonezi că, și chiar masca din tradiționalul fard alb, nu-și trădează sentimentele sau este greu să le citești ceva pe față. Poate că a fost așa, cînd ritmul vieții era lent, ca mișcărilor dansului, poate că a fost cîndva necesar ca masca albă să ascundă dureri sufletești cumplite, de nestăpînit, fără asemenea artificii...

Pe japonezii din zilele noastre i-am cunoscut însă altfel la Tokio, chiar în centru, în Ghinza. Copii, tineri și din cei încărunțiți, jumătate din populația de peste 10 milioane a capitalei nipone, brăzdează străduțele înguste într-o totală dezordine ordonată, unde nimeni nu se ciocnește cu nimeni, reușind de fiecare dată elegante evitări. Aici se vorbește mult, se rîde, se consumă zaharicale și înghețată și chiar floricele, obicei adus de pe meleaguri de dincolo de Pacific, din SUA, sub denumirea de pop-corn. De-a lungul străzilor înșirate unul lîngă

altul, sute de magazine mici în care încap simultan numai câteva persoane, oferă vizitatorilor kimono-uri, saboți de lemn, împletituri din paie de orez, obiecte din bambus, cioplituri în rocă vulcanică și multe, multe altele, dar mai presus de toate minunatele scrieri caligrafice și, mai ales, stampele. Natura apare ireal de naturală în aceste stampe, încât fără vreau te simți obligat să aduci un omagiu miinilor care au reușit să le zămislească și să le așeze pe suport material, pentru contemporani și pentru posteritate. Cu un zîmbet modest, creatorul însuși prezintă vizitatorului o frumusețe după alta și cu același zîmbet îl conduce pînă la ușă, oficiind ca o gazdă extrem de atentă, chiar dacă acesta nu a cumpărat nimic. Poate că și simpla admirație a vizitatorilor în fața unor asemenea valori are pentru gazdă o semnificație aparte. «Poate» devine mai cert cînd

mă gîndesc că în timpul ceremoniei ceaiului, cei adunați privesc de regulă la o asemenea stampă și, din cînd în cînd, emit sunete de exclamare entuziastă. De regulă, invitaților la o ceremonie a ceaiului li se oferă imaginea unei astfel de valori numai în prima parte de-oarece, cînd începe pregătirea și servirea propriu-zisă a ceaiului, decorul se schimbă.

Iată deci că cei în aparență întrospecți sînt oameni ca noi toți, cu trăiri pe care le exteriorizează, dar pe care trebuie să-i cunoști mai îndeaproape. La Nara, prima capitală a imperiului nipon, primarul orașului, bărbat în puterea vîrstei și cu răspunderi importante față de prezentul și viitorul acestui oraș, care trebuie să rămînă un oraș — muzeu, imagine sugestivă a vieții derulate aici în ultima mie de ani, cel puțin, ne-a încîntat cu o melodie incredibil de asemănătoare cu o doină

de-a noastră pe care a interpretat-o la shakunaki, un gen de caval de bambus.

Adunînd impresiile laolaltă m-am convins că vremea măștilor aparține trecutului, că japonezii de astăzi sînt oameni deschiși la suflet, că nu-și mai ascund sentimentele, că întind mina și se relevă celui ce le calcă pragul cu gînduri bune.

M-am convins cu atît mai mult, cu cît la plecarea grupului nostru din orașul Kyoto, astăzi important centru de desfășurare a multor congrese internaționale, personalul hotelului care la acea oră și-a putut rupe câteva minute din preocupările multiple, a ieșit în fața edificiei cu o pinză roșie lungă de cîțiva metri, pe care scria, cu caractere latine — Sayonara — adică La Revedere!

Fetele nefardate ale oamenilor, cu zîmbete deschise exprimau exact sensul inscripției.

TRAIAN LUPU

Alaiski-bazar

Chipuri aramii cu trăsături orientale, halate largi, salvări, baticuri și rochii de mătase colorate, voci care se tot adună și se tot împrăstie, învălmășală pestriță: Alaiski-bazar, piața cea mai mare a Tașkentului. Din cînd în cînd, chipuri blonde de ruși, de turiști finlandezi și nemți, dar și chipuri tucurii de arabi... Un zgomotos amestec de graiuri, care adăugat forfotei sub căldura toridă a amiezii îmi dă un fel de amețală. Și mai e ceva. Ceva ce descopăr pușin mai tîrziu. În aerul incins al bazarului stăruie așîfător mirosul fierții mese de oale. La capătul pieței, în spatele unor gigantice mese lungi învelite în alb, stau proșăpate deasupra focului două gigantice căldări de aramă, pe sub capacele cărora bolborosește și se zbate misterioasă fiertură din care răzbat în afară aburi și stropi galbui. Un bucătar incins cu un șorț cît un cearșaf ridică cu gesturi de prestidigitator capacele, viră în oale uriașul său polonic și e destul să-i întinzi o farfurie că-ți-a și răsturnat în ea o halcă de carne cu ceapă, verdeturi și zeamă. În vreme ce, cu mina stîngă trage automat banii către el, sau mai aruncă vreo cîteva găte peste focul de sub oale. Săr din nou scînteii, limbi de flăcări cuprind iarăși căldările, saltă capacele. Pe deasupra lor strălucește iarăși uriașul polonic, alte și alte farfurii se întind deasupra mesei și se umple de îndată spre mulțumirea pofticioșilor. În ce mă privește simt nevoia să mă răcoresc bînd ceva, mîncînd un fruct. Pentru piața de fructe ni se indică vag o direcție, dar mi-e imposibil să mă îndrept într-acolo, într-atît sînt prinsă în fluxul continuu al aglomerației. Mă las dusă în sensul «curentului» și abia după cîteva zeci de metri ajunsă în fața unei clădiri rotunde — pesemne administrația pieței — reușesc să evadesc pe o aleă largă cu tarabe înalte, pline de fructe, mai ales de rodii roșietice. Mă delectez cu bobitele lor dulci-acrișoare și privesc nedumerită niște calupuri dreptun-

ghiulare, brăzdate de fișii galbui, maronii, portocalii. În spatele lor, vinzători stau gata să-ți taie felii din curioasă marfă, cu cuțitele lor lucioase, lungi de mai bine de jumătate de metru. Mă feresc prudent să cer vreo lămurire. O făcuse cu pușin înainte un turist străin și fusese asaltat de vinzători; pur și simplu, nu-i mai dădeau drumul țînîndu-l de mină, explicîndu-i și, îmbiindu-l insistent să guste, să se convingă ce marfă grozavă au ei de vinzare și, desigur, să cumpere... O elocventă gimnastică a miinilor, o formidabilă mimică a fețelor, un adevărat ritual al tirguiei, incit, degrabă am înțeles că marile dreptunghiuri colorate, erau de fapt calupuri de pepeni presapi. Și am mai înțeles că acest ritual dictează să ceri de la început un preț fabulos, să te tot tocmești, pentru ca în final să oferi la un preț rezonabil, astfel ca tot omul să plece de lîngă taraba ta mulțumit. Cea mai liniștită aleă a bazarului e cea în care se vînd florile. În jurul florilor, tocmeala e aproape neglijabilă. Sirul lung de florăre cu gălețile pline de culori vii și proaspete e un spectacol fascinant. Mai ales gladiolele înalte, de un roșu arzător, sau de un violet intens, flori ale verii, care însă aici, în sud, înfloresc acum, în aprilie, alături de narcise, lalele alături de liliacul mov și alb deschis în inflorescențe atît de mari, parfumate.

La capătul aleii florile nimeresc iarăși între prăvălii de tot felul și într-un șuvoi de oameni curgînd neîntrerupt. Privesc în urmă clapa aceea a culorilor și miresmelor, parcă m-ași întoarce înapoi, dar nu mai e posibil. Șuvoiul mă duce cu el; ca și dorința — de care abia acum îmi dau seama — de a merge mai departe, de a vedea tot ce-i de văzut. Și, în, «Alaiski»-bazar sînt încă atîtea de văzut.

LIDIA NOVAC

MAI SUS, NUMAI CER

30 de ani de la cucerirea Chomolungmei

Anul acesta, la 29 mai se împlinesc 30 de ani de când omul s-a aflat cel mai aproape de cer, cu picioarele pe pământ ferm. Primii pămînteni care au reușit să cucerească Chomolungma (denumirea oficială a vîrfului himalaian cunoscut timp de mai bine de un secol drept Everest) și să privească lumea de pe cel mai înalt punct al său, au fost neozelandezul Edmund Hillary și nepalezul Norgay Tenzing. Evenimentul a avut loc în ziua de 29 mai 1953, ora... Dar mai bine să-i lăsăm pe protagoniști să povestească. «Era ora 11,30 (19,30 ora României — N.A.) — povestește Hillary. Încercam un sentiment nebănuit de ușurare — lunga noastră încercare se terminase, iar vîrful fusese atins mai înainte ca rezervele de oxigen să scadă la un nivel primejdios — ușurare că, în sfîrșit, muntele fusese bun cu noi și că, în locul unei cornișe înfricoșătoare, inaccesibile, ne oferea un con rotund și odihnitor. Și sentimentul de ușurare se îmbina cu un vag simțămînt de uimire că eu am putut fi cel norocos să înfăptuiască dorința atîtor alpiști curajoși și hotărîți. La început mai-am revenit cu greu la realitate; ajunseseam cu adevărat pe vîrf? Eram prea obosit și prea conștient de lungul drum care ne aștepta la coborîre, înapoi la loc sigur, ca să mă pot bucura cu adevărat de victorie. Dar, pe măsura ce izbînda mi se contura tot mai clar în minte, căldura domoală a bucuriei îmi năpădea toată ființa — o bucurie mai puțin zgomotoasă, dar mai puternică decît oricare alta pe care o simțisem vreodată mai înainte, pe un vîrf de munte. Privirea mi s-a întors spre Tenzing. Sub masca lui de oxigen încadrată de turturii care-i atîrnau de barbă și mustați, strălucea zîmbetul lui, radiînd de fericire. I-am întins mîna și ne-am felicitat în tăcere, dar pentru Tenzing și pentru clipele trăite strîngerea mîinii însemna prea puțin și, cuprins de elan, m-a strîns cu toată căldura în brațe și ne-am bătut pe umeri reciproc, în semn de felicitare». Trecuseră nu mai puțin de 461 ani de la prima escaladă — am putea spune «modernă» — în care s-au folosit pitoanele și bivuacul. Pentru că, în 1429, an în care Columb descoperea America, deschizînd calea spre Lumea Nouă, Antoine de Ville, șambelanul lui Carol al VIII-lea, regele Franței, deschidea și el un drum — cel spre cucerirea creștelor și piscurilor montane. El escaladează, din ordinul regelui amintit, muntele Aiguille de la marginea Alpiilor, supranumit «Muntele Inaccesibil» datorită configurației sale aparte, care face foarte

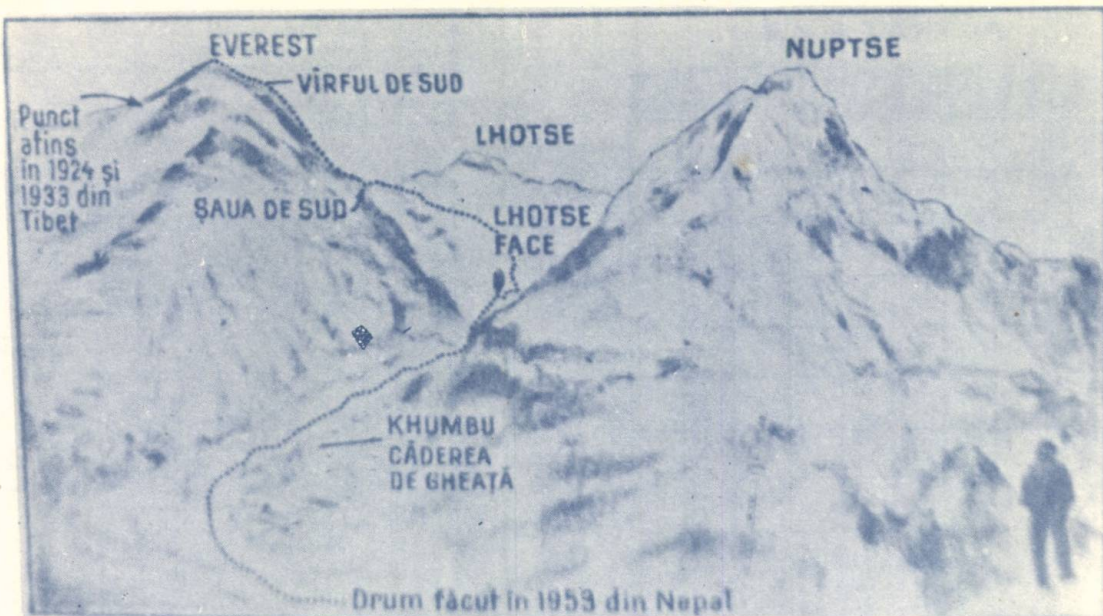
difficilă abordarea lui. Trecuseră, totodată, cu numai 29 de ani mai puțin de când, din ordinul conchistadorului Hernando Cortés, Diego Ortiz și alți doi soldați escaladaseră vulcanul mexican Popocatepetl pentru a aduce din craterul lui sulful atât de necesar fabricării prafului de pușcă. Ajung astfel la 5.425 m înălțime, stabilind, fără să vrea și fără să știe, un record mondial ce va rezista timp de aproape trei secole...

Dar să revenim. Care dintre noi n-a urcat măcar o dată pe munte și n-a încercat să-și imagineze cum o fi totuși, pe Chomolungma? Adică pe cel mai înalt vîrf al planetei noastre, care culminează la 8.848 m — și 10 cm — adaugă specialiștii chinezi care i-au determinat altitudinea exactă în urmă cu zece ani! Sau cîți nu ne-am întrebat, n-am fost curioși să știm cum și-au petrecut cei doi timpul, scurta vreme, pe cel mai înalt vîrf al planetei? Să-i dăm din nou cuvîntul lui Hillary: «...clipele treceau repede, iar noi nu apucasem să ne odihnim cît de puțin. Ne-am făcut două scaune destul de comode în zăpadă și ne-am odihnit, mîncînd cu poftă cîte o prăjitură de mentă. Aparatul de fotografiat îmi atîrna încă deschis pe piept și, vrînd să-l închid și să-l pun în buzunar, constatai că degetele îmi erau aproape înțepenite. Am închis aparatul și cutia lui de piele cu mișcări încete și nesigure pentru ca deodată să-mi fulgere prin minte că tulburarea venea din lipsa de oxigen; trecuseră aproape 10 minute de cînd îmi scosesem aparatul (...). Mi-am luat pioletul, m-am asigurat dacă și Tenzing era gata și m-am uitat la ceas; era 11 și 45. Stătusem pe vîrf doar 15 minute. Începu să cobor cu destulă ușurință treptele săpate pe creastă și după 12 m. îmi amintii că mai aveam ceva de făcut, un lucru care, pentru moment, părea o prostie, dar care avea să stîrnească interes acolo, jos; mă aplecai și, luînd un pumn de pietricele, le-am vîrît în buzunar. Și, fiindcă nu mai aveam timp de pierdut pohni, de-a lungul crestei».

Edmund Hillary și Norgay Tenzing, două ființe, doi oameni total diferiți ca aspect fizic, educație și chiar ideuri de viață. Doi oameni care, deși s-au văzut pentru prima oară într-un hotel din capitala nepaleză Katmandu cu numai cîteva zile înainte de a pleca în marea aventură, au reușit să facă un tandem formidabil și astfel să învingă greutățile. Nu numai fizice, ci și, poate mai ales, psihologice ale acestui mare pas care înseamnă, întotdeauna, prima mare realizare sau cucerire într-un domeniu. Poate tocmai de aceea îi cam uităm, cel mai adesea, și pe nedrept, desigur, pe aceia care reeditează performanța respectivă sau realizează, cuceresc al doilea, al treilea ș.a.m.d. Iată cum îl descrie Hillary pe Tenzing în cartea din care am mai citat («Înălta Aventură»): «Era robust și bine făcut. Chipul său exprima încredere și modestie totodată. Cîrînd deveni un membru prețuit al grupului nostru și se făcu iubit de toți prin zîmbetul lui încîntător și prin blîndețea firii lui». Sau, cînd coborau, după cucerirea Chomolungmei: «Tenzing arăta puternic și dîrz ca întotdeauna; simțeam că mă pot bizui pe el ca într-o ancoră puternică». La rîndul său, și Tenzing are o opinie favorabilă despre partenerul său: «Din momentul repartizării și pînă la sfîrșitul expediției, eu și Hillary am format o pereche. Ni se cereau tot timpul mari eforturi (...) Hillary este însă un alpinist minunat, are multă forță și rezistență. A mers deosebit de bine pe zăpadă și pe gheață, lucru pe care l-a practicat mult în țara sa, Noua Zeelandă. După cum le stă bine oamenilor de acțiune, el vorbește puțin, ceea ce nu-l împiedică să fie tovarăș bun și vesel. Șerpașii îl iubeau — era întotdeauna gata să-și împartă cu ei alimentele și echipamentul. Formam amîndoi o pereche destul de comică, Hillary fiind cu 20 cm. mai înalt decît mine. Aceasta nu ne-a jenat însă niciodată. În ascensiunile comune colaboram minunat și între noi s-a statornicit o legătură bine sudată». Doi ani mai tîrziu însă, odată cu apariția cărții lui Hillary, dedicată marelui eveniment («High Adventure», tradusă și la noi) șerpașul nepalez a fost oarecum nemulțumit de modul în care a prezentat alpinistul neozelandez contribuția fiecăruia la atingerea marelui obiectiv. Această nemulțumire nu a degenerat însă, ca în alte cazuri similare, într-o negare reciprocă a meritelor fiecăruia. Dealtfel, iată modul în care pune problema Tenzing în mărturia făcută scriitorului J. R. Ullman care i-a dedicat cartea «Tigrul zăpezilor»: «...trebuie să lămuresc o chestiune. El este un alpinist minunat și un om minunat și eu mă mîndresc cu faptul că am ajuns împreună cu el pe culmea Everestului. Cred totuși că în povestirea lui despre ascensiunea făcută de noi, Hillary nu este absolut drept față de mine. Tot timpul el lăsa să se înțeleagă că atunci cînd lucrurile mergeau bine, aceasta i se datora exclusiv lui, și dacă au existat greutăți, acestea au fost din cauza mea. Aceasta nu este just. Niciodată eu n-aș fi putut cuceri Everestul de unul singur. Eu cred că nici Hillary n-ar trebui să lase să se înțeleagă că el ar fi putut să realizeze asaltul singur și că eu n-aș fi ajuns la culme fără ajutorul lui. Tot drumul, la ducere și la înapoiere, ne-am ajutat reciproc — așa trebuie să fie, așa trebuia să se întîmple, căci noi n-am fost conducători sau conduși, am fost parteneri egali».

După cum am mai spus, ușoara nemulțumire a lui Tenzing nu a degenerat în altceva, cei doi rămîind buni prieteni în continuare. Este aici și meritul lui Hillary, care se va dovedi, în timp, un adevărat prieten, nu numai al lui Tenzing, ci al întregii populații Sherpa din rîndul căruia și-a ales de atîtea ori însoțitorii. A construit, chiar un spital destinat acestei populații de păstori — care numără pînă într-o sută de mii de locuitori — de pe văile de la poalele sudice ale celui mai înalt vîrf al Terrei. Concentrată îndeosebi în, sau în apropierea văii Dudh populația aceasta a dat aproape în exclusivitate ghizii și cărătorii care i-au însoțit și îi însoțesc pe alpiniiști de pe toate meridianele globului în expedițiile spre vîrfurile de pe «Acoperișul lumii». Ca urmare, s-a ajuns la încetățenirea denumirii de «șerpaș» pentru înșăși îndeletnicirea de ghid sau cărător în expedițiile himalaiene!

Reîntorcîndu-ne la Edmond Hillary, trebuie spus că ascensiunea pe Chomolungma, cucerirea acestui vîrf nu a reprezentat un scop în sine, scop care, odată atins, să-i încheie misiunea în Himalaya. El va reveni în acest lanț muntos, fie în calitate de conducător de expediții (în anii 1961, 1963, 1964, 1977), fie pentru a organiza înălțarea spitalului amintit, fie din alte motive, ajungînd unul dintre cei mai buni cunosători ai acestui lanț muntos. Dar fermierul crescător de albine din Auckland, Noua Zeelandă, ajuns printr-o întîmplare alpinist, nu se va mulțumi numai cu performanța de a fi

ajuns primul pe cel mai înalt vîrf al planetei. Va atinge Polul Sud în decembrie 1957, participînd la expediția antarctică neozeelandeză din anii 1956—58, va conduce expediții în alte lanțuri muntoase ale Terrei. Ne-a lăsat ca mărturie a tuturor acestora vreo zece cărți, începînd cu amintita «Înaltă Aventură», apărută în 1955, continuînd cu «Traversarea Antarcticii» (1958, în colaborare cu conducătorul expediției, Sir Vivian Fuchs), «Școală în nori» (1965), «Nimic de pierdut, nimic de cîștigat» (autobiografie, 1975) și în sfîrșit «De la Ocean la Cer», ultima apărută (1978). Pentru a restabili «egalitatea» între cei doi și în acest domeniu voi prezenta și alte informații despre Tenzing. Născut, probabil, în 1914 în Nepalul de Est, participă de foarte tînăr la expediții în Himalaya printre altele la cele conduse de Shipton (1935), Rutledge (1936) și Tilman (1938). Alte expediții notabile sînt cele din Karakoram (1950) și Himalaya (1951 și 1952); în acest din urmă an participă la cele două expediții elvețiene pe Chomolungma, ultima aflîndu-se foarte aproape de visul atîtor alpiști: cucerirea celui mai înalt vîrf al planetei. Cu prilejul acestei expediții, ca și în cea victorioasă de mai tîrziu, nu este un simplu participant, ci șef al ghizilor și cătărătorilor. Un an după cucerirea «Zeței mame a Munților» cum înseamnă în traducere Chomolungma, în semn de recunoaștere a marilor sale merite în domeniu, este numit director de antrenament al Institutului himalayan de alpinism care își are sediul în renumita stațiune climaterică intitulată Darjeeling, de la poalele Himalayei (India). A scris o carte autobiografică, intitulată «After Everest» (După Everest), apărută în urmă cu 6 ani. După marea victorie din 1953 i-a fost dedicată, cum am mai spus, o carte («Tigrul zăpezilor»). Ca o curiozitate aș aminti faptul că cei doi au sărbătorit în mod diferit ziua de 29 mai 1978, așadar împlinirea a 25 de ani de la istoricul eveniment. Edmund Hillary, cu alți 10 veterani care au participat la reușita expediție din 1953, condusă de John Hunt — s-a întîlnit pe masivul galez Snowdon care, în ciuda celor numai o mie și ceva de metri ai săi, a reprezentat baza de antrenament în vederea marii tentative. Iar Norgay Tenzing s-a aflat la festivitatea organizată în capitala nepaleză Katmandu, împreună cu alți 30 din cei aproape 70 de cuceritori ai Chomolungmei, cîți s-au înregistrat pe parcursul celor 25 de ani. Învingători aparținînd unor naționalități foarte diferite: englezi, germani, austrieci, italieni, australieni, neozeelandezi, chinezi, japonezi, indieni, nepalezi etc. Între timp, numărul acestora a crescut, înscriind în rîndurile lor, printre alții, și pe italianul Reinhold Meissner care a reușit să se afle de două ori pe cel mai înalt punct al planetei, urcînd prima dată pe versantul sudic și a doua oară pe cel nordic. (Primii care au reușit escaladarea pe versantul nordic, mai dificil, au fost trei chinezi, în 1960). Doar un singur alt expediționar reușește această performanță mai înainte: nepalezul Novang Gombu, avînd o ascendență care îi îndreptăța o asemenea reușită: este, se pare, nepotul lui... Norgay Tenzing. Aș aminti, totodată, faptul că chiar și acesta era pe punctul de a-și înscrie de două ori numele între aleșii Zeței mame a Munților. Cu numai un an înainte de tentativa victorioasă din 1953 împreună cu Edmund Hillary, Tenzing s-a aflat, ca participant la expediția elvețiană, la mai puțin de... 250 m. de vîrf. Nu pot încheia însă fără a aminti și numele primei femei care s-a aflat pe «acoperișul lumii»: japoneza Jungko Tabei, care a atins cel mai înalt vîrf al planetei în urmă cu opt ani, în ziua de 16 mai 1974.

Pentru astfel de oameni, începînd cu Tenzing și Hillary și sfîrșind cu Jungko Tabei, sau invers dacă vreți, Universul începe «abia» la 8.848 metri și 10 centimetri, nu atît de jos ca pentru noi, muritorii de rînd...

SILVIU NEGUȚ

PĂTRAT 8 × 8

	1	2	3	4	5	6	7	8
1								
2								
3								
4								
5								
6								
7								
8								

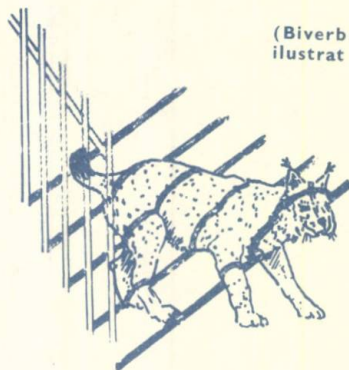
(Orizontal și vertical)

1. Păstrăv de mare.
2. Limba cea mai îngrijită.
3. Agresor.

4. Vinat cu pene, cu carne gustoasă.
5. Care servesc la unele munci agricole.
6. Boală gravă, datorată consumului îndelungat al unei specii de mazăre furajeră.
7. Aruncătoare de săgeți!
8. Culme în Munții Bucegi.

SPEOLOGICĂ

(Biverb: 7, 6)
ilustrat

PLANTE RARE, MONUMENTE ALE NATURII DIN ROMÂNIA

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1												
2												
3												
4												
5												
6												
7												
8												
9												
10												
11												
12												

ORIZONTAL : 1) «...Pietrii Craiului», mică plantă cu flori roz-vioace, unul dintre elementele endemice din România — Cenușiu. 2) Altă plantă ocrotită prin lege, care crește pe crestele stîncose ale munților, albă, catifelată, gingașă, numită și floare de colț — La marginile hornului! 3) Limpede — Acțiunea specifică a alimentelor (abr. med.) — Trap scurt, liniștit și ritmic. 4) «...-răi», plantă de asemenea rară, numită mai ales **crucea-voinicului** cu flori albastre, de prin pădurile de fag de munte — Comună în județul Ialomița. 5) Heleșteu — Altă raritate floristică din munții noștri, cu petale galbene. 6) Amiază — Autorul poemului «Fructele pămîntului» (André). 7) Lumea încon-

jurătoare (flora, fauna, formele de relief ș.a.), a cărei ocrotire constituie o preocupare permanentă a statului nostru — Plantă rară, endemică în Carpații Meridionali, numită și **căldărușă**, care crește prin locuri stîncose, înierbate, pe stînci stîncose abrupte. 8) 365 de zile — Săritură — Rinforzando (abr. muz.). 9) «Floare de...», nufăr tropical numit și **drete**, relict terțiar ocrotit prin lege, întâlnit la noi în pîrîul și lacul Peșea de lîngă Oradea — Deale gurii — Dinu Lipatti. 10) Repar! — Produs apicol — Rasă de viermi de mătase, numită și «Aur chinez». 11) Lac de munte de origine glaciară — Altă plantă ocrotită de lege, cu flori mari, galbene-verzui, din regiunile de munte, numită și **bulbuci**. 11) Alt nume dat **florii de colț** — Zimbri, arbori coniferi, relicta terțiară ocrotită prin lege.

VERTICAL: 1) «...lutea» importantă plantă medicinală, de asemenea ocrotită, numită și **ghintură galbenă**, înaltă de peste 1 m. — Mamifer carnivor, ocrotit prin lege. 2) A se ralia — Vestibul. 3) O cetate a lacurilor alpine, cu o mulțime de plante rare, endemice, ocrotite prin lege — Z. 4) Oală țărănească — Nume dat de ciobanii brăneni la două specii de plante alpine, din familia orhideelor, cu flori parfumate, mici roșii-purpurii sau purpurii închis (sau **sîngele-voinicului**). 5) Cel mai frumos lac din Zair — Rază de lumină — Localitate în vestul Indiei (Gujarat). 6) Altă plantă, monument al naturii, cu frunze pieltoase și cu flori albe-gălbui, plăcut mirositoare, adunate într-un capitol, ocrotită în rezervația principală din Bucegi (2 cuvinte). 7) Arbore ocrotit de lege, rășinos, care poate atinge peste 1 000 de ani, aflat în munții noștri (**sau tisă**) — Din poză! — Cărbune inferior, care se formează în unele mlaștini, laolaltă cu planta insectivoră **roua-cerului**, o adevărată curiozitate a naturii. 8) Campion — Dimitrie Bolintineanu. Aici, într-o cunoscută «rezervație naturală» se găsește o varietate de **bujor**, străvechi element de stepă pontică din perioada călduroasă postglaciară, ocrotit prin lege. 9) «...ursului», arbust mic, tîrîtor, cu flori roșietice sau albe, ca niște clopoței și fructe bace roșii, comestibile, puțin răspîndit la noi, pe stîncile calcareoase din munții Carpați (sing. nearticulat) — Jos, la stîlp! 10) A se răspîndi — Fluviu siberian 11) Arbust răspîndit în zona alpină, cu flori în umbrelă, roșii purpurii, roz și uneori albe, numit și **smirdar** sau **bujor de munte**. 12) Alt nume dat **ghinturei-galbene** (pl.) — Podoabele plantelor.

Dr. NICOLAE ANDREI

Aventurile unui cort

**OLIMP — ARARAT — SIERRA NEVADA —
VEZUVIU — MOLDOVEANU — NEGOIU**

*«Călătoresc pentru
propria-mi instruire»*

GERARD DE NERVAL

Dacă nu mi-aș fi făcut «ucenicia» în țara mea, timp de aproape 20 de ani cu cortul în spate, cutreierînd practic de la un capăt la altul Carpaților, urcînd pe aproape tot ce înseamnă vîrf de peste 2000 metri, nu m-aș fi înhămat la dificila, dar splendida aventură de a cunoaște și alți munți, alte locuri, alte ape, orașe, monumente, peșteri, palate, muzee, mări și lacuri, parcuri și sirturi arheologice și cite altele.

Firește, organizarea și mai ales înfăptuirea unor peregrinări solitare (și insolite) pe alte coclauri cu cortul în spate, presupun o sumă de dificultăți și solicită amplificat toate trăsăturile pe care mi le-am format ca om de munte și de cort, în țara mea. Cine a călătorit în străinătate în oricare alt fel decît mine nu-și prea poate da seama că eu a trebuit să accept din capul locului ideea de efort, de singurătate și de rezistență la tot felul de tentații; mi-a trebuit o credință nestrămutată în reușita tuturor acțiunilor mele, mi-a fost solicitată la maximum capacitatea de a mă descurca în orice situație neprevăzută iar neprevăzutul era prezent la orice pas: el înseamnă cel mai adesea, găsirea celor doi metri de pămînt pentru a-mi pune cortul sau obținerea unor permise speciale pentru vizitarea unor locuri în care nu intră oricine, cum a fost de pildă, Muntele Athos; sau să știi să folosești orice facilitate (fiindcă mai există și așa ceva!) pe care nimeni nu se îngrămădește să ți-o ofere «ex officio»; trebuie să știi să intri în contact, vrînd-nevrînd, cu oameni din cele mai diferite categorii de la polițiști, ghizi turistici, oficialități, cabanieri, pînă la marinari, muncitori, studenți, scriitori, redactori de reviste și de ziare, oameni cu bani și oameni fără bani, oameni buni și mai puțin buni. Asemenea călătorii mai înseamnă să știi să obții de la fiecare exact ce ai nevoie sau pur și simplu să încheși o discuție de complezență; înseamnă să le vorbești despre țara ta dar să-i și ascuți vorbind despre a lor; să te împrietenești cu unii pînă la nevoia revederii (cum mi-s-a întîmplat de atîtea ori) sau să știi scăpa de alții care nu-ți prea vor binele (fiindcă am întîlnit și de aceștia destui).

M-ați întreba poate de ce nu începe acest grupaj tocmai cu locurile în care mi-am format ucenicia, adică exact cu ceea ce iubesc mai mult și mai mult: munții țării mele. Ei bine, am lăsat la urmă aceste cîteva pagini, tocmai ca să constituie un argument în plus că ori pe unde aș umbla, oricîte frumuseți aș vedea (și pe lume sînt, slavă domnului, destule!) mă întorc de fiecare dată cu un sentiment și mai puternic de a-mi revedea tot ce am mai scump pe lume (iar acum posibilități de comparație am cu duimul!) adică această țară cu tot ce poate însemna ea scrisă cu majuscule în inimă și în cuget.

DE LA LEGENDELE FRUMOASE ALE OLIMPULUI LA ADEVĂRUL TRAGIC AL VEZUVIULUI ȘI TOTUȘI, N-AM AJUNS PE MYTICAS

12 octombrie 1979. Aș fi ridicol să afirm — avînd și pretenția de a fi crezut — că într-un răstimp de numai trei săptămîni am văzut toată Grecia. Și totuși m-am întors acasă cu atîtea bogății culese din diferite colțuri ale acestei țări mici, dar care a cucerit toată lumea cu arta, cultura și civilizația ei crescute fertile pe aceste pămînturi aride, încît mi-a fost greu să aleg cîteva dintre momentele cele mai semnificative ale întregii călătorii pentru a le insera în acest grupaj. Datorită micuțului meu cort am reușit să mă «strecor» printre cele 17 coloane de la Cap Sunion, în sudul Aticii, printre tavernele pline de pitoresc de sub Acropole, în străvechiul cartier Plaka, printre zidurile cetății Palamidi de la Nafplion sau mormintele regești de la Mikene; tot datorită acestei «minuni» a secolului XX — cortul — mi-am purtat pașii printre coloanele de la Delfi, descifrînd și eu Oracolul prevestitor de rele și bune, m-am cățărat pe stîncile de la Meteora pentru a vizita două din cele patru minăstiri care mai ființează în acest peisaj lunar, apocaliptic de la poalele Pindului; dacă nu aveam acest prieten nedespărțit — deloc pretențios în sine, dar care-ți pretinde ție, purtătorul lui, o sumedenie de rigori, oferindu-ți în schimb multe momente de sublim — dacă nu aveam, așadar, acest prieten, cortul, nu aș fi ajuns niciodată nici la Corint ca să văd, între altele, mozaicurile romane intacte după două mii de ani și nici n-aș fi furat struguri din viile crescute ca niște livezi tinere de meri pe dealurile domoale care se «varsă» în mare; după cum fără el n-aș fi putut ajunge la Volos, în campingul de la Pefkakia, localitate așezată pe ruinele fostei cetăți romane Pagassae, unde am mers ca vodă prin... livezile de migdali cu fructele coapte tocmai bune de mîncat la vremea aceea; numai într-un singur loc nu m-a ajutat cortul meu miraculos; pe Agion Oros (Muntele Athos), nu se poate pune

cortul; acolo trebuie să ajungi în condiții cu totul speciale, începînd cu formalitățile de la «graniță» (în realitate ghilimelele nu se justifică deoarece aici există într-adevăr un control ca la orice graniță) și terminînd cu modalitățile dificile de a atinge această lume în care natura parcă a stat în loc sute de ani.

Cu toată bogăția, diversitatea și dificultatea unui asemenea itinerariu n-am uitat că sînt totuși format ca om de munte iar Olimpul nu-i chiar la îndemîna oricui și nici la îndemîna mea nu a fost, deși mă aflam în Grecia. Prima încercare de «a face» un munte în Grecia a fost Parnassus nu departe de Delfi, acolo unde «am descoperit» (căci grecii înșiși nu știau de ea!) faimoasa Grotă Coryciană despre care se spune că adăpostea legendarele orgii bahice, desfășurate în «spirit delfic». Povestea urcușului meu pe Olimpul lui Homer, cu care acesta s-a împreunat pentru eternitate (fiindcă personajele lui «amplasate» aici i-au dăruit autorului însuși această eternitate), povestea mea deci este mult mai lungă și mai întortocheată decît o pot cuprinde eu în cîteva rînduri aici. De aceea n-am să vă povestesc despre tractorașul plin cu cartofi și cu oameni (între care un «turist» american ce nu știa pe ce lume se află, la propriu!) transportîndu-mă cale de 10—12 km de la micuța gară Litohoron pînă la orașul turistic omonim de la poalele Olimpului; n-am să vă spun cum aici, noapte fiind, am tras la un Youth Hostel, un fel de hotel pentru tineret, fără confort dar foarte scump, și cum am cunoscut o tînără pereche care comandase un taxi pentru distanța de 12 km. spre munte, taxi în care ne-a luat și pe noi dar pe care l-am plătit... nemțește; n-am să insist asupra cabanei Spilios Agapitos de la 2 100 metri, unde zăpada era în octombrie mai abundentă decît se poate crede iar sus pe culme grosimea stratului putea atinge și un metru; în sfîrșit nu vreau decît să amintesc că la cabană am constituit, împreună cu alți străini, o «echipă internațională» din care pînă la urmă numai noi (eu și soția) ne-am avîntat în marea aventură de a ne cățăra pe crestele înzăpezite, cu zăpadă înghețată bocnă, ce se înălțau spre 2 800—2 900 metri. De încercat am încercat numai noi, dar de reușit am făcut-o doar pe jumătate: Myticas, vîrfur propriu-zis al Olimpului, cu 2 917 metri ai săi, ne-a fost inaccesibil. Am urcat cu destulă dificultate pînă pe vîrfur Skala de aproape 2 900 metri, dar cînd să dăm asaltul final, observăm în fața noastră o despîcitură de toată frumusețea, separînd Skala de Myticas printr-un abrupt aproape perfect vertical; pe el mai avea totuși loc zăpada înghețată ce acoperea marcajul — triunghi roșu — pus așa de des că trebuia să faci fiecare pas punînd piciorul pe un semn. Am încercat să coborîm folosind toporișca pentru a ne face scobituri în zăpadă dar echipamentul nostru neadecvat pentru timp de iarnă și tovarășia soției, mai puțin experimentată, m-au făcut să iau cea mai pesimistă hotărîre de cînd mă știu pe munte: eram nevoit să renunț. M-am întrebat dacă a fost lipsă de curaj sau mai curînd puterea de a renunța în mod chibzuit; nici astăzi nu mi-am dat un răspuns care să se manifeste în vreun fel. Am tras o suduială zeilor că nu m-au prevenit să vin la ei echipat de iarnă și în supărarea mea, împărtășită firesc de soție, ne resemnăm cu două dispozitive care exprimă cel mai bine starea de dezolare în care mă aflam numai «la doi» pași de Myticas — dar nu și de Olimp — la cabană; am băut de ciudă un pahar de vin roșu făcut «în casă» de Kostas Zolotas, cabanierul politicoș, și am pornit-o la vale ca să putem ieși din munte pe lumină.

Chiar în Olimp fiind, am citit undeva că în anul 1914 un american a urcat masivul și, a atins unul din cele mai înalte piscuri crezîndu-se pe Myticas însuși; a coborît triumfător dar de jos observă, eroarea... Cei 12 metri rămași necuceriti aveau să-l cheme înapoi — patru decenii mai tîrziu — și americanul s-a întors. Nu cred că va trebui să aștept chiar 40 de ani pentru a-mi împlini și eu această ambiție...

PE CAUCAZUL MIC POȚI AJUNGE CU... O RUBLĂ

Afirmația din titlul acestui «moment» transcaucazian nu este nici figură de stil, nici metaforă și nici măcar minciună. Pe lîngă faptul că este un adevăr ea vrea să exprime o tălăsură a poporului armean și anume ospitalitatea și felul cu totul aparte în care-și tratează vizitatorii de bună credință și care vor să cunoască adevăratele valori ale acestui popor mic, greu încercat de vicisitudinile istoriei a cărui cultură însă nu a încetat să se răspîndească în lume de mai bine de două mii de ani. Pentru cine vrea să verifice această afirmație nu are decît să viziteze un singur lăcaș de cultură — Matenadaranul — și-i va fi de-ajuns; căci aici, în inima Erevanului, pe o colină ce închide splendid **Prospectul Lenin**, se află tot ce are mai de preț Armenia: cărți, manuscrise, alte documente și dovezi ale străvechimei istoriei, artei și civilizației multimilenare a poporului armean.

Cunoșteam relieful Armeniei pe dinafară; știam că este cocoțată numai pe munți, media înălțimii fiind de peste 1 800 m., iar undeva, nu departe de inima de odinioară a țării — Ecmiadzin — se află cel mai înalt munte, Caucazul Mic, cu vîrfur Aragat de 4 090 m.

Într-una din zilele petrecute în cadrul «taberei internaționale» de la Lacul Sevan, reușesc să conving doi tineri din R.D.G. — amatori și ei de înălțime — să urcăm pe Caucaz... În sătucul în care ne lăsase autobuzul local (la care n-am fost lăsați să plătim nici modesta sumă de cîteva zeci de copeici!) localitate în care își are instalat faimosul său observator astronomic de la Biurakan, nu mai puțin celebrul academician Ambartsumian, în acest sătuc deci ne putem scoti la poalele muntelui. Facem un autostop cu un camion ce urca gîlînd deși era gol, pînă la altitudinea de 3 200 m. (!) unde se află o importantă stațiune de cercetări fizice și o alta mai mare de meteorologie, ambele amplasate în jurul unui lac nu prea mare în care se profilau spinările de peste 3 500 de metri ale munților purtînd încă pîlcuri de zăpadă groasă. Intrăm în stațiunea de cercetări fizice și sîntem tratați exact ca niște oameni de munte care au ajuns la un refugiu, adică omeneste. Afară vremea începea să se zburlească, un vînt tăios aducea nori grei deasupra capului nostru. Oamenii cabanei ne-au arătat care dintre cele patru vîrfuri aproape egale ca înălțime poate fi escaladat în condițiile de atunci, ținînd seama și de timpul avut la dispoziție și de echipamentul nostru. Urcăm după indicațiile prețioase ale noilor noștri prieteni și în numai trei ore ajungem pe unul din piscuri de unde ni se deschide panorama asupra întregii Armenii; cel mai mult însă ne impresionează situarea în spațiu a celor patru vîrfuri, pe care stătea cățărată o zăpadă fulguită, abia căzută cu cîteva zile înainte; eram în plin august! Norii se învălmășeau tot mai amenințător și aveam impresia că în curînd ni se vor «sparge» chiar în cap. Vîzînd că nu-i de glumit cu o astfel de iarnă venită mult prea devreme am pornit-o la vale mai repede decît am fi făcut-o în mod normal. Pe la jumătatea drumului norii se desfac și începe potopul de care nu am putut scăpa, dar nici nu aș spune că nu ne-a plăcut: o ninsoare deasă, grea, «torențială», mai mult sub formă de piatră ce ne bătea

în cap, transformă în câteva zeci de minute pământul într-un covor fermecat de culoare albă; ajungem la cabană înghețați tun căci «iarna» venise și cu un ger neașteptat.

Urcasem pe cea mai mare înălțime până atunci și eram tare mândru de această ispravă, deși nu mi-a solicitat mai multe eforturi decât să zicem, Moldoveanu nostru. Ne desmorțim puțin la cabană stînd de vorbă cu gazdele noastre și eu merg să fac rost de o «ocazie» spre a ne duce la vale, în lumea civilizată pe care de altfel nu aveam nici un motiv să o dorim prea mult; era totuși musai să ajungem seara la corturile noastre pe care le păzea cu strășnicie amicul nostru armean Boris, rămas cu familia lîngă lac în ziua aceea. În realitate am ajuns «acasă» abia pe la orele două dimineața, frînți de oboseală dar parcă tot ne era bine...

URCUȘUL PE SIERRA NEVADA ÎNCEPE DE LA ÎNĂLȚIMEA MOLDOVEANULUI

8 octombrie 1981... La ora 23 descindem cu tot calabalicul în spate (rucsaci, cort, saltele, saci de dormit, aragaz, documentație și cite altele) în gara frumosului oraș Granada. Ora tîrzie, greutatea ce ne apăsa spatele noastre deja obosea după săptămîni de hamalic la care nu ne obligase nimeni, necunoașterea amplasamentului campingului mă determină să fac ce nu mai făcusem pînă atunci și nici de atunci încoa: eram nevoiți să luăm un taxi; așa am făcut dar în numai cîteva minute eram la campingul ce se numea chiar Sierra Nevada. În numai o jumătate de oră ne și aflam lungii în «pat», gîndindu-ne la timpul nostru de a doua zi, «repartizat» în întregime orașului, locul prioritar ocupîndu-l firește vestita Alhambra, una dintre puținele dovezi «în picioare» ale artei maure de pe pământul Spaniei și poate de aiurea. Lăsasem special muntele pentru a treia zi fiindcă voiam mai întîi să aflăm cum se poate ajunge în cele mai simple condiții în masivul ce-mi suna atît de muzical în urechi încă de cînd eram copil.

...Urcăm în autobuzul plin cu tot felul de oameni dintre care numai vreo cinci-șase aveau intenția de a urca pe munte; pe aceștia i-am depistat ușor după echipament și după... limba vorbită, căci spaniolii, ca și grecii, de altfel, nu se prea îngrămădesc să-și cunoască munții lor...

Lăsăm în urmă cîteva localități de munte în ale căror grădini continuă să crească, încăpătînîndu-se, flora mediteraneană, deși ne îndreptăm spre două mii de metri. Apoi peisajul sălbatec, sterp, răpos și neprimitor al munților rămîne singurul tovarăș al autobuzului nostru solitar; doar mici stațiuni de odihnă, cabane și multe stațiuni de cercetare a vremii, cocoțate pe stînci și în alte locuri greu accesibile dar probabil favorabile cercetării, se mai pot observa peste înălțimea de 2 000—2 500 metri. La altitudinea de 2 500 metri se termină călătoria noastră, dar nu și șoseaua care continuă pînă sus, pe sub La Veleta, virful spre care aveam să ne îndreptăm imediat. Șoseaua este cea mai înaltă din Europa, atingînd aproape înălțimea lui Pico d'Aneto din Pirinei care are 3404 metri; de sub La Veleta ea continuă șerpuiind pe după munți pînă la Costa del Sol, la Mediterană.

...Ne înscriem pe poteca indicată cu amabilitate și pricepere chiar de șoferul ce ne adusese și în numai jumătate de oră cerul se întuneacă (se pare că am parte de asemenea... ghinioane) și începe a vîjii un vînt puternic însoțit de o ploaie strășnică bătînd mai mult pe orizontală decât în cap, cum ar fi fost normal. Toată plăcerea n-a durat din fericire mai mult de un sfert de oră, dar a fost de ajuns să ne ude pînă la piele și să ne strice cheful cu care plecasem din însoțita Granada. Am pornit cu hotărîre mai sus spre abruptul de la trei mii de metri. De aici începea urcușul propriu-zis, vreo patru sute de metri de asalt în care trebuia să ne demonstrăm nu atît priceperea, ca pe Olimp, cît capacitatea de efort într-un timp scurt, căci autobuzul pleca în aceeași după amiază înapoi. Vreme aveam destulă, dar voiam să rămînem mai mult sus pentru a admira valea largă ce se deschidea spre Granda și dîncolo, în partea cealaltă spre Mulhacen, virful de 3 481 metri (față de numai 3 401 m, al lui La Veleta pe care ne aflam) care domină nu numai masivul, ci chiar întreaga peninsulă iberică. Într-adevăr, ajungem primii pe virf dar în urma noastră nu mai venea nimeni dintre cei din autobuz, cu excepția unui tînăr suedez cu care aveam să și coborîm de altfel; mi-a făcut mare plăcere să aud din gura lui, corect pronunțate nume de orașe, riuri, munți, cu care suedezul se întîlnea și își desfășurase sufletul într-o călătorie făcută anterior prin România.

Ajunși din nou «la adăpost», adică în autobuz, mai am timp să-mi fac notările despre ziua ce era pe terminate și să scriu, chiar din pînă munte, cîteva vederi alor mei, cei dragi din țară...

AM VĂZUT PRĂPĂDUL DE LA POALELE VEZUVIULUI

18—22 octombrie 1981. Chiar dacă Etna se află în Sicilia, dominînd insula cu înălțimea-i respectabilă (3 340 m) amplasarea lui spre Reggio di Calabria, unde ne-am stabilit «cartierul general» pentru cîteva zile, îmi permite să spun că șederea noastră aici s-a desfășurat de fapt la poalele acestui vulcan conic ce iese direct din mare; din burta lui țîșnește permanent serpe cer o trombă de fum înfricoșătoare, amintind locuitorilor din jur că nu este dispus să doarmă la nesfîrșit. De aici, din Mezzogiorno, pînă la acel Napoli căutat de toată lumea, trecînd peste Vezuviu, mi s-au întîmplat o groază de buclucuri dar n-aș putea spune că acestea au fost mai mari decât desfătările pe care mi le-au oferit, unele în premieră, peregrinările mele italiene. Din Sicilia mi-au rămas cîteva imagini scumpe care mi s-au întipărit pentru totdeauna în suflet, cu atît mai mult cu cît unele poartă amprenta unor permanente românești. La Palermo, de exemplu, orașul artei, cum și-l numesc pe drept cuvînt locuitorii, doarme veșnic marele nostru Bălcescu iar o «piazzale» îi poartă numele, păstrînd și pentru italieni memoria celui care poate fi socotit un fel de Garibaldi al romînilor. La Taormina, așezat (de fapt împrăștiat) chiar la poalele Etnei, pe stînci și prin văi abrupte, unde vizitatorii străini par (sau poate chiar sînt) mai numeroși decât localnicii, mi-am amintit de o altă permanență românească, de data aceasta contemporană; este vorba de premiul literar pentru poezie «Etna-Taormina» decernat acum peste un deceniu autorului a două dintre cele mai tulburătoare poeme, Șurîsul Hiroșimei și Lidice, lui Eugen Jebeleanu, poetul.

...Despre orașele Messina și Reggio di Calabria nu-mi permit să «mănînc» puținul spațiu pe care-l am, fiindcă valoarea lor din punctul de vedere care ne interesează nu este ieșită din comun: și totuși la Reggio, capitala celei mai sudice provincii a «carimbului» italian am avut șansa unei premiere absolute extraordinare: am căutat muzeul de artă unde ne îndrumaseră prietenii noștri Ana și Bruno Marazita lăsîndu-ne ca surpriza să o avem la fața locului. Muzeul era în renovare la vremea aceea; numai cîteva săli înșesate de oameni erau deschise fiindcă adăposteau un tezaur despre a

cărui valoare te convingi definitiv atunci când îi afli istoria. Două statui în bronz reprezentând doi războinici cu atitudine statuară și expresie identică, a căror integritate fizică nu a fost cu nimic alterată de cele 25 de secole așternute peste ele de nisipul fin, mătăsoș de la Riace — o plajă din apropierea orașului. Legenda acestor două statui are două «părți»; cea adevărată, adică cine este autorul (unii înclină să i le atribuie lui Fidias însuși) în ce scop, cu ce semnificații au fost realizate, cum au ajuns acolo, toate acestea rămân, cel puțin deocamdată, o necunoscută; a doua parte, și mai adevărată dar cunoscută, este istoria descoperirii lor și a călătoriei făcute la Florența pentru a fi supuse tratamentului de restaurare timp de opt ani... În drumul lor de întoarcere spre Reggio, încă nedevenite celebre statui — deși ele sînt așa chiar din momentul descoperirii — au poposit 12 zile la Roma, fiind expuse publicului, aici avid mai curînd de noutate decît de statuile ca atare; căci Roma are așa de multe valori artistice și vestigii de civilizație încît nu știu cui i-ar trăsni prin cap (sau ar avea vreme) să le cunoască pe toate.

În munții Rodnei ne-am instalat tabăra de corturi cu ajutorul ciobanilor.

Vom părăsi Reggio pentru a ajunge la Pompei, orașul roman cu 20 000 locuitori în anul dezastrului, adică 79 e.n. Ideea de a ne opri direct la Pompei ne venise încă din tren presupunînd că vom găsi mai curînd aici un camping decît în marele Napoli, unde nu au loc nici oamenii dar-mi-te noi cu cortul... Norocul ne surîde chiar din gară: aflăm că un camping se află la numai un sfert de ceas de mers pe jos. Cum se apropia seara, informația a venit foarte bine. Sîntem primiți cu multă sollicitudine și ne întindem la iuțeală cortul pentru o odihnă meritată după o călătorie de o zi cu trenul. Deși cînd spui Vezuviu nu poți trece «peste» Pompei noi am preferat să vedem mai întîi «cauza», vulcanul care a acoperit în întregime cu lavă orașul și apoi să descifrăm cîteva din tainele desecretizate acum două secole, adică efectele răbufnirii furioase de acum 1900 de ani.

Dimineața ne îndreptăm degajați, (ce bine-i fără rucsac în spinare!), dar plini de curiozitate spre Circumvezuviana, un fel de tren-tramvai făcînd legătura rapidă și comodă între multe localități înșirate la poalele vulcanului. La Ercolano — un alt oraș antic roman distrus în aceleași împrejurări, urcăm într-un autobuz special pînă la telescaunul ce ne aruncă deasupra metropolei napolitane, pînă la vîrfurile neastîmpărat al Vezuviului (ultima erupție amenințătoare a avut loc în anul 1944). În crater nu este bine să pătrunzi fără asistență de specialitate, așa că ne strîngem vreo 10—15 străini de toate națiile și ne predăm fără teamă unui ghid bun cunoscător al comportamentului (uneori neașteptat) al vulcanului. Sîntem conduși cam 20 de metri în interior, pe un perete abrupt unde ne supunem «ceremoniei» de a mirosi și simți căldura de 40°C emanată de aburul ce ieșea neagresiv din pămînt. Era numai un semn modest că vulcanul nu doarme, ci doar moțăie. Gura lui să tot aibă cîteva sute de metri diametru, aceeași dimensiune puțin fi măsurată și în adîncime. Din această imensă «groapă a morții» au izbucnit milioanele de tone de lavă ce aveau să se întindă peste mai multe localități, dintre care cele mai tragice consecințe le-a avut de suferit, neîndoielnic, Pompeiul. Situl istoric, cu străduțe înguste purtînd vechile denumiri, se prezintă sub formă de ruine; între ele se pot distinge totuși destul de clar coloane, plafoane, alte construcții adiacente, incinte gospodărești, toate menținîndu-se în picioare. S-au păstrat aproape intacte picturi, sculpturi — cum este un Faun dansînd — ca și alte opere de artă, tablouri, ceramică, cele mai valoroase luînd drumul Muzeului Național din Napoli.

Așa cum arată astăzi, străvechiul Pompei este o mărturie gravă a înaltului grad de civilizație în care trăia populația orașului acum două mii de ani. După cum afirmă un bun cunoscător al istoriei Pompeiului, caracterul tragic al fenomenului trebuie să fie atenuat (pentru noi cei de astăzi) tocmai de această mărturie pe care ne-o oferă acum asupra civilizației, stilului de viață, gradului de cultură și de prosperitate la care ajunseseră romanii din această zonă în acele timpuri.

O vizită pe Vezuviu este tulburătoare, când te gîndești la ce urmează să vezi la poalele lui; vizita la Pompei este însă cutremurătoare când constăți, propriis sensibus, cum au putut fi surprinși de lavă cei 20 000 de locuitori cu tot ce aveau ei mai bun sau mai rău. Este o mărturie pe care nu trebuia să o avem, dar dacă s-a întîmplat așa, merită să ajungi acolo pentru a o vedea și a reflecta asupra naturii, asupra istoriei, asupra omului.

TOT MUNȚII MEI ÎMI SÎNT MAI DRAGI!

Aș fi nedrept față de mine însumi și față de grupul meu de munte pe care l-am denumit nu întîmplător «Rucsacul vesel», dacă nu aș recunoaște că adevărata frumusețe și farmecul deplin al mersului pe munte le-am deprins și m-au cuprins total tocmai în cadrul acestui grup de oameni înimoși, iubitori de tot ce înseamnă munte, natură, floră, faună, izvoare, poieni, piscuri ascuțite și înalte ori văi abrupte și largi.

Cînd ne-am unit voințele și dorințele de a merge împreună pe munte, acum aproape douăzeci de ani eu încă mă mai puteam numi un adolescent (puțin cam întîrziat!) pe cită vreme amicii mei erau oameni în toată puterea cuvîntului. Prima dată ne-am avîntat — fără corturi — chiar spre Făgăraș (pe care fiecare dintre noi îl «făcuse» în mod individual sau în alte companii). Nu a fost nimic rău în faptul că am început șirul nostru nesfîrșit de expediții prin munții țării fără corturi în spate; la urma urmei nu ne cunoșteam așa de bine încît să presupunem că ne vom împacă total în tabăra de corturi; deoarece știut este faptul că una este să-ți «karmonizezi» gîndurile, acțiunile, atitudinile, preferințele chiar și pasul la mers cu tine însuși și numai cu tine și altceva înseamnă să pornești într-un grup în care — cel puțin la început — nu erau comune decît dorința și plăcerea de a merge pe munte.

Deși pornisem cu toții la asaltul Făgărașilor, pînă dincolo (de fapt peste!) Moldoveanu, diferite interese ne-au determinat să ne destrămăm grupul chiar la jumătatea drumului, la Podragu, unde apucasem să-mi fac «botezul apei» la două mii de metri. Eu am rămas singur să continui drumul pînă la Regele munților noștri și s-a întîmplat ca tot singur să fie și Mache, un tînar entuziast și solitar cu care am făcut pereche. A doua zi cine-chiua de bucurie că a ajuns pe cel mai înalt vîrf din Carpați? A fost prima mea ascensiune pe Moldoveanu și ca orice primă iubire nu o pot uita. Și nici nu se poate uita o asemenea zi fiindcă ceea ce unii caută cu înfrigurare și găsesc așa de rar mie mi s-a întîmplat să primesc de prima dată: o vreme splendidă, o atmosferă pură, un orizont clar și luminos îmi permitea să-mi privesc țara pînă spre Dunăre, spre Apuseni ori Ceahlău. Atunci mi-am zis probabil că indiferent ce-or face în anii următori amicii mei eu nu mă mai despart de munte niciodată. S-a întîmplat însă ca și ei să simtă și să judece la fel, așa încît începînd cu anul următor aveam să ne transformăm într-o echipă (care reprezenta mai mult decît suma aritmetică a componenților ei). Ne-am dotat cu cele trebuincioase — în realitate abia mult mai tîrziu am devenit independenți din punct de vedere al «trusei» complete necesare unui grup de munte bazat pe cort și am pornit-o în Retezat; aici punctul principal nu era (să nu vă mire!) vîrfurile Retezat, ci Peleaga, căci acesta deține supremația înălțimii masivului și, firește, rezervația cu «Gemenele» sale și mai ales cu Tăul Negru în care m-am aruncat ca și cum aș fi fost la ștrand...

Apoi, în fiecare an am luat munții țării la rînd (sau la întîmplare!) și astăzi «Rucsacul vesel», la aproape două decenii de existență neînteruptă, se poate mîndri cu felul în care și-a educat membrii săi în spiritul dragostei sincere, totale pentru munte și sub semnul respectului față de natură în general; și mai e ceva: ne-am educat în spiritul unei mari încrederi în ceea ce au oamenii mai bun în ei (ceea ce este mai rău în noi ascundem, dacă nu tocmai mersul pe munte a făcut să nu mai avem ce ascunde!).

În acest grup și în cadrul peregrinărilor noastre cu cortul mi-am format acele trăsături de care aminteam la începutul acestor pagini, trăsături care mi-au permis să trec de «granițele» grupului și de ale țării, pentru a-mi deschide și mai mult orizontul cunoașterii lumii.

MAI DAȚI-MI UN PISC DE 2 500 METRI!

De fapt, aș putea să vă cer un vîrf de 2 000 de metri, fiindcă nu știu dacă mi-au mai rămas multe piscuri peste această înălțime pe care să nu-mi fi zburdat picioarele. Cum într-un spațiu așa de restrîns nu pot aduna impresiile culese de pe atîtea zeci de vîrfuri, am înălțat «ștacheta» la 2 500 metri pentru a nu-mi rămîne decît șase piscuri...

Despre Moldoveanu ați observat că mi-am și amintit ceva. «Întîlniri» cu el am mai avut și după aceea, dar în alt mod; de cîte ori m-am aflat pe Negoiu, pe lezerul Mare sau pe alți uriași din apropiere, de tot atîtea ori îmi apărea și Moldoveanu dominînd nu doar creasta Făgărașilor, ci întreaga țară. De cîteva ori l-am reperat cu bucurie din avion, iar cînd mă aflam pe cîte un munte «din afară» și atingem înălțimea lui, fără să vreau îmi apărea în imagine și Moldoveanu nostru.

...După ce urci hornul de la lacul Bîlea pentru a ajunge în șaua Capra și înainte de a te înscrie pe drumul lung pînă la Podragu, treci neapărat pe lîngă un vîrf mai puțin recunoscut și mai puțin «bătut» de turiști, deși înălțimea lui — dacă nu mă înșel — este exact cît cea a Parîngului Mare, 2 518 metri. Este vorba de Vinătoarea lui Buteanu pe care probabil nu-ți vine să urci venind de pe Negoiu, cînd știi că te așteaptă Moldoveanu. Eu însă nu m-am simțit nici obosit de urcușul pe primul și nici nu m-a copleșit gîndul la cel de al doilea; mi-am lăsat așadar companiile la «rădăcină» și m-am cățărat iute-iute pînă-n vîrf; cred că am făcut-o mai curînd din orgoliu personal, căci nu-mi place să știu că am trecut pe lîngă un pisc fără a cuprinde de-acolo, din vîrf, un orizont cît mai larg.

...Pe Mîndra Parîngului Mare am ajuns cu «Rucsacul vesel» în corpore. Mi-amintesc cum m-am urcat pe piatra pusă chiar pe vîrf, în chip de baliză, pentru a-i spori înălțimea cu încă aproape doi metri. Vremea, din păcate, nu a fost atunci de partea noastră; așa se face că prin negura ce se învălmășea pe lîngă noi nu am putut desface cu privirile noastre lăcomie decît cîteva metri de... orizont. În Valea Roșiile ne-am instalat corturile pentru cîteva zile, dar ploaia ce n-a conținut tot atîta vreme ne-a constrîns la o activitate inedită: am fost nevoiți să ne facem o poiată (un fel de colibă) folosind drept «material de construcție» jnepenișul din vale, iar pentru un perete ne-am folosit de unul din bolovanii imenși ce ni se păreau ocrotitori.

...Amintiri dintre cele mai contradictorii păstrez despre urcușul pe Negoiu; spun contradictorii fiindcă l-am urcat de trei ori (și de fiecare dată am trecut prin Strunga Dracului care astăzi nu mai înspăimîntă pe nimeni), dar numai o dată am avut parte de o vreme mai bună. În primul an în care am hotărît să schimbăm cabanele

pe corturi am poposit în Retezat. Era în a doua parte a lui august cînd în general pe munții înalți nu te mai poți aștepta la vreme frumoasă. Probabil ca să ne dovedească o dată mai mult că excepția întărește regula, tocmai în acea săptămînă nu am avut petec de nor pe cer, o ploaie fugară și anemică prinzîndu-ne abia la sfîrșit cînd coboram spre Pietrele. În aceste condiții nu este de mirare că în fiecare zi urcam cîte un vîrf — Retezat, Judele, Bucura — iar într-una din zile i-a venit și rîndul Pelegii cu cei 2509 metri ai săi. Am pornit-o voioși întreg grupul. Că am ajuns și aici primul nu este nici o surpriză (și nici supărare n-a fost pe amicii mei). Cînd observ însă că întîrzierea lor întrece «sfertul academic» am început să mă gîndesc că li s-o fi întîmplat ceva rău. Sus pe vîrf mi-au povestit cum unul dintre ei s-a sprijinit pe un bolovan uriaș aflat în «echilibru fragil», care s-a rostogolit întîlnind piciorul comandantului nostru; a scăpat teafăr dar pentru asta i-a trebuit o prezență de spirit ieșită din comun; bolovanul a trecut astfel pe lîngă piciorul lui, făcînd ca spaima trasă să fie cu mult mai mare decît durerea în sine, căci se alesese doar cu o jultură...

A rămas doar un singur vîrf de care n-am pomenit nici un cuvîntel. Ați ghicit (!), este Omu cel care adăpostește construcția situată la cea mai mare înălțime din țară — stația meteorologică. Despre urcușul pe Omu n-am a vă spune mare lucru (mai ales că în Bucegi știm cu toții cum se urcă și ce turism se face!). Deși am fost în Bucegi de nenumărate ori, niciodată nu ajunseseam pînă la Omu. Abia în urmă cu cîțiva ani, mi-am luat inima în dinți și, după ce urcasem pe ceilalți frați mai mari ai lui, într-o duminică de septembrie, am parcurs tot platoul Bucegilor, ajungînd pe la orele după amiezii la stația meteo, unde m-am întreținut cu inimoșii și izolații (dar atît de utilii) meteorologi. Apoi am coborît împreună cu doi turiști solitari pe Bucșoiu; seara, după ce se întunecase bine, eram deja acasă în confortul obișnuit fiecărei zile... Deci pe Omu fără «Rucsacul vesel!» de altfel nici nu ne-am propus vreodată să urcăm cu grupul acest masiv. Preferăm munți mai scunzi (Vrancea, Apuseni, Țarcu-Godeanu, Cindrel, Hășmaș) care ne oferă în schimb ceea ce căutăm noi și nu mai putem găsi din păcate în Bucegi...

CONSTANTIN CHIFANE—DRĂGUȘANI

TRIUNGHI 11 × 11

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
1											
2											
3	A	M	E	R	I	Z	A	B	E		
4	C	L	O	P	O	T	E	L			
5											
6											
7											
8											
9	I	L	A								
10											
11											

(Orizontal și vertical la fel)

1. Plantă erbacee cu flori roșii sau violete
2. Plantă erbacee, cu flori galbene, în spic
3. Oprită pe apă (despre o navă cosmică)
4. Plantă numită și **atîrnătoare**
5. Plantă erbacee, cu flori albe (pl.)
6. Vătafi de țigani (domnești)
7. Pentru susținut plantele agățătoare
8. Arbore înalt din Bengalul de vest (India)
9. Diminutiv din Florica
10. Cais!
11. Apune!

Dr. NICOLAE ANDREI

LACUL SEVAN,

o perlă a munților Caucaz

Cu mulți ani în urmă, fiind școlar, am reținut imaginea lacului Sevan zugrăvită de pana măiastră a lui Maxim Gorki. «Magnifica oglindă albastră a lacului — scria el — este aidoma cu o bucățică de cer coborită și cuibărită între munți». Dorința de a vedea lacul a prins a-mi licări în suflet. Mai târziu, la facultatea de biologie, am aflat că lacul e plin de faună relictă, fiind renumit mai ales printr-o specie de păstrăv. Dorul de a vedea imensul și tainicul lac, cocoțat între culmile Caucazului Mic la 1903 metri altitudine, s-a aprins și mai tare în mine. Până când în una din călătoriile mai recente am avut șansa să-mi realizez visul din tinerețe.

... Zi blândă de septembrie, notam în carnet. Plecăm cu mașina din Tbilisi spre Erevan, capitala Armeniei Sovietice, deci mereu spre sud, cale de vreo 280 kilometri. Mai întâi, relief colinar, despădurit. Apoi, pe teritoriul republicii Azerbaidjan, dealuri scunde și erodate își etalează loesul nisipos, acoperit parțial de viță de vie și de pășune firavă. La 112 kilometri de Tbilisi intrăm pe teritoriul republicii Armenia. La orizont se conturează crestele zimțuite ale munților Caucazul Mic, unele sclipind de calcare sau conglomerate. Între satele cu case arătoase de piatră sau cărămidă, având pe prispe șiraguri de frunze de tutun puse la uscat, văd livezi și vii nesfârșite. La levan (popas în limba armeană) facem și noi o haltă scurtă apoi urcăm pe văi carstice împădurite care îmi amintesc, pe alocuri, de valea Carasului din Banat. Ape încărcate de suspensii gălbui-cafenii se scurg pe pante spre firul văilor. După satul Kuibîșev, pitit într-o depresiune, intrăm în orașelul Dilijan, răsfirat pe picior de munte. Curînd valea se strîmtează și urcușul devine mai accentuat. Prinînd înălțime, verdele văii rămîne tot mai jos, iar pădurile de fag devin tot mai arătîni. Aerul din ce în ce mai rece pătrunde în mașină. Șoferul îmi propune să număr serpentinele șoselei, mai dese și mai scurte, în unghi de 180 de grade. Curînd, intrăm în norii fumurii care învăluie muntele și nu mai văd decât șoseaua pînă la 10—20 metri. Mașina geme înfundat și pierde din viteză. Serpentinele îmi par nesfârșite, încît renunț să le mai număr. Pur și simplu, sîntem undeva, în mijlocul plafonului de nori. Dar iată, cînd mă aștept mai puțin, ieșim din neburile dese pe un platou ușor ondulat și populat, înconjurat de piscuri. Chiar aici, la cota 2114 metri, ne aflăm sub cer însoțit, la marginea satului Simionovka. În jurul așezării se răsfață ogoarele cu ovăz verde și orz bun de secerat, acum, în miez de septembrie.

La cîțiva kilometri mai jos, sub cota 2 000, zăresc într-o uriașă căldare, albastru lacului Sevan. El îmi apare ca o mare înconjurată de piscuri golașe și ferăstruite, a cărei oglindă se pierde la orizont, spre sud-est. Atingînd colțul nord-vestic al lacului, lîngă stația unde oprește trenul electric care urcă de la Erevan, facem un popas de prînz. Pînă să fie gata la cabană deliciosul păstrăv de Sevan, cobor pe plaja lacului lată de numai un metru și, proptit de o mică stîncă de la tîrm, iau cu ciorpacul hidrobiologic o probă din apa neliniștită și cu creste de spumă din pricina unui vînt rece de 13 grade. Uitîndu-mă cu lupa

la probă disting zvîcniturile unor răcușori microscopici care trăiesc numai în acest lac și care servesc de hrană peștilor. Mulțumit de captură intru în cabană unde mă ospătez cu deliciosul păstrăv gătit de gazde sub formă de rasol cu sos de undelemn și oțet și dau pe gît un pahar de vin armenesc «Arrûm». Apoi, cobor din nou la lac. E într-adevăr așa cum l-a văzut Gorki. Apele fiind foarte limpezi, reflectă cerul și culmile muntoase golașe și înalte din jur (unele ating 3 597 m.), căpătînd acea minunată culoare albastră. Tîrmul acestui lac tectonic, adînc de 80 metri, este alcătuit din lavă și travertin, iar fundul, din nisipuri și mluri. Pe o mică porțiune, sub 50 metri adîncime, există cristale de carbonat de calciu; această zonă cu cristale e caracteristică lacului Sevan. Marele lac, întins pe 1516 km. pătrați, este alimentat de apa cristalină adunată de la 28 de riuri scurte și rezezi. La rîndul său, lacul dă naștere riului Razdan, care prin intermediul riurilor Araks și Kura se varsă în Marea Caspică. Toate ar fi fost bune dacă evaporația lacului n-ar fi prea intensă, scăzînd nivelul cu 18 metri în 45 de ani. Ea atinge 860 milimetri pe an, valoare care amintește pe cea a lacurilor din Cîmpia Română. De aceea, în 1960 s-a pus problema compensării cantității de apă pierdută prin evaporare. După cercetări minuțioase s-a săpat un tunel lung de 48 kilometri prin care, la 27 martie 1981, s-a adus în lac riul Arpa. Mărindu-i-se astfel debitul, s-a putut asigura în continuare apa necesară hidrocentralelor și irigației ogoarelor din preajma Erevanului.

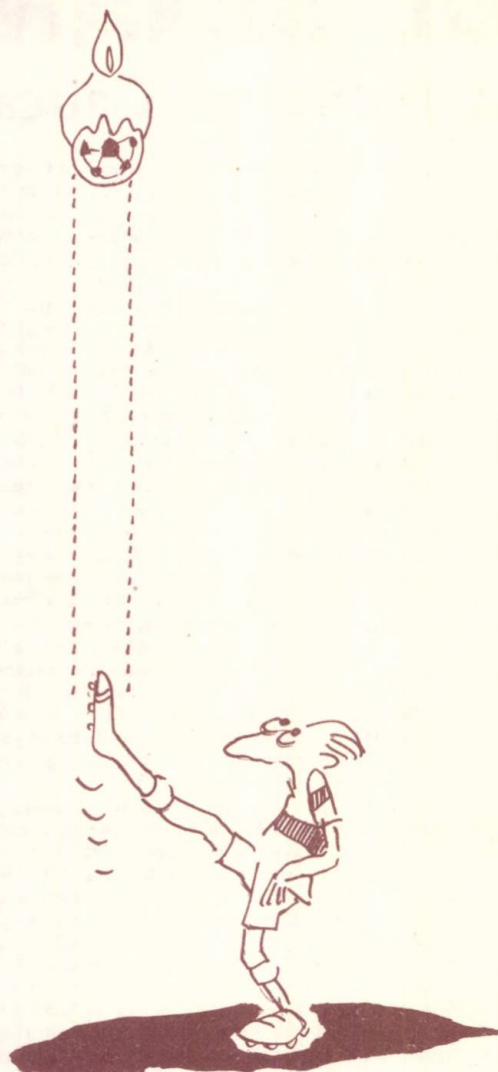
În timpul coborîrii nivelului, arheologii au avut și ei o surpriză: au descoperit numeroase necropole și obiecte ale unor culturi străvechi, fapt care atestă că în trecut nivelul lacului era mai scăzut. La aproape 2 000 metri altitudine clima e blîndă, lacul înghețînd rareori în întregime. Din 1883 a înghețat total doar de opt ori — dar nu în ianuarie, cînd temperatura e cea mai scăzută, ci în martie cînd rezerva de căldură a apei este epuizată. Flora și fauna este alcătuită din cîteva sute de specii, multe dintre ele fiind endemice, adică trăiesc numai în lacul Sevan. Producția piscicolă este mare datorită mai multor specii de pește. Lacul este însă renumit prin păstrăvul relict numit de localnici *iskhan* care, înainte de coborîrea nivelului lacului, ajungea pînă la 16 kilograme în greutate. Pentru asigurarea reproducerii prețiosului pește, stațiunea de cercetări hidrobiologice a Academiei de Științe (care funcționează aici din 1923) a construit pe mal incubatoare cu o capacitate de 80 milioane de icre.

Aerul tare de munte, numărul mare de zile calde și însoțite plajele excelente și apele minerale aflate într-un peisaj încîntător fac din lacul Sevan un minunat loc de odihnă și turism. Recent s-a propus crearea unui parc național ca măsură esențială pentru protecția acestuia.

Părăsind Sevanul parcurgem pe panta lină a unei autostrăzi cu șase benzi cei 65 kilometri care ne-au mai rămas pînă la Erevan. Curînd intrăm în capitala Armeniei sovietice străjuită de cele două vîrfuri ale muntelui Ararat.

ȘTEFAN NEGREA

Caricaturistul OCTAVIAN COVACI
 prezent pe stadion, ne prezintă
 câteva confesiuni grafice referitoare la...

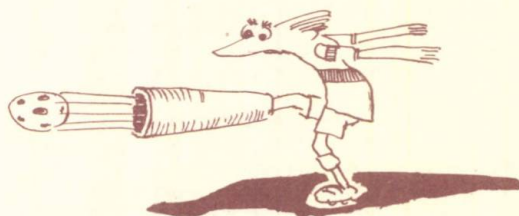
Șut... luminaire

Șut... plasat

Șut... cu adresă

Șut... bombă

Șut... cu pământul

Șut... cu efect sonor

Șut... la firul ierbii

Acum 120 de ani.

Primul ghid al Dunării românești

Autorul acestui ghid, cunoscutul publicist din a doua jumătate a sec. al XIX-lea, colonelul D. Papazoglu, pe atunci maior, în prefața ce face la «Călăuza pe riul Dunării» publicat la București în anul 1863, după ce arată că acesta «a fost în toate statele descris de mai mulți autori... deși este destul de mare întinderea sa pe frontiera României... nimeni pînă acum nu a scris nimic pentru această distanție!», încheie prin a cere cititorilor să fie indulgenți asupra micilor greșeli... prețuind zelul de prim editor al unei asemenea descrieri a Dunării românești, care are subtitlul «Esată descriere a părții drepte și stînge a acestui fluviu, istorică, politică și comercială».

Acest editor, care ne-a lăsat, între altele, numeroase gravuri de epocă devenite acum însemnate izvoare documentare, și care în cazul de față este și autor, a făcut o lucrare de un deosebit interes. Interesul rezidă nu numai în faptul înfișării sale în publicistica românească și internațională, dar îndeosebi, prin numeroasele date și cunoștințe inedite pe care le găsim în ghidul său. Un alt merit constă în faptul că a publicat ghidul într-o ediție bilingvă româno-franceză. Titlul în limba franceză este: «Guide du voyageur de Severin a la Mer Noire», arătîndu-ne astfel și «distanța descrisă, adică, de la începerea curgerii Dunării de-a lungul a ceea ce era pe atunci» frontiera României și apoi pe pămîntul țării noastre pînă la vărsarea sa în apele Mării Negre.

Lucrarea a fost îngrijit tipărită, în formatul de 100/163 mm, coperta fiind împodobită cu un chenar migălos desenat în «Tipografia Statului Sf. Sava și Nifon», care nu era alta decît aceea a primei universități românești, denumită pe atunci «Colegiul Sf. Sava». Ultima pagină a ghidului este ilustrată cu o gravură în lemn înfățișînd unul dintre vapoarele cu aburi, cu un coș înalt, tot atît cit și catargul, ce circular pe atunci pe Dunărea noastră, la pupa căruia se văd călători stînd la adăpost — de ploaie sau soare sub o mare prelată. În supliment, ghidul are și o litografie (355/155 mm.), înfățișînd o veche sabie aflată în muzeul înființat de autor în locuința sa, care a fost primul muzeu din capitala țării noastre și pe care l-a descris pe larg într-o altă lucrare.

Pe ultima parte a copertii, sub titlul «Tablouri antice» este tipărită și o listă de șase «litografii cu subiecte naționale», redată și în limba franceză, încheindu-se cu adresa autorului: «Bucarest, Rue Dobroteasa nr. 15», stradă ce acum poartă numele său. Textul propriu-zis al ghidului începe cu «Descrierea părții drepte a Dunării sau Partea Turcească» asupra căreia nu ne vom opri prea mult, reprezentînd interes pentru noi.

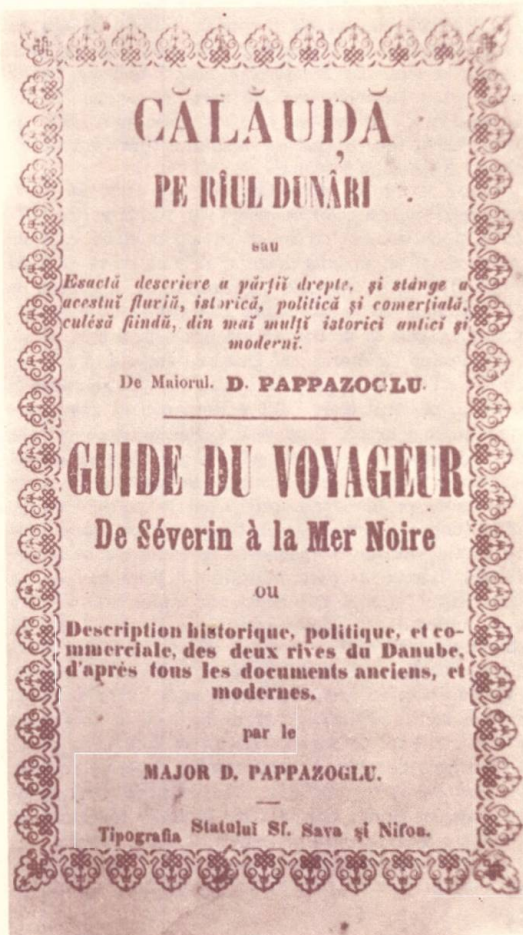
Trebuie să cităm întîi descrierea insulei «Ostrovu Mare»... care este a României... și a fost mai înainte locuită de mai multe sate, care s-au strămutat pe continent, încă de la anul 1831... pădurile acestui Ostrov sînt de lemne tari, stejari pentru construcții, cum și salcie, iar locuitorii din România își iau iarna adăpostiri de vite, căci vara își aprovizionează finețele în el, au stupini de miere, și rimitori (porci, n.n.). Din vînături se găsesc lupi, vulpi, pisici sălbatice și iepuri».

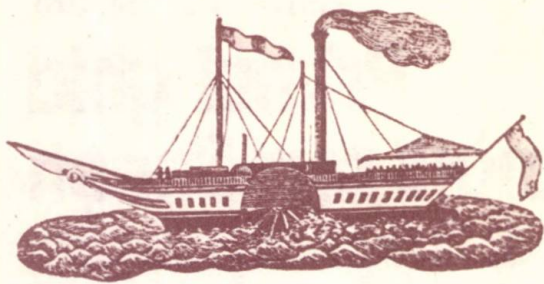
Se vede că lemnul stejarilor era atît de bun «pentru construcții» încît de mult nu mai sînt asemenea păduri

pe acest Ostrov, și firește că odată cu aceștia au dispărut și «vînaturile», în primul rînd acele «pisici sălbatice», care cu toată repulsia acestor feline pentru apă — găsi-seră totuși mijlocul să treacă Dunărea, poate chiar înotînd! Dar s-ar mai putea ca la început să nu fi fost aci un Ostrov, ci numai un intrînd al pămîntului în Dunăre, ale cărei ape l-au despărțit apoi de mal.

Din descrierea cetății Vidin, pe atunci turcească, aflăm că în arsenalul acesteia erau «4 tunuri ale Țării Românești, avînd și marca țării pe ele... luate din București de către rebelul grec Ipsilante la anul 1821, și în bălția ce ținu cu turcii la Drăgășani fu luate de către turci de la batalionul grec numit cel sînt».

Din «Descrierea părții stînge a Dunării sau România», aflăm alte lucruri deosebite. Astfel, autorul scrie despre «vechiul oraș românesc ce se cheamă Cerneți, iar în antichitate se numea Zernes», de fapt este vorba despre localitatea dacă Dierna ('Tierna) sau Gierna, devenită cu timpul Cerneți, fostă capitală a județului Mehedinți

înainte de înființarea orașului Turnu-Severin, pe cînd era un tîrg însemnat, azi doar o localitate rurală.

Privitor la «Podul lui Traian» de la Turnu-Severin se afirmă că ar fi fost «Dărimat din galozie (sic! = gelozie), în al doilea secol de către Împăratul Adrian, succesorul lui Traian». Aflăm apoi că pe atunci «Ostrovul Corbu (era) încărcat de păduri și pășuni de vite», iar despre orașul Calafat că acolo «se văd încă ruine de șanțuri și fortificații, precum și o mică șosea de piatră pe deasupra dealului.»

Despre rîul Jiu se spune că pe atunci «pe această apă se poate pluti cele mai bune cherestele de prin pădurile ce adăpă», fapt puțin cunoscut. La Celei se arată că se vede «șoseaua de pietriș care începe de aci» și care nu era alta decît drumul roman de-a lungul malului stîng al Oltului, vizibil încă și în zilele noastre și în multe alte locuri de-a lungul acestui rîu.

În legătură cu «marele fluviu Olt» aflăm că era «la orașul Slatina... un mare pod stătător», fapt pe care autorul l-a semnalat deoarece pe atunci cele mai multe poduri erau «umblătoare». Se arată că portul Turnu (se vede că pe atunci nu i se adăugase și numele de «Măgurele»), «poartă numele vechiului turn (sau turis), colosală fortificație romană».

Privitor la orașul port Giurgiu, se pune că «aci este embracadera celor ce pleacă din România în străinătate și debarcarea străinilor ce vin a vizita capitala României» și se exprimă dorința: «Fie ca mîine să vadă Românul și înția stațiune a drumului de fier de a se lega România cu toate statele Europei și Orientului», dorință ce avea să fie îndeplinită peste cinci ani.

Continuînd călătoria pe Dunăre, autorul arată că: «după 4 miluri (mile) se vede o baltă mare, ce se numește Greaca... cea mai mare baltă a României de Jos», care acum nu mai există, fiind secată. Pămîntul pe care se afla a devenit un mare și rodnic ogor. Despre orașul Călărași se scrie că: «este în marginea pustiului de cîmp ce se numește Bărăganu, care fiind în mărime de 10 miluri lung și 5 miluri lat, se pășunează pe dînsul cele mai multe vite ale României». De asemenea se spune că: «apa Borcei, desparte continentul României de un mare Ostrov, unde se pășunează mai multe vite», — fără să se întrevadă că aceste locuri vor deveni vreodată grîinare ale țării. Aflăm apoi că pe atunci, lîngă Gura Ialomiței se mai vedeau ruinele unui vechi oraș de comerț al României ce au existat cu numirea de orașu de Flotă (sic!) în loc de «Floci», venea de la flocii de lînă lăsați de turmele de oi ce erau trecute peste Dunăre la iernat în Dobrogea de către ciobanii români deoarece, pe aici este trecătoarea tuturor oilor transilvănene, care pășuînd vara în Munții Carpați, trec Dunărea toamna și se restabilesc în Dobrogea pe marginea Mării Negre.

Numele brațului Borcea al Dunării pare să vină de la substantivul «borce», pe care îl folosește autorul, fiindcă

scrie că «se împreună iarăși această borce (sic!) cu matca ei Dunărea.» Privitor la Hirșova se scrie că: «Negotul locuitorilor este cu pescuit și pășunatul vitelor că toate oile ce trec Dunărea toamna din Munții României și merg în marginea Mării Negre spre ernat, debarcă în acest oraș, de aceea și guvernul Austriac are un Vice-Consul al său, pentru protecția păstorilor austriaci», adică de fapt a «mocanilor» români, din Transilvania, care de secole au făcut pe aici transhumanța turmelor lor. Dealtfel, este cunoscut numele ultimului vice-consul austriac de aci, care era un român din cunoscuta familie brașoveană Circa. Se afirmă apoi că «lîngă Brăila... la vremea scăderii apelor... s-au văzut picioarele unui pod de piatră... și că «locul acestui pod chiar cînd nu este Dunărea scăzută se poate vedea că se face prin mijlocul apei vîltori mari acolo pe unde sînt pileștii lui și care vîltori se ocolesc adesea de către vapoarele ce trec»; despre oraș se scrie că «acest oraș frumos al Brăilii, mare port de comerț al Țării Românești, se află încărcat cu magazine pline de produse... dintre care se exportă prin corăbiile marine pentru Europa».

Despre «apa Siretului» aflăm că, pe aceasta coboară din Munții Moldovei toată cheresteaua de brad pentru construcții, și că «aproape de satul Vădeni... este trecătoarea Siretului pe pod de vase». Aflăm astfel de aici că în afara de poduri «stătătoare» și «umblătoare» erau pe atunci și «poduri de vase», în lipsa celor stătătoare.

Descrîind orașul Galați, autorul spune că: «în acest port voiajorii ce vin în vapoare din susul Dunării se embarcă pe vaporul de mare, ce vine de două ori pe săptămînă de la Constantinopoli (sic!).»

Date mai multe și mai interesante aflăm însă despre București, în primul rînd despre drumul pînă în capitala țării, la care mergea «Delijanul (diligența, n.n.), ce vine de două ori pe săptămînă, sau prin fiacre (de la franțuzescul «fiacre = trăsură). Dacă ne putem mira de faptul că diligența nu circula decît bisăptămînial, și mai mult e de mirat faptul că «la Călugăreni se află un hotel foarte îmbelșugat (?) pentru odihna pasagerilor», pe care forșul cu «delijanul» reiese că îi obosea destul!.

Din descrierea Bucureștiului reținem că pe atunci hotelurile «cele bune și frumoase» erau numite Fieschi, Concordia, Otel de Franca, Patria, Otel London; că una din atracțiile capitalei era «dealul Filaret cu grădinile frumoase»; că în Dealul Spirii era «noua tornărie a oștirii și fondăria artileriei», adică locul unde se turnau tunurile; că în afară de «frumoasele și încîntătoare grădini din mijlocul orașului la balta Cîsmegiuului mai erau și altele și în Piața Sf. Gheorghe»; că la Șoseaua Kiseleff, era un «basen» (bazin); se îndeamnă călătorii a vizita mașinile de cișmele în marginea Dimboviței de unde se împarte apa în toată capitala, morile de abur și mașina spălării rufelor», industrii care se aflau de pe atunci în capitala țării; aflăm în sfîrșit amănunte despre «clopotul cel mare din Curtea Mitropoliei, monument turnat de ruși, din tunurile luate de la turci în războiul din 1828».

O gravură a acestui clopot a fost făcută de pictorul francez Raffet și publicată în cartea savantului rus Anatol de Demidoff despre călătoria sa «În sudul Rusiei și Crimeea, prin Principatele Române». Autorul mai descrie «Dealul Cotroceni unde este palatul de vară al prințului domnitor» și apoi «grădina botanică», precum și «frumosul Teatru și piața sa».

Apoi, cu melancolie citim rîndurile unde se spune că «de va dori voiajorul să vadă din monumente, va putea vedea Turnul cel Vechi al Colței» — ceea ce, prin negrija «edililor» de la 1888, nu se mai poate vedea!.

PONPILIU VOICULEȚ-LEMENY

Pagini dintr-o istorie
a turismului românesc

EUROPA ANULUI 1839

În viziunea lui NICOLAE ȘUȚU

...În anii 1824, 1825 și 1826 Dinicu Golescu face cu poștalionul trei călătorii prin Europa despre care scrie, iar scrierea o tipărește în volum în anul 1827, cu titlul (complet) **Însemnare a călătoriei mele Constantin Radovici din Golești făcută în anul 1824, 1825, 1826.**

...Între anii 1838 și 1845 Ion Codru Drăgușanu călătorește prin Europa și în anul 1863, începe publicarea epistolelor memorialistice către un prieten imaginar, nesemnate, în **Concordia** din Pesta pentru ca doi ani mai târziu să publice la Sibiu lucrarea încheată **Peregrinul transilvan**, de fapt 32 de epistole dintre cele publicate în **Concordia**. Într-o listă a călătorilor români pe drumurile lumii în secolul al XIX-lea, călători care au consemnat impresiile culese și le-au transmis urmașilor, mai figurează și alte nume, iar scoaterea lor din anonimat nu face decât să îmbogățească un interesant capitol din viitoarea istorie a turismului românesc.

La 3 iulie 1942 profesorul Victor Slăvescu a prezentat o comunicare la Academia Română cu referire la **Însemnările de călătorie ale lui Nicolae Șuțu, 1839—1847**, pe care a publicat-o, împreună cu textul integral al **Însemnărilor...**, în limba franceză, în **Analele Academiei Române, Memoriile Secțiunii Istorice, Seria III**, tomul XXV, în anul 1943. Însemnările sale de călătorie, descoperite de profesorul Victor Slăvescu printre manuscrisele rămase în păstrarea Academiei nu au fost publicate niciodată în limba română.

Fiu al domnitorului Alexandru Șuțu (1758—1821), Nicolae s-a născut la Constantinopol în anul 1798 și a venit la București împreună cu familia în anul 1818, când tatăl său a devenit domn al Țării Românești. După căsătorie, în anul 1821, cu Ecaterina Cantacuzino Pașcanu, din spița moldovenească a boierilor cantacuzinești, și

după moartea tatălui său, în ianuarie 1821, N. Șuțu se refugiază la Brașov, din cauza mișcărilor Eteriei, iar în 1825 trece în Moldova, de unde nu va mai pleca pînă la sfîrșitul vieții (1871), decît temporar și pentru scurte intervale de timp. Între anii 1830 și 1862 a ocupat diverse dregătorii în administrația Moldovei, remarcîndu-se ca «om de o întinsă și variată cultură», cum îl caracterizează profesorul Victor Slăvescu, în timp ce un alt biograf al său, Ion Veverca, îl numește «întîiul economist ideolog din România» datorită lucrărilor sale, tipărite sau rămase în manuscris constituind o adevărată operă de referință în materie, pentru perioada de la mijlocul secolului trecut.

În anul 1839, din iunie pînă în septembrie, Nicolae Șuțu face o călătorie cu poștalionul de la Botoșani la Paris, trecînd prin Cernăuți, Lemberg, Viena, Veneția, Padova, Geneva, Lausanne și Berna, acestea fiind numai cele mai importante popasuri pe un drum nominalizat cu minuțiozitate de autor, prin arătarea stațiunilor de schimb al căii și prin numărul de poște dintre aceste stațiuni. Scopul călătoriei era de natură strict familială, în legătură cu cei doi băieți din prima căsătorie, Alexandru și George. În anul 1839, primul se afla pentru studii la Geneva, de unde trebuia să fie transferat în același scop la Paris, iar al doilea, însoțindu-și părintele în călătorie, urma să rămînă la Geneva, tot la învățătură. Aceasta nu a însemnat că Nicolae Șuțu a parcurs traseul fără să-l intereseze locurile pe unde și-a purtat pașii; dimpotrivă, preocupările omului de cultură și ale economistului care era, au determinat o permanentă și atentă observare a moravurilor, a stării economice și monumentelor de artă întîlnite. Rezultatul acestor observații s-au concretizat într-un manuscris de 138 de pagini, rămas necunoscut pînă la descoperirea lui de către profesorul Victor Slăvescu.

Sînt demne de reținut două elemente de cronologie, fără a trage vreo concluzie, dar semnalaarea lor ni se pare absolut necesară pentru a se evidenția — de ce nu? — unele eventuale influențe: în anul 1821, atît Dinicu Goleșcu, cît și Nicolae Șuțu au fost refugiați la Brașov, iar în anul 1849, mai exact, de la 12 octombrie 1848, Nicolae Șuțu a fost din nou prezent la Brașov, în timp ce Ion Codru Drăgușanu este semnalat în aceeași perioadă funcționar la Făgăraș, apoi comisar de subcetăți la Ucea și Șercaia, publicînd articole în **Foaia pentru minte, inimă și literatură din Brașov**. Spre exemplu, în anul 1821 mai vîrstnicul Goleșcu (44 de ani) și tînărul Șuțu (23 de ani), întîlnindu-se și discutînd la Brașov despre starea din Țara Românească, poate să-și fi propus și să fi găsit necesar ca prin călătorii în afara granițelor să vadă și apoi să încerce să îndrepte cu ajutorul slovei ceea ce s-ar fi putut îndrepta, primul făcînd-o în 1824—1827, iar celălalt călătorind și notînd fără să tipărească, în 1839. Așa cum de asemenea a fost cu puțință ca în anul 1849 Șuțu să-l întîlnească pe Drăgușanu, tot la Brașov, să-i vorbească despre locurile pe unde a călătorit și despre manuscrisul său sub formă de epistole cu notații, cele văzute iar celuilalt să-i fi venit ideea să-și scrie și el impresiile de călătorie tot ca pe niște epistole, pe care avea să le publice 14 ani mai tîrziu. Ipoteze, desigur, neacoperite cu documente, dar posibile și tocmai de aceea meritînd să fie aprofundate.

Este greu de discutat și demonstrat, într-un spațiu restrîns, valoarea însemnărilor de călătorie ale lui Nicolae Șuțu, dar, din prezentarea citorva fragmente, sperăm că determinăm vreun editor să-l aducă la lumină pe autor.

«...Întrucît scopul este de a merge la Geneva și la Paris, după ce vei parcurge partea septentrională a Italiei, nu-mi vei pretinde să-ți dau detalii asupra locurilor prea cunoscute pe care le vei vizita, nici o descriere completă a operelor interesante pe care le vei întîlni. Nu-mi place să debitez ceea ce toată lumea știe și să repet ceea ce este scris în toate ghidurile pentru călători. Mă voi limita, în consecință, să te informez despre particularitățile cele mai deosebite ale călătoriei mele, despre impresiile pe care le voi avea numai asupra unor locuri și opere recunoscute. Voi adăuga, de asemenea noțiuni necesare călătorilor începători, ca mine, și cele ce vor putea fi de oarecare folosință unei țări ca Moldova...» (I-a scrisoare, Botoșani, 22 mai/3 iunie 1839).

«...să-i placă să meargă într-o lume de mișcare, de activitate industrială, unde arta a schimbat peste tot fața naturii, sau a reprodus-o cu atîta fidelitate și strălucire; să-i placă să se emoționeze la gîndul că se va găsi în fața monumentelor pe care le-a văzut Cezar, în prezența stîncilor pe care le-a contemplat Hanibal și Napoleon sau să savureze într-un teatru superba armonie a lui Bellini sau Donizetti...» (I-a scrisoare, Botoșani, 22 mai/3 iunie, 1839).

«...Întrînd în oraș, este imposibil să nu încerci o senzație analogă cu aceea pe care o simte un om aflat într-o carieră de piatră. Trebuie să atribui, este drept, în mare parte, această impresie și căldurii înăbușitoare care este de 4 zile. Dar în mijlocul acestui oraș care se desfășoară perpendicular mai mult decît orizontal și care pare că vrea să cîștige în aer spațiul care îl lipsește pe pămînt, în aceste străduțe strîmte care, pentru a fi proporționale cu edificiile, ar trebui să fie de zece ori mai largi, ești sufocat de lipsa de aer, de spațiu, de soare...» (A VIII-a scrisoare, Viena 5/17 iunie).

«... Biserica Sfântul Ștefan este un edificiu gotic, majestuos și impozant. Când îl vezi în amănunțime îți dai seama despre impresia pe care trebuie să o facă această arhitectură sveltă, aceste grave ogive, aceste vitralii colorate; care trebuie să transmită pietrei forma cea mai suplă. Adaptate destinației lor, aceste catedrale trebuie să inspire adevăratul sentiment al grandorii și măreției cultului, al transfigurării religioase și să înalțe sufletul către adorațiunea Celui de Sus. Dar această impresie încetează în fața aspectului său exterior. Lipsa de spațiu necesar unui asemenea edificiu face să-și piardă caracterul său de suplețe. Nu este decît o masă gigantică de piatră care apasă cu toată greutatea sa pămîntul; turnul însă este ceva splendid: înalt de 400 de picioare, el se îngustează cu cît se ridică, iar diversele etaje de colonete gotice din care este format, îl fac să se micșoreze și să prezinte o formă mai suplă, pe măsură ce se suprapun. Este o piramidă alungită terminată cu un vîrf de săgeată care pare trimisă spre cer...» (A VIII-a scrisoare, Viena, 5/17 iunie).

«...Iată-mă din această dimineață la Veneția, într-unul din cele mai bune hoteluri, **Albergo Reale pe Riva di Schiavoni**, în fața portului și în mijlocul unei permanente mișcări a ambarcațiunilor. Ce poate fi mai poetic decît marea, mai ales cînd de 20 de ani nu i-ai mai simțit briza binefăcătoare? Ce oraș poate aspira la calificativul de **belle**, dacă nu este înfrumusețat de mare?...» (A XIII-a scrisoare, Veneția, 2 iulie).

«...Dacă descoperirea Capului Bunei Speranțe și preponderența Angliei și Franței asupra mărilor, au micșorat comerțul și industria Veneției, determinîndu-i decadența, nu trebuie uitat faptul că o mîină de transfugi căutînd azil pe cîteva lagune deșerte, au întemeiat o putere formidabilă, a cărei statornicie se mai regăsește și astăzi pe glorioasele ei monumente și se reflectă în caracterul locuitorilor săi... Cele trei stindarde care flutură deasupra catedralei, atestă cucerirea Candiei, a Ciprului și a Peloponezului. Caii din metal de la Corint care decorează portalul, un număr de ornamentații prețioase aduse din Bizanț, cele mai frumoase marmure aduse din Orient amestecate cu cele din Occident, alabastru, jad, verdele antic rivalizînd cu porfirul, lapis lazuli și marmoră de Carrara,

în fine superbe opere de pictură, sculptură și arhitectură pe care le posedă, sînt tot atîtea dovezi elocvente despre splendorile Veneției...» (Scrisoarea XIV-a, Veneția, 3 iulie).

«...Cînd parcurgi sălile acestui palat (ducal n.n.), plin de tablouri și fresce ale celor mai celebri maeștri ai școlii venețiene, nu știi pe care să-l admiri; peste tot numai capodopere de Tizian, de Veronese, de Tintoretto, de Palma, de Bassano, și de alți artiști renumiți. Cu cît contempli mai mult aceste tablouri, cu atît ești tentat să crezi să vei vedea dispărînd pînă ca să trăiască personajele și rămii extaziat sub impresia sublimului în artă...» (A XV-a scrisoare, Veneția, 4 iulie).

*

«...În așa măsură am în cap tablouri, statui, coloane, marmore, capodopere de tot felul, atîtea am văzut și noaptea în visele mele, create după forme fantastice, încît am ajuns să confund epoci, locuri și opere, ca acel bibliotecar faimos, cunoscător a multor limbi moarte și moderne care a ajuns la bătrînețe să le confunde între ele și să prezinte imaginea vie a turnului Babel...» (A XXI-a scrisoare, Milano, 13 iulie).

*

«...Sentimentul expansiv pe care l-am avut în fața frumuseților cîmpiei s-a schimbat, la vederea muntelui, într-un sentiment de admirație mută, amestecat cu teamă, ca într-o tragedie de Shakespeare sau ca la deslănțuirea unui uragan... Noaptea se apropia și voiam să ajung în strîmtoarea Gondo pentru a mă bucura de spectacolul cascadei... am ajuns la cădere nopții la Frossinone, care este la jumătatea drumului și am putut să contemplăm doar o clipă cascada care cobora cu furie din înălțimea muntelui pînă sub podul de la intrarea în strîmtoarea Gondo... urcam aproape în permanență... Puțin cite puțin cerul se întuneca, o furtună se forma pe vârful Simplon, fulgerele se vedeau din timp în timp, tunetele se repetau din stîncă în stîncă și o ploaie torențială ne-a surprins în curînd. Drumul permanent pe margine de prăpastie, suspendat ca un cuib de rîndunică deasupra abisului, nu era mărginit de parapete, ci avea doar simple borne care lăsau între ele destul interval pentru a se putea răsturna echipajul nostru... am făcut o jumătate de oră prin furtună, între cer și pămînt cînd din fericire timpul s-a luminat... Era aproape ora 11 cînd am ajuns în satul Simplon, unde am rămas peste noapte. A doua zi am continuat să urcăm pe o înălțime vecină cu ghețarii de pe Simplon, pînă ce am ajuns pe platou, a cărui înălțime este de peste 6000 de picioare...» (A XXIII-a scrisoare, Geneva, 17 iulie).

*

«...Ieri am făcut o excursie la Farney, care este la o oră de mers de la Geneva. Drumul trece printre grădini și perspectiva Mont-Blancului, a lanțului muntos Jura și a încîntătoarei văi pe care o traversează, recrează în mod agreabil pe călător. Castelul lui Voltaire este fericit așezat; cumpărat de contele de Budet, este înconjurat de parc și de mai multe dependințe. Portarul în vîrstă de 77 de ani care pretinde că a trăit trei ani împreună cu Voltaire, ne arată un copac plantat de filosof și decojit pînă la înălțimea omului de către englezii — ne spune el — care vizitează castelul; trunchiul său este înconjurat de arbuști; ceea ce nu m-a împiedicat să fac și eu o asemenea ispravă, distrăgînd atenția portarului. Grădinarul, bătrîn de 76 de ani, are privilegiul de a arăta mai multe curiozități, dintre care, o parte au fost fabricate, fără îndoială, după aceea; astfel sînt: o perucă frezată a lui Voltaire, o bonetă, biroul său, o călimară, o carte plină de nume ale personalităților cu care Voltaire era în relații, cu adnotații făcute de mîna sa, diverse gravuri reprezentînd momente din viața acestui filosof; acolo se vînd mici busturi care îl reprezintă, făcute din pămînt luat din grădina sa, ca și diverse imprimate conținînd anecdote care îl priveau...» (A XXVI-a scrisoare, Geneva, 13 august).

*

Ne oprim aici, în speranța că am realizat scopul propus, dar, adăugăm că Nicolae Șuțu a mai lăsat un manuscris, tot în limba franceză, **Amintiri dintr-o călătorie la Odessa în anul 1847**, de această dată renunțînd la stilul epistolar, scriere la fel de interesantă și de asemenea bogată în observații sugestive. Spre exemplu:

«...Nu știu vreun oraș care să rivalizeze cu Odessa în privința prafului; faptul capătă aici proporții colosale. Piatra foarte friabilă de pe drum, mulțimea transporturilor și vînturile permanente produc nori de pulbere foarte fină, care, pătrunzînd prin ferestrele chiar închise, se așează în permanență pe mobilier, pînă la etajele cele mai de sus... Mai mic și mai neamenajat decît cel de la Iași, teatrul din Odessa excelează prin decorații și prin mașinismul său... În antracte toată lumea iese afară pentru a lua aer și a fuma; se fumează mult la Odessa; dar nenorocire pentru cel care-și aprinde primul țigara, toată lumea aleargă spre el pentru a-i cere foc. Cum aveam o brichetă cu fosfor, brevetată și cum am fost primul care am aprins țigara, m-am văzut îndată plantat ca o lanternă, distribuind foc la mai mult de 15 persoane...»

*

Nicolae Șuțu nu a fost numai primul economist ideolog din România, dar a fost fără îndoială și printre primii memorialiști de foarte bună calitate ai literaturii noastre. Rămîne doar ca vreo editură să ne dea ocazia să-l citim în întregime.

MIRCEA DUMITRESCU

«TITULESCU Challenge cup»

După o îndelungată activitate politică și diplomatică de excepție — ministru de finanțe la 35 de ani, cel mai tânăr ministru de externe din Europa, «copilul teribil» al Societății Națiunilor și apoi de două ori președinte al înaltului for internațional — Nicolae Titulescu, spirit ardent și lucid, militant ferm în apărarea păcii, a fost demis din guvern la 29 august 1936 ca urmare a presiunii forțelor fasciste externe și a unor cercuri reacționare interne. Opinia publică democratică din țară și străinătate a fost alături de marele diplomat în momentul demiterii sale, cînd telegramele de simpatie au început să-i sosească din toate părțile lumii.

Marcăt de oboseală încă din timpul conferinței de la Montreaux, asaltat de numeroase scrisori de amenințare din partea diferitelor agenturi fasciste, Nicolae Titulescu — care se afla pe Coasta de Azur — a căzut într-o

greă suferință, ale cărei cauze nu au fost încă elucidate. Convinș fiind cu mulți ani în urmă că nu-i «priesc prea mult cliemele moleșitoare ci înălțimile», Nicolae Titulescu a plecat în Elveția, la Saint Moritz, de care-l legau frumoase amintiri încă din tinerețe. Ilustrul diplomat a fost un iubitor pasionat al naturii, pe care a admirat-o începînd cu împrejurimile pitorești ale Tituleștilor pînă la culmile semețe ale Alpilor sau undele albastre ale Mediteranei.

Pelegrin al păcii, slujitor plin de devotament al intereselor naționale, Nicolae Titulescu — în numeroasele sale călătorii de-alungul și de-a latul bătrînului continent sau pe pămînturile lumii noi, în care «a văzut toate țările la ele acasă sau la muncă spre a ajunge la concluzia că nimic nu poate prețui mai mult ca glia pămîntescă» — a fost mereu animat de cele mai înalte sentimente patriotice.

Deși nu a fost o fire prea sportivă — deoarece nu a beneficiat de o sănătate deplină — totuși a practicat unele sporturi ca tenisul, înotul și, mai ales, schiul. Întrebat de un ziarist de ce practică schiul, marele diplomat a răspuns: «Aluneci, ești cuprins de amețală, cauți

Cupa oferită de Nicolae Titulescu.

să te ții pe picioare, terenul îți iese înainte, mereu te cuprinde un simțămînt de încordare — aidoma cu politica».

În semn de recunoștință pentru refacerea sănătății sale la Saint Moritz, ilustrul diplomat a organizat acolo, începînd cu anul 1937, marea cursă internațională de schi slalom «Titulescu Challenge Cup», care a devenit un eveniment ce a interesat în cel mai înalt grad lumea sportivă. Probă sportivă de prim ordin, marea cursă internațională de schi slalom «Titulescu Challenge Cup» s-a desfășurat în mijlocul unui cadru natural magnific prin pitorescul său, beneficiind totodată de condiții tehnice ireproșabile. Competiția, destinată alegătorilor de toate naționalitățile, a avut două clase: pentru bărbați și pentru femei. Ea urma să se desfășoare anual, conform hotărîrii Federației Internaționale de Schi. Lungimea slalomului era de circa 6 km, care se parcurgeau în două manșe. Eventualele modificări se stabileau de Nicolae Titulescu pe baza unui acord comun cu clubul Ski Alpina din Saint Moritz. Trofeul intra definitiv în posesia sportivului care cîștiga trei competiții. De la început, competiția și-a propus să reunească la Saint Moritz elita «internaționalilor» și a reușit, bucurîndu-se de un mare succes de participare. Pe lista de plecare, «seducătorul act de naștere al noii probe», au fost înscrise în 1937 numele a 136 dintre cei mai faimoși schiori ai epocii, membri ai Federației Internaționale de Schi din țările Europei și de peste ocean. Competiția s-a desfășurat cu acelaș mare succes și în anii 1938—1939.

Semnificația profundă a Marii Curse Internaționale de schi slalom «Titulescu Challenge Cup», înalta sa menire prin mobilizarea tinerilor de pretutindeni la între-

care în spiritul «fraternității sportive», a fost subliniată de marele diplomat și în discursul de la decernarea premiilor în februarie 1939, care s-a dovedit la fel de fascinant ca toate cuvîntările ilustrului orator. Iată cîteva fragmente revelatoare: «Azi dimineată, asistînd pe un soare strălucitor la frumoasele dumneavoastră întreceri sportive, m-am întrebat: cînd am fost mai fericit la Saint Moritz? Ca student, cînd dădeam tîrcoale în jurul hotelului, sau astăzi, cînd locuiesc aici dar nu mă pot elibera o singură clipă de grijile care în mod fatal se leagă de viața aceluia care se consacră exclusiv apărării intereselor patriei lor și menținerii păcii între popoare? Și balanța a înclinat de partea tinereții. Dar fiecare vîrstă cu îndatoririle sale.

Această reflexie mă face să mă adresez tineretului sportiv din toate țările pentru a-i spune: Voi sînteți bogați, cu mult mai bogați, pentru că sufletul vostru nu este țesut decît din speranțele viitorului! Pentru a fi fericiți, luați cunoștință de bogăția voastră. Spuneți-vă că de voi depinde să faceți lumea mai bună și pentru asta faceți din dragostea față de semenii voștri legea vieții noastre. Sportul vă permite să cîștigați mai ușor drumul fericirii. Avînd posibilitatea de a satisface tendința de întîietate care există în orice ființă umană, fără a avea nevoie să recurgă la cruzime, avînd posibilitatea de a învinge pentru a trăi și nu pentru a muri, voi puteți să îndreptați lumea. În acest scop spuneți deschis: Noi oamenii de pretutindeni, vrem să trăim ca frați. În cazul în care patria noastră este în pericol, ne vom bate cu prețul vieții. Dar în afară de aceasta, pentru alte scopuri, noi nu credem în fericirea care creiază suprimarea unora dintre semenii noștri. Din fraternitatea sportivă se va naște adevărata fraternitate internațională. Și cînd această fraternitate va vedea lumina zilei, omenirea nu va mai avea de ce să se teamă: viața îi va aparține».

Într-adevăr, ca atîtea dintre memorabilele sale intuiții, și acest adevăr rostit de marele diplomat român se încarcă astăzi de cel mai adînc înțeles, de o acută actualitate.

NICOLAE PETRESCU

Linia de sosire în cursa «Titulescu Challenge Cup», 1939.

**PRIMUL RECORD MONDIAL
AL SPEOLOGIEI ROMÂNEȘTI:**

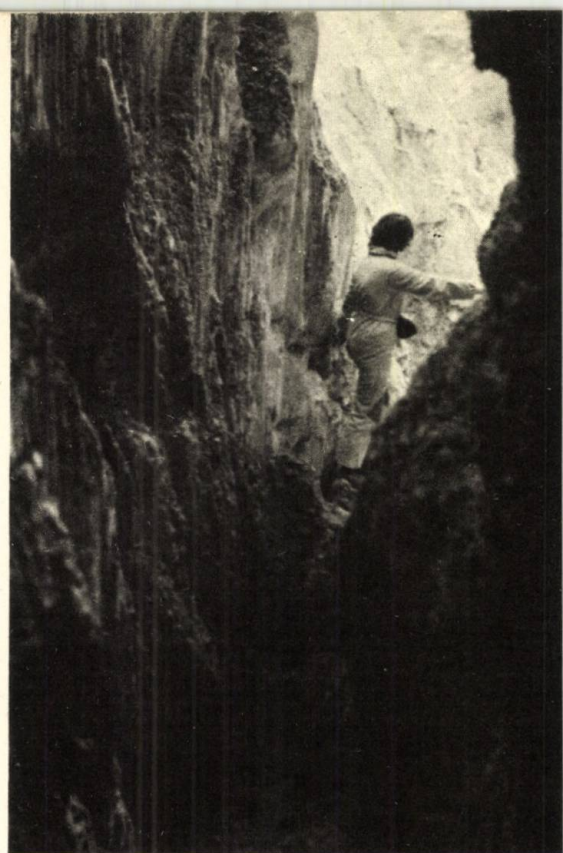
CEA MAI MARE PEȘTERĂ ÎN SARE

În paralel cu explorarea și cercetarea unora din marile regiuni carstice ale țării (cum ar fi de exemplu munții Sebeș, Vilcan sau Mehedinți), Clubul de speologie «Emil Racoviță» din București s-a ocupat îndeaproape de prospectarea și studierea unor zone cărora nu li se acordau șanse în a se înscrie cindva sau cu ceva important în patrimoniul speologic al țării. În acest mod au fost descoperite: Peștera de la Cetatea Ciceului (Dealurile Ciceului, 265 m lungime, — 37 m denivelare), cea mai mare rețea subterană în gresii din țară, a 8-a din Europa și a 17-a din lume; peșterile din Ciortea-Boiu (Munții Făgăraș) situate la cea mai mare înălțime din România (Peștera Mare din Ciortea, 37 m lungime, — 4 m denivelare, 2424 m altitudine), picturile paleolitice

din Peștera de la Cuciulat (Podișul Someșan), primele de acest fel găsite în centrul și sud-estul Europei.

În anii 1978—1981 au fost studiate câteva zone cu sare din munții Buzău unde erau semnalate și forme carstice. Despre rezultatele acestor explorări vom vorbi în cele ce urmează.

În sud-estul masivului Ivănețu situat în partea meridională a munților Buzău, la contactul cu Subcarpații Buzăului, în bazinul văii Jghiabului, există câteva platouri situate la 500—650 metri altitudine unde sarea apare la zi de sub un strat de argile și marne sărăturoase. Unul dintre aceste platouri se prezintă ca o suprafață înscrisă într-un perimetru de formă patrată cu latura de 3,7 km, fără denivelări pozitive majore, ciuruită de

doline adânci de pînă la 25 metri, cu diametrul de maxim 40 metri. Se pot observa îngemănări de doline (uvale) și cîteva văi de doline. Pe fundul unor doline și uvale s-au format lacuri cu apă dulce. Cel mai mare dintre ele are 0,72 ha suprafață, 5,4 m adîncime maximă și 16,430 m³ de apă.

Platoul prezintă versanți abrupti atît spre văile care îl mărginesc în cele patru puncte cardinale cît și spre văile interioare. Acești versanți, pe alocuri surplombați, au o structură comună care prin interpolare oferă o imagine de ansamblu asupra masivului pe care îl mărginesc: în partea superioară se observă un strat de argile și marne gros de 10—30 metri, dedesubt urmează blocul de sare. Pe acești versanți s-au format microvăi, de lungime redusă, cu talvegul în pantă abruptă, coborît în canioane adînci de cel mult 5—6 metri, de lățimi frecvent în jurul a 50 cm., dar care pot ajunge pînă la 1 metru. Canioanele au rupturi de pantă cu valori de cel mult 2 metri, la baza cărora apar uneori efecte de marmitaj. Pereții lor prezintă formațiuni de precipitare și, mai rar, mici suprafețe pe care apar cristale de sare. Pe suprafețe dintre microvăile canion sau pe pereții dolinelor se disting lapiezuri în sare, forme conice cu muchii ascuțite, cu diametrul la bază de 2—3 cm. și înălțimi ce ajung la 20 cm.

Pe văile platoului există porțiuni unde pe unul sau pe ambele maluri apar cruste de sare, cu lungimi de mai mulți metri, late de 0,2—1,5 metri, groase de 1,5—5 mm. În zona de recepție a unor afluenți ai văilor principale se observă că aceștia curg efectiv numai pe crustă de sare, de obicei albă, mai rar de culoare roșiatică.

În marile doline se observă cursuri de apă lungi de pînă la 30 de metri, cu debit mic, care de obicei dispar în cavități penetrabile între 8 și 300 metri.

Cercetările întreprinse de echipe ale Clubului «Emil Racoviță» — București au dus la descoperirea a 27 de peșteri în sare mai mari de zece metri care însumează 2169 metri lungime și 300 metri denivelare. La cartări au participat în mod deosebit: Gabriel Silvășanu, Adrian Mihalcea, Horia Mitrofan, Nicolae Sandeschi și semnatul acestor rînduri.

Vom descrie în continuare cele mai mari rețele subterane ale platoului.

Peștera cu trei intrări. Este situată în partea centrală a platoului. O galerie principală, activă, face legătura între cele trei guri ale cavității: două situate fiecare într-o dolină de pe platou, a treia în versantul stîng al văii Izvorul Sărat. Peștera are 300 m. lungime și — 44 m. denivelare. Pe galeria principală se găsesc stalactite de sare, de culoare albă, deviate de la verticală cu pînă la 45° (anemolite) ce ajung pînă la 1,2 m. lungime și 0,1 m. diametru. Mai există stalactite și anemolite de sare de 15—50 cm. lungime, de culoare albă, cenușie sau roșiatică. Galeriele sînt largi de 0,5—2 m. și înalte de 1—6 m. (cu excepția citorva pasaje joase ce se parcurg tîrîș). Nivelul pîrului subteran poate urca în perioadele de viitură pînă la circa 1 m. față de podea. Deasupra acestei limite pereții sînt în general acoperiți cu o crustă de sare.

Peștera 6 S. Se găsește în partea de nord a platoului. Intrarea ei se află în fundul unei doline ce face parte dintr-o uvală în care au mai fost descoperite și alte 4 peșteri. Un puț strîmt, urmat de cîteva săritori permiț accesul într-o galerie activă. Singurele trei intrări făcute în această peșteră (cu durate de 3,15 și respectiv 19 ore) s-au soldat cu cartarea a 1220 m. dispuși pe o diferență

de nivel negativă de 32 metri. Apoi, peste intrarea peșterii s-au prăbușit din peretele dolinei aproximativ 100 m³ de sare și argilă. Numeroase galerii laterale nu au fost încă topografiate și nici parcurse în totalitate. Explorările vor fi evident reluate după ce se va reuși decolmatarea guri. Rețeaua cunoscută pînă la data actuală se prezintă etajată pe 3 nivele: cel inferior activ, parcurs de 2 sau 3 cursuri subterane, celelalte două fosile. Legătura dintre etaje se face prin săli sau puturi-hornuri. Dimensiunile curente ale galeriilor sînt de 1—4 m. lățime și 1,5—5 m. înălțime. În multe zone ale peșterii se adoptă poziții incomode de înaintare pentru a evita distrugerea formațiunilor din sare care împăienjenesc secțiunea galeriei.

Să facem o trecere în revistă a diverselor tipuri de formațiuni găsite în această peșteră.

Stalactitele. Sînt concrețiunile cel mai des întîlnite. Apar mai rar în poziție verticală, cele mai frecvent observate fiind anomolite. Stalactitele propriu-zise au dimensiuni de maximum cîțiva zeci de centimetri lungime și 8 cm. diametru. Anomolitele ating frecvent 50—100 cm. lungime și au diametrul de circa 2 cm. Grosimea unora dintre ele poate înregistra variații importante. Cea mai mare anomolită descoperită are 2 m. lungime și 20 cm. în diametru. Alte anomolite, cu lungimi ce nu depășesc 40 cm. sînt compuse din mari cristale de sare crescute unul pe colțul celuilalt. Toate tipurile de stalactite apar într-o gamă variată de culori: alb imaculat, roz, gălbui, roșu aprins, cenușiu, maroniu.

Stalagmitele. Se întîlnesc în număr extrem de redus față de abundența stalactitelor. Au înălțimi de cîțiva zeci de centimetri și grosimi de 5—8 cm.

Curgeri paretale. Au fost observate numai în cîteva locuri ocupînd zone nu mai mari de 2 m². Suprafața lor are aspect în general lucios, dar apar și porțiuni cu cristale evidente.

Excentrite. Apar pe stalactite sau pe crusta de pe pereți. Sînt fie formațiuni aciculare cu secțiune de ordinul zecimilor de milimetru și lungime de cîțiva milimetri, fie helictite ce nu depășesc 20 mm. lungime și 2 mm în diametru.

Au mai fost observate: conopide, cruste de sare, puf de sare, microgururi, gururi, covoare de cristale.

La ora actuală, cele mai mari peșteri în sare din lume sînt:

LUNGIMI

1. Peștera 6 S (munții Buzău, România)	1.220 m
2. Peștera din cercul Bolșoi (Pamir, URSS)	1.029 m
3. Tunnelnaia (Pamir, URSS)	380 m
4. Peștera cu trei intrări (munții Buzău, România)	300 m

DENIVELĂRI

1. Peștera din cercul Bolșoi (Pamir, URSS)	120 m
2. Peștera cu trei intrări (Munții Buzău, România)	44 m
3. Peștera 6 S. (munții Buzău, România)	32 m

ICĂ GIURGIU

Clubul de speologie «Emil Racoviță»
București, Membru în Comisia pentru
Mari Peșteri din cadrul
Uniunii Internaționale de Speologie

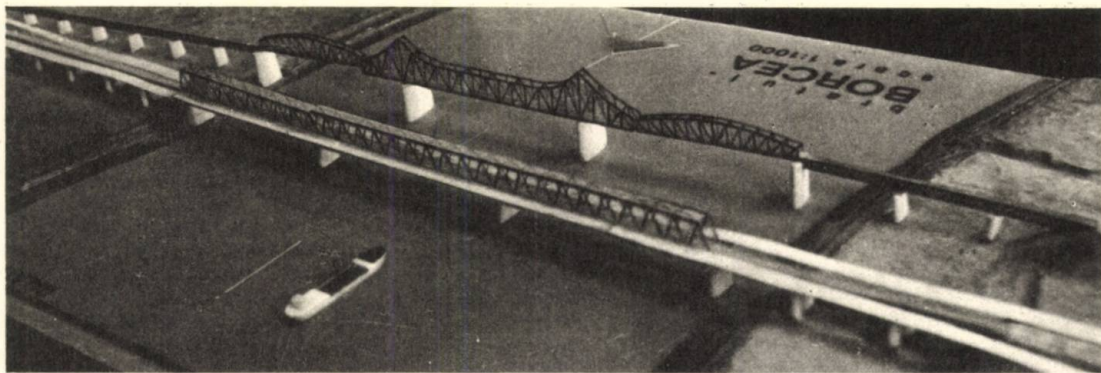
LACURI GLACIARE DIN ȚARA NOASTRĂ

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
1	E	I	R	H	A	★	B	A	L	E	A
2	A	H	A	★	T	A	U	R	I	★	L
3	H	★	S	C	O	I	C	A	★	D	P
4	O	I	T	A	★	M	U	L	A	R	I
5	D	C	★	P	O	D	R	A	G	U	★
6	G	★	U	R	L	E	A	★	A	M	?
7	A	A	R	E	★	R	E	★	R	T	★
8	★	D	D	★	P	E	L	E	A	G	A
9	A	R	E	A	L	★	O	F	T	A	T
10	G	I	L	C	E	S	C	U	★	U	O
11	A	G	E	R	★	I	E	Z	A	R	U

ORIZONTAL: 1) Lac glaciar în Masivul Făgăraș (suprafața 4'840 m²) — Altul, tot în Făgăraș (S: 46 508 m²), important punct turistic. 2) Lac glaciar în Masivul Retezat (S: 31 380 m²). — Din cele 15 asemenea «ochiuri de mare» menționez pe cel «fără fund» din Masivul Paring (S: 37 600 m²) și pe cel «Negru» din Masivul Retezat (S: 7 600 m²), unul dintre cele mai adînci din Carpații românești. 3) Alt lac glaciar în Masivul Făgăraș (S: 1 335 m²) — Dimitrie Paciurea. 4) Miorița — Păsări de munte, numite și alunari. 5) Vîrf subțire și ascuțit din zona alpină — Lac glaciar în Masivul Făgăraș, pe versantul sudic (S: 28 550 m²)... 6)... și un altul pe versantul sudic (S: 20 150 m²) — Agenția de presă din Mauritania (siglă). 7) Ghețar și rîu în Elveția — Radu Tudoran. 8) Vede! — Lac în Masivul Retezat, numit și lacul Ghimpei (S: 17 250 m²). 9) Arie de răspîndire a unor plante, animale ș.a. — Suspin. 10) Lac glaciar în Masivul Paring (S: 30 200 m²), unde își are obîrșia unul din izvoarele Lotrului — Dezacord în stadion. 11) Sprinten — ...Mare, lac glaciar în M-ții Cibinului, sub vîrfurile Cindrelui (S: 34 100 m²).

VERTICAL: 1) Lac glaciar în Masivul Retezat (S: 65 090 m²), cu adîncime maximă de 29 m, fiind cel mai adînc «ochi de mare» din România — Prefect (od.). 2) Plantă textilă — Pană — Lac glaciar în Masivul Făgăraș (S: 14 770 m²). 3) — lac în SV jud. Dolj — Vîrf în Masivul Paring, pe cumpăna de ape dintre bazinele Lotrului și Latoritei (alt.: 2 060 m) 4) La singular: lac glaciar pe versantul sudic al Masivului Făgăraș (S: 18 340 m) — Automobil Club Român (siglă) 5) Orașul în Somalia — Oală (pop.) — Compozitoare franceză (n. 1897) 6) Aiurea (Trans.) — Sieste! 7) Cel mai întins lac glaciar din România, situat în Masivul Retezat (S: 88 612 m²) — Localitate în NV R.S.F. Iugoslavia (Slovenia) 8) Iracani! aracan! — Neacceptare 9) Cap de linie! — «Tăul...», lac glaciar în Masivul Retezat (S: 4'900 m²). 10) Fantasticul Transfăgărășan, care pornește de la lacul de acumulare Vidraru și traversează Masivul Făgăraș, trecînd pe lîngă lacurile glaciare Capra și Bilea — Bou sălbatic, denumit și «vita-junglei». 11) Cel mai mare sistem muntos din Europa, presărat cu nenumărate lacuri glaciare — Podiș.

Dr. NICOLAE ANDREI

Iugoslavia, Polonia, România, Turcia și Ungaria. Având în final o lungime de 10 000 km. TEM-ul debutează în Polonia (lângă Gdansk), trece apoi pe lângă Lodz, Katowice, traversează Cehoslovacia pe lângă Ostrava, Brno, Bratislava, intră în Ungaria la Győr, ca apoi să treacă prin Budapesta și Szeged; (de unde o ramificație se îndreaptă spre România) coboară în Iugoslavia pe lângă Belgrad și Niș, străbate apoi Bulgaria, prin Sofia și Orizovo, intră în Turcia, trece Bosforul la Istanbul, ajunge la Ankara pentru ca apoi să se îndrepte spre Orient.

Ideea construirii unei autostrăzi care să lege direct nordul și sudul Europei s-a născut acum câțiva ani, țara noastră aderând printre primele la proiect, participând activ la realizarea acestuia. Proiectul TEM-ului, care se desfășoară sub egida Comisiei Economice a Organizației Națiunilor Unite și a Programului Națiunilor Unite pentru Dezvoltare, se realizează pe teritoriul național prin efortul material, tehnic, financiar al fiecărei țări. «Transeuropeana» este o premieră în materie de colaborare și cooperare mondială și ea va deschide noi perspective economice.

Dincolo de aspectele economice care au importanța lor, se impune a prezenta autostrada și ca o punte viabilă de legătură între popoarele din această parte a Europei, un nou element pentru conlucrarea largă între state cu sisteme sociale diferite, pentru dezvoltarea turismului european și internațional. În această perioadă de mari frământări pe plan mondial, TEM-ul se va impune ca o magistrală a prieteniei, ca un simbol al dorinței popoarelor de a trăi într-un continent al păcii și înțelegerii, lipsit de arme și tensiuni.

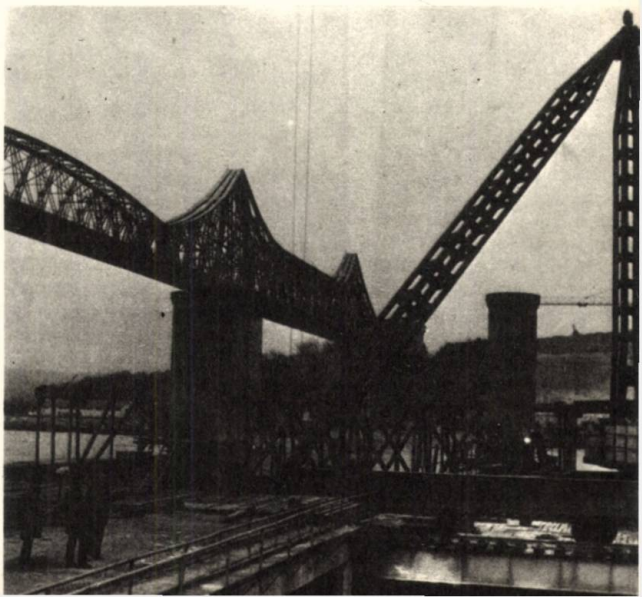
Axul transeuropean al autostrăzii dă naștere la o serie de ramificații spre Italia, Iugoslavia, Grecia și în alte direcții, magistrala unind «pe uscat» patru mări: Marea Baltică, Marea Adriatică, Marea Egee și Marea Neagră.

Tronsonul românesc al TEM-ului, cu o lungime de 870 km, își face debutul la Nădlac, punct de frontieră cu R.P. Ungară și va străbate 11 județe din sud-vestul țării. În definirea itinerarului s-a avut în vedere coordonatele economice, evaluarea intensității și eficienței traficului rutier, precum și alte aspecte, inclusiv cele turistice. Specialiștii din Direcția Drumurilor la M.T.T.C. ne-au schițat traseul pe care îl va străbate panglica dublă de beton: Nădlac-Arad-Lugoj-Orșova-Drobeta-Turnu Severin (o interesantă străpungere a Carpaților Meridionali în zona Porților de Fier) — Craiova-Caracal-Roșiori-București-Fetești-Cernavodă-Medgidia-Constanța. Noua magistrală se va articula cu actualele căi rutiere, dar evident va avea cursul propriu construit după toate regulile și exigențele internaționale specifice autostrăzii.

Dimensiunea acestui mare obiectiv de comunicație, complexitatea lucrărilor preliminare și a construcțiilor propriu-zise, definirea «anexelor» inclusiv a rețelei turistice (moteluri, campinguri, zone de agrement etc.) care vor însoți autostrada ridică în fața proiectanților și constructorilor un noian de probleme. Multe au fost rezolvate, altele sînt pe agenda cotidiană, iar unele sînt de viitor. Rețeaua rutieră românească se îmbogățește și se modernizează an de an. Au fost construiți mii de kilometri de șosele asfaltate în toate zonele țării. În anul 1971 s-a dat cale liberă pentru autostrada București-Pitești, iar șoselele pe 4 benzi (2 pe sens) sînt din ce în ce mai multe.

Descrierea noastră de la începutul acestor rînduri nu este utopia unui șofer pus pe visare, ea se transformă în aceste zile într-o realitate prin cei 17 km de autostradă care capătă conturul pe distanța Fetești-Cernavodă — prima secvență românească a giganticei construcții. De la Direcția Drumurilor din M.T.T.C. am fost informați că primul tronson, care va face legătura între Capitală și Litoral, ar urma să fi dat în exploatare pînă la 1990. Neîndoielnic că experiența acumulată, dezvoltarea tehnicii folosite la construcțiile rutiere, vor accelera realizarea acestei importante artere rutiere. Va fi un nou și remarcabil pas în ascensiunea noastră continuă spre civilizație și progres, un mesaj de prietenie, de cunoaștere și de comunicare către popoarele bătrînului continent și din întreaga lume.

TRAIAN CARACIUC

FETELE ȘTIUTE ȘI NEȘTIUTE ALE METROULUI BUCUREȘTEAN

— La ora actuală, metroul din București este unul dintre obiectivele cele mai vizitate de cei ce poposesc în Capitala țării noastre. Turiștii care coboară în stațiile spațioase, elegante privesc, cercetează, judecă. Mulți specialiști, elogiind această realizare modernă a vieții urbane întreabă, curioși, cine a realizat-o. Răspundem cu justificată mândrie: tot ce vedeți este o realizare a științei și tehnicii românești, în exclusivitate!

Inginerul Tudorică Grama știe ce spune. El cunoaște metroul pînă la ultimul șurub. Nu pentru că azi este director. Ci pentru că de ani de zile a luat parte la construcția lui. Pînă să ia ființă Întreprinderea de exploatare a metroului din București, 40 de institute de cercetări și proiectări, uzine și întreprinderi ori instituții de învățămînt superior și-au adus obolul la înfăptuirea celui mai modern, ieftin și eficient mijloc de transport din țara noastră. Al nostru, la darea sa în exploatare era cel de al 57-lea metrou din lume — acum sînt 60 și alte vreo 16 în construcție — realizat cu prețul de cost cel mai scăzut, dacă se socotește cheltuiala pe kilometru de cale instalată; pentru că n-am plătit altor firme din străinătate specializate în asemenea construcții, proiecte, utilaje, calificarea oamenilor etc... Totul a fost creat de mintea și brațul românesc.

Metroul nostru nu este un lux, pur și simplu, un atribut al modernității; existența sa în viața primului oraș al României a izvorît din necesitatea obiectivă: îmbunătățirea transportului în comun al Capitalei, grevat de o serie de dezavantaje cauzate de specificul edilitar al orașului; întindere mare pe orizontală, o tramă stradală îngustă, importante fluctuații umane între casă și locul de muncă. În București se înregistrează, zilnic, 4 milioane de cereri de transport în comun; la orele de vîrf, viteza medie realizată a autobuzelor, troleibuzelor și tramvaielor este de... 8 km. pe oră, cu mult mai mică decît a birjelor de odinioară. S-a dovedit că un biciclist poate circula cu o viteză dublă și chiar triplă decît a unui automobil!

Așadar, metroul a fost o necesitate pentru bucureștean. El este nu numai o realizare științifică și tehnică, ci și una socială, contribuie la economisirea bugetului de timp liber al cetățeanului. Cine călătorește de, la «Semănătoarea» la «Republica» cu tramvaiul face o oră jumătate; cine ia metroul — doar 20 de minute. Cît timp economisit, dacă ne gîndim că pe întîia linie subterană capacitatea de transport a fost, la darea în folosință a primului tronson între uzinele «Semănătoarea» și «Timpuri Noi», de 15—20.000 călători pe oră și sens!

La sfîrșitul anului trecut a fost dat în folosință cel de al doilea tronson din prima magistrală a metroului — cel între uzinele «Timpuri Noi» și «Republica». Cu această nouă linie trenul subteran deservește cartiere cu o populație de peste o jumătate de milion de oameni. Noul tronson are o lungime de 9,3 km. împărțit în 6 stații între cele două stații extreme timpul de mers necesar este de 30 de minute; cu mijloacele I.T.B. obișnuite, aceeași distanță se parcurge în cel puțin o oră și jumătate.

La sfîrșitul anului 1983 un alt tronson, cel de al III-lea, va intra în funcțiune; el va face legătura între stațiile Eroilor și cartierul Militari — 8 km, 4 stații. Se va termina astfel, prima magistrală a metroului bucureștean, cea de la est la vest; lungimea totală 26,9 km și 17 stații. Tot la sfîrșitul lui '83 va fi gata și tronsonul IV care va fi adiacent magistralei est-vest: el va avea 1,7 km. și va lega zona uzinei «Semănătoarea» cu cartierele Crîngăși-Giulești, după care calea sa va continua pînă la Gara de Nord.

În curs de proiectare se află magistrala nord-sud, prevăzută a se derula între platforma industrială Pipera și Întreprinderea de mașini grele din Berceni. Lungimea ei va fi de 17 km urmînd să asigure legătura cu Gara de Nord între cele două magistrale. Pînă în 1985, metroul va avea o rețea de 35 km și va prelua o treime din cererile de transport în comun, înregistrînd zilnic 4 milioane de călători, adică tot atît cît vehiculează în prezent toate tramvaiele troleibuzele, autobuzele, maxitaxiurile și taximetrele orașului. Vor circula cîte 40 de trenuri pe oră, fiecare avînd șase vagoane cu un interval între ele de 90 de secunde.

O viață trepidantă se consumă zi și noapte în subteranele metroului. Mii de oameni își dau obolul la mersul ca de ceasornic, extrem de precis al trenurilor ce aleargă cu 70 km pe oră pe sub pavajele bătrînului oraș. Dincolo de peroanele și gările liniștite și mereu curate, oamenii metroului desfășoară o muncă pasionată, pusă sub semnul celei mai austere discipline, specifică feroviarilor. Puțini știu că toți cei ce servesc metroul, de la director și pînă la cel mai tînăr mecanic de tren, provin de la calea ferată. Tot traficul feroviar subteran este dirijat și supravegheat de la stații zonale și de la una centrală de telecomandă. În tuneluri funcționează centrale de ventilație a aerului — în subteran există o «atmosferă» mai curată decît pe străzi — stații de transformatoare electrice, substații de tracțiune și iluminat, instalații electronice pentru regularizarea circulației, laboratoare, săli de televiziune în circuit închis și de radioemisie — recepție, depou pentru trenuri, ateliere de întreținere; sînt amenajate sub pămînt pînă și dormitoare confortabile pentru odihna mecanicilor, deși aceștia muncesc doar șapte ore pe zi, iar muncitorii care întrețin calea, doar șase ore — căci toți au în programul cotidian și un timp de odihnă obligatoriu. În munca oamenilor din subteran trebuie să domnească precizia, calmul, competența, atenția veșnic trează — de ele depînd bunul mers al acestor elegante trenuri roșii ce alunecă pe șine în mare viteză, atît de silențios încît le sesizezi doar cînd se apropie la cîțiva metri.

În sala mare a dispeceratului central de trafic — o încăpere imensă cu panouri și pupitre pe care se agită luminițe ce se fugăresc unele pe altele și care reprezintă, pe lumenoschemă, trenurile metroului — se află cîteva date despre dimensiunile Bucureștiului de azi și zestrea sa ecologică: suprafața — 605 km.²; 200 ha de lacuri; 48 de parcuri, revenind cîte 21 m² de zonă verde de fiecare locuitor. S-ar părea că nu are sens o asemenea statistică înscrisă în sala dispeceratului unui metrou. Doar mai tîrziu pătrunzi sensul ei; de aceea a fost creat în subteran acest Moloh al transportului în comun — pentru ca aerul și parcurile și apele și străzile Bucureștiului nostru să rămîină cît mai curate.

ION PREDĂ

COPERTĂ LITERARĂ

(6, 9; 4, 2, 7, 2, 6)

Aflați prin anagramare numele unui remarcabil scriitor român, vânător și pescar de renume, precum și titlul unui cunoscut roman al lui, avînd ca obiect exploatarea peisajului silvestru și acvatic, învăluit în taină.

Dezlegările jocurilor

pagina 48

ANIMALE ȘI PĂSĂRI RARE
OCROTITE ÎN ROMÂNIA

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1	A	C	V	I	L	E	V	C	O	R	B	I
2	S	A	I	G	A	V	Z	I	M	B	R	V
3	E	L	A	N	T	B	O	U	V	A	O	S
4	V	I	B	I	S	I	V	F	E	T	A	V
5	S	F	I	E	T	V	A	I	G	V	S	B
6	P	A	L	V	E	G	S	V	R	A	T	A
7	U	R	V	D	R	O	P	I	E	V	E	B
8	R	V	L	O	S	T	R	I	T	A	V	I
9	C	E	R	B	V	C	E	V	A	C	A	T
10	A	N	V	O	D	A	T	A	V	E	R	A
11	C	A	P	R	A	N	E	A	G	R	A	V
12	I	V	R	I	S	I	V	B	R	E	B	I

pagina 107

LA PROMENADĂ

Părăsim parcul către prinz
(par-a; s-impair; culcat-r;
e-prin-z)

COPERTI LITERARE

Adrian Păunescu
«Rezervația de zimbrii»
Alexandru Vlahuță
«România pitorească»

CAREU MAGIC

3	2	9	7
I	O	V	I
4	12	10	5
A	R	O	N
1	13	14	11
P	E	L	A
6	8	15	16
A	Z	O	R

Cabana:
Poiana Izvoarelor

LA ÎNCEPUT
DE PRIMĂVARĂ
Campanula timpurie
(ca-m-p-anulat;
impur-i-e)

PE O ILUSTRATĂ
în Slănic, o vale
(= ins la nicovale)

pagina 160
PĂTRAT 8×8

	1	2	3	4	5	6	7	8
1	A	L	A	B	A	L	I	C
2	L	I	T	E	R	A	R	A
3	A	T	A	C	A	T	O	R
4	B	E	C	A	T	I	N	A
5	A	R	A	T	O	R	I	I
6	L	A	T	I	R	I	S	M
7	I	R	O	N	I	S	T	A
8	C	A	R	A	I	M	A	N

SPEOLOGICĂ
Peșteri sumbre
(peste-ris-umbre)

PLANTE RARE, MONUMENTE
ALE NATURII DIN ROMÂNIA

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1	G	A	R	O	F	I	T	A	O	G	R	I
2	E	D	E	L	W	E	I	S	S	O	H	N
3	N	E	T	O	A	D	S	O	T	R	O	T
4	T	R	E	I	O	E	O	D	R	I	D	U
5	I	A	Z	O	D	R	O	B	U	S	O	R
6	A	O	A	M	I	A	Z	O	G	I	D	E
7	N	A	T	U	R	A	O	C	U	P	E	O
8	A	N	O	S	A	L	T	O	R	I	N	F
9	O	T	A	U	B	U	Z	E	O	D	L	
10	R	O	C	E	A	R	A	O	R	O		
11	I	E	Z	E	R	O	B	U	L	B	O	R
12	S	T	E	L	U	T	A	O	P	I	N	I

pagina 166
TRIUNGHI 11×11

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
1	P	L	A	M	I	N	A	R	I	C	A
2	L	U	M	I	N	A	R	I	C	A	
3	A	M	E	R	I	Z	A	T	A		
4	M	I	R	E	S	I	C	A			
5	I	N	I	S	O	R	I				
6	N	A	Z	I	R	I					
7	A	R	A	C	I						
8	R	I	T	A							
9	L	I	C	A							
10	C	A									
11	A										

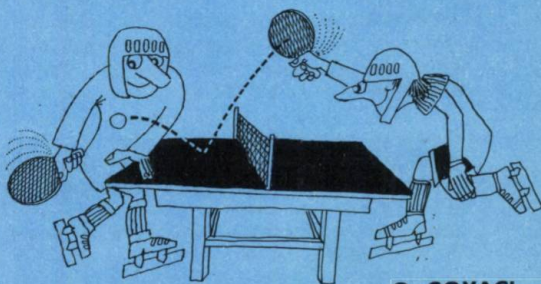
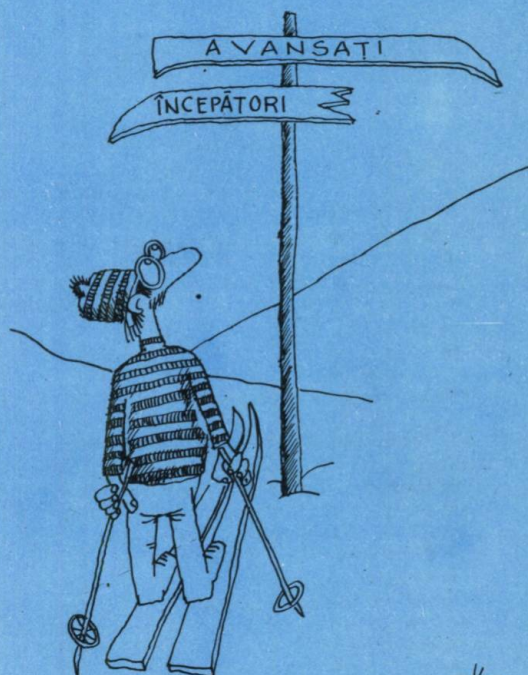
pagina 179

LACURI GLACIARE
DIN ȚARA NOASTRĂ

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
1	Z	I	R	N	A	B	I	L	E	A
2	A	N	A	T	A	U	R	I	L	
3	N	S	C	O	L	C	A	D	P	
4	O	I	T	A	N	U	C	A	R	I
5	A	C	O	P	O	D	R	A	G	
6	G	O	U	R	L	E	A	S		
7	A	A	R	E	R	O	R	T		
8	V	D	P	E	L	E	A	G		
9	A	R	E	A	L	O	F	T		
10	G	I	L	C	E	S	C	U		
11	A	G	E	R	I	E	Z	E	R	

-UNDE TE CREZI AICI, ÎN PĂDURE ?!!

O. COVACI

MIJLOACE DE TRANSPORT PE CABLU DIN CARPAȚII ROMÂNEȘTI

Felul instalației	Lungimea traseului (m.)	Diferența de nivel (m.)	Durata unei curse (min.)	Capacitatea orară
TELECABINE				
Brașov-Tîmpa	475,5	320,2	6	440
Poiana Br. — Kantzel	2.337,0	693,0	7,5	350
Poiana Br. — Postăvarul	2.703,5	736,5	7—10	500
Sinaia-Cota 1400	2.248,9	591,4	7,5	350
Cota 1400—vf. Furnica	1.848,4	606,0	7,5—9	300
Bușteni-Babele	4.121,1	1.237,5	10	240
Bîlea cascade-Bîlea lac	3.587,8	780,0	7,5—10	160
Babele-Peștera	2.543,5	560,5	10	350
TELEGONDOLA				
Poiana Br-Cristianul Mare	1.972,0	646,3	3,21	400
TELESCAUNE				
Cota 1400-Furnica (Sinaia)	1.860,0	557,0	1,5	189
Clăbucet I-Predeal	1.670,0	392,5	2	288
Clăbucet II-Predeal	1.670,0	392,5	2	288
Păltiniș (Sibiu)	1.024,0	241,5	2	360
Valea Dorului (Bucegi)	846,2	231	2	400
Brașov-Bunloc	1.555,0	499,8	1,93	360
Vatra Dornei	2.733,2	415,2	1,93	400
Straja (Lupeni)	2.436,0	592,5	1,93	300
Borșa (Maramureș)	1.920,0	496,3	1,93	400
TELESCHIURI				
Kantzel-Poiana Br.	293,5	120,4	2	200
Slalom I Poiana Br.	285,0	81,9	2,5	390
Slalom II Poiana Br.	575,4	217,0	2,5	600
Ruia Poiana Br.	502,0	197,2	2,5	390
Bradul Poiana Br.	457,5	74,5	2,5	600
Sub teleferic Br.	492,1	169,3	2,5	500
Camelia Poiana Br.	282,5	34,0	2	1.000
Clăbucet-Plecare-Predeal	489,4	148,00	2,5	700
Clăbucet-Predeal	640,0	157,0	2	600
Clăbucet II-Predeal	684,0	158,6	2,25	700
Virful cu Dor-Bucegi	378,0	132,3	2	200
Furnica-Bucegi	434,0	136,4	2	200
Valea Dorului-Bucegi	456,5	147,1	2,25	600
Cota 1400-Sinaia	296,0	108,5	2,5	360
Păltiniș-Sibiu	409,0	138,0	2	360
În construcție:				
Pîrîul Rece — Predeal	480,2	156,4	2,5	1.000
Parîng-Petroșani	1.038,0	364,3	2,5	600
Borșa-Maramureș	685,6	181,5	2,5	650

ȘTIȚI CUM SE LANSEAZĂ, PE MUNTE, UN S.O.S.?

Iată întrebarea pe care, cu răbdare, am adresat-o, în răstimp de un an de zile, unui număr de 100 de turiști — individuali sau în grup — luați la întâmplare, întâlniți pe potecile din Bucegi, Piatra Mare, Paring și Retezat.

Ciți credeți că au răspuns pozitiv? Doi! Da, doi dintr-o sută — ați citit bine. Rezultatul acestei investigații ar trebui să pună pe gânduri pe ghizi, profesori de sport, organizatori de excursii montane, pe părinți. Pentru că de cunoașterea sau necunoașterea acestui «amănunt», acolo, în împărăția alpină poate depinde o viață de om sau chiar mai multe! Este o obligație socială și de omenie ca fiecare dintre cei ce urcă în Carpați să știe perfect cum se alertează, în fața unui pericol, o formație Salvamont, cabanierii sau alți turiști. Pentru că de ani de zile a fost stabilit un adevărat cod de alarmă pe munte, practicat și cunoscut în toate țările. Semnalele au fost preluate de la binecunoscutul S.O.S.¹⁾ și e bine să le amintim din nou pentru ca să le învețe și alții — din ce în ce mai mulți, ne-am dori. Ar fi chiar indicat ca acest cod de semnalizare pe munte a pericolului să fie învățat la școală, în cercurile de turism, să fie înscris la cabane, în gări, pe pliantele turistice, în locurile de mare circulație.

Un om sau un grup de oameni aflați pe munte în pericol — răătăciți, răniți, epuizați, în nepuință de a mai înainta până la cea mai apropiată cabană ori localitate, atacați de răuvoitori sau de animale sălbatice, surprinși de o calamitate (foc, inundație, alunecare de teren, avalanșă) — au dreptul să ceară ajutor lansind alarma după codul de semnalizare montană.

Devine o obligație socială pentru oamenii aflați pe munte să lanseze alarma și în cazul când observă că alți semenii de-ai lor, cabane, refugii sau așezări umane au nevoie de ajutor sau sînt amenințate de unul dintre pericolele mai sus enumerate.

Alarma pe munte trebuie dată, însă, cu toată seriozitatea și răspunderea cetățenească și numai în situații reale de nevoie de ajutor sau în caz de pericol, știut fiind că o falsă alertare a unor formații de salvare montană sau a altor organe de stat este pedepsită aspru de lege.

CUM SE DĂ ALARMA?

La munte alarma care înseamnă și chemare în ajutor se face prin lansarea în spațiu a șase semnale pe minut, la intervale egale între ele, adică un semnal la zece secunde.

Semnalele lansate pot fi luminoase, acustice sau vizuale.

Semnalele luminoase se pot realiza cu diferite mijloace; noaptea, prin emiterea celor șase semnale de lumină cu ajutorul lanternei, a unui felinar, a oricărei surse luminoase sau prin lansare a șase rachete de mină, la intervale de cîte zece secunde sau trase din pistol; prin acoperirea — descoperirea unui foc, a flăcării unui aragaz sau primus de voiaj, ori chiar a unei lumînări; prin aprinderea succesivă, la intervalele cerute de cod, a cîte șase chibrituri de vînt. Ziua, semnalele luminoase se pot improviza cu o oglindă ce reflectă razele soarelui sau cu rachete lansate manual sau cu pistolul.

Semnale vizuale — altfel decît cele luminoase, în ciuda faptului că se percep tot cu ajutorul văzului — se pot executa prin fluturarea, prin ridicarea unei eșarfe improvizate dintr-un obiect vestimentar (cămașă, tricou, hanorac, pulover, pantalon, pătură etc.) ori prin ridicarea deasupra capului, sau pe o înălțime, a unei crengi de brad, a oricărui alt obiect sau măcar prin ridicarea, cît mai sus, a unui braț.

Semnalele acustice se pot lansa prin țipete, fluierături (executate din gură sau cu fluierul) — chiar unul improvizat —, prin lovirea unui obiect metalic de rezonanță (piolet, ceaun, bețe de cort, gamelă, ploscă, butelie de aragaz, linguri etc.).

Foarte important: cele șase semnale, de orice natură ar fi ele se lansează fiecare la zece secunde, timp de un minut; între ele se face

o pauză de un minut — două; este lesne de înțeles că semnalele de alarmă se lansează în direcția potecilor montane, a cabanelor, hotelurilor sau localităților apropiate.

În cazul în care turistul care are nevoie de ajutor se află într-un refugiu alpin, sau în vecinătatea lui, el dă alarma înălțînd imediat fanionul roșu. Acesta, avînd dimensiuni de 2 x 2 metri, se află, obligatoriu, în dotarea fiecărui refugiu sau casă de adăpost nepăzită și el se înalță pe un catarg anume ancorat în locul de unde poate fi văzut de la mari distanțe.

CUM SE RĂSPUNDE LA SEMNALELE DE AJUTOR?

Cînd cineva zărește semnalul prin care se solicită ajutor pe munte — cele șase semnale pe minut sau fanionul roșu — este obligat să răspundă imediat celui care le-a lansat.

Confirmarea că semnalul de alarmă a fost recepționat se face prin emiterea a trei semnale pe minut — acustice, vizuale sau luminoase — fiecare lansate la douăzeci de secunde unul de celălalt.

Cel care cere ajutor trebuie să continue să dea semnale pînă cei ce vin să-l ajute ajung lîngă el; în acest fel accidentatul poate fi ușor reperat de salvatori, căci adeseori s-a întîmplat ca acel ce a recepționat cererea de ajutor, după ce a dat răspunsul de recepționare, s-a grăbit spre cabana cea mai apropiată și a căzut el însuși victimă grabei sau n-a știut să arate cu precizie unde a văzut chemarea, iar legătura cu accidentatul s-a pierdut.

Foarte important: cel care a recepționat semnalul de chemare în ajutor este obligat — după ce a răspuns celui care le-a lansat — să alerteze imediat cea mai apropiată cabană, stație meteorologică, orice altă unitate care ar putea transmite mai departe alarma sau să anunțe grupurile cele mai apropiate de turiști pe care la rîndul lor trebuie să alerteze formațiile SALVAMONT.

¹⁾ SOS — sînt inițialele cuvintelor din limba engleză SAVE OUR SOUS care înseamnă «Salvați sufletele noastre»; sînt folosite în cazul cînd se cere ajutor grabnic: acest semnal, lansat în caz de mare pericol, a fost adoptat în marină și aviație.

Cu diligența la Mangalia

S-au scurs trei sferturi de veac de când am fost prima oară la Mangalia. Veneam de pe Valea Prahovei, lăsasem în urmă priveriști cu livezi bogate, câmpii mănoase, sonde aducătoare de belșug, munți înțesați cu brazi. Dobrogea apărea cu contraste care îmi așteptau curiozitatea prin nouitatea lor ciudată. O primă minunăție era podul datorat lui Saligny, realizator al magistralei construcții, semnificativă punte de legătură între pământurile românești. Pe malul de dincolo însă, am întâlnit o natură tristă, cu dealuri seci, pîrjolite de arșiță și prizărite așezări omenești de pe vremea sultanilor. La Cernavodă sau la Medgidia, în preajma gării, trăsuri mici sau căruțe întocmite din cite-o ladă înflorată, cu cai mărunți sub hamuri ornamentale, cu vizitii care așteptau sub fes. Barem, ajunși la Constanța nu o dată am auzit vorbindu-se turcește sau grecește.

...Trebuia să mă duc la Mangalia unde locuia un unchi al meu, lancu State, medic de plasă. În Dobrogea acelor vremi cale ferată nu exista decît între Cernavodă și Constanța (poate și spre Baba-dag). O dată pe săptămînă, trenurile aveau «legătură lungă», tocmai de la Londra, Paris, și Berlin. Drumurile erau reduse și destul de slab întreținute. Spre miazăzi, o șosea împietruită cu «tebeșir», cum se zicea pe-atunci, șerpuia de-a lungul țărmului, după cum o silea terenul, pînă la Ilanlic, unde era vama. Spre Mangalia, transportul călătorilor se efectua printr-o cursă zilnică cu diligența. Era o trăsură veche, închisă ca un cupeu mare cît o cușcă de circ, astfel că în interior, pe băncile cu salteluțe subțiri, am putut lua loc vreo opt călători, căroră se adăugau cei ce vor fi fost pe capră, lîngă surugiu. Un întreg calabalic de geamantane și boccele pînte-coase era rînduit pe acoperămînt și prigonit cu frînghii sub o prelată.

Am pornit prin gropile Căii Mangaliei. La prima opintire în hamuri a bidiviilor, femeile și-au făcut cruce, să-l alunge pe Necuratul, care ar fi vrut tot timpul să-și vîre coada în răstimpul unei călătorii atît de lungi...

Soarele se ridicase din mare. Localnicii porneau spre târguiești sau spre treburile obișnuite. Cu cât ne apropiam de mahala, surprindeam tot mai mulți trecători cu șalvari, ghizluc și iminei cu vîrf ascuțit. În cîmp, șoseaua se pierdea, nesfîrșită. Căruțe mici cu scoarte pestrițe goneau spre oraș, lăsînd vîrtejuri de praf pe care vîntul le spulbera peste mărăciunișuri. Am trecut de plaja năpădită de scaieți de la Agigea. Pe mal se resfira rase păsărești. În depărtare, lot-cile, ca niște lișițe, negre, plecaseră la pescuit încă din zori. Sub raze, valurile păreau ireale dungi subțiri, albe, albastre și verzi. Briza aducea miros de alge putrezite. Spre continent se întindea stepa cu vagi urme de vegetație, cu dealuri teșite dizolvate în orizont. În unele văi largi se pripășiseră așezări omenești: se vede că pe acolo se putea găsi apă de băut. Pe alocuri, pînza freatică se întindea la 60—70 metri în adînc. Populația era rară. Răscolind statisticile, găsim că în 1878 densitatea dobrogeană era de 9 locuitori pe km²; după două decenii de administrație românească bine rînduită (1899) aproape se dublase, iar după un secol (1977), în județul Constanța media ajunsese la 87 locuitori pe km².

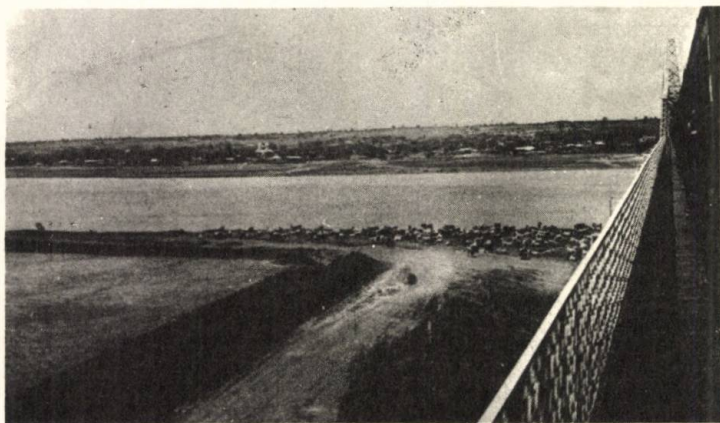
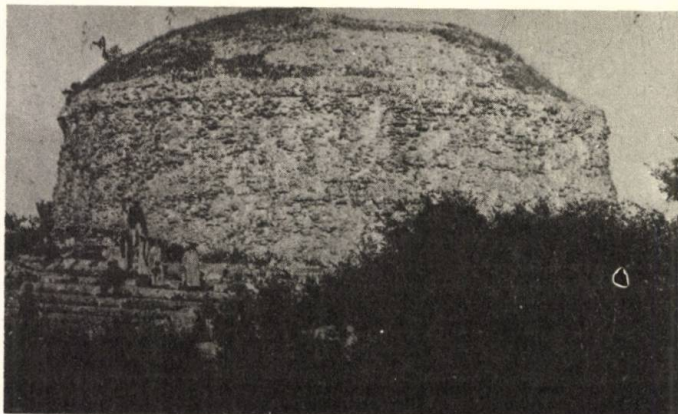
Într-un loc pustiu, lîngă un crîng de salcîmi, se construia o mare instituție spitalicească devenită celebră mai tîrziu: Eforia. Am lăsat apoi în urmă lacul Tekirghiol și localitatea cu același nume, care începuse să-și facă **renume** datorită nămolului său miraculos. Am depășit și farul de la Tuzla. În depărtări, aceleași trîmbe de praf iscate de căruțe sau de ariile unde se treiera cu caii care se tot învîrteau în jurul unui par. Am trecut prin satul Tatlageac. Căsuțele ascunse printre platani, cu acoperișuri de olne sau stuf, împrejmuite cu lespezi suprapuse păreau nelocuite. Bărbați și femei erau duși la arman, la treierat, iar copiii se jucau în umbra coșarului sau a hambarului. La trecerea diligenței, cîrdurile de giște speriate zburau cîrîind, răscolind praful care apoi năpădea prin toate încheiturile harabalei noastre.

Călătoria continua fără oprire. Soarele încingea nemilos tabla diligenței. Ne sufocam sub zăduf. Cînd am pătruns în pădurea Comorova, am avut senzația beduinilor ajunși la o binefăcătoare oază. Arșița nu răzbea printre coroanele mari ale arborilor, dar briza se strecura răcoroasă printre ramuri. A trebuit să facem un popas neașteptat:

unul din cai șchiopăta, se vîrîse o piatră în deschizătura potcoavei. Destinderea a fost de scurtă durată, căci un poznaș a început o istorisire cu tilhari de codru și cu putere care nu le puteau veni de hac. Călătorii au cam intrat la

griji. Din fericire, ne-am așternut iarăși la drum. Ce bucurie cînd am ieșit din nou la lumina soarelui și ne-au revenit gîndurile bune! De altfel curînd am zărit silueta departe, pe-o limbă de pămînt, morile din satul Doi Mai, cu aripile

lor imense, în care din timp în timp se răsăreau vîntoasele. Nu mai aveam mult pînă la Mangalia!

După atîta amar de cale, zdruncinați și obosiți, am ajuns cu bine la capătul expediției. Sosirea diligentei constituia micul eveniment citadin, momentele de animație. Cîțiva localnici își așteptau rude, prieteni sau pachete, iar copiii alergau de-a prinselea în jurul atelajului.

Orășelul, străveche așezare cu rămășițe greco-romane, era străbătut de uliți drepte, cu cîte un capăt spre faleză, iar celălalt topindu-se în Bărăganul dobrogean. Un lac prelung, cu apă dulce, se întindea pînă hăt-depart. Piața centrală era strînsă între case mărunte, dominate de o clădire cu un cat și o moschee veche, lîngă cimitirul musulman. Pietre funerare, așezate vertical, avînd cioplit un turban sau o inscripție în semne de neînțeles, indicau ultima odihnă

a drept credincioșilor. Spre marginea tîrgului, locuințele se pierdeau în verdeață, printre salcîmi, platani... Sub olane, case albe, înconjurate de curți pline cu orătării, grădini în lungul ulițelor liniștite. Ici-colo, locuințele tătarăști se făceau cunoscute prin conformația scundă, acoperișul de stuf, ferestrele cu obloane care se deschideau doar spre curțile lor, ferite de ochiul străin. Împrejuririle din lespezi poroase opreau de asemenea privirile vecinilor sau ale trecătorilor curioși. Traiul familiilor se desfășura acoperit de taină.

Viața în Mangalia părea a fi iefină și patriarhală, ideală pentru pensionari. Cafeneaua din centru ținea loc de cofetărie, club, bursă sau agenție pentru «pazarlic», pentru tot felul de tranzacții. Aici veneau bărbații din protipendadă, demnitarii tîrgului, micii proprietari, cei cîțiva liber-profesioniști și samsarii.

Între perdelele răcoroase se desfășura o activitate variată. Cu cinci parale se putea lua o cafea turcească servită «la feligean», sau o bucată de rahat «Galata-Locum», în mod gratuit, consumatorii erau delectați cu vreo arie orientală, hîrîită la un gramfon cu pîlnie și manivelă. Deoparte, greci cerealiști jucau table în mijlocul unei «galerii» zgomotoase, între tăcăni-turile zarurilor izbucneau exclamații consacrate — «Epiec!» «Dubarabe!». Alții, mai potoliți sau măcar mai vîrstnici, picoteau în nesfîrșite partide de domino. Cîțiva-turci tăfăsuiau fumînd din narghilea. Într-o încăpere alăturată clienți «mai sportivi» își încercau puterile la un biliard. Dar tot la cafenea dimineată de dimineată, se tratau transporturile de cereale sau de mărfuri aduse cu caiul de la Stambul. La plaje se încumetau puțini amatori, doar cîteva zeci de persoane se odihneau la soare pînă la glezne; femeile purtau bonete impermeabile. Copiii se zbenguiau sau ronțăiau zaharicale, turtă dulce, covrigi, din coșul vreunui bragagiu cu fes care își purta marfa cu pas domol. La mică înălțime, în lungul țărmlui zburau pescăruși zgomotoși; îndată ce ocheau prada, se repezeau cu țipăt de victorie spre luciul apei. Viața din Mangalia era prea puțin animată. Dimineata, cumpărătorii se îndreptau spre băcănie care își făcea reclama prin vreun butoiăș cu măsline așezat lîngă ușa, sau prin țiri înșirați pe sfoară, prin roșcove, struguri cu boabă uriașă, pînzeturile și mărunțișurile aduse de la Constanța sau de la București.

Viața se scurgea tihnită, zi cu zi, întreruptă doar prin invocările, la ore fixe, ale muzeinului care amintea că e ora rugăciunii și că Alah e mare...

...S-au scurs mulți ani de atunci — și ce uluitoare transformări s-au petrecut în acest ținut sărac, înapoiat și cu climă aspră! Minți clarvăzătoare, mîini harnice au înălțat ultramoderne așezări omenești și desfătătoare locuri de odihnă.

Diligența cu cai și-a trăit traiul de mult, iar drumurile cu hîrtoape prăfuite au lăsat loc șoselelor asfaltate, pe care, printre livezi fertile, printre lanuri nesfîrșite, aleargă vehiculele de tot felul.

Numai marea a rămas aceeași în neobișnuita-i mișcare, sub ochii atenți și țipetele vesele ale pescărușilor.

RADU DIMIU

CUPRINSUL REVISTEI

«România pitorească»

de la apariția primului număr

Alcătuirea «sumarului» revistei «România pitorească», nu trebuie să fie înțeleasă ca o lucrare obișnuită, «de serviciu» sau «de rutină», ci ca una sentimentală, de aplecare cu dragoste asupra textelor și hărților în care sînt descrise drumuri și popasuri prin toate ținuturile țării noastre — care este bogată în bunuri nu numai pe toată întinderea și în adîncurile sale — dar, după cum stă scris într-o enciclopedie străină, este bogată și în frumuseți!

În acest sumar sînt cuprinse nu numai titlurile articolelor, pe materii în ordinea lor alfabetică, dar și subtitlurile, atunci cînd acestea au anumite date necuprinse în titlul articolului, locul acestora în colecția revistei fiind indicat prin trei grupe de cifre: primul arată anul, al doilea grup numărul de revistă din acel an, iar al treilea, pagina sau paginile la care se află în sumar. La numele localităților mai puțin cunoscute s-a pus, de asemenea între paranteze și simbolul numelui județului în care se află acestea, precum: «Pria (SJ) 80.5.6—7».

În acest fel, sumarul revistei «România pitorească» constituie un sumum enciclopedic al activității turistice din țara noastră pus la îndemîna celor ce doresc să se documenteze pe larg în domeniul care îi interesează.

P.V.-L.

ALPINISM — DRUMETIE

Carpații românești; Alpii; Himalaia 72.1.8; În Arhipelagul munților ascuțiți 72.1.30; 72.2.30; 72.3.30; Leaota 72.2.8; Pîntenul Văii Albe 72.3.10; Traversarea peretelui Coștilei 72.3.10; Sfaturi 72.3.11; A.B.C. alpin I 72.3.10; Cronica 72.3.11; Șoimii Timpei 72.4.13; Prima expediție pionierescă în Mont-Blanc 72.4.30; Escaladă în Abruptul Vestic al Iorgovanului (H) 72.5.23; Creasta Prieteniei (Piatra Craiului) (H) 72.5.24; A.B.C. Alpin II — 72.5.25; Două trasee turistice în Cheile Turzii (H) 72.6.19; Legea nescrisă a muntelui 72.10.16; Fisură Gălbînelor 72.10.15; Primii pași pe stîncă 72.10.16; În Pamir 72.10.29; Premieră în Padina Șindileriei 72.11.13.41—43; Pe Demavand 72.11—12.61—62; Mic lexicon alpin 73.2.19; 73.3.26; 73.4.18; 73.5.13; 73.6.25; 73.8.24; 73.9.20; 73.12.24; Raliul Carpaților (H) 74.11.21; Ștafeta Munților la ed. I 74.11.21; Iarna pe Gălășescu 72.11.15; Sfaturi pt. ascensiunile de iarnă 74.12.15; În Munții Baiului 74.12.15 (H); Cele patru greșeli 74.12.17; Cheile Oltețului 75.1.21. În M. Siriului (H) 75.1.21; Drumuri prin paradisul iernii 75.2.16; M. Tarcului (H) 75.2.16; Invitație în m. Nemirei (H); Mușeteica (H) 75.3.21; Vinătoarea lui Buteanu 75.4.21; Trasee de primăvară în Retezat (H) 75.4.21; Rarău (H) 75.5.21; Cu cortul în m. Ciucului (H) 75.5.21; Fața nordică a Turnului Dianei 75.6.17; Potecile Gutiiului (H) 75.6.18; Pe vf. Drăganului la Stîna de Vale 75.7.21; Turnul lui Budu; Piatra Singuratică 75.7.21; Porțiunea inferioară a Culmii Strunga 75.8.21; Turnu Pietrei Craiului 75.9.21. Podul Dîmboviței — Vf. Ghimbavii (H) 75.9.21—22; Traseu pe Coama m. Gîlău 75.9.21; Peretele N. al Negoiului 75.9.22; M-ții Tibleșului (H) 75.9.24; Ore de coșmar pe Muchia Roșie 75.10.11; Colții lui Barbeș 75.9.21; Lăpușu-Pasul Bucin-Gheorghieni (H) 75.10.21—22; Invitație în Căliman (H) 75.10.21; La lacul Viștioara; în m. Trascăului; Invitație pe Ceahlău; M. Vulcan (H) 75.11.21; Trasee în masivul Penteleu (H) 75.11.22; Groapa Ruginoasa 75. 13.21—22; Cetatea Rădești; Lumea Călimanului; De la refuziul lezer în Căldarea Mică a Boarcășului; Valea Tarcăului; Pe Munticelu (H) 75.12—21—22; Aventura H 75; Patru alpiniști români pe acoperișul lumii 76.1.8.9 Dihamul 76.1.21; Drumuri bănațene (H) 76.1.21; Munții Făgăraș 76.1.21; Cele 10 porunci ale turistului 76.2.31; M. Căliman (H) 76.2.21; Platourile înalte ale Luanei — de la Mira la Păpușa 76.2.22; Echipamentul 76.2.22; 3.21; Refugiul Gențianei; Iarna 76.3.21; M. Rodnei (H) — la Puzdrele; M. Căliman-Bistricioara (H) 76.3.21; Necunoscutul Rarău 76.3.22; Din Păpușa în V. Ialomitei 76.3.22; V. Carășului; Piatra Sturului (H) 76.4.20; Nou traseu în M. Zarandului (H) 76.4.22; Un drum inedit în M. Aninei 76.5.21; Nergana (Cheile Nerei) (H) — 76.5.21; Plaiul Bradului (H); M. Baiu (H) 76.5.22; Muchia Hornului ascuns 76.6.21; Itinerar în Diham (H) 76.6.21; Piatra Iorgovanului (H) 76.6.21; Capre Negre 76.7.16—17; Traseul celor patru surplombe 76.7.21; Moara Dracului din Rarău 76.8.21; Din V. Jietului spre Vf. Parîngului Mare (H) 76.8.21; Un traseu necunoscut; Pledoarie pentru alpinism 76.8.21; M-ții Parîng (H) 76.8.22; Bucșoiul Mic; Lala (H) 76.9.21; Coiba Mare 76.9.21—22; În Ciucas 76.9.22; V. Leaotei 76.10.21; Huda lui Păpară (H); Omologări de trasee alpine 76.11.22; Drumul Romanilor din m. Birgău (H) 76.10.22; Piatră Sură din Ceahlău (H) 76.10.22; Popasuri noi în m. Poiana Ruscăi 76.10.22; Abrud-Detunata (H) 76.11.21; Ștafeta m. Harghita 76.11.21; Vf. Oșorului (H) 76.11.21; M-ții Cernei (H); Vf. Tucla (H); Spre Penteleu (H) 76.12.21; Cheile Intregalde (H) 77.1.21; Traversarea de iarnă pe Creasta Builei (H) 77.1.21; M-ții Parîng-Vest (H) 77.1.22; Țara de Piatră (H) 77.2.21; Curmătura Oticului (H) 77.2.21; Sinaia și împrejurimile (H) 77.2.22; Pe valea Gârbișoara la Casa de Piatră (H) 77.2.22; Al șaselea raliu Salvamont 77.3.21; Calea Moldovei din Suhard (H); Traseul Burilor 77.3.21; Minuni în «Lumea Pierdută» (Padiș) (H) 77.3.22; Alpinia de iarnă în Piatra Craiului 77.4.21; Pe vf. Ciorteia (H); Din Moneasa la Vașcău prin M-ții Codru-Moma (H) 77.4.21; De la Pietrele la Custura Bucurei (H) 77.4.22; Colții Cremenei 75.3.27; Colții Morarului (H) 73.4.18; Sportul cel mai ușor 73.4.19; Creasta Făgărașului 73.5.8—9; Creasta Arpășelului 73.5.12; Traversarea de iarnă a Carpaților Meridionali; Alpinistul I. Coman 73.6.14; Pe virful Lespezi (H) 73.6.24; Turnul Goliat 73.9.20; Singur în Fisura artei; Alpinisti români la Chamonix 73.11.20; Tabăra de alpinism Padina 73.11.21; Bogat sezon estival 73.11.21; Alpinismul român în 1973 74.1.20; Ascensiune de iarnă 74.1.21; Picturi rupestre 74.2.15—17; Creasta Nord a Pietrei Craiului (H) 74.2.24; Solitarii; Fisura albastră; Consemnări 74.3.20; O vacanță «la înălțime» 74.3.22; Pe Clăia Mare — V. Seacă a Jepilor (H) 74.5.15; Bucegi-Coștila (H) 74.7.15; În M. Semeniciului și Jur (H) 74.7.15; Spre Lacul Mioarele (H) 74.8.19; Vîlcetul cu fereastră (H) 74.8.19; Creasta Cocoșului; Prin M. Vrancei (H) 74.9.15; Traseu alpin; Muchea Răchiță și Hornul Răchiței (H) 74.9.16; M. Rodnei (H) M. Moldo-

veanu (H); Peretele N, din Judele 74.10.19; Sentinela Văii Verzi; Pietrosul Mare 77.5.21; Împrejurimile Predealului (H) 77.5.22; Vrancea necunoscută (H) 77.6.22; Drumul Neamțului peste M-ții Vilcan (H) 77.8.21; M. Vîlcău — Zona Straja 77.8.22; Prin Ocolii la Cheile Runcului (H) 77.9.21; V. Strîmbă-Pleașa-V. Caselor 79.9.21; Bilea Lac — Bilea Cascadă peste vf. Neteđu (H) 77.9.21; din Căldarea Roșiile în Săua Gruiului (H) 77.10.21; Munții Buzăului 77.10.21; Tainele Sohodolului (H) 77.10.22; Adăpost alpin 77.11.16; Stația Munților Poiana Brașov 77.11.21; Munții Bîrgău (H) 77.11.22; Lacul Negru din Masivul Pentelue 77.12.21; De la Rucăr la Vf. Leaota prin Cheile Mari ale Dimboviței și Cheile Ghimbavului 77.12.21; Parîngul (H) 77.12.22; Pe creasta Tîbleşului (H) 78.1.19; Vf. Pleșuța 78.1.20; Drumeți prin Călimani (H) 78.2.22; Ascensiune pe Stogu (H) 78.3.21; De la Băleia la Pietrele (H) 78.3.21; Clăia Strîmbă (H) 78.4.21; Brîul Ciorînga Mare (H) 78.4.21; Văile Contrastelor: Cupașul și Lapoșul; Porțile Fîntinii 78.5.21; M-ții Vilcan (H) 78.5.22; Cheile Teșnei (H) Cășunul Ciubotei 78.6.21; Heliu Mare (M-ții Bărgău) 78.6.22; La Bălan 78.7.21; De la Gura Apei la Cerna Sat (H) 78.7.21; Puntea Albastră (H); Împrejurimile Predealului (H) 78.7.22; Cheile Băluții 78.8.21; Vf. Arcașului (V. Vulcan); (H) Băile Romane (H) 78. 8.21; Vf. Bistrițioru (H) 78.8.22; «Biblioteca Montaniardului» Intocmită de Emilian Cristea Sumarul nr. 1—50; Putredu (H); Pasul Mestecăniș (H); Lacul Vinderel (H) 78.9.20; «Stația Munților» la ediția V-a 78.10.21; Lacul Pietrele Albe 78.10.21; Un traseu în M-ții Zarandului — Zona Siria (H) 78.10.21—22; Valea Latoriței (H); Brîul Ciorînga Mare 78.10.22; M-ții Căliman (H) 78.11.21; Drum de culme în M-ții Suhardului (H) 78.11.21—22; Prin Poienile Coșmanului (H) 78.11.22; La școala curajului din Horoaba Bătrînă 78.12.21; Sandru Mare (H); Prin Cheile Sușorei spre Cărbunari (H) 78.12.21; Zona Bilbor (H) 78.12.22; Spre Masa Pintii (H) 79.1.20; Itinerar în M-ții Trascău (H) 79.1.21; Pîntelul Vf. Urlea 79.2.21; Între Tarcu și Godeanu 79.1.22; Singurătățile Vîlsanului (H) 79.2.31; Din M-ții Cozia în Masivul Făgăraș (H) 79.2.21—22; Spre Primăvară; Microcircuit în M. Sureanu (H) 79.3.21; Din Cumpăt spre Baiu-Mare (H) 79.3.22; Spre Leaota (H) 79.4.31; Din Pasul Tegheler la Șaua Pîngărați (H) 79.4.22; M. Gutli 79.5.21; Piatra Vîtoș (H) 79.5.21; Un drum spre Rarău (H) 79.5.21; Culmile pleșuve ale munților Gîrbova 79.6.21; Scocul Tunelului (H); Din șesuri în Tibău (H) 79.6.21; Halta Valea Mărului — Chica Pietrelor 79.6.22; M. Zăganu (H) 79.8.21; Zărnulița — un tulburător paradis al drumeților (H) 79.8.21; Vîlcicul Cocora (H) 79.8.22; De la Vidraru în Săua Podragu (H); «Drumul leșenilor» (M. Bistriței) 79.9.21; De la Sinaia la Runcu (H) 79.9.22; Vf. Poiana Rotundă (H) 79.10.21; Stația Munților Păltiniș 1979—79.11.21; Circuit în m. Voșlobeni (H) 79.11.31; Drumul Zinelor-Cozia (H) 79.11.22; Piatra Tîrnovului (H); Cîteva trasee buzoiene (H) 79.12.21—22; Spre Vf. Betiș (H) 79.12.22; De la Piatra Singuratică la Lacul Roșu 80.1.21; Peste culmea m. Voșlobeni 80.1.21; Trasee turistice în M. Hășmaș 80.1.22; Albota Mare; Frumusețile Negoitului (H) 80.2.21; De la Podragu la Bilea-Lac; Piscul Șerbotei și Mușceaua Scării (H) 80.2.22; Cozia (H); spre Piscul Cozia 80.3.21; M. Basarab (H); R. Vilcea-Frăsinet (H) 80.3.22; Pe Păpușa (H); De la Creasta Păpușei în V. Dimbovița 80.4.21; Confruntarea alpiștilor în Retezat 80.5.21; De la Stîna-de-Vale la Cetatea Rădeșei (H); Detunata (H); Un traseu inedit spre Peștera Scărișoara (H) 80.6.21; De la cabana Dîmbul Morii pe vf. Piatra Mare 80.7.21; Avangardierii la Stația Munților 80.7.21; Cabana Bonloc — Peștera de Gheață; Cabana Piatra Mare 80.7.21; Masivul Piatra Mare (H) 80.7.23; Drum prin Ciucaș (H) 80.8.21; De la Babarunca la Cabana Ciucaș; Pe culmea Buzoianului 80.8.21; Creasta Chiozreuz și M. Bîlca Rotundă (H) 80.9.21; Trasee turistice în M-ții Grohotișul (H) 80.9.21; Vf. Moldoveanu — Curmătura Malița — Com. Nucșoara (H); Circuit peste «Acoperișul Tărlui»; Circuit în Ceahlău (H) 80.11.21; M-ții Maramureșului (H); Bardăul; Repede 80.12.21; Farcăul (H) 80.12.22; Cantonul Piscul Negru; Cantonul Mușeteica; Arpașul Mic (H) 81.2.20; Din v. Crișului Alb în v. Ampoiului (H) 81.2.22; Două zile prin munții Rodnei (H) 81.3.21—22; Alpinism: 81.4.21; 5.23; 8.21; 9.21; De la Cîmpușel la Izvorul Cernei (H) 81.4.21—22; M. Puciosul 81.4.22; Din Sinaia spre Piscul Cîlnelui și Gagu Mare 81.5.21; Spre vf. Negoitului (H) 81.5.22; Ceahlău la ora zăpezilor 81.1.21; Platforma Borăscu (H) 81.1.21; Padina Hotaru 81.7.21; Un traseu de creastă (H) (L. Cilcescu și Hornul Lacurilor) 81.7.21; Din Leaota în Bucegi (H) 81.7.21—22; Peștera Urșilor — V. Sighiștel (H) 81.8.21; Pasul Prislop (H) 81.8.22; Circuit în Cheile Oltețului (H) 81.9.21—22; Creasta Gîrdomanului (H); Toroiața (H) 81.9.22; peștera Urșilor — Groapa Ruginoasa (H); Pe creasta Vrancei (H) 81.10.21; Îndrumări 82.1.21; Drumul Durăului (H) 82.2.21; Raliul piscurilor înalte 82.2.22; Capra din Făgăraș 82.3.21; Prin Piatra Craiului (H) 82.3.22; Vf. Cășun 82.4.21 (H); Peste culmile Ceahlăului 82.5.21—22 (H); Prin Bucegi; Culmea Cănicei 82.6.21 (H).

În Alpi 72.4.30; M-ții Himalaia 72.1.8; În Pamir 72.10.29; Pe Demavand 72.11.12; Alpiști români la Chamonix; Acoperișul Lumii 76.1.8—9; Sagarmatha (m. Everest) 81.8.13.

ANIVERSĂRI — COMEMORĂRI

O.N.T. la 40 de ani 76.4.4; Revista «Vacances en Roumanie» la 20 de ani 78.8.2; 60 de ani de la desăvîrșirea Unității Naționale Românești 78.12.4—5; Arad 950 — 78.12.11; 24 Ianuarie 1859 79.1.4; A 35-a aniversare a «Zilei Victoriei asupra fascismului» 80.5.4; Govora la 100 de ani 80.2.17; «România pitorească» la 101 luni 80.4.3; Stațiunea balneară Olănești la 150 de ani 80.12.24; Ziua mondială a turismului 81.8.2; Banchetul lui Alecsandri 79.2.23; Nicolae Titulescu 82.3.7.

ANOTIMPURI

Iarna românească (Pop Simion) 74.1.3; Vacanța de iarnă 74.3.11—13; O prea frumoasă vară (Pop S.) 74.7.3; Autumnală 75.11.3; Primăvară în țară și-n oameni 76.3.3; Ziua solstițiului de vară 77.8.15; Iarna munților 78.1.10—11; Iarna maramureșeană 78.1.22; Din prîdvorul primăverii (Pop S.) 78.3.3; Iarna pleacă, primăvara vine 78.12.12—13; Toamna în stațiunile litoralului 78.9.4; La ceas de năcă verde (Pop S.) 78.10.3; La revedere vară 79.10.18—19; Anotimpuri în Retezat 79.11.12—13; Decembrie cu înc-o bucurie... 79.12.10—11; Pastel de iarnă (Pop S.) 80.1.3; Ianuarie 80.1.14; Iarnă adîncă 80.2.3; Februarie 80.2.14—15; Aur (Toamna) 80.11.12—13; Toamnă rucăreană 80.12.4—5; Ninsori de primăvară 81.4.12—13; Ceas bun, faptă bogată 82.1.3; Alb de mărțisor 82.3.12.

ARHEOLOGIE

Unicate 72.1.19; Templul de la Sălacea 73.10.6; Cucuteni (Vl. Dumitrescu) 72.2.16; Zeița de la Vidra 72.3.5; Un tezaur artistic de acum cîteva mii de ani (Vl. Dumitrescu) 72.5.26; Tezaur traco-getic 72.8.23; Gînditorul de la Cernavodă nu mai e singur 72.10.11; Enigmele de la Adamclisi 72.10.15; Matrițele monetare de la Tilișca 72.2.16; Termele romane de la Bivolari 73.2.12; Sarmizegetusa 73.4.20—21; Cele două Sarmizegetuse 73.7.14—15; Cetatea Căpîlna 73.9.24; Tezaurul de la Fîntînele 74.3.16—17; Fîntîna secretă 75.1.13; Evrika! (Epoca bronzului) 75.6.6; Sarmizegetusa 75.8.12—13; Hora munților (Un mesaj cifrat) 75.10.2; Cele trei taine de la Cucuteni (H) 76.3.6—7; Aici a fost Helis! (H) 76.3.8; Misterioasa Faustina 76.4.7; Urmele lui Burebista 76.5.11; Sanctuarul mare rotund de la Sarmizegetusa 76.5.14; 77.1.10; Sucidava 76.9.6—7; Misterele de la Corbi 77.1.14; Cetățile

dacice din M-ții Orăștiei 77.3.7; 78.5.15; În dreapta Oltului (Vădastra, Romula, Sucidava, Oboga) 77.5.12—13; Tropaeum Traiani 77.6.8—9; Capidava 77.12.5—7; Brazda lui Novac 77.12.11; Ogașul cu nuci (H) 78.5.12—13; Ceramica daco-getică 78.6.14; București vatră geto-dacică 78.7.14; Arhitectura sanctuarelor geto-dacice de la Orăștie 78.8.4; Urme străvechi pe v. Mostiștei 78.10.8; Semnificația unor tezaure de artă geto-dacică; Ziridava 78.11.16; Mesajul lui Zalmoxis 78.11.17; Cetăți geto-dacice din Moldova 78.12.10; Medicina geto-dacică 79.10.5; Metalurgie dacică 79.12.17; Zeița de la Vidra (Tezaur) 80.1.24; Calul de la Cuciulat — picturi rupestre din paleolitic 80.2.6—7; Itinerare arheologice și istorice oltenice (V. Tudor) 80.2.11; Ginditorul (Tezaur) 80.2.24; Drumul roman pe valea Oltului 80.3.8; Ceramica de Cucuteni (Tezaur) 80.3.23; Cetatea de pe Cătălina 80.4.4; Victoria (statuetă romană) 80.5.24; Tezaurul de la Agighiol 80.6.24; Soarele dacilor 80.7.6; Structuri culturale proprii spațiului Carpato-ponto-dunărean în preistorie 80.7.6—7; Carul ritual de bronz de la Bujoru 80.8.24; Dacidava (Măgura Simleului) 81.5.11; Zidurile înnoite ale Sarmizegetusei 81.8.7; Zidul Vămii de la Bran 81.8.9; (Pompliu Voiculescu- Lemeny).

APE CURGĂTOARE — VĂI

Limesul Dunărean 72.10.17; Imperiul Danubiului; Danubiul 73. 1.8—9; Cu vaporul pe Dunăre 74.6.12; În deltă 72.5.4; Sf. Gheorghe 72.5.6; Delta văzută de Per Olof Ekström 72.5.6; Porțița 72.5.7; Puncte și zone de interes turistic (H) 72.5.8; Delta — îndreptar turistic 72.5.10; Puncte, zone, drumuri, cazare, tabăra pentru tineret Stipoc 73.5.17; Porcii din Deltă 73.7.31; La porțile unui imperiu turistic 74.9.5—6; Miracolul Deltei 77.8.12—13; Delta Dunării 78.4.6—7; 4.8—9 (H) Cu și fără undiță în Deltă (H); Porțile Albaste ale vacanței (H) 80.7.8; O privire în deltă 81.7.13; Lotru 72.2.19; Rîul Bărbat 75.9.9; Căutînd izvorul Oltul 80.1.20; Oltul (H) 80.1.8—9; 2.8—9; 3.18; Crișul Repede 81.5.8; Someșul Mic (H) 80.9.8—9; Izvorul Someșului Cald 80.9.9; Valea Prahovei 72.1.12; 76.9.10—11 (H); Teleajenul 72.1.14; Dinastiile văii Petrolului (Geo Bogza) 72.2.4; Valea Bistriței 72.3.5; Valea de pești 72.3.29; 77.12.8—9; Valea Simbetei 72.8.13; 73.5.7; 74.4.13; V. Siretului 72.8.13; Zinelor 73.2.6; Sebeșului 73.2.90; La Obîrșia Tirnavelor 73.4.22; Valea Dimboviței (H) 73.5.22; Streiului 73.6.5; Aleului (H) 73.6.22; Uzului 73.8.5; Dezna (H) 73.8.22; Morarului 73.10.25; Sadului 74.2.5; Valea Albă (Bucegi) 74.4.14; Rebra 75.4.6; Rea 75.7.7; Laița (Loc Ursos) 75.8.22; Cicloveli 75.9.14; Oltuzului 75.12.6—7; Ialomiței (H) 76.3.10; 77.3.9 (H); 79.4.4—5; 81.1.8—9; Zinelor (Covasna) (H) 76.6.12—13; Căltunului (H) 76.7.21; Bistra de N. Docșănescu (H) 76.10.7; Leaotei (FGs) 76.10.21; Bistrițioarei (H) 76.12.6—7; Drăganului (H) 77.2.12—13; Gurghiului (H) 77.3.6—7; Bistrița — Aurie 77.3.12—13; Stejarului 77.4.6—7; 81.9.12—14; Agriului (Drum de piatră) (H) 77.4.12; Ariesul (H) 77.6.14—15; 82.3.8—9; Biliu (H) 77.6.7—7; Oltuz (Valea Eroilor) (H) 77.7.16—17; Bistriței (M-ții Căliman) (H) 77.7.21—22; Bega (H) 77.8.16; Strîmbă; Caselor 77.9.21; Mureșul 77.12.10—11; Cupașul; Lapoșul 78.5.21; Sălăuțel (Dan Condescu) 79.3.5—7; Ilva (H); Răstolița (H) 79.5.21; Iadei de Val. Hossu — Longin 79.10.14—15; Vaserului 80.4.6—7; Buzăului (H) 80.4.8—9; Ghimeșului 80.4.12—13; Vășlătuțului (H) 80.4.21; Carașului 80.5.21; Jiului (H) 80.6.8—9; Defileul Crișului (H) 80.6.21; Argeșului (H) 80.8.9; Crișului Negru (H) 80.11.8—9; Neajlovului (H) 80.12.8—9; Bega (H) 81.2.8—9; Someșul Mare (H) 81.2.8—9; Vasileului (H) 81.3.21; Troțușului (H) 81.4.8—9; Nera (H) 81.5.16—17; Tirnava Mică (H) 81.6.8—9; Mureșului (H) 81.7.9; (H) 8.8—9; Latorița (feerie în apă și granit) de Dan Condescu 81.9.8—9; Timiș (H) de Dan Pasere 81.9.8—9; Tirnava Mare (H) 81.10.8—9; Moldovei (H) 81.11.8—9; Valea Superioară a Ialomiței 81.11.15; Putna (H) 82.1.18—19; Crișul Alb (H) 82.2.8—9; Vișeu (H) 82.4.8—9; Suceava (H) 82.5.8—9; Iza 82.6.8—9 (H); Bîsca Mică 82.6.21—22; (H); Ilva (H) 82.7.8—9.

CASCADE (SĂRITURI) — Vaideeni (VL) 73.3.21; Săritoarea Bohodeului (BH) 73.6.22; Valea Uzului (H) 75.4.21; Cailor (H) 75.2.16 (VL); Noua cascadă Lotrișor (H) 75.8.21; Mocerș (H) 81.3.21; Apa spînzurată (Valea Latorița) 81.9.6—7; Ieduțului (BH) 79.10.14—15; Izbucuri; Călugări 72.10.10.

CHEI — Virghișului (H) 72.2.10; Babelor 72.11—12.59; Sohodolului 72.11—12.60; Nerei (H) 73.2.26; 73.11.18; 74.11.21—24; 76.5.21; Turzii (H) 73.6.7; 76.5.4; 77.3.10—11; 79.9.12—13; Rîmețului (H) 73.11.24; Polovragiului; Galbenu-lui 73.10.29; Dimbovicioarei-Brustureț (H) 75.12.8—9; Iadului (Iadei) 75.6.17; Salvați Cheile Gîrlîștei 76.1.20; Babei (H) 76.2.22; Integralge 77.1.21; Rîmeților (H) 77.6.21; Runcului 77.9.21; Cheile Mari ale Dimboviței; Ghimbavului 77.12.21; Susorei 78.12.21; Dimbovicioarei 81.8.22; Oltețului (H) 81.9.21; Sohodolului 82.7.4—5.

ARTIZANAT — ARTE PLASTICE

Țuculescu 72.7.11; Autografe contemporane (V. Drăguț) 72.11.12—18; Statuia electricității 73.1.16; Ciopliturul din Săgă 73.1.16—17; Casa lui Sava Henția 73.2.14; Blocul cu florile (tesăturile și tapiseriile Elisabetei Ștefăniță) 73.2.16—17; Vida Geza 73.4.4; Stampe la îndemîna tuturor 73.12.14; Centenarul unei statui «Mihai Viteazul» 74.9.14; «Cai» de Magdalena Rădulescu 75.10.1; Plasticianul Friedrich Bömches 75.11.10; Brâncuși (H) 76.9.17; 76.2.1—4—8; N. Grigorescu pe front 76.6.4—5; Costin Petrescu 76.8.10; Afîșe dedicate lui Brâncuși 76.11.23; Salvarea operelor de artă 77. 4.7; Stan I. Pătraș (Săpînța) 77.5.2; Olivia Moga 77.8.23; Simion Moț (pictură naivă) 77.12.15; Pictorii satului 78.2.12—13; Pictorul Nagy Imre 78.3.15; Culoarele lui V. Frunzete din Rășinari (zile de vacanță) 78.8.6—7; Ce este Kitsch?; Afacerea Kitsch pe litoral 78.11.14; Acțiunea anti-kitsch 78.11.14; Artă geto-dacică 78.11.16; Culoarele Deltei (I. Boanchiș) 78.12.23; Culoarele copilăriei 79.6.4—5; Aurel Mihailopol 80.5.23; D. Manea 80.6.8; «Venus cu mărul de aur» (Muzeul «Porțile de Fier») 80.7.24; Picturi rupestre (Cuciulat) 80.2.67; Brâncușiana 81.12.10—11.

Simfonii în porțelan și sticlă 77.7.18—19; Porțelanul de Alba 78.5.16; Clestar în lumină 79.6.18—19.

CABANE

Dealul Săliștii 72.2.29; Cabane fantomă 72.2.10—13; Cabana Peștera Muierii 72.11—12.58; 73.3.23; S.O.S. Cabanele 73.1.15—18; Despre cabane 73.2.18; Cabanele 73.3.28; Gîtul Berbecului 73.5.19; Cabanele din M-ții Retezat 73.7.31; Cabana Izel 73.8.21; Cabana de vinătoare «Piatra Craiului» 73.8.24; Cabana Dochia 75.8.25; Cabana de vinătoare «Urlea» 73.9.18; Poiana Izvoarelor 73.9.20; Brav-Caraiman 73.9.21; Surean 73.11.19 (H); Cabane doar cu numele 73.11.29; Cabanierul de pe Suhard 74.3.14; Cabane fără alcool 74.3.14; 74.6.15; 75.6.14; Cabane forestiere 74.7.10—11; Cabana Ciucas 75.11.14; Scandalagii la cabană 75.11.17; Cabanele «Montanei» 76.1.22; Cabana noastră (Cuca) 76.1.2.16; Refugii Gențianei 76.3.21; Straja 77.5.21; Cabana Părăsită 76.6.20; 80.2.17; Cabanele la răscruce de drumuri 79.4.10—11; Cabana neterminată 80.6.11; «Brustureț» 81.8.19; «Gențiana» 82.3.5; Alte cabane: 78.6.10; 78.10.5; 79.1.12—13.

CĂI FERATE

Mocănița 73.6.8; La drum cu Mocănița 78.7.10; De la fereastră — un drum cu țugul 79.9.4—5; Cu fața la tren? De acord, dar nu oricum 80.5.5; Circuite feroviare: Simeria-Brașov-Sibiu-R. Vilcea-Curtea de Argeș-Pitești 72.2.15; Brașov-Sighișoara-Medias-Blaj-Sovata-Tg. Mureș-Războieni-Alba Iulia-Sibiu-Brașov 72.3.21; Stephenson 82.1.8.

CADRUL NATURAL

Obsesia geografiei natale 73.4.26; «Lecturi geografice» de Simion Mehedinți și Gh. Vilsan 73.7.21; Dincolo de manual 73.12.23; O geografie sentimentală a patriei 74.8.4—10; Geografia se măsoară cu pasul 76.3.14; Măsurarea distanțelor lineare pe hartă 75.2.16—17; Mapamond 82.6.17; 7.17.

GEOLOGIE — Florile pământului 79.9.6—7.

FENOMENE NATURALE — Curcubul 79.4.4; Zăpezi de suflet (Dan Mutașcu) 82.2.12—13;

CĂLĂTORI ROMÂNI

ALECSANDRI V. 75.2.33; ANTIPA GR. 75.4.23; ARGHEZI TUDOR 75.5.23; ASSAN BAZIL 75.7.23; BACONSKY A. E. 75.7.23; BARBU EUGEN 75.8.23; BĂCESCU M.; BĂLCESCU N. 75.9.23; BLAGA LUCIAN; BOGZA GEORGE 75.11.25; BOLINTINEANU D.; BOLLIAC CEZAR 75.12.23; BORZA AL.; BOTNARIUC N. 75.1.23; BRÂNCUȘI C. 76.2.9; BUCURA DUMBRĂVĂ 76.2.14; 77.1.16; BRANDZA D.; BUCUTA EM.; CANARACHE V. 76.3.23; CANTEMIR D. (Voievoz) 76.4.19; CATINA I.; CIULLI SORIN; COSMA AL. 76.5.23; CĂLINESCU G.; CĂRTAN BADEA 76.6.17; CERCEL PETRU (voievoz) 76.7.13; CERNESCU VL. 76.8.11; CANTACUZINO C. (STOLNICUL) 76.10.16; COMAN IONEL 76.11.16; Un român în jurul lumii; N. Ghimpu 76.11.16; Drăgușanu — Codru I. 77.3.23; DORA D'ISTRIA 77.4.23; EMINESCU M. 77.6.23; 79.1.4—5; FENIȘEL SAMUEL 77.7.23; GHICA I. 77.8.23; GHICA D. COMĂNEȘTI 77.8.23; GOLESCU DINICU 77.8.23; GRIGORESCU I. 77.12.23; GRIGORESCU N. 78.1.22; HARET M. 78.3.23; ILIESCU EMILIAN 78.4.23; IONESCU-DUNĂREANU I. 78.5.23; IORGA N. 78.7.23; IRUNEU CORA 78.8.23; ISTRATI PANAIT 78.10.23; KOGĂLNICEANU M. 78.11.23; MACE-
DONSKI AL. 78.12.23; MAIORESCU TITU 79.1.23; MALITA MIRCEA 79.2.23; MARINESCU V. 79.3.23; MEHE-
DINȚI SIMION 79.4.23; MAIORESCU TOMA GEORGE 79.5.23; MANU EMIL 79.6.23; MARINO ADR. 79.8.23; MILESCU N. 79.9.23; MITREA ILARIE 79.12.23; 80.6.10—11; MOTĂȘ C. 79.7.23; NEAMU GH. 80.2.23; NEGREA ȘT. 80.3.23; NISTOR FR. 80.4.23; NOVĂCEANU DARIE 80.5.23; ODOBESCU AL. 80.6.23; ORGHIDAN TR. 81.8.23; OLAHUS NICOLAE 80.9.23; PALER OCTAVIAN 80.10.23; PELIMON AL. 80.11.23; PLENICEANU SEVER 80.12.23; POPPER IULIUS 81.2.23; PORĂ EUG. 81.4.23; PASCANU VALERIU 81.06.23; RALEA M. 81.5.23; RACOVITĂ EMIL 81.7.23; RĂDULESCU DAN 81.8.23; ROSETTI AL. 81.9.23; REBREANU LIVIU 81.11.23; RUSSO ALECU 82.1.23; SADOVEANU M. 82.3.23; RUSAN ROMULUS 82.4.23; SBIRCEA G. 82.5.23; SIMIONESCU I. 82.6.23; SLAVICI I. 82.7.23;

CARTEA DE TURISM

Prima editură de turism a țării (Pop S.) 72.1.21; Nae Popescu — M-ții Retezat 73.11.22; «Bazinul Baraolt» de K. Zoltan 73.11.22; H. Zallis «Scriitori pelerini» 74.5.4; «Excursie pe Acoperișul lumii» 74.6.4; «Drumuri prin Țara Moților» 74.6.16; «Paring»; «Făgăraș» 74.7.8; R. Selean — «Țara curcubeului de piatră» 74.9.4; Camil Petrescu — «Țara rămasă acasă» 74.11.15; Gr. Iliesi «Periplu moldav» 74.11.15; M. Pascu și D. Bondoc «Pe urmele strămoșilor» 75.3.4; M. Florea — «Drumuri și condeie» 75.7.11; Valentina Mironescu — «Itinerar turistic în zona Porților de Fier» 76.2.21; I. Ionescu-Dunăreanu — «Cartea drumeției» 76.4.4; «La un pas de centrul pământului» 76.4.20; Geo Bogza — «Carte Oltului» 76.6.17; Pop Simion — «Amfitrion» 76.12.17; I. Vlăduțiu — «Turism cu manualul de etnografie»; Valentin Borda — «Ani de drumeție» 76.12.17; Marcel Breazu — «Arta de a fi turist» 77.3.7; C. Daniel — «Egiptul antic» 77.5.10; Paul Anghel — «Recitind o țară»; Florentin Popescu — «Țara sfintinilor»; Toma George Maiorescu — «Operațiunea 0,17»; Platon Pardău — «Decembrie în Cuba»; Șt. Dimitriu — «Țara lui Skanderbeg»; Pop Simion și I. Mică — «Cimitirul vesel» V. Cucu — «România — Orașe»; Florin Mugar și Fl. Frazzei — «ABC-ul excursionistului»; Fănică N. Gh. — «Popasuri în timp» 73.1.29; «Cu o tortă alergând în fața nopții» (Eugen Barbu) 73.4.26; Cartea de turism 72.3.18; 72.4.11; Mircea Bichiceanu — «Pelicanii» 72.5.27; Paul Anghel — «Recitind o țară» 72.6.3; Pop Simion — «Cimitirul vesel»; «Terra 2000» caiet program/1972; Paler Octavian — «Drumuri prin memorie» 72.8.21; Al. Ionescu — «Lumea algelor»; M. Băcescu — «Chemarea apelor» 72.10.23; «Pornește în larg» 72.11—12.25—26; Lumea în cartea de turism 73.9.22—23; Valentin Hossu-Longin — «Omul pentru om» 77.11.17; G. Călinescu — «Însemnări de călătorie» 73.12.14; «O lume la capăt de lume» 74.3.10; Bucura Dumbrovă — «Cartea Munților» 76.2.14; C. D. Ionescu — «Prin M-ții Mehedinți» 78.3.17; I. Costel — «Călător prin țara mea» 78.8.4; Tudor Vianu — «Scrieri de călătorie» 78.10.12; «Monografiile județelor țării» 81.5.3; Al. Filipașcu — «Expediții la noi acasă» 81.6.11; C. C. Giurescu — «Amintiri»; Victor Vintu — «Scrieri din Țara copilăriei» 77.1.8; Andrei Cornea — «De la Portulan la vederea turistică» 78.4.14; Al. Rosetti — «Călătorii și portrete» 78.6.13; I. Chindris — «Chipuri din Hronicul Neamului» 78.9.15; «Dobrogea» 78.10.6; Aurel Scorobete — «Privire de pe Cetățuie» 78.11.17; K. Penteghiotis — «Grecii în România» 79.12.17; Octavian Stoica — «De-ale gurii din bătrâni» 78.12.17; Violeta Zamgirescu — «O lume pentru toți» 79.11.19; Ilie Cristea — «Tezaurul Cernei» 79.1.19; N. Docșănescu — «Pomul vieții» 79.3.8; Florentin Popescu — «Contemporan cu visul» 79.4.17; Adina Arsenescu — «Drumuri și popasuri» 79.6.14; «Civilizația feniciană» 79.9.6; R. Rey — «Viltor în Carpați» 79.11.4; Val Borda — «Călătorie prin vreme» 79.12.17; Aristide Stavros — «Munții Jud. Brașov» 80.2.10; «Pe meleagurile patriei cu copii noștri» 80.4.10—11; C. Mateescu — «Memoria Rimnicului» 80.5.11; T. Buzla — «Lumini bănățene» 80.6.11; Puia Florica Reboreanu — «Pământul bătătorit de tatăl meu» 80.7.10; I. Rodean — «Pietrele de la Sarmizegetusa» 80.8.11; Al. Mitru — «Iașii în legende și povestiri» 80.11.10; Răzvan Teodorescu — «Istoria văzută de aproape» 80.12.6—7; Emil Manu — «Roza vânturilor» 81.1.11; P. Comarnescu — «Chipurile și privilegiile Europei»; O. Paller — «Caminante» 81.7.11; C. Daniel — «Arta Egipteană» 81.8.10; Ion Preda — «Omul și muntele» 81.9.11; N. Docșănescu — «Valea Voievozilor» 81.10.11; Dr. Gh. Barbu — «Turismul și calitatea vieții» 81.10.11; Val Borda — «Călătorie prin vreme» 81.11.11; Mircea Eliade — «Aspecte ale mitului» 79.7.15; Fănică N. Gheorghe — «Nesfârșitele chemări» 80.10.11; «Un reportaj poetic parizian» 81.12.7; Zoe Dumitrescu Bușulenga — «Periplu Umanistic» 80.11.10; Iosif Constantin Drăgan — «Prin Europa» (III) 82.2.8; C. Joja — «Sensuri și valori regăsite»; Paul Decei —

«Lacuri de munte» 82.3.15; Dorin Iancu — «Drumuri suedeze» 82.4.16; Lăcul Baical 82.4.16; I. Vlăduțiu — «Creatori populari» 82.5.8; Darie Novăceanu — «Insulele Canare» 82.5.8; «Turismul în economia națională» 82.6.16; V. Ileașă — «Repere nordice» 82.7.15; R. Boureanu — «România pitorească» 73.4.2; Mircea Micu — «Spre toamnă» 73.9.2; Adrian Păunescu — «Creanga izolată» 73.11.2; Fănuș Neagu — «Clopot albastru, clopot de ape» 73.11.2; I. Iuga — «Iza» (Versuri) 74.1.8; Dan Deșliu — «Locul Meu» 74.6.2; Vlaicu Bârna — «Pe Arieș în sus» (Versuri) 74.7.2; Fl. Petrescu — «Floare de colț» 74.9.2; «Fragment de baladă» 74.12.2; Ana Blandiana — «Peisaj de iarnă» (Versuri) 75.1.2; Al. Balaci — «În loc de pastel» (Versuri) 75.1.2; Constanța Buzea — «Martie» 75.3.2; C. Vișan — «Thalassa» 75.4.2; Violeta Zamfirescu — «Paznici de armonii la Dunăre» 75.6.2; Trei zile în Maramureș 75.8.2; Lucian Blaga — «Munții» 76.7.3; Pop S. — «Invocația pelicanului către om» (Versuri) 78.4.3; Pop S. «Moldova» (Versuri) 78.9.3; Prin Buzău cu Odobescu 78.9.8; Iubita de la Ipotești (Mihai Creangă) 79.7.6—7; Ana Blandiana — «Pastel» 80.2.10; Constanța Buzea — «Pastel» 80.3.10; Leonid Dimov — «Pastel» 80.5.10; Lelia Munteanu — «Pastel» 80.6.10; Octavian Paler — «Pastel» 80.7.10; Eugen Barbu — «Pastel» 80.8.10; Pop Simion «Vesnic peregrinul» (Homo viator) 80.9.3; Al. Balaci «Pastel» 80.12.6; Gh. Tomozei — «Pastel» 80.10.10; Victor Eftimiu — «Marea» 72.6.2; Al. Andrițoiu — «Avram Iancu astăzi» 72.6.14; Dan Mutașcu — «Descriptio Romaniae» 73.3.2.

MONOGRAFII — Sinaia; Lugoj; Craiova; Drobeta-Turnu Severin (Mehedințiul pitoresc) 77.3.20.

CĂRȚI STRĂINE DESPRE ROMÂNIA — «Reisland Rumanien» 74.1.9; «Roumanie»; «Daco-Roumania» 79.8.18.

CENACLURI — CITITORI — COLOCVII

FIJET — al 18-lea Congres 73.11.8; Conferința Mondială a Populației (București) 74.8.11; Cenaclul literar artistic «România pitorească» 78.1.21; 79.5.11; 78.5.6; 78.7.6; Noi și istoria lumii — Al 15-lea forum al istoricilor 80.9.11; Conferința Mondială de Turism de la Manila 80.12.15; Colocviile «Hercules» 80.12.17; Colocviile «România pitorească»; «Călătoria — cunoașterea spațiului și a omului» 81.2.14; Părinții noștri Carpații 79.1.7; Dincolo de acrobatică alpină 81.9.5—6; A XIV-a Conferință a organismelor de turism din țările balcanice 81.10.2; Dialoguri «R.P.» la Iași 78.1.14; Cititorii, colaboratorii noștri 78.6.20; Dialog cu cititorii (I. Crăciun) 71.2.27; 72.5.29; Tribuna cititorului (la începutul fiecărui număr); Cenaclul «R.P.» 82.3.2.

CONCURSURI

«Firul Ariadnei» 72.1.11; 72.3.22; 72.4.29; 72.7.29; Normele tehnice pentru marcarea și remarcarea traseelor turistice 72.6.22; Orientarea turistică 72.8.19; Miss Litoral 73.9.11; Concurs R.P.: «La drum voios un cîntec țării» 75.6.2; «Cîntarea României» (Pop S.) 76.11.3.

CINEMATOGRAFIE

Documentar 72.7.14; Monografii sentimentale 72.8.21; Cum filmăm eroii? 73.1.19; Filmul turistic 73.2.15; 74.10.23; 73.3.29; Vîrsta ideilor 73.4.26; «Pădurea scufundată» de I. Bostan 73.5.26; Operațiunea Onedin 79.3.14; Note despre filmul turistic 81.4.14.

CONSTRUCȚIA SOCIALISTĂ

Mesaje la cel mai înalt nivel: Nicolae Ceaușescu, Iosip Broz Tito, 72.7.3; Augustul nostru (Pop S.) 73.8.3; Măsura Patriei 73.11.3; Întîlniul Președinte (Pop S.) 74.4.3; Itinerar revoluționar 74.2.9; 3.9; 5.10; 6.9; 7.8; Anul jubiliar XXX (Pop S.) 74.6.3; Marșul Victoriei 74.6.9; Patria socialistă 74.7.14; 8.22; România XXX (Pop S.); Dezvoltare vertiginosă (Șt. Enache ministru adjunct al turismului) 74.7.2; Viitorul începe azi (Pop S.) 74.9.3; Simbol de frăție 74.10.23; Omagiu XI 74.11.3; Operă și destin 74.12.3; Congresul XI al P.C.R. 74.12.4—5; Codul principiilor și normelor muncii și vieții comuniștilor, ale eticii și echității socialiste 75.1.4—5; Victoria în alegeri 75.3.5; Învăpăiatul Mai (Pop S.) 75.5.3; Malalurile și educația revoluționară 76.4.4; Baladă de august 77.8.3; Neobosit în slujba revoluției 78.1.3; P.C.R., mintea, voința și inima țării 78.1.4—5; Țara întregă, din toată inima (Pop S.) 78.2.2—3; «E toată țara românească în sărbătoare» Dovezi ale dragostei 78.2.5—6; Scornicești 1978 78.2.7; Destinul revoluționar al țărănimii române (Nicolae Docșănescu) 79.3.4; 23 August — eveniri ale turismului românesc 79.8.2—3; Pe drumul partizanilor 79.8.14—15; Congresul partidului — Congresul întregului popor: Noi, acum, aici 79.11.3; Capitala inima de foc a insurecției 79.7.5; Programul partidului pentru civilizație, socialism, progres 79.12.2—3; Spiritul creator revoluționar — temelia dezvoltării turistice; ctitorul și opera (Pop S.) 80.4.1; Expoziții itinerante — 15 ani de istorie nouă, revoluționară 80.7.2; Țara în august 80.8.3; P.C.R. 60 — Primăvara țării 81.4.3; Centrul vital al națiunii 81.5.3; Să acționăm pentru instituirea unui climat în care toate popoarele să se poată dezvolta liber și suveran 81.12.4—5;

DATINI — FESTIVALURI

Datina și dorul (Pop S.) 77.1.3; Corinda, turca, porțile, malanca lui Ștefan cel Mare, dansul noimelor 77.1.4—7; Miel-mieluț... 77.3.3; Obiceiuri tradiționale românești (M. Pop) 77.4.13; Sinzienele 77.6.9; Cojina — Primăvara prin foc 78.6.3; Omagiu 79.2.3; «Io am fost și io'oi fi...» 79.9.3; La cosit 80.7.12—13; Înbărburarea copiilor 80.12.6; Glasul din noaptea de colinde 80.12.7; Pace-n țară, grîu la vară 81.1.3; «Trandafirul moldovenesc» 73.11.23; Festivalul «România pitorească» 76.6.2; Festivalul de la Strunga (BC) 73.11.23; Articolele privitoare la «Festivalul Cîntarea României» sînt trecute la materiile din care fac parte.

DRUMEȚIE

Drum bun (I. Cosma, Ministru Turismului) 72.1.3; Porțile Omeniei — Pe urmele lui Vlahuță (Pop S.) 72.1.5; Drum bun (Demostene Botez, Al. Balaci, Demokos Geza, F. Brunea-Fox, C. C. Giurescu, Em. Iliescu, Ana Astan, Aurel Moraru, Iuliu Fejes, M. Pop) 72.1.6; Drumeție de iarnă (I. I. Dunăreanu) 72.1.7; Discurs despre drumeție 72.7.24; Drumeție școlară 73.11.25; Itinerare de drumeție 73.12.15; Bucegi — Bulevard Alpin 73.12.18; Drumeție adevărată 73.6.12; «Drumeția albă» (Em. Cristea) 74.1.11; Drumeția timișorenilor 74.6.11; Un muncitor străbate țara 74.8.21; 6000 km pe jos: N. Ghimpu (Premiul «R.P.») 74.12.10; O viață pentru drumeție și frumos 75.7.9; Deplasarea în teren după unghiul de mers; Turismul și drumeția; Alcoolul și tutunul 75.8.21; Tovarăși

de drumeție 76.7.20; Mersul pe jos 77.9.14; Drumeții prin Poiana Ruscă (H) 77.10.22; N. Ghimpu — Globtrotteurul de 66 de ani 77.11.10—11; Drumeții în Bucovina 77.11.18; «A face turism înseamnă a merge pe jos» 77.12.17; Eminescu — Drumul spre Blaj 78.1.8; Peregrini 78.7.3; Nu mi-e frică de singurătate 78.8.17; Mersul pe jos 78.8.23; 12.17; 79.10.23; «Cu toată mintea» (Prof. Aurel Goia) 79.1.6; Drumeție (Pastel) 79.8.17; Mersul pe jos 79.8.23; «Per pedes»: Circuite — Despre circuite 72.2.12; Circuitul de primăvară în Piatra Craiului 72.3.12; Circuitul hidrocentralilor 72.8.12; Circuite feroviare (vezi Căi Ferate). Circulație — Civilizația străzii 79.4.10; Veniți cu noi! 79.11.10—11; O drumeție văzută de aproape 80.1.14—15; Drumeție — Drumeție 80.2.4; Columna timpului 80.2.5; Cuvintele drumeției (Terminologie turistică poliglotă) 80.1.23; 2.23; 7.23; 8.23; 3.23; 4.23; Drumeție în m-ții Pădurea Craiului 80.5.8—9; Tudor — 200 și drumeție de minte, inimă și virtute românească 80.7.2; Omul de lângă noi 81.5.8; Drumeția și Uzina 81.5.9; Pe firul Nerei 81.5.17; Drumeție în doi 81.6.14—15; Drumeție în Ciucas (H) 81.6.21—22; Plouă, dar drumețului ce-i pasă! (M. Trascăului — Piatra Ceții) 81.7.16—17; Drumețind prin țară (N. Docănescu) 82.1.14—15; O potecă pentru fiecare 82.6.12—13; Marele și vechiul drum al Branului 75.6.20; Drum de baladă 75.11.8—9; Drumurile Clujului 76.10.19; Drum de acces rutier spre m. Găina 78.6.8; Drumuri pe uscat și pe ape (în jud. Tulcea) 78.9.16; Itinerarii vrincene 78.10.24; Drumul Sîrdarului 79.8.21; Drumuri (Iarna) 80.12.21; S-a scurtat drumul spre cabana Fîntînele 73.4.25; Noul drum prin Tibleș 73.9.8; Monumentala Magistrală — Transfăgărășanul 74.11.12—13; 77.9.10—11 (H).

CERCURI, CLUBURI ȘI EXPEDIȚII DE TURISM — «Gențiana» IOR 73.4.31; «Dor de ducă» «Danubius» 73.6.26; «Poarta Orientului»; «Margareta arhitecților»; «Amicii munților»; «Solii Băniei» (Craiova); «Speranța» (Oravița) 73.9.26; «Salvabios» 73.10.28; «Ecoul munților»; «Ciocirliia» 73.10.29; «Ciocirliia»; «Voinicelul» 73.11.24; «Pajura Apusenilor» «Urmașii Basarabilor» 73.11.25; «I.O.R. 73.12.18; «Aurora» (Pitești) 73.12.23; «Păunașii» (Salva); Trei nuclee sucevene 74.1.23; «Șolmil» 74.3.24; «România pitorească» (Ploiești) 74.7.17; «Cutezători» 75.2.21; «Cercul de turism» 75.9.3; «Prietenii Curții Domnești» 75.11.15; «Ocroitorii Apusenilor» (Filea CJ); Acești copii minunați 76.2.14; Mai bine decât băieții 76.4.19; Convertire la drumeție 76.6.13; Cercurile de turism la ora adevărului 77.5.11; Clubul «Amicii Munților» (SB) 77.8.20; Cercul de turism 77.12.11; La «Amicii munților» din Sibiu 78.2.7; Drum bun expediției! 78.6.15; Cercul «R.P.» din Oțelul Roșu la 25 de ani 79.5.3; Expediția din Filea de Jos 78.7.7; Pină la 80% — 80.2.11; O expediție școală 81.3.7; Copii al naturii 80.11.4—5; «Victoria» 81.2.15; Cercul muncitorilor I.P.S.R. 81.5.7; Turismul mi-a schimbat viața 81.5.7; «Amicii munților», «Alba Mont» 81.5.15; «Bucur» (București) 81.8.17; Excursii — Formule de excursii 72.6.21; 72.4.19; Excursii de o zi în județele: Cluj, Suceava, Iași, Vilcea 72.5.14; Drumeție adevărată 72.6.12; Examen de sinceritate 75.5.15; B.T.T. propune excursii și tabere 72.6.12; Expediții pionierești — Grupaj antologic din jurnalele expedițiilor pionierești 72.6.10; Itinerarii-trasee — Itinerar revoluționar 74.2.9; 74.3.9; Izvorul Ampoiului — Abrud 74.5.11; Drumul lui Traian spre inima Daciei (H) 75.4.17; Itinerar eminescian moldav 75.11.20; Transilvan 79.7.4—6; Pe urmele armatelor lui Traian în Dacia 72.1.14; Pe urmele Lucașăruului poeziei românești 72.2.14; Traseele «Cutezătorilor» 72.3.8; Trasee turistice în m. Bihor-Vlădeasa (H) 72.6.15; Din Sălătrucel la Buzeni 72.7.23; Drumul partizanilor (H) 72.8.9; În Făgăraș 73.1.25; Spre Domogled 73.8.28; Pe cununa lezerului (H) 73.9.9; În m-ții Gîrbovel 73.3.20; Cîmpușel (H) 73.11.9; Din Baia Mare spre cabana Șurean (H) 73.11.19; Printre canioane și poieni (Buzău — Întorsura Buzăului) (H) 74.6.9; Sulina — Sf. Gheorghe pe jos 75.2.17; București—Ploiești—Brașov prin Valea Teleajenului (H) 75.2.17; Spre inima Tibleșului (H) 75.7.17; Primul traseu turistic între Vatra-Dornei și Iezer-Păpușa (H) 75.10.20; Trasee în munții Căpățîni-Vest 75.12.24; Trasee în m. Iezer-Păpușa; 75.12.24; Gărina-Radomir-Prislop (Cupa Banatului) 76.5.20; Itinerar eminescian 79.7.4—6; Trasee turistice în m. Buzăului 80.4.8—9; În Valea superioară a Mureșului (H) 81.7.9; Traseu în Munții Semenicului; Târcul-Godeanu 81.9.8—9; În m-ții Gurghiuului — Harghita 81.10.9; Un drum inedit spre cabana Pietrele 82.6.22 (H); Tabere — Tabăra de alpinism Padina 73.11.21; Tabără în Buila — Vinturarița 73.11.21; Tabere alpine studențești 74.1.25; Tabere de vacanță: Siriu-Băi (BZ), Șugag (AB), Buftea (IF), Guciul, Stîna de Vale (BH), Sovata (MS), Oglinzi (NT) 73.4.31; Sîrșit de săptămînă — Trei din patru simptome libere 74.5.18; Timișorenii asaltează iarna muntele; Ploieștenii și natura; Drumurile noastre de vineri 78.4.4—5; Turismul de sîrșit de săptămînă 78.5.10—11; De vineri după-amiază pînă duminică seara (în Vilcea) 79.12.12—13.

ECOLOGIE

Omul desfigurează natura 72.7.5; S.O.S. Natura 72.7.5; Ce se întîmplă în Delta Dunării? 72.9.9; Peștii apelor de munte în primejdie 72.9.11; A.G.V.P.S. Dincolo de legi și hotărîri 72.9.11; Rara avis (Vulturul codalb) 72.9.13; Să apărăm Natura (Pop S.) 73.4.3; Locul de tabără și ocrotirea naturii 73.4.19; Monumentele naturii — ocrotirea lor 73.11.10—13; Muntele de sare se va prăbuși 73.11.11; Ocrotiți florile munților 73.6.24; Pentru ocrotirea Cheilor Turzii 74.6.16; Poluare 74.6.22; Lăpezurile de la Ponoare în pericol 74.7.9; Strandul poluat; Lacul ucigaș 74.7.9; Redescoperirea muntelui 74.10.8—10; Cadrlul legal al apărării naturii 75.1.14—15; Comisia pentru ocrotirea naturii 73.1.20; Omul și Babele trebuie protejați 75.10.22; Legea după care trăiește sau moare natura 76.3.11; Muma natură 76.3.15; Sadoveanu și natura 76.9.15; Pro-Natura (Pop S.) 77.9.3; Maramureșul de bine, de azi, de mine 77.10.15; Muzeul ecologic 77.11.5; Ploaie cu stele în Pietrosul Mare 77.11.6; Spațiile verzi de la marginea orașului 78.6.11; Conservarea memoriei naturale a pămîntului românesc 78.7.6; Pentru o asociație a ocrotitorilor patrimoniului 78.7.6; Iarba nemuririi 79.1.18; O natură pentru viitor 79.6.10—11; Nu există turism civilizată fără ocrotirea naturii 79.10.4; Vinzătorii de «Floră ocrotită» 79.10.4; Unde ni-s ocrotitorii? 79.10.4—5; Dacă ai fost la munte, altfel privești florile și pomii din oraș 79.10.5; Avem nevoie de fapte limpezii 79.12.4—5; Documente de viață ale peisajului românesc (Marcian Bleahu) 79.12.5; Legea apei — Legea vieții (1980—1990 — deceniul apei) 81.2.10—11; Algele înșănătoșesc apele 81.3.14—20; Apa pentru viitor 81.3.4—5; 5.14; 6.4—5; 7.14; 8.14; 9.17; 10.10; 11.17; 12.11; 82.1.10—11; 2.18; 3.10; 4.11; 5.7; 6.7—8; 7.10; Pădure, dragă pădure 81.3.6—7; Nu uciideți și gugustiucii 81.9.15.

ECONOMIA TURISMULUI

Servire și deservire 73.8.10—11; Calitatea serviciilor 74.4.4—5; Primăriile și turismul 76.3.5; Conșfătuiri O.J.T. 76.5.5; Veterani — 40 de ani în turism 76.5.19; O.J.T. Neamț 76.6.17; Tovarășul de drumeție 76.6.23; Investiția 76.7.17; Oferta turistică; Case ale cooperației 76.8.19; Anul turistic '77 în viziunea amfitrionilor 77.1.14—17; Anotimpul zăpezilor 77.2.24; București — Tăra 76.7.17; 77.4.4—5; Un castel pentru Hațeg și Retezat 77.4.24; Tăranii și turismul 77.5.7; Orice formă de turism — un act de cultură 77.5.14; O.J.T. Cluj 77.5.19; Miss Litoral 77.6.1; Oglinđa parabolică (Pop S.) 77.6.3; Coop. Mureș 77.6.18; Coop. Maramureș 77.6.24; 77.10.18—19; 78.9.24; Distincții acordate 81.6.19; Excursii în străinătate 77.7.11; I.T.H.R. București 77.7.24; Ghid, gazdă, amfitrion, Cicerone. Om 78.8.11; O.J.T. Vrancea 77.8.17; Coop. Banat 77.8.24; Excursii peste hotare 77.9.5; Vacanțele tinerilor 77.10.7; Ofensiva Prahoveană 77.11.8; Colaborator extern 77.11.8; Anul turistic balcanic 1979 — 77.11.4; La dispoziția

oaspeților Dimboviței 77.12.4; Neamț — turismul în expansiune 77.11.4; Coop. Caraș-Severin 77.12.24; Plenara Federației Române de Turism-Alpinism 78.2.21; Coop. Buzău 78.2.24; Pentru a fi un bun amfitrion 78.3.4—5; O.J.T. Timiș 78.4.16; Coop. Țara Vrancei 78.4.19; O.J.T. Bistrița-Năsăud 78.4.24; Sezonul estival '78 — 78.5.8—9; O.J.T. Alba 78.6.7; O.J.T. Sibiu 78.6.24; 79.12.18; Coop. Ilfov 78.7.18; Calitatea serviciilor; Ospetele Vilceană 78.8.18; O.J.T. Cluj 78.8.24; Neamț 78.9.9; Brașov 78.10.7; Ilfov 78.3.24; Dolj 79.9.14; Neamț 79.11.6; Cluj 79.11.6—7; Vrancea 80.11.24; Sibiu 82.2.18; Olt 80.10.5—6; Bacău 80.10.11; Spirit nou, creator în munca lucrătorului din turism 78.12.4—5; Agrementul în stațiune 79.5.11; Turistul întreabă, amfitrionul răspunde: 79.5.17; 6.17; 8.17; 9.16; 7.17; Turismul anilor XXXV — 79.6.4—5; A fi bună gazdă 79.9.17; Coop. Sibiu 79.9.18; Prin cunoaștere, la iubirea de țară (B.T.T.) 79.11.14—15; Potențialul turistic 79.12.4; Cît mai mulți tineri în mijlocul naturii (B.T.T.) 79.12.5; Soarele, gazdă bună 79.12.14; Prin turism către o nouă calitate a vieții 80.1.4—5; Pe cînd un muzeu al turismului? 80.1.5; Pățania organizatorului 81.1.14; Coop. Arad 80.3.16; Calculator, conducere, calitate 80.4.6; Feuda lui Onodi 80.4.17; Ce se întîmplă cu turismul în V. Jiului 80.5.11; Calitate și spirit creator 80.6.16; Satul de vacanță Constanța 80.6.19; Reclamații 80.8.14; Repere de cultură 80.8.14; A fi Cicerone 80.9.17; Despre concurență 80.11.10—11; Calitatea la restaurante 82.3.3—5—17; Bucurie, tinerețe turism 81.3.21; Opinia publică 81.6.8; Calitate și spirit creator — 15 mii subiecți (IECIT) 81.7.11; Acasă la Argeș la Argeșeni 81.7.18; Coco și Roxana 81.8.15; UJCM Constanța 81.8.16; Ospetele pe Argeș 81.8.19; Din zestrea turistică a anului 1981 — 81.12.14; Autogospodărirea, autoaprovizionarea în turism 82.4.5—6; 5—14; 6.5; 7.6.

ETNOGRAFIE — FOLCLOR

Lemnul vrea să trăiască 73.7.7; Trei meșteri mari 73.10.7; Un cîntec de lemn 73.10.8; «Ca un clopot sună lutul» (Dona Roșu) 74.7.8; Cuptoarele sticlărilor 75.1.13; Mărțișor 75.2.3; Olarii din Obrișsa (H) 75.3.17; N. Popa din Tirpești (Măști) 75.7.10—11; Meșteri hurezeni 75.8.19; Civilizația românească a lemnului (Acad. C. Giurăscu) 75.12.4—5; 76.1.4—5; Imagini policrome 77.1.19; Itinerar etnografic 79.9.23; «Noi nimica nu lăsam să fie trecători» (H) 75.12.12—13; Frumosul alături de practic 77.10.11; Colocviul de istorie și etnografie 76.3.8—9; Noi am sosit cu pădurea (H) 78.5.4—5; Itinerar etnografic 78.7.8; O dimineată plină (Olari) 78.11.5; Olarul din Biniș 78.11.14; Atlasul meșteșugarilor tradiționali 78.11.14—15; Covorul maramureșean 79.1.71; Lădări de Budureasa 79.9.10—11; «Etnografia populară română» de Valer Butura 79.11.4; Viața morilor de apă 80.9.6—7; Cocoluș de Hureș 81.6.12—13; La Răchitov 81.11.6—7; Astronomia populară 82.4.10—11; Etnos și dăruire 82.4.16; Lemnul care cîntă 82.7.6; Ciobani: Burcel din Valea Rea 75.7.7; Păcurarii Rodnei 78.8.14—15; Sărbătoarea Anului Nou 72.1.16; Festivalul datinilor și obiceiurilor laice de iarnă 72.1.24; Legendele primăverii 72.2.6; Tinjaua 72.4.26; Filmul folcloric și «Anotimpul miresei» 72.5.26; Festival folcloric timișan 72.6.18; Din Hunedoara la Bran 73.3.16; 73.4.16; Nedele 73.4.8; Vergelul 73.7.6; Cîntă Lucreția Hort 73.9.7; Festivalul de la Strunga (BC) 73.11.23; Datinile 75.1.3; Jocul Bărdăuța; Datini la Mitocul Bălaurul; Dubașii din satul Hota 75.1.12; Mărțișor 75.3.3; Simbra oilor 75.5.16; «Maja Internațional» (Concursul de la Zaragoza) 75.7.17; Jurămintul cu pămînt în poală 75.11.12—13; Să trăiți, să înfloriți (Pop S.) 76.1.3; Eternul suflet românesc (H) Cerbul, Criile (H), Furtul porților (H), Hai să mergem la Garbănu (H) Vasilica 76.1.6; Privighetoarea Năsăudului 76.1.11—12; Curțile de nuntă, sărbători nuptiale și jocul de dragoste 76.1.14; Tinjaua Mare 76.4.6; Buciumul sună; Cîntecele fetelor 76.8.10—11; Balada țapinarului 77.5.12; A cînta, a trăi 77.12.7; Dansul măștilor, Berea, Butea Junilor 78.1.6—7; Marmăția '77—78 1.12—13; Calendarul folcloric: «Februarie 78.2.9; Martie 3.17; Aprilie 4.5; Mai 4.13; Iunie 6.3; Iulie 7.8; August 8.17; Septembrie 9.5; Octombrie 10.23; Cînd renaște iarba... 78.4.12—13; O zi de ris la Brănești 78.4.14—15; Tîrgul de fete de pe muntele Găina (H) 78.6.6—7; Vremea nunților 79.1.10—11; Nunți pe Birgău 79.1.12—13; Mărțișor 79.3.3; Luna cucilor (Anda Raicu) 79.3.12—13; Serbarea zăpezii 79.4.12—13; Junii Brașovului 79.5.12—14; «Asta-i nuntă nu-i minciună» 80.1.12—13; Un joc al Oltului (Călușul) 80.3.9; Măsurile la Pria (H) 81.4.11; 80.5.6—7; Filozofia proverbului 81.6.7; «Drăgăicuța» 79.7.12—13; Obiceiuri de iarnă 81.12.12—13; O ceteră pe Feleac 82.6.6; Cu moșii pe muntele Găina 82.7.14—15; Legende — Baba Dochia 78.3.14; Ipoteze («Corbii de Piatră») 80.6.11; Ceva despre Măguri 80.8.15; Dragobete — Cap de primăvară 81.3.8; «Fintina Menului» — Fintina lui Menumort 81.3.17.

FAUNA

Capra Neagră din nou în Pietrosul Mare 73.9.24; Pelicanii 73.9.25; Faetoane trase de cai huși 75.4.12—13; Acvila de stîncă 75.5.9; Cavalerul Negru (Cocoluș) 75.6.15; Toaca Norilor («Cocoluș străvechi») 75.7.5; Glasul din adîncuri (Delfinii) 75.7.8; Graurul 75.8.5; Arca lui Noe 75.9.13; Codobatura de munte 75.9.23; La Brașov un cerb caută prietenia oamenilor; Un urs prietenos 75.9.23; Păsări cîntătoare 75.10.15; Jocul izlilor 75.11.7; Cîntărețul balnear 75.11.9; Droiile 75.12.8; Mugurarul 76.1.18; Urșii și elicopterul 76.1.23; Vameșul de la Podul Caprei (Transfăgărășan) 76.2.2; Ce mai e nou la albine? 76.3.20; Brumărița (Locataria leilor) 76.4.6; Fluturi 76.5.7; Capra Rodnei 76.7.15; Creșterea de animale sălbatice 76.7.8; Pițigoiul de brădet 77.5.20; Ochi de bour 77.6.10; Neagra — Coroiul sau Ciocănitărea neagră (relict glaciari) 77.7.13; Simburarul 77.8.11; Mierla 77.9.4; Mierla gulerată 77.10.18; Regele animalelor 77.11.14; Doctorul pădurilor (Ciocănitărea) 77.12.13; Pescărețul 78.3.15; Brebenele 78.4.16; Plugărița 78.5.11; Întîmplări ciudate cu cîini 78.5.23; Cîntărea de munte 78.7.4; Apel pentru salvarea droiei 78.7.20; Vîndărița 78.8.13; Cali 78.8.20; Pelicanii 78.10.10; Gaița 78.11.7; Coțofana 78.12.15; Căprele Negre 79.1.15; 5.4—5; Ursul brun 79.2.7; Berzele 79.3.15; Capra Neagră 79.5.4—5; Ciobanul și ursul 79.9.16; Uitîndu-ne după berze 80.7.12—13; Paznicul turmelor — Ciobănescu românesc 81.6.6—7; «A fost văzut un lup» 81.11.10; «Mariana» (la Covasna) 72.4.29; Gaița 82.1.8—9; Mierla, Sturzul 82.6.15; Stăncuțele 82.7.7;

FLORA

Plante unice în țară 73.9.25; Flori de colț la Timișoara 74.6.12; Album «R.P.» de floră montană 74.6.13; Album botanic 74.12.23; Vîscul 75.1.23; Florile primăverii 75.2.6—7; Ienupărul 75.2.7; Ciubotica cucului 75.3.23; Plantele primăverii 75.4.7; În împărăția liliacului, bujorului, narciselor, 75.5.9; Lăcrămioara și rostopasca 75.5.13; Mătrăguna 75.6.7; Arnica 75.7.9; Fructele de pădure și stevia stînelor 75.8.19; Afinul și merișorul 75.9.7; Zada 75.10.7; Ghiocel, violele 76.3.10; Urzica 76.4.13; Usturoița — Leurda 76.5.6; Teiul 76.6.10; Pojanișul sau sunătoarea 76.7.6; Ciuperci 76.8.16—17; 71.9.7; Trei frați pătați 76.10.13; Păpălău — Un paradox 76.11.7; Jnepănul 77.3.13; Un bătrîn de 510 de ani 77.4.18; Iarba verde de acasă 77.6.11; Primula minima 77.9.7; Să ne întorcem la plante 77.9.15; Cătina 77.10.7; Campanula alpina; Ciubotica ursului 80.3.9; La cules de bureți 80.10.6; O floare pentru fiecare 80.10.12—13; Codrurile, codruțele... 81.12.17; Poiana de care avem nevoie (Pop S.) 82.3.3; Florile Apusenilor 82.5.12; Adonis vernalis 82.7.14.

FORME DE RELIEF

MUNȚI — Buila — Vinturarița 72.1.10; Un traseu inedit — Carpații de Miazăzi 72.1.7; Muntele Siriu; Ciucașul; Masivul Cheia 72.3.23—24; Ceahlău 72.5.18; Unde se află Dochia? 72.5.20; Bihor (Marcian Bleahu) 72.6.13; Hăghimaș (Emilian Cristea) 72.6.20; Muntele ascuns al lui Zamolxis (Victor Kernbach); M. Făgărașului — Versantul Nordic (H) 72.7.15; Versantul sudic (H) 72.8.15; Gutii 72.8.6; 72.7.15; Șirul Sudic 72.9.24; Pietrele Doamnei 72.8.13; Peripeții în M. Făgăraș 72.8.19; Muntele Găina 72.10.9; Lotru 72.10.21; Masivul Leaota 72.11.12; 52—53; Semenici; Muntele Mic 73.1.5; 73.1.18—19; În Bucegi 73.1.18; 73.6.23; 79.10.6—7; Masivul Rarău — Giumalău (H) 73.2.26—27; Drumet pe Ceahlău (H) 73.3.24; Cerna-Godeanu (Noi drumuri H) 73.5.14; M. Rodnei (H) 73.6.20; M. Bihor de NV (H) 73.6.22; Zarandului 73.8.21; Piatra Craiului 73.8.24; Măcinului 73.8.26; Gîrbovei 73.3.20; Masivul Cindrel 73.11.23; Argeșului 74.1.11; Cozia 74.1.11; Harghitei 74.3.14; Munții nu se pot apăra singuri 74.4.11; Iezer — Păpușa 74.4.17—18; Creasta Rodnei 74.5.5; Căldarea dracului (Paring H) 74.6.14; Năruțu (M. Căpăținei); Cetatea ascunsă (H) 74.6.14; Măgura — Muntele eroilor 74.6.23; Ceahlău (H) 75.1.6—8; Din evenimentele muntelui (De ce accidente?) 75.3.14; 75.4.14; 75.1.11; Punctul de vedere oficial privitor la evenimentele muntelui 75.1.17; Din enigmaticele Bucegilor 75.1.20; Tragedia din V. Dorului 75.1.14; Iarna pe culmile Bucegilor 75.2.23; Apus în Retezat 75.4.13; Lecțiile munților (Rășu-Giumalău și Obcina Feredeului) 75.10.20; Retezatul ca niciodată 75.12.17; Trasee în masivul Iezer-Păpușa 75.12.24; Craia (drumeție de iarnă) 76.1.11; Cheia-Ciucas (H) 76.2.8—9; Jina (H) 76.5.12—13; M-ții Codru Moma (H) 76.6.22; Masivul Biharia (H) 76.7.22; M. Pule (H) 76.9.8—9; Zănoaga și Galbenul (Făgăraș), (H) 77.3.10; M. Apuseni 77.7.5; M. Găina și împrejurimile (H) 78.6.8—9; Abruptul Caraimanului 79.1.10—11; M-ții Un spațiu al echilibrului 79.3.10; Un merit al acestor munți 79.6.10—11; Prin M-ții Bistriței (H) 79.8.18—19; 10.21—22; M-ții mai scumpi decât aurul lor 79.11.16—17; Fascinația muntelui 80.1.21; Turism montan 80.2.8; M. Aninei (H) 80.5.22; La Babele 80.9.4—5; Întîmplări în Apuseni 80.9.14—15; Prin Munții înzăpezii 81.1.12—13; Din Valea Troțușului în m-ții înconjurători (H) 81.4.8—9; Pe creasta Nemirei din Valea Uzului la Slănic Moldova 81.4.9; «Creasta cocoșului» 81.6.16; Muntele așa cum ne place 81.10.5; Ei, munții... 81.11.3; Din Valea Bistriței în munți 80.10.8; Din evenimentele muntelui 82.1.17; Din v. Putnei spre creasta Vrancei (H) 82.1.22; Trasee în m-ții Bihorului și Gilăului 82.3.9; Tibles 82.3.21 (H); M-ții Zarandului 82.4.21—22 (H); La obștile Prahovei 82.7.21—22 (H). Carpații — La curbura Carpaților 73.8.13; Anul Nou în Carpați 73.12.15; Temple solare în Carpați 75.1.8; Iarnă în Carpați 75.2.3; Liniștea în Carpați (Pop S.) 76.2.3; Bună dimineața M-ții Carpați 76.7.3; Părinții noștri Carpați 79.1.3; 80.7.16—17; Revin acasă cei plecați din munte 80.11.6—7; Carsturi: Padiș 73.10.7; O bijuterie carstică 74.9.21; Pasuri-trecători: Pasul Bîrgăului 73.3.13; Lainici 73.7.24; Oituzului 77.9.7; Prislop (H) 81.8.22; DEALURI: — Dealul Minei 73.1.24; Ocolind Feleacul (H) 74.1.10; Un deal pentru toată lumea (Făgetul) 78.8.4—5; CÎMPII: Bărganul 73.6.13; Șapte milenii în Cîmpia Romană 81.1.15; 2.17; Locuri deosebite: Evantaiul 73.11.18; Căderea unui nemuritor (Pe Valea Frumoasei) 80.4.11; Ripa cu păpuși 81.2.14—15; Locul de suflut — o destinație perpetuă 81.6.17; Tuneluri naturale — Podul Grohotului (m. Zarandului) 73.8.23; Tunelul de sub dealul Sortocului (Hălmașu) A.R. 75.3.17; Scocul tunelului (H) 79.6.21; Căldări: Căldarea Buhăiescului 75.6.18; Căldarea Leaotei din Făgăraș — O revelație turistică 79.12.21; Cratere vulcanice — Puturoasa (com. Vama SV) 73.9.25.

FOTOGRAFIEREA

Table de expunere pentru: luna februarie 71.1.29; luna martie 72.2.28; aprilie 72.4.28; cum fotografiem în peșteri 75.11.22; Clipa (Cornel Bozbici) 77.9.16—17; Prim planul 75.7.11; Frumusețea a căpătat nume 75.7.23; Artiști fotografi — C. Săvălescu 73.7.14.

GASTRONOMIE

Trei rețete M. Kogălniceanu 72.1.29; Năluca apelor afumată în cetină 72.4.25; Cronică gastronomică (Păstorel Teodoreanu) 72.11.12—63; Sugestii 73.8.9; Gurmandia 75.2.8—11; Restaurantul «Bucur» 75.5.11; A fi bucătar 75.11.4—5; Așii gastronomiei 76.1.10; Gastronomie în lunile: aprilie 76.4.22; 78.4.22; 79.4.23; 80.4.23; 81.4.23; Florar; 76.5.22; 78.5.23; 79.5.23; 80.5.23; 81.5.23; Iunie 76.6.23; 79.6.23; 80.6.23; 81.6.23; Iulie: 76.7.23; 80.7.23; 79.7.23; 81.7.23; August: 76.8.23; 79.8.23; 80.8.23; 81.8.23; Septembrie 76.9.23; 80.9.23; 81.9.23; Octombrie 76.10.23; 78.10.23; 79.10.23; 80.10.23; 81.10.23; Noiembrie 76.11.23; 78.11.23; 79.11.23; 80.11.23; 81.11.23; Decembrie 76.12.23; 78.12.23; 80.12.23; 81.12.23; 78.1.23; 79.1.23; 80.1.23; 81.1.23; Februarie 77.2.23; 78.2.22; 79.2.23; 80.2.23; 81.2.23; Martie 77.3.23; 78.3.23; 79.2.23; 80.3.23; Iulie 77.6.23; 78.6.23; August 77.8.23; 78.8.23; Septembrie 77.9.23; 78.9.23; Octombrie 77.10.23; Noiembrie 77.11.23; Decembrie 77.12.23; Culisele maștrilor bucătari 77.5.6—7; Căutătorii de rețete 77.12.9; Gastronomie la Sinaia 78.5.7; Masă faină de Bihor 79.1.11; Detronarea șnițelului rege 80.3.11; Micul dejun 80.9.10; Rețeta bucătarului șef 82.2.23; 82.4.23.

INTERVIURI

M. Băcescu 73.5.4; Acad. Al. Rosetti 73.7.4; Acad. Octav Onicescu 73.8.4; Acad. Eug. Pora 73.9.4; Acad. Emil Condurachi 73.10.4; Acad. Al. Codarcea 73.11.4; Acad. Al. Balaci 73.11.4; Acad. Șerban Țițeica 74.1.4; Corneliu Baba 73.2.4; Prof. Univ. Vintilă Mihăilescu 73.3.4; Ing. Al. Beldie 74.4.11; Eugen Barbu 74.5.4; Acad. Ștefan Milcu 74.6.4; Gh. Macovescu 74.6.4; I. Biberi 74.9.4; Prof. Cezar Lăzărescu 74.10.4; Acad. Octav Onicescu, balerina Magdalena Popa, Ilie Năstase, Ludovic Spiess, Amza Pellea, Argentina Menis, Malvina Ursianu, Acad. St. Milcu, C. Badea, Liviu Ciulei, Gh. Zamfir, Zeno Vancea, Sabin Bălașa, 74.12.6—8; Arh. Anca Borgovan 75.3.4; Ce ați face în acest an «An al femeii» dacă ați fi bărbat? — răspund: Dana Comnea, Mariana Mihut, Stela Popescu, Marga Barbu, Mihaela Mija, Rodica Tapalagă 75.3.12—13; Dr. Iosif Constantin Drăgan 75.4.8; Prof. I. Seracin 75.7.11; Prof. dr. I. Goia 75.12.14; Cosmonautul căpitan inginer D. Prunariu 82.4.11; «Girolac» (anticoroziv) 75.10.17; Salonul Național de Invenții 79.12.5; Eol zeul îndrăgostit de lumină 81.0.6—7.

ISTORIE — ISTORIA TURISMULUI

Dracula 72.7.30; 72.8.30; Pe urmele lui Scorillo 72.8.23; Templul istoriei României (C. Giurăscu) 72.9.13; Casa sfântului de taină a lui Matei Basarab 73.4.15; Pe urmele «Descrierii Moldovei» (Al. Almas) 73.4.15; Drum vechi la Cetățeni 73.5.23; Bucureștii de odinioară 73.6.17; Jubileul 2050 78.5.10; Zalmoxe 79.5.15; 80.3.4; 5.14; București, vatră Geto-Dacică 78.7.14; Două inscripții: Începutul și sfîrșitul statului dac 78.9.14; Un regat

getic în regiunea Deltei 79.6.4; Trec cărăile lăncului 73.6.8; Manuc-Bey 73.1.26; Argonauții în Dobrogea (H) 73.12.3; Alexandru cel Mare în Delta Dunării 74.1.23; Stare a fondului medieval 74.5.10; Brâncoveanu-Printul aurlui 74.5.12-13; Istoria războiului Independenței 75.4.4; Bimilenariu; Unirea cea mare 75.5.5-6; Frumoasa necunoscută 75.5.8; Adam-Clisi și Buresbista 75.5.20; Adevărul despre Adam-Clisi 75.8.17; Odinioară în București 75.11.11; A existat București Ciobanul? 75.11.20; Piatra din Dealul Patriarhiei 75.12.2; Lupta navală de pe canalul Măcin 76.5.14; Calafat 1877 - 76.6.4; De milenii pe același teritoriu (Acad. Șt. Pascu) 76.7.4; Tracologie 76.7.4-5; Amintiri despre viitor (de Erich v. Deniken) 76.7.9; Un act diplomatic premergător independenței 76.7.15; Mărturie ale continuității 76.7.4-5; Pălăria soldatului 76.8.4; Noi (Geții) 76.9.3; Dincolo de legendă 76.9.3-4; România independentă 76.9.5; În 1877 la o ambulanță 76.9.5; În fruntea coloanei de asalt; Plevna 76.11.4; Fapte, evenimente, confidențe 76.12.3; Dracula - Vlad Tepeș 76.11.14-15; 76.12.14; Războiul pentru independență 76.12.4-5; 77.1.4-5; 77.2.4-5; 77.3.4-5; 77.4.10-11; 5.4-5; 6.5; Pământul răsculaților (1907) de N. Docșănescu 77.2.7; Negru Vodă 77.2.14; Telegraful lui Mihai Viteazul 77.3.14; Neatîrnarea (Pop S.) 77.5.3; Gl. Praporgescu 77.7.4; Războiul lui Haralambie 77.7.5; Cașin 77.7.5; Pe aici nu se trece 77.7.4-5; Mărășești 77.8.6; Pasărea heraldică, bourul și leii 77.10.14; Istoria națională 77.12.3; Colocviul de istorie și etnografie 78.3.8-9; Apărarea Capitalei 78.8.11; Stindardul dacilor 79.3.11; 4.9; Dacii și civilizația romană 79.4.17; Burii-Buridava-Burebista 79.9.15; Luminile de la Cugir (Burebista) 80.1.6-7; Geții și dacii în lumea tracă 80.6.4; Cînstire Vladimirăscului 80.7.3; Tabula Traiana 80.7.23; Statul Dac pe timpul lui Burebista 80.8.4-5; Civilizația geto-dacică și contactele sale cu culturile greacă, iraniană și romană; Originea civilizației geto-dacilor 80.8.6-7; Trei milenii 80.10.4-5; Taine istorice maramureșene 82.2.15; 75 de ani de la 1907 - 82.1.15; U.T.C. 60 - Istorie revoluționară 82.3.6; Istorie și preistorie la Gura Teghii 82.3.15; Rememorări 82.3.23; 6.23; Din trecutul Bucureștiului 82.4.23; Legenda hiperboreenilor 82.5.10; Megaliții în Vilcea? 73.1.25; Megaliții din Carpați 75.7.4-5; Megaliții 75.9.14; Grădina zmeilor (H) 76.1.11; Megaliții 76.2.17; Personajele muntelui 78.1.6-7.

Veterani al turismului 72.10.21; «Soc. Turistilor din România» 73.3.21; Turism în Brașovul anului 1891 - 73.3.23; Nestor Urechia 73.5.26; Primul «Bucegist»: J. A. Vaillant 73.7.21; Premiera velocipedelor 73.10.26; Premiera de iarnă a Postăvarului (în 1857) 73.11.22; Bucura Dumbavă 73.12.2-4; «Cupa pădurilor» la 25 de ani 75.6.5; O.N.T. 77.3.17; Un veteran: Emilian Iliescu 77.3.17; Scornicești, turism și istoric 78.2.8-9; Cabanieri de altădată 78.10.23; O veche revistă de turism 80.2.15; Carul iute de la 1848 - 80.2.23; Momente din istoria turismului românesc 80.6.14-15; Soc. Carpatina ardeleană a turistilor 80.12.8; Slănic Moldova (în 1880) 81.7.23; 1910 - cu maxi-jupa la Mamaia 80.10.33; Asociație de turism la Arad în 1925 - 77.8.17; Pirtii pe zăpadă 82.2.23.

JUDEȚE

Alba (H) 76.1.18; Bacău 72.6.5; (H) 76.4.8-9; Arad 76.2.12-13; Argeș (H) 76.3.8-9; 78.10.12-13; Bihor 76.5.8-9; Bistrița Năsăud (H) 76.6.8; Botoșani (H) 76.7.6-7; Brașov (H) 76.8.8-9; Brăila (H) 76.9.19; Buzău (H) 76.10.8-9; Caraș Severin (H) 76.11.9; Cluj (H) 76.12.8-9; Constanța (H) 77.1.8-9; Covasna (H) 77.2.8-9; (H) 11.24; Dîmbovița (H) 77.3.8-9; 81.9.18-19; Dolj (H) 77.4.8-9; 82.6.18; Noutăți Doljene 77.4.20; Galați 77.5.6-7; Gorj (H) 77.6.6-7; Harghita (H) 77.7.8-9; 78.5.24; 77.8.18; 72.3.13; (H) 79.11.4-5 (H); Hunedoara (H) 72.6.4; 77.8.8-10; Ialomița (H) 77.9.8-9; Iași (H) 77.10.8-9; Ilfov (H) 78.7.8-9; Maramureș (H) 78.8.8-10; Mehedinți (H) 78.10.6-7; Mureș (H) 78.11.8-10; Neamț (H) 78.12.8-10; Olt (H) 79.1.8-9; Prahova (H) 79.1.8-9; Satu Mare (H) 79.3.8-9; Sălaj (H) 79.4.8-9; Sibiu (H) 79.5.8-10; Suceava (H) 79.6.8-10; Timiș 79.8.8-10; Teleorman (H) 79.7.8-9; Tulcea 78.9.4; 79.9.8-9; (H); Vaslui (H) 79.10.8-9; Vilcea (H) 79.1.8-9; 82.6.19; Vrancea 79.12.8-9; Maramureșul azi 76.5.18; Frumuseți sibiene 76.6.19.

HUMOR - JOCURI

Rebus, etc. 72.1.28; 2.28; 6.31; 7.31; 73.8.31; 10.31; 11.31; 12.31; 74.1.31; 2.31; 3.31; 4.31; 5.31; 6.31; 7.23; 8.23; 9.23; 10.23; 11.23; 12.23; 75.1.23; 2.23; 3.23; 4.23; 5.23; 6.23; 7.23; 8.23; 9.23; 10.23; 11.23; 12.23; 15.23; 8.23; 76.1.23; 4.23; 4.23; 10.23; 11.23; 77.2.23; 80.9.23; 11.23; 81.8.2-3; Bridge 78.5.23; 79.3.23.

Luată-vă rucsacul (Nicuță Tănase) 73.11.27; «Revelionul» (Nicuță Tănase) 73.12.26; Foileton; Bacșișul; Țineți-mi și mie rîndul (N. Tănase) 74.1.29; Parodii 81.1.23; Hazuri ilustrate 79.7.23; 81.11.23; 81.12.23; Umoristice 79.7.23; 81.11.23; 12.23.

LACURI

Groapele, Un nou lac în Retezat 73.5.10; Tăul Morărenilor (H) 73.6.27; Lacurile Bărașanului (Balta Albă, Cîineni, Movila Miresii, Lacul Sărat, Strachina, Amara, Fundata 73.7.19-30; Secul (Reșița) 74.9.23; Tăul Lala-Mare (H) 76.2.21; Balta Colței 76.3.13; Lacurile glaciare din România în m.p. 76.5.22; 77.5.21; Balta Brăilei 76.8.6-7; (Luminița Doja); Lacul Negru (Penteleu) 77.12.21; Vinderel 78.9.21; Lacurile din m-ții Vilcan (Zona Tismana) 78.9.22; Lacurile glaciare 79.4.21; 79.5.21; 79.8.22; Lacul Roșu 80.1.8; Marea cutreierată de cerbi (Lacul Bicaz) 80.11.16-17; Lacul Făieragului 81.4.21; Lacul Ursu 82.7.4.

LIMBA ROMÂNĂ

Bucureștenii și limba românească 76.1.5; Ca un fagure de miere 80.1.7; 2.10; 3.10; 4.10; 6.11; 7.10-11; 10.10; 12.7; Iulius Tîndrea - «Inscripție pe o bandă de magnetofon» (Pledoarie pentru un muzeu al cuvintului românesc) 80.3.10-11; Copii, prunci, coconi 80.4.10; Nume de seară 80.8.10.

MARCAJE

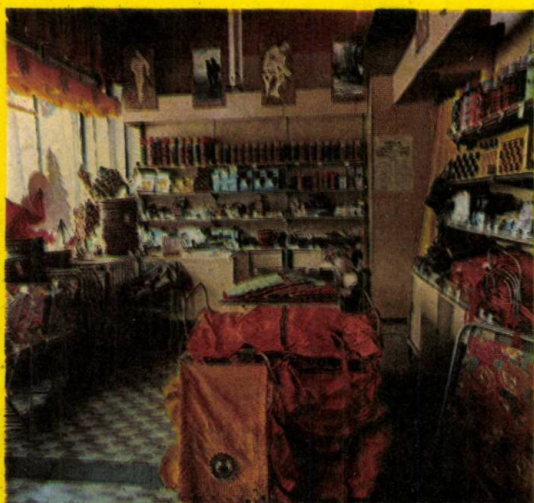
Acțiunea «Lotru '72» - 72.10.21; Rarău-Giumalău 73.1.21; Hăghimașul Mare (H) 73.4.17; În atenția marca-citorilor 73.6.20; Pe potecile Ciucașului și Zăganului (H) 73.7.10; Marcaje în Apuseni; Acțiunea Mare 73.9.27; Brădet - Valea Vălsanului - Vf. Moldoveanu 73.12.23; Munții vă așteaptă 74.5.16; «Asaltul Carpaților» 74.11.15; «A.C.»; a început în Harghita 74.12.20; Regulamentul acțiunii «A.C.» 74.12.21; Norme privind executarea marcaje-lor 74.12.21; Semne de marcaj și orientare (H) 74.12.22; Valea Seacă va fi marcată; Pionierii din Runcu 75.2.21; Marcaje și echipaje 75.3.19; Marcaje turistice, dar cum? 75.7.17; «Cutezători» la Sinaia 75.8.20; Salvamontul și marcajele 77.2.21; Marcaje noi în munții noștri 77.7.21; Marcaje noi în munții Bucovinei 77.9.22; Marcaje noi în

**Înainte de a pleca în excursie,
concediu sau vacanță,
vizitați magazinele de specialitate ale**

**DIRECȚIEI GENERALE COMERCIALE
A MUNICIPIULUI BUCUREȘTI**

**care vă oferă un bogat sortiment de articole sportive.
Rețineți câteva adrese:**

- Cabana — B-dul 1848 nr. 3;
- Sportivilor — str. Lipscani nr. 24;
- Alpin — b-dul N. Bălcescu nr. 24;
- Tineretului — Calea Dorobanți nr. 10;
- Macul Roșu — str. Lipscani nr. 37;
- Complexul comercial Băneasa și unitățile
din șos. Iancului nr. 113C și b-dul 1 Mai nr. 44 A.

Magazinul de articole sportive «Alpin» — b-dul N. Bălcescu nr. 24;

Magazinul sport-turism-camping b-dul 1 Mai nr. 44 A

munții Banatului 77.12.22; Munții Banatului 78.2.21 (H); Un nou drum marcat în Piatra Craiului (H) 77.8.21; La o răspintie (Pop S.) 82.4.3; Marcajele turistice în Carpați 82.4.4—5; Drumetie suceveană; Experiența unei tabere studențești 82.5.14—5; Părerea unui ghid 82.7.16—17.

MAREA — LITORALUL

Cînd mergem la mare? 72.4.4; Pe primul loc în Europa 72.4.4; Un medicament de care poți beneficia numai la Eforie Nord 72.4.4; Contraindicații; Muzele la mare 71.4.6; Unicate-rarități 72.4.7; Vacanță la mare 72.4.12; 80.6.12—13; Marea noastră cea de toate verile 72.6.6; La revedere mare (Pop S.) 72.10.3; Ceasorincul mărilor (Mihnea Gheorghiu) 72.11.12—13; Litoral '73 — 73.5.5; Cronica mării 73.6.14—15; Litoralul 73.7.22—23; Lunile mării (R. Tudoran) 73.7.23; Cînd albul e miracol 74.3.18—19; Litoral '74 — 74.4.15; Litoralul-spectacol 74.6.6; Marea — inima vacanței 74.4.6; Litoralul în extrasezon: Mangalia 74.10.18; «Minunile mării» 75.3.15; Scoicile vacanței 75.6.9; Marea la sfîrșit de vară 75.8.11; La revedere mare! (Pop S.) 75.10.3; Marea de toate verile 76.6.10—11; «Mare tu...» (Pop S.) 76.8.3; Program pe litoral 76.10.17; Litoralul hibernal 78.2.14—15; Litoral '78 — 78.7.17; De lîngă valurile mării 79.6.6—7; Soarele și valurile 81.5.12—13; Mare, tu... (Pop S.) 82.5.3.

MEDICINĂ

Turismul și sănătatea văzut de 6 medici 72.5.15; Sub semnul lui Esculap 73.11.15—17; Ofensiva sănătății 74.1.18; Divinitățile apelor 74.11.23; Litoralul în extrasezon 74.9.12; Recuperarea e problema nr. 1 75.1.16; Primul ajutor pe munte în caz de degerături 75.1.22; Am 100 de ani 75.3.8; Primul ajutor în cazurile de îngheț generalizat 75.3.21; Pregătirea micilor sanitari 75.4.17; Gimnastica inimii 75.4.23; «Boicil» 75.5.14; Anticamere ale sălilor de naștere 75.8.23; «Covalit» 75.9.15; «Ulcosilvania» 75.10.14; «Covalit» și «Boicil» la Slănic Moldova 75.10.19; Sistemul nostru endocrin 75.11.17; «Catedrala de sare» — O speranță pentru astmatici 75.12.6; «Covalit» (Anchetă) 75.12.15; Cancerul = om + natură poluată + dezechilibru 76.1.12; Oțetul de mere — Un leac universal? 76.1.18; Albina în ajutorul ficatului 76.2.15; Plantele împotriva cobaltului 76.2.20; Preludiul la învingerea cancerului 76.3.17; Otrăvirile prin plumb 76.4.7; Despre miere 76.4.17; Gerontologie — Geriatrie 76.6.10—11; 76.7.8—9; 9.14—15; 10.10; Bătrînețea și alimentația 76.11.10—11; 12.11; Ochiul 76.7.9; Un general călare pe un cal alb (Dr. Al. Davilla) 76.7.15; «Covalitin» 76.8.15; Dr. Pușcas 76.11.10; Dragostea pentru om 76.12.15; O injecție în loja la operă 76.1.10—11; Homeopatie 77.1.11; Somnul și visele 77.2.6; Salina miraculoasă (Tg. Ocna) 77.2.17; Să îmbătrînim frumos 77.3.14; «Pell Amar» 77.3.17; 79.4.11; Ochiul 77.5.15; Balneologie la domiciliu? 77.6.10; Urechile de auzit 77.6.15; Drumetia și reumatismul 77.7.15; Acupunctură 77.8.14; Nevroticul este recuperabil 77.8.14—15; Electrocardiogramele 77.9.8; Natura + natura din noi 77.10.16; 77.11.14—15; Tainele memoriei 77.12.14; «Să nu doară» 77.12.16—17; Apele minerale la domiciliu 78.2.15; Inima 78.3.14; «Triunghiul Marinescu» 78.4.17; Litoralul-sezon permanent de vacanță 78.4.16; Aurul medicamentului original românesc 78.5.19; Prin balneologie la echilibrul glandular 78.10.16—17; Ajută-te singur! (Psihiatrie) 78.12.14; Natura — sursa biostimulatorilor 78.12.14—15; Alimentația rațională 79.1.10; Modificarea mediei de viață 79.1.14; Pasărea fericirii 79.4.19; fericirii 79.4.19; Vir-tuțile bătrînei saline Slănic-Prahova 79.6.14; Prietenul nostru «Allium Sativum» 79.9.11; Mierea și veninul 79.9.14; Dr. Dănilă nu face minuni 80.2.14; Noua terapie «Osipov-Sinești» 81.3.18; Patrulaterul Marinescu 81.4.14—15; Priorități românești în dosarul anti-cancer 81.5.8; Medicamentul «Per Pedes» 81.7.17; Din farmacia naturii 81.11.12—13; Inima 79.7.14—15; 82.1.6—7; Caruselul vîrștelor 80.10.11; Potențiale Redox în tratamentul cancerului 82.2.10—11; Turismul și bolile infecțioase 82.4.17; Aleargă, omul aleargă! 82.5.4—5; Medicina băbească 82.5.23; 6.10—11.

MONUMENTE ALE ISTORIEI, ARTEI ȘI CIVILIZAȚIEI ROMÂNEȘTI

Monumentul turismului 72.1.19; 3.29; 76.8.13; Monumente cvasinecunoscute 73.1.23; M. Sătmărene 73.3.34; M. Unice 73.8.23; 76.4.23; 77.10.2; Adamclisi 74.1.9; 74.10.10; 76.4.23; 77.10.2; Opiți distrugerea acestor mărturii (H) 74.2.20—22; Agighiol 74.3.10; Bustul lui Avram Iancu la Baia de Criș 74.6.9; Lupoaca 75.1.10; Monumentul Victoriei 74.4.5; Chipuri voievozdale 76.1.13; Sf. Gheorghe (statule la Cluj-Napoca) 76.2.16; Casa din Benești 76.3.23; «Pomme d'Or» — Biserici pictate (Pop S.) 76.4.2—3; Monumentul cavaleriei din Oituz 77.7.16; Cum se fură un monument 80.5.17; Monumentele (Pop S.) 81.5.17; 81.7.3; Pe Argeș în sus 81.7.4; Să ne respectăm valorile cu mai multă dăruire și rigoare 81.7.4—6; Monumente în paragină: Palatul Potlogi, Casa Manu 81.7.7; Ovidiu Tomitan 81.12.23.

ARHITECTURA — Case vechi: Cărpiniș 73.9.31; Ciocănești 73.5.25; Noi construcții în turism 75.2.19; Măldărești 73.4.25; Lemnul cel de toate zilele 78.10.14; Micul Trion romanesc 81.7.6; Un tip de locuință tridimensională: agricultură, mică industrie, turism 81.7.6; Restaurări (De veghe la viața monumentelor) 81.8.6; Cule: Măldărești (VL) 73.4.25; Cuțui 73.1.22; Conace: Cantacuzino din Călinești și Măgureni (PH) 81.8.6; Budești 73.9.31; Castele: Hodod (SM) 73.2.20; De la lacul Gilău 73.3.22; Sintămăria Orlea (HD) 73.5.24; Zam (HD) 73.6.23; Miclăușeni (IS) 73.8.7; Ciocănești 73.9.12; Pribilești (MM) 73.9.30; Baroc Satulung (MM) 73.9.30; Cîndea 77.3.24; Căstre: «Romita» 72.2.29; Puținei 73.1.22; Bivolari «Arutela» 73.2.12; Cetăți: Itinerar medieval (Hărman, Rîșnov, Prejmer, Feldioara, Bran) 72.11.12 +16—17; Cetatea Grădețului 73.1.23; Păgînilor (Balványos) 73.2.6; Făgăraș 73.5.25; 77.6.19; Cetatea de Piatră (Chioar) 73.7.7; Cetatea de la Dezna 73.8.21; Enisala 73.9.10; Acidava 73.9.13; Căpîlna (dacică) 73.9.24; Cetăți medievale în ceața anonimatului 73.9.28; Rîșnov 74.2.6—8; Colț (H) 76.5.6; Miko (Miercurea Ciuc) 77.7.8; Tirgu Mureș 77.7.9; Ciceu 79.5.7 +15; Turnuri: Timpulul din Sighișoara 78.9.14—15; T. Studentului din Sebeș 74.4.30; T. Colței 76.2.11; Monumente noi: «Gh. Crișan (M. Olinescu) 73.8.23; Statuia «Independența» din Iași (Gabriela și Gh. Adoc) 81.9.23; Așezări rupestre: Monument rupestre 73.8.26; Monumente istorice: Arbore (SV) 73.7.4; 74.2.19; Vălinești (SV) 74.7.8; Cîrța (Scheletul din zid) (SB) 73.7.25; Densuș (HD) 73.3.23; Ghelinta (CV) 73.2.6; Popești-Leordeni (Manu) (IF) 81.7.7; Rieni 73.10.8; Slimnic (SB) 76.11.12—13; Sintămăria-Orlea (HD) 73.3.23; Strei (HD) 73.3.23; Stavropoleos (București) 75.10.22; Trei Ierarhi (Iași) 73.1.13; Deleni din Văleni 73.6.26; Zăbală (VN) 73.2.6; Cozia (VL) 72.1.14; Voronet (SV) 72.2.12; Sărăcă, Partos, Cezna (CS) 76.2.29; Arnota (AG) 72.9.23; Coloana Infîntului la Sucevița (SV) 72.10.7; Slatina (NT) 72.10.9; Brebu (PH) 73.1.14; Vodîța (MH) 73.1.22; Cotmeana (AG) 73.3.33; Dragomirna (SV) 73.3.25; Simbăta (BY) 73.5.10; Lainici (GJ) 73.6.18; Cheia (PH) 73.7.12; Horaița (NT) 73.8.26; Moldovița (SV) 74.5.6; Însemnele mușatinilor (H) 74.5.7; Comana (IF) 76.4.15; 81.7.5—6; Monumente ale naturii: Gorunul lui Horia 72.8.13; Un nou monument al naturii (Valea Gresaia lîngă Măldărești) 75.3.17; «Moșul» din Călimani 75.4.20.

OPINII DESPRE ROMÂNIA

Cu ochii altora 72.11.8; Lev Tolstoi 73.8.7; Anna Lorentz (Suedia) 73.8.16—18; Sub semnul lui Esculap 73.11.15—17; Gaetan Fouquet 73.11.15—17; Robert Jurak, Sergio Piscitello, Bel Smith, J. Hureau, Vasa Jaksis, G. Aidan, O'Hanlon, W. Metzger, H. Robert, Kazimierz Cunicki, Panaos Panaghiotunis, Mark Maximov, Bojan Bolgar, Jean-Paul Delfeld 73.12.6—13; Kunisch și Eminescu 74.1.24; David Rockefeller, Loius Nagel Prof. Chr. Barnard, pictorul Erich Stegmann, poeta Maria Morigillon Harry Morgan, dr. W. Reczek, criticul Pierre de Boissedeffre, conteul Hector de Bearl, violonistul-dirijor Yehudi Menuhin, cântăreața Elisabeth Schwarzkoff, printul Abdoezza Pahlavi, regizorul Zavadzki G. Fadoul, președintele V.I.O.T.; Fledcher, ministrul turismului din Canada; Al. Drozdov, Michel Malherbe, B. Gidwani, dir. gl. turism India, Hans Frosh («Im Kranz der Karpaten Rumänien») 77.6.5; Goethe «Tabloul unui port la Marea Neagră»; Publius Ovidius Naso — «Trestia» și «Epistole din Pont» 81.5.12; Franz Grillparzer «Jurnal» (De la Viena la Tomis) 81.8.10.

ORAȘE

Turnu Severin — Drobeta 72.3.20; Iașul 72.4.20; 76.6.16; (Paveaua de lemn) 80.12.23; Piatra Neamț 72.6.6; Orașul trandafirilor (Acad. Șerban Cioculescu) 72.6.9; Un «Disneyland» (H) Galați 78.6.16; Anina 72.7.8; Vaslui (Acad. Emil Condurachi) 72.7.10; Tecuci (Un alt «Disneyland») 72.7.29; Sebeș-Alba (Ripa Roșie) 72.8.12; Galați 72.8.13; 76.5.10; 82.3.14—15; 82.4.18; Sătmăr 1000 72.9.3; Cîmpulung Moldovenesc 72.10.4; Fălticeni 72.10.5; Suceava 72.10.9; Baia 72.11.9; Slobozia, Călărași 72.11—12.58; Oradea 72.11—12.59; Sf. Gheorghe 73.2.6; Sighișoara 73.2.13—14; 81.7.19; Brașov 73.2.23; Cîmpulung Muscel și împrejurimile (H) 73.5.19; Hirău 73.7.31; București — împrejurimile 73.9.12; Abrud 73.6.9; Rădăuți 73.10.28; Alba Iulia 74.1.5—6; 75.5.7; 101 Orașe (Pop S.) 74.2.3; Rîșnov 74.2.6; Drăgășanii mei (Sabin Bălaș) 74.3.2; Bucureștiul și lumea românească 76.1.5; București 76.3.12—13; Bucureștii de mline 75.1.16; București («Chibritul lui Pache») 75.7.11; Agreement bucureștenesc 72.7.19; «Afumătoarea domenească» (Buc.) 76.1.7; «Grădina cu cai» (Buc.) 77.8.23; «Lacul Elefterie» (Buc.) 77.9.23; Tirgu de afară (Buc.) 78.3.11; Lăutari și locande (Buc.) 78.4.23; Sculpturi în stuc la biserica Fundenii Doamnei (Buc.) 79.5.23; Răscrucea din Obor (Buc.) 79.7.10—11; București 74.7.5; 74.8.16—17; București 77—75.4.4; Piaua din Colentina (Buc.) 79.1.14; Grupul statuar de pe str. Greceanu (Buc.) 79.4.23; Eminescu în București 79.6.23; București: Moara de la Roțile 76.4.18; Grădina cu cai 77.8.23; Lacul Elefterie; Lupoica 80.1.23; Trăsurile automobil 80.4.17; Petrecerile cîmpenești 80.5.23; Odinioară prin București 75.11.11; 76.8.16—17; Liziera oașelor (Pop S.) Craiova 75.8.3; Corabia 75.8.10; Porțile verzi ale orașului 75.9.4—5; Au unde ieși leșenii? 75.10.5—6; Vaslui 76.5.17; 75.10.10; Cluj-Napoca 75.12.14; 77.6.4—5; Să ne cunoaștem orașul 76.1.23; Reșița 76.5.4—5; 77.11.12—13; Calafat 76.6.4; Tecuci 76.6.11; Tg. Mureș 76.12.16; Sighișoara 77.4.19; Sulița 77.12.11; Vă invit la Iași! 78.12.20; Orașul de pe Trotuș 74.3.5—6; Cîsnădie 74.4.6; Brad 74.4.20; Aur de Brad 79.12.6—7; Dr. P. Groza (fost satul Stei) 74.5.6 și 8; Horezu 74.6.7; Bicaz 74.4.5; Mozaic tulcean 74.9.7; Cluj-Napoca 74.10.3; Dierna-Orșova 74.10.6—7; Mangalia 74.10.18; Longocampo (Cîmpulung) 75.4.9; Oravița 75.4.20; Motru 75.5.2; Roșiori de Vede 76.7.14; Sibiu 76.9.15; 10.6; 10.8; 77.3.18—19; Buzău 1600—76.11.16; Sinaia și Platoul 77.9.18; Pitești 77.3.18—19; Arad 80.9.24; Alexandria 81.4.12; Tirgu Jiu (Monografie de Elisabeta Ancea Rusinaru) 81.6.11; Tirgoviște 81.9.18; «La Poiană-n Cîmpulung» 81.12.40; Brăila 81.12.10; Toplița 81.12.15; Fălticeni 81.12.18; Giurgiu 82.1.11; Orașele țării, de Pop Simion 82.2.3; Craiova; Vaslui 82.26.7; Iași 82.5.19.

ORIENTARE TURISTICĂ

«Firul Ariadnei» 72.11—12.28—30; F.A. Pe Lotru 74.1.25; 74.3.24; Cupa Zarandului 72.11—12.30; Debut în munți 73.3.18; În m. Coziel 73.8.6; «Asaltul Carpaților» 73.8.6; La Sfînxul Orașului 73.11.24; Între împliniri și deziderate 73.11.28; «Skore» — unicat 74.1.23; «Șoimii» în m. Cozia — Năruțu (H) 74.3.24; «Cupa Pădurilor» 74.6.12; Orientare pe schiuri în Semic 76.5.20; Frumousul concurs de duminică 76.10.16; Anul turistic 1979 — 78.12.6—7; Încotro se orientează... orientarea? 79.2.22; 3.22; Orientare în Dumbrava Sibiului 79.12.14—15; Cu busola — «Ziua Orientării» 80.11.6.

PARCURI — REZERVAȚII — PĂDURI

Chindia 72.4.2; Bucov (PH) 73.7.12; Grădiștea Cioclovina (H) 74.11.16—17; Cișmigiu 76.2.23; 75.9.7; Parcul nostru cel de toate zilele 81.4.16; Bazoșul Nou 72.2.29; Arboretul din Simeria 73.12.26; Arcalia 73.8.28; Grădina Botanică (Buc.) 77.10.12—13; Rezervația de cîldărușe de la Rădăuți 72.4.29; Rez. «Dosul laurului» 73.11.18; Rez. «Bila-Lala» (Cîrlibaba) 73.12.25; Ghidul rezervațiilor naturale: 75.1.15; 75.2.20; Ghidul Rez. Nat. din județele Bihor 75.4.17; Cluj și Covasna 75.6.20; Constanța 75.8.20; Yellowstone Park 72.8.11; Cozia-Năruțu 74.9.16; M-ții Rodnei (proiect) 77.11.7; Parcuri naționale 79.5.4; Codrul Vlășiei 73.8.27; Potigrafu 73.10.4; Sanctuarul înconjurat de ape (pădurea Letea) (H) 74.9.7—8; O pădure pentru duminică dimineața 75.8.19; Măria-Sa Codrul 75.10.8—9; Pădurea românească (Acad. Girescu) 75.10.9; Pădurea pentru noi și urmași 76.3.4; Lumina și umbra pădurii; Prietena noastră pădurea 78.9.6—7; Pădure, dragă pădure (Pop S.) 79.4.5; Spinoasa problemă a pădurilor de agreement 81.7.10; Diamantul pădurii 82.1.9; Povestea pădurii vrîncene 82.2.11.

PROFESII ÎN TURISM

Lucrătorul din turism 74.11.14—15; 76.7.6; 9.8; Școala ospătarilor 74.12.11; Mărtisoare pentru lucrătoreea din turism 75.3.10—11; Lucrători din turism 78.3.10—11; 79.11.19; 80.6.3; Barmanita 81.11.11; Agentul de turism 80.10.16; Ospătarul 80.10.17; Camerista 81.12.11; Statutul ghidului din turism 77.8.17; Ghizii noștri 77.9.14; Cheia profesională a agentului de turism 78.1.15; Ghizii dvs. 80.1.10—11; Bucătarul 80.3.4; Medicul 80.4.5; Cercetătorul 80.5.15; Constructorul 80.6.15; Hotelierul 80.8.8; Hangița 80.11.16; Cofetarul 81.2.10; Cabanierul 81.3.6; 82.7.8; Monitorul de schi 81.4.7; Ghidul — cei 8000 cu ecuson 81.4.11; Șeful de sală 81.5.16; Amfitrionul (Pop S.) 81.6.3; Comandantul de vas 81.7.11; Șeful (șefa) de unitate 81.8.15; Ospătarul 81.9.16 +20; Telecabinistul 81.10.7; Cel mai bun: ospătar, bucătar, cofetar 81.2.10; Agentul de turism 82.1.18; Telefonista 82.2.7; Policalificarea 82.3.8; Personajul — cheie al excursiilor noastre 73.4.5; Ghidul — un om de suflă 75.10.23; Cine sint ghizii dvs.? 77.6.17; Necazurile unui ghid 78.7.20; Ghidul 81.4.11; Un ghid venit din cer 82.7.18.

RETEA HOTELIERĂ — Popasuri turistice, hanuri, moteluri, Topolog (AG) 73.3.23; Popasuri turistice 76.7.2; 76.8.2; 76.9.2; Românești (PH) 76.7.19; Popasuri Dimbovițene (DB) 77.4.15; La crama «Minerva» din Craiova 77.4.20; Popasuri: Buzolene 77.5.18; Ieșene (H) 77.10.24; Hunedorene (H) 78.3.19; La pas prin locurile de popas; Nejlovel, Hanul Valea Ursului, Hanul Topolog, Motelul Capela 78.6.10; Pădurea Șarului, Motelul Beharca, Hanul

Gura Motrului (GJ) 78.7.15; H. Balota (MH) 78.8.17; H. Doctorului, H. Gura Băii; Popasul «La plopii fără soț» 78.8.17; H. Gilău (GJ) 78.8.24; H. Colina (Cluj-Napoca) 78.8.24; hanuri: Surianul 73.3.23; Morilor 74.9.23; H. bătrine 75.2.12; H. cu noroc; hanul Diligenței 76.1.24; H. Prahova, Gemene (m. Rosu) 76.7.19; hanuri și cabane suvevene 77.9.24; hanuri: Valea Ursului, Domnești, Rucăr, Piatra Craiului (AG) 80.10.18; Casa Arcașului, H. Ancuței, H. Agapia (NT) 80.10.24; Motelul Gambirinus 73.3.23; M. Gilău 73.9.18; «Pelicanul» (Murighiol); «Doi iepurași» (Ilingă Babadag), «Căprioara» (Horia), «Cerbul lopătar» (Topolog AG); «Gura porțiței» (CT) 81.5.19; Hanuri: «Valea Ursului» «Domnești», «Rucăr», «Piatra Craiului» (DB) 81.8.19; Popasul Braniște (NT) 80.10.24; Popasuri pe drumul mării: Sinești, Malu, Privighetoarea, Morilor, 78.8.5; popasuri: Argeșene 78.12.19; Dobrogea 79.4.24; în jud. Neamț: 80.1.19.

Refugii — Refugii noi: în Piatra Craiului, Lacul Căltun, sub Cindrel. pe m. Strimțul 77.1.22; în m. Făgăras 77.10.21; Refugiu lezer 75.1.17; Salvamont-Brașov 76.11.21; 76.12.21; R. Alpine în Carpații Meridionali 77.7.21; Pledoarie pentru refugii și adăposturi 77.10.21; O noapte la refugiu Scara 78.4.21; Camping. O problemă a zilei: Campingul 73.6.11—12; Campingul Păunești (PH) 73.7.12; Campinguri Pădurea verde; Poiența, Surianul, Strei, Sarmizegetusa, Potoci, Cernica 75.7.14; Cu cortul în mare circuit al țării 77.8.7; Cu cortul în Deltă 77.10.4—5; Căsuța p. camping 77.11.16; Cortul — casa drumețului 78.5.14—15; Cu casa-n spinare (Pop S.) 81.8.3; Hoteluri noi. în Făgăras 73.1.23; ITHRB-Dialog 74.5.21; «Moldova» (Bacău) 81.4.18; «Păltiniș» (Sinaia) 81.4.19; «Continental» (Tg. Mureș) 85.5.18; «Plaur» (Mahmudia) 85.5.19; «Albatros» (Jurilovca); «Dobrogea» (Smîrdan) 85.5.19; «Meduza» (Eforie Nord) 81.1.18; «Bulevard» (București) 81.1.19.

SALVAMONT

Raliu Salvamont 73.2.29; Semnale internaționale de ajutor 73.4.19; Ecuația securității pe munte 73.4.19; Școala de iarnă 73.5.12; Muntele avertizează 73.5.23; Semnal de alarmă în munți 73.6.23; Al III-lea seminar internațional Salvamont 73.12.26; Alarmă în munți 74.1.22; Salvamont iarna 75.2.4—5; Prietenii «Salvamont» Sibiu 75.3.19; Salvați... Salvamontul 76.1.8; 2.15; 3.20; 4.5; Salvamont Harghita 77.8.21; Seminarul Salvamont 77.11.21; Al VII-lea reliu național salvamont 78.3.21; Cind și unde și de ce intervine salvamontul? 79.3.17; 4.15; Acțiunea de salvare din Pestera cu pești 79.3.22; S.O.S. din Paring 79.10.19; Salvamontul acțiunii 82.3.10—11; Salvamontisti 82.3.4—5; Cîntecul de violoncel 82.5.20; Cîlinele Hector și Salvamontul 81.6.15; Paznicii înălțimilor 82.1.10.

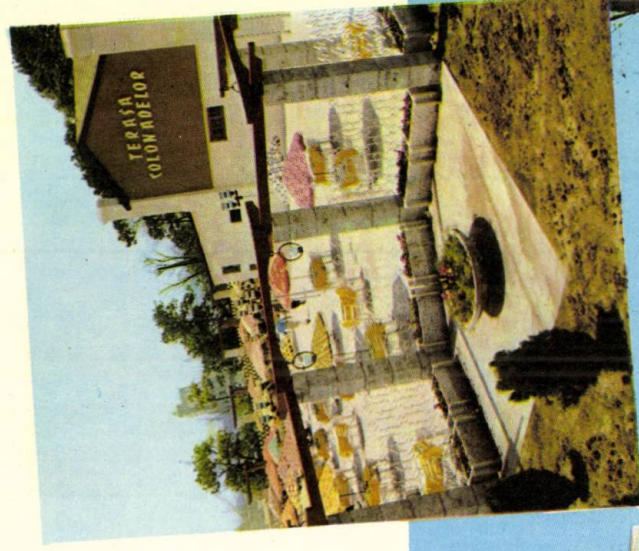
SATE

Turism sătesc 72.2.7; Satul cu vraci (Poenarii de Jos BH) 73.10.8; Dănești (MM) 73.9.7; Satele Hirsenilor (Făgăras) 73.8.28; Ribici (HD) 73.8.23; Crișcior (HD) 73.8.23; Cirta (SB) 73.7.25; Șieu — Sfîntu (800 ani) (BN) 73.7.24; Avrîg 73.6.16; 74.1.26; Oituz 73.3.15; Satul contemporan (Paul Petrescu) 72.3.3; Hobița (GJ) 72.10.26; Pledoarie pentru autenticitatea satului 73.1.22; Dragoslaveni (VN) 73.1.26; Tilișca (SB) 73.2.16; Vama (SV) 73.2.21; Rășinari (SB) 73.11.7; 81.8.5; Șirnea (BV) 72.4.25; Bran 72.5.11; Fundata 74.10.5; Rucăr (H) (AG) 75.3.6; 9.8—9; Dragoslavele; Bogdana 72.8.7; Agapia, Șirnea 73.3.5—6; Drăguș (BV) 73.5.10; Arcani (GJ) 73.10.28; Satul — Univers turistic 73.11.3; Tismana (GJ) 73.11.7; Cuhea lui Bogdan Vodă 74.1.7—8; Hălmagiu 74.3.7—8; 75.3.17; Vaideeni (VN) 74.4.7; Lădești (VN) 74.4.20; Vatra Moldoviței (SV) 74.5.6; Murighiol (TL) 76.6.5; Domnești (AG) 74.11.9—11; Cismădoara (SB) 75.2.17; Curtișoara (GJ) 75.8.8—9; Moldova-Sulița (SV) 75.9.10; Filea de Jos (CJ) 75.9.17; Soveja (VN) 75.10.6—7; Arcani (GJ) 75.11.12; Gura Riului (SB) (H) 75.12.13; Loman, de N. Docșănescu (AB) 76.3.14; Sisești (MH) 76.4.12—13; Satul care stă pe ambră (Colți) (BZ) 76.7.12—13; Lelești (GJ) 76.8.12—13; Bilbor (HN) 76.9.12—13; Aciliu satul natal al lui Peter Neagoe, de M. Creangă (H) (SB) 76.10.12—13; Slimnic (SB) 76.11.12—13; Cărmărzana (SM) 77.1.12—13; Gurghiu (MS) Hodac 77.3.6—7; Agriji (SJ) Buciumi, Românași 77.4.12—13; Cerneti (MH) 77.4.14; Aniești (BN) 77.6.14—15; Dăbica (H) (HD) 77.7.12—13; Orlea — Un sat la Dunăre (OT) 77.7.14—15; Tomești de pe Bega (H) (TM) 77.8.16; Sălcuța (H) 77.9.4—5; Bosanci (H) (SB) 77.9.6—7; Vorona (H) (BT) 77.9.12—13; Maliuc, Crișan, Mila 23 (TL) 77.10.4—7; Lupșa (AB) 77.12.12; Cirtșoara (SB) 78.1.8—9; Scornicești (OT) 78.2.7—8; Pipirig (NT) 78.5.6; Filea de Jos (CJ) 78.7.7; Domnești (AG) 78.7.20; Fundul Moldovei (H) 78.8.12—13 (SV); Pelis (CJ) 78.9.12; După piatră (HD) 78.11.12—13; Bistra (H) 79.4.6—7; Colibița (BN) 79.8.11—13; Măgoaja lui Pinteia (CJ) 79.10.12—13; Josenii Birgăului (BN) 80.3.6—7; Valea Stejarului (Satul Risipit MM) de V. Hossu-Longin 80.3.14—15; Pria (SJ) 80.5.6—7; Mălaia (satul oierilor) (VL) 80.8.16—17; Izbuc (BH) 80.11.6—7; Cizer-775 (SJ) 80.11.11; Huedin (CJ) 80.12.14—15; Afumați (IF) 81.1.5; Lăpătari (BZ) 81.1.10—11; Satul 81.2.3; Zagra (BN) 81.2.12—13; Satul din inima Capitalei (Muzeul Satului) 81.3.12—13; «Satul risipit» din Platforma Luncanilor 81.6.10—11; 9.4—5; Cezieni — 2000 de ani (OT) 81.7.15; Tescani (BC) 81.9.10—11; Brîncoveni (OT) 81.8.7; Ibănești (MS) 81.10.12—13; Șirnea (BV) 81.11.9; Murfatlar 72.4.7; Hălmagiu (AR), Rucăr, Lerești (AG), Fundata, Șirnea (BV) Tismana (GJ), Bogdan Vodă (MM), Rășinari (SB), Vatra Moldoviței (SV), Murighiol și Sf. Gheorghe Deltă (TL), Vaideeni (VL) 73.9.15; Sistemizarea rurală și perspectivele turismului 73.11.5; Satul de vacanță Constanța 76.6.1; 81.6.18; Argumente pentru satul turistic 74.9.13; Fundata 79.6.12—13; Berzunți 82.2.4—5; Obîrșia (olărit) 82.2.14—15; Ciungani 82.3.17; Văsoaia 82.4.14—15; Însămne la Lupșa 82.5.6; Ieud 82.6.6.

SEMNAL CRITICE

Vitrina inversă 72.10.12—13; 73.1.22—23; 73.3.22; 73.6.23; 75.1.23; Cine pe cine servește 72.1.20; Terenurile de camping 73.2.22; Cabanele 73.3.28; Pe litoral 73.6.14; 75.1.23; «Creatorii» de hidos 73.7.16; Olărit cu... «Ducco» 73.7.16; După orele de tratament 73.10.11—13; Dinții greblei (privitor la stațiuni balneare) 73.10.23; Nume bine alese; La Mălăiești; La refugii 73.12.19; Preistoria unor contemporani 74.1.29; Sacrilegiu 74.3.28; A da în gropi 75.4.21; «Zina reas» de la Felix 75.6.14; Adolescenți în derivă 75.7.19; Am vrut să danșez 75.8.14; 200 lei la miezul nopții 75.9.20; Scandalagii la cabană 75.11.17; O dispariție de neuitat 76.1.20; De unul singur 76.2.16; Părinți vitregi 76.3.20; Entuziasmul 76.3.23; Statutul moral și profesional 76.4.10—11; 24 de ore la Calafat 76.5.15—16; Scandal la «Miorița» 76.5.17; O pădure «Bucegi» 76.5.21; Pro și contra aventurii 76.8.14; Ecusonul 76.9.11; De necreuzt 76.9.16; Ghetele de baschet 76.9.16; Adevărul 76.10.10; Există, dar... (mărfuri pentru turism) 76.12.10; Cauze cu efecte tragice 77.1.10; De rușine 77.2.13; Lumea nopții 77.2.15; Nu faci ca noi 77.5.11; Final la o «distracție duminicală» 77.5.15; Sansă și neșansă 77.5.17; «O pățanie cu tilc» 77.7.15; Un concediu ratat 77.8.15; Practici nedorite la refugii din munți 77.9.21; Sus pe munte, pe Bucegi 77.10.11; O întâmplare tragică 77.11.15; O «Simbătă» pe valea Simbetei 77.12.8; Întâmplare cu happy-end 78.1.20; Anchetă noastră 78.3.6; Un vis, o noapte, o excursie 78. 3.7; Răspuns la o invitație 78.3.17; Totul a pornit de la un ceal 78.6.17; Falsii salvamontisti 78.7.15; Din han în han 78.10.17; Cinci băieți și imposibilul 78.12.17; De unul singur; Un ceas într-o zi 79.10.17; Salvarea n-a

FLOTA

cu 50 000 pasageri zilnic

I.C.S.A.P. CONSTANȚA

Ne aflăm în imperiul Mării. Litoralul e insula noastră de vis, un adevărat magnet, unde sute de mii de vizitatori din țară și de peste hotare poposesc an de an pentru odihnă, recreere și tratament balnear.

Bineînțeles, o bună parte din cei care-și dau întâlnire aici, pe țărmul Pontului Euxin, sînt întîmpinați așa cum se cuvine de lucrătorii ÎNTREPRINDERII COMERCIALE DE STAT PENTRU ALIMENTAȚIE PUBLICĂ — CONSTANȚA, care se dovedesc a fi, ca de obicei, gazde deosebite.

50 000 de clienți trec zilnic pragul ospitalierelor sale unități, unde pot să savureze o plăcintă, o gustare sau aromatele mîncăruri tradiționale. Patiseriile, bodegile, restaurantele — cu un personal de aproape 3000 de «anoni» (bucătari, cîfetați, patiseri, bufetieri, ospătari, șefi de unitate), se străduiesc să ofere servicii de bună calitate.

Asadar, sîntem invitați să cunoaștem această «flotă» a bunului gust: complexele CINA, DACIA, TIC-TAC, PELICAN, ZORILE, VICTORIA, ORIZONT, MEDUZA, PĂLTINIȘ; alături de ele, în ultimii ani, au fost deschise restaurantele: PRIVIGHETOAREA, DOI COCOȘI, TERASA COLONADELOR, unde sînt create condiții optime pe măsura oricăror cerințe.

Turiștilor aflați pe litoral în «cursă lungă», ICSAP-Constanța le mai recomandă cîteva adrese ce nu trebuie să lipsească de pe itinerarele Vacanței: POPASUL DOBROGEAN, local distractiv cu program artistic, aflat în Satul de Vacanță de la Mamaia; construit în formă de amfiteatru, într-o frumoasă ambianță naturală, dotat cu colibe și căruțe în chip de separeuri, completate de atracțiile gastronomice și artistice, acesta constituie unul din cele mai căutate localuri estivale. Tot în Satul de Vacanță, funcționează patiseria LA CUPTORUL CU PLĂCINȚE, unde focul arde de dimineață pînă seara și oferă preparate specifice, care satisfac toate gusturile și preferințele.

O altă invitație este la POPASUL CIȘMEA; situat la 6 km de Constanța, pe șoseaua care duce spre Hirșova. Unitatea oferă cazare în căsuțe camping și loc de parcare; salonul, terasa, colibele și cîteva foișoare pot primi 350 consumatori la mese. Se poate servi micul dejun, prînzul și cina. În afara preparatelor culinare alcătuite pe baza bucătăriei tradiționale, pe listele de meniuri sînt oferite și cîteva specialități ale casei: puil la ceaun, cotletul în sos pîcant și plăcinta dobrogeană.

Text și fotografii de LICĂ IOSIF

salvat 79.12.15; Seară de Duminică 80.2.16; Inspectia de turism: «Legea pumnului» sau a ospitalității? 80.4.17; O clipă, o viață 80.5.17; O întrebare stăruie (OJT Suceava); Marele Matty 80.6.17; După faptă și răsplată: «Balul bujorului» 80.4.14; Ursul și «Prietenul» iute de picior 80.9.17; Lupii la stînă 80.9.20; Tambalagiul reclamaș 80.11.20; Cel ce nu-și iubește țara 80.12.3; Ploaie, frig, ceață, ninsoare și multă inconștiență 80.12.17; Doi litri coniac, unul de vîșinată 81.2.15—16; Clipa de inconștiență și de nestăpînire 81.2.16; Perseverare diabolică 81.4.7; Muntele așa cum nu ne place 81.10.4; Final tragic pe proprie răspundere 81.11.17; Bieții copii, bieți profesori 81.6.15; O faptă reprobabilă își așteaptă răsplata 81.7.15; Noapte neagră la Babele 81.8.17; Hold-up la Cota 2000 — 81.10.15; Imprudentă 79.7.17; Numele (Pop S.) 80.10.3; 82.4.7; Pană de conștiință 82.4.7; Întîmplări cu ospătari 82.4.15; Fapta unui salvamontist 82.5.14—15; Etica profesiei 82.6.5; Ghid improvizat 82.6.8; O șansă la o mie 82.7.18.

SFATURI DE DRUMEȚIE

Drumeția de iarnă pe munți (W. Kargel) 72.1.9; Rucsacul ideal 72.3.28; Sac de dormit 72.4.28; Renunțare 75.12.7; Să prevenim accidentele muntelui 76.1.22; 77.11.7; Rătăciră 76.4.21; trăsnetul 75.5.21; Aprecierea forțelor proprii 76.7.21; Ce luăm cu noi 76.7.24; Neatenția, viscolul și ninsoarea 76.11.22; Degerăturile 77.1.21; Lipsa de vizibilitate 77.2.22; Tragedia drumului cel mai scurt... 77.3.15; Avalanșele 77.3.21; Arsurile soarelui 77.5.22; Atenție la vipere 77.6.21; Muntele — prietenul 77.8.21; Alcoolul 78.1.23; Alarma pe munte 78.4.22; Avalanșele 80.3.11; Salvarea din avalanșă 80.4.8; După avalanșă 80.5.17; Asigurarea de accidente 81.2.19; Frigul pe munte 82.3.22; Capcanele iernii 82.4.7.

SPEOLOGIE

Peștera lui Euran 72.3.15; Călătorie spre centrul pămîntului 73.3.18; Cetățile Ponorului (H) 72.4.22; Misterele se țin la sute de metri sub pămînt 72.9.20; 1000 de peșteri în antecamera «Muzeului Vivant» 72.11—12.50—51; Peștera Gura Plaiului 73.1.24; Cea mai adîncă peșteră din România 73.6.26; Peștera «Comoara Haiducului» 73.9.24; Peșteri — ancheta «R.P.» 74.1.14—15; P. Gaura Chindiei (picturi rupestre) 74.2.14—17; Prima expediție speologică a țării balcanice 74.5.20; Respirația muntelui (în Zăpodie) 75.9.11; Cercul «Piatra Craiului» 75.9.14; «Peștera de la Moară» 75.12.21—22; Labirintul subteran al Padișului (H) 76.6.6—7; Speologia sportivă 78.1.19; Șoaptele pămîntului 78.2.10—11; O neobișnuită performanță speologică 78.4.22; Peștera Oanei 79.4.21; Peștera muierilor 79.9.21; Minerii și speologi 80.2.4; Valea Carasului și Peșterile ei 80.5.21; De la Crivaia la peștera Comarnic (H) 80.5.21; Peștera Urșilor — tezaur de valoare internațională 80.6.6+17; «Prin peșterile lumii» de S. Negrea 80.9.10; Peștera muzicii 81.8.10+20; În peșteri nu lucrează numai apa 81.11.7+17; Prima școală de speologie sportivă 80.10.21; Traseu de culme în m. Țarcului 80.10.22; P. de la Vîrseci 82.1.21 (H).

SPORT

De la vis la realitate (fotbal) 76.1.23; Sport 76.2.23; Jocurile Olimpice 76.5.20; Muncă 76.9.20; Iolanda Balas și atletismul 76.11.20; Schi, biatlon, bob și sanie 76.12.20; Bilanț 1976 — 77.1.20; Clasamentul arbitrilor 77.2.20; Medaliiile de aur ale Deltei 77.3.20; Mersul pe jos 77.3.8; Victoria care obligă 77.5.20; Partida de la Zagreb (fotbal) 77.6.20; Pasiuni 77.9.20; «Rapidul» 77.10.20; Alergătorul 77.11.20; «Daciada» 77.12.20; Nu ne mai place fotbalul 78.1.21; «Budo» (artele marțiale) 78.2.20; Fotbal 78.3.20; Vîrsta 78.4.20; Despre «Galerii» 78.5.20; Pescuit: Despre pescuit 76.4.23; 76.6.23; 76.7.23; 8.23; 11.23; La copcă 77.2.23; 4.23; 10.23; 78.6.23; 9.23; Sadoveanu la Oașa Mică 78.9.23; Schi: Polana Brașov, Sinaia Predeal, Cîmpulung Moldovenesc, M-ții Ciucas, Păltiniș, (M-ții Cindrelului), Complex Semenic, M. Roșu. Cabana Rusu (M. Parîng) și M. Mic 72.1.12; Schi fără profesor 72.1.8; 2.8; Avalanșele (W. Kargel) 72.2.9; Schi în aprilie 72.3.20; Preajba și Surean 72.11.24; Explozia schiului 72.11—12.20—22; Oricine poate învăța să schieze: Unde? Cum? Cu ce? 72.11—12.22; Schi în m. Gîrbovei (H) 73.3.20; Confectionarea unor «piei de focă» 73.3.21; Sub 0 m altitudine 73.4.13; Pregătiri pt. vacanțele anului 73.11.14; Schi în preajma orașelor 74.2.10—12; Pe schiuri în m. Retezat 74.2.25; Pe schi printre capre negre 74.3.15; Să aprindem focul 75.12.23; Noapte cu lună pe Semenic 75.5.20; Schi 1978—79 / 78.11.21; Semenic, Crivaia 80.1.17; Alb de Retezat 80.12.13; Drumețul pe schiuri 80.12.18—19; «Pițigoii» Parîngului 81.2.6—7; Zăpezi pentru schiori (H); La schi în v. Izvorul Dorului 81.1.22; Cu schiul pe v. Obîrșiei 75.3.21; Schiul pt. toată lumea 82.2.21; 3.21; 4.21; Vinătoarea: De la AGVPS 73.1.20; Vinătoare 76.5.23; 7.23; 9.23; 77.1.23; Toader Sima 76.12.11; Foxterierul 77.2.23; 5.23; 8.23; 9.23; 10.23; 11.23; 78.2.23; Sună cornul de vinătoare 78.12.7.

STAȚIUNI BALNEO-CLIMATERICE

Borșa (MM); Păltiniș (SB) 73.1.4; Buzeni (PH) 72.1.12; Piatra Neamț 72.1.14; Doftana 72.1.15; Snagov 72.7.19; Săcele (BV) 72.7.29; Uzlița (TL) 72.8.12; Izvorul Mureșului (HR) 72.9.19; Colibița (BN) 72.9.22; 78.2.17; Poiana Brașov 72.11—12.37—38; 77.3.22; (H) 78.8.16; 78.2.17; Brebu (T. G. Maiorescu) (PH) 73.1.13—14; 73.2.14; Herăști (IF) 74.4.24; Sibiu și împrejurimile (H) 73.4.27; Voineasa (VL) 73.2.8; Cheia (în trecut) (PH) 73.7.13; Cheia (azi) (H) 76.2.8—9; Balványos (CV) 72.1.3; Păltiniș (SB) 74.1.19; Bilbor (HR) 74.7.21; Stîna de Vale (BH) 75.4.14; 80.9.7; Predealul (H) 77.3.22; 79.1.19; Localități din Hațeg (HD) Baru, Bănița, Cioclovina, Ciula-Mare, Clopotivă, Densuș, Hațeg, Merisor, Nucșoară, Peștera, Peșteana, Ponor, Petrosu, Pui, Rîu-Bărbat, Sarmizegetusa, Sîntămăria-Orlea, Sînpetru, Suseni, Sălașu de Sus, Zeicani (H) 74.10.14—15; Novaci (GJ) 77.6.16; Lacul Roșu 78.9.19; Bran 78.4.10—11; 81.8.9; Durău-Ceahlău 80.5.11; Fîntînele-Beliș (Cluj) 80.7.16; Fîntînele (AB) 81.1.4; Bilea 81.2.6—7; Izvoarele (MM) 81.3.11; Turismul balnear 73.10.3; Malnaș (CV) 72.1.12; 75.4.11; 77.11.24; Vilcele (CV) 72.1.12; 77.11.24; Borsec (HR) 80.4.11; 81.12.14; Băltărești (NT) 72.2.12; 75.4.10; 78.6.10; 80.10.24; Săcele (GJ) 72.2.12; 73.3.23; 76.11.17; 81.6.15; Slănic-Moldova 72.2.12; Băile Siriu (BZ) 72.2.29; Amara (BZ) 72.8.26; 73.10.28; 74.4.20; 76.1.12—13; 77.9.8—9; 79.6.16; 8.16; Băile Moneasa (AR) 72.11.12—60; 82.2.16—17; Sinaia 73.1.6; 75.1.9; 77.2.10; Olănești (VL) 73.1.22; 73.2.10—11; Ape — turism balnear (Pop S.) 73.2.3; Borsec 73.2.6—7; 80.5.11; Băile Vața (HD) 73.2.21; Băile Felix, Sovata, Slănic-Moldovei 73.2.24; 82.2.18—19; Băile Herculane 73.2.25; 80.5.18—19; Stațiunile Mării 73.4.12—13; 75.4.10; 76.7.13; Singeorz-Băi 73.5.19; 73.8.15; Cărbunari (MM) 73.7.7; Băile Clîneni (BZ) 73.7.19; Moneasa (AR) 73.8.21; 74.9.20; 75.4.10; Pucioasa (DB) 73.8.27; 73.10.28; 75.10.11; Băile Boghiș (SM) 73.1.24; Malnaș Biborțeni, Vilcele, Covasna, Hotod (CV) 73.2.6—7; Ape binecuvîntate de zei (T. G. Maiorescu) 73.10.14; Preambul — ceea ce vindecă boala 73.10.15; Slănic Moldova; Salina Tg. Ocna 73.10.16; Vatra Dornei 73.10.17; 75.11.14—15; 81.1.24; Tușnad 73.10.18; 75.1.9; 77.8.18; 77.11.8; 79.1.19; Mangalia Nord 80.10.16; 73.10.19; Eforie Nord 73.10.20; 80.10.16; 82.1.16; Techirghiol 73.10.20; Călimănești-Căciulata 73.10.21; Cozia 73.10.27; 73.10.21; 75.11.15; 79.2.24; 80.7.18; 81.12.19; Felix, Herculane 73.10.22; 78.6.4—5; Govora 73.10.23; 78.11.19; 80.2.17; 82.4.19; 81.3.19; Strunga (BC) 73.11.23; Vața de Jos, Lipova (HD) 74.6.23; 75.4.10; Bilbor

(HR) 74.7.21; Covasna, Tinca, Geoagiu-Băi, Rodbav, Săcele, Vața, Călacea, Borșa 74.9.23; Călacea (SJ) 75.4.10; Oțele Mari, Ocnita 75.4.11; Balta Albă (BZ) 75.4.11; Bazna 75.4.14; Parva (BN) 75.4.20; Slănic Moldova 75.10.12—13; Slănic Praha 76.3.19; Buziaș 76.4.18; 80.4.16; Mangalia 76.5.15; Băile 1 Mai 76.8.15; Călimănești-Căciulata 76.9.18; Harghita — Țara celor 2.000 de izvoare 77.3.16; Pucioasa (DB) 77.5.8; Borsc 77.8.19; 79.1.19; Călimănești-Căciulata-Cozia 78.1.16—17; Litoralul hibernal 78.2.14—15; Vatra Dornei 78.3.18; 81.1.5; 82.3.16; Sîngeor-Băi 78.4.24; Ocna Sibiului 78.5.16—17; Miercurea Sibiului 78.6.10; Geoagiu-Băi 78.7.4—5; Agiea 78.7.14; Albești (DB); Bughea de Sus (AB); Slănic-Muscel 78.7.15; Sinaia 78.7.15; Șugag (AB); Biborțeni (CV) 78.8.17; Ozunca (HR) 78.9.4; Lacul Roșu, Jigodin-Băi (HR), Bradul (Toplița), Băile Harghita 79.1.19; Vața de Jos (HD) 81.2.4—5; Techirghiol (în 1899) 81.4.23; Sovata 73.10.11; 81.10.16—17; 82.6.24; Cure băneare la Mangalia 81.11.18; Vetre de sănătate sibieni 81.11.19; Sîngeor-Băi 82.4.12; Olănești 82.4.19; Covasna 82.6.14—15.

TURISM ÎN DIFERITE IPOSTAZE

Auto-moto: Turism cu automobilul 75.5.23; Șoferul de la ONT 75.6.4; Domnul automobil 74.5.3; Cu automobilul pe litoral 75.7.10; București-Slobozia-Vadul Oii 75.7.12; Circuitul Mausoleelor 77.4.23; Cu automobilul pe m. Cozia 77.6.21; Jucăriile lui Justin (miniautomobil) 80.5.13; Drumeția pe patru roți 81.9.15; Electro-scuterul 77.11.19; Week-end cu autocarismul la Viștea Moldoveanu (H) 77.11.21; De la volan și de pe jos 78.1.22—23; 2.23; 3.23; 4.23; 5.23; 7.23; 8.23; 11.23; 82.3.23; 4.23; 5.23; 7.23; Un îndreptar util 78.2.19; Asigurarea autoturismelor 79.5.18—19; 80.9.18—19; Benzina 79.9.17; Autogările (ITA) 80.12.10—11; 80 de ani de autocar 81.5.23; Drumeția pe patru roți 81.9.15; La date fixe: Zile de tirg 72.1.26; 2.26; Drusteale; Săileste; Bicazul Ardelean; La Agnita de ziua «urțelilor»; Serbări folclorice: 72.4.27; 72.5.28; 72.6.28; «Kerweih» — s. populară svăbească 72.8.28; Tirgul de fete 72.10.9; Tirguri în noiembrie-decembrie 72.10.27; Spectacolul serbărilor folclorice de iarnă 72.11.12; Sarmis 73.4.7; Hora de la Prislop 73.10.27; 75.9.14; Vf. Padeș 21.7/74.7.17; Roumania — manifestări folclorice 75.1.11; Tirgul de fete de la Gurghiu 75.3.15; Aerian: Avioanele — aripi ale turismului modern 77.5.17; Control aerian 77.10.16—17; Primele zboruri peste ape 79.10.23; primii oameni în văzduh 79.11.23; Primele baloane românești 79.12.23; De masă Cerc nautic de uzină 73.2.19; masele și turismul 78.7.11; Spre un spirit nou în abordarea turismului de masă 78.11.10—11; Rememorarea frumoaselor vacanțe 79.10.10—11; Școala turismului de masă 79.11.11; Acum, după Congres 79.12.4; «Cîte bordeie atîtea obicei» 80.11.3; Turismul pt. popor 81.5.4—5; Un jubileu al turismului de masă 78.6.14; Teleferic: Telecabina, telescaune, teleschiuri în Carpați 76.10.21; Salt peste Caraiman 80.11.14; Omul în natură: Copiii în natură 79.6.4—5; Odiha 79.8.6—7; Unde fugim de acasă? (Dumbrava copilăriei) 81.12.5; Turism subacvatic: Turism pe sub apă 72.2.31; Dobrogea submarină 72.4.11; Turismul balnear 73.10.3; Turism pentru vîrstnici: Acum 50 de ani 75.1.11; Cicloturism: Deva-Hunedoara-Simeria-Orăștie-Sebeș 72.3.20; Cu bicicleta la Olimpiadă «Fantoma Pegas» (Al. Drăghia) 73.3.13; Pledoarie pentru cicloturism 73.7.26; Un pensionar foarte ocupat (Un triciclu amfibiu) 75.4.15; Cu velopedul prin București 75.6.8—11; De-ale cicloturismului 76.2.17; 1.000.000 km pe bicicletă 76.7.17; Cursă contra cronometru 76.11.11; Bicicleta 78.5.16; 6.11; 7.6; 1 400 km cu bicicleta 77.1.16; Pedalînd în sir indian 78.1.15; Despre biciclete 78.5.16; Turism peste hotare: Ungaria-Cehoslovacia-RDG-Skansen (Suedia) 72.2.31; Polonia 72.3.21; Schwabing (München) 72.3.31; Julieta (Verona, Italia) 72.4.31; La izvorul Dunării (RFG) 72.5.8; Cinci itinerare în RDG; În țara Muntelui Alb (T. G. Maiorescu) 72.6.24; München 72.7.24; Yellowstone Park 72.8.11; Imagini din Africa (Album de I. Micla) Cu o prefață de G. Macovescu 72.8.24; În circuit turistic internațional 72.11—12.10; Planul secund al Giocondei (A. Blandiana) 75.5.27; Torun (T. G. Maiorescu) 73.3.30; Hamburg-Bonn-Dortmund 73.6.30; Budapesta 73.7.29; Kiev și Riga 72.10.28; Prin capitalele bulgare; 73.1.30; «Țara de Jos» — Olanda 73.9.29; Nopti albe sub orga lui Sibeliu 73.10.30; Chamonix 73.11.20; Pe malurile Sevoului; Spre Pamir 73.11.26; Scurt itinerar chinez 74—30; Între Dunăre și Adriatică 74.2.26; Terra (Grecia) 74.3.26; O nouă «Columnă» a lui Traian (Renato Iliescu) 72.6.4; Uzelele atomo-electrice și turismul 74.5.20; Varșovia 74.7.20; Coprivistița 74.9.22; Hanceu-Danhai-Pekin 74.10.21; La Poalele Araratului (Armenia) 74.11.20; Stockholm 75.1.20; «Printre nisipuri și beduini» 75.2.4; Montreal 75.3.20; Spre Caucaz 75.3.23; Drumuri japoneze 75.4.16; «Jurnal Hellenic» (Pop S.) 75.5.16; «Cetății și himere» (Italia, de Anca Balaci) 75.9.20; «Răpirea lui Garupede» (M. H. Simionescu) 75.10.13; România în Hindukush 75.11.2; Secvențe moscovite 75.11.11; Patru alpinisti români pe acoperișul lumii 76.1.8—9; «Fire și noduri» (Mircea Malița) 76.2.16; Mitologii subiective (O. Paler) 76.3.8; Helsinki 77.2.16; Belogradic (Bulgaria) 77.4.14; «Hoinar pe meridian» (T. G. Maiorescu) 77.7.7; Excursii în străinătate 77.12.18; Un castel în Boemia 78.6.15; Culorile Andaluziei 79.2.7; Wieliczka (Polonia) 79.9.14—15; «Prin țara Trandafirilor» (V. H. Longin) 80.1.11; 9.16; Leptis Magna (Algeria) 80.1.16; Cu nea Ghipmu pe planeta Pămînt 80.2.12—13; 3.12—13; 4.14—15; 5.14—15; Prin țara lui Tolstoi 80.5.16; Țara de la km 0 (Ceh.) 80.6.18; Țara ochiurilor de mare 80.7.19; China (Pop S.) 80.8.18; Drumurile Prieteniei (URSS) 80.11.19; «Siria» (Sever Noran) 80.12.7; Excursii 1981 în URSS 80.12.16; Prin țările Aurorei Boreale (Dorin Iancu) 81.2.10; Dicționar turistic internațional 81.4.10; Ceasurile (În timp și spațiu) 81.4.10; Prin Tirol 81.9.14; Bulgaria dincolo de Litoral 81.10.19; Ca-ntr-un vers de Esenin (URSS) 81.11.16; Castelul Konopiște (Cehoslovacia) 79.7.20; Călătorie prin Cehoslovacia 81.12.16; Liberec 82.6.10. Turism nautic — Timișoara—București într-un butoi 72.2.15; Cu barca pe Bistrița 72.10.20; 32 zile pe Siret și Olt 73.5.15; Trei într-o barcă 73.7.9; 79.4.14; Cu o motonavă centenară 74.8.21; Solitar cu barca prin cheile Nerei (H) 75.11.6—7; 10 tineri pe o plută 76.10.14—15; Aventură pe Mureș (H) 76.11.6—7; Plutărit turistic Prislop—Zugreni 77.3.13; Călătorii și vapoare 77.4.7; Toate pinzele sus 77.5.1; De la Giurgiu la Marea Neagră 77.5.23; «11 luni visez valurile» 78.2.12—13; Pe urmele plutășilor 78.7.20; O aventură de 6 zile 78.10.17; Eșecul și victoria (Cu plută pe M. Neagră) 78.10.4—5; 11.4—5; 12.12—13; 79.2.15; 1.14—15; Breviar de turism nautic 79.1.15; 79.2.5; 79.4.14—15; Navigația cu barca pneumatică 79.3.20; Tinerețea pe luciul apelor 80.2.5; Turism nautic 80.2.8; 3.8; Expediții de explorare 80.4.5; Turism nautic pe apa Buzăului 80.4.9; «Carapacea II» tot pe Siret (H) 80.4.15; Cu barca pe Crișul Repede (H) 80.5.8; Venea o barcă pe Siret 80.5.13; «Dor de ducă» pe Dunăre; «Corsar» pe Marea Neagră 80.6.14—15; 7 zile pe Siret 80.7.11; Lr ar NAVROM pentru Delta Dunării 80.7.20; Cu bărcile: pe Argeș (H) 80.8.9; În Cheile Nerei 80.8.12—13; Pe Someșul mic (H) 80.9.8; Aventuri pe Dimbovița 80.9.12—13; Turism nautic: pe Neajlov 80.12.9; Pe Ialomîța 81.1.9; Plăcerile pe un yacht de plăcere 81.3.14—15; Pluta «Donaris» Brăila—Sf. Gheorghe Deltă 81.5.7; Cu plută pe Someș 81.8.12—13; Cuterul 1001 C.T. 81.10.23; Traseu nautic pe Valea Bistriței; A 13-a barcă 80.10.14—15; Cu «Moldavia» pe Olt 82.3.10—11.

TURISM — EDUCAȚIE — CULTURĂ

Turismul — un fel de a ne înfrumuseța viața 72.1.15; Ce loc ocupă turismul în viața dvs? 72.2.2; Adevărata educație turistică (R. Beligan; Mircea Radu Iacoban) 72.2.11—12; C. C. Giurescu 72.2.23; Irina Petrescu 72.3.21; Educație turistică 72.5.27; Arborele (Pop S.) 72.7.3; Noi și turismul (Eug. Barbu, Veronica Porumbescu, Ovidiu Papadima) 72.11—12.23—24; Noi și turismul (Ilie Năstase, Florin Piersic ș.a.) 72.11—12.40; România 25 (Acad.

O noutate
a comerțului prahovean:
COMPLEXUL COMERCIAL «UNIREA»

Vizitînd complexul comercial MERCUR din Ploiești, aveți prilejul să vă aprovizionați cu articole de îmbrăcăminte, produse cosmetice și de parfumerie, articole electrice și electrocasnice în sortimente variate și de cea mai bună calitate.

INVITATIE

în județul Argeș

Uniunea Județeană a Cooperativelor de Producție, Achiziții și Desfacere a Mărfurilor vă pune la dispoziție atrăgătoare unități turistice pe trasee rutiere situate în cele mai frumoase zone ale județului. Iată câteva dintre acestea:

• **HANUL VALEA URSULUI.** Unitate situată în zona de agrement Bascov (10 km. de Pitești): peste 50 de locuri în camere cu confort sporit și alte 13 căsuțe așezate într-o oază de verdeată; restaurantul, cu terasa acoperită și grădina de vară, pentru 250 de consumatori la mese, servește specialități ale casei: spinare de iepure la frigare, pui la ceaun cu muipei și mămăliguță, clătite cu urdă și mărar.

• **COMPLEXUL TURISTIC DOMNEȘTI,** situat în comuna cu același nume, amenajat într-o clădire cu parter și etaj. Unitatea dispune de hotel, restaurant, braserie, grădină de vară. O bucătărie îmbelșugată oferă numeroase preparate culinare, dintre care nu lipsesc specialitățile casei: tocăniță de berbec, mămăliguță cu brinză la cuptor etc.

• **HANUL RUCĂR,** aflat în centrul localității omonime pe DN 73, la 685 m. altitudine. Camere cochete mobilate vă stau la dispoziție. Salonul-restaurant, cu terasă acoperită și o grădină de vară, oferă mâncăruri tradiționale din rețetarul local, precum și lactate proaspete, bulz ciobănesc, batal cu mămăliguță, plăcintă cu brinză sărată sau urdă dulce.

• **CABANA BRUSTURET.** Aici se ajunge mergând mai departe pe DN 73 până la Podul Dîmboviței, iar după bifurcare, pe Valea Dîmbovicioarei prin Cheile și Peștera cu același nume. Străbatem Cheile Brusturetului la capătul cărora, într-o poiană de o rară frumusețe, ne întâmpină cabana Brusturet. Ea dispune de 75 de paturi și 10 locuri în căsuțe; restaurantul are 100 de locuri la mese și alte 100 pe terase de vară. Și aici veți găsi specialități

cu specific ciobănesc și pescăresc.

Revenind, pe drumul DN 73 care duce spre Bran și Brașov vom urca în serpentine Dealul Sasului. Ajunși pe culme, într-un decor cufundat în liniște, ne vom afla față în față cu hanul PIATRA CRAIULUI. 85 de locuri pentru cazare în camere cu încălzire centrală; 180 de locuri în restaurant și pe terasă; loc de parcare auto. Hanul Piatra Craiului este un loc ideal pentru petrecerea unei scurte vacanțe.

Cei ce vizitează unitățile UJECOOP-Argeș vor fi serviți cu lactate proaspete procurate direct din gospodăriile anexe ale hanurilor și popasurilor turistice

LICĂ IOSIF

Al. Balaci, Acad. Șerban Cioculescu, Anton Breitenhofer, Mircea Malița, Zoe Dumitrescu-Bușulenga, Pop Simion, Gh. Apostu, Acad. Emil Căndurachi ș.a.) 72.11—12.14—17; Turismul (Acad. Gr. Moisil) 73.1.7; Turismul (Adrian Păunescu) 73.2.4; Istorie și turism 73.2.5; A conduce 73.2.5; Interviu cu R. Beligan 73.3.4; Weekend 73.4.10—11; Pașoptismul și drumetia (Pop S.) 73.4.3; Ilustrele 73.7.3; Starea de vacanță (Toma George Maiorescu) 73.7.31; Servire și deservire 73.8.10—11; Sufletești 74.3.3; Timp prezent — timp viitor 74.11.4—8; Natura patriei și natura din noi (Pop S.) 75.4.3; Parabola Soarelui (Pop S.) 75.6.3; Turism modern — cercetarea științifică 75.11.23; Țara amfitrion (Pop S.) 75.12.3; Lumea e mare și toți vor s-o cunoască 76.1.11—12; Primăvară în țară și-n oameni 76.3.3; Turism, educație, cultură (Pop S.) 76.6.3; Merinde 76.11.3; Cunoaștere-instrucție-educație 77.10.3; Spirit nou (Pop S.) 78.5.3; Generații 78.11.3; În copii de azi vedem bărbatii de mine ai României 79.6.3; Cercuri de copac (Pop S.) 80.3.3; Roadele (Pop S.) 81.10.3; Pacca (Pop S.) 81.12.3; Turism cultural-cultură a turismului, de Emil Drăgănescu, Ministrul turismului și sportului 82.1.4; Programul nostru, de Pop Simion 82.1.5; Forța demnității morale, (Pop S.) 82.6.3; Cultură și educație (Pop S.) 82.7.3.

MUZEE — CASE MEMORIALE — COLECȚII — TEZAURE — BIBLIOTECI

Bolnizii (Lupșa) 72.4.25; Colecția de artă orientală Marcu Beza (Buc.); Slobozia — Muzeul etnografic al Bărașanului 72.4.31; Muzeul sătesc: Drăcșani Călugăreni; Bobilna 72.5.27; Casa memorială Anton Pan (R. Vilcea) 72.6.29; «Curtea domnilor noastre» (Buc.) 72.6.30; Muzeul Nordului 72.8.5; Muzeul culturii tradiționale a lemnului 72.10.4; Muzeul oamenilor de seamă din Fălticeni 72.10.5; Muzeul memorial «Ioan Slavici» (Șiria) 72.11—12.60; Muzeul Porților de Fier 73.1.10; M. Arheologic Piatra Neamț 73.1.24; Casa Vlahuță de la Dragoslaveni 73.1.26; M. Memorial Avram Iancu 73.2.20; M. Arhitecturii Gorjene (Curtisoara) 73.3.23; M. Sătesc Poiana Sibiului 73.3.25; Casa Herăscu 73.4.24; M. Istoriei Farmaciei (Cluj-Napoca, Sibiu) 73.5.31; Muzeul etnografic Lupșa 77.12.12; 73.7.25; «Muzeul de sub poartă» (Com. Livezile) (BN) 73.7.25; M. Etnografic Stoenesti 73.9.12; M. Herăști (mobiliere, feronerie); M. cu străzi 73.6.9; M. Țării Crișurilor (Oradea) 74.7.13; 73.10.5; Colecția Orghidan 74.12.13; M. tehnicilor populare (Sibiu) 74.9.23; Timpul în buzunar (Ceasuri) 74.10.16—17; M. Vața de Jos 74.10.23; M. etnografic Benești 76.3.23; M. Militar Central 76.8.5; M. Dumbrava Sibiului 76.12.13; Moia (Cluj-Napoca) 77.6.12—13; M. Mem. Minjina (Com. C. Negri) GT 77.7.23; M. Gh. Lazăr (Avrig) 77.9.15; M. Ecologic și de ocrotire a mediului (Pitești) 77.11.5; M. din Clitșoara 78.1.8—9; M. Nagy Imre (Jigodin HR) 78.3.15; M. Bran 78.4.10—11; M. de Artă Populară și Etnografie al Cîmpiei Dunării (Stoenesti) (IF) 78.4.18; Tezaurul de la Constanța 78.6.12; Cloșca cu puile de aur 74.10.12—13; Colecția de Artă populară română Zahacinschi (Buc.) 78.7.12; Muzeul din Ilfov 78.7.24; Muzeul Luptei pentru Independența poporului român (Giurgiu); M. de arheologie Oltenița; m. de Etnografie și Artă pop. Florești-Stoenesti 78.7.24; Columna (Dona Roșu) 79.1.16—17; Aurul și argintul din 79.1.12; Colecția I. Irimescu (Fălticeni) 80.2.23; M. de la Histria 80.3.11; Tezaurul de la Cucuteni — Băiceni (M. Naț. al R.S.R.) 80.4.24; M. Adamclisi (Jubileul 2050) 80.7.4—5; Casa mem. Crișan (HD) 80.11.20; M. de Istorie al P.C.R. și al mișcărilor revoluționare și democratice din România 81.5.6; Expoziția permanentă G. Enescu (Tescani) 81.9.10—11; M. Etnog. al Transilvaniei (Cluj-Napoca) 72.7.22; Un nou muzeu de artă la Tulcea 72.7.22; M. județean Sf. Gheorghe (Istoria populației secuiești) 72.9.22; M. de istorie din orașul Gh. Gheorghiu-Dej 72.9.22; M. al turismului? 75.11.14; Biblioteca Teleki (Tg. Mureș) 81.11.4; Muzica — Din itinerarele cîntecului în țara muzicii (Iosif Sava) 73.8.6; Drumurile muzicii 75.12.3; Să cînti un cîntec 78.10.4—5; Numismatică — Cel mai frumos aurelian 76.6.14; Monede geto-dacice 78.8.6; Moneda dădă de aur «Coson» 81.1.14; Timpul în monede 79.5.15; Oameni de seamă — Avram Iancu (trei portrete) 73.6.27; Eminescu despre Kunisch 74.1.24; Dora d'Istria 75.3.14; Gl. Al. Cernat 76.10.4; Literați — Iosif Vulcan, Ady Endre, Arany Janos 73.10.9; Caragiale 72.5.19; Expoziții — Expoturism-ETAVA '73 — 73.12.18; Primele expoziții internaționale la care a participat România 81.2.23; Dacia la Viena 81.11.5; Mitologie — Apollon s-a născut la Alba Iulia? 75.5.8.

ZONE ETNOGRAFICE

Țara Țărilor, de Pop Simion 72.8.3; Maramureșul; Obiective turistice 72.8.9; 72.11—12.31; Vrancea 72.9.4; Țara de Sus 72.10.4; 78.6.1; 8.19; Birsei 72.11—12.34—35; Severinului 73.1.8—11; Banat 73.1.18—19; Loviștei 73.2.8—9; Oașului (H) 73.3.8—12; Hațegului (H) 73.4.6; 74.10.12—13 (H); Făgărașului (H) 73.5.6; Moților (M) 72.6.8—10; Chioarului (H) 73.7.5; Zarandului 73.8.20—23; Lăpușului (H) 73.9.5; Crisurilor (H) 73.10.5; Țara de Apus 74.3.23; Țara de Piatră (H) 74.5.7; Vrincenescă 75.7.6—7; Neamțului 77.2.11; Oașului 78.7.13; Țara celor 2000 de izvoare (H) 79.1.18—19; Dimbovitene 74.1.19; Superlativele Nord-Dobrogei (H) 74.7.7; Priveliști buzoiene 75.5.12; Alamas-Caraș 75.6.12—13; Un județ de cîmpie 75.8.16; Zona Scărișoara-Găina (H) 76.1.19; Dobrogea 78.10.6; Maramures-Oaș 76.7.10—11.

VARIA

Omenia — Este dulce ca mărul cel bun 77.4.13; Acțiunea Alexandru — o cursă pentru viață 79.3.11; Lumea în care trăim 76.8.17; Mierea e dulce 82.7.11; Oameni deosebiți — Am 100 de ani; Omul din Parva 75.3.8; Omul grădinilor 76.5.12; Szuhane, născocitorul 77.12.15; Iuliu Pop 81.4.14—15; Pătru Godja Păpăz 81.9.12—14; Oamenii din munți 81.11.11; Un ambasador în opinci (Badea Cărtan) 76.10.4; 72.1.18; Drumetia Ghimpa la 70 de ani 82.5.11; Poduri — Pons Vetus (VL) 73.4.24; «E greu pămîntul de atîtea poduri» 73.9.7; Proiecte — Proiect pentru un templu Eminescu 78.6.14—15; Templul poeziei 78.8.20; Radio-comunicații — În slujba televiziunii 73.7.20.

LEGIFERAREA TURISTICĂ — Turismul între două legislaturi 80.3.5; Decretul pentru dezvoltarea turismului de masă; Legea privind organizarea excursiilor cu turiști români în străinătate 80.11.3.

METEOROLOGIE — Clima și noi 75.2.23; «Vara femeilor bătrîne» 76.10.11; Cronica meteorologică în fiecare număr; Întinsele și necuprinsele drumuri de nori 79.6.14—15; Zăpezile 81.1.17.

MIȘCAREA IDEILOR — Școala 80.3.4; Noi și automatele 80.4.11; Școlari la Școala Naturii 80.6.5; Școala Muncii, școala spiritului revoluționar 80.6.5; «Hidro-energeticienii» de la Poiana Neamțului 80.7.20; Dincolo de cuvîntul reciclare 80.8.11; Banca de idei, date, de inteligență practică (IECTY — secția turism) 81.5.9; Prin munții tăcuți 81.10.11.

